ALEXIS DE TOCQUEVILLE

DESPRE DEMOCRAȚIE ÎN AMERICA

VOLUMUL 1

HUMANITAS

ALEXIS DE TOCQUEVILLE

DESPRE DEMOCRAȚIE ÎN AMERICA

VOLUMUL 1

Traducere din franceză
MAGDALENA BOIANGIU şi BEATRICE STAICU

HUMANITAS
2005

ISBN 973–50–0864–5
Vol. 1. – ISBN 973–50–0865–3

ALEXIS DE TOCQUEVILLE
DE LA DÉMOCRATIE EN AMÉRIQUE

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Pentru traducerea de față, prima în limba română, s-a folosit ca text de bază ediția Alexis de Tocqueville, De la Démocratie en Amérique, *publicată, sub îngrijirea profesorului François Furet, de Garnier-Flammarion, Paris, 1982.*

La sugestia prof. François Furet, căruia îi mulțumim pe această cale, s-au preluat pasaje, marcate prin paranteze drepte, din marea ediție Alexis de Tocqueville, De la Démocratie en Amérique, *„première édition historico-critique, revue et augmentée par Eduardo Nolla, 2 tomes", publicată de Librairie philosophique J. Vrin, Paris, 1990. Tot după această ediție s-a preluat lista lucrărilor consultate de autor.*

În afară de notele de subsol, Tocqueville dă o serie de note mult mai ample, plasate la finele volumului, trimiterea făcându-se prin litere majuscule, în paranteze rotunde. Titlurile exacte ale lucrărilor citate de Tocqueville în notele de subsol, titluri ce apar fie în franceză, fie în original (în engleză) pot fi regăsite în Anexă.

PREFAȚĂ

Sistemul conceptual în *Despre democrație în America*[1]

Există o taină chiar la originea călătoriei lui Tocqueville în America: la ce dată i-a venit pentru prima dată ideea? Când a prins ea consistență? Şi de ce America?

Nici faptele cunoscute, nici documentația existentă nu ne permit să răspundem cu adevărat la aceste întrebări elementare. Faptele sunt limpezi, dar nu luminează decât latura superficială: misiunea penitenciară. Când Tocqueville şi prietenul său Beaumont se îmbarcă la Le Havre în aprilie 1831, cei doi tineri magistrați sunt învestiți cu misiunea de a cerceta instituțiile penitenciare americane. Misiune solicitată de cei interesați, neremunerată, dar oficială, şi care va fi încununată de un „raport” predat, aşa cum se cuvine, puterii publice şi apoi publicat. Dar acest studiu, oricât interes ar fi prezentat el pentru Tocqueville, care nu va înceta să se intereseze de reforma temnițelor franceze, este evident, pe plan intelectual, doar o latură a călătoriei sale.

Documentația disponibilă nu ne permite o mărturie sigură asupra motivelor profunde: într-adevăr, corespondența dintre Tocqueville şi Gustave de Beaumont nu face aluzie la ele decât într-o scrisoare a lui Tocqueville din 14 martie 1831, chiar în ajunul plecării; de altfel, această scrisoare nu menționează

decât motivele de circumstanță legate de revoluția din 1830, care i-a pus pe cei doi candidați la călătorie, vlăstare ale unor familii legitimiste, într-o „poziție delicată”. Şi apoi, chiar dacă am accepta acest tip de motivație „diplomatică”, de ce America? Curiozitatea celor doi prieteni putea fi satisfăcută în multe alte țări, justificând astfel absența lor. La ora aceea, tânăra republică americană constituia un model străin familiei de spirite în tradiția căreia cei doi fuseseră educați, şi care constituise opoziția liberală în timpul Restaurației: liberali de toate nuanțele, francmasoni, republicani alcătuiau tabăra simpatizanților pro-americani, sub pavăza simbolică a lui La Fayette. Este adevărat că Beaumont era rudă îndepărtată cu La Fayette, şi că pe plan familial tânărul Alexis i-ar fi putut întâlni pe vechii „americani” cum erau Chateaubriand, sau Hyde de Neuville, fostul agent al prinților în timpul Revoluției, fost ambasador la Washington şi prieten intim al contelui Hervé şi, în fine, pe Monseniorul de Cheverus, arhiepiscop de Bordeaux şi fost episcop de Boston.

Secretul unor instituții libere pe care-l caută probabil Tocqueville şi Beaumont ar putea fi găsit în țări mai puțin radical străine de tradiția lor şi, în mod firesc, mai dragi inimii lor, pe care le-ar fi putut studia: Elveția şi mai cu seamă Anglia. Dar, conform teoriilor politice clasice, Elveția nu este republică decât datorită dimensiunii mici a teritoriului său: iar, în opinia epocii, Anglia este pe marginea falimentului şi, oricum, nu este o democrație. Totuşi, ceva mai târziu, Tocqueville va călători de mai multe ori în Anglia. Şi corespondența din anii premergători lui 1830, în care el urmăreşte cu pasiune faimosul curs al lui Guizot de la Sorbona, dovedeşte interesul său pentru istoria comparată a Franței şi Angliei. Atunci, de ce America?

Cel puțin la această întrebare există un răspuns dat de însuşi Tocqueville, mult după întoarcerea sa, pentru că, exact după publicarea primului volum al

Democrației, îi scrie prietenului său Kergorlay, în ianuarie 1835. Îi explică mai întâi că, deoarece drumul spre egalitate e inevitabil, problema centrală a epocii este aceea de a şti dacă ea e compatibilă cu libertatea; apoi adaugă: „Nu m-am hotărât să scriu cartea pe care o public acum înainte de a reflecta profund. Ştiu foarte bine ceea ce este neplăcut în poziția mea: ea nu-mi va atrage simpatii puternice din partea nimănui. Unii vor avea impresia că nu iubesc deloc democrația şi că sunt aspru cu ea, alții vor considera că-i favorizez cu nechibzuință dezvoltarea. Aş avea noroc dacă această carte n-ar fi citită şi poate că voi avea parte de această fericire. Ştiu toate aceste lucruri şi iată răspunsul meu: sunt vreo zece ani de când mă gândesc la o parte din chestiunile pe care ți le voi expune imediat. N-am fost în America decât pentru a mă clarifica asupra acestui punct. Sistemul penitenciar a fost un pretext: un paşaport care-mi permitea să pătrund oriunde în Statele Unite. În această țară unde am întâlnit mii de lucruri dincolo de aşteptările mele, am găsit şi multe în legătură cu întrebările pe care mi le-am pus atât de des."

„Sunt vreo zece ani de când mă gândesc..." Tocqueville scrie aşa în 1835 şi s-a născut în 1805; avea deci cam 20 de ani când şi-a imaginat problemele care-l vor călăuzi în America şi care-i vor dirija întreaga viață intelectuală şi politică. Mi se pare un caz foarte rar în istoria gândirii, când un sistem se cristalizează atât de timpuriu la un tânăr educat într-un mediu riguros şi care nu studiase decât dreptul. Firesc, îți vin în minte cuvintele lui Sainte-Beuve: „A început să gândească înainte de a învăța ceva." Reluând această idee sub altă formă, putem spune că el oferă exemplul limită al unui intelectual care n-a „învățat" niciodată decât în cadrul stabilit în prealabil, ceea ce îi oferă totodată – dincolo de câştigul de timp şi energie – o rigoare excepțională şi o profunzime excepțională: nimic nu este înregistrat la întâmplare, pentru simpla plăcere de a cunoaşte.

Călătoria în America? la fel ca şi istoria Franţei sau a Angliei este elementul unui experiment sistematic al acestui spirit deductiv. Rămâne să înţelegem de ce, fapt care ne obligă să refacem drumul parcurs de „gândirea” lui.

„Sistemul” s-a putut constitui atât de devreme, deoarece, după părerea mea, el este construit chiar *în partea sa explicită*, pe un soclu care nu este de ordin intelectual, ci pur existenţial: Tocqueville aparţine lumii pe care Revoluţia franceză a învins-o, de unde el, odată cu întreaga lui generaţie, deduce sentimentul marşului ireversibil al istoriei. Dar cum este un spirit aplecat spre abstracţie, faimosul „destin” romantic capătă la el forma unui concept, extras direct din experienţa mediului său şi care este victoria principiului democratic asupra principiului aristocratic.

Întreaga sa operă poate fi considerată ca o nesfârşită meditaţie asupra nobilimii.

Acesta este punctul său de plecare, partea sa trăită odată cu gândul: o meditaţie începută încă în anii adolescenţei asupra lui însuşi, a familiei, a vieţii, a sensului istoriei pe care au traversat-o părinţii săi şi a ceea ce el însuşi e pe cale de a trăi, sau de a retrăi, de-a lungul eşecurilor Restauraţiei şi a anului 1830. Tatăl său, Hervé de Tocqueville, scăpat de ghilotină la 9 Termidor, n-a încetat să-şi pună aceleaşi probleme. Dovada e că a publicat în 1847, sub un titlu din alte vremi, care-i trădează generaţia, un studiu istoric asupra cauzelor Revoluţiei: discipol al lui Montesquieu, bătrânul conte pune în centrul analizei sale degradarea raporturilor dintre monarhia absolută şi nobilime şi incapacitatea lui Ludovic al XV-lea de a-şi adapta regimul la revendicările liberale ale aristocraţiei: „Richelieu şi Ludovic al XIV-lea au făcut să precumpănească autoritatea absolută asupra libertăţilor publice pentru că naţiunea era obosită de conflictele care însângeraseră regimurile precedente. Ludovic al

XV-lea n-a sesizat spiritul epocii sale: cuvintele libertății se repetau în toate părțile; ele răsunau sub bolțile justiției şi erau rostite chiar de vocile curtenilor. Nu mâna debilă a unui monarh disprețuit ar fi putut susține edificiul înălțat de Ludovic cel Mare. Revoluția apărea chiar în clasa superioară; ea se va răspândi treptat în cea inferioară.” Astfel, Hervé de Tocqueville, pentru a înțelege ce a trăit, invocă „spiritul timpului” încarnat de nobilime şi prea puțin luat în considerare de monarhie. Alexis a găsit în leagăn această întrebare, inseparabilă de mediul său, privind marea dramă istorică trăită şi concepută ca inevitabilă şi legată totuşi de doi responsabili, nobilimea şi regele Franței.

Or, această întrebare n-a încetat să fie actuală. Din 1815, monarhia restaurată încurajează activ elementele interogației, în dorința ei de a lupta contra „spiritului timpului” în numele alianței regăsite dintre rege şi nobilime. La sfârşitul acestei monarhii, din ce în ce mai aristocratice, sunt zilele lui iulie 1830: Revoluția franceză continuă. Şi nu este o întâmplare faptul că această dată cristalizează opțiunile profunde ale lui Alexis de Tocqueville, relevând modalitatea în care el reinvesteşte moştenirea familială într-o miză inedită şi în idei noi. Obligația jurământului față de noul rege, cerut de legea din 31 august 1830, îl marginalizează într-o oarecare măsură față de mediul său. Prietenul lui cel mai apropiat, Louis de Kergorlay, părăseşte armata şi ceva mai târziu va fi amestecat în incidentul cu ducesa de Berry; el, dimpotrivă, depune jurământul, fără entuziasm („e un moment dezagreabil” – comentează el într-o scrisoare) dar şi fără importante drame de conştiință, regretând pur şi simplu că acest act poate fi interpretat ca dictat de un interes, când nu este decât mărturia unei resemnări. Şi hotărârea de a călători în America, chiar dacă această lungă absență ar fi putut fi premeditată pentru a face uitată situația destul de delicată în care s-a pus Tocqueville față de mediul său

din cauza jurământului, dovedeşte aceeaşi indiferență, dar în plan teoretic, deoarece este legată de un sistem intelectual deja construit, în care interogația tatălui este puternic reînnoită, debarasată de conformismul tradiției şi de retorica nobiliară.

În acest sistem, despre a cărui elaborare nu ştim mai nimic, deoarece la douăzeci de ani Tocqueville este deja Tocqueville, n-are importanță dacă dinastia domnitoare este legitimă; de fapt, n-are importanță nici că există o dinastie. Problema centrală nu este cea a raporturilor dintre nobilime şi monarhie, ci cea a compatibilității dintre nobilime şi democrație. Din cele trei elemente disparate cu care mediul său construia fatalitatea istoriei – monarhia, nobilimea, spiritul epocii – Tocqueville a alcătuit un sistem foarte simplu cu două dimensiuni. El păstrează ca reper nobilimea, punct de pornire obligatoriu, experiență socială primordială, rădăcină vitală a teoriei sale; oricare ar fi tipul de guvernare, de societate sau de cultură, „aristocrația” va fi expresia nobilimii. La celălalt capăt, acest moştenitor al unui principiu învins va aşeza principiul învingător: democrația, care este în mod necesar guvernarea poporului, o societate egalitară şi, pentru a folosi vocabularul părintesc, „spiritul epocii”.

În această elaborare intră şi o doză de fatalism, o împăcare cu inevitabilul care corespunde experienței istorice a mediului: mersul spre democrația din ce în ce mai completă defineşte sensul evoluției pus în evidență de Revoluția franceză. Dar, cel puțin acum Tocqueville nu caută explicațiile. Spre deosebire de Marx, de exemplu, pentru care sensul istoriei poate fi demonstrat şi sfârşitul capitalismului poate fi dedus din legile economice care-l guvernează, el consideră ca fiind o axiomă, o evidență, faptul că umanitatea merge cu paşi mari spre era democrației. Nu este un raționament, ci doar o traducere abstractă, conformă naturii geniului său, a experienței trăite şi de el şi de mediul său. Idee,

care de altfel nu e nouă (deşi el a contribuit intens la răspândirea ei), care poate fi găsită la mulți autori ai epocii şi chiar în mediul său (la ruda sa Chateaubriand, de exemplu), dar el este singurul care, formulând-o ca punct de plecare, a vrut s-o aprofundeze şi s-o cerceteze sub toate aspectele. El o aplică la diverse niveluri, cultural, social, politic, dar numai primele două reprezintă pentru el inevitabilul: şi, într-adevăr, dacă societățile din vremea sa îi apar ca împinse de un fel de fatalitate spre o credință din ce în ce mai generală în egalitate, şi spre o egalizare din ce în ce mai mare a condițiilor, formele politice care însoțesc această evoluție continuă să depindă de opțiunea oamenilor. Problema care va domina viața sa intelectuală de la un capăt la altul este mai puțin cea a cauzelor egalității, cât cea a consecințelor ei asupra civilizației politice. Şi aici, demersul şi problematica sunt la antipodul celor marxiste. Marx e interesat de legile structurilor economice şi de raporturile dintre economic şi social, de unde el are tendința de „a deduce" politicul. Tocqueville cercetează relațiile dintre principiul care dirijează societățile şi tipul de regim politic care poate decurge de aici, fără ca această înlănțuire să fie vreodată obligatorie.

Astfel, Tocqueville amestecă neîncetat două tipuri de analiză şi două tipuri de convingeri. Pe planul raționamentului el juxtapune o logică a tipologiei pornind de la opoziția aristocrație/democrație, şi o logică a evoluției, întemeiată pe principiul triumfului inevitabil al democrației. Fiind vorba despre concepția sa generală despre lume, el compensează acceptarea rațională a democrației prin lupta pentru valorile inalienabile ale lumii aristocratice, în primul rând libertatea. Întreaga sa viață este articulată de timpuriu pe această problemă, amestec de teoretic şi de experiență proprie, sau pe această teorie a experienței familiale, care va combina fără încetare faptele şi valorile

şi care va adăuga bogăţiei conceptuale şi minuţiei documentare convingerile politice.

Şi călătoria în America ţine de aceeaşi explorare, pentru că America oferă tânărului aristocrat şi spiritului său sistematic un dublu laborator, existenţial şi conceptual; o ţară construită şi întemeiată pe negarea nobilimii (unde de fapt posibilitatea existenţei lui personale este exclusă), America este exemplul unei experienţe democratice pure din punct de vedere chimic: din această descoperire absolut genială prin simplitatea şi curajul ei, Tocqueville va face din America spaţiul de verificare şi de îmbogăţire al unei idei. Îmi închipui că atunci când s-a îmbarcat, a presimţit marele secret pe care-l va împărtăşi ceva mai târziu contelui Molé, la întoarcerea din cea de-a doua călătorie în Anglia, în 1835, într-o scrisoare ce răspunde tardiv la întrebarea din 1831: de ce America? „...Trebuie să fii dotat cu o mare vanitate filosofică pentru a-ţi imagina că poţi emite judecăţi despre Anglia după şase luni. Un an mi s-a părut un timp prea scurt pentru a putea aprecia corect Statele Unite, şi e infinit mai uşor să dobândeşti idei clare şi noţiuni precise despre Uniunea americană decât despre Marea Britanie. În America, toate legile emană, într-un anume fel, din aceeaşi idee. Toată societatea – ca să zic aşa – e întemeiată pe acelaşi fapt; totul decurge dintr-un principiu unic. America ar putea fi comparată cu o pădure mare străbătută de o mulţime de cărări drepte care ajung în acelaşi loc. Nu e nevoie decât să ajungi la răspântie şi totul ţi se clarifică dintr-o ochire.”

Astfel, America permite prin excelenţă analiza *in vivo* a principiului democratic în acţiune; riscurile pe care le întâmpină şi avantajele pe care le oferă libertăţii. În timp ce naţiunile europene sunt la jumătatea drumului dintre aristocraţie şi democraţie, sfâşiate de conflictul între două principii şi două lumi, deseori pradă acestei forme extreme a democraţiei care este revoluţia; exemplul american nu constituie viitorul lor, care va fi în mod

necesar diferit, ci le oferă doar material de gândire despre acest viitor pentru a extrage maximum de avantaje şi minimum de inconveniente pentru libertate. Tocqueville acceptă ideea că nobilimea va pieri, cu condiția ca moştenirea în materie de libertate lăsată de aristocrație să poată supraviețui în epocile democratice.

De altfel, dacă vrem să înțelegem legătura intimă dintre călătoria în America şi analiza „franceză" a lui Tocqueville, ne putem raporta, ca garanție, la *Democrație* în întregul ei orientată spre comparația dintre America şi Europa. Textul cel mai explicit în această privință se află în sfârşitul capitolului IX, în partea a II-a a primului volum. În primul rând, Tocqueville se întreabă care este importanța legilor şi a moravurilor în menținerea democrației americane în opoziție cu ceea ce el numeşte „cauze materiale", adică particularitățile lumii noi şi avantajele pe care le prezintă raporturile dintre om şi spațiu. El se confruntă cu o problemă clasică, poate problema centrală a ştiințelor sociale, care constă în izolarea rolului şi influenței unei variabile sau a unui ansamblu limitat de variabile într-un proces de ansamblu. El sesizează foarte bine dificultățile. Dovada e că el caută ca punct de comparație o țară din afara Americii, deci lipsită de beneficiile geografice, care acolo sunt inseparabile, dar care are în schimb legi şi moravuri comparabile: dar nu găseşte. El trage concluzia că în lipsa unui obiect comparabil „nu se pot emite decât presupuneri".

Citat tipic în măsura în care el exprimă modul său fundamental de gândire şi de demonstrație, care este metoda comparativă. De îndată ce are una sau mai multe idei ca ipoteze explicative pentru fenomenul căruia îi caută resorturile, Tocqueville le supune la proba unor „terenuri" diferite. Când nu găseşte „terenuri" pertinente pentru problema enunțată, el „îndrăzneşte să emită opinii", adică, în viziunea sa, afirmații care nu pot fi demonstrate şi care, în cel mai

bun caz, sunt verosimile. America reprezintă unul din polii acestui demers intelectual cu două sensuri, care formează trama întregii sale cărţi.

Dar, ca de obicei, în ştiinţele despre om, nu există termeni de comparaţie riguroşi. Nu numai că Europa e lipsită de „avantajele fizice” de care au beneficiat anglo-americanii, dar ea are trăsături istorice care o diferenţiază radical de Lumea Nouă: Tocqueville evocă numărul de locuitori, marile ei oraşe, armatele ei şi „încurcăturile politicii ei”. Numai aceste moşteniri şi ar fi suficiente pentru a împiedica transpunerea legilor democraţiei americane în Europa, deoarece aici ele s-ar confrunta cu alte moravuri, cu alte idei, cu alte credinţe religioase. Statele Unite nu constituie deci pentru Europa, în gândirea lui Tocqueville, care nu face niciodată o diferenţă clară între fapte şi valori, nicio experienţă conceptual comparabilă, niciun model de urmat. Deoarece „putem presupune că există un popor democratic organizat altfel decât poporul american”.

Ceea ce constituie, totuşi, valoarea universală a analizei democraţiei americane este existenţa unei probleme comune atât poporului american, cât şi popoarelor europene; problema comună determinată de faptul că oamenii de aici nu se deosebesc de cei de acolo, că ei încearcă, aici şi acolo, aceleaşi pasiuni, caracteristice stării unei societăţi democratice: nerăbdarea faţă de destinul lor, neliniştea în faţa promovării, invidia faţă de ceea ce îi depăşeşte. Din această *stare de spirit*, americanii au făcut însăşi esenţa societăţii lor şi motorul ei; dar au canalizat-o prin drept, religie, instituţii, moravuri. Popoarele europene, fiind pradă unor pasiuni sociale identice, se află în faţa aceleiaşi probleme instituţionale, în sensul larg al cuvântului: cum să fie organizate aceste pasiuni prin legi şi moravuri?

Problemă cu atât mai dificil de rezolvat, cu cât, aşa cum va explica Tocqueville în volumul doi al cărţii sale

(partea a treia, cap. XXI), rafinându-şi analiza, popoarele europene sunt mai puţin „democratice” decât „revoluţionare”. El introduce aici o distincţie esenţială, care va străbate tot volumul al doilea, prin care explică stabilitatea politică şi consensul american. El demonstrează că societatea democratică este puţin propice revoluţiilor, prin şirul de întrepătrunderi foarte strânse ale microintereselor conservatoare pe care nu încetează să le creeze şi să le întreţină. Dimpotrivă, inegalitatea duce la revoluţii şi francezii au făcut-o pentru a distruge societatea aristocratică şi ideologia inegalităţii; dar ei au perpetuat pasiuni şi o stare de spirit puţin propice stabilităţii instituţiilor. „în America, există idei şi pasiuni democratice; în Franţa, noi avem încă pasiuni şi idei revoluţionare.”

Dar, chiar dacă problema europeană e mai dificil de rezolvat decât problema americană, se dovedeşte că doar comparaţia poate face o distincţie între elemente: „Organizarea şi întemeierea democraţiei printre creştini este marea problemă a epocii noastre. Fără îndoială, americanii nu rezolvă această problemă, dar furnizează informaţii utile celor care vor s-o rezolve.” Pornind de la această apreciere, paginile care urmează dau cheia intenţiilor lui Tocqueville. Consacrate situaţiei din Europa, ele anticipează analize care vor fi efectuate peste douăzeci şi cinci de ani, în *Vechiul Regim.* Ceea ce se întâmplă sau s-a întâmplat în lumea veche creează, după părerea lui Tocqueville, condiţiile istorice extrem de favorabile pentru instaurarea unei puteri centrale într-adevăr absolute: acesta este pericolul care trebuie cunoscut pentru a fi evitat. Într-adevăr, vechile monarhii aveau reputaţia de a fi absolute, dar nu erau de fapt; deoarece instituţiile politice (în special corpurile şi comunităţile locuitorilor), tradiţiile intelectuale şi morale (în special legătura „familială” între rege şi supuşii săi sau independenţa şi onoarea aristocratică) şi, în cele din urmă, religia le împiedicau să devină.

Or, aceste instituții, aceste tradiții, însăşi religia au dispărut sau dispar pentru a face loc unei societăți în care clasele sunt din ce în ce mai puțin diferențiate, indivizii seamănă din ce în ce mai mult unii cu alții şi sunt izolați unii de alții, în fine, opiniile sunt din ce în ce mai maleabile şi mai confuze. „Astăzi”, scrie Tocqueville, cu o formulă care e parcă un ecou al lui Montesquieu, „când onoarea monarhică şi-a pierdut aproape puterea fără a fi înlocuită prin virtute, nimic nu-l mai susține pe om deasupra lui însuşi şi atunci cine poate să prevadă unde se vor opri exigențele puterii şi concesiunile neputinței?”

Cu alte cuvinte: națiunile europene au dobândit o stare socială democratică, o stare de spirit democratică, fără să aibă instituțiile corespunzătoare şi, în absența acestor instituții, nici tradițiile politice sau religioase care să fie o contrapondere pentru această democrație. De aceea, istoria lor este caracterizată de tăcerea popoarelor pasive şi demoralizate în fața unor guvernări puternice şi organizate, preludiul unei situații comparabile cu sfârşitul Republicii romane.

„În ceea ce mă priveşte, când examinez starea în care au şi ajuns mai multe națiuni europene şi cea spre care tind celelalte, îmi vine să cred că, în curând, în sânul lor nu va mai fi loc decât pentru libertatea democratică sau pentru tirania Cezarilor.

Nu merită să ne gândim la asta? Dacă oamenii vor ajunge în situația în care vor trebui să devină toți liberi sau toți slavi, toți egali în drepturi sau toți fără drepturi; dacă cei care guvernau societatea ar fi fost reduşi la această alternativă de a ridica treptat straturile de jos până la ei, sau să-i lase pe toți cetățenii să cadă sub nivelul umanității, nu ar fi oare suficient pentru a învinge destule îndoieli, pentru a îmbărbăta destule conştiințe şi pentru a-i pregăti pe toți în vederea unor mari sacrificii?

N-ar trebui atunci să considerăm dezvoltarea treptată

a instituțiilor şi a moravurilor democratice nu pentru că sunt cele mai bune, ci fiindcă sunt singurele mijloace care ne asigură libertatea; şi fără a iubi guvernarea democratică n-ai fi dispus s-o adopți ca pe remediul cel mai bun de aplicat şi cel mai onest care poate fi opus relelor actuale ale societății?"

După părerea mea, e un citat capital, deoarece el leagă călătoria în America nu doar de intenția fundamentală a lui Tocqueville, de scopul vieții sale, dar şi de structura internă a gândirii sale. Tocqueville este, pe acel versant al analizei sale pe care nu-l explică, un fatalist. El crede în inevitabil şi acest inevitabil este înaintarea societăților spre „democrație". Acest proces este comun Lumii Noi şi celei vechi, deşi el nu se exprimă în puritatea sa originală decât prin experiența americană. Dar poporul american şi-a alcătuit moravuri şi legi adaptate acestei stări sociale şi culturale, în timp ce popoarele europene au moştenit state centralizate, care intră în contradicție cu dezvoltarea instituțiilor politice sau a moravurilor naționale democratice. În prima situație, istoria a subordonat statul societății. În al doilea caz, ea a predat societatea statului.

Or, acest al doilea proces nu este inevitabil: este celălalt versant al gândirii lui Tocqueville, care dă un sens atât de militant cărților sale. Trebuie asigurată evoluția legilor şi moravurilor bătrânelor națiuni europene, şi, în special, a celor din Franța, în armonie cu progresul democrației în fapt şi în spirit; condiție *sine qua non* pentru a evita dictatura unui singur om, devenit stăpân al statului. Pentru un aristocrat ca Tocqueville, există un preț de plătit, vor fi sacrificate sentimente şi interese, dar el consimte de la început, având în vedere miza: „Recunosc că voința democrației e schimbătoare; instrumentele ei, grosolane; legile, imperfecte; dar dacă e adevărat că în curând nu va mai exista nicio formă intermediară între imperiul democrației şi jugul unui singur om, n-ar trebui oare să

tindem mai curând spre primul decât să ne supunem de bunăvoie celuilalt? Şi dacă, în cele din urmă, va trebui să ajungem la o egalitate completă, n-ar fi oare mai bine să ne lăsăm nivelați de libertate, decât de un despot?”

Deci Tocqueville s-a dus să caute în Statele Unite nu un model, ci un principiu de studiat, o întrebare de ilustrat şi de rezolvat; în ce condiții democrația, dacă ea este o stare a societății, devine ceea ce şi *trebuie* să fie, pentru a nu conduce la dictatură: o formă de guvernare.

În fond, sistemul său, alcătuit foarte timpuriu, este articulat în jurul unor opoziții simple, pe care le foloseşte cu multă subtilitate, printr-o constantă dialectică a culturalului, socialului şi politicului. La nivel social şi cultural, există două stări care pot fi concepute: aristocratică şi democratică; prima este inseparabilă, la nivelul politic, de puterea locală, în timp ce a doua tinde spre guvernarea centralizată. Dar aici se deschide o a doua alternativă, de natură pur politică, afirmând că guvernele centralizate nu sunt în mod obligatoriu opresive. Ele pot fi ori tiranice, ori pot respecta libertățile cetățenilor. La un prim nivel, gândirea lui Tocqueville operează cu opoziția aristocratic/democratic. La cel de-al doilea, cu alternativa cezarism democratic/libertate democratică, adică analizând condițiile de compatibilitate dintre democrație şi libertate. Ceea ce explică alunecarea lui constantă, cum deseori s-a observat, de la sensul social la sensul politic al cuvântului „democrație” şi invers, în funcție de nivelul conceptual pe care îl cercetează.

Ca societate şi cultură, America îi oferă o democrație pură. Şi un guvern produs de această democrație pură. În ambele cazuri o anti-Europă, fără moştenire aristocratică, fără legate absolutiste, fără pasiuni revoluționare. Având, dimpotrivă, o tradiție a libertăților locale colective. Prin toate aceste trăsături, *mutatis mutandis*, un obiect de reflecție fundamental pentru europeni.

*

Se ştie că *Democrația* a fost publicată în două etape. Primul volum, consacrat în principal descrierii analitice a instituțiilor americane, a apărut în 1835; al doilea, care studiază într-un mod mai abstract influența democrației asupra moravurilor şi obiceiurilor naționale, pornind de la exemplul american, în 1840. Pentru cel mai inteligent comentariu al unei călătorii din secolul al XIX-lea, i-au trebuit lui Tocqueville aproape zece ani de studii suplimentare şi de strădanie intelectuală îndârjită. Principalele idei matrice, în special cele din primul volum, cel mai specific „american", există deja în însemnările de călătorie: dovadă că drumețul avea deja „sistemul" în minte. Dar dacă a avut nevoie de atâta timp ca să scrie, n-a fost doar din gust pentru stilul frumos; a fost nevoia de a-şi domina obiectul de studiu, ceea ce presupunea multe lecturi în domeniul constituțional, politic şi juridic mai ales. Iar apoi, şi în special, pentru „a gândi" complet ceea ce a „aflat", pentru a aprofunda schema conceptuală cu ajutorul materialelor americane şi pentru a rafina „lecția" utilă popoarelor europene. Tocqueville este un spirit care sapă neobosit pe terenul aceloraşi idei, scoțând mereu la iveală aspecte noi: al doilea volum al *Democrației* este cel mai bun exemplu al acestui tip de minuție intelectuală.

Dincolo de virtuțile sale simplificatoare, America îi dă în plus, lui, pe care problema nu-l interesează deloc, secretul originilor ei. În Lumea Nouă, democrația nu este ascunsă în noaptea timpurilor sau în planurile Providenței. Ea a fost adusă de imigranți, puritanii din Noua Anglie sau quakerii din Pennsylvania, ca un principiu religios, fondator al noii patrii. Există de asemenea o matrice culturală a democrației americane, o logică a evoluției înscrisă în istoria originilor ei, de astă dată clară şi cunoscută. Ba mai mult, America oferă

chiar pe teritoriul ei antiteza acestei istorii: Sudul populat de o sub-aristocrație a plantatorilor, fără o adevărată putere asupra populației libere, pentru că domnește peste sclavi. Pe de o parte, spiritul religiei şi al libertății indisolubil legate. Pe de altă parte, o civilizație întemeiată pe sclavagism, principiul destructiv al stării sociale.

Dar Tocqueville nu zăbovește asupra genealogiei societății americane: insistă mult mai puțin asupra acestui aspect al realității decât, de exemplu, Michel Chevalier, în aceeaşi epocă, în *Scrisori despre America de Nord.* Se dovedește iar că problema istorică îl interesează la ora aceea mai puțin decât înțelegerea prezentului şi diagnosticul asupra viitorului. Obiectul central al analizei sale e „starea socială" a anglo-americanilor şi nu istoria lor. Stare socială care „este de obicei produsul unui fapt, uneori al legilor, de cele mai multe ori al ambelor cauze reunite; dar o dată existentă, poate fi considerată ea însăşi drept cauză primordială a majorității legilor, obiceiurilor şi ideilor care reglează comportamentul unei națiuni; ceea ce starea socială nu produce, modifică". Deci, niciun fel de dezbatere scolastică asupra cauzelor primordiale, Tocqueville e metodic fidel sistemului său de analiză. El nu se clinteşte din faimoasa răspântie centrală a pădurii de unde poate să urmărească toate potecile.

Capitolul III, despre „starea socială a anglo-americanilor", caracterizează democrația dusă până la limita ei, prin tradiția originilor, prin revolta pentru independență şi, în sfârşit, prin legislație, în special prin legea asupra împărțirii egale a succesiunii. Egalitatea, trăsătură dominantă a democrației, nu pretinde ca averile să fie egale între ele sau că americanii ar dori să fie, ci dimpotrivă; doar că ele pur şi simplu nu sunt înrădăcinate în transmisia familială şi că banii circulă foarte repede. În cele din urmă, „democrația" nu recunoaşte drept confirmare decât aptitudinile naturale,

fără a ține în niciun fel seama de vreo ierarhie preexistentă; de aceea, ea a atins într-un fel absolutul acolo unde societatea nu există încă, dar unde pasiunile sociale ale locuitorilor sunt totuşi ațâțate din obişnuința sau nerăbdarea unor legături sociale anterioare, la frontiera colonizării europene. De altfel, egalitatea nu domneşte doar prin mobilitatea averilor şi distribuția îndestulării; ea uniformizează de asemenea şi nivelul instrucției şi chiar al inteligenței, oferind tuturor un minimum de educație fără a da nimănui privilegiul de clasă care asigură timpul şi gustul de a se consacra integral lucrărilor spiritului.

Din această situație socială absolut unică în istorie decurg două consecințe politice posibile, incompatibile între ele: libertatea sau servitutea, suveranitatea poporului sau a unui stăpân. Se trece astfel la cel de al doilea nivel al conceptualizării lui Tocqueville, nivel dedus clar din primul (deoarece e vorba explicit despre „consecințele politice ale stării sociale”) dar nedeterminat de el deoarece deschide, dimpotrivă, o alternativă: anglo-americanii au ştiut să extragă din democrația socială democrația politică.

Înțelegerea cauzelor şi modalităților ne permite să trecem în revistă seria intermediară între cele două articulații ale analizei.

Tocqueville nu le explică sistematic, cel puțin pe moment, pentru că trece de la capitolul despre „starea socială” la faimoasa şi extrem de minuțioasa descriere a sistemului politic american; dar ele pot fi găsite în capitolul IX al cărții a doua şi în notele de călătorie care dovedesc că elementele explicative sunt prezente încă din 1831. Potrivit lui, ceea ce menține democrația politică americană, după ce împrejurările istorice care i-au dat naştere s-au epuizat, nu e doar fidelitatea față de origini, ci un fel de stare de spirit atât de general răspândită şi atât de profund înrădăcinată, încât poate fi denumită morală națională, reafirmând în fiecare zi

independența socialului şi primordialitatea sa în raport cu politicul.

În primul rând, religia joacă un admirabil rol de control în ambele sensuri, atât prin ceea ce recomandă, cât şi prin ceea ce interzice. După Tocqueville, în timp ce catolicismul determină egalitatea şi supunerea spiritelor (în afară de situațiile când e separat de stat, ceea ce-i conferă trăsături noi) protestantismul, în special sub forma sa de secte şi de pluralism, le conduce spre egalitate şi independență: religia americană e alcătuită dintr-un ansamblu de creştinisme republicane. Dar, pe de altă parte, ea fixează limitele a ceea ce poate fi cunoscut şi a ceea ce poate fi transformat în om, fapt care introduce în cutezanța americană un soi de moderație colectivă. Împiedicându-i pe cetățeni să „conceapă totul”, ea, de fapt, se opune, în alți termeni (pe care Tocqueville nu-i foloseşte), spiritului revoluționar, această negare a democrației în numele democrației: paradox asupra căruia se va întreba toată viața, fără a-i stăpâni niciodată pe de-a-ntregul abisurile, dar căruia, consensul religios din America i-a sfărâmat atracția.

Alt element-cheie al independenței societății americane este nivelul ridicat al culturii. Aici, Tocqueville se desparte de Montesquieu: resortul republicilor nu este virtutea, ci învățătura, el înțelegând prin asta democratizarea cunoştințelor, în special în domeniul politic. Întrebându-se asupra „miilor de motive care permit existența libertăților republicane în Statele Unite”, el îşi notează în carnetele de călătorie: „Există un important motiv care le domină pe celelalte şi care, după ce toate celelalte motive au fost cântărite, face el singur să se încline balanța. Luat în ansamblu, poporul american nu numai că este cel mai luminat din lume, dar, şi aceasta mi se pare mai presus de orice, are cea mai avansată educație politică practică. Acest adevăr, în care cred cu tărie, face să izvorască în mine singura

speranță în legătură cu viitoarea fericire a Europei.” În ciuda grosolăniei moravurilor, a vulgarității manierelor, a obsesiei banilor, poporul american este față de aristocrația franceză cel mai *civilizat* de pe pământ; Tocqueville măsoară aici valoarea strădaniei umane, pregătită de optsprezece secole de istorie europeană. America este o națiune de orăşeni porniți să cucerească natura, scurtcircuitând eternul blestem al ruralității europene. Pionierul reprezintă această întâlnire improbabilă dintre extrema civilizație şi extrema sălbăticie, între ceea ce este mai istoric şi ceea ce este mai natural. Tocqueville scrie pe această temă, în carnetele sale de călătorie, pagini de o frumusețe de neuitat din care nu reia în lucrare decât o mică parte.

Acest înalt grad de civilizație conferă Uniunii – dacă nu luăm în considerare Sudul minat din interior de sclavagism – trăsătura esențială a moravurilor democratice: uniformitatea. În notele sale, Tocqueville îşi mărturiseşte surpriza în fața acestei caracteristici a vieții americane; obişnuit să observe diferențele „seculare” dintre provincii, sau părți ale provinciilor națiunilor europene, se aştepta să vadă această denivelare şi mai accentuată în interiorul Lumii Noi, care era în curs de populare, şi ar fi trebuit deci să ofere, după caz, „imaginea societății la toate vârstele, de la bogatul patrician al oraşelor, până la sălbaticul din deşert”. Or, el constată contrariul. Deoarece americanii care populează „frontiera” nu vin direct din Europa, ci din teritorii puse mai de mult în valoare, ei au fost supuşi în prealabil spiritului de egalitate şi s-au adaptat uniformizării gusturilor şi moravurilor. „Omul părăsit pe străzile New York-ului poate fi regăsit în mijlocul singurătății de nepătruns: aceeaşi îmbrăcăminte, acelaşi spirit, aceeaşi limbă, aceleaşi obiceiuri, aceleaşi plăceri.” Tocqueville nu e de acord cu Michel Chevalier care crede că frontiera constituie o a treia Americă, după cea a business-ului puritan şi cea a plantatorilor proprietari

de sclavi. Criteriile adeptului lui Saint-Simon sunt economice, în timp ce ale sale sunt morale şi culturale.

De fapt, în analiza Vestului şi în general a spiritului american (căruia Vestul nu face decât să-i releve chintesenţa), el reutilizează, transformându-l, un concept din secolul precedent, acela de *civilizaţie.* El îl înţelege, ca şi filosofii din secolul al XVIII-lea, ca pe un ansamblu de trăsături culturale care îmblânzesc societăţile şi le fac mai active; dar, spre deosebire de Voltaire, nu consideră aceasta drept culme a unei succesiuni de cicluri, nici, cum crede Condorcet, drept finalitate a unui proces liniar. El smulge conceptul din istorie, vector imposibil de definit, alt nume al Providenţei, pentru a-l reintegra sistemului său intelectual: *civilizaţia* este acea formă particulară a activităţii sociale, extinsă la toţi cetăţenii prin democraţie, când aceasta se manifestă liber. Şi, dintr-odată, definiţia îi permite să relativizeze câmpul de reflecţie, şi să-i restrângă binefacerile la ramura europeană a umanităţii. Celebrul pasaj din carnetele sale de călătorie despre genocidul indienilor, pasaj pe care nu rezist plăcerii de a-l cita pe larg, nu pentru că exprimă lucruri în acord cu sensibilitatea contemporană, ci pentru că luminează virtuţile excepţionale ale sistemului de interpretare pe care-l analizez:

„Rasele indiene se topesc în prezenţa civilizaţiilor europene ca zăpada sub razele soarelui. Eforturile pe care le fac pentru a lupta împotriva destinului lor nu izbutesc decât să accelereze marşul destructiv al timpului. Cam o dată la zece ani, triburile indiene care au fost împinse în deserturile Vestului descoperă că n-au câştigat nimic prin retragere şi că rasa albă avansează mai repede decât se retrag ei. Iritaţi de însuşi sentimentul neputinţei lor sau înfierbântaţi de vreo jignire recentă, ei se adună şi atacă impetuos regiunile unde trăiau înainte şi unde se înalţă acum locuinţele

europenilor, cabanele rustice ale pionierilor, iar, mai încolo, primele sate. Ei traversează țara, dau foc aşezărilor, ucid vitele, iau câteva scalpuri. Civilizația dă înapoi, dar se retrage ca valurile mării în timpul refluxului. Statele Unite se ocupă până şi de destinul ultimului colonist, declarând război acestor triburi mizerabile. O armată regulată mărşăluieşte în întâmpinarea lor, este recucerit nu doar teritoriul american, ci albii, împingându-i pe sălbatici în fața lor, distrugându-le satele şi luându-le turmele, îşi vor stabili limita extremă a posesiunilor sute de leghe mai departe decât înainte. Lipsiți de noua lor patrie adoptivă, prin ceea ce i-a plăcut savantei şi luminatei Europe să numească *dreptul* războiului, indienii îşi reiau drumul spre vest, până când se vor opri în noi singurătăți unde securea albilor nu va întârzia să se audă din nou. În locurile pe care tocmai le-au prădat şi care sunt acum ferite de invazii, se ridică aşezări noi care nu peste mult timp (cel puțin locuitorii lor au această conştiință) se vor transforma în oraşe populate. Păşind în fața imensei familii europene, a cărei avangardă este, pionierul ia în stăpânire, la rândul său, pădurile care nu cu mult timp în urmă erau locuite de sălbatici. Acolo îşi construieşte cabana sa rustică şi aşteaptă ca un viitor război să-i deschidă drumul către noi pustietăți."

Astfel, democrația nu este capătul istoriei sau una din stările ei universale şi cu atât mai puțin reconcilierea umanității cu sine însăşi. Este doar un concept care-i permite lui Tocqueville să prefigureze o stare a societății şi a moravurilor adecvată Europei şi în special proprie acelei prelungiri engleze în Lumea Nouă care este republica americană. Aici, într-adevăr, experiența istorică a democrației a fost făcută într-o manieră atât de radicală, la nivel social şi cultural, încât întreaga sferă politică a fost impregnată şi pătrunsă, fiindu-i integral subordonată. Deoarece unul din sentimentele cele mai puternice ale lui Tocqueville în timpul acestei

călătorii este chiar cvasiinexistența „politicului” din societatea americană: el vorbeşte în notele sale despre „absența guvernării” pe care oamenii nu o pot găsi „decât la cele două extremități ale civilizației”, fie în starea de sălbăticie, când se află singuri față în față cu nevoile lor, fie după ce societatea s-a alcătuit, când indivizii care o compun sunt suficient de luminați şi de independenți față de patimile lor (sau respectuoşi față de lege, ceea ce-i totuna); el face o distincție între ceea ce denumeşte „două stări sociale” diferențiate foarte clar: „Într-una poporul este suficient de luminat şi se află în asemenea situații, încât se poate guverna el însuşi. Societatea acționează atunci asupra ei înseşi. În cealaltă, o putere exterioară societății acționează asupra ei şi o obligă să păşească într-o anume direcție.” America, fireşte, corespunde primei definiții, aceea a unei societăți autoadministrate. Ea nu oferă doar ceea ce s-ar putea numi „democratism pur”, ci, în ultimă instanță, şi „socialul pur”, excluzând politicul.

Desigur, această analiză merge prea departe, pentru că o mare parte din primul volum al *Democrației* este dedicată descrierii sistemului politic american. Dar ea are avantajul de a sublinia aprobarea intelectuală pe care Tocqueville o acordă democrației politice, în pofida a ceea ce lui i se par a fi „excese”. Deoarece, dacă aceasta asigură prin descentralizare administrativă (ceea ce el deosebeşte, după cum se ştie, de descentralizarea guvernamentală) libertatea şi responsabilitatea cetățenilor, ea comportă fundamental avantajele unui regim politic aristocratic, multiplicându-i însă beneficiarii. În consecință, problema la un nivel dublu, administrativ şi guvernamental, stă în comparația avantajelor şi inconvenientelor respective ale celor două tipuri de regimuri, unul în mâinile întregii societăți, celălalt condus de o elită ereditară: această parte a cărții, în mod justificat celebră şi pasionantă, nu aduce nimic nou subiectului, în măsura în care este

parcursă de la un cap la altul de această opoziție conceptuală, explicită sau implicită. Ceea ce o face interesantă este excepționala minuție cu care Tocqueville o explorează şi o cercetează pe toate fețele pornind de la exemplul instituțiilor americane; dar nu-i modifică articulația centrală.

Există totuşi un capitol din primul volum al *Democrației* – ultimul – unde el se găseşte în situația de a renunța la acest „centru” al concepției sale: deoarece în acest extraordinar capitol X, el părăseşte „democrația” americană pentru a cerceta viitorul a ceea ce el numeşte cele „trei rase”, care populează Statele Unite; deci, în afara anglo-americanilor, indienii şi negrii. De unde şi sentimentul că trebuie să părăsească de această dată sistemul său de analiză care nu e relevant pentru aceste două „rase” marginalizate, aceste două popoare, prin definiție, ne-„democratice”; şi cum existența lor nu este fără urmări pentru viitorul Uniunii, însuşi acest viitor nu este conținut în întregime în pronosticul asupra democrației. De altfel, e bizar cum Tocqueville adaugă – probabil ca o remuşcare – la această listă de subiecte abandonate de tipul său de analiză „activitatea comercială care se desfăşoară în Uniune” şi importanța ei pentru viitor ca şi cum el ar fi trebuit să enumere, chiar într-o dezordine intelectuală, problemele pe care nu le-a tratat şi să explice pentru ce: „Aceste obiecte, care se leagă de subiectul meu, nu fac parte din el; ele sunt americane fără a fi democratice, şi eu am vrut să fac în special portretul democrației. A fost necesar întâi să le înlătur; dar voi reveni în final.”

S-a văzut din lectura carnetelor sale de călătorie că el foloseşte conceptul de „civilizație” pentru a analiza societatea indienilor, concept moştenit din secolul al XVIII-lea, dar revizuit: el îl foloseşte nu atât pentru a desemna „întârzierea” istorică a acestei lumi sălbatice, cât starea sa de etanşeitate în raport cu lumea civilizată, adică în raport cu democrația americană. Încă o dată, el

porneşte de la „starea socială” a indienilor, adică a lumii nomade, tribale, războinice, vânătoreşti, pentru a ajunge la moravurile şi la credințele lor, care-i evocă, *mutatis mutandis*, pe cele ale vechilor germani descrise de Tacit: astfel, concepția sa despre istorie, departe de a fi închistată în ideea unei evoluții necesare a umanității, regăseşte pe această cale indirectă raționamentul tipologic. Tocqueville nu crede că societățile indiene vor ajunge datorită contactului, fie şi conflictual, să se înalțe puțin câte puțin la nivelul „civilizației” anglo-americane. Dimpotrivă, el crede că starea lor socială nomadă, întărită de sistemul de moravuri şi de credințe, le izolează durabil şi definitiv: şi, într-adevăr, ori indienii reacționează prin război şi sunt învinşi şi împinşi spre vest, ori acceptă să se „civilizeze” şi se apropie de o lume străină, în care sunt iremediabil inferiori, exploatați, pierduți. Recurgerea la forță sau acceptarea legilor îi condamnă în aceeaşi măsură. Geniul sociologic îl scuteşte pe Tocqueville de iluzia umanistă asupra binefacerilor civilizației europene, când aceasta e răspândită pe alte continente.

Destinul negrilor, dimpotrivă, nu poate fi pecetluit la fel de dramatic, deoarece este legat de cel al albilor. Dar el pune în fața Uniunii o problemă dublă asupra căreia Tocqueville, de asemenea nu are vederi optimiste. Deoarece, în opinia lui, existența unei instituții atât de anacronice cum este sclavia într-un secol al egalității şi restrângerea ei la o rasă particulară a populației, negrii, provoacă în acelaşi timp efecte catastrofice asupra activității societății albe, acolo unde sclavia există, şi o inevitabilă luptă pentru dispariția ei, în special acolo unde ea nu există. Dar această luptă, al cărei temei sunt interesele albilor şi nu ale negrilor, nu aduce dispariția prejudecăților rasiale, ci dimpotrivă; deoarece emanciparea negrilor nu va provoca nici metisajul populațiilor, refuzat cu îndârjire de colonii anglo-americani, nici egalitatea, imposibilă între două popoare

străine unul față de altul. Şi avem toate motivele să pariem că abolirea sclaviei va duce, printr-un efect de compensație, la întărirea prejudecăților împotriva celor de culoare şi a ceea ce numim astăzi rasism. Astfel, chiar ipoteza că sclavia ar fi fost abolită prin dorința stăpânilor şi nu prin violența negrilor comportă un risc mare pentru coeziunea Uniunii.

În paginile sale sclipitoare despre indieni şi negri, unde Tocqueville lasă de-o parte conceptul despre „democrație", deoarece acesta este irelevant în raport cu cele două societăți despre care vorbeşte, ceea ce uneşte totuşi analizele sale cu sistemul său intelectual global este prioritatea pe care o acordă ideii de „stare socială" şi principiului care o defineşte. Pentru el, indienii şi negrii sunt într-o mai mică măsură rase distincte, în raport cu anglo-americanii, cât grupuri sociale organizate conform unor principii incompatibile cu democrația care domneşte în Uniune. Dar incompatibile în sensuri diferite. Indienii formează o societate specifică, închisă în sine, ale cărei reguli, opinii şi moravuri „sălbatice" nu se explică prin originea omenirii cum se credea în secolul al XVIII-lea, ci traduc un tip de organizare socială care ignoră agricultura şi sedentarizarea. Sclavii negri sunt o non-societate, pentru că robia este prin definiție un raport de forță în stare pură şi nu o legătură „socială"; dar principiul sclaviei compromite existența societății libere care l-a instaurat şi care, o dată instaurat şi perpetuat, se găseşte minat din interior. Indienii pot şi vor fi distruşi prin lege, ca o societate instaurată în afara ei. Dimpotrivă, negrii există în funcție de o instituție a democrației americane, în contradicție cu ea, dar totuşi dorită de ea: ei sunt în acelaşi timp indispensabili şi inasimilabili, necesari, dar distrugând pactul social fundamental. America egalitară şi-a încorporat un principiu nociv şi care nu poate fi mărturisit; şi dacă acest paradox este periculos prin însăşi existența lui,

este din pricină că distruge într-o mai mare măsură societatea democratică a albilor decât populația de sclavi negri.

Acest diagnostic pesimist asupra problemei negrilor este însoțit, după cum se ştie, de un număr de îndoieli privind durata soluției federale americane. Dar el nu ştirbeşte cu nimic admirația lui Tocqueville pentru „spiritul” în care s-a produs colonizarea engleză a Americii, starea socială pe care ea a determinat-o, obiceiurile şi ideile care decurg din această stare socială. S-a vorbit mult despre „resemnarea” sa aristocratică în fața democrației. Sunt de părere că *Democrația* nu justifică acest cuvânt, fără îndoială mai adecvat opiniilor sale despre societatea europeană. El este, de fapt, un admirator critic al democrației americane şi există multe pasaje în carte care dovedesc că, în general, o preferă, în pofida a orice, regimului aristocratic, atât ca stare socială, cât şi ca tip de guvernare. La aceste capitole America a dovedit puterea societății asupra ei înseşi: lecție sau exemplu pe care tocmai plecase să-l caute.

*

Cinci ani mai târziu, în 1840, Tocqueville publică al doilea volum al *Democrației.* El poate să presupună că sistemul politic american este cunoscut de cititorii săi, deoarece acesta a fost obiectul esențial al cărții din 1835. Îşi propune să aprofundeze problema cea mai dificilă la care s-a referit, pe care a delimitat-o în primul volum, dar pe care n-a tratat-o sistematic: influența stării sociale democratice asupra spiritului american şi, într-un mod mai general, asupra popoarelor unde ea domneşte. Nu pentru că ar dori să facă din „starea socială democratică”, adică din egalitate, cauza unică a specificităților societății americane, sau „a tot ceea ce se întâmplă în zilele noastre”: el ştie foarte bine că, de fapt, contrariul este adevărat şi că trebuie ținut seama de mii

de împrejurări care n-au legătură cu egalitatea. Dar, pe de o parte, datorită acestei trăsături comune lumii vechi şi Lumii Noi el poate să compare America cu Europa. Pe de altă parte, subiectul său, premisa de la care porneşte pentru a examina socialul şi istoricul, este starea socială democratică, deoarece din punctul său de vedere aceasta este cea mai în măsură să explice starea actuală a lumii. Pentru că faptul cel mai surprinzător în obsesia intelectuală cu care Tocqueville se concentrează asupra conceptului de egalitate este *evidența* că acest concept explică, după părerea sa, starea prezentă a societății, precum şi viitorul ei. În ceea ce priveşte primul aspect, societățile din timpul său, şi în special a sa – Franța sub monarhia din Iulie – cu greu putea oferi spectacolul egalității. De altfel, viața lui, în manifestările ei exterioare, este în întregime dirijată de spiritul conformist al valorilor din mediul său familial şi respectarea cât mai strictă a principiilor ierarhiei sociale: e suficientă o examinare oricât de superficială a corespondenței sale pentru a sesiza acest lucru. Chiar după revoluția din Iulie, Franța lui Louis-Philippe este o țară în care oameni ca el, descendenți ai vechii aristocrații, continuă să exercite o autoritate aproape naturală asupra opiniilor şi puterii pe care nu sunt nevoiți s-o restrângă. De unde apare atunci certitudinea intelectuală pe care însăşi existența lui o dezminte cotidian?

Mai puțin din starea prezentă a societății, cât din istoria ei, adică din trecutul ei. Este probabil greu să ne imaginăm astăzi ce a reprezentat, pentru o familie ca a sa, trăsnetul Revoluției franceze, multitudinea de amintiri şi de povestiri dramatice care i-au legănat copilăria şi sentimentele de fascinație înfricoşată pe care le-a încercat de timpuriu. El a izbutit de tânăr, imediat ce a ieşit din adolescență, să transforme istoria familiei într-o problemă intelectuală: geniul său ține de această însuşire precoce a unei moşteniri la alt nivel şi într-un

alt mod. Din această nefericire transmisă de tradiție el alcătuieşte ideea de egalitate şi în acelaşi timp pe cea de destin.

Cele două idei nu pot fi despărțite tocmai pentru că îşi au rădăcinile în acelaşi sol existențial: sentimentul că Revoluția franceză este înscrisă în sensul istoriei, altfel spus, că ea nu s-a încheiat şi deoarece s-a manifestat printr-o ostilitate atât de radicală față de nobilime şi chiar față de orice idee de superioritate socială, ea nu poate fi definită decât prin pasiunea pentru egalitate. N-are importanță faptul că această egalitate n-a fost „realizată" în societățile care i-au urmat: deoarece, dacă e adevărat că Tocqueville nu conceptualizează decât experiența lui – şi aceasta probabil îl desparte de majoritatea marilor spirite filosofice, formate în special prin studiul abstract al doctrinelor şi ideilor, acelaşi lucru explică şi încăpățânarea sa de a adânci o singură idee, despre care putem spune ca despre o femeie – că a fost a vieții lui – această experiență îi spune într-adevăr că Revoluția franceză continuă prin Imperiu, Restaurație şi 1830 şi că egalitatea rămâne centrul dezbaterilor şi al evenimentelor politice. De fapt, această convingere este felul său de a-şi însuşi celebra melancolie a generației romantice, al cărei fiu este. Dar ea este, în acelaşi timp, un concept.

De unde şi permanenta sa ambiguitate care se situează la două niveluri distincte. Folosirea cuvântului democrație ca substitut aproximativ al celui de egalitate, dar într-o accepție şi mai vastă, îl duce pe Tocqueville la folosirea semantică diferită a aceluiaşi cuvânt, fără a separa domeniul social de domeniul politic. Dar ambiguitatea există şi în interiorul folosirii cuvântului „democrație" – poate într-un mod mai profund, deoarece e mai ascuns – pentru a desemna o stare socială egalitară – ceea ce este de altfel folosirea sa cea mai frecventă. Ce este pentru autorul nostru o societate sau o stare socială caracterizată prin egalitate? Răspunsul

nu e uşor de găsit.

Cel mai simplu este cel dat de sensul comun: o societate în care domneşte egalitatea este societatea de unde au dispărut barierele de clasă dintre indivizi. Or, Tocqueville dă uneori această definiție. De exemplu, atunci când scrie: „Un popor care a trăit timp de secole sub un regim de caste şi de clase nu dobândeşte o stare socială democratică decât printr-un lung şir de transformări mai mult sau mai puțin chinuitoare.. Sau, ceva mai departe, într-o notă la capitolul XXVI, mai explicit, deoarece un „adică” introduce definiția: „Când un popor are o stare socială democratică, adică, în sânul său nu mai există nici caste, nici clase...” Citate absolut concordante care asimilează clasele sociale castelor, cel puțin sub raportul lor contradictoriu cu democrația şi care fac din societatea fără clase condiția egalității. Se mai găseşte şi în altă parte acest tip de definiție, în acelaşi timp maximalistă (egalitatea ca stare socială reală) şi naivă (egalitatea conformă reprezentării pe care o au despre ea actorii sociali): de exemplu, în comparația pe care o face Tocqueville între căsătoria aristocratică şi căsătoria democratică. El o opune pe prima, socialmente programată, oferind de altfel puțină libertate de alegere, reunind mai degrabă bunuri decât persoane, celei de a doua, rezultantă a unei alegeri libere, întemeiată pe înclinațiile părților şi pe similitudinile de gust (de altfel, în această măsură, mai exigentă față de fidelitatea conjugală). Se vede din acest exemplu cum, pentru nevoile unei gândiri care procedează prin opoziții, el ajunge să confunde ceea ce numeşte starea socială democratică cu reprezentarea pe care o are această stare socială şi pe care doreşte să o dea despre ea. Într-o epocă în care căsătoria burgheză, ca alianță a patrimoniilor, este unul din subiectele preferate ale literaturii romaneşti, Tocqueville, pentru a satisface cerințele sistemului său conceptual, este bizar şi provizoriu orbit, evidența mariajului de clasă fiind

mascată prin aparenta libertate a înclinațiilor individuale.

Bizar şi provizoriu: el o ştie, evident, şi o şi zice întraltă parte „că nu s-au văzut încă societăți unde condițiile să fie atât de egale, încât să nu existe bogați şi săraci; şi, în consecință, stăpâni şi slugi". Atunci, cum este schimbată această situație de către starea socială democratică? „Democrația nu împiedică existența acestor două clase, dar ea le modifică spiritul şi schimbă raporturile dintre ele." Citat esențial pentru a desluşi ce înțelege el cel mai ades prin „democrație": nu o stare socială reală, ci percepția egalitară a raportului social, în mod firesc ierarhică (cel puțin dacă examinăm istoria omenirii), de către actorii acestui raport. Percepție egalitară care modifică la rândul ei natura acestui raport, chiar când el rămâne totalmente inegal. De exemplu: relația stăpân-slugă; ea există în societatea democratică formată în Statele Unite, dar acolo ea nu face parte din principiul ordinii sociale ca în societățile aristocratice. Ea, deci, nu creează, pe baza unei aserviri personale, o populație aparte, caracterizată din tată în fiu prin moravuri şi un mod de a gândi specifice. Ea este, dimpotrivă, rezultatul unui contract liber consimțit, prin care cel interesat îşi negociază supunerea provizorie şi limitele acestei supuneri. „Egalitatea condițiilor", spune Tocqueville, „face din slugă şi stăpân ființe noi şi stabileşte între ei raporturi noi." Astfel, „egalitatea condițiilor" care este una din expresiile lui favorite pentru a caracteriza democrația, nu înseamnă că stăpânul şi sluga sunt într-adevăr egali, dar că *pot să devină,* sau că raportul de subordonare provizorie nu intră în alcătuirea unei stări care îi defineşte în totalitate pe unii şi pe alții, pentru că, de exemplu, el se poate inversa într-o zi în funcție de reuşitele respective. Deoarece sluga poate deveni stăpân şi tinde să devină, el nu este altfel decât stăpânul. De altfel, în afara sferei contractului revocabil prin care este

legat de stăpânul lui, el este, ca şi el, cu tot atâta îndreptăţire, cu aceleaşi drepturi – un cetăţean. „Egalitatea condiţiilor” nu trebuie înţeleasă în sensul material al formulei, ci ca un principiu constitutiv al ordinii sociale democratice, prin opoziţie cu lumea aristocratică: o normă şi nu doar o constatare.

Tocqueville îşi dă seama că această normă este un obiectiv de neatins, care lunecă mereu, niciodată o realitate: de unde caracterul permanent instabil al indivizilor şi al societăţilor democratice. Cum nu este posibil ca un popor să ajungă să creeze condiţii perfect egale şi există mereu situaţii dominante la care râvnesc ambiţiile, prezenţa unei reguli egalitare în existenţa socială, deschizând teoretic toate drumurile în faţa tuturor indivizilor, le ascut dorinţa şi îndârjirea. Ceea ce explică faptul că Tocqueville trece adeseori de la egalitatea ca stare socială dominantă, adică o normă, la egalitatea ca pasiune, de fapt ca sentiment şi ca ideologie. În ultimă instanţă, starea socială democratică există mai mult prin pasiunile pe care le iscă, decât prin situaţiile pe care le creează, deoarece egalitatea reală a condiţiilor nu e niciodată atinsă, dar întotdeauna râvnită. „Când inegalitatea este legea obişnuită a unei societăţi, cele mai profunde inegalităţi nu sar în ochi; când totul este aproximativ la acelaşi nivel, cele mai mici inegalităţi rănesc. De aceea, dorinţa de egalitate devine mai greu de potolit pe măsură ce egalitatea este mai mare.”

Ceea ce vrea să zică, în fond, că această egalitate reală, scop mărturisit dar părelnic, referinţă la normă dar obiect al dorinţei, se descompune în nenumărate obiective parţiale ale diferenţierii sociale: Tocqueville a înţeles că a crede în egalitate ca valoare nu suprimă ceea ce el numeşte „orgoliul particular al indivizilor”, adică pasiunea de a se deosebi de ceilalţi. Dimpotrivă, ea îi amplifică intensitatea, în timp ce îi modifică şi îi înmulţeşte punctele de aplicaţie. Într-adevăr, tendinţa

de „diferențiere” este cu atât mai legitimă cu cât clasele sunt mai puțin diferențiate prin obiceiuri sau prin lege, aşa cum sunt în aristocrații. Pe de altă parte, democrația înmulțeşte semnele diferenței pentru că, egalizând condițiile, chiar uniformizându-i pe cetățeni, ea fructifică cel mai mic avantaj; făcând ca situațiile sociale să fie mai mobile, ea substituie ierarhiilor tradiționale privilegii recente şi provizorii, pe care beneficiarii țin cu atât mai mult să le etaleze în perioada în care se bucură de ele. Există în filigran în *Democrație* (în special în capitolele XIV şi XVI din volumul doi) o teorie a felului cum egalitatea produce inegalități simbolice, motiv de nelinişte şi invidie care sunt sentimente caracteristice democrației.

Acestei instabilități naturale, Tocqueville îi găseşte corective care permit funcționarea armonioasă a sistemului. Există religia care, după părerea lui, este un element-cheie al consensului social şi care-i protejează pe cetățenii „democratici” de pretenția necugetată de a şti totul, deci de a schimba totul; dar mai există şi un corectiv intern, ascuns chiar în interiorul dorinței de egalitate şi a pasiunii de a o depăşi: într-un stat democratic, caracterizat prin ascensiuni relativ lente, şi prin obiceiul ca prin eforturi cotidiene să fie urcate treptele promovării sociale, dorințele au tendința de a se adecva mijloacelor, iar ambițiile – şanselor. Tocqueville este primul care descoperă această lege fundamentală a societăților moderne, conform căreia oamenii nu-şi interiorizează dorințele decât în funcție de un destin probabil, în sensul statistic al termenului. Ei nu prevăd decât ceea ce li se poate întâmpla, fiind astfel scutiți atât de ambiții nemăsurate, cât şi de decepții sfâşietoare.

De altfel, inexistența acestor corective ale egalității caracterizează o stare socială intermediară între aristocrație şi democrație şi care este revoluția. Stare socială intermediară în sens cronologic, deoarece revoluția este cea prin care se înfăptuieşte trecerea de la

aristocrație la democrație, dar şi în sens sociologic, deoarece revoluția creează în mod brutal elementele democrației fără ca să-i asigure condițiile ei de funcționare, atât prin ruptura pe care o operează în spirite, cât şi prin tradiția pe care o vehiculează fără s-o ştie. Indivizii „revoluționari” moştenesc lipsa de măsură a ambițiilor aristocratice; sentimentul că participă la crearea unei lumi în întregime noi contribuie la această exagerare, iar schimbarea oamenilor şi a legilor barează calea mecanismului de adecvare a dorințelor la şanse. (Kevoïutï se caracterizează, astfel, mai curând prin explozia egalitarismului decât a egalității; ea exploatează vasta distorsiune dintre ceea ce oamenii doresc şi ceea ce societatea le poate oferi. La rândul ei, ea creează o tradiție care supraviețuieşte anilor excepționali şi care explică instabilitatea post-revoluționară: „Pasiunile pe care revoluția le-a inspirat nu dispar odată cu ea. Sentimentul instabilității continuă în cadrul ordinii – ideea uşurinței succesului supraviețuieşte straniilor vicisitudini care i-au dat naştere.”

Deci „democrația” în Franța nu este pentru Tocqueville regimul „normal” al acestei stări sociale; este starea sa revoluționară. Această diferențiere esențială străbate în întregime volumul al doilea al *Democrației* şi constituie firul principal al comparației ale cărei elemente călătorul le caută. El a găsit în Statele Unite o democrație pură, conformă adică idealului său tipologic; a fost întemeiată ca atare, pornind de la o matrice religioasă care i-a exaltat valorile şi netrebuind să lupte împotriva unui stat aristocratic anterior. Conceptul de revoluție, pe care-l construieşte în întregime pornind de la experiența franceză, i se pare străin de istoria americană (cu excepția a ceea ce comportă războiul civil potențial dintre aristocrația sudistă şi democrația yankee). Mai mult, acest concept i se pare în contradicție cu funcționarea democrației, în măsura în care egalitatea constituie o țesătură socială cu mult mai

omogenă şi mai rezistentă decât societatea aristocratică. Tocqueville consacră un capitol explicației pentru ce starea socială democratică, prin uniformizarea socială şi culturală pe care o cultivă şi prin rețeaua de microinterese conservatoare la care sunt conectați cetățenii ei, lasă puțin loc izbucnirii revoluțiilor; dimpotrivă, distrugerea inegalității aristocratice îi oferă pretexte şi obiective, aşa cum demonstrează experiența europeană.

Astfel, ideea de democrație, aşa cum Tocqueville nu încetează să o examineze pe toate fețele, se confundă adeseori cu cea de egalitate, dar ea îi îmbrățişează totodată multiplele ei semnificații şi ambiguități. Doar unul din aspectele ei nu-l interesează pe Tocqueville: acela al realității obiective. De fapt, din acest punct de vedere, lui îi este suficientă convingerea că se egalizează condițiile sociale reale şi că ele vor continua să se egalizeze progresiv. Dar el nu încearcă niciodată să precizeze această idee şi cu atât mai puțin s-o măsoare: e o evidență existențială şi nu statistică. Când vorbeşte despre acest aspect al chestiunii, se exprimă ca un descendent al unei mari familii din Vechiul Regim; el se referă la egalizarea condițiilor de existență între nobilime şi clasa mijlocie (la fel ca şi Guizot care-i împărtăşeşte diagnosticul, el pornind însă de la clasa mijlocie).

Dar ceea ce-l interesează mai mult şi mai des este, în acelaşi timp, egalitatea ca normă de existență colectivă şi mecanismul mental datorită căruia apariția acestei norme este în mod inseparabil consecință şi cauză: pasiunea egalității. În primul dintre aceste raporturi, democrația nu încetează să poarte încorporat în ea însăşi, nedespărțit de ea, un orizont care-i amenință istoria, o lume dincolo de ea în numele căreia ea nu poate refuza contestația -ei permanentă: egalitatea este o valoare care, prin definiție, nu poate fi realizată de nicio stare socială (la fel cum democrația, în accepția curentă a termenului, adică o guvernare a poporului

prin el însuşi, este tipul ideal de putere căruia nicio colectivitate modernă nu-i poate îndeplini condiția). Şi în acest decalaj inevitabil dintre valori şi fapte, dintre societate şi normele ei ia naştere egalitatea ca pasiune socială, fiind una din trăsăturile caracteristice ale democrației, aşa cum o concepe Tocqueville. Într-adevăr, societățile aristocratice nu comportă decalaje de asemenea natură, fiindcă ele îşi trăiesc fără pasiuni sfâşietoare propriile valori, subordonarea şi ierarhia; când sunt răsturnate, aceasta se întâmplă în numele unei legitimități contrare, aceea a egalității care mobilizează în folosul ei pasiuni de acelaşi fel, vizând acelaşi obiectiv. Dar, o dată apărută societatea egalitară, ea nu-şi poate trăi propriile valori fără a-şi nega constant starea sa reală; şi pasiunile pe care le-a dezlănțuit, prin victoria ei sau numai prin existența ei, pun în discuție, ele însele, funcționarea sa cotidiană. Acesta este motivul pentru care democrația, având avantajul față de celelalte stări ale societății de a mobiliza activitatea cetățenilor folosind dorința lor de egalitate, prezintă o problemă necunoscută aristocrației: aceea a viabilității ei cotidiene.

Problemă în orice caz dificil de rezolvat şi care devine dramatică în cazul în care pasiunea pentru egalitate le depăşeşte pe toate celelalte şi în special pe aceea care îi face pe oameni să prețuiască libertatea: deoarece tocmai acest decalaj al preferințelor creează principala amenințare pentru democrație. Desigur, dacă cele două pasiuni ar fi egal de puternice, egal de răspândite prin eforturile lor conjugate fiecare cetățean ar putea să aspire la guvernare. Or, experiența ne arată că egalitatea şi dorința de egalitate pot să existe în societatea civilă, dar nu şi în societatea politică: aceasta este, de exemplu, situația regimurilor cenzitare. Ba mai mult, egalitatea şi pasiunea pentru egalitate există în societatea politică chiar în absența libertății: acesta este cazul despotismului.

Raportul dintre pasiunea egalitară şi celelalte pasiuni ale unei vieţi democratice apare astfel a fi unul din elementele esenţiale ale acestui tip de societate. De fapt, Tocqueville crede că aceasta este principala pasiune distinctivă a popoarelor democratice şi că problema pe care o pune este tocmai aceea de a o dirija în limite compatibile cu libertatea. De ce este ea mai puternică decât toate celelalte sentimente politice? Primul capitol al celei de a doua părţi din volumul doi oferă o seamă de motive: conformismul epocii, înrădăcinarea obiceiurilor profunde ale stării sociale şi în special faptul că pasiunea egalitară este conformă logicii democratice, deoarece ea poate fi împărtăşită de toţi, în timp ce avantajele libertăţii nu sunt evidente decât pentru un număr mic. Dimpotrivă, abuzul de libertate (anarhia, de exemplu) este evident pentru toată lumea, în timp ce avantajul egalităţii este insesizabil şi nu e detectat decât de puţine spirite. Şi, în sfârşit, Tocqueville nu uită niciodată exemplul francez pentru că acesta este problema vieţii lui: în Franţa, patima egalităţii este cu atât mai puternică, cu cât ea este cu mult anterioară celei a libertăţii şi a fost favorizată prin acţiunea nivelatoare a absolutismului regal. Tradiţia libertăţii este fragilă, intermitentă, limitată; cea a egalităţii este constitutivă pentru naţiune.

Ceea ce nu se întâmplă în America. Acolo, Tocqueville găseşte, dimpotrivă, o democraţie în care pasiunea egalitară este ţinută în frâu în acelaşi timp prin consensul religios care-i lasă divinităţii problema scopurilor ultime ale umanităţii şi prin instituţiile politice care dau prioritate şi putere societăţii asupra statului: celebrul capitol al volumului doi, despre asociaţii, arată că acestea joacă în societatea democratică un rol comparabil cu cel al aristocraţiei în societatea aristocratică constituind tot atâtea corpuri colective manifestând iniţiativă în domeniul social, independente de stat. Astfel, analiza lui Tocqueville nu

se rezumă numai la studiul pasiunii egalitare, chiar dacă aceasta e centrală, ci încearcă să înţeleagă cum a ţesut democraţia, în cazul american, o reţea de sentimente, de idei şi de moravuri care-i dă societăţii un caracter distinctiv şi existenţa sa specifică. Arhitectura intelectuală a cărţii din 1840 este astfel clarificată. Nu e vorba de a recompune istoria democraţiei americane, a originilor ei sau a cauzelor ei; dimpotrivă, ea este considerată elementul central al acestei istorii, elementul-cheie de interpretare sub dublul aspect al rolului său de normă a vieţii sociale şi de existenţă ca ansamblu de pasiuni şi dorinţe individuale. Izvoarele şi nu rezultatele îl interesează pe Tocqueville în această a doua lucrare a sa: cum democraţia tinde să producă ceea ce noi am numi un „spirit public” *sui generis*, adică, în acelaşi timp ideile şi moravurile care contribuie, în schimb la trăinicia sistemului.

De fapt, acest al doilea volum este atât de strălucitor şi dens, încât este absolut imposibil să intri în amănuntele analizei sale: trebuie să lăsăm cititorului plăcerea şi dificultatea de a-i descoperi, sub aparenta claritate a stilului, profunzimea şi complexitatea. Nicăieri geniul conceptual al lui Tocqueville nu apare mai deplin decât în acest text, care tratează obsesia vieţii sale la cel mai înalt nivel de generalitate şi de ambiţie intelectuală. Prin studiul succesiv al „mişcării intelectuale”, al „sentimentelor” şi „moravurilor” poporului american, Tocqueville atacă de fapt cea mai importantă problemă a ştiinţelor sociale pe care n-am încetat să ne-o punem de atunci: care este raportul dintre ideile şi reprezentările emise şi celelalte niveluri ale existenţei sociale. Aceasta este problema pe care, cam în aceeaşi epocă, tânărul Marx încearcă şi el s-o rezolve, el presupunând că există o legătură între idei şi starea socială în general. Dar la Marx, starea societăţii este caracterizată doar prin elemente obiective şi, ca să zicem aşa, materiale, forţele de producţie şi raporturile

de producție pe care acestea le determină. Tocqueville însă se instalează direct în inima socialului fără a trece în prealabil prin economic, inexistent în tipul său de analiză; iar acest social este, în realitate, cultural.

Deoarece, dacă este examinată în sensul ei obiectiv, egalitatea nu e decât egalizarea condițiilor: un proces căruia nu i se poate prezice niciun sfârşit, deoarece scopul său este părelnic. Nu o stare, ci o istorie care dă sens comportamentului individual şi reprezentărilor care determină acest comportament. Ea există mai mult prin semnificația pe care o acordă raporturile sociale decât prin transformările pe care le introduce în ele. Devenind legitimă, ea imprimă întregului social această mişcare de autonomie conflictuală care caracterizează democrația americană. Întregii sfere sociale, care cuprinde şi reprezentările: nu există la Tocqueville această prăpastie, pe care Marx n-a ştiut s-o umple niciodată, între producția materială şi cea spirituală. Deoarece instrumentul analitic cel mai important al lui Tocqueville nu e atât egalitatea, cât reprezentarea egalității, la dublul nivel al normei sociale şi al pasiunilor individuale, lui nu îi e greu să coboare la izvorul ideilor, al tradițiilor morale şi intelectuale.

Această „coborâre” nu implică în mod necesar o legătură centrală unică sau constantă între starea socială şi idei. Şi această legătură este cu atât mai puțin singulară cu cât se referă la domenii mai „savante”; de exemplu, în legătură cu literatura, Tocqueville îşi pune în gardă cititorul împotriva determinărilor prin starea socială, democratică sau aristocratică: „Aş depăşi concepția mea dacă aş susține că literatura unei națiuni este întotdeauna subordonată stării sale sociale şi alcătuirii sale politice. Ştiu că, independent de aceste cauze, există multe altele care dau anumite trăsături operelor literare: dar acestea mi se par a fi principale.

Raporturile existente între starea socială şi politică ale unui popor şi geniul scriitorilor săi sunt întotdeauna

foarte numeroase: cine îl cunoaşte pe unul, nu-l poate niciodată ignora complet pe celălalt.”

Astfel, oricare ar fi precauțiile pe care şi le ia pentru a face mai flexibil caracterul său sistematic, natura gândirii lui Tocqueville este deductivă: din „democrație” decurg trăsăturile intelectuale, tiparele mentale şi moravurile americane. Afirmație parțial tautologică, deoarece definiția democrației include norma şi pasiunile egalitare; dar din ea Tocqueville extrage variații de o finețe şi o bogăție aproape infinite, în măsura în care el rafinează neîncetat, prin corelările ei, definiția centrală.

Din punctul meu de vedere, nu este foarte important că planul admirabilului volum doi nu are decât aparența rigorii; că diferența între „idei”, „sentimente” şi „moravuri” este deseori discutabilă; că în interiorul fiecărei secțiuni chiar, în special în a treia, distribuția materialului poate apărea uşor lipsită de logică. Ceea ce are importanță este transparența excepțională a obiectului „America” în raport cu definiția democrației de care Tocqueville se foloseşte pentru a-l explora. Prin originea lor, în acelaşi timp recentă şi omogenă, prin starea lor socială, prin instituțiile lor politice, americanii reunesc condițiile unei experiențe de laborator pentru democrație. Faptul că la ei totul provine din democrație duce mai uşor la afirmația că totul poate fi înțeles pornind de la consensul social despre egalitate. Această asociere a unor oameni noi, pentru exploatarea unui teritoriu virgin, fără nicio altă sedimentare istorică în afara credinței comune, i-a oferit lui Tocqueville un teren de studiu providențial pentru geniul său conceptual, adică profund şi simplu.

*

Profund şi simplu: comparația cu Marx ne-ar permite poate o concluzie care să lumineze aceste atribute.

Conceptele lui Marx, indiferent de epoca în care au fost elaborate, nu sunt niciodată simple. Moştenire restructurată a filosofiei germane, sau produs transformat al economiei politice engleze, ele nu datorează nimic experienței existențiale a lui Marx, ci sunt doar gândirea sa despre gândirea altora. Dimpotrivă, la Tocqueville soclul sistemului nu este o construcție intelectuală: este o evidență empirică transpusă la nivelul abstracțiunii sub forma înaintării ireversibile a egalității. Evidență care, astfel, constituie focarul central al analizei, din care trebuie extrase consecințele.

Marx, în spatele egalității proclamate de Revoluția franceză, devenită legitimitatea socială a Occidentului, dezvăluie şi denunță inegalitatea reală, contradicția între fapte şi valori. El descrie genealogia cauzei acestei contradicții, cauză pe care o găseşte la nivelul economic şi al raporturilor sociale implicate în procesul de producere a bogăției. Dintr-odată, egalitatea nu mai este decât o minciună ideologică, sau finalitatea superioară a cărei condiție prealabilă este distrugerea capitalismului. În această scindare dispare tot ceea ce pentru Tocqueville constituie egalitatea, adică o normă socială şi pasiuni egalitare. Marx este interesat de mecanismele vieții economice şi de raporturile dintre economic şi social – Tocqueville explorează relația dintre principiul social şi comportamentul uman: situat la acelaşi nivel cu ceea ce direcționează acțiunea individuală şi colectivă a oamenilor timpului său, el n-are nevoie să reducă domeniul politic la un alt ordin de realități considerat că-l fondează şi-l determină. El rupe astfel cu obsesia fundamentului social atât de caracteristică pentru secolul al XVIII-lea şi pentru Marx, care în această privință este un moştenitor; el se plasează deliberat la sursă, principiul de bază i se pare un soi de dat istoric, în acelaşi timp ireductibil la demonstrația cauzală şi evident, esențialul fiind de a extrage din el consecințele

pentru viața socială. Marx vede libertatea în suprimarea plusvalorii; Tocqueville – în gestiunea inteligentă a credinței în egalitate.

În acest sens, Marx are o gândire infinit mai complexă, abordând politicul printr-o serie de medieri (unde de altfel acesta sfârşeşte prin a se pierde). Dar în alt sens, „simplicitatea” lui Tocqueville are mai multă profunzime. Deoarece, în pofida tuturor aparențelor, Marx rămâne în întregime situat în perspectiva care încearcă să realizeze promisiunea egalității. Denunțând inegalitatea prin analiza raporturilor sociale capitaliste, el regăseşte egalitatea sub forma necesității istorice a socialismului, dar nu renunță la ea niciodată, considerând-o o valoare fundamentală a pactului social. El nu critică versiunea sa în capitalism decât pentru a demonstra mai bine că ea trebuie să fundamenteze *din nou* sensul istoriei printr-o nouă revoluție. În ceea ce-l priveşte, Tocqueville n-a interiorizat egalitatea ca valoare: el este un aristocrat. Dar el constată *faptul* că egalitatea a devenit legitimitatea societăților moderne şi încearcă să-i măsoare dimensiunile. Dintr-odată, prin metoda comparativă, atât în spațiu, cât şi în timp, el relativizează egalitatea ca legitimitate şi o nouă credință care trebuie opusă celor vechi pentru a-i sesiza imensa valoare. Astfel, el întemeiază viziunea antropologică asupra modernității.

Cu cât gândirea sa este mai „simplă”, cu cât teoria sa e mai puțin livrescă, cu cât ambele sunt mai direct hrănite din experiența psihologică a contemporaneității, cu atât ele permit, într-o măsură mai mare, în mod paradoxal, despărțirea experienței de conceptul ei. Tocqueville a trecut din lumea aristocratică la lumea democratică şi tocmai această trecere constituie trama, angoasa vieții sale. Cu câte un picior în ambele lumi, el consideră o evidență faptul că egalitatea nu este decât unul din modurile de existență socială. Cu arhaismul poziției sale existențiale, el alcătuieşte modernitatea

interogației sale conceptuale.

Dimpotrivă, gândirea lui Marx se vrea în întregime savantă şi încearcă să urmărească inegalitatea la izvoarele ei cele mai ascunse, sub aparența inversă a contractului liber între indivizi egali. Dar cu cât se vrea mai ştiințifică, degajată de experiența trăită a contemporaneității, scoțând masca ideologiei de pe fața realității, cu atât „se lipeşte” mai tare, fără s-o ştie, de egalitate ca opțiune, fără a permite cea mai mică abatere, nici cel mai mic dubiu cu privire la necesitatea sa morală ca principiu social. Ea îmbracă valoarea modernă prin excelență a limbajului ştiințific: amalgam care face o profeție dintr-o analiză şi care, fără îndoială, explică formidabilul destin postum al unui greoi tratat de economie politică.

Marx rămâne în interiorul sistemului credinței egalitare. Tocqueville îi face analiza comparată. Astfel, se explică, în mod sigur, mai mult şi mai bine ecoul atât de diferit al celor două opere sau mai corect gloria universală a uneia şi cunoaşterea limitată a celeilalte. Dar astfel se explică şi superioritatea lui Tocqueville asupra lui Marx în domeniul veridicității prospective: nu e greu de demonstrat că pronosticul aristocratului francez asupra lumii contemporane (vorbesc despre ceea ce noi numim astăzi lumea europeană „dezvoltată” pentru că cei doi autori n-au studiat alta) este infinit mai aproape de realitățile pe care le trăim noi astăzi decât cele ale socialistului german. Valoarea predictivă a operei lui Tocqueville rămâne extraordinară, chiar în detalii şi celebrele pagini, nu foarte originale pentru vremea aceea, despre viitorul imperial al Americii şi al Rusiei sunt din acest punct de vedere mai puțin extraordinare decât sute de observații asupra ideologiei pe care o trăim încă. Or, această inegalitate în realismul previziunii, între Tocqueville şi Marx, este cu atât mai izbitoare cu cât ea pare invers proporțională cu veridicitatea punctelor lor de pornire empirice.

Egalitatea socială de care Tocqueville pare obsedat nu îi apare istoricului o trăsătură caracteristică a societăților europene din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Dimpotrivă, mizeria clasei muncitoare, care constituie fundalul teoriei exploatării capitaliste, este în afara oricărui dubiu.

Dar, elaborând doctrina acestei situații, Marx îndreaptă reflectorul asupra unui mecanism economic care nu explică aproape nimic din marile evenimente ale secolului al XIX-lea şi al XX-lea: nu numai că în ultimă analiză reduce politicul la economic, dar el „încremeneşte" evoluția în dezvoltarea contradicției „obiective" a raporturilor de producție. Dacă această gândire scientistă despre viitor, care prevede eliminarea plusvalorii prin revoluția proletară, s-a dovedit a fi mai puțin profetică decât studiul raporturilor dintre egalitate şi statul administrativ, motivul nu este doar acela că sentimentul evoluției, cu condiția să fie obiectul unei elaborări abstracte, se poate dovedi mai adevărat decât pretenția cunoaşterii ştiințifice a istoriei. Motivul este că Tocqueville analizând egalitatea nu ca o situație, ci ca un principiu, un ansamblu de pasiuni, o dinamică politică nedefinită, are un dublu avantaj asupra lui Marx. El se situează la nivelul istoriei unei promisiuni făcute Europei de Revoluția franceză şi căreia America îi arată trăsăturile: şi el încearcă să înțeleagă nu cauzele, ci consecințele. În felul acesta el câştigă pariul: afirmația că universul egalității, sjl comportamentul pe care el îl provoacă sunt fenomene durabile, ireversibile, determinate pentru viitor. În această măsură el analizează chiar lumea în care trăim noi.

FRANÇOIS FURET

BIOGRAFIA LUI TOCQUEVILLE
Repere cronologice

1805 Se naşte la Paris Alexis de Tocqueville, vlăstar al unei vechi familii de nobili normanzi. În timpul Imperiului îşi petrece iernile la Paris şi verile la castelul din Verneuil.

1820–1823 Studiază la Colegiul din Metz, unde tatăl său, contele Hervé, era prefect (de Moselle).

1826 E licențiat în drept la Paris.

1826–1827 Călătoreşte în Italia şi Sicilia. În 1827 e numit judecător stagiar la Versailles (unde tatăl său este prefect).

1829–1830 Frecventează cursul despre istoria civilizației europene al lui Guizot, la Sorbona.

1830 Depune jurământul noului regim emanat de Revoluția din Iulie, în pofida dramelor de conştiință.

1831 (aprilie)-1832 (martie) Călătoreşte în Statele Unite împreună cu Gustave de Beaumont.

1833 Publică în colaborare cu Beaumont raportul asupra sistemului penitenciar american sub titlul *Du système pénitencier aux Etats-Unis et de son application en France.*

1832–1835 Demisionează din postul de judecător-supleant. Redactează primul volum din *De la démocratie en Amérique.* Călătoreşte în Anglia în august 1833.

1835 Publică primul volum din *Démocratie.* A doua călătorie în Anglia. Se căsătoreşte cu Mary

Mottley, o englezoaică pe care Tocqueville o cunoscuse la Versailles înainte de Revoluția din 1830.

1836 Călătoreşte în Elveția. Publică un eseu despre *L'Etat social et politique en France avant et depuis 1789.*

1837 Pierde alegerile legislative din arondismentul Valognes (Manche) învecinat cu castelul familiei de Tocqueville.

1838 Este ales membru al Academiei de Ştiințe morale şi politice.

1839 Este ales deputat în arondismentul Valognes, din partea opoziției la cabinetul Molé. Activitatea sa parlamentară va fi îndeosebi ilustrată prin trei rapoarte importante: despre abolirea sclaviei în colonii (1839), despre reforma închisorilor (1843), despre situația din Algeria (1847).

1840 Publică al doilea volum din *Démocratie.*

1841 Este ales membru al Academiei Franceze. Prima călătorie în Algeria.

1846 A doua călătorie în Algeria.

1848 (aprilie) îşi păstrează mandatul legislativ în Adunarea constituantă de după Revoluția din Februarie. Membru al comisiei însărcinate cu elaborarea noii constituții.

1849 Prima călătorie în Germania.

Mai E ales în Adunarea legislativă.

Iunie-octombrie Ministru al Afacerilor Externe sub prințul Ludovic-Napoleon, devenit preşedinte al Republicii din decembrie 1848.

1850–1851 îşi redactează *Les Souvenirs.* Locuieşte la Sorento din motive de sănătate.

Iulie 1851 Ține un raport în Adunarea Legislativă în legătură cu revizuirea constituției.

Decembrie 1851 Se opune loviturii de stat a prințului Ludovic-Napoleon, care se proclamă Napoleon al III-lea. Se retrage din orice activitate publică.

1852 Începe să lucreze la documentația care-i va servi la redactarea cărții *L'Ancien Régime et la Révolution* care, în viziunea lui Tocqueville, este primul volum al unei istorii a Revoluției.
1853 Consultă la Tours Arhivele intendenței din Tours.
1854 A doua călătorie în Germania.
1856 Publică *L'Ancien Régime et la Révolution.*
1857 Ultima călătorie în Anglia.
1859 Moare la Cannes.

BIBLIOGRAFIE – TOCQUEVILLE

Indicațiile sumare care urmează sunt extrase dintr-o bibliografie exhaustivă pe care mi-o comunică cu amabilitate prietenul meu, André Jardin, pivot central al „operelor complete” în curs de publicare.

I. OPERELE LUI TOCQUEVILLE

Există două ediții complete ale operelor lui Tocqueville:

— cea publicată sub numele de Doamna de Tocqueville, în realitate stabilită de Gustave de Beaumont, căreia i se spune curent ediția Beaumont, 9 volume, Michel-Lévy frères, 1864–1866.

Această ediție nu include *Souvenirs* cât şi importante părți din corespondența sa considerate fie prea politice, fie prea intime. Ea conține revizuiri inadmisibile ale textelor;

— ediția cu adevărat completă se află în curs de publicare, din 1951, la editura Gallimard, sub patronajul unei Comisii naționale. Această ediție cuprinde un aparat critic format din prefețe şi note inedite care fac ca ea să fie singura ediție ştiințifică a operelor lui Tocqueville. Iată planul ei general:

Tomul 1 *De la Démocratie en Amérique. 2* volume (apărute).
Tomul 2 *L'Ancien Régime et la Révolution. 2* volume (apărute).
Tomul 3 *Ecrits et Discours politiques. 2* volume (1 volum apărut).
Tomul 4 *Ecrits sur le système pénitencier en France et à l'étranger.* 1 volum.
Tomul 5 *Voyages. 2* volume (apărute).
Tomul 6 *Correspondances anglaises. 2* volume (1 volum apărut).
Tomul 7 *Correspondances anglo-américaines et autres correspondances étrangères.* 1 volum.
Tomul 8 *Correspondance Tocqueville – Beaumont.* 3 volume (apărute).
Tomul 9 *Correspondance Tocqueville – Gobineau.* 1 volum (apărut).
Tomul 10 *Correspondance locale.* 1 volum.
Tomul 11 *Correspondance Tocqueville – Ampère et Tocqueville – Royer – Collard.* 1 volum (apărut).
Tomul 12 *Souvenirs.* 1 volum (apărut).
Tomul 13 *Correspondance Tocqueville – Kergorlay.* 2 volume (apărute).
Tomul 14 *Correspondance familiale.*

Tomul 15 *Correspondance Tocqueville – Corcelle et Tocqueville – Mme Swetchine.* 1 volum.
Tomul 16 *Mélanges littéraires et économiques*. 1 volum.
Tomul 17 *Correspondance à divers.*

II. PRINCIPALELE LUCRĂRI DESPRE TOCQUEVILLE

R. ARON: „La définition libérale de la liberté: Alexis de Tocqueville et Karl Marx”, în *Archives européennes de sociologie*, 5, 1964.

R. ARON: *Les grandes étapes de la pensée sociologique*, Gallimard, Paris, 1967.

P. BIRNBAUM: *Sociologie de Tocqueville*, Paris, 1970.

S. DRESCHER: *Dilemmas of Democracy*, *Tocqueville and modernization*, Pittsburgh, 1968.

F. FURET: *Penser la Révolution française*, Gallimard, Paris, 1978.

E.T. GARGAN: *De Tocqueville*, Londra, 1965.

M. GAUCHET: „Tocqueville, l’Amérique et nous. Sur la genèse des Sociétés démocratiques”, în *Libre*, nr. 7, Payot, 1980.

M. HERETH: *Alexis de Tocqueville*, Dze *Gefăhrdung der Freiheit în der Demokratie,* Stuttgart, 1979.

M. LERNER: *Tocqueville and American Civilization*, New York, 1969.

J. LIVELY: *The Social and Political Thought of Alexis de Tocqueville*, Oxford, 1962.

G. W. PIERSON: *Tocqueville and Beaumont în America*, New York, 1938.

M. RICHTER: „The Uses of Theory: Tocqueville’s adaptation of Montesquieu”, în *Essays in Theory and History*, Harvard University Press, 1970.

J.T. SCHLEIFER: *The making of Tocqueville’s Democracy*, Univ. of North Carolina Press, 1980.

S.R. WEITMAN: „The Sociological Theories of

Tocqueville's «The Old Regime and the Revolution»", în *Social Research*, New York, 1966.

Completăm bibliografia prof. F. Furet cu monumentala lucrare:

ALEXIS DE TOCQUEVILLE: *De la Démocratie en Amérique.* Première édition historico-critique revue et augmentée par Eduardo Nolla. 2 vol. Paris, Librairie philosophique J. Vrin, 1990.

DESPRE DEMOCRAȚIE
ÎN AMERICA

INTRODUCERE

[Lucrarea pe care o veți citi nu este o călătorie, cititorul poate fi liniştit. Nu vreau să-i atrag atenția asupra mea. Nu vor putea fi găsite în această carte nici descrierea completă a tuturor instituțiilor din Statele Unite; dar mă mângâi cu ideea că publicul va găsi aici câteva documente noi din care va putea extrage cunoştințe utile asupra unui subiect mai important pentru noi decât soarta Americii şi nu mai puțin demn de atenția noastră.]

Dintre lucrurile noi care mi-au reținut atenția în timpul şederii mele în Statele Unite, niciunul nu mi-a părut mai izbitor decât egalitatea de condiții. Am desluşit fără dificultate înrâurirea prodigioasă pe care acest prim fapt o exercită asupra mersului societății; el imprimă o anumită orientare spiritului public şi legilor o anumită formulare; guvernanților precepte noi, iar celor guvernați – deprinderi specifice.

Mi-am dat curând seama că acest fapt îşi face simțită influența mult dincolo de moravurile politice şi de legi şi că el dobândeşte asupra societății civile o autoritate defel mai redusă decât asupra guvernanților: creează opinii, generează sentimente, sugerează uzanțe şi modifică tot ceea ce nu produce el.

Aşadar, pe măsură ce studiam societatea americană, descopeream tot mai mult în egalitatea de condiții acel fapt generator din care părea să decurgă fiecare fapt particular şi îl regăseam neîncetat dinaintea mea ca un punct central, unde sfârşeau prin a se întâlni toate observațiile mele.

Mi-am îndreptat atunci gândul spre emisfera noastră şi mi s-a părut că întrezăresc ceva analog priveliştii pe care mi-o oferea Lumea Nouă. Am văzut egalitate de condiții care, fără a fi atins acolo, ca în Statele Unite, limitele sale extreme, tindea să se apropie cu fiecare zi tot mai mult de ele; şi am avut impresia că aceeaşi democrație care domnea în societățile americane ar înainta rapid spre putere în Europa.

Din acel moment, am conceput ideea de a scrie cartea pe care o veți citi.

O mare revoluție democratică are loc în mijlocul nostru; toți o văd, însă nu toți o judecă în acelaşi fel. Unii gândesc că este un lucru nou şi, luând-o drept un accident, speră să o mai poată opri; în vreme ce alții socot că nu i se poate sta împotrivă, deoarece văd în ea fenomenul cel mai continuu, cel mai vechi şi cel mai permanent dintre cele cunoscute în istorie.

Mă duc cu gândul pentru o clipă la imaginea Franței în urmă cu şapte sute de ani; o văd împărțită între un număr mic de familii cărora le aparține pământul şi care cârmuiesc populația; dreptul de a porunci este preluat astfel de la o generație la alta odată cu moştenirile; singurul mijloc de care dispun oamenii pentru a acționa unii asupra altora este constrângerea; nu descoperim decât o singură sorginte a puterii: proprietatea funciară.

Iată însă că prinde ființă şi curând se extinde puterea politică a clerului. Acesta îi primeşte în rândurile sale pe toți, săraci şi bogați, plebei şi nobili; prin Biserică, egalitatea începe să pătrundă în rândurile conducătorilor țării, şi cel care altminteri ar fi vegetat ca şerb într-o stare de veşnică robie se situează ca preot printre nobili şi deseori ocupă un loc mai presus de regi.

Societatea devenind cu timpul mai civilizată şi mai stabilă, feluritele raporturi între oameni devin mai complicate şi mai numeroase. Se face puternic simțită nevoia legilor civile. Atunci apar juriştii; ieşind din incinta întunecoasă a tribunalelor şi din cotloanele

prăfuite ale grefelor, ei ocupă un loc la curtea principelui, alături de baronii feudali înveşmântaţi în hermină şi zale.

Regii se ruinează în acţiuni de mare amploare; nobilii îşi irosesc puterile în războaie personale; plebeii se îmbogăţesc făcând negoţ. Începe să se facă simţită influenţa banilor asupra treburilor statului. Negoţul este o sursă nouă, la îndemâna puterii şi cei care finanţează devin o forţă politică deopotrivă dispreţuită şi linguşită.

Încetul cu încetul, cunoştinţele se răspândesc; asistăm la trezirea gustului pentru literatură şi arte; spiritul devine atunci un factor de reuşită, ştiinţa este un mijloc de guvernământ, inteligenţa o forţă socială; oamenii cultivaţi pătrund în lumea afacerilor.

Totodată, pe măsură ce se descoperă noi căi de acces la putere, se constată că scade importanţa originii. În secolul al XI-lea, calitatea de nobil era inestimabilă; în secolul al XIII-lea ea poate fi cumpărată; prima înnobilare are loc în 1270 şi egalitatea pătrunde în sfârşit în conducerea ţării datorită înseşi aristocraţiei.

De-a lungul celor şapte sute de ani care s-au scurs de atunci, s-a întâmplat în câteva rânduri ca nobilii, pentru a combate autoritatea regală sau pentru a-i deposeda de putere pe rivalii lor, să acorde poporului o putere politică.

Şi mai adesea s-a întâmplat ca regii să decidă participarea claselor inferioare din stat la guvernare, în scopul de a diminua puterea aristocraţiei.

În Franţa, regii s-au dovedit nivelatorii cei mai activi şi cei mai statornici. Când au fost ambiţioşi şi puternici, s-au străduit să ridice poporul până la nivelul nobililor, iar când au fost moderaţi şi slabi, au îngăduit ca poporul să se situeze chiar mai presus de ei înşişi. Unii au ajutat democraţia prin însuşirile lor, alţii prin cusururile lor. Ludovic al XI-lea şi Ludovic al XIV-lea au avut grijă să niveleze tot ce era mai prejos de tron şi finalmente Ludovic al XV-lea a coborât el însuşi în praf

însoțit de curtea lui.

De îndată ce cetățenii au început să aibă pământ şi pe altă cale decât prin arenda feudală, iar avuția nobiliară, fiind cunoscută, a putut, la rândul ei, să genereze influență şi să procure putere, nu s-au mai făcut descoperiri în arte şi nu s-au mai adus îmbunătățiri în comerț şi în industrie, fără ca prin aceasta să nu se creeze tot atâtea elemente noi de egalitate între oameni. Din acel moment, toate procedeele care se descoperă, toate trebuințele care se înfiripă, toate dorințele care se cer împlinite sunt progrese pe calea nivelării universale. Gustul luxului, patima războiului, supremația modei, pasiunile cele mai superficiale, ca şi cele mai profunde, ale sufletului omenesc par să acționeze de comun acord spre a-i sărăci pe cei bogați şi a-i îmbogăți pe cei săraci.

Din clipa în care strădaniile inteligenței au devenit surse de forță şi bogăție, fiecare dezvoltare a ştiinței, fiecare noțiune proaspătă, fiecare idee nouă au trebuit să fie considerate drept germeni de putere oferiți poporului. Poezia, elocința, memoria, harurile spiritului, scăpărările imaginației, profunzimea gândirii, toate aceste daruri pe care cerul le împarte la întâmplare au fost în avantajul democrației, şi, chiar atunci când s-au aflat la adversarii ei, i-au servit cauza, deoarece reliefau măreția firească a omului; cuceririle ei s-au extins deci odată cu cele ale civilizației şi ale cunoaşterii şi literatura a devenit un arsenal deschis tuturor, unde cei slabi şi cei nevoiaşi au început să vină zilnic în căutare de arme.

Când parcurgem paginile istoriei noastre, nu întâlnim, ca să spunem aşa, niciun eveniment de seamă de pe urma căruia, de şapte sute de ani încoace, egalitatea să nu fi avut de câştigat.

Cruciadele şi războaiele englezilor decimează pe nobili şi le îmbucătățesc domeniile; înființarea comunelor introduce libertatea democratică înăuntrul monarhiei

feudale; descoperirea armelor de foc face ca, pe câmpul de luptă, țăranul şi nobilul să fie de-o seamă; tiparul pune la dispoziția inteligenței lor mijloace egale; poşta depune cunoaşterea atât pe pragul colibei săracului, cât şi la uşa palatelor; protestantismul afirmă că toți oamenii sunt, în mod egal, în stare să găsească drumul spre cer. Pe măsură ce America este descoperită, ea pune în fața norocului nenumărate căi noi şi-i dă oricărui aventurier bogăția şi puterea rezervate regilor.

Dacă, începând din secolul al XI-lea, urmăriți ceea ce se petrece în Franța din cincizeci în cincizeci de ani, nu se va putea să nu observați la sfârşitul fiecăreia dintre aceste perioade, că în starea societății s-a produs o îndoită revoluție. Nobilul se va afla mai jos pe scara socială, plebeul mai sus; unul coboară, altul urcă. La fiecare jumătate de secol se apropie mai mult şi curând vor sta alături.

Şi acest lucru nu-i este propriu doar Franței. Ori încotro ne-am îndrepta privirile, vedem că aceeaşi revoluție continuă pe tot cuprinsul universului creştin.

Să mi se citeze o republică sau un regat în care nobilii din zilele noastre s-ar putea compara nu cu nobilii epocii feudale, dar măcar cu strămoşii lor din secolul trecut.

De şapte sute de ani n-a existat niciun eveniment al creştinătății care să nu se întoarcă în folosul democrației, n-a existat niciun om care să nu-i consolideze triumful.

Pretutindeni s-a putut vedea că diversele incidente din viața popoarelor au luat o întorsătură prielnică democrației, toți oamenii au sprijinit-o prin eforturile lor: cei care îşi propuneau să contribuie la succesele ei şi cei care nu aveau de gând să o servească, cei care au luptat pentru ea şi chiar cei care s-au declarat vrăjmaşii ei; cu toții au fost împinşi de-a valma în aceeaşi direcție şi toți au trudit laolaltă, unii fără să vrea, alții, fără să ştie, unelte oarbe în mâinile lui Dumnezeu.

Dezvoltarea treptată a egalității de condiții este, aşadar, un fapt providențial, are caracteristicile lui principale: este universal, durabil şi scapă cu fiecare zi puterii umane: toate evenimentele, ca şi toți oamenii, îi sprijină dezvoltarea.

Ar fi oare înțelept să credem că o mişcare socială atât de veche va putea fi întreruptă prin eforturile unei generații? Se poate oare crede că, după ce a distrus feudalismul şi i-a biruit pe regi, democrația va da înapoi în fața burghezilor şi bogaților? Se va opri ea oare acum, tocmai când a devenit atât de puternică, iar adversarii ei atât de slabi?

Încotro ne îndreptăm oare? Nimeni n-ar putea spune, căci ne lipsesc încă de pe acum termenii de comparație: în zilele noastre egalitatea de condiții în rândul creştinilor este mai mare decât a fost vreodată în orice alte timpuri şi în orice țară din lume; drept care, măreția lucrurilor împlinite ne împiedică să prevedem ceea ce mai poate fi înfăptuit.

Cartea pe care o veți citi a fost în întregime scrisă sub impresia unui fel de înfiorare religioasă, stârnită în sufletul autorului de priveliştea acestei revoluții ce nu poate fi oprită, aflată în mers de atâtea secole printre toate obstacolele, şi pe care şi astăzi încă o vedem înaintând printre ruinele făcute chiar de ea.

Nu este nevoie ca Dumnezeu însuşi să cuvânteze pentru ca noi să descoperim semne neîndoielnice ale voinței sale; ajunge să examinăm mersul obişnuit al naturii şi tendința continuă a evenimentelor; ştiu, fără ca vocea Creatorului să se facă auzită mai tare, că aştrii evoluează în spațiu potrivit curbelor trasate de degetul Lui.

Dacă în urma unor îndelungate observații şi a unor meditații sincere oamenii din zilele noastre ar ajunge să înțeleagă că dezvoltarea treptată şi progresivă a egalității constituie în acelaşi timp trecutul şi viitorul istoriei lor, această descoperire ar da, ea singură, amintitei

dezvoltări caracterul sacru al voinței stăpânului suveran. A voi să opreşti democrația ar părea atunci totuna cu a lupta împotriva lui Dumnezeu, şi națiunilor nu le-ar mai rămâne altceva de făcut decât să se adapteze la starea socială impusă de Providență.

Popoarele creştine îmi par a oferi în zilele noastre un spectacol înfricoşător; mişcarea care le poartă cu sine este de pe acum îndeajuns de puternică pentru ca să nu poată fi curmată, dar încă nu este atât de rapidă ca să pierdem speranța de a o putea dirija: soarta lor se află în propriile lor mâini; însă curând ea va scăpa de sub controlul lor.

A învăța democrația, a-i reanima, dacă este cu putință, crezurile, a-i purifica moravurile, a-i reglementa mişcările, a înlocui, puțin câte puțin, lipsa ei de experiență cu ştiința treburilor publice, instinctele ei oarbe cu cunoaşterea adevăratelor ei interese, a adapta guvernarea ei timpurilor şi locurilor, a modifica această guvernare în funcție de împrejurări şi de oameni: iată cea dintâi îndatorire impusă în zilele noastre celor aflați la cârma societății.

Unei lumi cu totul noi îi trebuie o ştiință politică nouă.

Însă acesta este un lucru la care nu ne gândim deloc: aflați în mijlocul unui torent, ne încăpățânăm să ținem ochii ațintiți asupra unor dărâmături ce se mai zăresc încă pe mal, în timp ce curentul ne târăşte şi ne mână de-a-ndăratelea spre abisuri.

Nu există în Europa niciun alt popor unde marea revoluție socială pe care am descris-o în cele ce preced să fi făcut progrese mai rapide decât la noi; numai că aici ea a înaintat totdeauna la întâmplare.

Şefii de stat nu s-au gândit niciodată să facă din timp pregătiri în vederea ei, ea s-a produs fără voia lor sau fără ştirea lor. Clasele cele mai puternice, cele mai inteligente şi cele mai morale ale națiunii nu au încercat să şi-o însuşească pentru a o dirija. Democrația a fost

deci lăsată la voia instinctelor sale sălbatice; a crescut aidoma copiilor lipsiți de grija părintească şi care se educă de la sine pe străzile oraşelor noastre necunoscând din societate decât viciile şi mizeriile ei. Existența democrației încă mai părea să fie ignorată, când ea a pus pe neaşteptate mâna pe putere. Fiecare s-a supus atunci cu servilism celor mai neînsemnate dorințe ale ei; a fost adorată ca imagine a forței, când mai pe urmă s-a şubrezit din pricina propriilor excese, legiuitorii au conceput proiectul nesocotit de a o distruge, în loc să caute să o educe şi să o îndrepte, şi fără a voi să o învețe să guverneze nu au nutrit alt gând decât acela de a o înlătura de la putere.

Rezultatul a fost că revoluția democratică s-a produs în sfera materială a societății, fără ca în legi, deprinderi şi moravuri să intervină acea schimbare care ar fi fost necesară pentru a o face utilă. Avem astfel democrație, însă fără ceea ce trebuie să-i atenueze viciile şi să-i pună în evidență avantajele ei fireşti; şi, văzând de pe acum neajunsurile pe care le aduce cu sine, încă mai ignorăm binefacerile ei posibile.

Pe vremea când puterea regală, sprijinită pe aristocrație, guverna în tihnă popoarele Europei, societatea, cu toate mizeriile ei, beneficia de mai multe feluri de fericire pe care cu greu le putem imagina şi aprecia în zilele noastre.

Puterea câtorva supuşi opunea bariere de netrecut tiraniei principelui; iar regii, simțindu-se de altfel învestiți în ochii mulțimii cu un statut aproape divin, aflau în însuşi respectul pe care îl suscitau voința de a nu abuza de puterea lor.

Deşi situați la o distanță imensă de popor, nobilii nutreau față de soarta lui acel interes binevoitor şi calm pe care preotul îl rezervă celor pe care îi păstoreşte; şi, fără a vedea în sărac un seamăn, vegheau asupra destinului său ca asupra unui bun ce le-ar fi fost încredințat de Providență.

Întrucât nu-i încolţise în minte ideea unei stări sociale diferite de a sa şi nu-şi imagina că ar putea vreodată să ajungă de o seamă cu conducătorii lui, poporul primea binefacerile acestora şi nu le contesta drepturile. Îi iubea atunci când erau clemenţi şi drepţi şi se supunea, fără dificultate şi fără josnicie, severităţii lor ca unui rău inevitabil trimis de braţul Domnului. Uzanţa şi moravurile statorniciseră de altfel unele limite ale tiraniei, instituind un fel de drept chiar în interiorul constrângerii.

Întrucât nobilul nu se gândea că cineva ar voi să-i răpească privilegiile pe care le socotea legitime, iar şerbul considera propria-i inferioritate drept un efect al ordinii naturale imuabile, este de înţeles că între aceste două clase, care aveau parte de o soartă atât de diferită, s-a putut stabili un soi de îngăduinţă reciprocă. În societate existau pe atunci şi inegalitate, şi suferinţe, dar sufletele nu se degradaseră.

Nu exercitarea puterii sau deprinderea ascultării sunt răspunzătoare de coruperea oamenilor, ci exercitarea unei autorităţi pe care ei o consideră nelegitimă şi ascultarea faţă de o putere pe care o socot uzurpată şi opresivă.

De o parte erau avuţiile, forţa, răgazul dat desfătării şi, odată cu ele, subtilităţile luxului, rafinamentele gustului, plăcerile spiritului, cultul artelor; de cealaltă parte, munca, grosolănia şi ignoranţa.

În rândul acestei gloate ignorante şi grosolane întâlneai însă pasiuni energice, sentimente generoase, convingeri profunde şi virtuţi aprige.

Corpul social astfel organizat putea să aibă stabilitate, putere şi, mai ales, glorie.

Dar iată că rangurile se confundă; barierele înălţate între oameni se coboară; domeniile se divid, puterea este împărţită, cunoştinţele se răspândesc, capacitatea de înţelegere a oamenilor se nivelează; starea socială devine democratică şi în cele din urmă autoritatea democraţiei

se instalează paşnic în instituţii şi în moravuri.

Îmi imaginez atunci o societate în care toţi, considerând că legea este opera lor, ar iubi-o şi i s-ar supune fără dificultate; în care, autoritatea guvernului fiind respectată ca ceva necesar şi nu ca ceva de provenienţă divină, dragostea faţă de capul statului nu ar fi o pasiune, ci un simţământ logic şi calm. Fiecare individ bucurându-se de drepturi şi fiind sigur că şi le păstrează, între toate clasele s-ar stabili o încredere bărbătească, precum şi un fel de deferenţă reciprocă, deopotrivă de depărtată de orgoliu ca şi de josnicie.

Cunoscând adevăratele sale interese, poporul ar înţelege că pentru a te bucura de bunurile societăţii, trebuie să te supui îndatoririlor impuse de ea. Asocierea liberă a cetăţenilor ar putea înlocui atunci puterea individuală a nobililor şi statul ar fi ferit de tiranie şi de bunul plac.

Înţeleg că într-un stat democratic astfel constituit, societatea nu va fi imobilă; însă mişcările corpului social vor putea fi reglate şi progresive; dacă se constată în el mai puţină strălucire decât într-o aristocraţie, lipsurile vor fi şi ele mai puţine: plăcerile nu vor fi atât de fără măsură, iar bunăstarea mai răspândită; ştiinţele vor fi mai puţin dezvoltate şi ignoranţa mai puţin frecventă; sentimentele, mai puţin îndârjite şi obiceiurile mai blânde; se vor constata mai multe vicii şi mai puţine crime.

În lipsa entuziasmului şi a unor credinţe înflăcărate, cunoştinţele şi experienţa vor obţine uneori mari sacrificii din partea cetăţenilor. Fiecare om va avea deopotrivă nevoie de semenii săi fiind la fel de slab ca şi ei; şi, conştient de faptul că nu poate obţine sprijinul lor decât cu condiţia de a le fi el însuşi de ajutor, va descoperi fără dificultate că, pentru el, interesul particular se confundă cu interesul general.

Naţiunea în totalitatea ei va avea mai puţină strălucire, nu va fi atât de falnică, poate nici atât de

puternică; dar majoritatea cetățenilor ei vor beneficia de o soartă mai prosperă, iar poporul se va comporta paşnic, nu pentru că şi-a pierdut orice speranță de mai bine, ci pentru că ştie că îi este bine.

Dacă nu totul va fi bun şi util într-o astfel de ordine a lucrurilor, cel puțin societatea îşi va fi însuşit tot ceea ce poate prezenta această ordine ca fiind folositor şi bun iar oamenii, renunțând pentru totdeauna la avantajele sociale pe care aristocrația este în măsură să le procure, vor fi luat de la democrație toate avantajele pe care aceasta le poate oferi.

Noi însă, când ne-am desprins de starea socială a strămoşilor noştri şi am azvârlit de-a valma în urma noastră instituțiile, ideile şi moravurile lor, noi ce am luat în schimb?

Prestigiul puterii regale a dispărut fără ca măreția legilor să-i ia locul; în zilele noastre, poporul dispreţuieşte autoritatea, dar se teme de ea şi frica îi smulge mai mult decât se obținea odinioară din respect şi dragoste.

Observ că am nimicit existențele individuale care puteau lupta, fiecare în parte, împotriva tiraniei; dar văd că guvernul moşteneşte el singur toate prerogativele smulse unor familii, unor corporații sau unor oameni: dominației uneori opresive, însă adesea conservatoare, a unui număr restrâns de cetățeni i-a succedat, aşadar, slăbiciunea tuturor.

Divizarea averilor a micşorat distanța care îl despărțea pe cel sărac de cel bogat; însă apropiindu-se unul de celălalt, ei par să fi descoperit noi motive de ură reciprocă şi, privindu-se unul pe altul cu ochi plini de groază şi invidie, ei se alungă reciproc de la putere; atât pentru unul, cât şi pentru altul, ideea drepturilor este inexistentă, forța reprezentând pentru ambii unica rațiune a prezentului şi singura chezăşie a viitorului.

Săracul a păstrat cele mai multe din prejudecățile strămoşilor săi, dar nu şi credința acestora; neştiința

lor, nu şi virtuţile lor; a admis ca regulă a acţiunilor sale doctrina interesului, fără a-i stăpâni arta, şi egoismul său este tot atât de lipsit de înţelepciune pe cât îi era odinioară devotamentul.

Societatea este liniştită, nu pentru că ar fi conştientă de forţa şi bunăstarea ei, ci, dimpotrivă, pentru că se socoate slabă şi infirmă, se teme să nu moară dacă face un efort; fiecare simte răul, însă nimeni nu are curajul şi energia necesare pentru a căuta mai-binele; avem dorinţe, păreri de rău, tristeţi şi bucurii care nu produc nimic vizibil, nici trainic, asemenea pasiunilor unor moşnegi care nu sfârşesc decât în neputinţă.

Am abandonat astfel binele care putea să existe în starea din trecut, fără a dobândi utilul pe care ni-l putea oferi starea actuală; am distrus o societate aristocratică şi nici nu ne trece prin cap să organizăm pe ruinele ei o demonstraţie morală şi liniştită şi, oprindu-ne satisfăcuţi în mijlocul ruinelor vechiului edificiu, s-ar părea că vrem să ne instalăm definitiv aici.

Ceea ce se petrece în cercurile intelectuale nu este mai puţin deplorabil.

Stânjenită în înaintarea ei sau lăsată fără sprijin pradă pornirilor ei dezordonate, democraţia din Franţa a răsturnat tot ce se nimerea în calea ei, zdruncinând ceea ce nu distrugea. Ea nu a fost văzută punând încetul cu încetul stăpânire pe societate în scopul de a-şi instaura paşnic dominaţia; nu a încetat să înainteze în mijlocul răvăşelilor şi zbuciumului unei bătălii. Întărâtat de fierbinţeala luptei, împins de opiniile şi excesele adversarilor săi dincolo de limitele fireşti ale propriei opinii, fiecare pierde din vedere însuşi ţelul strădiunţelor sale şi foloseşte un limbaj care reflectă inadecvat adevăratele sale sentimente şi instinctele sale tainice.

De aici strania confuzie ai cărei martori suntem obligaţi să fim.

Îmi cercetez în van amintirile şi nu găsesc în ele nimic

care să merite să stârnească mai multă durere şi mai multă milă decât cele ce se petrec sub ochii noştri; pare că în zilele noastre a fost curmată legătura naturală care leagă opiniile de înclinații şi faptele de convingeri; simpatia ce a putut fi observată dintotdeauna între sentimentele şi ideile oamenilor pare distrusă şi s-ar spune că toate legile analogiei morale sunt abolite.

Se mai întâlnesc printre noi creştini plini de zel, al căror suflet religios îşi caută cu plăcere hrana în adevărurile vieții de apoi; ei se vor înflăcăra fără îndoială în favoarea libertății umane, sorgintea oricărei măreții morale. Creştinismului, datorită căruia toți oamenii au devenit egali înaintea lui Dumnezeu, nu-i va displăcea să vadă pe toți cetățenii egali în fața legii. Dar, printr-un concurs de împrejurări ciudate, religia se află pentru moment printre forțele pe care democrația le doboară şi i se întâmplă adesea să respingă egalitatea pe care o îndrăgeşte, şi să blesteme libertatea ca fiindu-i potrivnică, în vreme ce dacă ea, religia, ar călăuzi-o, ar putea să-i sfințească eforturile.

Alături de aceşti oameni religioşi, zăresc pe alții care îşi îndreaptă privirile mai degrabă spre pământ, decât spre cer; partizani ai libertății, nu numai pentru că socot că este la originea celor mai nobile virtuți, ci mai ales pentru că văd în ea izvorul celor mai însemnate binefaceri, ei doresc sincer să-i asigure supremația şi să le prilejuiască oamenilor cunoaşterea efectelor ei binefăcătoare: înțeleg că ei se vor grăbi să ceară ajutorul religiei; deoarece ei ştiu, desigur, că domnia libertății nu poate fi instaurată fără domnia moravurilor şi nici moravurile nu pot fi fundate în lipsa credinței; au descoperit însă religia în rândul adversarilor lor şi pentru ei acest lucru a fost de ajuns: unii o atacă, iar ceilalți nu se încumetă să o apere lipsindu-le tuturor fie rațiunea, fie inima.

Secolele trecute au cunoscut suflete josnice şi venale care preconizau sclavia, în vreme ce spirite

independente şi inimi generoase luptau fără speranţă pentru salvarea libertăţii umane. Iată însă că în zilele noastre întâlnim adesea oameni nobili şi mândri din fire, ale căror opinii sunt de-a dreptul opuse înclinaţiilor lor şi care elogiază servilismul şi josnicia, pe care ei înşişi nu le-au practicat niciodată. Alţii, dimpotrivă, vorbesc despre libertate ca şi cum ar fi capabili să simtă ceea ce este sacru şi măreţ în ea, şi reclamă zgomotos pentru omenire drepturi pe care ei întotdeauna le-au nesocotit.

Văd oameni virtuoşi şi paşnici care, datorită purităţii lor morale, comportării lor liniştite, îndestulării lor, precum şi înţelepciunii lor, se situează în chip firesc în fruntea mulţimilor care-i înconjoară. Pătrunşi de o dragoste sinceră de patrie, sunt gata să facă mari sacrificii pentru ea: cu toate acestea, civilizaţia îşi găseşte adesea adversari printre ei; ei confundă abuzurile civilizaţiei cu binefacerile ei şi, în mintea lor, ideea răului este indisolubil legată de ideea noului şi pare că ei vor să descopere o legătură monstruoasă între virtute, sărăcie şi ignoranţă, pentru a le putea distruge pe toate cu o singură lovitură.

Alături, îi observ pe alţii care, în numele progresului şi străduindu-se să insufle omului o mentalitate materialistă, vor să obţină utilul fără a se îngriji de ceea ce este drept, să găsească ştiinţa departe de credinţe şi bunăstarea separat de virtute: aceştia s-au pretins campionii civilizaţiei moderne în fruntea căreia se aşază singuri cu insolenţă, uzurpând un loc ce le este abandonat şi pe care nu sunt îndreptăţiţi să-l deţină din cauza nevredniciei lor.

Oare unde ne aflăm?

Oamenii religioşi combat libertatea, iar prietenii libertăţii atacă religiile; spirite nobile şi generoase laudă sclavia şi suflete josnice şi servile preconizează independenţa; cetăţeni cinstiţi şi luminaţi se împotrivesc oricărui progres, în timp ce oameni lipsiţi de patriotism şi de moralitate devin apostolii civilizaţiei şi ai luminilor!

Oare toate secolele s-au asemănat cu al nostru? Omul să fi avut el întotdeauna înaintea ochilor, ca în zilele noastre, o lume în care nimic nu se leagă, în care virtutea nu are geniu, şi geniul nu are onoare, în care dragostea de ordine se confundă cu atracţia pentru tirani, iar cultul sacru al libertăţii cu dispreţul pentru legi; o lume în care conştiinţa nu aruncă decât o lumină incertă asupra acţiunilor omeneşti, în care nimic nu mai pare să fie nici interzis, nici permis, nici cinstit, nici ruşinos, nici adevărat, nici fals?

Să cred oare că Dumnezeu l-a creat pe om pentru a-l lăsa să se zbată la nesfârşit printre mizeriile intelectuale din jurul nostru? Mi-ar fi cu neputinţă: Dumnezeu le pregăteşte societăţilor europene un viitor mai stabil şi mai calm; nu cunosc intenţiile sale, însă nu voi înceta de a crede în ele doar pentru că nu le pot desluşi, şi aş prefera să mă îndoiesc de putinţa mea de a înţelege decât de justiţia lui.

Există în lume o ţară unde marea revoluţie socială despre care vorbesc pare să fi ajuns aproape de limitele ei naturale; ea s-a înfăptuit acolo într-un mod simplu şi uşor sau mai curând se poate spune că această ţară se alege cu rezultatele revoluţiei democratice care are loc în mijlocul nostru, fără să fi avut parte de revoluţia însăşi.

Emigranţii care au venit să se stabilească în America la începutul secolului al XVII-lea au desprins, ca să spunem aşa, principiul democraţiei de toate celelalte pe care acesta le combătea în sânul vechilor societăţi ale Europei şi l-au transplantat doar pe el pe ţărmurile Lumii Noi. Acolo a putut creşte în voie şi, în pas cu moravurile, s-a putut dezvolta paşnic în cadrul legilor.

Mi se pare neîndoios că mai curând sau mai târziu vom ajunge, ca americanii, la o egalitate de condiţii aproape deplină. Nu conchid de aici că va trebui cândva să tragem, în mod necesar, dintr-o astfel de stare socială consecinţele politice pe care le-au tras americanii. E foarte departe de mine convingerea că ei ar fi găsit unica

formă de guvernământ pe care democrația o poate adopta; ajunge însă faptul că, în ambele țări, cauza generatoare a legilor şi moravurilor este una şi aceeaşi, pentru ca pe noi să ne intereseze într-o măsură extrem de mare să ştim ce anume a produs ea în fiecare din aceste țări.

Nu am studiat deci America numai pentru a-mi satisface o curiozitate, altminteri legitimă; am vrut să descopăr acolo învățăminte de pe urma cărora am avea de câştigat. Cine ar crede că am voit să fac un panegiric s-ar înşela în chip surprinzător; oricine va citi această carte se va convinge cu siguranță că nu aceasta a fost intenția mea. După cum nu mi-am propus nici să preconizez o anumită formă de guvernământ în general; căci mă număr printre aceia care cred că legile nu sunt aproape niciodată bune în mod absolut. Nici măcar nu am avut pretenția de a aprecia dacă revoluția socială, a cărei înaintare mi se pare de neoprit, este avantajoasă sau funestă pentru omenire; am admis această revoluție ca un fapt împlinit sau în curs de a se împlini şi, dintre popoarele care au asistat la înfăptuirea ei în sânul lor, l-am căutat pe acela la care ea a atins dezvoltarea cea mai deplină şi cea mai paşnică, pentru a discerne cu claritate consecințele ei fireşti şi pentru a desluşi, dacă este cu putință, mijloacele de a o face să fie folositoare oamenilor. Mărturisesc că am văzut în America mai mult decât doar America; am căutat în ea o imagine a democrației înseşi, a tendințelor ei, a caracterului, prejudecăților şi pasiunilor ei; am voit să o cunosc, dacă n-ar fi decât pentru a şti cel puțin ce se cuvine să sperăm de la ea sau de ce anume să ne temem din partea ei.

Prin urmare, în prima parte a acestei lucrări am încercat să indic direcția pe care democrația, lăsată în America să dea frâu liber propriilor tendințe şi să se supună aproape fără restricții instinctelor sale, o dădea în chip firesc legilor, cursul pe care îl imprima

guvernării şi, în general, influenţa pe care o dobândea asupra treburilor. Am voit să ştiu ce binefaceri şi ce rele a pricinuit. Am cercetat care anume au fost precauţiile la care au recurs americanii pentru a o îndruma şi care au fost acelea pe care au omis să le ia şi m-am străduit să discern cauzele care îi permit să guverneze societatea.

Îmi propuneam să descriu într-o a doua parte influenţa pe care egalitatea de condiţii şi guvernarea democratică o exercită în America asupra societăţii civile, a obiceiurilor, ideilor şi moravurilor, dar încep să simt că zelul meu întru împlinirea acestui proiect scade. Înainte de a putea să duc astfel la bun sfârşit sarcina pe care mi-am propus-o, munca mea va fi devenit aproape inutilă. Curând, altcineva trebuie să prezinte cititorilor trăsăturile principale ale caracterului american şi, ascunzând sub un văl subţire gravitatea tablourilor, să înzestreze adevărul cu farmece cu care eu nu aş fi putut să-l împodobesc.[2]

Nu ştiu dacă am reuşit să fac cunoscute cititorilor cele văzute de mine în America; sunt însă sigur că am dorit sincer acest lucru şi că niciodată nu am cedat, decât fără a-mi da seama, nevoii de a adapta faptele ideilor, în loc de a subordona ideile faptelor.

Atunci când un lucru putea fi precizat cu ajutorul unor documente scrise, am avut grijă să fac apel la textele originale şi la lucrările cele mai autentice şi cele mai apreciate[3]. Am indicat sursele mele sub formă de note şi oricine va putea să le verifice. Când a fost vorba de opinii, de uzanţe politice sau de observarea unor moravuri, m-am străduit să consult oamenii cei mai luminaţi. Dacă era vorba de ceva important sau incert, nu mă mulţumeam cu un singur martor, ci mă hotărâm numai pe temeiul mărturiilor în ansamblul lor.

În această privinţă, cititorul trebuie neapărat să mă creadă pe cuvânt. Aş fi putut deseori să invoc în sprijinul celor susţinute de mine autoritatea unor nume

ce-i sunt cunoscute sau cel puțin meritau să-i fie; dar m-am ferit să o fac. La gura căminului, un străin are adesea prilejul de a afla de la gazda sa adevăruri însemnate pe care aceasta le-ar tăinui, poate, prietenilor; destăinuindu-te unui străin te despovărezi de o tăcere obligatorie; şi nu te temi de indiscreția lui, pentru că el este în trecere. Eu îmi însemnam fiecare din aceste confidențe îndată ce le primeam, dar ele nu vor ieşi niciodată la iveală din dosarul meu; prefer să dăunez succesului relatărilor mele, decât să sporesc cu numele meu lista acestor călători care pricinuiesc amărăciuni şi neplăceri drept mulțumire pentru ospitalitatea generoasă de care au avut parte.

Ştiu că, în pofida silințelor mele, nimic nu va fi mai uşor decât ca această carte să fie criticată, dacă cineva se va gândi vreodată să o critice.

Acei ce vor voi să o cerceteze îndeaproape vor regăsi, sper, în cuprinsul întregii cărți, o idee fundamentală care leagă, ca să spunem aşa, toate părțile ei. Însă diversitatea subiectelor de care a trebuit să mă ocup este foarte mare şi acela care va voi să opună un fapt izolat ansamblului de fapte evocate de mine, o idee-ansamblului de idei, va reuşi fără nicio dificultate. Aş dori prin urmare să fiu citit în acelaşi spirit în care eu am lucrat şi cartea mea să fie judecată în lumina impresiei generale pe care o lasă aşa cum eu însumi m-am decis să procedez, nu în lumina unui anume motiv, ci în lumina tuturor motivelor luate împreună.

Se cuvine să nu fie uitat nici faptul că autorul care vrea să se facă înțeles este obligat să dezvolte fiecare din ideile sale în toate consecințele lor teoretice şi de multe ori până la limitele inexactității şi irealizabilului; căci dacă este uneori necesar să ne abatem de la regulile logicii în acțiunile noastre, este cu neputință să procedăm tot astfel în expunerea ideilor noastre şi omului îi vine aproape la fel de greu să fie inconsecvent în spusele sale pe cât îi este de dificil în mod curent să

fie consecvent în faptele sale.

Închei, semnalând eu însumi ceea ce un mare număr de cititori vor considera ca fiind defectul capital al acestei lucrări. Este o carte care nu se plasează precis pe făgaşul nimănui; scriind-o, nu am avut de gând să servesc şi nici să combat vreun partid, am urmărit să văd nu în alt fel, ci mai departe decât partidele; şi în timp ce ele se ocupă de ziua de mâine, eu am voit să cuget la viitor.

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul I.
CONFIGURAȚIA EXTERIOARĂ A AMERICII DE NORD

America de Nord împărțită în două ținuturi întinse, unul din ele coborând spre pol, celălalt spre ecuator. – Valea fluviului Mississippi. – Întâlnim aici urme vizibile ale mişcărilor revolutive ale globului. – Țărmul Oceanului Atlantic pe care au fost întemeiate coloniile engleze. —Aspectul diferit al Americii de Sud şi al Americii de Nord la vremea descoperirii lor. – Pădurile Americii de Nord. – Preriile. – Triburile rătăcitoare ale indigenilor. – Înfățişarea, moravurile, graiurile lor. – Urme ale unui popor necunoscut.

În ce priveşte configurația sa exterioară, America de Nord prezintă trăsături generale care se pot discerne lesne la o primă şi rapidă privire.

Un fel de ordine metodică a prezidat aici la despărțirea pământurilor şi apelor, a munților şi văilor. Chiar în învălmăşeala lucrurilor şi în mijlocul extremei diversități a priveliştilor se dezvăluie o rânduire simplă şi maiestuoasă.

Două ținuturi vaste o împart în mod aproape egal.

Unul din ele ajunge la miazănoapte până la polul arctic; la răsărit şi la apus, până la cele două mari oceane. Apoi înaintează spre miazăzi, alcătuind un triunghi ale cărui laturi, trasate asimetric, se întâlnesc în cele din urmă mai jos de marile lacuri ale Canadei.

Al doilea începe acolo unde sfârşeşte primul şi cuprinde tot restul continentului.

Unul este uşor înclinat spre pol, celălalt înspre ecuator, întinderile de pământ ce fac parte din primul ținut coboară, la nord, într-o pantă atât de imperceptibilă, încât aproape s-ar putea spune că

alcătuiesc un podiş. Înăuntrul acestui imens platou, nu întâlnim nici munți înalți, nici văi adânci.

Apele par să şerpuiască aici la întâmplare; fluviile se amestecă, se îngemănează, se despart şi apoi iarăşi se regăsesc, se răzlețesc printre mii de mlaştini, se rătăcesc în fiece clipă într-un labirint umed creat de ele însele şi abia după nenumărate meandre ajung în fine la mările polare. Marile lacuri de la capătul acestui prim ținut nu sunt închise între coline sau stânci, asemenea celor mai multe din lacurile lumii vechi; malurile lor sunt joase şi depăşesc doar cu câteva picioare nivelul apei. Fiecare lac formează, aşadar, un fel de vastă cupă umplută până la margine: orice modificări, fie ele cât de mici, ale structurii globului ar azvârli undele lor către pol sau înspre marea tropicelor.

Cel de-al doilea ținut este mai accidentat şi mai bine pregătit pentru a deveni locaşul permanent al omului; două şiruri lungi de munți îl despart pe întreaga sa lungime; unul din ele, denumit Alleghany, urmăreşte țărmul Oceanului Atlantic, iar celălalt se desfăşoară paralel cu marea din sud.

Spațiul cuprins între cele două lanțuri muntoase este de 228.843 de leghe pătrate[4]. Prin urmare, suprafața sa este aproximativ de şase ori mai mare decât a Franței[5].

Acest teritoriu vast alcătuieşte totuşi o singură vale, care, coborând din culmea rotunjită a şirului Alleghany, suie din nou, fără a întâlni niciun obstacol, până la piscurile Munților Stâncoşi.

Fundul văii este străbătut de un fluviu imens. Apele care coboară dintre munți pot fi văzute grăbindu-se către el din toate direcțiile.

În trecut, francezii numiseră acest fluviu Saint-Louis, în amintirea patriei de departe, iar indienii, în limbajul lor înflorit, i-au spus Părintele Apelor sau Mississippi.

Fluviul Mississippi îşi are izvorul la hotarul dintre cele două mari ținuturi de care am amintit mai sus, către culmea podişului care le separă.

În apropierea lui se naşte un alt fluviu[6], care se duce să-şi descarce apele în mările polare. Cât despre Mississippi, o bucată de vreme el pare nesigur de drumul pe care trebuie să o apuce: face în câteva rânduri cale-întoarsă şi numai după ce şi-a încetinit cursul printre lacuri şi mlaştini se decide în cele din urmă şi îşi croieşte lent drum spre sud.

Când domol pe fundul albiei de argilă pe care i-a săpat-o natura, când umflat datorită furtunilor, Mississippi udă pe parcursul său mai bine de o mie de mile[7].

La şase sute de leghe[8] mai sus de gura fluviului, acesta atinge deja o adâncime medie de 15 picioare şi vase cu o capacitate de 300 de tone registru navighează în susul lui pe o distanță de aproape 200 de leghe.

Cincizeci şi şapte de râuri mari navigabile îi aduc apele lor. Mississippi numără printre afluenții săi un fluviu cu un curs de 1300 de leghe[9], un altul de 900[10], unul de 600[11], încă unul de 500[12] şi patru de 200[13], fără a mai vorbi de nenumăratele pâraie care se adună în grabă din toate direcțiile pentru a se contopi cu el.

Valea pe care o udă Mississippi pare să fi fost creată numai pentru el; împarte aici binele şi răul după placul lui şi este parcă zeitatea locului, în jurul fluviului, natura risipeşte bogății inepuizabile; pe măsură ce ne îndepărtăm de malurile sale, vlaga vegetală scade, solurile devin mai sterpe, totul lâncezeşte sau piere. Marile convulsii ale globului nu au lăsat nicăieri urme mai evidente decât în valea fluviului Mississippi. Întreaga înfățişare a locului atestă acțiunea apelor. Lor li se datorează atât sterilitatea, cât şi rodnicia lui. Apele oceanului primitiv au acumulat pe fundul văii enorme straturi de pământ roditor pe care au avut timpul necesar să le şi niveleze. Pe malul drept al fluviului întâlnim şesuri imense, netede asemenea suprafeței unui câmp peste care plugarul ar fi trecut cu tăvălugul. Dimpotrivă, pe măsură ce ne apropiem de munți,

terenul devine tot mai accidentat şi mai sterp; solul este, ca să zicem aşa, străpuns în mii de locuri şi roci primitive apar ici şi colo, ca oasele unui schelet după ce timpul le-a măcinat învelişul de muşchi şi carne. Suprafaţa scoarţei este acoperită de un nisip granitic şi de pietroaie tăiate ciudat; câteva plante îşi împing anevoios mlădiţele dincolo de aceste obstacole; parcă ar fi un lan fertil pe care ar zăcea împrăştiate rămăşiţele unui vast edificiu. Într-adevăr, dacă se analizează aceste pietre şi acest nisip se observă lesne o analogie perfectă între substanţele lor şi cele din care sunt compuse piscurile aride şi sfărâmate ale Munţilor Stâncoşi. Probabil că apele, după ce au aruncat pământul în adâncul văii, au sfârşit prin a duce cu ele şi o parte din stânci; le-au rostogolit pe povârnişurile cele mai apropiate; şi, după ce le-au zdrobit, izbindu-le unele de altele, au împrăştiat la poalele munţilor aceste sfărâmături smulse din vârfurile lor. (A)

Pe scurt, valea fluviului Mississippi este cea mai splendidă dintre toate văile făurite de Dumnezeu spre a fi locuite de oameni şi cu toate acestea se poate spune că, deocamdată, nu este decât un vast deşert.

Pe versantul răsăritean al Munţilor Alleghany, în spaţiul cuprins între piciorul acestora şi Oceanul Atlantic, se întinde o fâşie lungă de stâncă şi nisip pe care marea pare să o fi uitat atunci când s-a retras. Lăţimea medie a acestui teritoriu este de numai 48 de leghe{14}, însă el are o lungime de 390 de leghe{15}. În această parte a continentului american, solul nu este prielnic muncilor agricole. Vegetaţia e puţină şi uniformă.

Hărnicia umană şi-a concentrat eforturile mai întâi asupra acestei coaste neospitaliere. Pe această limbă de pământ arid au luat fiinţă şi au crescut coloniile engleze care aveau să devină cândva Statele Unite ale Americii. Tot acolo se află astăzi sediul puterii, în timp ce în spaţiul din spatele ei se strâng, aproape în secret,

componentele reale ale marelui popor căruia îi aparține fără îndoială viitorul continentului.

Când europenii au debarcat, pe țărmurile Antilelor şi ulterior pe coastele Americii de Sud, s-au crezut transportați în acele ținuturi fabuloase, proslăvite de poeți. Lucirile tropicului făceau să scânteieze marea; limpezimea extraordinară a apei dezvăluia pentru prima oară privirii navigatorului adâncimea abisurilor{16}. Ici şi colo se iveau insulițe parfumate care păreau să plutească pe suprafața liniştită a oceanului asemenea unor coşuri cu flori. Toate câte se înfățişau privirii pe aceste tărâmuri fermecate păreau să fi fost pregătite pentru nevoile omului sau gândite în vederea plăcerilor lui. Cei mai mulți copaci erau încărcați cu fructe hrănitoare, iar cele care îi erau de mai puțin folos omului îi încântau ochii prin strălucirea şi diversitatea culorilor. Într-o pădure de lămâi înmiresmați, de smochini sălbatici, de mirți cu frunze rotunde, de salcâmi şi de leandri, printre care se împleteau liane înflorite, fremătau o sumedenie de păsări necunoscute Europei, scânteind din aripile lor purpurii şi azurii şi alăturând concertul ciripitului lor armoniilor unei naturi pline de mişcare şi viață. (B)

Sub această mantie strălucitoare se ascundea moartea; dar atunci ea nu era vizibilă şi de altfel în atmosfera acelor locuri plutea nu ştiu ce fel de înrâurire ațâțătoare care lega oamenii de momentul prezent, făcându-i nepăsători în privința viitorului.

America de Nord s-a înfățişat în alt fel: aici totul era grav, serios, solemn; de parcă ar fi fost creată pentru a deveni domeniul inteligenței; aşa cum cealaltă urma să fie lăcaşul simțurilor.

Un ocean agitat şi neguros îi învăluia țărmurile; stânci granitice sau fâşii nisipoase îi slujeau drept centură; pădurile care îi acopereau malurile îşi întindeau un frunziş sumbru şi melancolic; aici nu creşteau decât pinul, moliftul, stejarul verde, măslinul

sălbatic şi laurul.

Odată străbătută această primă zonă, se intra în umbrarele pădurii centrale; acolo se aflau laolaltă arborii cei mai mari care cresc în ambele emisfere. Platanul, catalpa, arţarul dătător de suc dulce şi plopul de Virginia îşi împleteau ramurile cu cele ale stejarului, fagului şi teiului.

Ca şi în pădurile stăpânite de om, moartea lovea aici neîncetat; însă nimeni nu se îngrijea să îndepărteze urmele stricăciunilor făcute de ea. Drept care rămăşiţele se îngrămădeau unele peste altele: timpul nu apuca să le prefacă îndeajuns de repede în pulbere şi să pregătească spaţii noi. Dar rodirea nu contenea nici chiar printre aceste rămăşiţe. Plante agăţătoare şi ierburi de tot soiul răzbeau la lumină, biruind obstacolele; se târau de-a lungul copacilor doborâţi, se insinuau în pulberea lor, săltau şi rupeau scoarţa veştedă care încă îi mai acoperea şi croiau drum mlădiţelor lor. Astfel moartea venea într-un fel în ajutorul vieţii. Aflate una în prezenţa alteia, păreau a fi voit să-şi amestece şi să-şi contopească opera.

În aceste păduri domnea o întunecime adâncă, mii de pâraie, a căror curgere încă nu fusese îndrumată de mâna omului, întreţineau aici o veşnică umiditate. Abia dacă puteau fi văzute câteva flori, câteva fructe sălbatice, câteva păsări.

Tăcerea naturii de aici nu era tulburată decât de prăbuşirea unui copac doborât de vârstă, de cascada unui fluviu, de mugetul bivolilor şi de şuieratul vânturilor.

La est de marele fluviu, pădurile dispăreau în parte; în locul lor se întindeau prerii nemărginite. Natura, în infinita ei varietate, să fi refuzat ea oare acestor şesuri fertile sămânţa arborilor sau mai curând pădurea care le acoperea să fi pierit cândva de mâna omului? Nici tradiţiile, nici cercetările ştiinţei n-au putut lămuri acest lucru.

Totuşi, aceste pustiuri imense nu erau în întregime lipsite de prezenţa omului; câteva triburi rătăceau de secole în umbra pădurilor sau prin păşunile preriei. De la gura fluviului Sfântul Laurenţiu până în delta fluviului Mississippi, de la Oceanul Atlantic până la Marea Sudului, aceşti sălbatici se asemănau între ei în unele privinţe care atestau originea lor comună. În rest, se deosebeau de toate rasele cunoscute[17]: nu erau nici albi ca europenii, nici galbeni ca cei mai mulţi asiatici, nici negri ca negrii; aveau pielea roşiatică, părul lung şi lucios, buzele subţiri şi pomeţii obrajilor foarte proeminenţi. Limbile vorbite de triburile sălbatice din America se deosebeau între ele prin cuvinte, toate supunându-se însă aceloraşi reguli gramaticale. Aceste reguli se abăteau în diverse puncte de la cele care până atunci păreau să fi fost determinate în formarea limbajului uman.

Idiomul americanilor părea să fie produsul unor combinaţii noi; el semnala din partea celor care îl inventaseră un efort de inteligenţă de care indienii din zilele noastre nu se prea arată a fi capabili. (C)

Şi starea socială a acestor popoare era în mai multe privinţe diferită de ceea ce se observa în lumea veche; ai fi zis că se înmulţiseră în toată voia în pustietăţile lor, fără niciun contact cu rase mai civilizate decât a lor. Prin urmare, nu întâlneai la ei acele noţiuni îndoielnice şi incoerente cu privire la bine şi la rău, acea corupţie profundă care la naţiunile civilizate, redevenite barbare, se îmbină îndeobşte cu ignoranţa şi cu grosolănia moravurilor. Indianul american îşi datora totul doar sieşi; virtuţile, viciile, prejudecăţile sale erau propria-i operă; crescuse în independenţa frustă a naturii sale.

În ţările evoluate, grosolănia oamenilor din popor nu se datorează numai faptului că ei sunt ignoranţi şi săraci, ci şi împrejurării că, fiind aşa, intră zilnic în contact cu oameni luminaţi şi bogaţi.

Priveliştea propriei nenorociri şi neputinţa, aflate într-

un contrast de fiece zi cu fericirea şi puterea unora dintre semenii lor, stârneşte concomitent în inima lor mânie şi teamă; sentimentul inferiorităţii şi dependenţei lor îi irită şi îi umileşte. Această stare sufletească se reflectă atât în moravurile, cât şi în limbajul lor; sunt totodată insolenţi şi josnici.

Că acesta este adevărul se constată uşor prin observaţie. Poporul este mai grosolan în ţările aristocratice decât în orice alt loc, şi în oraşele bogate decât la ţară.

În aceste locuri unde pot fi întâlniţi oameni atât de puternici şi atât de bogaţi, cei slabi şi săraci se simt copleşiţi de propria lor nimicnicie; nedescoperind niciun reazem cu ajutorul căruia şi-ar putea redobândi egalitatea, ei pierd cu desăvârşire orice speranţă în ceea ce-i priveşte şi se lasă să decadă sub nivelul demnităţii umane.

Această consecinţă supărătoare a contrastului dintre condiţii nu se regăseşte şi în viaţa primitivă. Indienii, fiind toţi ignoranţi şi săraci, sunt cu toţii, în acelaşi timp, egali şi liberi.

La data sosirii europenilor, indigenul din America de Nord încă nu cunoştea valoarea avuţiilor şi se arăta indiferent faţă de bunăstarea pe care omul civilizat o dobândeşte odată cu ele. Totuşi, nimic în el nu era grosolan; dimpotrivă, purtările sale vădeau o rezervă constantă şi un fel de politeţe aristocratică.

Blând şi ospitalier în timp de pace, neîndurător în război, chiar dincolo de limitele cunoscute ale ferocităţii umane, indianul era dispus să moară de foame pentru a-l salva pe străinul care bătea seara la uşa colibei lui, dar şi să sfâşie cu propriile sale mâini carnea prizonierului său care încă mai zvâcnea. Cele mai renumite republici ale antichităţii nu avuseseră niciodată prilejul de a admira o vitejie mai neclintită, suflete mai mândre, o dragoste mai dârză de independenţă, decât cele care se aflau în acea vreme în

pădurile sălbatice ale Lumii Noi[18]. Debarcarea europenilor pe țărmurile Americii de Nord a produs o slabă impresie; prezența lor nu a generat nici invidie, nici frică. Ce ascendent puteau ei să aibă asupra unor astfel de oameni? Indianul ştia să trăiască fără trebuințe, să sufere fără a se plânge şi să moară cântând[19]. Asemenea tuturor celorlalți membri ai marii familii umane, aceşti sălbatici credeau de altfel în existența unei lumi mai bune şi venerau sub diferite numiri pe Dumnezeul creator al universului. Noțiunile lor cu privire la marile adevăruri intelectuale erau în general simple şi filosofice. (D)

Oricât ar părea de primitiv poporul al cărui caracter îl descriem aici, este totuşi neîndoielnic că a fost precedat pe aceleaşi meleaguri de un alt popor, mai civilizat, mai înaintat decât el în toate privințele.

O tradiție obscură, dar răspândită la majoritatea triburilor indiene de pe malurile Atlanticului, ne informează că pe vremuri sălaşul aceloraşi seminții se aflase mai la vest de Mississippi. De-a lungul malurilor fluviului Ohio şi pe tot întinsul văii centrale încă mai întâlnim movile făcute de mâna omului. Dacă se sapă până în centrul acestor monumente, se zice că este cu neputință să nu se dea peste oseminte omeneşti, unelte ciudate, arme şi obiecte de folosință felurită lucrate din metal sau care amintesc de întrebuințări necunoscute raselor actuale.

Indienii din zilele noastre nu sunt în măsură să dea nicio informație asupra istoriei acelui popor necunoscut. Nici cei care au trăit în urmă cu trei sute de ani, atunci când a fost descoperită America, nu au spus nimic din care să se poată deduce măcar o ipoteză. Tradițiile, aceste monumente perisabile şi veşnic renăscânde ale lumii primitive, nu oferă nicio clarificare. Acolo au trăit totuşi mii de semeni de ai noştri, este un fapt de care nu ne putem îndoi. Când au venit, care le-a fost originea, destinul, istoria? Când şi în ce fel au pierit? Nimeni nu

este în măsură să o spună.

Bizar lucru! Unele popoare au dispărut cu desăvârşire de pe pământ, în aşa fel încât s-a şters până şi amintirea numelui lor; limbilor vorbite de ei, li s-a pierdut urma, gloria lor s-a mistuit ca un sunet lipsit de ecou; nu ştiu însă dacă există vreunul care să nu fi lăsat măcar un mormânt amintind de trecerea sa. Astfel, dintre toate lucrările omului, cea mai trainică este tot aceea care aminteşte cel mai bine de nimicnicia şi suferințele lui.

Deşi ținutul întins pe care l-am descris mai sus era locuit de numeroase triburi indigene, se poate afirma cu îndreptățire că la vremea descoperirii lui mai era încă un pustiu. Indienii îl ocupau, însă nu-l stăpâneau. Omul îşi însuşeşte solul prin intermediul agriculturii, iar primii locuitori ai Americii de Nord trăiau din produsul vânătorii. Prejudecățile lor implacabile, pornirile lor nestăpânite, viciile lor şi, poate mai mult decât orice, virtuțile lor fruste făceau ca ei să fie sortiți unei nimiciri inevitabile. Decăderea acestor popoare a început din ziua în care europenii au debarcat pe țărmurile lor; de atunci a continuat fără încetare; şi este pe cale să se încheie în zilele noastre. Instalându-i în mijlocul bogățiilor lumii noi, providența părea să nu le fi acordat decât un uzufruct de scurtă durată; nu se aflau acolo decât, ca să zicem aşa, *deocamdată.* Aceste țărmuri atât de bine alcătuite pentru comerț şi industrie, aceste fluvii atât de adânci, această nesecată vale a Mississippi-ului, acest întreg continent păreau să fie atunci leagănul încă gol al unei mari națiuni.

În acest loc oamenii civilizați aveau să încerce să construiască societatea pe fundamente noi şi, punând în aplicare pentru prima dată teorii până atunci necunoscute sau considerate inaplicabile, aveau să ofere omenirii un spectacol pentru care trecutul nu o pregătise.

Capitolul II.
DESPRE PUNCTUL DE PLECARE ŞI DESPRE IMPORTANŢA LUI PENTRU VIITORUL ANGLO-AMERICANILOR

Utilitatea cunoaşterii punctului de plecare a popoarelor pentru a înţelege starea lor socială şi legile lor. – America este singura (ară unde punctul de plecare a unui mare popor a putut fi văzut în mod clar. – Prin ce se asemănau toţi oamenii care au venit să populeze America engleză. – Prin ce se deosebeau. – Observaţie aplicabilă tuturor europenilor care au venit să se stabilească pe ţărmul Lumii Noi. – Colonizarea Virginiei. – Id *a Noii Anglii. – Caracterul original al primilor locuitori ai Noii Anglii. – Sosirea lor. – Primele lor legi. – Contract social. – Cod penal împrumutat din legislaţia lui Moise. – Fervoare religioasă. – Spirit republican. – Unire strânsă între spiritul religios şi spiritul de libertate.*

S-a născut un om; îşi petrece primii ani neştiutor între plăcerile sau îndeletnicirile copilăriei. Creşte; începe virilitatea; în sfârşit, porţile lumii se deschid spre a-l primi; intră în contact cu semenii săi. Cei din jur îl observă atunci cu atenţie pentru prima oară şi cred că desluşesc apariţia în germene a viciilor şi virtuţilor vârstei lui mature.

Dacă nu mă înşel, aceasta este o mare eroare.

Luaţi totul de la cap; cercetaţi copilul chiar din braţele mamei sale; priviţi cum se reflectă pentru prima dată lumea exterioară în oglinda încă obscură a inteligenţei sale; contemplaţi primele exemple care îi reţin privirea; ascultaţi cele dintâi cuvinte care trezesc în el puterea adormită a gândirii; în sfârşit, asistaţi la primele lupte pe care trebuie să le poarte şi abia atunci veţi înţelege de unde provin prejudecăţile, obiceiurile şi pasiunile care vor domina viaţa lui. Omul există, ca să

spunem aşa, în întregime în scutecele din leagănul său.

Ceva asemănător se petrece cu naţiunile. Popoarele resimt întotdeauna consecinţele originii lor. Împrejurările care le-au însoţit naşterea şi au contribuit la dezvoltarea lor influenţează tot restul drumului lor.

Dacă am avea posibilitatea să începem de la elementele societăţilor şi să cercetăm cele dintâi monumente din istoria lor, nu mă îndoiesc că am putea descoperi în ele cauza iniţială a prejudecăţilor, a obişnuinţelor, a pasiunilor dominante, pe scurt, a tot ce constituie ceea ce denumim caracterul naţional; ni s-ar întâmpla să găsim explicaţia unor obiceiuri care astăzi apar contrare moravurilor încetăţenite; a unor legi ce par să fie în opoziţie cu principiile recunoscute; a unor opinii incoerente întâlnite pe alocuri în societate, aidoma acelor frânturi de lanţuri ce pot fi văzute uneori atârnând de bolţile unui edificiu vechi, fără însă a mai susţine ceva. În felul acesta s-ar explica destinul anumitor popoare pe care o forţă necunoscută pare să le poarte spre un ţel ignorat de ele însele. Până acum ne-au lipsit însă faptele necesare pentru un astfel de studiu; naţiunile au dobândit spiritul analitic numai pe măsură ce îmbătrâneau şi atunci când le-a venit în sfârşit gândul de a-şi contempla leagănul, trecerea timpului apucase să-l învăluie într-un nor, ignoranţa şi orgoliul să-l înconjoare cu născociri îndărătul cărora se ascundea adevărul.

[Se spune că rămăşiţele omeneşti se volatilizează după moarte. Despărţirile unele de altele, moleculele umane se vor incorpora în alte substanţe însufleţite. Astfel, fiecare dintre noi se poate considera o esenţă a multor altor indivizi din aceeaşi specie care au trăit înaintea lui. Un fenomen asemănător e reprezentat în istoria formării popoarelor. De când diversele specii omeneşti au început a se succeda şi a se altoi unele pe altele, care dintre popoarele lumii vechi nu este astăzi alcătuit din rămăşiţele naţiunilor mai bătrâne? într-

adevăr, în locul popoarelor care au încetat să mai existe, s-au născut popoare noi care au împrumutat câte ceva de la înaintaşii lor. De la unul limba, de la celălalt legile, de la altul obiceiurile, de la cel de al patrulea unele opinii şi prejudecăți, dar, deoarece aceste elemente existau, nouă este doar potrivirea lor. În mijlocul tuturor acestor ruine de societăți care se amestecă pe pământ, nimeni nu mai poate regăsi astăzi tipul primitiv şi nici nu se pot descrie schimbările pe care trecerea timpului le-a produs, combinând elemente alogene, într-un asemenea labirint ştiința nu furnizează decât inducții incomplete şi ipoteze vagi.]

America este unica țară unde a fost cu putință să se asiste la evoluțiile fireşti şi calme ale unei societăți şi unde a putut fi stabilită cu precizie influența exercitată de punctul de plecare asupra viitorului statelor.

În perioada în care popoarele europene au descins pe țărmurile Lumii Noi, trăsăturile caracterului lor național erau bine conturate; fiecare dintre ele avea o fizionomie distinctă; şi deoarece atinseseră acel grad de civilizație care îi îndeamnă pe oameni să se studieze pe ei înşişi, ele ne-au transmis tabloul fidel al opiniilor, moravurilor şi legilor lor. Cunoaştem oamenii din secolul al XV-lea aproape la fel de bine cum îi cunoaştem pe cei din secolul nostru. America ne arată aşadar la lumina zilei ceea ce ignoranța sau barbaria epocilor mai vechi a ascuns privirilor noastre.

Aflați destul de aproape de epoca în care au luat ființă societățile americane, pentru a le cunoaşte elementele în amănunt şi destul de departe de acea epocă pentru a fi deja în măsură să evalueze produsul acelor germeni, oamenii din zilele noastre par să fie sortiți să aibă asupra evenimentelor umane o viziune cu bătaie mai lungă decât a înaintaşilor lor. Providența ne-a pus la îndemână o lumină care le-a lipsit predecesorilor noştri şi ne-a permis să discernem în destinul națiunilor cauzele prime tăinuite lor de obscuritatea trecutului.

Când, după ce am studiat cu atenție istoria Americii, examinăm îndeaproape starea ei politică şi socială, ne convingem pe deplin de următorul adevăr: nu există nicio opinie, niciun obicei, nicio lege, aş putea spune niciun eveniment care să nu poată fi lesne explicat prin punctul de plecare. Cei care vor citi această carte vor găsi aşadar în capitolul de față germenul a ceea ce trebuie să urmeze şi cheia, ca să zicem aşa, a întregii lucrări.

Emigranții, veniți în diverse perioade să se stabilească pe teritoriul care cuprinde astăzi Uniunea americană, se deosebeau între ei în multe privințe; nu aveau acelaşi țel şi se călăuzeau după principii diferite.

Existau totuşi între aceşti oameni trăsături comune şi ei se aflau cu toții într-o situație analogă.

Legătura prin limbă este poate cea mai puternică şi cea mai durabilă, aptă să-i unească pe oameni. Toți emigranții vorbeau aceeaşi limbă, toți erau odraslele aceluiaşi popor. Născuți într-o țară agitată secole în şir de lupta între partide şi unde facțiunile se văzuseră rând pe rând nevoite să se pună sub protecția legilor, educația lor politică se făcuse în condiții aspre şi în rândul lor erau răspândite mai multe noțiuni despre drepturi şi mai multe principii de adevărată libertate decât la majoritatea popoarelor din Europa. Administrația comunală, acest germen fecund al instituțiilor libere, era deja temeinic încetățenită în deprinderile engleze din epoca primelor emigrări şi odată cu ea dogma suveranității poporului pătrunsese chiar în sânul monarhiei Tudorilor.

Disensiunile religioase care au agitat lumea creştină erau pe atunci în toi. Anglia se avântase cu un fel de furie pe această cale nouă. Firea locuitorilor ei, dintotdeauna gravă şi cumpănită, devenise austeră şi dornică de argumente. În cursul acestor înfruntări intelectuale instrucția sporise, spiritul dobândise datorită lor o cultură mai profundă. Tot vorbindu-se

despre religie, moravurile deveniseră mai curate. Toate aceste trăsături generale ale națiunii se regăseau, mai mult sau mai puțin, în fizionomia acelora dintre fiii ei care veniseră să caute un nou viitor pe țărmul opus al oceanului.

O constatare la care vom avea, de altfel, prilejul să revenim mai încolo li se aplică nu numai englezilor, ci şi francezilor, spaniolilor şi tuturor europenilor veniți succesiv spre a se stabili pe țărmurile Lumii Noi. Toate noile colonii europene conțineau, dacă nu forma dezvoltată, măcar germenul unei democrații depline. Două erau cauzele cărora li se datora acest rezultat nu se puteau deosebi printre emigranți, ca în vechile societăți europene, nici învingători, nici învinşi: se poate afirma că, în general, atunci când plecau din patrie, emigranții nu nutreau niciun fel de idee de superioritate unii față de alții. Nu cei fericiți şi cei puternici se exilează, iar sărăcia este, ca şi nenorocirea, cea mai bună chezăşie a egalității între oameni. S-a întâmplat totuşi de mai multe ori ca nobili de vază să plece în America în urma unor diferende politice sau religioase. S-au făcut atunci legi pentru a introduce acolo ierarhia rangurilor, dar s-a constatat curând că solul american respingea în mod absolut aristocrația funciară. S-a văzut că pentru a deseleni acest pământ rebel era nevoie, nici mai mult nici mai puțin, de sforțările constante şi interesate ale proprietarului însuşi. O dată pregătit solul, s-a dovedit că produsele sale nu erau îndestulătoare pentru a îmbogăți în acelaşi timp un proprietar şi un fermier. A fost firesc ca terenul să se împartă în domenii mici, cultivate numai de proprietar. Or, pământul este cel de care se prinde aristocrația, ea de sol se leagă şi pe el se sprijină; nu doar privilegiile o instituie şi nu doar originea o constituie, ci proprietatea funciară transmisă pe cale ereditară. Într-o națiune pot să existe averi imense şi sărăcii cumplite; dar dacă aceste averi nu sunt de natură funciară, deosebim în

sânul ei săraci şi bogaţi, însă nu există, la drept vorbind, o aristocraţie.

Aşadar, la vremea apariţiei lor, toate coloniile engleze aveau un puternic aer de familie. Toate păreau sortite de la bun început să ofere dezvoltarea libertăţii, nu însă a libertăţii aristocratice din patria-mamă, ci a libertăţii burgheze şi democratice pentru care istoria mondială încă nu dispunea de un model bine închegat.

Această imagine de ansamblu lăsa totuşi să se întrevadă nuanţări foarte pronunţate, pe care se cuvine să le semnalăm.

În marea familie anglo-americană putem distinge două ramuri principale, care până în prezent au crescut fără a se contopi întru totul, unul la sud şi celălalt la nord.

Virginia a găzduit cea dintâi colonie engleză. Emigranţii au sosit aici în 1607. Pe atunci, Europa era încă stăpânită cu precădere de ideea că minele de aur şi de argint constituie bogăţia popoarelor: idee nefastă ce a dus la o mai mare sărăcie a naţiunilor europene care s-au lăsat seduse de ea şi a distrus mai mulţi oameni în America, decât războiul şi toate legile proaste la un loc. În Virginia au fost, aşadar, trimişi căutătorii de aur{20}, oameni lipsiţi de mijloace şi cu purtări proaste, a căror fire neliniştită şi nesupusă a tulburat începuturile coloniei{21} şi a făcut ca progresele ei să fie nesigure. După aceea au venit industriaşii şi agricultorii, specie mai morală şi mai liniştită, care însă nu depăşeau în nicio privinţă nivelul claselor inferioare din Anglia{22}. Întemeierea noilor aşezări nu a stat sub semnul nici unei idei nobile, al nici unei intenţii spirituale. Îndată după înfiinţarea coloniei a fost introdusă sclavia{23}; acesta a fost factorul capital care avea să exercite o imensă influenţă asupra caracterului, asupra legilor şi a întregului viitor al Sudului.

Cum vom explica mai încolo, sclavia dezonorează munca, introduce în societate trândăvia şi odată cu ea

ignoranța și orgoliul, sărăcia și luxul. Ea debilitează inteligența și frânează activitatea umană. Influența sclaviei, combinată cu firea englezilor, explică moravurile și starea socială a Sudului.

Pe același fundal englezesc, la nord se conturează nuanțe cu desăvârșire opuse. Să-mi fie îngăduite aici câteva amănunte.

Cele două sau trei idei principale care formează astăzi bazele teoriei sociale a Statelor Unite s-au combinat în coloniile engleze din Nord, mai bine cunoscute sub denumirea de Statele Noii Anglii[24].

Principiile Noii Anglii au început prin a se răspândi în statele vecine, pentru ca apoi să se extindă din aproape în aproape până în cele mai depărtate, sfârșind, dacă mă pot exprima astfel, prin *a îmbiba* întreaga confederație. Acum, influența lor se face simțită dincolo de hotarele ei în toată lumea americană. Civilizația Noii Anglii a fost asemenea acelor focuri aprinse pe culmi care, după ce-au răspândit în jurul lor căldura, continuă să-și proiecteze lucirile până în zările cele mai depărtate.

Întemeierea Noii Anglii a prilejuit un spectacol nou; totul acolo era deosebit și original.

Mai în toate coloniile primii locuitori au fost fie oameni fără educație și fără mijloace, pe care mizeria și purtările rele îi mânaseră să părăsească țara unde se născuseră, fie speculanți avizi și aventurieri care trăiau din expediente. Unele colonii nu pot să revendice nici măcar o astfel de origine: Santo Domingo a fost înființată de niște pirați și în zilele noastre instanțele judecătorești ale Angliei populează Australia cu deținuți.

Emigranții care au venit să se stabilească pe țărmurile Noii Anglii proveneau cu toții din clasele cu dare de mână din patria-mamă. Reunirea lor pe teritoriul american a prezentat, de la bun început, fenomenul neobișnuit al unei societăți fără mari seniori și fără oameni de rând și, ca să zicem așa, fără săraci și

fără bogați.

Am mai spus că printre europenii care plecau în America condițiile erau în general egale, dar se poate afirma că aceştia (puritanii) transportau într-un fel democrația în însuşi sânul democrației. Păstrând proporțiile, aceşti oameni erau stăpâni pe o sumă de cunoştințe mai mare decât există în oricare națiune europeană din zilele noastre. Toți, poate chiar fără nicio excepție, primiseră o educație destul de înaintată, iar mulți dintre ei fuseseră renumiți în Europa prin talentele şi ştiința lor. Celelalte colonii fuseseră înființate de aventurieri fără de familie; emigranții din Noua Anglie aduceau cu ei elemente admirabile de ordine şi moralitate; plecau în ținuturile pustii însoțiți de nevestele şi de copiii lor. Dar ceea ce îi deosebea cel mai mult de toți ceilalți era însuşi țelul demersului lor. Nu lipsurile îi siliseră să-şi părăsească țara; lăsau acolo o poziție socială vrednică de regret şi mijloace de trai sigure; nici nu veneau în Lumea Nouă în scopul de a-şi îmbunătăți situația sau de a-şi spori avuția; se smulgeau traiului dulce din patrie pentru a se supune unei nevoi pur intelectuale: expunându-se încercărilor inevitabile ale exilului, voiau să asigure triumful *unei idei.*

Emigranții sau, aşa cum atât de nimerit îşi ziceau ei înşişi, *pelerinii* (pilgrims) aparțineau acelei secte din Anglia denumită puritană, datorită principiilor sale austere. Puritanismul nu era numai o doctrină religioasă; el se mai confunda, în unele privințe, şi cu cele mai absolute teorii democratice şi republicane. De aici, şi adversarii săi cei mai primejdioşi. Persecutați de guvernul țării lor natale, jigniți în rigoarea principiilor lor de manifestările cotidiene ale societății în mijlocul căreia trăiau, puritanii au căutat un pământ într-atât de sălbatic şi de părăsit de lume, încât să-şi poată duce acolo traiul aşa cum voiau şi să se roage Domnului în deplină libertate.

Câteva citate vor fi mai grăitoare în ce priveşte spiritul acestor aventurieri pioşi, decât tot ce am putea adăuga noi înşine.

Iată cum abordează tema[25] Nathaniel Morton, istoricul primilor ani de existenţă a Noii Anglii: „Am crezut întotdeauna, spune el, că noi, ai căror părinţi au primit dovezi atât de numeroase şi memorabile ale bunătăţii divine în întemeierea acestei colonii, aveam datoria sacră de a păstra în scris amintirea acestui fapt. Cele văzute de noi, precum şi cele ce ne-au fost povestite de părinţii noştri trebuie să le aducem la cunoştinţa copiilor noştri pentru ca generaţiile viitoare să înveţe a-l lăuda pe Domnul (Psalmul LXXVIII, 3,4), pentru ca cei din neamul slujitorului său, Abraham, precum şi fiii alesului său, Iacob, să păstreze în veci amintirea lucrărilor minunate pe care le-a făcut (Ps. CV, 5, 6). Trebuie să ştie cum a adus Domnul viţa lui în deşert; cum a sădit-o şi a ferit-o de păgâni; cum a făcut loc înaintea ei, i-a înfipt rădăcinile adânc în pământ şi a lăsat-o apoi să se întindă şi să umple pământul până departe (Ps. LXXX, 13,15); şi nu doar atât, ci şi cum a călăuzit poporul său spre lăcaşul sfinţeniei sale şi l-a aşezat pe muntele moştenirii sale (Exod., XV, 13). Aceste fapte se cer cunoscute, pentru ca Dumnezeu să fie cinstit aşa cum se cuvine şi câteva raze din gloria sa să poată cădea pe numele venerabile ale sfinţilor de care s-a slujit.”

Este cu neputinţă să citeşti acest pasaj de început şi să nu fi pătruns fără voie de un sentiment cucernic şi solemn; ai impresia că respiri aerul unor vremuri străvechi şi un fel de parfum biblic.

Convingerea care îl însufleţeşte pe autor îi înnobilează limbajul. În ochii voştri, întocmai ca în ai lui, nu mai este vorba de o mică ceată de aventurieri care au traversat oceanul în dorinţa de a se îmbogăţi; este sămânţa unui mare popor pe care Dumnezeu o depune cu propriile sale mâini pe un pământ predestinat.

Autorul continuă, zugrăvind după cum urmează plecarea primilor emigranți[26]:

„Astfel, spune el, au părăsit oraşul (Delft-Haleft) care fusese pentru ei un loc de tihnă; erau totuşi împăcați, ştiau că sunt pelerini şi străini în lumea aceasta. Nu erau legați sufleteşte de cele pământeşti, ci îşi înălțau privirea către cer, patria lor iubită, unde Dumnezeu pregătise pentru ei cetatea lui sfântă. Au ajuns în cele din urmă în portul unde îi aştepta vasul. Numeroşi prieteni, care nu puteau pleca împreună cu ei, doriseră cel puțin să-i însoțească până acolo. Noaptea s-a scurs fără ca cineva să doarmă; au petrecut-o în efuziuni de prietenie, cuvântări pline de pioşenie şi dând glas unei autentice iubiri creştineşti. În dimineața următoare s-au urcat la bord, unde prietenii au voit iarăşi să-i însoțească; atunci s-au auzit suspine adânci, lacrimi au putut fi văzute şiroind din toți ochii, îmbrățişări îndelungi şi rugi fierbinți i-au mişcat până şi pe cei străini de ei. Dându-se semnalul de plecare, au căzut în genunchi şi pastorul, înălțându-şi către cer ochii înlăcrimați, i-a încredințat milostiveniei lui Dumnezeu. În cele din urmă, şi-au luat rămas bun unii de la alții şi au rostit acel adio care, pentru mulți dintre ei, avea să fie ultimul.”

Erau cam o sută cincizeci de emigranți, bărbați, femei şi copii. Îşi propuseseră să întemeieze o colonie pe malul fluviului Hudson; însă după ce au rătăcit îndelung pe întinderile oceanului, au fost nevoiți într-un târziu să acosteze pe țărmul arid al Noii Anglii, acolo unde se află astăzi oraşul Plymouth. Stânca unde au descins pelerinii mai poate fi văzută şi acum[27].

„Dar înainte de a continua relatarea, spune istoricul pe care l-am mai citat, să examinăm o clipă starea actuală a acestui biet popor şi să admirăm bunătatea lui Dumnezeu, care l-a salvat[28].

Acum străbătuseră marele ocean, ajungeau la ținta călătoriei lor; nu zăreau însă prieteni care să-i

întâmpine, nici locuințe care să le ofere un adăpost; era în miez de iarnă şi cei care cunosc clima noastră ştiu cât de aspre sunt iernile şi cât de puternice sunt uraganele care ne devastează atunci țărmurile. În acest anotimp cu greu poți străbate locuri cunoscute, darămite să te stabileşti pe meleaguri noi. De jur împrejurul lor nu se vedea decât o pustietate respingătoare şi tristă, populată de fiare şi ființe sălbatice, despre care nu ştiau cât de crude şi de numeroase sunt. Pământul era înghețat, solul acoperit de păduri şi tufişuri. Totul avea un aspect sălbatic. Dacă priveau înapoi, nu vedeau decât oceanul imens care îi despărțea de lumea civilizată. Pentru a afla o oarecare împăcare şi speranță, nu le rămânea decât să-şi înalțe privirile spre cer."

Să nu se creadă că pioşenia puritanilor ar fi fost numai de ordin speculativ şi nici că era străină de felul în care se desfăşoară treburile omeneşti. Aşa cum am mai spus, puritanismul era în aproape egală măsură o teorie politică şi o doctrină religioasă. De îndată ce au debarcat pe acest țărm inospitalier descris de Nathaniel Morton, prima grijă a emigranților a fost deci de a se organiza într-o societate. Ei adoptă neîntârziat un document care stabileşte[29]:

„Noi subsemnații, care, pentru gloria lui Dumnezeu, propăşirea credinței creştine şi onoarea patriei noastre, am întreprins să înființăm cea dintâi colonie pe aceste țărmuri îndepărtate, convenim prin cele de față, prin consimțământ mutual şi solemn şi înaintea lui Dumnezeu, să ne constituim într-un corp de societate politică, cu scopul de a ne guverna şi de a munci spre înfăptuirea celor ce ne-am propus; şi, în virtutea acestui contract, convenim să promulgăm legi, acte, ordonanțe şi să instituim, potrivit trebuințelor, magistrați cărora le promitem supunere şi ascultare."

Aceasta se petrecea în 1620. De atunci, emigrația nu a mai contenit. Patimile religioase şi politice care au sfâşiat imperiul britanic în tot timpul domniei lui Carol I

împingeau, an de an, spre țărmurile Americii noi roiuri de sectanți. În Anglia, nucleul puritanismului continua să se găsească în clasele de mijloc; din rândul acestora proveneau şi majoritatea emigranților. Populația Noii Anglii creştea rapid şi, în vreme ce în țara de origine ierarhia rangurilor continua să clasifice oamenii în mod despotic, colonia oferea într-o măsură crescândă spectacolul nou al unei societăți omogene sub toate aspectele. Democrația, pe care antichitatea nu se încumetase să o viseze astfel, se desprindea cuprinzătoare şi puternică, chiar dinăuntrul vechii societăți feudale. Bucuros să poată îndepărta germenii unor tulburări şi elementele unor noi revoluții, guvernul englez privea fără părere de rău această emigrație numeroasă. O favoriza chiar din răsputeri şi părea să nu se prea sinchisească de soarta acelora care se duceau pe meleagurile americane în căutarea unui refugiu împotriva legilor lui aspre. Ai fi zis că pentru el Noua Anglie era un ținut abandonat plăsmuirilor imaginației şi care trebuia lăsat la discreția experiențelor neîngrădite ale inovatorilor.

Coloniile engleze s-au bucurat întotdeauna de mai multă libertate internă şi de o mai mare independență politică decât coloniile altor popoare; aceasta a şi fost una din cauzele principale ale prosperității lor; nicăieri însă acest principiu de libertate nu a fost mai deplin aplicat decât în statele Noii Anglii.

În general, se accepta, în acea vreme, ca ținuturile din Lumea Nouă să aparțină primei națiuni europene care le descoperise.

În felul acesta, către sfârşitul secolului al XVI-lea, litoralul Americii de Nord a devenit aproape în întregime o posesiune engleză. Metodele folosite de guvernul britanic pentru a popula aceste noi domenii au fost felurite: în unele cazuri, regele încredința o parte din teritoriu din Lumea Nouă unui guvernator ales de el, cu misiunea de a administra ținutul în numele şi sub

ordinele nemijlocite ale regelui[30]; este sistemul colonial adoptat de restul Europei. Alteori, concesiona unei persoane sau unei companii proprietatea anumitor părți de ținut[31]. În acest caz, puterea civilă şi politică era concentrată în mâinile unei singure persoane sau în ale câtorva care, supuse inspecției şi controlului coroanei, vindeau pământurile şi guvernau populația. În sfârşit, un al treilea sistem consta în a acorda unui anume număr de emigranți dreptul de a se constitui în societate politică sub patronajul patriei-mamă şi de a se guverna singuri în toate privințele care nu contraveneau legilor acesteia.

Acest mod de colonizare, atât de prielnic libertății, nu a fost pus în practică decât în Noua Anglie[32].

O astfel de cartă a fost acordată de Carol I încă din 1628[33] unor emigranți care au venit să întemeieze colonia Massachusetts.

În general însă coloniile din Noua Anglie nu şi-au primit cartele decât mult timp după ce existența lor devenise un fapt împlinit. Plymouth, Providence, New Haven, statul Connecticut şi statul Rhode-Island[34] au luat ființă fără sprijinul şi oarecum fără ştirea patriei-mamă. Netăgăduind supremația metropolei, noii locuitori nu au căutat să se inspire de la ea pentru organizarea puterilor, ei s-au constituit singuri şi existența lor a fost legalizată printr-o cartă regală abia după treizeci sau patruzeci de ani, sub domnia lui Carol al II-lea.

În consecință, este adesea dificil ca atunci când parcurgem primele monumente istorice şi legislative ale Noii Anglii să distingem legătura dintre emigranți şi țara strămoşilor lor. Îi vedem manifestându-şi mereu suveranitatea; numesc propriii lor magistrați, fac pace şi poartă război, stabilesc regulamente de poliție şi adoptă legi ca şi cum n-ar depinde decât de Dumnezeu[35].

Nimic mai ciudat şi mai instructiv totodată decât legislația din acea epocă, ea este cea care ne oferă cheia

marii enigme sociale pe care Statele Unite o prezintă lumii de astăzi.

Dintre aceste monumente vom remarca în special, ca fiind unul din cele mai caracteristice, codul de legi adoptat de micul stat Connecticut în 1650{36}.

Legiuitorii din Connecticut{37} se ocupă mai întâi de legile penale; şi pentru a le formula, au ideea ciudată de a se inspira din textele sfinte: „Oricine va adora un alt Dumnezeu decât pe Domnul Dumnezeu, încep ei prin a spune, va fi executat.”

Urmează alte zece sau douăsprezece prevederi de aceeaşi natură preluate *textual* din *Deuteronom, Exod* şi *Levitic.*

Blasfemia, vrăjitoria, adulterul{38}, violul sunt pedepsite cu moartea, ultragierea părinților de către un fiu atrage după sine aceeaşi pedeapsă. Legislația unui popor aspru şi pe jumătate civilizat era astfel transportată într-o societate cu spirit luminat şi moravuri blânde; de aceea nu s-a mai întâmplat niciodată ca pedeapsa cu moartea să fi fost atât de des înscrisă în legi şi atât de rar aplicată celor vinovați.

Ceea ce îi preocupă mai cu seamă pe legiuitori în acest corp de legi penale este grija de a păstra ordinea morală şi bunele moravuri în sânul societății; ei pătrund astfel necontenit în domeniul conştiinței şi aproape că nu există păcate pe care să nu izbutească să le supună cenzurii magistraților. Cititorul a putut să constate cu câtă asprime pedepseau aceste legi adulterul şi violul. Ele reprimau cu severitate simpla frecventare a unor persoane necăsătorite de către altele. Se lăsa la latitudinea judecătorului dreptul de a aplica vinovaților una din următoarele trei pedepse: amenda, biciuirea sau căsătoria{39}; şi dacă e să dăm crezare registrelor vechilor tribunale din New Haven, astfel de urmăriri în justiție nu erau rare; la data de 1 mai 1680 găsim o decizie judecătorească de amendă şi mustrare împotriva unei tinere fete, învinuită de a fi rostit câteva cuvinte

deplasate şi de a fi îngăduit să fie sărutată[40]. Codul din 1650 abundă în măsuri preventive. Prevede pedepse severe[41] pentru trândăvie şi beție. Hangiilor le este interzis să vândă unui consumator mai mult de o anumită cantitate de vin; amenda sau biciul înfrânează simpla minciună, când aceasta poate fi dăunătoare[42]. În alte locuri, legiuitorul, uitând cu desăvârşire marile principii de libertate religioasă pe care el însuşi le revendicase în Europa, obligă prin amenzi prezența la serviciul divin[43] şi merge până la a pedepsi cu severitate[44] şi uneori cu moartea pe creştinii care doresc să-l cinstească pe Dumnezeu altfel decât o face el[45]. În sfârşit, sub imperiul râvnei de a reglementa, ajungea să se ocupe de treburi cu totul nedemne de el. Astfel, găsim în amintitul cod o lege care interzice folosirea tutunului[46]. Dar nu trebuie să pierdem din vedere că aceste legi bizare sau tiranice nu erau impuse; că ele erau votate cu concursul liber chiar al interesaților şi că moravurile erau încă şi mai austere, şi mai puritane decât legile. În 1649 ia ființă la Boston o asociație oficială având drept scop preîntâmpinarea luxului monden al părului lung[47]. (E)

Astfel de exagerări sunt fără îndoială o ruşine pentru spiritul omenesc; ele atestă calitatea inferioară a firii noastre care, fiind incapabilă de a discerne cu certitudine ceea ce este adevărat şi drept, se vede de cele mai multe ori nevoită să aleagă numai între două excese.

Alături de această legislație penală, puternic marcată de spiritul sectar îngust şi de toate pasiunile religioase ce fuseseră exaltate de persecuție şi încă mai mocneau în adâncul sufletelor, se află, oarecum strâns legat de ele, un corp de legi politice care, deşi conceput în urmă cu două sute de ani, pare şi acum că depăşeşte cu mult spiritul de libertate al epocii noastre.

Principiile generale care stau la temelia constituțiilor modeme, acele principii pe care cei mai mulți europeni

din secolul al XVII-lea abia dacă le înțelegeau şi care triumfau atunci într-o măsură incompletă în Marea Britanie sunt toate recunoscute şi consfințite de legile Noii Anglii; ele stabilesc fără discuție şi în fapt: intervenția poporului în treburile publice, votarea liberă a impozitului, răspunderea agenților puterii, libertatea individuală şi judecarea de către o instanță cu juri.

Aceste principii generatoare îşi află aici o aplicare şi dezvoltări pe care deocamdată nicio națiune din Europa nu s-a încumetat să le dea.

În Connecticut, corpul electoral era alcătuit, chiar de la început, din totalitatea cetățenilor şi acest lucru este lesne de înțeles{48}. În acest popor ce abia se năştea domnea pe atunci o egalitate aproape desăvârşită între averi şi mai cu seamă între inteligențe{49}.

Pe vremea aceea, în Connecticut toți agenții puterii executive până la guvernatorul statului{50} erau aleşi.

În 1650, în Connecticut, toți cetățenii care împliniseră vârsta de şaisprezece ani erau chemați în mod obligatoriu sub arme; formau o miliție națională care îşi desemna propriii ofițeri şi era datoare să fie oricând pregătită să pornească în apărarea țării{51}.

În legile din statul Connecticut, ca în toate legile Noii Anglii, se constată apariția şi dezvoltarea independenței comunale care constituie până în zilele noastre principiul şi nervul vital al libertății americane.

La majoritatea națiunilor europene, existența politică a început în zonele superioare ale societății, transmițându-se apoi, treptat şi permanent, într-o măsură incompletă, diverselor părți ale corpului social.

În America, se poate afirma, dimpotrivă, că organizarea comunei a precedat-o pe cea a comitatului, aceea a comitatului pe cea a statului şi organizarea statului pe cea a Uniunii.

În Noua Anglie, comuna este pe deplin şi definitiv constituită încă din 1650. În jurul individualității comunale vin să se grupeze şi să adere strâns interese,

pasiuni, îndatoriri şi drepturi. În comună se constată că domneşte o politică reală, activă, pe de-a-ntregul democratică şi republicană. Coloniile încă mai recunosc supremaţia metropolei; monarhia este legea statului, dar republica trăieşte de pe acum deplin în comunităţile locale.

Comuna îşi desemnează propriii magistraţi în toate domeniile; îşi stabileşte taxele; repartizează şi percepe impozitul comunal[52]. Legea reprezentării nu este admisă în comunele din Noua Anglie. Treburile care privesc interesele tuturor sunt discutate în piaţa publică şi în cadrul adunării generale a cetăţenilor, ca în Atena.

La un studiu atent al legilor promulgate în timpul acestei prime vârste a republicilor americane ne impresionează inteligenţa metodelor de guvernământ şi teoriile înaintate ale legiuitorului.

Este evident că acesta din urmă are, în privinţa îndatoririlor societăţii faţă de membrii ei, o concepţie mai nobilă şi mai cuprinzătoare decât legiuitorii europeni din acel timp, şi că el îi impune obligaţii de care, în alte locuri, societatea mai era încă scutită. În statele Noii Anglii soarta săracilor este asigurată de la bun început[53], se iau măsuri stricte pentru întreţinerea drumurilor şi sunt desemnaţi funcţionari care să le supravegheze[54]; comunele posedă registre publice în care sunt consemnate rezultatele deliberărilor generale, precum şi decesele, căsătoriile, naşterile cetăţenilor[55]; ţinerea acestor registre este încredinţată unor grefieri[56]; funcţionari comunali au sarcina de a administra succesiunile vacante, iar alţii aceea de a supraveghea hatul pământurilor moştenite; principala misiune a unora din ei constă în asigurarea liniştii publice în comună[57].

Legea intră în nenumărate şi felurite amănunte pentru ca să prevină şi să satisfacă o sumedenie de nevoi sociale care, până în zilele noastre, încă mai sunt percepute în mod confuz în Franţa.

Însă prevederile referitoare la educaţia publică sunt cele prin care, pornind chiar de la principiu, ni se dezvăluie cu deplină claritate caracterul original al civilizaţiei americane.

„Dat fiind, se spune în lege, că Satana, vrăjmaşul neamului omenesc, găseşte în neştiinţa oamenilor armele sale cele mai puternice, şi că se cuvine ca luminile aduse de părinţii noştri să nu rămână închise în mormântul lor; – dat fiind că educaţia copiilor este unul din primele interese ale statului, cu ajutorul lui Dumnezeu...”{58} Urmează dispoziţiile prin care se înfiinţează şcoli în toate comunele şi prin care îi obligă pe locuitori, sub ameninţarea unor amenzi ridicate, să-şi stabilească impozite spre a le întreţine. În acelaşi mod se înfiinţează şcoli superioare în districtele cele mai dens populate. Funcţionarii municipali sunt datori să vegheze ca părinţii să-şi trimită copiii la şcoală; au dreptul de a aplica amenzi acelora care refuză să o facă; iar dacă împotrivirea continuă, societatea, asumându-şi rolul familiei, va lua copilul şi-i va lipsi pe părinţi de drepturile primite de la natură dar de care se foloseau atât de prost{59}. Cititorul va fi remarcat probabil preambulul acestor ordonanţe: în America, religia este cea care duce la luminare; respectarea legilor divine este cea care îndrumă omul spre libertate.

După ce am aruncat astfel o privire rapidă asupra societăţii americane din 1650, când cercetăm starea Europei şi îndeosebi a părţii sale continentale cam în aceeaşi perioadă, ne simţim cuprinşi de o mare uimire: la începutul secolului al XVII-lea, regalitatea absolută biruia pretutindeni pe continentul european vestigiile libertăţii oligarhice şi feudale din Evul Mediu. Poate că nicicând ideea drepturilor nu fusese mai deplin subestimată decât în această Europă strălucitoare şi literară; popoarele nu avuseseră nicicând parte de mai puţină viaţă politică; nicicând minţile nu fuseseră mai puţin preocupate de noţiunile adevăratei libertăţi; şi

tocmai atunci aceste principii, necunoscute națiunilor europene sau disprețuite de ele, erau proclamate în ținuturile pustii ale Lumii Noi şi deveneau viitorul simbol al unui mare popor. Cele mai temerare teorii ale spiritului uman erau puse în practică în această societate în aparență atât de modestă, de care fără îndoială niciun om de stat nu ar fi binevoit să se ocupe atunci; lăsată în voia naturii sale originale, imaginația omului improviza acolo o legislație fără precedent. În această democrație obscură, care deocamdată nu produsese nici generali, nici filosofi, nici mari scriitori, era posibil ca un om să se ridice în prezența unei adunări de oameni liberi şi să formuleze, în aclamațiile tuturor, această frumoasă definiție a libertății.

„Să nu ne înşelăm cu privire la ce trebuie să înțelegem prin independența noastră. Există, într-adevăr, un fel de libertate coruptă, a cărei practică este comună atât animalelor, cât şi oamenilor şi care constă în a face tot ce doreşti. Această libertate este duşmana oricărei autorități; suportă cu iritare orice fel de reguli; cu ea, devenim inferiori nouă înşine; este inamica adevărului şi a păcii, şi Dumnezeu a socotit că trebuie să se ridice împotriva ei. Există însă o libertate civilă şi morală care îşi află tăria în unire şi pe care puterea însăşi are datoria să o ocrotească: este libertatea de a făptui fără teamă tot ceea ce este drept şi bun. Această sfântă libertate trebuie să o apărăm în toate împrejurările şi, la nevoie, să ne punem în joc viața pentru ea.”{60}

Am spus de ajuns pentru a înfățişa în adevărata sa lumină caracterul civilizației anglo-americane. Ea este produsul (şi trebuie să păstrăm neîncetat prezent în minte acest punct de plecare) a două elemente perfect distincte, care pe alte meleaguri s-au războit deseori, dar pe care, în America, au izbutit să le încorporeze oarecum unul în altul şi să le combine admirabil. Mă refer la *spiritul religios* şi *spiritul de libertate.*

Fondatorii Noii Anglii erau sectari înflăcăraţi şi totodată inovatori exaltaţi. Ținuţi din scurt de îngrădirile cele mai stricte ale anumitor credinţe religioase, erau lipsiţi de orice prejudecăţi politice.

De aici, două tendinţe diferite, nu însă şi contrare, a căror urmă poate fi lesne regăsită pretutindeni, în moravuri, ca şi în legi.

O seamă de oameni renunţă la prietenii lor, la familia şi la patria lor pentru o convingere religioasă; se poate crede că sunt pătrunşi de urmărirea acestui bun intelectual pe care au venit să-l dobândească plătind un preţ atât de ridicat. Vedem însă că depun o râvnă aproape egală pentru a dobândi bogăţiile materiale şi desfătările morale, raiul pe lumea cealaltă, bunăstarea şi libertatea în lumea aceasta.

Mânuite de ei, principiile politice, legile şi instituţiile umane par lucruri maleabile, ce pot fi modificate şi combinate după voie.

Barierele care îngrădesc societatea în mijlocul căreia s-au născut se dau în lături în faţa lor; vechile opinii după care lumea se călăuzeşte de veacuri dispar; se deschide o perspectivă aproape fără margini, un tărâm fără linie de orizont: spiritul omenesc se avântă în grabă într-acolo; le străbate în toate direcţiile; dar o dată atinse limitele lumii politice, se opreşte singur; abandonează tremurând folosirea calităţilor sale cele mai de temut; abjură îndoiala; renunţă la nevoia de a inova; se abţine chiar să ridice vălul sanctuarului; se înclină cu respect înaintea unor adevăruri pe care le admite fără a le discuta.

Astfel, în lumea morală totul este clasat, coordonat, prevăzut, hotărât dinainte; în lumea politică, totul este agitat, contestat, incert. În prima, ascultare pasivă, deşi de bunăvoie; în a doua, independenţă, nesocotirea experienţei şi ostilitate faţă de orice autoritate.

Departe de a-şi dăuna una alteia, aceste două tendinţe, în aparenţă atât de opuse, se manifestă în

consens şi par a se sprijini reciproc.

Religia vede în libertatea civilă un exercițiu nobil al facultăților omeneşti; în lumea politică, un tărâm pe care Creatorul l-a lăsat în seama eforturilor inteligenței. Liberă şi puternică în sfera ei, satisfăcută de locul ce-i este rezervat, ea ştie că autoritatea ei este cu atât mai solidă cu cât domneşte numai prin propriile ei forțe şi domină inimile fără niciun alt sprijin.

Libertatea vede în religie tovarăşa ei de lupte şi triumfuri, leagănul copilăriei ei, sorgintea divină a drepturilor ei. Consideră că religia salvgardează moravurile şi că moravurile garantează legile şi sunt chezăşia propriei ei dăinuiri. (F)

[Ducând omul de mână, ambele îi îndrumă paşii şi îi arată calea prin deşert.]

CAUZELE UNOR PARTICULARITĂȚI PE CARE LE PREZINTĂ LEGILE ŞI CUTUMELE ANGLO-AMERICANILOR

Câteva rămăşițe ale unor instituții aristocratice în sânul celei mai depline democrații. – De ce? Trebuie să deosebim cu grijă ce este de origine puritană şi ce este de origine engleză.

Cititorul nu trebuie să tragă din cele ce preced concluzii prea generale şi prea absolute. Condiția socială, religia şi moravurile primilor emigranți au avut fără îndoială o imensă înrâurire asupra destinului noii lor patrii. Cu toate acestea, nu a depins de ei să înființeze o societate al cărei punct de plecare să fie numai în ei înşişi, nimănui nu-i este cu putință să se desprindă cu totul de trecut; li s-a întâmplat să amestece, fie deliberat, fie fără a-şi da seama, propriile idei şi obiceiuri cu alte obiceiuri şi alte idei, datorate educației lor sau tradițiilor naționale ale țării lor.

Prin urmare, dacă voim să-i cunoaştem pe anglo-americanii din zilele noastre şi să ne facem o părere despre ei, trebuie să deosebim cu grijă ce este de origine puritană şi ce este de origine engleză.

În Statele Unite întâlnim adesea legi sau cutume care contrastează cu tot ce le înconjoară. Aceste legi par să fi fost redactate într-un spirit opus spiritului precumpănitor al legislației americane; aceste moravuri par contrare stării sociale în ansamblul ei. Dacă aceste colonii engleze ar fi luat ființă într-un secol de întunecime sau dacă originea lor s-ar pierde de pe acum în negura timpurilor, problema ar fi insolubilă.

Pentru a-mi face înțeles gândul, voi da un singur exemplu. Legislația civilă şi cea penală a americanilor nu cunoaşte decât două modalități de acțiune: *închisoarea* sau *cauțiunea.* Cel dintâi demers al unei proceduri constă în a obține cauțiunea inculpatului sau, dacă refuză, în a dispune încarcerarea lui; validitatea încadrării legale sau gravitatea învinuirilor se discută după aceea.

Este evident că o astfel de legislație este îndreptată împotriva omului sărac, favorizându-l numai pe cel bogat.

Cel sărac nu poate întotdeauna să facă rost de cauțiune, nici chiar într-o culpă civilă şi dacă este nevoit să aştepte la închisoare până se face dreptate, inactivitatea lui forțată îl aduce curând într-o stare de mizerie.

Dimpotrivă, cel bogat reuşeşte întotdeauna să evite încarcerarea în cauze civile; mai mult decât atât, dacă a comis un delict, se sustrage uşor pedepsei ce i se cuvine: după ce depune cauțiunea, dispare. Prin urmare, se poate spune că, în ce-l priveşte, toate sancțiunile prevăzute de lege se reduc la amenzi{61}. Ce poate fi mai aristocratic decât o asemenea legislație?

Totuşi, în America, săracii sunt cei care au cuvântul hotărâtor şi de obicei îşi rezervă cele mai mari avantaje

ale societății.

Explicația acestui fenomen trebuie căutată în Anglia: legile pe care le-am amintit sunt engleze[62]. Americanii nu le-au modificat, în ciuda faptului că ele repugnă întregii legislații şi, în general, vederilor lor.

Lucrurile pe care un popor le modifică cel mai puțin sunt în primul rând obiceiurile iar apoi legislația civilă. Singurii familiarizați cu legile civile sunt juriştii, adică cei direct interesați în menținerea lor, aşa cum sunt, bune sau proaste, tocmai pentru că ei le cunosc. Grosul națiunii abia dacă are cunoştință de ele; le văd în acțiune doar în cazuri particulare, le sesizează doar anevoie tendința şi li se supun fără să reflecteze.

Am dat un singur exemplu, dar aş fi putut semnala multe altele.

Tabloul pe care îl prezintă societatea americană este, dacă mă pot exprima astfel, acoperit cu un strat de democrație, de sub care vedem cum răzbat, în răstimpuri, vechile culori ale aristocrației.

Capitolul III.
STAREA SOCIALĂ A ANGLO-AMERICANILOR

[Definiția cuvintelor *stare socială.*

Mă voi referi atât de des la starea socială a anglo-americanilor încât este necesar să precizez de la început ce înțeleg prin cuvintele *stare socială.*

După mine, starea socială reprezintă condițiile materiale şi intelectuale ale unui popor într-o anumită epocă.]

în mod obişnuit, starea socială este produsul unui fapt, uneori al legilor, de cele mai multe ori ale acestor două cauze îmbinate; dar odată ce există, poate fi ea însăşi considerată cauza inițială a majorității legilor, cutumelor şi ideilor care ordonează comportamentul națiunilor: ceea ce nu este produs de ea, este modificat de ea.

Pentru a cunoaşte legislația şi moravurile unui popor, trebuie, aşadar, să începem prin a studia starea lui socială.

TRĂSĂTURA FRAPANTĂ A STĂRII SOCIALE A ANGLO-AMERICANILOR ESTE ACEEA DE A FI ESENȚIALMENTE DEMOCRATICĂ

Primii emigranți din Noua Anglie. – Egali între ei. – Legi aristocratice introduse în Sud. – Epoca revoluției. – Modificarea legilor succesorale. – Efectele produse de această modificare. – Egalitate împinsă până la ultimele ei limite în noile state din Vest. – Egalitate între inteligențe.

Cu privire la starea socială a anglo-americanilor s-ar putea face câteva constatări importante, însă este una care precumpăneşte în raport cu toate celelalte.

Starea socială a anglo-americanilor este eminamente democratică. Aceasta a fost caracteristica ei încă de la apariția coloniilor; şi este şi mai pronunțată în zilele noastre.

Am spus în capitolul precedent că între emigranții veniți să se stabilească pe țărmurile Noii Anglii domnea o foarte mare egalitate. Germenul însuşi al aristocrației nu a fost niciodată adus în această parte a Uniunii.

Aici nu a putut fi recunoscut decât prestigiul intelectual. Poporul s-a deprins să respecte unele nume, ca simboluri ale cunoaşterii şi ale virtuților. Cuvântul câtorva cetățeni a dobândit asupra lui o autoritate, care poate ar fi fost denumită aristocratică, pe bună dreptate, dacă ar fi putut fi transmisă invariabil din tată în fiu.

Aşa stăteau lucrurile la est de Hudson; la sud-est de acest fluviu şi coborând până în Florida, situația era alta.

În cele mai multe state aflate la sud-vest de Hudson veniseră să se stabilească latifundiari englezi. Fuseseră importate principiile aristocratice şi, odată cu ele, legile engleze privitoare la succesiuni. Am expus motivele care împiedicau ca în America să se poată constitui vreodată o aristocrație puternică. Deşi prezente şi la sud-vest de Hudson, aceste motive erau mai slab resimțite decât la est de fluviu. În sud, un singur om putea să cultive cu ajutorul sclavilor o mare suprafață de pământ. Aşa încât, în această parte a continentului, existau latifundiari bogați; însă influența lor nu era tocmai aristocratică, în accepția europeană, de vreme ce nu posedau niciun privilegiu, iar cultivarea pământului de către sclavi nu le procura arendaşi, prin urmare nici statutul de protectori. Marii proprietari din ținutul de la sud de Hudson alcătuiau totuşi o clasă superioară, cu idei şi gusturi proprii, care concentra în general

înăuntrul ei activitatea politică. Era un fel de aristocrație ce se deosebea în mică măsură de masa poporului, ale cărui pasiuni şi interese le îmbrățişa fără dificultate, nestârnind nici dragoste, nici ură; pe scurt, şubredă şi neviabilă. Aceasta a fost clasa care şi-a asumat conducerea insurecției în Sud: revoluția din America îi datorează oamenii ei cei mai de seamă.

La vremea aceea, întreaga societate a fost zdruncinată; poporul, în numele căruia fusese purtată lupta, poporul, devenit o forță, a simțit dorința de a acționa direct, el însuşi; s-au trezit instinctele democratice; zdrobind jugul metropolei, oamenii au prins gust de orice fel de independență; puțin câte puțin, influențele individuale au încetat să se mai facă simțite; obiceiurile, ca şi legile au început să se îndrepte, împreună, spre acelaşi țel.

Dar legea succesorală a fost cea datorită căreia egalitatea a făcut ultimul ei pas.

Mă surprinde faptul că publiciştii, atât cei vechi, cât şi cei moderni, nu au atribuit legilor privitoare la succesiuni[63] o înrâurire mai mare în desfăşurarea treburilor omeneşti. Adevărat, aceste legi țin de ordinea civilă; s-ar cuveni însă ca ele să fie plasate în fruntea tuturor instituțiilor politice, căci influențează într-o măsură surprinzătoare starea socială a popoarelor, legile politice nefiind decât expresia acesteia din urmă. În plus, ele acționează asupra societății într-un mod sigur şi uniform: cuprind, într-o oarecare măsură, generațiile încă înainte ca ele să se fi născut. Prin intermediul lor, omul este înzestrat cu o putere aproape divină asupra viitorului semenilor săi. Legiuitorul reglementează o dată succesiunea cetățenilor şi pe urmă se odihneşte secole în şir; o dată opera sa pusă în mişcare, îşi poate lua mâna de pe ea: maşina acționează prin forțe proprii şi se îndreaptă ca de la sine spre un țel dinainte stabilit. Constituită într-un fel anumit, reuneşte, concentrează, grupează proprietatea şi curând după aceea şi puterea

în jurul unei anumite persoane, făcând ca aristocrația să țâşnească, într-un anume fel, din pământ. Călăuzită de alte principii şi îndrumată pe altă cale, acțiunea ei este şi mai rapidă; divide, împarte, disperseză bunurile şi puterea; atunci se întâmplă ca uneori rapiditatea acțiunii ei se sperie; în lipsa oricărei speranțe de a-i opri înaintarea, se încearcă cel puțin de a se crea în calea ei dificultăți şi obstacole; se vrea contrabalansarea acțiunii ei prin eforturi opuse: încercări zadarnice! ea striveşte sau face țăndări tot ce se nimereşte în drumul ei, se ridică şi recade neîncetat pe pământ, până când acesta nu se mai arată ochilor decât în chip de pulbere mişcătoare şi impalpabilă pe care se instalează democrația.

Atunci când legea succesiunilor permite şi, cu atât mai mult, când ordonă partajul egal al bunurilor tatălui între toți copiii, efectele ei sunt de două feluri; este necesar să le diferențiem cu grijă, deşi scopul către care tind este acelaşi.

În virtutea legii succesiunilor, moartea fiecărui proprietar aduce cu sine o revoluție în proprietate, nu numai că bunurile îşi schimbă stăpânul, ci, ca să spunem aşa, îşi schimbă şi natura; se fragmentează neîncetat în părți din ce în ce mai mici. Generațiile sărăcesc pe măsură ce se succed.

Acesta este efectul direct, oarecum material, al legii. În țările în care legislația stabileşte partajul egal, bunurile şi în special averile funciare trebuie, prin urmare, să aibă tendința permanentă de a se micşora. Totuşi, dacă legea ar fi lăsată în voia propriilor forțe, efectele acestei legislații ar fi resimțite abia după un timp oarecare; căci ajunge ca familia să nu se compună din mai mult decât doi copii (şi se pare că într-o țară populată, aşa cum este Franța, media este de numai trei), pentru ca aceştia, împărțind între ei averea tatălui şi a mamei, să nu fie mai săraci decât fiecare dintre părinții lor în parte.

Legea partajului egal nu influențează însă numai soarta bunurilor, ea acționează şi asupra sufletului proprietarilor şi apelează la pasiunile lor.

Efectele ei indirecte sunt cele care distrug rapid marile averi şi mai cu seamă marile domenii.

La popoarele la care legea succesiunilor se bazează pe dreptul de primogenitură, posesiunile teritoriale trec de cele mai multe ori din generație în generație fără a se divide. De aici rezultă că spiritul de familie se concretizează oarecum în pământ. Familia reprezintă pământul, pământul reprezintă familia; îi perpetuează numele, originea, gloria, puterea, virtuțile. Este un martor nepieritor al trecutului şi o chezăşie prețioasă a existenței în viitor.

Atunci când legea succesiunilor statorniceşte partajul egal, ea distruge legătura intimă dintre spiritul de familie şi păstrarea pământului; pământul încetează de a mai reprezenta familia; căci, urmând inevitabil să fie împărțit după o generație sau două, este evident că se va reduce neîncetat şi va sfârşi prin a dispărea cu totul. Fiii unui mare proprietar funciar, dacă sunt puțini la număr sau dacă destinul le este prielnic, pot să păstreze speranța de a nu fi mai puțin bogați decât părintele lor, nu însă şi aceea de a poseda aceleaşi bunuri ca el; bogăția lor se va compune în mod necesar din alte elemente decât a lui.

Or, din momentul în care li se ia proprietarilor funciari un mare interes afectiv, de amintiri, de orgoliu şi de ambiție de a păstra pământul, există certitudinea că, mai curând sau mai târziu, îl vor vinde; deoarece sunt foarte interesați pecuniar în a-l vinde, capitalurile mobiliare producând beneficii superioare celorlalte şi putând fi mai lesne folosite pentru satisfacerea unor pofte de moment.

O dată divizate, marile proprietăți funciare nu se mai reconstituie căci, păstrând proporțiile, micul proprietar obține de pe ogorul lui[64] un venit mai mare decât

marele proprietar de pe al său; în consecinţă îl vinde şi la un preţ mai ridicat. Astfel, calculele economice care l-au determinat pe omul bogat să vândă proprietăţi întinse îl vor opri, cu şi mai multă îndreptăţire, să cumpere proprietăţi mici pentru a reconstitui din ele altele mari.

Ceea ce numim spiritul de familie se bazează deseori pe o iluzie a egoismului individual. Este încercarea de a se perpetua şi a se imortaliza oarecum în strănepoţi. Acolo unde sfârşeşte spiritul de familie, egoismul individual reintră în realitatea predispoziţiilor sale. Familia nemaifiind prezentă în minte decât ca ceva vag, nedefinit, incert, fiecare se concentrează în comoditatea prezentului: omul se gândeşte cum să rostuiască generaţia următoare, şi atâta tot.

Prin urmare, nu se încearcă perpetuarea propriei familii sau, cel puţin, se încearcă perpetuarea ei prin alte mijloace decât prin proprietatea funciară.

Aşadar, legea succesorală nu numai că face anevoioasă păstrarea intactă de către familii a domeniilor pe care le posedă, ci le şi răpeşte dorinţa de a încerca acest lucru, antrenându-le oarecum să colaboreze cu ea la propria ruină.

Legea partajului egal procedează pe două căi: acţionând asupra obiectului, acţionează asupra omului; acţionând asupra omului, ajunge la obiect.

În ambele feluri, ea izbuteşte să atace în adâncime proprietatea funciară şi să ducă la dispariţia rapidă atât a familiilor, cât şi a averilor[65].

Fără îndoială, nu noi, francezii secolului al XIX-lea, martori zi de zi ai schimbărilor politice şi sociale generate de legea succesiunilor, suntem cei mai indicaţi să punem la îndoială puterea ei. O vedem în fiece zi străbătând fără încetare, când într-un sens, când în altul, ţara noastră, distrugând în calea ei pereţii locuinţelor noastre şi răsturnând îngrăditurile câmpurilor noastre. Însă, dacă la noi legea cu privire la

succesiuni a apucat să facă multe lucruri, mai are încă multe de înfăptuit. Amintirile noastre, opiniile noastre şi obişnuințele noastre îi opun obstacole puternice.

În Statele Unite, opera ei destructivă este aproape încheiată. Acolo pot fi studiate rezultatele ei principale.

Legislația engleză referitoare la transmiterea bunurilor a fost abolită în mai toate statele în perioada primei revoluții.

Legea privitoare la substituții a fost modificată în aşa fel încât să nu stânjenească decât într-un mod imperceptibil libera circulație a bunurilor. (G)

Prima generație a trecut; pământurile au început să fie divizate. Cu timpul, procesul s-a accelerat tot aşa cum o piatră azvârlită din vârful unui turn va cădea cu atât mai repede, cu cât acesta va fi mai înalt. Astăzi, după trecerea a numai şaizeci de ani, aspectul societății este de nerecunoscut; familiile marilor proprietari funciari au fost aproape toate absorbite în masa comună. În statul New York, unde erau foarte numeroase, două abia dacă mai rezistă la marginea abisului care se pregăteşte să le înghită. Astăzi, fiii acestor cetățeni bogați sunt comercianți, avocați, medici. Majoritatea au decăzut în cea mai deplină obscuritate. Până şi ultima urmă a rangurilor şi distincțiilor ereditare este ştearsă; legea succesiunilor a trecut peste tot cu tăvălugul ei.

Nu că în Statele Unite nu ar exista, ca în alte locuri, oameni bogați, chiar nu cunosc altă țară unde dragostea de bani să ocupe un loc mai mare în inima omului şi unde să se profeseze un dispreț mai profund față de teoria permanentei egalități a bunurilor. Însă averea circulă acolo cu o rapiditate de necrezut şi experiența ne învață că se întâmplă arareori ca două generații să se bucure de avantajele ei.

Oricât de sugestiv l-am considera, acest tablou nu oferă deocamdată decât o idee incompletă despre cele ce se petrec în noile state din vest şi sud-vest.

La sfârşitul secolului trecut, nişte aventurieri cutezători au început să pătrundă în valea fluviului Mississippi. A fost ca o nouă descoperire a Americii; curând grosul emigranților s-a îndreptat într-acolo; atunci au răsărit brusc din deşert societăți necunoscute. State, care cu puțini ani în urmă nici nu aveau încă nume, au început să figureze în sânul Uniunii americane. Democrația ajunsă la ultima ei limită poate fi observată în Vest. În aceste state, oarecum improvizate de soartă, locuitorii s-au instalat abia de ieri pe pământul ce-l ocupă. Abia dacă se cunosc între ei şi niciunul nu cunoaşte biografia vecinului său celui mai apropiat. Aşadar, în această parte a continentului american, populația scapă nu numai influenței marilor nume şi marilor averi, ci şi a acelei aristocrații naturale care decurge din cunoştințe şi din virtute. Acolo nimeni nu exercită acea autoritate demnă de respect pe care oamenii o acordă amintirii unei vieți pe care au văzut-o dedicându-se binelui pe tot parcursul ei. Noile state din Vest au de pe acum locuitori; dar societate încă nu.

Însă nu numai şansele sunt egale în America; până la un anumit punct, egalitatea se extinde chiar şi asupra inteligențelor.

Nu cred să existe altă țară pe lume unde, proporțional cu populația, să întâlnim atât de puțini ignoranți şi atât de puțini învățați decât în Statele Unite.

Învățământul primar este acolo accesibil tuturor; învățământul superior nu este accesibil aproape nimănui.

Faptul e lesne de înțeles, fiind, ca să spunem aşa, rezultatul necesar al celor expuse de noi mai sus.

Mai toți americanii trăiesc în bunăstare; ceea ce înseamnă că sunt în măsură să-şi asigure dobândirea primelor elemente de cunoştințe umane.

În America, bogații sunt puțini la număr; prin urmare, mai toți americanii sunt nevoiți să exercite o profesiune. Însă orice profesiune necesită o ucenicie.

Ceea ce înseamnă că americanii nu pot rezerva cultivării generale a inteligenței decât primii ani de viață: la vârsta de cincisprezece ani, ei se angajează într-o carieră; de cele mai multe ori educația lor se încheie deci în momentul când a noastră începe. Dacă ea se continuă dincolo de acest moment, este orientată numai spre o materie specială şi lucrativă; studiază o ştiință aşa cum ar alege o meserie şi rețin doar aplicările a căror utilitate este recunoscută în prezent.

În America, majoritatea bogaților au început prin a fi săraci; aproape toți cei care nu lucrează au fost în tinerețe oameni ocupați, de unde rezultă că, atunci când ar putea avea interes pentru studiu, nu au răgazul necesar, iar atunci când dispun de acest răgaz, nu mai nutresc interes.

Aşadar, în America nu există o clasă în sânul căreia înclinația pentru plăcerile de natură intelectuală să se transmită ereditar odată cu bunăstarea şi răgazul de a se dărui unor activități intelectuale față de care au tot respectul.

Tocmai de aceea lipsesc atât voința, cât şi capacitatea de a se consacra unor astfel de preocupări.

Pe tărâmul ştiințelor umaniste s-a încetățenit în America un anumit nivel mediu. Toate spiritele s-au apropiat de el, unii înălțându-se, alții coborând.

Există deci o imensă mulțime de indivizi care posedă aproximativ acelaşi număr de cunoştințe în materie de religie, de istorie, de ştiință, de economie politică, legislație şi administrație.

Inegalitatea intelectuală a fost lăsată direct de Dumnezeu iar omului nu-i stă în putință să împiedice ca ea să reapară mereu.

Din cele spuse mai sus rezultă însă cel puțin că inteligențele, deşi rămânând inegale, potrivit voinței Creatorului, au la dispoziția lor mijloace egale.

Prin urmare, în zilele noastre, în America, elementul aristocratic, întotdeauna slab încă de la apariția sa, este

dacă nu distrus, în orice caz atât de vlăguit, încât cu greu i se poate atribui vreo influență în ce priveşte mersul treburilor.

Dimpotrivă, timpul, evenimentele şi legile au făcut ca în acest domeniu elementul democratic să devină nu doar preponderent, ci, am putea spune, unic. Nu se întrevede nicio influență de familie, nici de grup; de multe ori nu poate fi descoperită nici măcar o influență individuală, cât de cât durabilă.

America prezintă deci, sub raportul stării sale sociale, un fenomen din cele mai ciudate. Acolo, oamenii se dovedesc a fi mai egali în ce priveşte şansa şi inteligența lor sau, altfel spus, mai deopotrivă de puternici decât în orice altă țară din lume şi decât în orice secol a cărui amintire s-a păstrat în istorie.

CONSECINȚE POLITICE ALE STĂRII SOCIALE A ANGLO-AMERICANILOR

Consecințele politice ale unei astfel de stări sociale pot fi deduse uşor.

Este imposibil să nu înțelegi că egalitatea va sfârşi prin a pătrunde în lumea politică, aşa cum a făcut-o în alte domenii. Este de neconceput ca oamenii să fie veşnic inegali între ei într-o singură privință, şi egali în toate celelalte; prin urmare, după un timp previzibil, vor ajunge să fie egali în toate privințele.

Or, nu cunosc decât două modalități de a înscăuna egalitatea în lumea politică: trebuie să fie acordate drepturi fiecărui cetățean sau să nu fie acordate nimănui şi în afară de guvernarea Statelor Unite nu văd nimic mai democratic decât împărăția Domnului.

Pentru popoarele care au ajuns la aceeaşi stare socială ca anglo-americanii este deci foarte dificil să distingă un termen mediu între suveranitatea tuturor

adică a poporului şi puterea absolută a unui singur om adică a regelui.

Să nu ne ferim să recunoaştem că starea socială pe care am descris-o în cele ce preced se pretează deopotrivă de uşor atât uneia, cât şi alteia din aceste două consecințe.

Există într-adevăr o pasiune virilă şi legitimă pentru egalitate, care stârneşte în toți oamenii dorința de a fi puternici şi stimați. Este o pasiune care tinde să-i înalțe pe cei mici până la nivelul celor mari; dar inima omenească poartă în sine şi o înclinație neînfrânată pentru egalitate, care îi îndeamnă pe cei slabi să voiască a-i atrage pe cei puternici până la nivelul lor şi constrânge pe oameni să prefere egalitatea în servitute inegalității în libertate. Nu că popoarele a căror stare socială este democratică ar dispreţui în mod firesc libertatea; ele au dimpotrivă o atracție instinctivă pentru ea; însă libertatea nu constituie obiectul principal şi permanent al dorințelor lor; lucrul pentru care nutresc o dragoste eternă este egalitatea; se avântă spre libertate dintr-un impuls şi prin eforturi subite şi, dacă nu ating ținta, se resemnează; însă, în lipsa egalității, nimic nu îi poate mulțumi, şi ar fi dispuşi mai curând să piară, decât să o piardă.

Pe de altă parte, când toți cetățenii sunt mai mult sau mai puțin egali, începe să le fie greu să-şi apere independența de agresiunile puterii. Niciunul dintre ei nefiind atunci îndeajuns de puternic pentru a lupta de unul singur cu şanse de reuşită, numai unirea forțelor tuturor este în măsură să garanteze libertatea. Or, o astfel de unire nu se întâlneşte întotdeauna.

Din aceeaşi stare socială popoarele pot, aşadar, trage două mari consecințe politice: aceste consecințe diferă imens una de alta, însă ambele provin din acelaşi fapt.

Anglo-americanii au fost primii care au trebuit să facă față alternativei redutabile, descrise de mine mai sus; au avut destul noroc pentru a evita puterea absolută.

Circumstanțele, originea, cunoştințele şi mai cu seamă moravurile le-au permis să întemeieze şi să mențină suveranitatea poporului.

Capitolul IV.
DESPRE PRINCIPIUL SUVERANITĂȚII POPORULUI ÎN AMERICA

Domină întreaga societate americană. – Aplicarea lui de către americani încă înainte de revoluția lor. – Dezvoltarea căpătată datorită acestei revoluții. – Reducerea treptată și de nestăvilit a censului.

Când vrem să vorbim despre legile politice ale Statelor Unite, trebuie să începem întotdeauna cu principiul suveranității poporului.

Principiul suveranității poporului, totdeauna mai mult sau mai puțin prezent la temelia mai tuturor instituțiilor umane, rămâne de obicei ca și îngropat acolo. Ne supunem lui fără a recunoaște că o facem sau, dacă se întâmplă să fie scos pentru o clipă la lumină, ne grăbim să-l cufundăm din nou în bezna sanctuarului.

Voința națională este una din locuțiunile de care intriganții din toate timpurile și despoții din toate epocile au abuzat cel mai mult. După unii, expresia ei ar consta în sufragiile cumpărate de câțiva agenți ai puterii; după alții, în voturile unei minorități interesate sau temătoare; unii au descoperit-o gata formulată în tăcerea popoarelor și au crezut că din simplul *fapt* al supunerii decurgea pentru ei *dreptul* de a comanda.

În America, principiul suveranității poporului nu este tăinuit sau inoperant, ca în cazul altor națiuni o fațadă deșartă și un principiu mincinos ca la altele; este un fapt legal și atotputernic, care guvernează întreaga societate; care se întinde liber și ajunge fără obstacole la ultimele sale consecințe; este recunoscut prin moravuri și proclamat prin legi; se dezvoltă în mod liber și ajunge

până la consecințele sale ultime fără a întâmpina obstacole în calea sa.

Dacă există în lume o singură țară unde se poate nutri speranța ca dogma suveranității poporului să fie prețuită la adevărata ei valoare, unde să poată fi studiat felul în care este aplicată în treburile societății şi să poată fi cântărite avantajele şi riscurile ei, acea țară este cu siguranță America.

Am mai spus că principiul suveranității poporului fusese, de la bun început, principiul generator al majorității coloniilor engleze din America.

Mai lipsea totuşi foarte mult pentru ca, în acea perioadă, el să se impună în guvernarea societății, aşa cum o face în zilele noastre.

Două obstacole, unul de natură externă, altul de natură internă, încetineau înaintarea lui năvalnică.

Nu putea să-şi croiască drum fățiş pe tărâmul legilor, deoarece coloniile mai erau încă obligate să asculte de metropolă; era deci nevoit să se ascundă în adunările din provincii şi mai ales în comună. Acolo, în secret, câştiga el teren.

Societatea americană de atunci încă nu era pregătită să-l adopte cu toate consecințele lui. Cum am arătat în capitolul precedent, nivelul cunoştințelor în Noua Anglie şi bogățiile la sud de Hudson au avut, timp îndelungat, un fel de influență aristocratică: se tindea să se restrângă exercitarea puterilor sociale în mâinile unui număr mic de persoane. Funcționarii publici nu erau nici pe departe aleşi şi nici toți cetățenii, alegători. Dreptul electoral cunoştea pretutindeni anumite îngrădiri şi era subordonat existenței unui cens. Acesta era foarte mic în Nord şi mult mai mare în Sud.

A izbucnit revoluția în America. Principiul suveranității poporului a ieşit din comună şi a preluat conducerea țării; toate clasele s-au implicat în cauza lui; oamenii au combătut şi au triumfat în numele ei; a devenit legea legilor.

O transformare aproape la fel de rapidă s-a petrecut în interiorul societății. Legea succesorală a dat lovitura de grație influențelor locale.

Când acest efect al legilor şi al revoluțiilor a început să devină evident pentru toți, victoria se pronunțase deja în mod irevocabil în favoarea democrației. În fapt, deținea puterea. Nici nu mai era permis să lupți împotriva ei. Clasele sus-puse s-au plecat deci fără a crâcni şi fără luptă unui rău devenit inevitabil. S-a petrecut cu ele ce li se întâmplă de obicei puterilor care se prăbuşesc: egoismul individual a pus stăpânire pe cei ce făceau parte din ele; de vreme ce nu mai era posibil să i se smulgă poporului puterea şi cum nici nu detestau îndeajuns mulțimea, ca să le facă plăcere să o înfrunte, nu s-au mai gândit decât să-i câştige cu orice preț bunăvoința. Drept urmare, oamenii care s-au întrecut în a vota legile cele mai democratice au fost chiar cei ale căror interese erau cele mai lezate de ele. Procedând astfel, clasele sus-puse nu au stârnit împotriva lor pasiunile populare; au grăbit chiar ele triumful noii ordini. Astfel, ciudat lucru! elanul democratic s-a dovedit cu atât mai de nestăvilit în statele unde aristocrația avea rădăcini mai numeroase.

Statul Maryland, care fusese înființat de mari nobili, a proclamat cel dintâi votul universal{66} şi a introdus în ansamblul administrației sale formele cele mai democratice.

Când un popor începe să modifice censul electoral se poate prevedea că, mai curând sau mai târziu, va ajunge să-l desființeze cu totul. Este una din regulile cele mai constante care domnesc în societate. Pe măsură ce lărgim sfera drepturilor electorale, simțim nevoia de a o lărgi şi mai mul; căci după fiecare nouă concesie, forțele democrației sporesc şi odată cu noua ei putere cresc şi exigențele ei. Aşa a fost în istoria Romei, când pacea a fost cumpărată cu prețul ei în aur. Ambiția celor lăsați sub cens este întărâtată proporțional cu marele număr

al celor care se află deasupra lui. Excepția devine în fine regulă; concesiile se succed fără întrerupere şi nu mai intervine nicio oprire până când nu se ajunge la sufragiul universal.

În zilele noastre, principiul suveranității poporului a dobândit în Statele Unite o dezvoltare practic inimaginabilă. S-a desprins de toate acele ficțiuni cu care oamenii au avut grijă să-l înconjoare în alte țări; constatăm că îmbracă succesiv toate formele, potrivit necesităților, de la caz la caz. Uneori, tot poporul laolaltă face legile ca în Atena, alteori câțiva deputați, ei înşişi produsul votului universal, reprezintă poporul şi acționează în numele lui, sub supravegherea lui aproape nemijlocită.

În unele țări, o putere aflată, ca să spunem aşa, în afara corpului social îl influențează şi îl sileşte să o apuce pe o anumită cale.

În alte țări, forța este divizată, aflându-se în acelaşi timp în societate şi în afara ei. Nimic asemănător nu se observă în Statele Unite; acolo, societatea acționează prin ea însăşi şi asupra ei înseşi. Nu există putere decât înăuntrul ei; aproape că nici nu întâlneşti pe cineva care să cuteze să aibă şi mai ales să exprime ideea de a o căuta altundeva. Poporul participă la alcătuirea legilor prin alegerea legiuitorilor şi la aplicarea lor prin votarea agenților puterii executive, se poate afirma că el însuşi guvernează, într-atât este de slabă şi restrânsă partea lăsată în seama administrației şi în aşa măsură este administrația conştientă de originea ei populară şi dispusă să asculte de puterea de la care emană. Poporul domneşte peste lumea politică americană ca Dumnezeu peste univers. Este cauza şi țelul tuturor lucrurilor; totul provine de la el şi se întoarce la el. (H)

Capitolul V.
NECESITATEA DE A STUDIA CE SE PETRECE ÎN FIECARE STAT ÎN PARTE ÎNAINTE DE A VORBI DESPRE GUVERNAREA UNIUNII

Ne propunem să examinăm în capitolul ce urmează care este, în America, forma de guvernământ bazată pe principiul suveranității poporului; de ce mijloace de acțiune dispune, care sunt neajunsurile, avantajele şi riscurile ei.

Întâmpinăm o primă dificultate: Statele Unite au o structură complexă: observăm înăuntrul lor două societăți distincte, care, dacă îmi este îngăduit să mă exprim astfel, se îmbucă una în alta; vedem două guverne întru totul separate şi aproape independente: unul, obişnuit şi nedefinit, care satisface nevoile de fiece zi ale societății, celălalt, excepțional şi circumscris, care nu se referă decât la anumite interese de ordin general. Pe scurt, sunt douăzeci şi patru de mici națiuni suverane care laolaltă alcătuiesc marele corp al Uniunii.

A examina Uniunea înainte de a studia Statul ar însemna să ne angajăm pe un drum presărat cu obstacole. Forma guvernului federal în Statele Unite a fost ultima apărută; ea nu a constat decât într-o modificare a republicii, într-un rezumat al principiilor politice prezente în societate înaintea ei şi care subzistau acolo independent de ea. De altfel, aşa cum am spus mai înainte, guvernul federal este o excepție; regula comună constă în guvernul fiecărui stat. Autorul care ar voi să înfățişeze acest tablou în ansamblul lui înainte de a-i fi arătat detaliile sale nu ar avea cum să evite impreciziile şi repetările.

Marile principii politice după care se conduce astăzi societatea americană s-au născut şi s-au dezvoltat în *Stat*; în această privință nu încape nicio îndoială. Prin urmare, Statul este ceea ce trebuie noi să cunoaştem pentru a putea înțelege tot restul.

Cât priveşte configurația instituțiilor, toate statele care alcătuiesc Uniunea americană în zilele noastre ni se înfățişează în acelaşi fel. Viața politică sau administrativă este concentrată în trei centre de acțiune, care ar putea fi asemuite cu diversele centre nervoase ce pun în mişcare corpul omenesc.

Pe prima treaptă se află *comuna*, mai sus *comitatul*, în sfârşit *Statul.*

DESPRE SISTEMUL COMUNAL ÎN AMERICA

De ce începe autorul analiza instituțiilor politice cu comuna. – Regăsim comuna la toate popoarele. – Dificultatea de a institui şi de a păstra libertatea comunală. – Importanța ei. – De ce a ales autorul organizarea comunală a Noii Anglii drept obiect principal al cercetării sale.

Nu întâmplător încep prin a examina comuna.

Comuna este unica asociație care se încadrează atât de bine în firea lucrurilor, încât oriunde există mai mulți oameni la un loc se constituie de la sine o comună.

Societatea comunală se regăseşte deci la toate popoarele, indiferent de datinile şi legile lor; omul este cel care face regatele şi creează republicile, comuna însă pare să iasă de-a dreptul din mâna lui Dumnezeu. Dar deşi comuna există de când există şi oameni, libertatea comunală este un lucru rar şi fragil. Un popor poate oricând să înființeze mari adunări politice, pentru că în sânul lui se găsesc în mod curent un număr oarecare de oameni ale căror cunoştințe înlocuiesc, până la un anumit punct, deprinderea treburilor publice. Comuna

este compusă din elemente rudimentare, adesea refractare acțiunii legiuitorului. În loc să scadă, pe măsură ce națiunile se luminează, dificultatea de a instaura independența comunelor sporeşte odată cu dobândirea de cunoştințe. O societate foarte civilizată tolerează cu greu tentativele către o libertate comunală; este revoltată la vederea numeroaselor ei abateri şi pierde orice speranță de succes încă înainte de a fi ajuns la rezultatul final al experienței.

Dintre toate formele de libertate, cea a comunelor, care se stabileşte atât de anevoie, este şi cea mai expusă încălcărilor din partea puterii. Doar cu forțele lor, instituțiile comunale nu ar putea să se împotrivească unui guvern întreprinzător şi puternic; pentru a se apăra cu succes, ele trebuie mai întâi să se fi dezvoltat în toate privințele şi să se fi contopit cu ideile şi obiceiurile naționale. Aşadar, atât timp cât libertatea comunală nu a pătruns în moravuri, ea poate fi uşor distrusă, dar ea nu poate pătrunde în moravuri decât după ce a existat un timp îndelungat în legislație.

Deci, libertatea comunală se sustrage, ca să spunem aşa, eforturilor umane. De aceea se şi întâmplă arareori ca ea să fie înființată; se naşte oarecum de la sine. Se dezvoltă aproape în secret în sânul unei societăți semibarbare. Acțiunea continuă a legilor şi a moravurilor, împrejurările şi mai cu seamă timpul sunt factorii care izbutesc să o consolideze. Dintre toate națiunile de pe continentul european, se poate spune că nu există nici măcar una care să o cunoască.

Totuşi, forța popoarelor libere rezidă în comună. Instituțiile comunale înseamnă pentru libertate ceea ce şcolile primare înseamnă pentru ştiință; ele o pun la îndemâna poporului; îi inoculează acestuia din urmă gustul pentru utilizarea lor paşnică şi îl deprind să se folosească de ele. Fără instituții comunale, o națiune poate să-şi formeze un guvern liber, dar nu posedă spiritul de libertate. Pasiuni trecătoare, interese de

moment, hazardul împrejurărilor pot să-i dea formele exterioare ale independenței; dar mai devreme sau mai târziu despotismul refulat înlăuntrul corpului social reapare la suprafață.

Pentru ca cititorul să poată înțelege bine principiile generale care stau la temelia organizării politice a comunei şi a comitatului în Statele Unite, am considerat util să iau drept model un anume stat; să examinez amănunțit cele ce se petrec acolo şi după aceea să fac o rapidă trecere în revistă a restului țării.

Alegerea mea s-a oprit asupra unuia din statele Noii Anglii.

Comuna şi comitatul nu sunt organizate în acelaşi fel în toată Uniunea; totuşi, se constată uşor că aproape aceleaşi principii au prezidat la formarea ambelor pe întregul ei teritoriu.

Or, mi s-a părut că în Noua Anglie aceste principii beneficiaseră de progrese mai considerabile şi avuseseră consecințe cu bătaie mai lungă decât în orice alt loc. Ele sunt deci, ca să spunem aşa, mai evidente acolo, putând astfel să fie mai uşor observate de către un străin.

Instituțiile comunale ale Noii Anglii alcătuiesc un ansamblu complet şi omogen; au o mare vechime, sunt puternice în virtutea legilor, încă şi mai puternice în virtutea moravurilor; exercită o influență considerabilă asupra întregii societăți.

Sunt tot atâtea temeiuri care ne îndreptățesc să ne oprim asupra lor.

CIRCUMSCRIEREA COMUNEI

Comuna din Noua Anglie (*Township*) se situează undeva la mijloc, între cantonul şi comuna din Franța. În general, numără două până la trei mii de locuitori[67], deci nu este îndeajuns de întinsă pentru ca toți locuitorii ei să nu aibă aproximativ aceleaşi interese; pe de altă parte, are o populație îndeajuns de mare pentru

ca să existe siguranța că în sânul ei se vor găsi întotdeauna elementele necesare unei bune administrații.

PUTERILE COMUNALE ÎN NOUA ANGLIE

Poporul – sorgintea tuturor puterilor sociale în comună ca şi în alte locuri. – El însuşi dezbate principalele treburi. – Nu exista consiliu municipal. – Autoritatea comunală este în cea mai mare parte concentrată în mâinile unor selectmen. *– Cum acționează aceştia. —Adunarea generală a locuitorilor comunei* (Town-Meeting). *– Enumerarea tuturor funcționarilor comunali. – Funcții obligatorii şi retribuite.*

În comună, ca peste tot, poporul este sorgintea puterilor sociale, dar nicăieri nu îşi exercită autoritatea în mod mai direct. În America, poporul este un stăpân căruia a trebuit să i se facă pe plac până la ultimele limite ale posibilului.

În Noua Anglie, majoritatea acționează prin intermediul reprezentanților atunci când trebuie să se ocupe de treburile generale ale statului. Era necesar ca lucrurile să se petreacă astfel; însă în comună, unde acțiunea legislativă şi administrativă este mai apropiată de cei guvernați, legea reprezentării nu este admisă. Nu există consiliu municipal; corpul electoral, după ce şi-a desemnat magistrații, îi dirijează el însuşi în tot ceea ce nu înseamnă aplicarea pur şi simplu a legilor statului{68}.

Această stare de lucruri este atât de contrară ideilor noastre şi atât de opusă obiceiurilor noastre, încât pentru a o face bine înțeleasă se impune să dăm aici câteva exemple.

Cum vom vedea mai încolo, în comună funcțiile publice sunt extrem de numeroase şi foarte împărțite; cele mai multe atribuții administrative sunt totuşi concentrate în mâinile unui număr restrâns de indivizi, aleşi anual, şi care sunt denumiți *selectmen*{69}.

Legile generale ale statului au impus acestor

selectmen un anumit număr de obligații. Pentru a le îndeplini ei nu au nevoie de autorizația celor pe care îi administrează şi nu li se pot sustrage fără a-şi angaja răspunderea personală. Legea statului îi însărcinează, de pildă, să întocmească în comuna lor listele electorale; dacă omit să o facă, se fac vinovați de un delict. Însă, în toate treburile care sunt lăsate în grija puterii comunale, *selectmen* sunt executorii voințelor populare, aşa cum la noi primarul este executorul deliberărilor consiliului municipal. Cel mai adesea, ei acționează pe propria lor răspundere ca persoane particulare şi doar se conformează în practică consecinței principiilor stabilite anterior de către majoritate. Dar dacă vor cumva să introducă o schimbare în ordinea stabilită sau să inițieze o acțiune nouă, atunci ei trebuie să apeleze la cei care i-au împuternicit inițial. Să presupunem că este vorba de înființarea unei şcoli: *selectmen* îi convoacă pe toți alegătorii într-o zi anumită şi într-un loc dinainte stabilit; acolo, le aduc la cunoştință ce nevoie se face simțită şi îi informează asupra mijloacelor de a o îndeplini, asupra sumei care va trebui cheltuită şi a locului potrivit pentru obiectivul propus. Consultată cu privire la toate aceste puncte, adunarea adoptă principiul, stabileşte locul, votează impozitul şi le încredințează aceloraşi *selectmen* sarcina de a aduce la îndeplinire dorințele ei.

Singurii îndrituiți să convoace adunarea comunată *(town-meeting)* sunt *selectmen*; ei pot fi însă determinați să o facă. Dacă zece proprietari concep un proiect nou şi voiesc să-l supună asentimentului comunei, ei cer să fie convocați toți locuitorii; *selectmen* sunt obligați să-şi dea acordul şi nu păstrează decât dreptul de a prezida adunarea{70}.

Desigur, aceste moravuri politice, aceste practici sociale ne sunt foarte străine. În momentul de față nu-mi propun să le judec şi nici să elucidez cauzele ascunse care le generează şi le animă; mă mărginesc să le expun.

Selectmen sunt aleşi în fiecare an, în luna aprilie sau mai. Tot atunci, adunarea comunală alege o mulțime de alți magistrați municipali[71] însărcinați cu anumite activități administrative importante. Unii, cunoscuți sub denumirea de asesori, stabilesc impozitele; alții, denumiți perceptori, trebuie să le încaseze. Un agent public căruia i se spune *constable* are misiunea de a menține ordinea, de a veghea asupra locurilor publice şi de a urmări îndeaproape aplicarea corectă a legilor. Alt funcționar, căruia i se spune grefierul comunei, consemnează toate deliberările şi înregistrează actele de stare civilă. Un casier are în grija sa fondurile comunale. Adăugați acestor funcționari un supraveghetor pentru săraci, căruia îi revine îndatorirea foarte anevoioasă de a determina aplicarea legislației privitoare la nevoiaşi; comisari de şcoli, care conduc învățământul public; inspectori de drumuri, care se ocupă de toate amănuntele serviciului de drumuri mari şi mici şi veți obține lista principalilor agenți ai administrației comunale. Dar diviziunea funcțiilor nu se opreşte aici: printre funcționarii municipali[72] se mai numără comisari parohiali care trebuie să pună ordine în cheltuielile confesionale, inspectori de mai multe feluri, unii însărcinați să conducă eforturile cetățenilor în caz de incendii, alții să vegheze asupra recoltelor; care să înlăture provizoriu dificultățile ce ar putea să apară în legătură cu stabilirea împrejmuirilor de terenuri; care să supravegheze măsuratul lemnului sau să verifice greutățile şi cântarele.

În total, există nouăsprezece funcții principale în comună. Sub pedeapsa cu amenda, fiecare cetățean este constrâns să accepte aceste funcții diverse; însă trebuie spus că cele mai multe sunt retribuite, pentru ca şi cetățenii nevoiaşi să li se poată consacra fără a fi prejudiciați. Altminteri, sistemul american nu prevede o leafă fixă pentru funcționari. În general, fiecare demers ce ține de misiunea lor are un preț şi ei nu sunt

remunerați decât în funcție de ceea ce au îndeplinit.

DESPRE VIAȚA COMUNALĂ

Fiecare individ este singurul în măsură să hotărască în ceea ce îl priveşte numai pe el – Corolarul principiului de suveranitate a poporului. – Felul în care comunele americane aplică aceste doctrine. – Comuna din Noua Anglie, suverană în tot ceea ce nu o priveşte decât pe ea, subordonată în toate celelalte privințe. – Obligația comunei față de stat. – În Franța, guvernul împrumută comunei agenții lui. – În America, comuna îi împrumută pe ai ei guvernului.

Am mai spus în cele ce preced că principiul suveranității poporului este prezent în întregul sistem politic al anglo-americanilor. Fiecare filă a cărții de față va expune câteva aplicări noi ale acestei doctrine.

La națiunile în rândul cărora domneşte principiul suveranității poporului, fiecare individ constituie o parte egală a acestui principiu şi participă în mod egal la guvernarea statului.

În consecință, fiecare individ este considerat la fel de luminat, la fel de cinstit şi la fel de puternic ca oricare altul dintre semenii săi.

Atunci de ce ascultă el de societate şi care sunt limitele naturale ale acestei ascultări?

El ascultă de societate nu pentru că este mai prejos de cei care o conduc sau mai puțin capabil decât un altul de a se conduce singur; ascultă de societate pentru că socoate utilă unirea cu semenii săi şi este conştient de faptul că această unire nu poate exista în lipsa unei puteri care s-o reglementeze.

Deci, în tot ceea ce priveşte îndatoririle reciproce ale cetățenilor a devenit supus. În tot ceea ce îl priveşte doar pe el însuşi a rămas stăpân: este liber şi nu are de dat socoteală de faptele sale decât în fața lui Dumnezeu. De unde şi maxima potrivit căreia individul este

singurul şi cel mai în măsură să hotărască în ce priveşte interesul său particular, iar societatea are dreptul să-i dirijeze acțiunile numai când se simte lezată din pricina lui sau când are nevoie să-i ceară sprijinul.

Această doctrină este universal admisă în Statele Unite. Voi analiza în altă parte influența generală pe care o exercită până şi asupra acțiunilor curente din viață; în acest moment însă mă refer la comune.

Privită în ansamblu şi în raport cu guvernul central, comuna nu este decât un individ ca oricare altul, căruia i se aplică teoria pe care tocmai am amintit-o.

Prin urmare, în Statele Unite, libertatea comunală decurge chiar din principiul suveranității poporului; toate republicile americane au recunoscut, mai mult sau mai puțin, această independență; însă circumstanțele au fost deosebit de prielnice dezvoltării ei la popoarele din Noua Anglie.

În această parte a Uniunii, viața politică a luat ființă chiar în sânul comunelor; aproape că s-ar putea spune că fiecare dintre ele a fost la origine o națiune independentă. Când după aceea regii Angliei au pretins partea lor de suveranitate, ei s-au mărginit să-şi asume puterea centrală. Au lăsat comuna în starea în care au găsit-o. Acum, comunele din Noua Anglie sunt subordonate; dar în principiu nu erau sau nu erau aproape deloc subordonate. În consecință, drepturile lor nu le-au fost acordate; dimpotrivă, ele însele par să fi renunțat în favoarea statului la o parte din independența lor: distincție importantă şi care trebuie să rămână prezentă în mintea cititorului.

În linii generale, comunele nu sunt subordonate statului decât atunci când este vorba de un interes pe care îl voi denumi *social*, adică un interes împărtăşit şi de alte comune.

În tot ceea ce nu le priveşte decât pe ele însele, comunele au rămas corpuri independente; şi printre toți locuitorii Noii Anglii nu cred să existe vreunul care să

recunoască guvernului statului dreptul de a interveni în ordonarea intereselor strict comunale.

În consecință, comunele din Noua Anglie vând şi cumpără, dau în judecată şi se apără în fața tribunalelor, îşi sporesc bugetul sau îl degrevează, fără ca vreo autoritate administrativă de orice fel să se gândească să li se opună{73}.

Cât priveşte îndatoririle sociale, comunele sunt obligate să le îndeplinească. Astfel, dacă statul are nevoie de bani, comuna nu are libertatea de a-i acorda sau de a-i refuza concursul ei{74}. Dacă statul voieşte să construiască un drum, comuna nu are dreptul de a-i interzice accesul pe teritoriul ei. Dacă stabileşte o regulă de poliție, comuna trebuie să o aplice. Dacă voieşte să organizeze învățământul după un plan uniform pe tot cuprinsul țării, comuna este obligată să înființeze şcolile cerute de lege{75}.

Când ne vom ocupa de administrația din Statele Unite, vom vedea în ce fel şi de către cine sunt constrânse comunele să se execute în toate aceste cazuri diverse. Aici vreau doar să stabilesc existența acestei obligații. Este o obligație strictă; dar impunând-o, guvernul statului nu face nimic altceva decât să decreteze un principiu; pentru punerea lui în aplicare, comuna reintră în general în toate drepturile sale de individualitate. Astfel, taxa este, într-adevăr, votată de legislatură, dar cea care o repartizează şi o percepe este comuna; existența unei şcoli este impusă, dar comuna e cea care o construieşte, o plăteşte şi o conduce.

În Franța, taxele comunale sunt încasate de perceptorul statului; în America, perceptorul comunal încasează taxa statului.

Astfel, la noi, guvernul central îi împrumută comunei pe propriii lui agenți; în America, comuna împrumută guvernului pe funcționarii ei. Acest simplu fapt ne ajută să înțelegem cât de mult se deosebesc între ele cele două societăți.

DESPRE SPIRITUL COMUNAL ÎN NOUA ANGLIE

De ce comuna din Noua Anglie atrage ataşamentul locuitorilor ei. – Dificultatea întâmpinată în Europa când se doreşte crearea spiritului comunal. – Drepturi şi îndatoriri comunale care contribuie în America la formarea acestui spirit. – Fizionomia patriei este mai bine conturată în Statele Unite decât în alte locuri. – Prin ce se manifestă spiritul comunal în Noua Anglie. – Efectele benefice pe care le produce.

În America există nu numai instituţii comunale, ci şi un spirit comunal care le susţine şi le însufleţeşte.

Comuna din Noua Anglie întruneşte două avantaje care, oriunde sunt prezente, stârnesc interesul viu al oamenilor, şi anume: independenţa şi autoritatea. E drept că ea, comuna, acţionează înăuntrul unui cadru din care nu poate ieşi, dar se mişcă liber în el. Această independenţă, ea singură, ar fi suficientă pentru a-i asigura o importanţă reală, chiar atunci când populaţia şi suprafaţa ei nu i-ar asigura-o.

Suntem nevoiţi să constatăm că, în general, oamenii tind să se ataşeze numai de ceea ce emană forţă. Arareori dragostea de patrie domneşte timp îndelungat într-o ţară cucerită. Locuitorul din Noua Anglie se simte legat de comună, nu atât pentru că s-a născut acolo, cât pentru că vede în această comună o corporaţie liberă şi puternică din care face parte şi care merită osteneala de a încerca să o conduci.

În Europa se întâmplă adesea ca înşişi guvernanţii să regrete absenţa spiritului comunal; căci toată lumea este de acord că spiritul comunal constituie un mare factor de ordine şi de linişte publică; numai că ei nu ştiu cum să-l genereze. Dacă procedează în aşa fel încât comuna să fie puternică şi independentă, se tem să nu fracţioneze puterea socială şi să nu expună statul anarhiei. Or, luaţi-i comunei forţa şi independenţa şi nu veţi mai găsi niciodată în ea cetăţeni, ci doar nişte

administrați.

Rețineți de altfel un fapt important: comuna din Noua Anglie este constituită în aşa fel încât poate concentra ataşamente intense şi, în acelaşi timp, nu există în preajma ei nimic altceva care să exercite o atracție puternică asupra pornirilor ambițioase ale inimii omeneşti.

Funcționarii comitatului nu sunt aleşi şi autoritatea lor este limitată. Statul însuşi are doar o importanță secundară; existența lui este obscură şi calmă. Sunt puțini la număr oamenii care, pentru a dobândi dreptul de a-l administra, acceptă să plece departe de locul unde sunt concentrate interesele lor şi să-şi dezorganizeze traiul cotidian.

Guvernul federal conferă putere şi glorie celor care îl conduc; dar oamenii cărora le este dat să influențeze destinele lui sunt în număr foarte restrâns. Preşedinția este o înaltă magistratură la care se accede doar la o vârstă înaintată; iar atunci când un om ajunge în alte funcții federale importante, acest lucru survine oarecum din întâmplare şi după ce omul a devenit renumit desfăşurând o altă activitate. Astfel de funcții nu pot constitui țelul permanent al eforturilor sale ambițioase. Comuna, miezul relațiilor curente de viață, este locul care polarizează dorința de stimă, nevoia de interese reale, gustul de putere şi de vâlvă; aceste pasiuni care tulbură de atâtea ori societatea îşi modifică natura atunci când se pot manifesta în felul acesta în preajma căminului familial şi oarecum în sânul familiei.

Observați cu câtă măiestrie s-a avut în comuna americană grijă *să se disperseze*, dacă mă pot exprima astfel, autoritatea, în scopul de a cointeresa cât mai mulți oameni în treburile publice. Fără a-i pune la socoteală pe alegători, chemați din când în când să îndeplinească acțiuni administrative, câte funcții diverse, câți magistrați diferiți care, în sfera atribuțiilor lor, reprezintă cu toții acea corporație puternică în

numele căreia acționează! Câți oameni exploatează astfel autoritatea comunală în folos propriu şi se interesează de ea pentru ei înşişi!

Sistemul american împarte puterea municipală între un mare număr de cetățeni şi, în acelaşi timp, nu se teme nici să sporească numărul îndatoririlor comunale. În Statele Unite se consideră pe bună dreptate că iubirea de patrie este un fel de cult de care omul se leagă datorită practicii.

Viața comunală se face în acest fel simțită în fiece clipă, am zice, se manifestă zilnic prin îndeplinirea unei îndatoriri sau prin exercitarea unui drept. Această viață politică imprimă societății o mişcare continuă, însă totodată liniştită, făcând-o să freamăte fără a o tulbura.

Americanii se simt legați de cetate dintr-un motiv analog aceluia care îi face pe locuitorii ținuturilor muntoase să iubească locurile natale: în cazul lor, patria prezintă trăsături accentuate şi caracteristice; fizionomia ei este mai distinctă decât a altor locuri.

În general, comunele din Noua Anglie duc o existență fericită. Administrația este pe placul lor şi aleasă de ele. În condițiile de armonie profundă şi prosperitate materială care domnesc în America, viața municipală este bântuită de puține furtuni. Conducerea intereselor comunale este o treabă uşoară. Şi-apoi, educația politică a poporului a fost de mult făcută sau, mai bine zis, el a ajuns gata instruit pe teritoriul ce-l ocupă. În Noua Anglie împărțirea după ranguri nu mai dăinuie nici măcar în amintire; prin urmare, tentația unei părți a comunei de a o oprima pe cealaltă este inexistentă şi nedreptățile, care nu lovesc decât în cazuri izolate, se pierd în starea de mulțumire generală. Chiar dacă administrația ar avea şi scăderi, şi nu încape îndoială că unele pot fi lesne semnalate, ele nu sunt izbitoare, pentru că administrația este într-adevăr expresia voinței celor administrați şi faptul că, de bine, de rău, ea funcționează, este suficient pentru ca un fel de mândrie

părintească să o ocrotească. De altfel, nici nu există termen de comparație. Anglia a domnit în trecut peste toate aceste colonii, dar poporul a condus dintotdeauna treburile comunale. Suveranitatea poporului în comună este deci o stare nu doar veche, ci originară.

Locuitorul din Noua Anglie se ataşează de comuna lui, pentru că este puternică şi independentă; îl interesează, pentru că participă la conducerea ei; o iubeşte, pentru că nu îi dă motive să se plângă de soarta lui: pe ea se bizuie ambiția şi viitorul lui; este părtaş la toate întâmplările din viața comunală; în această sferă restrânsă care îi este apropiată încearcă să deprindă conducerea societății; se familiarizează cu acele forme fără de care libertatea nu înaintează decât prin revoluții, asimilează spiritul lor, prinde gust de ordine, înțelege în ce constă armonizarea puterilor, în sfârşit, acumulează idei clare şi practice cu privire la natura îndatoririlor sale şi la amploarea drepturilor lui.

DESPRE COMITAT ÎN NOUA ANGLIE

Comitatul în Noua Anglie similar cu arondismentul din Franța. – Creat în scop pur administrativ. – Nu are reprezentare. – Este administrat de funcționari neelectivi.

Comitatul american se aseamănă mult cu arondismentul din Franța. Ca şi în cazul acestuia din urmă, circumscrierea lui a fost făcută arbitrar; el formează un corp între ale cărui diferite părți nu există legături necesare şi de care nu se leagă nici afecțiune, nici amintiri, nici existență comună. Nu a fost creat decât în scop strict administrativ.

Suprafața comunei era prea restrânsă pentru ca să poată cuprinde şi administrarea justiției. Comitatul constituie deci primul centru judiciar. Fiecare comitat posedă o curte de justiție{76}, un şerif care să execute hotărârile tribunalelor şi o închisoare unde să fie

deținuți criminalii.

Unele nevoi sunt resimțite în mod aproape egal de toate comunele din comitat; era firesc ca grija lor să revină unei autorități centrale. În Massachusetts, această autoritate este deținută de un anumit număr de magistrați desemnați de guvernul statului în urma avizului[77] consiliului acestuia[78].

Administratorii unui comitat nu dispun decât de o putere limitată şi cu caracter excepțional, care se aplică într-un număr foarte mic de cazuri prevăzute dinainte. Statul şi comuna fac față desfăşurării curente a lucrurilor. Aceşti administratori pregătesc doar bugetul comitatului, iar legislatura îl votează[79]. Nu există o adunare care să reprezinte, direct sau indirect, comitatul.

Comitatul nu are, aşadar, la drept vorbind, o existență politică.

La majoritatea constituțiilor americane se constată o dublă tendință care face ca legislatorii să dividă puterea executivă şi să concentreze puterea legislativă. Comuna din Noua Anglie are, prin ea însăşi, un principiu de existență de care nu este văduvită; dar în comitat, acest fel de existență ar trebui creat fictiv şi utilitatea lui nu s-a făcut simțită: toate comunele laolaltă nu au decât un singur reprezentant, Statul, centru al tuturor autorităților naționale; se poate spune că în afară de acțiunea comunală şi cea națională nu există decât forțe individuale.

DESPRE ADMINISTRAȚIE ÎN NOUA ANGLIE

În America, administrația nu e vizibilă. – De ce. – Europenii cred că pun temeliile libertății luând puterii sociale câteva din drepturile ei; americanii, divizându-i exercitarea. – Administrația propriu-zisă este aproape toată cuprinsă în comună şi împărțită între funcționarii comunali. – Nici în comună, nici mai sus de ea, nu se vede urma vreunei ierarhii administrative. – De ce lucrurile stau astfel. – Cum se face că

statul este totuşi administrat în mod uniform. – Cui îi revine sarcina de a determina administrația comunei şi comitatului să se supună legii. – Introducerea puterii judecătoreşti în administrație. – Consecința extinderii principiului electiv asupra tuturor funcționarilor. – Judecătorul de pace în Noua Anglie. – Cine îl numeşte. – Administrează comitatul. – Asigură administrarea comunelor. – Curtea de sesiuni. – Modul în care acționează. – Cine o sesizează. – Dreptul de control şi de reclamație dispersat, ca toate funcțiile administrative. – Denunțătorii încurajați prin acordarea unei părți din amendă.

Lucrul cel mai izbitor pentru europeanul care călătoreşte în Statele Unite este absența a ceea ce noi numim guvern sau administrație. În America există legi scrise; punerea lor cotidiană în aplicare este vizibilă; în jurul nostru totul funcționează – şi nicăieri nu descoperim motorul. Mâna care manevrează mecanismul social scapă tot mereu privirilor noastre.

Totuşi, după cum toate popoarele, pentru a-şi formula gândurile, sunt obligate să recurgă la anumite forme gramaticale constitutive ale limbilor omeneşti, tot astfel toate societățile, pentru a subzista, sunt nevoite să se supună unui anumit volum de autoritate, fără de care cad în anarhie. Această autoritate poate fi distribuită în feluri diferite; însă trebuie ca ea să poată fi totdeauna regăsită undeva.

Există două metode de a diminua forța autorității în sânul unei națiuni.

Prima constă în a slăbi puterea în chiar principiul ei, lipsind societatea de dreptul sau facultatea de a se apăra în unele cazuri: acest mod de a slăbi autoritatea este ceea ce în Europa denumim în general a făuri libertatea.

Există o a doua metodă de diminuare a efectelor autorității: ea nu constă în a lipsi societatea de unele din drepturile ei sau de a-i paraliza eforturile, ci în a distribui folosirea forțelor ei între mai multe persoane, în a mări numărul funcționarilor, atribuind fiecăruia dintre ei întreaga autoritate ce-i este necesară spre a îndeplini ceea ce este chemat să facă. La unele popoare această

divizare a puterilor sociale poate să ducă la anarhie; însă prin natura ei, ea nu este anarhică. E drept că printr-o astfel de divizare a autorității facem ca acțiunea ei să fie mai puțin copleşitoare şi mai puțin primejdioasă, însă nu o distrugem.

În Statele Unite, revoluția a fost produsul unei dorințe mature şi cumpănite de libertate, nu al unui instinct vag şi nedefinit de independență. Ea nu s-a sprijinit pe porniri dezordonate; ci, dimpotrivă, s-a desfăşurat cu dragoste de ordine şi de legalitate.

În Statele Unite nu s-a susținut deci că într-o țară liberă omul ar avea dreptul de a face orice; i-au fost, dimpotrivă, impuse obligații sociale mai diversificate decât în alte țări; nu s-au gândit să atace puterea societății în chiar principiul ei şi să-i conteste drepturile, ci s-au mărginit să disperseze exercitarea ei. S-a urmărit în felul acesta ca autoritatea să fie mare şi funcționarul mic, pentru ca societatea să funcționeze în continuare bine şi să rămână liberă.

Nu există în lume nicio altă țară în care cuvântul legii să fie atât de categoric cum este în America; şi niciuna, în care dreptul de a-l aplica să se afle în mâinile atâtor persoane.

Puterea administrativă din Statele Unite nu prezintă în alcătuirea ei nicio trăsătură centrală sau ierarhică; de aceea nici nu este vizibilă. Puterea există, dar nu ştim unde se găseşte reprezentantul ei.

Am văzut mai înainte că în Noua Anglie comunele nu sunt sub tutelă. Prin urmare, ele însele au grijă de interesele lor particulare.

Şi tot funcționarilor municipali le revine, de cele mai multe ori, sarcina de a supraveghea îndeaproape aplicarea legilor generale ale statului sau de a le aplica ei înşişi[80].

Independent de legile generale, se întâmplă ca statul să stabilească regulamente generale de poliție; în mod curent însă comunele şi funcționarii comunali sunt cei

care, împreună cu judecătorii de pace şi în funcţie de necesităţile locale, reglează amănuntele vieţii sociale şi promulgă dispoziţiile referitoare la sănătatea publică, la ordinea şi la moralitatea cetăţenilor[81].

În sfârşit, magistraţii municipali sunt cei care, din proprie iniţiativă şi fără a avea nevoie de niciun impuls din afară, se îngrijesc de acele trebuinţe neprevăzute pe care le resimt adesea societăţile[82].

Din cele spuse, rezultă că în Massachusetts puterea administrativă este cuprinsă aproape în întregime în comună[83]; numai că este împărţită între multe persoane.

În comuna din Franţa nu există, la drept vorbind, decât un singur funcţionar al administraţiei: primarul.

Am văzut că în comuna din Noua Anglie erau cel puţin nouăsprezece.

Aceşti nouăsprezece funcţionari nu depind, în general, unii de alţii. Legea a trasat atent sfera de acţiune a fiecăruia dintre ei. În interiorul acestei sfere sunt atotputernici în ce priveşte îndeplinirea îndatoririlor ce ţin de postul lor şi nu depind de nicio autoritate comunală.

Dacă privim mai sus de comună, abia dacă desluşim urma unei ierarhii administrative. Se mai întâmplă uneori ca funcţionarii comitatului să anuleze decizia comunei sau a magistraţilor comunali[84], dar în general se poate spune că administratorii comitatului nu au dreptul de a hotărî conduita administratorilor comunei[85]. Ei nu comandă decât în treburile care privesc comitatul.

Într-un număr foarte mic de cazuri, dinainte stipulate, magistraţii comunei şi cei ai comitatului sunt obligaţi să comunice slujbaşilor din administraţia centrală rezultatul activităţilor lor[86]. Însă guvernul central nu este reprezentat printr-un om însărcinat să întocmească regulamente generale de poliţie sau ordonanţe de executare a legilor; să comunice în mod

sistematic cu administratorii comitatului, cu cei ai comunei; să controleze comportamentul lor, să le îndrume acțiunile şi să le sancționeze greşelile.

Deci nu există nicăieri un centru unde să se întâlnească în final spițele puterii administrative.

Atunci, cum reuşesc să conducă societatea într-un mod aproape uniform? Cum se pot face ascultați de comitate şi administratorii lor, de comune şi funcționarii lor?

În statele din Noua Anglie, sfera puterii legislative este mai cuprinzătoare decât la noi. Legiuitorul pătrunde oarecum în miezul însuşi al administrației; legea se ocupă până şi de amănunte infime; prescrie atât principiile, cât şi mijloacele de a le aplica; ea îngrădeşte astfel corpurile secundare şi pe administratorii acestora printr-o mulțime de obligații stricte şi definite în mod riguros.

Din aceasta rezultă că societatea procedează în mod uniform în toate sectoarele ei, dacă toate corpurile secundare şi toți funcționarii se conformează legii; mai rămâne însă totuşi de aflat în ce fel corpurile secundare şi funcționarii lor pot fi siliți să se conformeze legii.

În termeni generali, se poate spune că societatea nu dispune decât de două mijloace pentru a-i obliga pe funcționari să se supună legilor:

Ea poate să încredințeze unuia dintre ei puterea discreționară de a-i dirija pe toți ceilalți şi de a-i destitui în caz de nesupunere.

Sau poate însărcina tribunalele să aplice contravenienților pedepse judiciare.

Nu există întotdeauna libertatea de a recurge la unul sau la altul din aceste mijloace.

Dreptul de a dirija funcționarul presupune dreptul de a-l destitui dacă nu se conformează ordinelor ce i-au fost transmise, sau pe acela de a-l avansa, dacă îşi îndeplineşte cu zel toate îndatoririle. Or, un magistrat ales nu poate fi nici destituit, nici avansat în grad. Ține

de natura funcțiilor elective ca ele să fie nerevocabile până la expirarea mandatului. În realitate, atunci când toate funcțiile publice sunt produsul unor alegeri, magistratul ales nu are nimic de sperat şi nici nu are a se teme de nimic, decât de alegători. Nu este, aşadar, posibil să existe o ierarhie veritabilă între funcționari, deoarece nu se poate ca acelaşi om să aibă dreptul de a porunci şi de a reprima cu eficacitate nesupunerea, iar puterea de a comanda nu poate fi unită cu aceea de a răsplăti sau de a sancționa.

Popoarele care introduc elecțiunea în angrenajele secundare ale guvernării ajung deci, în mod obligatoriu, să facă frecvent uz de pedepse judiciare ca mijloc de administrare.

Acest lucru nu se constată la prima vedere. Guvernanții consideră că o primă concesie constă în a face ca funcțiile să fie elective iar o a doua în a subordona pe funcționarul ales deciziilor judecătorilor. Se tem în egală măsură de aceste două inovații; şi deoarece sunt mai des solicitați să facă prima concesie decât pe a doua, ei acordă funcționarului elecțiunea, lăsându-l independent față de judecător. Numai că una din cele două măsuri este singura contrapondere posibilă pentru cealaltă. Să fim foarte atenți: o putere electivă care nu este subordonată unei puteri judiciare va scăpa, mai curând sau mai târziu, oricărui control, sau va fi distrusă. Tribunalele sunt singurele care pot servi de intermediari între puterea centrală şi corpurile administrative alese. Numai ele pot să oblige funcționarul ales să se supună, fără ca prin aceasta să încalce dreptul alegătorului.

Extinderea puterii judiciare în sfera politicului trebuie deci să fie corelată cu extinderea puterii elective. Dacă aceste două lucruri nu sunt coordonate, statul sfârşeşte prin a cădea în anarhie sau în servitute.

S-a observat dintotdeauna că deprinderile judiciare pregăteau destul de prost oamenii pentru exercitarea

puterii administrative.

Americanii au preluat de la înaintaşii lor, englezii, ideea unei instituții care nu prezintă nicio analogie cu cele cunoscute de noi pe continentul european: este vorba de judecătorii de pace.

Judecătorul de pace ocupă o poziție de mijloc între omul obişnuit şi magistrat, între administrator şi judecător. Judecătorul de pace este un cetățean luminat, însă nu în mod necesar şi un bun cunoscător al legilor. De aceea nici nu are altă sarcină, decât de a veghea la ordinea şi liniştea societății; lucru pentru care este nevoie mai mult de bun-simț şi de spirit de dreptate decât de ştiință. Judecătorul de pace aduce în administrație, atunci când participă la ea, o anumită înclinare către politețe şi către comunicarea cu publicul, care face din el un instrument foarte stânjenitor pentru despotism; însă în această activitate el nu se arată aservit acelor formalități ale legii care fac ca magistrații să nu fie prea capabili să guverneze.

Americanii au adoptat instituția judecătorilor de pace, deposedând-o însă de caracterul aristocratic care îi era propriu în patria-mamă.

Guvernatorul statului Massachusetts[87] numeşte în toate comitatele un anumit număr de judecători de pace, pe o durată de şapte ani[88].

În afară de aceasta, desemnează din rândul lor trei judecători de pace care alcătuiesc în fiecare comitat ceea ce se numeşte *curtea de sesiuni.*

Judecătorii de pace participă individual la administrația publică. Uneori sunt însărcinați, paralel cu funcționarii aleşi, să îndeplinească anumite acte administrative[89]; alteori constituie un tribunal înaintea căruia fie magistrații îl învinuiesc sumar pe cetățeanul care refuză să se supună, fie cetățeanul denunță delictele magistraților. Dar judecătorul de pace îşi exercită cele mai importante funcții administrative în cadrul curții de sesiuni.

Curtea de sesiuni se întruneşte de două ori pe an în oraşul de reşedinţă al comitatului. Ei îi revine, în Massachusetts, să-i strunească pe cei mai mulţi[90] funcţionari publici, în aşa fel încât să respecte legile[91].

Se cuvine să reţinem că în Massachusetts curtea de sesiuni este în acelaşi timp un corp administrativ propriu-zis, şi un tribunal politic.

Am spus că existenţa comitatului[92] se datorează numai unor considerente administrative. Curtea de sesiuni este cea care hotărăşte din proprie autoritate asupra acelor puţine interese ce privesc în acelaşi timp câteva comune sau toate comunele din comitat şi, în consecinţă, aceste interese nu pot fi lăsate în seama nici uneia din ele în parte.

Prin urmare, atunci când în cauză este comitatul, îndatoririle curţii de sesiuni sunt de natură pur administrativă şi dacă introduce deseori în modul de a proceda formele judiciare, o face doar ca un mijloc de a se lumina[93] şi ca o garanţie dată administraţilor. Însă atunci când se cere asigurată administraţia comunelor, ea acţionează aproape întotdeauna în calitate de corp judiciar şi numai în câteva cazuri rare, ca un corp administrativ.

Prima dificultate ce se iveşte constă în a determina comuna însăşi, putere aproape independentă, să se supună legilor generale ale statului.

După cum am văzut, comunele trebuie să numească anual un anumit număr de funcţionari, cunoscuţi sub denumirea de asesori, care repartizează impozitele. O comună încearcă să se sustragă obligaţiei de a plăti impozitul, nedesemnând asesorii. Curtea de sesiuni o condamnă la o amendă ridicată[94]. Amenda este percepută pe cap de om de la toţi locuitorii. Şeriful comitatului, funcţionar judiciar, urmăreşte executarea hotărârii. În Statele Unite, puterea pare astfel preocupată de a nu fi la vedere. Acolo, comandamentul administrativ se ascunde mai întotdeauna sub forma

unui mandat judiciar; procedând în acest fel, devine şi mai puternic deoarece are atunci de partea lui forța aproape de nestăvilit pe care oamenii o acordă formei legale.

Acest demers este uşor de urmărit şi lesne de înțeles. Ceea ce se pretinde comunei este, în general, clar şi definit; constă într-un fapt simplu, nu într-unul complex; într-un principiu, nu într-o aplicare lipsită de importanță{95}. Dificultatea începe însă atunci când nu comuna, ci funcționarii comunali sunt cei care trebuie determinați să se supună.

Toate acțiunile condamnabile putând fi comise de un funcționar public se înscriu, la urma urmei, în una din următoarele categorii:

Poate să îndeplinească fără râvnă şi zel ceea ce îi ordonă legea;

Poate să nu îndeplinească ceea ce îi ordonă legea;

În sfârşit, poate face ceea ce îi interzice legea.

Un tribunal nu poate să atace conduita unui funcționar decât în ultimele două cazuri. Pentru a avea un temei, acțiunea judiciară necesită un fapt concret şi care poate fi evaluat.

De pildă, *selectmen* omit să îndeplinească formalitățile cerute de lege în caz de alegere comunală: pot fi condamnați la o amendă{96}.

Atunci însă când funcționarul public îşi face datoria fără inteligență, când execută fără râvnă şi zel prevederile legii, el este întru totul la adăpost de acțiunea unui corp judiciar.

Chiar învestită cu atribuțiile ei administrative, curtea de sesiuni nu are, în acest caz, nicio putere să-l silească să-şi îndeplinească în întregime îndatoririle. Aceste cvasidelicte nu pot fi preîntâmpinate decât prin teama de a fi revocat, iar curtea de sesiuni nu se află ea însăşi la originea puterilor comunale; nu poate să revoce funcționari pe care nu ea îi desemnează.

De altfel, pentru a avea certitudinea că este vorba de

neglijență şi lipsă de zel, ar fi nevoie de o supraveghere permanentă a funcționarului inferior. Or, curtea de sesiuni nu se întruneşte decât de două ori pe an; ea nu inspectează, doar judecă faptele condamnabile care îi sunt semnalate.

Puterea arbitrară de a-i destitui pe funcționarii publici este singura în măsură să garanteze disciplina lor luminată şi activă pe care represiunea judiciară nu le-o poate impune.

În Franța, căutăm această ultimă garanție în *ierarhia administrativă;* în America, ea este căutată în *elecțiune.*

Pentru a rezuma, aşadar, în puține cuvinte ceea ce am expus mai sus:

Dacă funcționarul public din Noua Anglie comite un delict în exercițiul funcțiilor sale, tribunalele ordinare sunt *întotdeauna* chemate să acționeze pe calea legii.

Dacă el comite o *greşeală administrativă*, pedepsirea lui cade în sarcina unui tribunal strict administrativ şi, atunci când cazul prezintă gravitate sau urgență, judecătorul face ceea ce s-ar fi cuvenit să facă funcționarul{97}.

În sfârşit, dacă acelaşi funcționar se face vinovat de unul din acele delicte insesizabile, pe care justiția omenească nu le poate nici defini, nici cântări, el compare anual înaintea unui tribunal, fără drept de apel, care îl poate incapacita subit; odată cu mandatul, îşi pierde şi puterea.

Acest sistem prezintă neîndoios mari avantaje, însă în aplicarea lui întâmpină o dificultate practică pe care trebuie să o semnalăm.

Am mai atras atenția asupra faptului că tribunalul administrativ, denumit curtea de sesiuni, nu avea dreptul de a controla magistrații comunali; nu poate să acționeze, potrivit unui termen juridic, decât când este sesizat. Or, acesta constituie punctul delicat al sistemului.

Americanii din Noua Anglie nu au instituit o

procuratură pe lângă curtea de sesiuni[98]; şi trebuie să înțelegem că era şi greu să o facă. Dacă s-ar fi mulțumit să instaleze în oraşul de reşedință al fiecărui comitat un magistrat pentru acuzare şi nu i-ar fi dat delegați în comune, de ce ar fi fost acest magistrat mai informat cu privire la cele ce se petrec în comitat decât înşişi membrii curții de sesiuni? Dacă i s-ar fi dat delegați în fiecare comună, s-ar fi centralizat în mâinile sale cea mai redutabilă dintre puteri, şi anume aceea de a administra prin mijloace judiciare. Legile se trag, de altfel, din obiceiuri, iar în legislația engleză nu exista nimic asemănător.

Americanii au despărțit deci dreptul de control şi cel de reclamație aşa cum au făcut cu toate celelalte funcțiuni administrative.

Potrivit legii, membrii marelui juriu trebuie să înştiințeze tribunalul pe lângă care ființează în legătură cu delictele de toate felurile care pot fi comise în comitatul lor[99]. Există unele delicte administrative grave pe care procuratura ordinară trebuie să le urmărească din oficiu[100]; cel mai adesea, obligația de a obține sancționarea delincvenților îi revine funcționarului fiscal, însărcinat cu încasarea amenzii: trezorierul comunei este astfel însărcinat cu urmărirea celor mai multe delicte administrative comise sub ochii lui.

Dar legislația americană face apel mai cu seamă la interesul personal[101]; acesta este principiul important pe care îl regăsim neîncetat atunci când studiem legile din Statele Unite.

Legiuitorii americani vădesc puțină încredere în probitatea oamenilor; dar pleacă întotdeauna de la prezumția că omul este inteligent. În consecință, pentru punerea în aplicare a legilor se bizuie cel mai adesea pe interesul personal.

Într-adevăr, atunci când un delict administrativ lezează în mod cert şi concret un individ, este de înțeles

ca interesul personal să garanteze intentarea reclamației.

Dar se poate lesne prevedea că atunci când este vorba de o dispoziție legală care, deşi utilă societății, nu este resimțită în mod concret ca atare de către un individ, fiecare va ezita să se pună în postura de acuzator, în felul acesta, şi oarecum printr-un acord tacit, nu ar fi exclus ca legile să cadă în desuetudine.

În această situație dificilă în care îi aduce propriul sistem, americanii sunt nevoiți să-i cointereseze pe denunțători, oferindu-le în unele cazuri să fie părtaşi la amenzi[102].

Un mijloc periculos, care asigură respectul legilor contribuind la degradarea moravurilor.

Mai presus de magistrații comitatului nu mai există, la drept vorbind, o putere administrativă, ci numai una guvernamentală.

IDEI GENERALE CU PRIVIRE LA ADMINISTRAȚIA STATELOR UNITE

Prin ce diferă între ele Statele Uniunii în ce priveşte sistemul de administrare. – Viața comunală mai puțin activă şi mai puțin deplină pe măsură ce coborâm spre sud. – Puterea funcționarului sporeşte şi mai mult, cea a alegătorilor scade. – Administrația trece de la comună la comitat. – Statele New York, Ohio, Pennsylvania. – Principii administrative aplicabile întregii Uniuni. – Alegerea funcționarilor publici sau inamovibilitatea funcțiilor lor. – Absența unei ierarhii. – Introducerea mijloacelor judiciare în administrație.

Am anunțat mai înainte că după ce voi fi examinat cu de-amănuntul organizarea comunei şi a comitatului în Noua Anglie, voi arunca o privire generală asupra restului Uniunii.

În fiecare stat există comune şi o viață comunală; dar în niciunul din statele confederației nu întâlnim comune care să se asemene întru totul cu cele din Noua Anglie.

Pe măsură ce coborâm spre sud, constatăm că viața comunală este mai puțin activă; comuna are mai puțini magistrați, mai puține drepturi şi îndatoriri; populația nu mai exercită o influență atât de directă asupra treburilor; adunările comunale sunt mai puțin frecvente şi au în vedere mai puține obiective. Puterea funcționarului ales este deci comparativ mai mare, iar cea a alegătorului mai mică, spiritul comunal nu este nici atât de viu şi nici la fel de puternic{103}.

Aceste deosebiri încep să fie vizibile în statul New York; sunt deja foarte pronunțate în Pennsylvania; însă devin mai puțin evidente pe măsură ce înaintăm spre nord-vest. Majoritatea emigranților care se duc să întemeieze statele din nord-vest provin din Noua Anglie şi transportă în patria lor adoptivă obiceiurile administrative din patria-mamă. Comuna din Ohio se aseamănă în multe privințe cu cea din Massachusetts.

Am văzut că în Massachusetts principiul administrației publice rezidă în comună. Comuna este punctul focal unde se întâlnesc toate interesele şi toate ataşamentele oamenilor. Acest lucru încetează a mai exista pe măsură ce coborâm spre state care nu sunt atât de luminate şi unde, în consecință, comuna oferă mai puține garanții de înțelepciune şi mai puține elemente de administrație. Aşadar, pe măsură ce ne depărtăm de Noua Anglie, viața comunală se mută, ca să zicem aşa, în comitat. Comitatul devine marele centru administrativ şi formează puterea intermediară între guvern şi simpli cetățeni.

Am spus că în Massachusetts treburile comitatului sunt conduse de curtea de sesiuni. Aceasta este alcătuită dintr-un număr de magistrați desemnați de guvern şi de consiliul acestuia. Comitatul nu este reprezentat şi bugetul lui este votat de puterea legislativă națională.

Dimpotrivă, în statul New York, care are o suprafață mare, în statul Ohio şi în Pennsylvania, locuitorii

fiecărui comitat aleg un anumit număr de deputați; aceşti deputați, întruniți, alcătuiesc o adunare reprezentativă a comitatului{104}.

Adunarea comitatului are, în anumite limite, dreptul de a stabili impozitele populației; din acest punct de vedere, ea constituie un veritabil corp legislativ; ea este cea care administrează comitatul, conduce într-o serie de cazuri administrația comunelor şi le impune acestora din urmă drepturi mult mai restrictive decât în Massachusetts.

Acestea sunt principalele deosebiri pe care le prezintă structura comunei şi a comitatului în diversele state confederate. Dacă aş intenționa să intru în amănuntele mijloacelor de executare, aş mai avea de semnalat numeroase alte diferențe. Însă nu mi-am propus să scriu un curs de drept administrativ american.

Socot că am spus destul pentru ca să se înțeleagă în ce constau principiile generale pe care se întemeiază administrația în Statele Unite. Aceste principii sunt aplicate în mod diferit; ele produc consecințe mai mult sau mai puțin numeroase în funcție de locul respectiv; dar, în fond, ele sunt pretutindeni aceleaşi. Legile variază, forma lor se modifică; spiritul care le animă se menține neschimbat.

Comuna şi comitatul nu au pretutindeni aceeaşi alcătuire; se poate însă afirma că în Statele Unite organizarea comunei şi a comitatului se bizuie pe una şi aceeaşi idee: fiecare om este cel mai în măsură să hotărască în privința lucrurilor care nu-l privesc decât pe el şi să se îngrijească de propriile sale nevoi. Comuna şi comitatul au deci sarcina de a veghea asupra intereselor lor speciale. Statul guvernează, nu administrează. Pot interveni excepții de la acest principiu, nu însă şi un principiu contrar.

Prima consecință a acestei doctrine a constat în practica alegerii tuturor membrilor administrației comunei şi a comitatului de către locuitorii înşişi sau,

cel puțin, a alegerii acestor funcționari exclusiv din rândul lor.

Administratorii fiind pretutindeni aleşi sau, în orice caz nerevocabili, nicăieri nu au putut fi introduse regulile ierarhiei. Au existat deci aproape tot atâția funcționari independenți câte funcții au fost. Puterea administrativă s-a găsit astfel distribuită între o mulțime de persoane.

Neexistând nicăieri ierarhia administrativă şi administratorii fiind aleşi şi nerevocabili până la expirarea mandatului, a devenit necesar ca tribunalele să fie, mai mult sau mai puțin, introduse în administrație. Aşa se explică sistemul amenzilor cu ajutorul cărora corpurile subordonate şi reprezentanții lor sunt constrânşi să se supună legilor. Acest sistem este prezent de la un capăt la altul al Statelor Unite.

De altminteri, dreptul de a reprima delictele administrative sau de a întreprinde, la nevoie, acțiuni de ordin administrativ nu a fost acordat în toate statele aceloraşi judecători.

Anglo-americanii au preluat instituția judecătorilor de pace de la o sursă comună; instituția există în toate statele. Însă ele nu au folosit-o întotdeauna în acelaşi fel.

Judecătorii de pace contribuie pretutindeni la administrarea comunelor şi comitatelor{105}, fie administrând ei înşişi, fie reprimând anumite delicte administrative, însă în cele mai multe state, delictele mai grave sunt supuse tribunalelor ordinare.

Prin urmare, alegerea funcționarilor din administrație sau inamovibilitatea funcțiilor lor, absența unei ierarhii administrative, introducerea mijloacelor judiciare în administrația subordonată a societății – acestea sunt trăsăturile principale prin care identificăm administrația americană, din Maine până în Florida.

În câteva state începem să discernem semnele unei centralizări administrative. Statul New York a înaintat

cel mai mult pe această cale.

În statul New York, funcționarii guvernului central exercită, în anumite cazuri, un fel de supraveghere şi de control asupra comportării corpurilor subordonate[106]. În alte cazuri, formează un fel de tribunal de apel pentru deciderea unor treburi[107]. În statul New York, se recurge mai puțin decât în alte părți la pedepse judiciare ca mijloc administrativ. De asemenea, dreptul de urmărire a delictelor administrative este încredințat unui număr mai restrâns de persoane[108].

Aceeaşi tendință se face uşor simțită în alte câteva state[109]. În general, se poate însă spune că trăsătura pregnantă a administrației publice în Statele Unite constă în extraordinara ei descentralizare.

DESPRE STAT

M-am ocupat de comune şi de administrație; mai rămâne să mă ocup de stat şi de guvern.

În această privință, pot fi mai concis fără teama de a nu fi înțeles; ceea ce am de spus există gata formulat în constituții scrise, pe care oricine şi le poate procura fără nicio dificultate[110]. Aceste constituții se întemeiază ele însele pe o teorie simplă şi rațională.

Cele mai multe forme prevăzute de ele au fost adoptate de toate popoarele organizate pe baze constituționale; ne-au devenit deci bine cunoscute.

Nu-mi revine, aşadar, decât să fac o scurtă expunere. Ulterior, voi încerca să formulez judecăți cu privire la cele pe care le voi descrie.

PUTEREA LEGISLATIVĂ A STATULUI

Împărțirea corpului legislativ în două camere. – Senatul. – Camera Reprezentanților. – Atribuțiile diferite ale acestor două

corpuri.

Două adunări au fost investite cu puterea legislativă a statului; prima poartă, în general, denumirea de Senat.

În mod obişnuit, Senatul este un corp legislativ; uneori devine un corp administrativ şi judiciar.

Participă la administrare în mai multe feluri, în funcție de diversele constituții{111}; dar colaborarea sa la alegerea funcționarilor este calea pe care pătrunde de obicei în sfera puterii executive.

Participă la puterea judiciară, pronunțându-se cu privire la anumite delicte politice, precum şi luând uneori decizii în anumite cauze civile{112}.

Membrii lui sunt întotdeauna în număr restrâns.

Cealaltă ramură a legislativului, cunoscută în mod curent sub denumirea de Camera Reprezentanților, nu participă în niciun fel la puterea administrativă, iar la puterea judecătorească ia parte doar aducând învinuiri funcționarilor publici în fața Senatului.

Membrii celor două camere sunt supuşi aproape pretutindeni aceloraşi condiții de eligibilitate. Şi unii şi alții sunt aleşi prin aceeaşi procedură şi de către aceiaşi cetățeni.

Unica deosebire existentă între ei provine din faptul că mandatul senatorilor are în general o durată mai mare decât cel al reprezentanților. Aceştia din urmă se mențin arareori în funcție mai mult de un an; primii rămân în mod curent doi sau trei ani.

Acordând senatorilor privilegiul de a fi numiți pe mai mulți ani şi împrospătând rândurile lor în serii succesive, legea a avut grijă să mențină în legislativ un nucleu de oameni care să fi dobândit experiența treburilor şi să poată exercita o influență utilă asupra noilor veniți.

Împărțind corpul legislativ în două ramuri, americanii nu au dorit deci să creeze o adunare ereditară şi o alta, electivă; nu au pretins că vor face din una un corp

aristocratic, iar din cealaltă un exponent al democrației; nici nu şi-au propus să asigure prin cea dintâi un sprijin puterii, lăsând în seama celei de-a doua interesele şi aspirațiile poporului.

A divide capacitatea legislativă, a încetini astfel activitatea adunărilor politice şi a crea un tribunal de apel pentru revizuirea legilor, acestea sunt singurele avantaje care rezultă din modul actual de constituire a celor două camere în Statele Unite.

Timpul şi experiența i-au învățat pe americani că împărțirea puterilor legislative, chiar redusă la aceste avantaje, rămâne o necesitate de prim ordin. Pennsylvania a fost singura dintre toate republicile unite care încercase inițial să instituie o adunare unică. Măsura fusese sprijinită de însuşi Franklin, sub imperiul consecințelor logice ale principiului suveranității poporului. Curând legea a trebuit să fie modificată şi să se organizeze două camere. Astfel, principiul divizării puterii legislative a fost definitiv consacrat; din acea clipă s-a putut considera că necesitatea de a încredința puterea legislativă mai multor corpuri este un adevăr demonstrat. Această teorie, mai curând ignorată de republicile din antichitate, introdusă în lume aproape din întâmplare, ca majoritatea marilor adevăruri, a fost în sfârşit preluată ca o axiomă de ştiința politică din zilele noastre.

DESPRE PUTEREA EXECUTIVĂ A STATULUI

Ce este guvernatorul într-un stat american. – Care este poziția lui în raport cu legislativul. – Care sunt drepturile şi îndatoririle sale. – Dependența lui de popor.

Reprezentantul puterii executive a statului este guvernatorul.

Nu am folosit întâmplător acest termen de

reprezentant. Guvernatorul statului reprezintă într-adevăr puterea executivă, însă el nu exercită decât unele din prerogativele ei.

Cel mai înalt funcționar, căruia i se spune guvernator, este plasat alături de legislativ ca un moderator şi un consilier. Dispune de un veto suspensiv, care îi îngăduie să-i oprească sau cel puțin să-i încetinească, după placul lui, activitatea. El expune corpului legislativ nevoile țării şi îl informează asupra mijloacelor a căror utilizare o consideră indicată pentru a le face față; este executorul firesc al voințelor lui în privința tuturor acțiunilor ce interesează întreaga națiune{113}. În absența legislativului, trebuie să ia toate măsurile apte să ferească statul de şocuri violente şi pericole neprevăzute.

Guvernatorul deține în mâinile sale întreaga forță militară a statului. Este şeful milițiilor şi comandantul armatei.

Atunci când autoritatea de opinie, pe care oamenii au convenit să o acorde legii, este nesocotită, guvernatorul păşeşte în fruntea forței materiale a statului; înfrânge împotrivirea şi restabileşte ordinea.

Altminteri, guvernatorul nu intervine în administrația comunelor şi comitatelor sau, în orice caz, nu participă decât foarte indirect la ea, numindu-i pe judecătorii de pace pe care apoi nu-i poate revoca{114}.

Guvernatorul este un funcționar ales. În general, se are grijă ca să nu fie ales decât pe un an sau doi; în aşa fel încât se află întotdeauna într-o stare de strictă dependență de majoritatea care l-a creat.

DESPRE EFECTELE POLITICE ALE DESCENTRALIZĂRII ADMINISTRATIVE ÎN STATELE UNITE

Diferențierea ce se impune între centralizarea

guvernamentală şi centralizarea administrativă. – În Statele Unite, nicio centralizare administrativă, dar o foarte mare centralizare guvernamentală. – Câteva efecte neplăcute care rezultă în Statele Unite din extrema descentralizare administrativă. – Avantaje administrative decurgând din această stare de lucruri. – Forța care administrează societatea, mai puțin pusă la punct, mai puțin luminată, mai puțin pricepută, considerabil mai numeroasă decât în Europa. – Avantaje politice ale acestei stări de lucruri. – În Statele Unite, patria se face simțită pretutindeni. – Sprijinul dat guvernului de către cei pe care îi guvernează. – Instituțiile locale mai necesare pe măsură ce starea socială devine mai democratică. – De ce.

Centralizarea este un cuvânt ce revine tot mereu în zilele noastre şi al cărui înțeles nimeni nu încearcă, în general, să-l precizeze.

Există însă două feluri de centralizare, foarte diferite şi pe care este important să le cunoaştem bine.

Unele interese, cum ar fi elaborarea legilor generale şi relațiile poporului cu alte popoare, sunt comune tuturor părților unei națiuni.

Alte interese sunt specifice numai anumitor părți ale națiunii, de pildă proiectele de lucrări comunale.

A concentra în acelaşi loc sau în aceeaşi mână puterea de a dirija cele dintâi înseamnă a institui ceea ce voi denumi centralizare guvernamentală.

A concentra în acelaşi chip puterea de a dirija a doua categorie de interese înseamnă a institui ceea ce voi denumi centralizarea administrativă.

Aceste două feluri de centralizare se confundă în unele privințe. Dar, considerându-le în ansamblul lor, obiectivele care țin în mod special de domeniul fiecăruia dintre ele pot fi identificate fără greutate.

Este limpede că centralizarea guvernamentală dobândeşte o forță imensă atunci când este asociată cu centralizarea administrativă. În felul acesta îi deprinde pe oameni să facă total şi constant abstracție de voința lor; să se supună, nu o dată şi într-o singură privință, ci în toate privințele şi zi de zi. Atunci nu numai că îi domină prin forță, dar îi mai şi captează prin

intermediul deprinderilor lor; îi izolează şi pe urmă îi înhaţă, unul câte unul, din masa comună.

Aceste două feluri de centralizare îşi acordă un sprijin reciproc, se atrag una pe alta; însă eu nu înclin să cred că ar fi inseparabile.

Sub Ludovic al XIV-lea, Franţa a cunoscut cea mai mare centralizare guvernamentală imaginabilă, de vreme ce acelaşi om stabilea legile generale şi deţinea puterea de a le interpreta, reprezenta Franţa în afara hotarelor ei şi acţiona în numele ei. „Statul sunt eu”, spunea el; şi avea dreptate.

Cu toate acestea, sub Ludovic al XIV-lea centralizarea administrativă era mult mai restrânsă decât în zilele noastre.

În prezent, vedem o putere, Anglia, unde centralizarea guvernamentală a atins un stadiu foarte înaintat: acolo, statul pare să acţioneze ca un singur om; ridică după voie mase imense de oameni, concentrează şi foloseşte oriunde doreşte întreaga sa putere.

Anglia, care în ultimii cincizeci de ani are la activul ei înfăptuiri atât de mari, nu practică o centralizare administrativă.

Pentru mine este de neconceput ca o naţiune să poată trăi şi, mai ales, prospera fără o puternică centralizare guvernamentală.

Socot însă că centralizarea administrativă nu face decât să-i slăbească pe oamenii care i se supun, pentru că tinde să diminueze neîncetat în rândul lor spiritul civic. Este adevărat că centralizarea administrativă izbuteşte să unească, la un moment dat şi într-un loc anumit, toate forţele disponibile ale naţiunii, dar ea prejudiciază reproducţia forţelor. Ajută naţiunea să triumfe în ziua bătăliei, dar cu timpul îi diminuează puterea. Poate, aşadar, să contribuie admirabil la gloria temporară a unui om, nu însă la prosperitatea durabilă a unui popor.

Să fim foarte atenţi când spunem că un stat nu poate

acționa pentru că nu este centralizat: aproape întotdeauna ne referim, fără să o ştim, la centralizarea guvernamentală. Se tot spune că imperiul german nu a reuşit să profite pe deplin de pe urma propriilor forțe. De acord. Dar de ce? Pentru că acolo forța națiunii nu a fost niciodată centralizată; pentru că statul nu a putut niciodată să impună respectarea legilor sale generale; pentru că diferitele părți ale acestui mare corp au avut întotdeauna dreptul sau posibilitatea de a le refuza depozitarilor autorității comune concursul lor, până şi în privința acelor treburi care îi interesau pe toți cetățenii; cu alte cuvinte, pentru că nu exista o centralizare guvernamentală. Observația se potriveşte şi Evului Mediu: la originea tuturor nenorocirilor societății feudale a stat faptul că puterea, nu numai cea care administra, dar şi cea care guverna, era împărțită între nenumărate persoane şi fracționată în nenumărate feluri; absența oricărei centralizări guvernamentale împiedica atunci națiunile europene să se îndrepte energic spre un țel, oricare ar fi fost acesta.

Am văzut că în Statele Unite nu exista o centralizare administrativă. Abia dacă se discerne urma unei ierarhii. Descentralizarea a atins acolo un stadiu pe care nicio națiune europeană nu l-ar suporta, cred, fără să-i producă o stare de mare nelinişte şi care produce chiar efecte supărătoare în America. Însă în Statele Unite există o foarte pronunțată centralizare guvernamentală. S-ar putea uşor dovedi că acolo autoritatea națională este mai concentrată decât în oricare din vechile monarhii ale Europei. Nu numai că în fiecare din state nu există decât un singur corp care elaborează legile; nu numai că nu există acolo decât un singur centru al puterii apt să genereze în jurul său viața politică; dar s-a evitat în general reunirea unor numeroase adunări de district sau de comitat, de teamă ca aceste adunări să nu fie ispitite să-şi depăşească atribuțiile administrative şi să împiedice activitatea de guvernare. În America,

legislativul fiecărui stat nu are în fața lui nicio putere capabilă de a i se împotrivi. Nimic nu poate să-i stea în cale, nici privilegiile, nici imunitatea locală, nici influența personală, nici chiar autoritatea rațiunii, de vreme ce el reprezintă majoritatea care afirmă că este unica expresie a rațiunii. Deci el nu cunoaşte alte limite în activitatea sa, decât propria voință. Alături de el şi lesne accesibil lui se află reprezentantul puterii executive care, cu ajutorul forței materiale, trebuie să-i constrângă pe cei nemulțumiți să se supună.

Slăbiciunea nu se manifestă decât în unele detalii ale acțiunii guvernamentale.

Republicile americane nu posedă o forță armată permanentă pentru a reprima minoritățile; însă, până în prezent, acolo minoritățile nu au fost încă niciodată nevoite să poarte un război şi necesitatea unei armate încă nu s-a făcut simțită. De cele mai multe ori, statul recurge la funcționarii comunei sau ai comitatului pentru relațiile lui cu cetățenii. De exemplu, în Noua Anglie, asesorul comunei este cel care repartizează taxele, perceptorul comunei este cel care le încasează; casierul comunei remite vistieriei statului suma rezultată, iar eventualele reclamații sunt supuse tribunalelor ordinare. Acest mod de a percepe impozitul este lent, greoi; pentru activitatea unui guvern care ar avea mari nevoi pecuniare ar fi o piedică de fiece clipă. În general, ar fi de dorit ca pentru tot ceea ce este esențial în existența lui, un guvern să dispună de funcționari proprii, aleşi de el, putând fi revocați de către el, precum şi de forme rapide de procedură; dar puterii centrale, aşa cum este ea organizată în America, îi va fi întotdeauna uşor să introducă, în funcție de necesități, mijloace de acțiune mai energice şi mai eficiente.

Deci, republicile din Lumea Nouă nu vor pieri, aşa cum se susține în mod repetat şi frecvent, pentru că în Statele Unite nu există centralizare; departe de a fi

insuficient de centralizate, se poate afirma că guvernele americane sunt prea centralizate; voi dovedi mai încolo acest lucru. Adunările legislative înghit, zi de zi, câte o fărâmă din puterile guvernamentale; ele tind să le adune pe toate în mâinile lor, aşa cum procedase Convenţia. Astfel centralizată, puterea socială trece neîncetat dintr-o mână în alta, deoarece este subordonată autorităţii populare. Pentru că poate face tot, se întâmplă deseori să păcătuiască prin lipsă de înţelepciune şi de prevedere. În aceasta constă pentru ea pericolul. Aşadar, ea este ameninţată să piară cândva chiar din cauza forţei ei, şi nu ca urmare a slăbiciunii ei.

Descentralizarea administrativă generează în America o seamă de efecte diferite.

Am văzut că americanii au despărţit aproape complet administraţia de guvern: am impresia că în această privinţă au depăşit toate limitele bunului-simţ; căci ordinea, fie şi în chestiuni secundare, rămâne un interes naţional{115}.

Statul, neavând funcţionari administrativi proprii care să fie numiţi în posturi fixe în diverse puncte ale teritoriului şi cărora el să le poată imprima un impuls comun, încearcă rareori să stabilească reguli generale de ordine publică. Dar nevoia unor astfel de reguli se face puternic simţită. Europeanul observă frecvent absenţa lor. În primul moment, această aparentă dezordine care domneşte la suprafaţă îi creează impresia unei anarhii depline în societate; îşi modifică părerea numai după ce analizează fondul lucrurilor.

Această absenţă a unei administraţii naţionale (adică centrale) împiedică deseori diversele state să întreprindă lucrări de interes general a căror execuţie ar putea prezenta mari dificultăţi dacă ar fi cedată în seama localităţilor şi predată unor agenţi speciali şi temporari. Şi o dată treaba făcută ar mai exista totuşi pericolul autodistrugerii din cauza lipsei unei autorităţi permanente care să centralizeze şi să urmărească totul.

În ceea ce priveşte diferenţele care s-ar putea face observate între principiile de administrare ale unui teritoriu faţă de altul, diferenţe care pot fi foarte mari în Europa, sunt insesizabile în America. Statele nu sunt atât de întinse ca să ofere exemple şi mai ales populaţia lor este prea omogenă şi prea luminată pentru ca aceste diferenţe să persiste. De altfel toate comitatele sunt obligate să respecte legile generale care sunt aceleaşi pentru fiecare dintre ele.

Unele proiecte interesează întreg statul şi, cu toate acestea, nu pot fi executate, pentru că nu există o administraţie naţională care să le dirijeze. Lăsate în grija comunelor şi comitatelor, pe mâna unor agenţi aleşi şi temporari, nu duc la niciun rezultat sau nu produc nimic durabil.

Partizanii centralizării în Europa susţin că puterea guvernamentală administrează localităţile mai bine decât ar putea-o face ele însele: se poate ca acest lucru să fie adevărat, când puterea centrală este luminată, iar populaţia localităţilor este mai puţin instruită, când puterea centrală este activă, iar cea din urmă inertă, când cea dintâi este deprinsă să acţioneze, iar populaţia să se supună. Este chiar de înţeles că pe măsura creşterii centralizării şi această dublă tendinţă se accentuează, capacitatea uneia şi incapacitatea alteia devenind mai evidente.

Contest însă că lucrurile se petrec astfel când poporul este luminat, conştient de interesele sale şi deprins să se gândească la ele, aşa cum o face în America.

Dimpotrivă, sunt convins că, în acest caz, forţa colectivă a cetăţenilor va fi întotdeauna mai puternică în producerea bunăstării sociale decât autoritatea guvernului.

Mărturisesc că e dificil să indici cu certitudine mijlocul de a trezi un popor somnolent, spre a-i insufla imbolduri şi cunoştinţe pe care nu le posedă; a-i convinge pe oameni că trebuie să se ocupe de treburile

lor este, ştiu bine, o întreprindere anevoioasă. De multe ori, întâmpini mai puține dificultăți în a le stârni interesul pentru detaliile de etichetă ale unei curți, decât pentru repararea locuinței lor comune.

Cred însă, de asemenea, că atunci când administrația centrală îşi arogă capacitatea de a înlocui integral sprijinul celor interesați, se înşală sau vrea să vă înşele.

O putere centrală, oricât de luminată, oricât de pricepută ne-am închipui-o, nu poate cuprinde singură toate aspectele mărunte din existența unui mare popor. Nu poate, pentru că un atare efort depăşeşte capacitățile omeneşti. Când vrea să creeze şi să mențină în stare de funcționare atâtea domenii diverse, şi aceasta doar cu forțe proprii, puterea se mulțumeşte cu un rezultat incomplet sau se iroseşte în eforturi inutile.

Este adevărat, centralizarea izbuteşte lesne să supună acțiunile vizibile ale omului unei anumite uniformizări pe care sfârşim prin a o agrea pentru ea însăşi, independent de lucrurile cărora li se aplică; întocmai ca acei habotnici care adoră statuia, uitând de divinitatea pe care ea o înfățişează. Centralizarea reuşeşte fără dificultate să imprime treburilor curente o ritmicitate; să îndrume cu pricepere detaliile păstrării ordinii sociale; să reprime micile dezordini şi delictele minore; să mențină societatea într-un *statu quo* care nu înseamnă, la drept vorbind, nici decădere, nici progres; să întrețină în corpul social un fel de somnolență administrativă, pe care administratorii obişnuiesc să o denumească ordinea şi liniştea publică[116].

Pe scurt, ea excelează în a împiedica, nu în a făptui. Forțele o părăsesc când este nevoie ca societatea să fie răscolită în profunzime sau să i se imprime un mers rapid. Ajunge ca măsurile luate de puterea centrală să necesite un cât de mic sprijin din partea indivizilor, ca să constatăm cu surprindere cât de slabă este această imensă maşinărie; ea devine brusc neputincioasă.

Uneori centralizarea, nemaiavând altă soluție,

încearcă să apeleze la ajutorul cetăţenilor; dar ea li se adresează astfel: „Veţi acţiona aşa cum voi voi eu, atât cât voi voi eu şi exact în sensul voit de mine. Veţi avea grijă de aceste detalii, fără să râvniţi să conduceţi ansamblul lucrurilor; veţi acţiona în necunoştinţă de cauză şi veţi aprecia ulterior opera mea în lumina rezultatelor ei.” Cu astfel de condiţionări nu se poate obţine sprijinul voinţei umane. Ea trebuie să se poată mişca liber şi simţi răspunzătoare de actele sale. Omul este făcut în aşa fel încât preferă să stea nemişcat decât să înainteze fără independenţă spre un ţel pe care nu-l cunoaşte.

Sunt aproape patruzeci de ani de când am încheiat în Franţa sistemul centralizării administrative şi ce mare îmbunătăţire s-a putut observa în starea de civilizaţie a poporului? S-ar putea compara progresele sociale de la noi cu cele ale englezilor bunăoară? Şi cu toate acestea centralizarea nu există în Anglia.

Nu voi tăgădui că în Statele Unite se regretă deseori absenţa acelor reguli uniforme care par să vegheze neîncetat asupra fiecăruia dintre noi.

Din când în când dăm peste exemple grave de nepăsare şi de neglijenţă socială. La răstimpuri, se ivesc unele pete supărătoare care par să fie într-o totală discordanţă cu civilizaţia înconjurătoare.

Proiecte utile, a căror reuşită necesită o atenţie permanentă şi o exactitate riguroasă, sfârşesc adesea prin a fi abandonate; căci în America, întocmai ca în alte locuri, poporul procedează prin eforturi de moment şi imbolduri neaşteptate.

Europeanul, deprins să găsească întotdeauna în preajma sa un funcţionar care se amestecă în mai toate lucrurile, se obişnuieşte anevoie cu aceste angrenaje ale administraţiei comunale. În general, se poate spune că aspectele mărunte ale ordinii sociale, care fac ca traiul zilnic să fie tihnit şi lesnicios, sunt neglijate în America; dar garanţiile esenţiale pentru om în cadrul societăţii

există acolo în aceeaşi măsură ca pretutindeni. La americani, forța care administrează statul este reglementată într-o măsură considerabil mai mică, este mai puțin luminată, mai puțin pricepută, dar şi de o sută de ori mai mare în Europa. În definitiv, nu există în lume nicio altă țară unde oamenii să depună atâtea eforturi în vederea creării bunăstării sociale. Nu cunosc alt popor care să fi reuşit să înființeze şcoli atât de numeroase şi de eficiente; locaşuri sfinte mai potrivite cu nevoile religioase ale locuitorilor, drumuri comunale mai bine întreținute. În Statele Unite nu trebuie deci să căutăm uniformitatea şi constanța opiniilor, o atenție minuțioasă pentru detalii, perfecțiunea procedeelor administrative{117}; ceea ce găsim acolo este imaginea forței, ce-i drept, întrucâtva primitive, dar pline de energie; a vieții însoțite de accidente, dar şi de mutații şi eforturi.

Admit, dacă trebuie, că satele şi comitatele din Statele Unite ar fi administrate mai cu folos de către o autoritate centrală situată la mare distanță de ele şi care ar rămâne străină de ele, decât de către nişte funcționari luați din rândurile lor. Recunosc, dacă mi se cere, că în America ar exista mai multă siguranță şi resursele sociale ar fi folosite în mod mai înțelept şi mai judicios, dacă administrația întregii țări ar fi concentrată într-o singură mână. Dar avantajele *politice* pe care americanii le obțin de pe urma sistemului de descentralizare tot m-ar determina să-l prefer sistemului contrar.

La urma urmei, prea puțin mă interesează că există o autoritate veşnic gata să acționeze, care se îngrijeşte ca plăcerile mele să fie tihnite, şi se avântă în întâmpinarea mea pentru a înlătura toate pericolele, fără ca eu să trebuie măcar să mă gândesc la acest lucru; dacă această autoritate, care înlătură până şi cel mai mărunt spin din calea mea, se face în acelaşi timp stăpână absolută pe libertatea şi pe viața mea; dacă ea

monopolizează în aşa măsură activitatea şi existența încât în jurul ei totul trebuie să lâncezească atunci când ea lâncezeşte, să doarmă atunci când ea doarme, să piară atunci când ea moare!

În Europa există națiuni unde locuitorul se consideră un fel de colonist căruia îi este indiferentă soarta locului unde trăieşte. Schimbările cele mai importante din țară se produc fără concursul lui, nici măcar nu ştie precis ce s-a petrecut, doar bănuieşte; a auzit întâmplător relatarea evenimentului. Mai mult decât atât, starea satului său, ordinea şi liniştea străzii sale, soarta bisericii sale şi a casei parohiale nu-l interesează; consideră că nimic din toate acestea nu-l privesc în niciun fel şi că ele aparțin unui străin puternic căruia i se spune guvern. Pare că în fiecare clipă îl auzi spunând: şi mie ce-mi pasă, e treaba autorității să facă față şi nu a mea. Personal, se foloseşte de avutul său ca şi cum nu i-ar aparține, fără simț de proprietate şi fără intenții de a-i aduce îmbunătățiri. Acest dezinteres față de propria-i persoană merge atât de departe, încât, dacă siguranța lui sau a copiilor lui este în cele din urmă pusă în primejdie în loc să întreprindă ceva pentru a o salva, încrucişează brațele şi aşteaptă ca națiunea toată să-i vină în ajutor. De altfel, în pofida faptului că şi-a sacrificat definitiv liberul arbitru, acest om nu este mai dispus decât un altul să se arate ascultător. Este adevărat că se supune bunului plac al unui funcționar, dar se complace în a sfida legea, cum face un duşman învins de îndată ce oastea s-a retras. În consecință, îl vedem tot mereu oscilând între servilism şi neruşinare.

Odată ajunse în acest stadiu, națiunile trebuie să-şi modifice legile şi moravurile, sau să piară; pentru că la ele izvorul virtuților publice pare a fi secat: în sânul lor mai există supuşi, dar nu mai există cetățeni.

Spun că astfel de națiuni sunt coapte pentru a fi cucerite. Dacă totuşi nu dispar de pe scena lumii, aceasta se datorează faptului că sunt înconjurate de

națiuni asemănătoare sau inferioare lor; că mai dăinuie încă în sânul lor un fel de instinct al patriei greu de definit, nu ştiu ce orgoliu necugetat al numelui pe care îl poartă, ce amintire vagă a gloriei lor trecute, fără nicio legătură precisă cu ceva, suficientă pentru a le imprima la nevoie un impuls de conservare.

Am greşi dacă ne-am linişti la gândul că unele popoare au făcut mari eforturi pentru a apăra o patrie în care trăiau, ca să spunem aşa, ca nişte străini. Dacă suntem atenți, vom constata că în astfel de cazuri mobilul lor principal a fost aproape întotdeauna religia.

Trăinicia, gloria sau prosperitatea națiunii deveniseră pentru ei dogme sacre şi, apărându-şi țara, ei apărau totodată acea cetate sfântă în care erau cu toții cetățeni.

Populațiile turceşti nu au luat niciodată şi în niciun fel parte la conducerea treburilor societății; cu toate acestea, atâta timp cât cuceririle sultanilor au însemnat pentru ele triumful religiei lui Mahomet, ele au îndeplinit acțiuni de anvergură uriaşă. În zilele noastre, religia lor este în curs de dispariție; le rămâne doar despotismul; popoarele decad.

Atribuind despotismului o forță proprie, Montesquieu i-a făcut, cred eu, o cinste pe care nu o merita. De unul singur, despotismul nu poate menține nimic trainic. Cercetând atent, constatăm că religia, şi nu frica, a făcut ca guvernări absolute să prospere vreme îndelungată.

Oricât ne-am strădui, nu vom descoperi o putere veritabilă printre oameni decât în condițiile unei colaborări libere a voințelor. Or, numai patriotismul sau religia sunt singurele capabile să pună în mişcare, un timp îndelungat şi spre un acelaşi țel, totalitatea cetățenilor.

Nu depinde de legi să reînsuflețească credințele pe cale să se stingă; depinde însă de ele să-i facă pe oameni părtaşi la destinul țării lor. Depinde de legi să trezească şi să îndrume acel instinct vag al patriei care nu

părăseşte niciodată sufletul omenesc şi, făcând legătura între el şi gândurile, pasiunile, obiceiurile de fiece zi, să-l preschimbe într-un sentiment cumpănit şi trainic. Şi să nu se spună că este prea târziu pentru a încerca acest lucru; națiunile nu îmbătrânesc în acelaşi fel ca oamenii. Fiecare generație ce se naşte în sânul lor este ca un popor nou, care vine să se lase îndrumat de legiuitor.

Nu efectele *administrative* ale descentralizării sunt ceea ce admir eu cel mai mult în America, ci efectele ei *politice.* În Statele Unite, patria se face simțită pretutindeni. Este obiectul solicitudinii, de la nivelul satului până la cel al întregii Uniuni. Locuitorul se simte legat de toate interesele țării, ca şi cum ar fi ale sale. Se mândreşte cu gloria națiunii, are sentimentul că în succesele acesteia regăseşte propria lui contribuție şi se mândreşte cu ea; se bucură de prosperitatea generală de pe urma căreia trage foloase. Ceea ce resimte el față de patrie este analog sentimentului pe care oamenii îl poartă familiei lor, şi interesul ce-l poartă statului este tot o formă de egoism.

Europeanul nu vede în funcționar decât exponentul forței; americanul vede în el reprezentantul dreptului. Putem deci spune că în America omul nu ascultă niciodată de un alt om, ci ascultă de justiție sau de lege.

Astfel şi-a format despre el însuşi o părere de multe ori exagerată, însă mai întotdeauna salutară. Nu se sfieşte să se încreadă în propriile forțe, socotindu-le suficiente în toate împrejurările. Cineva îşi propune să întreprindă ceva, şi chiar dacă acest proiect are vreo legătură cu bunăstarea societății, lui nu-i trece prin minte să se adreseze autorității publice pentru a obține sprijinul ei. Aduce la cunoştință proiectul său, se oferă să-l execute, apelează la capacitățile individuale pentru a o susține pe a sa şi luptă din greu împotriva tuturor piedicilor. Fără îndoială, de multe ori reuşeşte mai puțin decât dacă statul ar fi fost în locul lui; dar în cele din

urmă, rezultatul general al tuturor inițiativelor individuale depăşeşte cu mult ceea ce ar putea face guvernul.

Deoarece autoritatea administrativă este plasată alături de cei pe care îi administrează, reprezentându-i într-o oarecare măsură chiar pe ei, ea nu stârneşte nici invidie, nici ură. Deoarece dispune de mijloace de acțiune limitate, fiecare înțelege că nu e posibil să se bizuie numai pe ea.

Aşadar, atunci când puterea administrativă intervine în sfera propriilor atribuții, ea nu se trezeşte singură, cum se întâmplă în Europa. Nu există părerea că îndatoririle persoanelor particulare au încetat pentru că reprezentantul societății a intrat în acțiune. Dimpotrivă, fiecare îl îndrumă, îl sprijină şi îl ajută.

Acțiunea forțelor individuale unită cu acțiunea forțelor sociale reuşeşte de multe ori înfăptuirea unor lucruri pe care nici chiar cea mai concentrată şi mai energică administrație nu ar fi fost în stare să le realizeze. (I)

Aş putea invoca multe fapte în sprijinul afirmațiilor mele; dar prefer să mă opresc asupra unuia singur şi să-l aleg pe acela pe care îl cunosc cel mai bine.

În America, mijloacele puse la dispoziția autorităților în scopul elucidării infracțiunilor şi urmăririi delincvenților sunt puține la număr.

Nu există poliție administrativă; actul de identitate este necunoscut. Poliția judiciară din Statele Unite nu poate fi comparată cu cea de la noi; agenții procuraturii sunt în număr mic ei nu comunică între ei şi inițiativa urmăririlor nu le aparține întotdeauna; procedura de instrucție este rapidă şi orală. Cu toate acestea, mă îndoiesc că există vreo altă țară în care să se întâmple atât de rar ca un delict să rămână nepedepsit.

Explicația acestei stări de lucruri rezidă în faptul că toți se consideră interesați în dovedirea delictului şi prinderea delincventului.

În timpul şederii mele în Statele Unite, am văzut cum locuitorii unui comitat unde fusese înfăptuit un delict grav au format spontan comitete, pentru a porni pe urmele vinovatului şi pentru a-l preda tribunalului.

În Europa, delincventul este considerat un nefericit care se luptă pentru a se salva de agenții puterii, populația pare că asistă la această luptă. În America, el este considerat un inamic al speciei umane şi întreaga lume îi este potrivnică.

Socot că instituțiile locale sunt utile tuturor popoarelor; dar mi se pare că poporul care are într-adevăr cel mai mult nevoie de ele este acela a cărui stare socială este democratică.

Într-o aristocrație există întotdeauna certitudinea că o ordine oarecare poate fi menținută în cadrul libertății.

Având mult de pierdut, guvernanții sunt foarte interesați în păstrarea ordinii.

Se poate de asemenea afirma că, într-o aristocrație, poporul este ferit de excesele despotismului, pentru că există oricând forțe organizate gata să se împotrivească despotului.

O democrație fără instituții locale nu posedă nicio garanție împotriva unor astfel de primejdii.

Cum să determini o mulțime care nu a învățat să folosească libertatea în lucrurile neînsemnate, să suporte libertatea în lucrurile importante?

Cum să te împotriveşti tiraniei într-o țară unde fiecare individ este slab şi unde nu există un interes comun care să-i unească pe toți indivizii?

Cei care se tem de excesul de libertate, ca şi cei pe care îi îngrijorează puterea absolută, trebuie deci să dorească în egală măsură dezvoltarea treptată a libertăților locale.

Sunt, de altfel, convins că națiunile cele mai expuse riscului de a cădea sub jugul centralizării administrative sunt cele a căror stare socială este democratică.

La acest rezultat concurează o seamă de cauze,

printre care următoarea:

Tendința permanentă a acestor națiuni este de a concentra întreaga autoritate guvernamentală în mâinile singurei puteri care reprezintă direct poporul, pentru că dincolo de popor nu se mai văd decât indivizi egali contopiți într-o masă comună.

Or, atunci când o singură putere este deja învestită cu toate atributele guvernării, îi vine foarte greu să nu încerce să pătrundă în detaliile administrației şi în cele din urmă izbuteşte să găsească prilejul de a o face. Am fost martorii unor astfel de situații la noi.

În Revoluția franceză au existat două mişcări în sens contrar pe care se cuvine să nu le confundăm: una favorabilă libertății, cealaltă favorabilă despotismului.

În vechea monarhie, regele singur hotăra legile. Mai prejos de puterea suveranului existau câteva vestigii, pe jumătate nimicite, de instituții locale. Acestea erau haotice, prost ordonate, adesea absurde. În mâinile aristocrației fuseseră uneori instrumente de opresiune.

Revoluția s-a pronunțat concomitent împotriva regalității şi împotriva instituțiilor locale. Ea a contopit în aceeaşi ură tot ceea ce o precedase, puterea absolută şi ceea ce putea tempera rigorile acesteia; a fost în acelaşi timp republicană şi centralizatoare.

Acest dublu caracter al Revoluției franceze este un fapt pe care partizanii puterii absolute au avut multă grijă să-l exploateze. Când îi vedeți că apără centralizarea administrativă, credeți că se străduiesc în favoarea despotismului? Nicidecum, ei apără una din marile cuceriri ale Revoluției. (K) Procedând astfel, poți rămâne popular, dar şi un adversar al drepturilor poporului, un slujitor ascuns al tiraniei, dar şi un iubitor declarat al libertății.

Am văzut la ele acasă cele două națiuni care au dus sistemul libertăților locale la stadiul cel mai înalt de dezvoltare şi am ascultat glasul partidelor care se înfruntă în sânul acestor națiuni.

În America, am dat peste oameni care doreau în secret să distrugă instituțiile democratice ale țării lor. În Anglia, am găsit alții care atacau cu glas tare aristocrația; nu am întâlnit însă niciunul care să nu fi fost de părere că libertatea locală este un lucru foarte bun.

În ambele țări, am constatat că relele statului erau imputate unui număr infinit de cauze diferite, niciodată însă libertății comunale.

I-am auzit pe cetățeni atribuind măreția sau prosperitatea patriei lor unei multitudini de cauze; dar pe toți i-am auzit numind în primul rând şi în fruntea tuturor celorlalte avantaje libertatea locală.

Să cred oare că nişte oameni cu păreri atât de împărțite, încât nu se înțeleg nici în ce priveşte doctrinele religioase, nici în ce priveşte teoriile politice, cad de acord în privința unui singur fapt, acela pe care îl pot cunoaşte cel mai bine, de vreme ce se petrece zilnic sub ochii lor – şi că acest fapt este eronat?

Numai popoarele care posedă puține sau nu posedă deloc instituții locale neagă utilizarea lor; adică, numai acele popoare care nu le cunosc le denigrează.

Capitolul VI.
DESPRE PUTEREA JUDECĂTOREASCĂ ÎN STATELE UNITE ŞI INFLUENȚA EI ASUPRA SOCIETĂȚII POLITICE

Anglo-americanii au păstrat pentru puterea judecătorească toate trăsăturile care o caracterizează la celelalte popoare. – În acelaşi timp au făcut din ea o mare putere politică. – Cum. – În ce privință sistemul juridic anglo-american se deosebeşte de toate celelalte. – De ce judecătorii americani au dreptul să declare legile neconstituționale. – Cum folosesc judecătorii americani acest drept. – Precauțiunile pe care şi le-a luat legiuitorul ca să împiedice abuzurile în folosirea acestui drept.

Am considerat că e necesar să dedic un capitol separat puterii judecătoreşti. Importanța sa politică e atât de mare, încât mi s-a părut că aş diminua-o în ochii cititorilor dacă aş vorbi despre ea în treacăt.

Au existat confederații şi în alte părți decât în America; s-au văzut republici şi în alte locuri decât pe țărmurile Lumii Noi; sistemul reprezentativ este adoptat în multe state europene; dar nu cred că până acum vreo națiune de pe lume să fi constituit puterea judecătorească în acelaşi fel ca americanii.

Dacă în Statele Unite există ceva greu de înțeles pentru un străin aceasta este organizarea judiciară. Ca să spunem aşa, nu există eveniment politic în care el să nu audă invocată autoritatea judecătorului; şi conchide – firesc – că în Statele Unite judecătorul este una dintre cele mai importante forțe politice. Dar dacă apoi examinează regulamentul tribunalelor, nu descoperă, la prima vedere, decât atribuții şi uzanțe judiciare. Din câte îşi dă seama, magistrații nu par niciodată să intervină în treburile publice decât din întâmplare; dar

această întâmplare revine mereu.

Când parlamentul din Paris critica şi refuza să înregistreze un edict; când convoca un funcționar care încălca legea pentru a-l chema la ordine, acțiunea politică a puterii judecătoreşti era evidentă. Nu se vede nimic asemănător în Statele Unite.

Americanii au păstrat pentru puterea judecătorească toate trăsăturile după care ne-am obişnuit s-o recunoaştem. Au circumscris-o exact în cercul în care ea se mişcă.

La toate popoarele, prima caracteristică a puterii judecătoreşti este aceea de a servi drept arbitru. Pentru ca tribunalele să acționeze trebuie să existe o contestație. Pentru ca să existe judecători, trebuie să existe procese. Dacă o lege nu dă naştere unei contestații, puterea judiciară nu are aşadar ocazia să se ocupe de ea. Ea există, dar nu e văzută. Dacă un judecător, în cadrul unui proces, atacă o lege care se referă la acest proces, el extinde cercul atribuțiilor sale, dar nu-l depăşeşte, deoarece a fost nevoit, într-un fel, să judece legea pentru ca să poată judeca procesul. Dacă el se pronunță asupra unei legi fără să ia ca punct de plecare un proces, el iese complet din sfera sa şi intră în cea a puterii legislative.

A doua caracteristică a puterii judecătoreşti este că ea se pronunță asupra cazurilor particulare şi nu asupra principiilor generale. Dacă un judecător, atunci când decide asupra unei chestiuni particulare, distruge un principiu general prin certitudinea dobândită că toate consecințele acestui principiu sunt atacate în acelaşi fel, principiul însuşi devine inoperant şi judecătorul rămâne în sfera sa firească de acțiune; dar dacă judecătorul atacă un principiu general şi-l distruge fără să aibă în vedere un caz particular, el iese din sfera în care toate popoarele s-au înțeles să-l circumscrie: devine mai important, mai util poate decât un magistrat, dar încetează să mai reprezinte puterea judecătorească..

A treia caracteristică a puterii judecătoreşti este aceea că nu poate acționa decât dacă este chemată, sau conform expresiei legale, dacă este sesizată. Această trăsătură nu este atât de generală ca celelalte două. Dar cred că, în pofida excepțiilor, ea poate fi considerată esențială. Prin natura sa puterea judecătorească este pasivă; ea trebuie pusă în mişcare ca să acționeze. I se denunță un delict şi vinovatul este pedepsit; e chemată să corecteze o injustiție şi o corectează; i se supune un act şi-l interpretează; dar ea nu va urmări de la sine delincvenții, nu va căuta nedreptățile şi nu va examina faptele. Puterea judecătorească ar forța, într-o anumită măsură, natura sa pasivă, dacă ar lua cu de la sine putere inițiativa şi s-ar institui ca un cenzor al legilor.

Aceste trei caractere distinctive ale puterii judecătoreşti au fost păstrate de americani. Judecătorul american nu se poate pronunța decât dacă există un litigiu. El nu se ocupă decât de cazuri particulare; şi pentru a acționa trebuie să aştepte să fie sesizat.

Deci judecătorul american seamănă perfect cu magistrații celorlalte națiuni. Cu toate acestea el deține o imensă putere politică.

De unde provine ea? El se mişcă în acelaşi cerc şi foloseşte aceleaşi mijloace ca şi ceilalți judecători; de ce posedă el o putere pe care ceilalți n-o au?

Cauza constă în acest singur fapt: americanii au recunoscut judecătorilor dreptul de a-şi întemeia hotărârile mai degrabă *pe constituție* decât pe *legi.* Astfel spus, li s-a permis să nu aplice legile care li se par neconstituționale.

Ştiu că un asemenea drept a fost uneori cerut şi de tribunalele din alte țări; dar nu le-a fost niciodată acordat. În America, el este recunoscut de toate puterile; nu întâlneşti niciun partid, nici măcar un om care să-l conteste.

Explicația se găseşte probabil în chiar principiul constituțiilor americane.

În Franța, constituția este o operă imuabilă, sau considerată ca atare. Nicio putere n-are dreptul s-o schimbe: aceasta este teoria moştenită. (L) în Anglia, i se recunoaşte parlamentului dreptul de a schimba constituția. Deci, în Anglia constituția se poate modifica mereu, sau mai degrabă ea nu există. Parlamentul este în acelaşi timp corp legislativ şi constituant. (M)

în America, teoriile politice sunt mai simple şi mai raționale.

O constituție americană nu e considerată imuabilă ca în Franța; ea nu va putea fi modificată de puterile ordinare ale societății ca în Anglia. Ea reprezintă o operă deosebită, fiind voința întregului popor, e obligatorie pentru legiuitori ca şi pentru simplii cetățeni, dar poate fi modificată prin voința poporului, potrivit unor forme prestabilite şi în cazuri prevăzute.

Constituția în America poate deci varia; dar cât timp există, ea se află la originea tuturor puterilor. Numai în ea se află forța predominantă.

E uşor de observat în ce fel aceste diferențe influențează situația şi drepturile corpului judiciar în cele trei țări pe care le-am citat.

Dacă în Franța tribunalele ar putea să nu țină seama de legi pe baza faptului că le consideră neconstituționale, puterea constituțională ar fi într-adevăr în mâinile lor, pentru că doar ele ar fi în drept să interpreteze constituția căreia nimeni nu i-ar putea modifica termenii. Ele s-ar putea aşeza deci în locul națiunii şi ar domina societatea, cel puțin în măsura în care slăbiciunea inerentă puterii judecătoreşti le-ar permite s-o facă.

Ştiu că refuzând judecătorilor dreptul de a declara legile neconstituționale, am da indirect corpului legislativ puterea de a schimba constituția, pentru că nu va mai întâmpina nicio barieră legală care să-l oprească. Dar e preferabil să acorzi puterea de a schimba constituția poporului unor oameni care reprezintă

imperfect voința poporului, decât unora care nu se reprezintă decât pe ei înşişi.

Ar fi şi mai nesocotit să li se acorde judecătorilor englezi dreptul de a rezista voinței corpului legislativ, deoarece parlamentul care face legile alcătuieşte şi constituția şi, în consecință, nu se poate în niciun caz să conteşti constituționalitatea unei legi, când ea este o emanație a celor trei puteri. Niciunul din aceste două raționamente nu este aplicabil în America, în Statele Unite constituția îi domină pe legislatori ca şi pe simplii cetățeni. Ea este prima între legi şi nu poate fi modificată printr-o altă lege. Este deci corect ca tribunalele să asculte de constituție, preferând-o altor legi acționând astfel nu subjugă societatea, deoarece, modificând constituția, poporul poate oricând să obțină supunere din partea judecătorilor. Astfel, judecătorii americani refuză fără ezitare să aplice legile care lor li se par a fi contrare constituției. Aceasta ține de însăşi esența puterii judecătoreşti: a alege dintre dispozițiile legale pe acelea care duc la respectarea lor cea mai strictă este, într-un fel, dreptul natural al magistratului.

În Franța, constituția este de asemenea prima între legi şi judecătorii au acelaşi drept de a o considera drept bază a hotărârilor lor; dar în exercitarea acestui drept ei nu pot să nu încalce un altul mai sfânt decât dreptul lor: acela al societății în numele căreia acționează. Aici, rațiunea obişnuită trebuie să cedeze în fața rațiunii de stat.

În America, unde națiunea poate oricând, schimbând constituția, să-şi reducă magistrații la ascultare, o asemenea primejdie nu este de temut. În această privință, politica şi logica sunt deci în acord şi atât poporul, cât şi judecătorul îşi păstrează privilegiile.

Când în fața tribunalelor din Statele Unite este invocată o lege pe care judecătorul o consideră contrară constituției, el poate să refuze aplicarea ei. Acest drept este singurul caracteristic magistraților americani, dar

din el decurge o mare influență politică.

Există într-adevăr foarte puține legi care prin natura lor să scape mult timp analizei judiciare, pentru că foarte puține dintre ele nu lovesc un interes individual pe care apărătorii pot şi trebuie să-l invoce în fața tribunalului.

Or, din ziua în care judecătorul refuză să aplice o lege într-un proces, ea pierde în acel moment o parte din forța sa morală. Cei lezați sunt avertizați că există un mijloc de a te sustrage obligației de a-i da ascultare: se înmulțesc procesele şi legea devine inoperantă. Şi atunci din două una: ori poporul schimbă constituția, ori legislativul îşi retrage legea.

Deci, americanii au încredințat tribunalelor lor o imensă putere politică; dar obligându-i să atace legile doar prin mijloace judiciare, au diminuat cu mult pericolele acestei puteri.

Dacă judecătorul ar fi putut să atace legile dintr-un punct de vedere teoretic şi general; dacă ar fi putut lua inițiativa şi să-l cenzureze pe legiuitor, ar fi intrat cu strălucire pe scena politică; devenit campion sau adversar al unui partid, ar fi chemat toate pasiunile care divid țara să participe la luptă. Dar când judecătorul atacă legea într-o dezbatere neînsemnată şi într-o aplicare specifică, publicul nu sesizează importanța atacului. Hotărârea lui n-are drept scop decât acela de a lovi un interes individual; legea este lezată doar întâmplător.

De altfel, legea astfel cenzurată nu este anulată: forța ei morală este diminuată, dar efectul ei material nu este suspendat. Doar cu timpul, şi după loviturile repetate ale jurisprudenței, ea sucombă în cele din urmă.

Mai mult, se înțelege astfel cu uşurință că încredințând interesului individual sarcina de a cenzura legile, legând intim procesul făcut legii cu procesul făcut persoanei, e cert că legislația nu va fi atacată cu uşurință. În acest sistem, ea nu mai este expusă

agresiunilor zilnice ale partidelor. Semnalând erorile legiuitorilor, se răspunde unei nevoi reale: se porneşte de la un fapt pozitiv şi măsurabil, pentru că el trebuie să servească drept bază într-un proces.

Nu-mi dau seama dacă acest mod de a acționa al tribunalelor americane, fiind cel mai prielnic ordinii publice, nu este totodată şi cel mai propice libertății.

Dacă judecătorul nu l-ar putea ataca pe legiuitor decât frontal, ar exista momente când s-ar teme s-o facă; ar exista altele când spiritul partizan l-ar împinge să îndrăznească a o face în fiecare zi. Astfel s-ar ajunge la situația în care legile ar fi atacate când puterea de la care emană ar fi slabă, şi lumea li s-ar supune fără a crâcni când ea ar fi puternică; adică, deseori legile ar fi atacate când ar fi mai util să fie respectate, şi ar fi respectate de îndată ce ar fi lesne ca în numele lor să se producă oprimarea.

Dar judecătorul american este adus fără voia lui pe terenul politicii. El judecă legea numai pentru că trebuie să judece un proces şi el nu poate să nu judece acest proces. Problema politică pe care el trebuie s-o rezolve e legată de interesul părților şi el nu poate refuza să se pronunțe fără a împieta asupra justiției. Tocmai împlinindu-şi riguros datoriile impuse profesiei de magistrat el îşi împlineşte misiunea cetățenească. E adevărat că, în acest fel, cenzura judiciară, exersată de tribunale asupra legislației, nu se poate extinde fără distincție la toate legile, deoarece există unele care nu pot niciodată să dea naştere acestui mod de contestare precis formulat care este numit proces. Şi, chiar dacă o asemenea contestare este posibilă, se poate imagina că nu va exista nicio persoană care să dorească să sesizeze tribunalele.

Americanii au simțit des acest inconvenient, dar au lăsat remediul incomplet din teama de a nu-i acorda în toate cazurile o eficacitate primejdioasă.

Restrânsă în limitele sale, puterea acordată

tribunalelor americane de a se pronunța asupra neconstituționalității legilor este încă una din cele mai puternice bariere care a fost vreodată înălțată împotriva tiraniei adunărilor politice.

ALTE PUTERI ACORDATE JUDECĂTORILOR AMERICANI

În Statele Unite toți cetățenii au dreptul să-i acuze pe funcționarii publici în fața tribunalelor ordinare. – Cum uzează ei de acest drept. – Art. 75 din constituția franceză a anului VIII. – Americanii şi englezii nu pot înțelege rostul acestui articol.

Nu ştiu dacă mai e nevoie să spun că la un popor liber, cum sunt americanii, toți cetățenii au dreptul să-i acuze pe funcționarii publici în fața judecătorilor obişnuiți şi toți judecătorii au dreptul să-i condamne pe funcționarii publici, într-atât este de natural acest lucru.

Nu înseamnă că li se acordă un privilegiu special tribunalelor dacă li se permite pedepsirea agenților puterii executive, când aceştia încalcă legea. Ar însemna să li se răpească un drept natural dacă li s-ar interzice acest lucru.

Nu mi s-a părut că în Statele Unite, făcându-i pe toți funcționarii răspunzători în fața tribunalelor, s-ar fi slăbit astfel puterile guvernului.

Dimpotrivă, mi s-a părut că, acționând astfel, americanii au sporit respectul datorat guvernanților, aceştia dându-şi mult mai multă osteneală să evite critica.

N-am observat nici ca în Statele Unite să se intenteze multe procese politice, lucru pe care mi-l explic cu uşurință. Un proces este întotdeauna, oricare ar fi natura sa, o treabă dificilă şi costisitoare. E lesne să acuzi un om public în ziare, dar nu te hotărăşti, fără

temeiuri grave, să-l citezi în fața justiției. Pentru a urmări juridic un funcționar trebuie să ai deci un motiv îndreptățit de plângere; şi funcționarii nu dau prilejul unui asemenea motiv când se tem că vor fi urmăriți.

Aceasta nu ține de forma republicană pe care au adoptat-o americanii, căci aceeaşi experiență se poate face zilnic în Anglia.

Aceste două popoare n-au considerat că şi-au asigurat independența permițând judecarea principalilor agenți ai puterii. Ei s-au gândit că libertatea ar putea fi garantată mai curând prin mici procese, la îndemâna oricărui cetățean decât prin proceduri majore la care nu se recurge niciodată sau care sunt folosite prea târziu.

În Evul Mediu era foarte dificil să-i capturezi pe delincvenți şi când judecătorii îi prindeau pe unii, îi supuneau uneori pe aceşti nenorociți la chinuri groaznice; ceea ce nu diminua numărul vinovaților. De atunci încoace s-a descoperit că făcând justiția mai sigură şi în acelaşi timp mai blândă, ea ar putea deveni mai eficientă.

Americanii şi englezii consideră că arbitrarul şi tirania trebuie tratate la fel cu furtul: să fie facilitată urmărirea şi să se îmblânzească pedeapsa.

În anul VIII al Republicii franceze a apărut o constituție în care articolul 75 era astfel conceput: „Agenții guvernului, alții decât miniştrii, nu pot să fie urmăriți pentru fapte legate de funcția lor decât în virtutea unei decizii a Consiliului de stat; în acest caz urmărirea are loc în fața tribunalelor ordinare”.

Constituția anului VIII a dispărut, dar nu şi acest articol al ei care s-a păstrat şi este încă invocat, în fiecare zi, împotriva îndreptățitelor reclamații ale cetățenilor.

Am încercat adesea să-i fac pe englezi sau pe americani să înțeleagă sensul acestui articol 75 şi mi-a fost întotdeauna foarte greu să reuşesc.

Ceea ce observau ei în primul rând era că, în Franța,

Consiliul de stat fiind un mare tribunal şi situat în centrul regatului, a trimite în fața lui în mod preliminar pe toți reclamanții însemna un fel de tiranie.

Dar când încercam să-i fac să înțeleagă că acel Consiliu de stat nu era un corp judecătoresc în sensul obişnuit al cuvântului ci un corp administrativ ai cărui membri depindeau de rege, în aşa fel încât regele, după ce ordonase în mod suveran unuia din slujitorii săi, numit prefect, să comită o inechitate putea comanda suveran altui slujitor, numit consilier de stat, să împiedice pedepsirea primului; când le spuneam că cetățeanul lezat din ordinul suveranului e obligat să-i ceară tot suveranului autorizația de a i se face dreptate, refuzau să creadă asemenea enormități şi mă acuzau de minciună şi ignoranță.

Se întâmpla adesea în vechea monarhie ca parlamentul să decreteze arestarea funcționarului public care se făcuse vinovat de un delict. Uneori autoritatea regală intervenea, anulând procedura. Despotismul se arăta pe față şi ascultarea însemna doar supunerea în fața forței.

Deci, am dat bine înapoi de la punctul la care ajunseseră înaintaşii noştri; căci permitem făptuirea, sub pretextul justiției şi consacrarea în numele legii, a ceea ce înainte numai violența impunea.

Capitolul VII.
DESPRE JUSTIȚIA POLITICĂ ÎN STATELE UNITE

Ce înțelege autorul prin justiție politică. – Cum este înțeleasă justiția politică în Franța, în Anglia, în Statele Unite. – în America, judecătorul politic nu se ocupă decât de funcționarii publici. – El pronunță mai curând destituiri decât pedepse. – Justiția politică, mijloc obişnuit de guvernare. – Justiția politică, aşa cum este ea înțeleasă în Statele Unite este, deşi blândă, sau poate din cauză că este blândă, o armă foarte puternică în mâinile majorității.

Înțeleg prin justiție politică decizia pronunțată de un corp politic momentan învestit cu dreptul de a judeca.

În guvernările absolutiste e inutil să se dea justiției forme extraordinare: suveranul, în numele căruia este urmărit acuzatul, fiind stăpânul tribunalelor ca şi a tot ce există, n-are nevoie să-şi caute garanții în altă parte decât în concepția existentă despre putere. Singura sa teamă posibilă este aceea ca să nu fie încălcate aparențele exterioare ale justiției şi ca autoritatea lui să nu fie dezonorată prin dorința de a o întări.

Dar în cea mai mare parte a țărilor libere, unde majoritatea nu poate niciodată acționa asupra tribunalelor, aşa cum ar face-o un suveran absolut, s-a întâmplat uneori ca puterea judiciară să fie lăsată să încapă momentan chiar în mâinile reprezentanților societății. S-a preferat să se confunde astfel, pentru un scurt timp, puterile decât să se violeze principiul necesar al unității de guvernare. Anglia, Franța, Statele Unite au introdus în legile lor justiția politică: este interesant de examinat ce foloase au tras aceste trei mari popoare de pe urma ei.

În Anglia şi în Franţa *camera pairilor* este şi curtea supremă de justiţie[118] penală a naţiunii. Ea nu judecă toate delictele politice, dar le poate judeca pe toate.

Alături de camera pairilor mai există o putere politică, învestită cu dreptul de a acuza. Singura diferenţă care există, în această privinţă între cele două ţări, este următoarea: în Anglia deputaţii pot acuza pe cine doresc în faţa pairilor; în timp ce în Franţa ei nu pot urmări în felul acesta decât pe miniştrii regelui.

În rest, în ambele ţări, camera pairilor găseşte la dispoziţia sa toate legile penale pentru a-i pedepsi pe delincvenţi.

În Statele Unite, ca şi în Europa, una din cele două ramuri ale puterii legislative este învestită cu dreptul de a acuza, cealaltă cu dreptul de a judeca. Reprezentanţii denunţă vinovatul, Senatul îl pedepseşte.

Dar Senatul nu poate fi *sesizat* decât de *reprezentanţi,* iar reprezentanţii nu pot acuza în faţa lui decât *pe funcţionarii publici.* Astfel Senatul are o competenţă mai restrânsă decât camera pairilor din Franţa şi Camera Reprezentanţilor are un drept de acuzare mai larg decât deputaţii noştri.

Dar iată cea mai mare diferenţă care există între America şi Europa: în Europa tribunalele politice pot aplica toate dispoziţiile Codului penal; în America dacă unui vinovat i s-a retras învestitura oficială şi a fost declarat nedemn să mai ocupe în viitor vreo altă funcţie politică, dreptul lor a fost epuizat şi începe misiunea tribunalelor ordinare.

Să presupunem că preşedintele Statelor Unite a comis o crimă de înaltă trădare.

Camera Reprezentanţilor îl acuză, senatorii pronunţă demiterea lui. Apoi el compare în faţa unui juriu, care este singurul în măsură să-l priveze de libertate sau să-i ia viaţa.

Acest lucru aruncă o lumină puternică asupra subiectului care ne preocupă.

Introducând justiția politică în legile lor, europenii au vrut să-i poată judeca pe marii criminali, indiferent de originea, rangul sau puterea lor în stat. Pentru ca să izbutească, au reunit deocamdată în sânul unui mare corp politic toate prerogativele tribunalelor.

Legislatorul a devenit astfel magistrat; el a putut stabili delictul, a putut să-l încadreze şi să-l pedepsească. Dându-i drepturile judecătorului, legea i-a impus toate îndatoririle şi l-a obligat să respecte toate formele justiției.

Când un tribunal politic, francez sau englez, judecă un funcționar public şi pronunță împotriva lui o condamnare, el îl demite de fapt din toate funcțiile şi poate să-l declare nedemn de a mai ocupa vreo funcție în viitor: dar aici destituirea şi interdicția politică sunt o consecință a deciziei şi nu decizia însăşi.

Deci, în Europa, justiția politică este mai degrabă un act judiciar, decât o măsură administrativă.

În Statele Unite se constată contrariul şi este uşor să te convingi că acolo justiția politică este mai degrabă o măsură administrativă decât un act judiciar.

Este adevărat că decizia Senatului este judiciară în formă; pentru a o pronunța, senatorii sunt obligați să se conformeze formalităților şi uzanțelor procedurale. Ea mai este judiciară prin motivele pe care se întemeiază;

în general, Senatul este obligat să ia ca bază un delict de drept comun. Dar este administrativă prin obiectul ei.

Dacă scopul principal al legiuitorului american ar fi fost într-adevăr să doteze un corp politic cu o mare putere judiciară, nu şi-ar fi restrâns acțiunea la cercul funcționarilor publici, deoarece cei mai periculoşi inamici ai statului pot să n-aibă vreo funcție: acest lucru este cu atât mai adevărat în republici, unde protecția partidelor contează în primul rând şi unde foarte des ai mai multe avantaje dacă n-ai nicio putere legală.

Dacă legiuitorul american ar fi vrut să dea societății înseşi dreptul de a preveni, prin teama de pedeapsă, marile delicte, aşa cum procedează un judecător, ar fi pus la dispoziția tribunalelor politice toate resursele Codului penal; dar nu le-a oferit decât o armă incompletă şi care nu-i poate pedepsi pe cei mai periculoşi criminali. Deoarece puțin îi pasă de o sentință de interdicție politică celui care vrea să răstoarne legea însăşi.

Deci scopul principal al justiției politice în Statele Unite este acela de a-i retrage puterea celui care o foloseşte rău şi de a-l împiedica pe acest cetățean să mai fie învestit pe viitor. Este, după cum se vede, un act administrativ căruia i s-a dat solemnitatea unei decizii.

Deci, în acest domeniu, americanii au creat o formă mixtă. Ei au dat destituirii administrative toate garanțiile justiției politice şi au retras justiției politice cele mai mari rigori ale ei.

Odată ce ne-am fixat asupra acestui punct, totul se leagă; descoperim atunci de ce constituțiile americane îi supun pe toți funcționarii civili jurisdicției Senatului şi îi exceptează pe militari, ale căror delicte sunt totuşi mai periculoase. În structura civilă, americanii n-au, ca să spunem aşa, funcționari revocabili: unii sunt inamovibili, alții dețin drepturile de la un mandat care nu poate fi abrogat. Pentru a li se putea lua puterea, trebuie deci ca toți să fie judecați. Dar militarii depind de şeful statului, care este el însuşi un funcționar civil. Lovindu-l pe şeful statului, ei sunt cu toții atinşi de aceeaşi lovitură{119}.

Acum, dacă vom compara sistemul european şi sistemul american în efectele pe care le produce sau poate să le producă, vom descoperi diferențe nu mai puțin sensibile.

În Franța şi în Anglia, justiția politică este considerată o armă extraordinară de care societatea se serveşte doar pentru a se salva în momentele de mare pericol.

Nu se poate nega că justiția politică, aşa cum este înțeleasă în Europa, violează principiul conservator al diviziunii puterilor, şi că amenință neîntrerupt libertatea şi viața oamenilor.

În Statele Unite, justiția politică nu încalcă decât indirect principiul separării puterilor; nu amenință deloc existența cetățenilor; nu planează – ca în Europa – deasupra tuturor capetelor, de vreme ce nu-i loveşte decât pe aceia care, acceptând funcții publice, se supun de la început tuturor rigorilor sale.

Este, în acelaşi timp, şi mai puțin redutabilă şi mai puțin eficientă.

În consecință, legiuitorii din Statele Unite nu au considerat-o ca pe un medicament foarte puternic împotriva marilor boli ale societății, ci ca pe un mijloc obişnuit de guvernare.

Din acest punct de vedere, ea exercită, poate, o influență reală mai mare asupra corpului social în America decât în Europa. Într-adevăr, nu trebuie să ne lăsăm înşelați de aparenta blândețe a legislației americane în privința justiției politice. În primul rând, e cazul să observăm că în Statele Unite tribunalul care pronunță sentințele este compus din aceleaşi elemente şi este supus aceloraşi influențe ca şi corpul însărcinat cu acuzarea, ceea ce dă un impuls aproape de neînfrânt pasiunilor vindicative ale partidelor. Dacă judecătorii politici din Statele Unite nu pot să pronunțe pedepse atât de severe ca judecătorii politici din Europa, sunt totuşi mai puține şanse ca să fii achitat de ei. Condamnarea este mai puțin grea, dar mai sigură.

Când au întemeiat tribunalele politice, europenii au avut ca scop principal *pedepsirea* vinovaților; americanii – *să le ia puterea.* Justiția politică în Statele Unite este într-un anume fel o măsură preventivă. Judecătorul nu trebuie încătuşat în definiții penale foarte precise.

Nimic nu e mai înspăimântător decât imprecizia legilor americane, când definesc delictele politice

propriu-zise: „Delictele care motivează condamnarea preşedintelui (spune Constituția Statelor Unite, secțiunea IV, art. 1) sunt înalta trădare, corupția, sau alte mari crime şi delicte/' Cele mai multe constituții ale statelor sunt încă şi mai vagi.

„Funcționarii publici – spune Constituția din Massachusetts – vor fi condamnați pentru comportarea vinovată pe care au avut-o şi pentru proasta administrare{120}. Toți funcționarii care au pus în pericol siguranța statului, prin proasta administrare, corupție, sau alte delicte, spune Constituția din Virginia, vor putea fi acuzați de Camera Deputaților." Există constituții care nu specifică niciun delict, cu scopul de a lăsa să apese asupra funcționarilor publici o responsabilitate nelimitată{121}.

Dar ceea ce face ca legile americane să fie atât de temute decurge, aş îndrăzni să spun, chiar din caracterul lor blând.

Am văzut că în Europa destituirea unui funcționar şi interdicția lui politică sunt consecințe ale pedepsei, în timp ce în America aceasta e însăşi pedeapsa. De aici rezultă următoarele: în Europa, tribunalele politice sunt învestite cu drepturi teribile pe care uneori nu ştiu cum să le folosească, şi li se întâmplă să nu pedepsească de teamă de a nu pedepsi prea tare. Dar în America, nimeni nu se dă înapoi de la pronunțarea unei pedepse care nu provoacă vaietele oamenilor; a condamna un duşman politic la moarte pentru a-i lua puterea este în ochii tuturor un asasinat oribil; a declara că adversarul e nedemn de a poseda această putere şi a i-o lua, lăsându-i libertatea şi viața, poate să pară rezultatul onest al unei lupte.

Or, această sentință, atât de uşor de pronunțat, este totuşi culmea nenorocirii pentru cei cărora ea li se aplică. Marii delincvenți vor sfida, fără îndoială, rigorile-i zadarnice; oamenii obişnuiți vor vedea în sentință distrugerea poziției lor, un atentat la onoarea lor şi care-

i condamnă la o ruşinoasă trândăvie mai rea decât moartea.

În Statele Unite, judecata politică exercită deci asupra vieții societății o influență cu atât mai mare cu cât pare mai puțin de temut. Ea nu acționează direct asupra celor care sunt guvernați, dar face ca majoritatea să fie în întregime stăpână pe cei care o guvernează; ea nu dă legiuitorului o imensă putere de care nu ar putea uza decât în zilele de criză; îi dă posibilitatea să aibă o putere moderată şi permanentă, pe care o poate folosi zilnic. Dacă forța este mai puțin mare, folosirea ei este, pe de altă parte, mai comodă şi abuzul mai uşor de comis.

Împiedicând tribunalele politice să pronunțe pedepse judiciare, mi se pare deci că americanii au prevenit mai degrabă consecințele cele mai grele ale tiraniei legislative decât tirania propriu-zisă. Şi nu ştiu, dacă, la urma urmelor, justiția politică, aşa cum este ea înțeleasă în Statele Unite nu este arma cea mai formidabilă care a fost pusă vreodată în mâinile majorității.

Când republicile americane vor începe să degenereze, cred că acest lucru va fi uşor de sesizat, va fi suficient de văzut dacă numărul proceselor politice este în creştere. (N)

Capitolul VIII.
DESPRE CONSTITUȚIA FEDERALĂ

Până acum am considerat fiecare stat ca un întreg şi am arătat diferitele resorturi pe care le acționează poporul, precum şi mijloacele de care se foloseşte. Dar toate aceste state pe care le-am considerat independente sunt totuşi obligate să se supună, în anumite cazuri, unei autorități superioare, care este cea a Uniunii. A sosit momentul să examinăm partea de suveranitate care este cedată Uniunii şi să examinăm rapid Constituția federală{122}.

ISTORICUL CONSTITUȚIEI FEDERALE

Originea primei Uniuni. – Slăbiciunea sa. – Congresul face apel la puterea constituantă. – Intervalul de doi ani care se scurge între acest moment şi cel în care noua constituție este promulgată.

Cele treisprezece colonii care au scuturat simultan jugul englez la sfârşitul secolului trecut aveau, cum am mai spus, aceeaşi religie, aceeaşi limbă, aceleaşi moravuri, aproape aceleaşi legi; luptau contra unui duşman comun: aveau deci puternice motive pentru a stabili o legătură strânsă între ele şi pentru a se contopi într-o singură şi aceeaşi națiune.

Dar, fiecare dintre ele, având dintotdeauna o existență separată şi o administrație gata constituită, îşi crease interese şi deprinderi specifice şi era potrivnică unei uniuni trainice şi complete care ar fi făcut să dispară însemnătatea ei individuală într-un prestigiu comun. De aici, două tendințe opuse: una care-i îndemna pe anglo-

americani să se unească şi alta care-i îndemna să se despartă.

Cât a durat războiul cu patria-mamă necesitatea a făcut să precumpănească principiul uniunii. Şi deşi legile care constituiau această uniune erau defectuoase, legătura comună subzista în pofida lor[123].

Dar de îndată ce s-a încheiat pacea, viciile legislației au ieşit la iveală: părea că statul se va descompune dintr-odată. Fiecare colonie, devenind republică independentă, a pus mâna pe întreaga suveranitate. Guvernul federal, pe care însăşi constituția sa îl condamna la slăbiciune şi pe care sentimentul primejdiei colective nu-l mai susținea, şi-a văzut pavilionul pradă insultelor marilor popoare europene, în timp ce el nu avea destule resurse pentru a face față popoarelor indiene şi pentru a plăti dobânzile datoriilor contractate în timpul războiului pentru Independență. Gata să dispară, şi-a declarat oficial neputința şi a făcut apel la puterea constituantă[124].

Dacă vreodată America a ştiut să se ridice pentru câteva clipe la acea înaltă treaptă a gloriei unde imaginația orgolioasă a locuitorilor săi ar dori s-o situeze mereu, aceasta s-a întâmplat în acel moment suprem în care puterea națională tocmai abdicase, oarecum, de la supremația ei.

Lupta energică a unui popor pentru cucerirea independenței este un spectacol pe care l-au putut oferi toate secolele. De altfel, s-au exagerat mult eforturile făcute de americani pentru a se sustrage jugului englez. Despărțite de duşmanii lor prin 1300 de leghe marine, ajutate de un aliat puternic, Statele Unite şi-au datorat victoria mai curând poziției lor decât valorii militare sau patriotismului cetățenilor săi. Cine ar îndrăzni să compare războiul din America cu războaiele Revoluției franceze, eforturile americane cu ale noastre, când Franța, fiind ținta atacurilor întregii Europe, fără bani, fără credite, fără aliați, îşi trimitea a douăzecea parte din

populație să înfrunte duşmanul, stingând cu o mână incendiul ce-i devora ființa şi înălțând cu alta torța pe care o rotea în jurul ei? Dar ceea ce este nou în istoria societății este să vezi un mare popor, avertizat de legiuitorii săi că mecanismele guvernării sunt pe punctul de a se opri, întorcându-şi fără grabă şi fără teamă privirile asupra sa, măsurând profunzimea răului şi stăpânindu-se timp de doi ani buni pentru a avea răgazul de a găsi leacul; şi când remediul a fost găsit să vezi că se supune de bunăvoie, fără ca lumea să verse o lacrimă sau vreo picătură de sânge.

Când s-a făcut simțită imperfecțiunea primei Constituții federale, efervescența pasiunilor politice născute de revoluție se calmase în parte şi toți marii oameni pe care-i crease erau încă în viață. A fost un noroc dublu pentru America. Adunarea puțin numeroasă{125} care s-a însărcinat să elaboreze a doua Constituție cuprindea cele mai strălucite spirite şi cele mai nobile caractere care au existau vreodată în Lumea Nouă. Era prezidată de George Washington.

După lungi şi mature deliberări, această comisie națională a oferit poporului spre adoptare corpul legilor organice după care se conduce Uniunea şi în zilele noastre. Succesiv, au adoptat-o toate statele{126}. Noul guvern federal a intrat în funcție în 1789, după doi ani de interregn. Deci revoluția americană s-a încheiat tocmai în momentul în care începea a noastră.

TABLOU SUMAR AL CONSTITUȚIEI FEDERALE

Diviziunea puterilor între suveranitatea federală şi suveranitatea statelor. – Guvernul statelor ține de dreptul comun; – guvernul federal este excepția.

O primă dificultate a apărut, probabil, spiritului american. Este vorba despre împărțirea suveranității în aşa fel încât statele care formau Uniunea să continue să

se autoguverneze în tot ceea ce priveşte doar prosperitatea lor internă, fără ca națiunea întreagă, reprezentată de Uniune, să înceteze să constituie un corp şi să facă față tuturor nevoilor generale. Problemă complexă şi greu de rezolvat.

Era imposibil să se reglementeze dinainte, într-o manieră exactă şi completă, partea de putere care urma să revină celor două guverne care aveau să-şi împartă suveranitatea. Cine poate să prevadă toate amănuntele vieții unui popor?

Datoriile şi drepturile guvernului federal erau simple şi destul de uşor de definit, pentru că Uniunea fusese creată cu scopul de a răspunde câtorva mari necesități generale. Datoriile şi drepturile guvernelor diferitelor state erau, dimpotrivă, multiple şi complicate, pentru că guvernul pătrundea în toate detaliile vieții sociale.

Au fost deci definite cu grijă atribuțiile guvernului federal, şi s-a declarat că tot ce nu este cuprins în această definiție intră în atribuțiile guvernelor statelor. Astfel, guvernarea diferitelor state a rămas dreptul lor comun; guvernarea federală a devenit excepția[127].

Dar cum se prevedea că, în practică, se vor putea ridica unele probleme relativ la limitele exacte ale acestei guvernări excepționale şi că ar fi periculos să se lase rezolvarea acestor probleme în seama tribunalelor ordinare instituite în diverse state de către chiar aceste state, a fost creată o înaltă curte[128] federală, tribunal unic, care avea printre atribuții menținerea între cele două guverne rivale a separației puterilor, aşa cum fusese reglementată prin Constituție[129].

ATRIBUȚIILE GUVERNULUI FEDERAL

Puterea acordată guvernului federal de a face pace, război, de a stabili taxele generale. – Chestiunile de politică internă de care se poate ocupa. – Guvernul Uniunii, mai centralizat în unele privințe decât guvernarea regală sub vechea monarhie

franceză.

În relațiile dintre ele, popoarele sunt doar indivizi. O națiune are nevoie de un guvern unic, mai cu seamă pentru a se impune favorabil în fața străinilor.

Deci, i s-a acordat Uniunii dreptul exclusiv de a încheia pace sau de a face război; de a încheia tratate comerciale; de a mobiliza armata şi de a echipa flota{130}.

Necesitatea unui guvern național nu se face atât de imperios simțită în privința treburilor interne ale societății.

Există totuşi anumite interese generale pe care doar o autoritate generală le poate asigura cu folos.

A fost lăsat în seama Uniunii dreptul de a regla tot ce se raportează la valoarea banilor; a fost însărcinată să se ocupe de poştă; i s-a dat dreptul să deschidă mari căi de comunicație care să unească diversele părți ale teritoriului{131}.

În general, guvernele diferitelor state au fost considerate libere în sfera lor; totuşi, ele puteau abuza de această independență şi compromite prin măsuri imprudente securitatea întregii Uniuni; în aceste cazuri rare, definite în prealabil, i s-a permis guvernului federal să intervină în treburile interne ale statelor{132}. Astfel, recunoscând fiecărei republici confederate dreptul de a modifica sau de a-şi schimba legislația, i s-a interzis, totuşi, să emită legi retroactive şi să-şi creeze un corp nobiliar{133}.

Şi, în sfârşit, pentru ca guvernul federal să-şi poată îndeplini obligațiile care i-au fost impuse, i s-a acordat dreptul nelimitat de a percepe taxe{134}.

Dacă analizăm cu atenție separația puterilor aşa cum a stabilit-o constituția federală, dacă pe de o parte examinăm partea de suveranitate pe care şi-au rezervat-o statele înseşi, iar pe de altă parte, acele atribuții şi drepturi luate de Uniune, ne este uşor să constatăm că legislatorii federali îşi formaseră idei foarte clare şi

corecte despre ceea ce am numit mai înainte centralizarea guvernamentală.

Statele Unite nu alcătuiesc doar o republică, ele alcătuiesc şi o confederaţie. Cu toate acestea, autoritatea naţională este, din anumite puncte de vedere, mai centralizată decât era în aceeaşi epocă în mai multe monarhii absolute din Europa. Am să citez doar două exemple.

În Franţa existau treisprezece instanţe suverane, care, de cele mai multe ori, aveau dreptul de a interpreta legea fără posibilitate de apel. Avea, în plus, câteva provincii numite teritorii de stat, care, după ce autoritatea suverană desemnată să reprezinte naţiunea ordona perceperea unui impozit, puteau să-i refuze concursul.

Uniunea nu are decât un singur tribunal pentru interpretarea legii şi o singură legislaţie pentru a o face; impozitul votat de reprezentanţii naţiunii este obligatoriu pentru toţi cetăţenii. Deci în aceste două puncte esenţiale, Uniunea este mai centralizată decât era monarhia franceză; şi cu toate acestea Uniunea nu este decât un mozaic de republici confederate.

În Spania, anumite provincii aveau dreptul să stabilească un sistem de vămuire propriu, drept care ţine prin însăşi esenţa sa de suveranitatea naţională.

În America, numai Congresul are dreptul să reglementeze raporturile comerciale dintre state. Deci, guvernul confederaţiei este mai centralizat în această privinţă decât cel din regatul spaniol.

Este adevărat că în Franţa, ca şi în Spania, puterea regală fiind totdeauna în stare să înfăptuiască, la nevoie chiar prin forţă, ceea ce constituţia regatului îi refuză de drept, se ajunge în cele din urmă la acelaşi lucru. Dar aici eu vorbesc despre teorie.

PUTERILE FEDERALE

După ce am circumscris guvernul federal în sfera sa de acțiune precis delimitată, trebuie să ştim cum va putea fi pus în mişcare în interiorul ei.

PUTERILE LEGISLATIVE

Deosebirile dintre alcătuirea Senatului şi cea a Camerei Reprezentanților. *Divizarea corpului legislativ în două ramuri. – Diferențe în modul de alcătuire al celor două Camere. – Principiul independenței statelor e învingător în alcătuirea Senatului. – Principiul suveranității naționale în alcătuirea Camerei Reprezentanților. – Constituțiile nu sunt logice când popoarele sunt tinere şi efectele ciudate care rezultă de aici.*

În organizarea puterilor Uniunii, a fost urmat, în multe puncte, planul alcătuit de la început prin constituția fiecărui stat.

Corpul legislativ federal al Uniunii a fost compus din Senat şi Camera Reprezentanților.

Spiritul de conciliere a făcut ca, în formarea fiecăruia dintre aceste corpuri, să fie urmate reguli diferite.

Am lăsat să se înțeleagă, mai înainte, că în momentul când s-a dorit alcătuirea Constituției federale, s-au făcut simțite două interese opuse. Aceste două interese au dat naştere la două opinii.

Unii voiau să facă din Uniune o ligă de state independente, un fel de congres, unde reprezentanții unor popoare distincte vor veni să discute anumite puncte de interes comun.

Ceilalți doreau să-i reunească pe toți locuitorii fostelor colonii într-un singur şi acelaşi popor şi să le dea un guvern care, deşi va avea o sferă de activitate limitată, va putea acționa înăuntrul ei ca singur şi unic reprezentant al națiunii. Consecințele practice ale acestor două teorii erau foarte diferite.

Astfel, dacă s-ar fi organizat o ligă şi nu un guvern național, dreptul de a decide ar fi revenit majorității

statelor şi nicidecum majorităţi locuitorilor Uniunii, deoarece fiecare stat, mare sau mic, şi-ar fi păstrat astfel caracterul de putere independentă şi ar fi intrat în Uniune pe picior de perfectă egalitate.

Dimpotrivă, din momentul în care se considera că toţi locuitorii Statelor Unite alcătuiesc un unic şi acelaşi popor, era firesc ca numai majoritatea cetăţenilor să aibă rolul decisiv.

Se înţelege că statele mici nu puteau să fie de acord cu aplicarea acestei doctrine fără a renunţa la însăşi existenţa lor în ceea ce priveşte suveranitatea federală; deoarece dintr-o putere care ar fi participat la reglementare ele ar fi devenit o fracţiune neînsemnată a unui popor numeros. Primul sistem le-ar fi acordat o putere excesivă; al doilea le anula.

Aşa stând lucrurile, s-a întâmplat ceea ce se întâmplă de obicei când interesele se opun raţionamentelor: au fost adaptate regulile logicii. Legiuitorii au adoptat clauze intermediare care conciliau forţat două sisteme teoretic de neîmpăcat.

Principiul independenţei statelor a triumfat în alcătuirea Senatului; principiul suveranităţii naţionale, în alcătuirea Camerei Reprezentanţilor.

Fiecare stat a trebuit să trimită doi senatori în Congres şi un anume număr de reprezentanţi, proporţional cu populaţia{135}.

Din acest aranjament a rezultat că, în zilele noastre, statul New York are patruzeci de reprezentanţi în Congres şi doar doi senatori; statul Delaware doi senatori şi un reprezentant. Deci, în Senat, statul Delaware este egal cu statul New York, în timp ce acesta are în Camera Reprezentanţilor o influenţă de patruzeci de ori mai mare decât primul. Astfel, se poate întâmpla ca minoritatea naţiunii care domină Senatul să paralizeze complet voinţa majorităţii reprezentată în cealaltă Cameră; ceea ce contrazice spiritul guvernării constituţionale.

Aceasta dovedeşte cât de dificil este şi cât de rar se reuşeşte legarea într-o manieră logică şi raţională a tuturor componentelor unei legislaţii.

De-a lungul timpului, se nasc în acelaşi popor interese diferite şi se consacră drepturi diverse. Când apoi trebuie stabilită o constituţie generală, fiecare din aceste interese şi drepturi formează tot atâtea obstacole naturale care se opun ca vreun principiu politic să fie urmărit în toate consecinţele sale. Deci, doar la naşterea unei societăţi poţi fi total logic în alcătuirea legilor. Când vedeţi că un popor se bucură de acest avantaj, nu vă grăbiţi să trageţi concluzia că este înţelept; gândiţi-vă mai curând că e tânăr.

În epoca în care s-a format constituţia federală nu existau printre anglo-americani decât două interese net opuse unul altuia: interesul individualizării fiecărui stat şi interesul unirii întregului popor; şi a trebuit să se ajungă la un compromis.

Trebuie totuşi să recunoaştem că această parte a constituţiei n-a produs până acum relele la care ne putem aştepta.

Toate statele sunt tinere; sunt apropiate unele de altele; au moravuri, idei şi nevoi omogene; deosebirea care rezultă din întinderea lor diferită nu este suficientă pentru a face ca interesele lor să fie foarte opuse. Aşa încât nu s-a întâmplat niciodată ca statele mici să se asocieze în Senat împotriva planurilor celor mari. De altfel, există o forţă atât de puternică în exprimarea legală a voinţelor întregului popor, încât, dacă majoritatea se exprimă prin Camera Reprezentanţilor, Senatul devine destul de slab faţă de ea.

Apoi, să nu uităm că nu depindea de legislatorii americani să facă o singură şi aceeaşi naţiune din poporul căruia voiau să-i dea legi. Scopul constituţiei federale n-a fost să distrugă existenţa statelor, ci numai să o restrângă. Din momentul în care acestor corpuri secundare li se lăsa o putere reală (şi era imposibil să le

fie retrasă), se renunța de la bun început la folosirea obişnuită a constrângerii pentru a le supune voinței majorității. Acestea o dată stabilite, introducerea forțelor lor individuale în mecanismele guvernării federale nu avea nimic extraordinar. Nu făcea decât să se constate un fapt existent, acela al unei puteri recunoscute care trebuie menajată şi nu violentată.

ALTE DEOSEBIRI ÎNTRE SENAT ŞI CAMERA REPREZENTANȚILOR

Senatul numit de legiuitorii din provincii. – Reprezentanții numiți de popor. – Două trepte de alegeri pentru primul. – Una singură pentru a doua. – Durata diferitelor mandate. – Atribuții.

Senatul nu se deosebeşte de cealaltă Cameră doar prin principiul reprezentării, ci şi prin felul în care este ales, prin durata mandatului şi prin caracterul atribuțiilor.

Camera Reprezentanților e numită de popor; Senatul de legiuitorii fiecărui stat.

Prima este produsul alegerilor directe, al doilea al alegerilor în două etape.

Mandatul reprezentanților durează doar doi ani; cel al senatorilor, şase.

Camera Reprezentanților nu are decât funcții legislative; ea nu participă la puterea judecătorească decât acuzându-i pe funcționarii publici; Senatul contribuie la elaborarea legilor; el judecă delictele politice care-i sunt deferite de Camera Reprezentanților; în plus, el este marele consiliu executiv al națiunii. Tratatele încheiate de preşedinte trebuie să fie validate de Senat; opțiunile preşedintelui, pentru a deveni definitive, au nevoie de aprobarea aceluiaşi corp[136].

DESPRE PUTEREA EXECUTIVĂ[137]

Dependența preşedintelui. – Electiv şi responsabil. – Preşedintele e liber în sfera sa, Senatul îl supraveghează şi nu-l conduce. – Retribuția preşedintelui fixată în momentul în care-şi preia funcția. – Veto suspensiv.

Legiuitorii americani aveau o sarcină dificilă de dus la bun sfârşit: ei doreau să creeze o putere executivă care să depindă de majoritate şi care să fie totuşi destul de puternică pentru ca să acționeze liber în sfera ei.

Menținerea formei republicane pretindea ca reprezentantul puterii executive să fie supus voinței naționale.

Preşedintele este un magistrat ales. Onoarea sa, bunurile sale, libertatea şi viața sa sunt chezaşe pentru corecta folosire a puterii sale. Exercitându-şi această putere el nu este, de altfel, complet independent: Senatul îl supraveghează în relațiile lui cu puterile străine, ca şi în distribuirea funcțiilor; în aşa fel încât el să nu poată fi corupt, nici să poată corupe.

Legiuitorii Uniunii au înțeles că puterea executivă nu-şi va putea îndeplini demn şi cu folos datoria, dacă nu vor izbuti să-i ofere mai multă stabilitate şi mai multă putere decât îi acordase fiecare stat.

Preşedintele a fost numit pentru patru ani, şi a putut fi reales. Având timp în fața lui, a avut şi îndemnul de a munci pentru binele public şi mijloacele pentru a-l înfăptui.

Preşedintele a devenit singurul şi unicul reprezentant al puterii executive a Uniunii. S-a evitat chiar subordonarea voinței sale voinței unui consiliu: mijloc periculos care, slăbind acțiunea guvernului, diminuează responsabilitatea guvernanților. Senatul are dreptul să anuleze deciziile preşedintelui, dar n-are cum să-l oblige să acționeze, nici cum să împartă cu el puterea executivă.

Acțiunea legislativului asupra puterii executive poate fi directă: am văzut că americanii au avut grijă ca ea să

nu se exercite. Ea poate fi, de asemeni, indirectă.

Privând funcționarul public de leafa lui, Camerele îi pot afecta o parte din independență; stăpâne pe elaborarea legilor, ne putem teme că ele îi vor lua încetul cu încetul partea de putere pe care constituția a dorit să le-o rezerve.

Această dependență a puterii executive este unul din viciile inerente constituțiilor republicane. Americanii n-au putut distruge panta pe care alunecă adunările legislative acaparând guvernarea, dar au făcut ca această pantă să fie mai puțin abruptă.

Retribuția preşedintelui este fixată, odată cu intrarea sa în funcție, pentru tot timpul cât va dura magistratura sa. Mai mult, preşedintele este înarmat cu un veto suspensiv care-i permite să oprească aprobarea unor legi care ar putea distruge partea de independență atribuită lui de constituție. Dar lupta între preşedinte şi legislativ nu poate fi decât inegală, pentru că acesta din urmă, perseverând în planurile sale, este întotdeauna în stare să învingă rezistența care i se opune; dar veto-ul suspensiv are măcar forța de a obliga legislativul să ia totul de la început; îl sileşte să reconsidere problema şi, de data aceasta, soluția nu poate fi adoptată decât cu o majoritate de două treimi. De altfel, acest veto este un fel de apel către popor. Puterea executivă care, fără această garanție ar fi putut fi oprimată în secret, îşi pledează atunci cauza şi-şi expune argumentele. Dar dacă legislativul persistă în planurile sale, nu va putea oare să învingă rezistența care i se opune? La aceasta răspund că în constituțiile tuturor popoarelor, de orice fel ar fi aceste constituții, există un punct în care legiuitorul e obligat să aibă încredere în bunul-simț şi în virtutea concetățenilor săi. Acest punct este mai apropiat şi mai vizibil în republici, mai îndepărtat şi învăluit cu grijă în regimurile monarhice; dar îl regăsim întotdeauna undeva. Nu există țară în care legea să poată prevedea totul şi în care instituțiile să poată

înlocui rațiunea şi moravurile.

ÎN CE FEL SE DEOSEBEŞTE POZIȚIA PREŞEDINTELUI STATELOR UNITE DE CEA A UNUI REGE CONSTITUȚIONAL DIN FRANȚA

În Statele Unite, puterea executivă e limitată şi excepțională, la fel ca şi suveranitatea în numele căreia acționează. – În Franța, puterea executivă şi suveranitatea sunt atotcuprinzătoare. – Regele este şi unul dintre autorii legilor. – Preşedintele nu este decât executorul legii. —Alte deosebiri care provin din durata celor două puteri. – Preşedintele e stânjenit în sfera puterii executive. – În aceeaşi sferă regele e liber. – În pofida diferențelor; Franța seamănă mai mult cu o republică, decât Uniunea cu o monarhie. – Comparația între numărul de funcționari care, în cele două țări, depind de puterea executivă.

Puterea executivă joacă un rol atât de mare în soarta unei națiuni, încât aş vrea să mă opresc aici o clipă, pentru a face mai bine să se înțeleagă ce loc ocupă ea la americani.

Pentru a înțelege clar şi precis care este poziția preşedintelui Statelor Unite ar fi de folos s-o comparăm cu cea a unui rege din una din monarhiile constituționale ale Europei.

În această comparație voi da puțină atenție semnelor exterioare ale puterii; ele înşală ochiul observatorului într-o măsură mai mare decât îl luminează.

Când o monarhie se transformă încetul cu încetul într-o republică, puterea executivă îşi păstrează titlurile, onorurile, respectul, chiar şi banii, mult timp după ce a pierdut forța reală. După ce tăiaseră capul unuia dintre regii lor şi îl izgoniseră pe altul, englezii continuau să îngenuncheze atunci când se adresau urmaşilor acestor suverani.

Pe de altă parte, când republicile cad sub jugul unui singur om, puterea continuă să pară simplă, lipsită de ostentație şi modestă în manifestările ei, ca şi cum nu s-ar fi ridicat încă deasupra celorlalți. Când împărații

dispuneau despotic de averea şi viaţa concetăţenilor lor, cei care li se adresau îi numeau Cezari iar ei cinau fără fast cu prietenii lor.

Trebuie deci abandonate aspectele superficiale pentru a pătrunde mai în profunzime.

În Statele Unite, suveranitatea e divizată între Uniune şi state, în timp ce la noi este unică şi compactă; de aici se naşte prima şi cea mai mare diferenţă pe care o observ între preşedintele Statelor Unite şi regele Franţei.

În Statele Unite, puterea executivă este limitată şi excepţională, ca şi suveranitatea în numele căreia acţionează; în Franţa, este atotcuprinzătoare aşa cum este şi suveranitatea.

Americanii au un guvern federal; noi avem un guvern naţional. Iată o primă cauză a inferiorităţii care rezultă din însăşi natura lucrurilor; dar nu este singura. Cea de a doua, în ordinea importanţei, este următoarea: se poate, la drept vorbind, defini suveranitatea prin dreptul de a emite legi.

În Franţa, regele este într-adevăr un element al suveranităţii, deoarece legile nu există dacă el refuză să le aprobe; în plus, mai este şi executorul legilor.

Preşedintele este şi el executorul legilor, dar el nu participă efectiv la elaborarea lor, pentru că refuzându-şi aprobarea, el nu le poate împiedica să existe. El nu este deci un element al suveranităţii, ci doar un agent al acesteia.

În Franţa, regele nu este numai un element al suveranităţii, el mai participă şi la formarea legislativului, care este celălalt element al ei. Participă numind membrii unei Camere şi curmând după bunul său plac mandatul celeilalte. Preşedintele Statelor Unite n-are niciun amestec în alcătuirea corpului legiuitor şi nu poate să-l dizolve.

Regele împarte cu membrii Camerelor dreptul de a propune legi.

Preşedintele nu are asemenea iniţiative.

Regele este reprezentat în sânul Camerelor printr-un anume număr de agenți care-i expun părerile, îi susțin opiniile şi fac să precumpănească principiile sale de guvernare.

Preşedintele n-are acces în Congres ca şi miniştrii lui, şi doar pe căi indirecte poate face să pătrundă în acest mare corp influența şi opiniile sale.

Regele Franței merge mână în mână cu legislativul, care nu poate acționa fără el, tot aşa cum nici regele n-ar putea face ceva fără legislativ.

Preşedintele este plasat alături de legislativ, ca o putere inferioară şi dependentă.

În exercițiul puterii executive propriu-zise, punct în care poziția sa pare a semăna cel mai mult cu cea a regelui Franței, preşedintele se află încă, din mai multe motive, într-o stare de inferioritate.

În primul rând, în Franța, puterea regelui are față de cea a preşedintelui avantajul duratei. Or, durata este unul din principalele elemente ale forței. Nu este iubit şi nu este temut decât ceea ce e destinat să existe mult timp.

Preşedintele Statelor Unite este un magistrat ales pentru patru ani. În Franța, regele este un conducător ereditar.

În exercițiul puterii executive, preşedintele Statelor Unite este mereu supus unei supravegheri pline de grijă. El pregăteşte tratatele, dar nu le încheie; el desemnează oameni pentru funcții, dar nu-i numeşte{138}.

Regele Franței este un stăpân absolut în sfera puterii executive.

Preşedintele Statelor Unite răspunde pentru actele sale. Legea franceză afirmă că persoana regelui Franței este inviolabilă.

Cu toate acestea, deasupra unuia ca şi a altuia, există o forță conducătoare, cea a opiniei publice. Această autoritate e mai puțin definită în Franța decât în Statele Unite; e mai puțin recunoscută, mai puțin prezentă în

formulările legilor, dar în realitate ea există. În America, ea decurge din alegeri şi hotărâri; în Franța, din revoluții. Astfel, în pofida diversității, Franța şi Statele Unite au în structura lor acest punct comun: opinia publică este de fapt puterea dominantă. Deci, principiul care generează legile este de fapt acelaşi la ambele popoare, deşi evoluțiile sale sunt mai mult sau mai puțin libere şi consecințele care decurg sunt adeseori diferite. Acest principiu este prin natura sa esențialmente republican. De aceea cred că Franța cu regele său seamănă mai mult cu o republică, decât seamănă Uniunea cu preşedintele său cu o monarhie.

În tot ce-am expus până acum, am avut grijă să nu semnalez decât elementele esențiale ale diferențierii. Dacă aş fi vrut să intru în detalii, tabloul ar fi fost şi mai izbitor. Dar am prea multe de spus, pentru a nu dori să fiu scurt.

Am remarcat că puterea preşedintelui Statelor Unite nu se exercită decât în sfera unei suveranități limitate, în timp ce cea a regelui Franței acționează în cercul unei suveranități complete.

Aş fi putut arăta cum, în Franța, puterea de guvernare a regelui, depăşindu-şi granițele fireşti, oricât de întinse ar fi ele, pătrunde în mii de feluri în administrarea intereselor individuale.

Acestei surse de influență aş putea să-i alătur pe cea care rezultă din marele număr de funcționari publici, care, aproape toți, îşi datorează mandatul puterii executive. La noi, acest număr a depăşit toate limitele cunoscute: el se ridică la 138.000{139}. Fiecare din aceste 138.000 de numiri trebuie considerată un element de forță. Preşedintele nu are dreptul absolut de a numi în funcțiile publice şi aceste funcții nu depăşesc 12.000{140}.

CAUZE ACCIDENTALE CARE POT FACE SĂ

CREASCĂ INFLUENȚA PUTERII EXECUTIVE

Uniunea are asigurată securitatea externă. – Politica de expectativă. – O armată de şase mii de soldați. – Doar câteva nave. – Preşedintele dispune de mari prerogative pe care nu are prilejul să le folosească. – Acolo unde are prilejul de a le exercita este slab.

Dacă puterea executivă este mai slabă în America decât în Franța, cauza trebuie atribuită poate într-o mai mare măsură împrejurărilor, decât legii.

Puterea executivă a unei națiuni îşi demonstrează abilitatea şi forța în special în relațiile sale cu străinătatea.

Dacă existența Uniunii ar fi neîncetat amenințată, dacă marile ei interese ar fi mereu implicate în cele ale unor popoare puternice, s-ar vedea cum puterea executivă ar creşte în ochii opiniei publice prin ceea ce s-ar aştepta din partea ei şi prin ceea ce ar face ea.

E adevărat, preşedintele Statelor Unite este comandantul armatei, dar această armată numără 6000 de soldați; el comandă flota, dar această flotă e alcătuită doar din câteva vase; el dirijează relațiile Uniunii cu celelalte națiuni, dar Statele Unite nu au vecini. Izolate de restul lumii prin ocean, prea slabe deocamdată pentru a aspira la dominația mărilor, ele nu au niciun fel de duşman şi interesele lor se întâlnesc rar cu cele ale altor națiuni de pe glob.

De aici reiese clar că practica guvernării nu poate fi apreciată doar în lumina teoriei.

Preşedintele Statelor Unite are prerogative aproape regale pe care nu are ocazia să le folosească şi drepturile pe care le are până în prezent sunt foarte restrânse: legile îi permit să fie puternic, circumstanțele îl mențin slab.

Dimpotrivă, autoritatea regală din Franța datorează cea mai mare parte a puterii ei mai curând circumstanțelor decât legilor.

În Franța, puterea executivă luptă neîncetat împotriva unor imense obstacole şi dispune de imense resurse pentru a le înlătura. Ea creşte din măreția acțiunilor înfăptuite şi din însemnătatea evenimentelor pe care le dirijează, fără ca pentru aceasta să-şi modifice structura.

Dacă legile ar fi creat-o la fel de slabă şi ar fi limitat-o la fel de mult ca pe cea a Uniunii, influența ei tot ar deveni curând mult mai mare.

DE CE PREŞEDINTELE STATELOR UNITE N-ARE NEVOIE DE MAJORITATE ÎN CELE DOUĂ CAMERE PENTRU A CONDUCE TREBURILE UNIUNII

Există în Europa o axiomă bine stabilită, faptul că un rege constituțional nu poate guverna când opinia Camerelor legislative nu coincide cu a sa.

S-au văzut mulți preşedinți ai Statelor Unite care au pierdut sprijinul majorității în corpul legislativ, fără a fi obligați să abandoneze puterea şi fără ca societatea să sufere prea mult din cauza aceasta.

Am auzit citându-se acest fapt pentru a se demonstra independența şi forța puterii executive în America. Ajunge să reflectăm câteva clipe ca să vedem, dimpotrivă, în acest fapt, dovada lipsei sale de putere.

Un rege din Europa are nevoie de sprijinul corpului legislativ pentru a-şi îndeplini misiunea impusă de constituție, pentru că această misiune e imensă. Un rege constituțional din Europa nu este numai executorul legii: grija aplicării ei îi revine într-o măsură atât de mare, încât el poate, dacă legea îi este potrivnică, să-i paralizeze puterea. El are nevoie de Camere pentru a face legile, Camerele au nevoie de el pentru a le executa: sunt două puteri care nu pot trăi una fără alta: mecanismele conducerii s-ar bloca în momentul în care ar exista un dezacord între ele.

În America, preşedintele nu poate împiedica elaborarea legilor; şi nu se poate sustrage obligaţiei de a le executa. Sprijinul său conştiincios şi sincer este fără îndoială util, dar nu este deloc necesar funcţionării guvernării. În tot ceea ce întreprinde el esenţial este supus direct sau indirect legislativului; acolo unde este absolut independent de acesta, el nu poate mai nimic. Deci, slăbiciunea şi nu forţa sa îi permite să existe în opoziţie cu puterea legislativă.

În Europa, trebuie să existe un acord între rege şi Camere, altminteri ar putea interveni un conflict între ei. În America, acordul nu este obligatoriu, deoarece lupta este imposibilă.

DESPRE ALEGEREA PREŞEDINTELUI

Pericolele sistemului electoral cresc în proporţie cu mărimea prerogativelor puterii executive. – Americanii pot adopta acest sistem, deoarece ei se pot lipsi de un executiv puternic. – Cum favorizează circumstanţele funcţionarea sistemului electoral. – De ce alegerea preşedintelui nu modifică principiile guvernării. – Influenţa pe care o exercită alegerea preşedintelui asupra sorţii funcţionarilor subalterni.

Sistemul electoral prezintă primejdii pe care experienţa şi istoricii le-au semnalat nu o dată, când el se referă la şeful puterii executive al unui mare popor.

Aşa că nu voi vorbi decât de America.

Primejdiile pe care le presupune un sistem electoral sunt mai mici sau mai mari în funcţie de locul pe care puterea executivă îl ocupă, de importanţa ei în stat, de modul de alegere şi de circumstanţele în care se află poporul care alege.

Ceea ce se reproşează, nu fără îndreptăţire, sistemului electoral, când acesta îl vizează pe şeful statului, este faptul că el constituie o momeală atât de mare pentru ambiţiile individuale şi le aţâţă atât de puternic dorinţa de a obţine puterea încât, adesea,

mijloacele legale nemaifiindu-le suficiente, acestea fac apel la forţă când legea nu le mai ajută.

Este evident că atracţia este cu atât mai mare cu cât puterea executivă are mai multe prerogative; cu cât ambiţia pretendenţilor este mai aprinsă, cu atât ea se sprijină mai bine pe o multitudine de ambiţii din subordine care speră să participe la putere după triumful candidatului lor.

Primejdiile sistemului electoral cresc deci în proporţie directă cu influenţa pe care puterea executivă o are asupra treburilor statului.

Revoluţiile din Polonia nu trebuie atribuite doar sistemului electoral în general, ci şi faptului că înaltul funcţionar ales era totodată şi capul unei mari monarhii.

Înainte de a analiza meritele absolute ale unui sistem electoral, există deci întotdeauna o chestiune anterioară principală care trebuie rezolvată, şi anume aceea de a şti dacă poziţia geografică, legile, obiceiurile, moravurile şi opiniile poporului unde se doreşte a fi acesta introdus permit stabilirea unei puteri executive slabe şi dependente; deoarece a dori ca reprezentantul statului să fie în acelaşi timp şi învestit cu o mare putere şi să fie şi ales înseamnă, după mine, a exprima două cerinţe contradictorii. În ceea ce mă priveşte, nu cunosc decât un singur mijloc de a transforma regalitatea ereditară într-o putere cu statut electiv: trebuie limitată dinainte sfera ei de acţiune, diminuate treptat prerogativele ei şi apoi poporul trebuie să fie obişnuit, încetul cu încetul, să trăiască fără ajutorul ei. Dar republicanii europeni nu se ocupă deloc de acest lucru. Deoarece mulţi dintre ei nu urăsc tirania decât pentru că sunt expuşi persecuţiilor ei, amploarea puterii executive nu-i stinghereşte câtuşi de puţin; ei nu-i atacă decât originea, fără să sesizeze legătura strânsă dintre aceste două lucruri.

Nu s-a întâmplat încă niciodată ca vreo persoană să-

şi pună în joc onoarea şi viața pentru a deveni preşedintele Statelor Unite, deoarece preşedintele are o putere temporară, limitată şi dependentă. Ar trebui ca soarta să pună în joc o miză mare, pentru ca să se prezinte în arenă candidați gata de orice. Niciun candidat n-a putut până acum să stârnească în favoarea sa simpatii înflăcărate şi primejdioase patimi populare. Explicația e simplă: ajuns în fruntea guvernului, el nu poate împărți prietenilor săi nici multă putere, nici multă bogăție, nici multă glorie, iar influența sa în stat e prea slabă pentru ca grupurile să considere că succesul sau ruina lor depinde de accesul său la putere.

Monarhiile ereditare au un mare avantaj: interesul particular al unei familii fiind aici continuu strâns legat de interesul statului, acesta nu e abandonat nici pentru o clipă. Nu ştiu dacă într-o monarhie treburile sunt conduse mai bine decât în altă parte; dar în orice caz există întotdeauna cineva care, de bine, de rău, se ocupă de ele potrivit capacității sale.

Dimpotrivă, în statele cu putere electivă, când se apropie alegerile, ba chiar cu mult timp înainte de începutul lor, mecanismele guvernării nu mai funcționează decât, oarecum, de la sine. Desigur, s-ar putea găsi o modalitate de a combina legile, încât alegerile să se producă dintr-odată şi repede, aşa încât scaunul puterii executive să nu rămână niciodată, ca să zicem aşa, vacant; dar orice s-ar întreprinde, golul există în spirite în pofida eforturilor legislatorului.

Când se apropie alegerile, şeful puterii executive nu se gândeşte decât la lupta care urmează; el nu mai are niciun viitor; el nu poate întreprinde nimic şi nu face decât să continue fără energie ceea ce, probabil, un altul va desăvârşi. „Sunt atât de aproape de momentul retragerii mele, scria preşedintele Jefferson în 21 ianuarie 1809 (cu şase săptămâni înainte de alegeri), că nu mai particip la treburi decât prin exprimarea opiniei mele. Mi se pare corect să las succesorului meu

inițiativa unor măsuri cărora el va trebui să le controleze îndeplinirea şi pentru care va trebui să-şi asume responsabilitatea.”

Pe de altă parte, națiunea stă cu ochii ațintiți într-un singur punct; ea nu este preocupată decât de urmărirea muncilor facerii care se pregăteşte.

Cu cât locul pe care-l ocupă puterea executivă în conducerea treburilor e mai mare, cu cât activitatea sa obişnuită e mai vastă şi mai necesară, cu atât această stare de lucruri e mai primejdioasă. La un popor care s-a obişnuit să fie condus de o putere executivă, ba mai mult, să fie administrat de ea, alegerile nu puteau să nu producă inevitabil o perturbare profundă.

În Statele Unite, acțiunea puterii executive poate să încetinească ritmul, fără consecințe, pentru că este o acțiune slabă şi limitată.

Când şeful unui guvern este ales, rezultă de aici mai întotdeauna o lipsă de stabilitate în politica internă şi externă a statului. Este unul din defectele principale ale acestui sistem.

Dar acest defect este mai mult sau mai puțin evident în funcție de puterea acordată magistratului ales. La Roma, principiile guvernării nu se modificau, deşi consulii erau schimbați în fiecare an, deoarece Senatul era forța conducătoare şi Senatul era un corp ereditar. În mai toate monarhiile europene, dacă regele ar fi eligibil, regatul şi-ar schimba înfățişarea la fiecare nouă alegere.

În America, preşedintele exercită o influență destul de mare asupra treburilor statului, dar el nu le dirijează; puterea preponderentă rezidă în reprezentarea întregii națiuni. Ar trebui deci modificată masa poporului şi nu doar preşedintele, pentru ca să se schimbe principiile politice. Aşa se face că în America sistemul electoral aplicat şefului puterii executive nu vatămă într-un mod sensibil stabilitatea guvernării.

De altfel, absența stabilității este un rău atât de

inerent sistemului electiv încât el se face totuşi adânc simţit în sfera de acţiune a preşedintelui, oricât de limitată ar fi aceasta.

Americanii s-au gândit pe bună dreptate că şeful puterii executive, pentru a-şi împlini misiunea şi pentru a putea purta în întregime povara responsabilităţii sale, trebuie să rămână, în măsura posibilului, liber să-şi aleagă agenţii şi să-i demită când doreşte; corpul legislativ mai curând îl supraveghează pe preşedinte decât îl conduce. Reiese de aici că la fiecare noi alegeri soarta tuturor angajaţilor federali este oarecum nesigură.

În monarhiile constituţionale din Europa există plângeri că destinul funcţionarilor mărunţi din administraţie depinde adeseori de soarta miniştrilor. Lucrurile stau şi mai prost în statele unde şeful guvernului este ales. Motivul e simplu: în monarhiile constituţionale miniştrii se succed cu repeziciune; dar principalul reprezentant al puterii executive nu se schimbă niciodată, ceea ce restrânge în anumite limite spiritul de inovaţie. Aici sistemele administrative variază deci mai curând în detalii decât în principii; nu s-ar putea substitui brusc unii altora fără a provoca un fel de revoluţie. În America această revoluţie se face la patru ani o dată, în numele legii.

În ceea ce priveşte necazurile individuale care sunt urmarea naturală a unei asemenea legislaţii, trebuie recunoscut că lipsa de stabilitate în soarta funcţionarilor nu produce în America nenorocirile care ar fi de aşteptat prin alte părţi. În Statele Unite este atât de uşor să-ţi creezi o existenţă independentă, încât a-i lua unui funcţionar locul pe care-l ocupă înseamnă uneori să-i iei îndestularea, dar niciodată mijloacele de trai.

Am spus la începutul acestui capitol că primejdiile sistemului electiv aplicat şefului puterii executive sunt mai mari sau mai mici, în funcţie de împrejurările în

care se află poporul care alege.

E zadarnică încercarea de a diminua rolul puterii executive, există un domeniu în care această putere exercită o mare influență, oricare ar fi rolul pe care i-l acordă legile, aceasta este politica externă: o negociere nu poate fi începută şi continuată cu succes decât de un singur om.

Cu cât un popor se află într-o situație mai precară şi mai periculoasă şi cu cât nevoia de continuitate şi stabilitate se face mai simțită în domeniul politicii externe, cu atât aplicarea sistemului alegerii şefului statului devine mai periculoasă.

Politica americană față de restul lumii e simplă; s-ar putea chiar spune că nimeni nu are nevoie de ei şi că ei nu au nevoie de nimeni. Independența lor nu este niciodată amenințată.

La ei, rolul puterii executive este prin urmare restrâns şi de circumstanțe şi de legi. Preşedintele poate să-şi schimbe frecvent opiniile, fără ca statul să sufere sau să piară.

Oricare ar fi prerogativele cu care este învestită puterea executivă, perioada care precede imediat alegerile şi cea în care ele au loc trebuie întotdeauna considerată ca o epocă de criză națională.

Cu cât situația internă a țării este mai confuză şi cu cât pericolele exterioare sunt mai mari, cu atât acest moment de criză este mai periculos pentru țară. Printre popoarele Europei puține sunt acelea care nu au a se teme de invazii sau de anarhie ori de câte ori îşi aleg un nou conducător.

În America, societatea este astfel constituită încât ea poate exista prin sine însăşi, fără sprijin; amenințările exterioare nu sunt niciodată iminente. Alegerea preşedintelui este un motiv de agitație, nu de prăbuşire.

MODUL DE SCRUTIN

Abilitatea de care au dat dovadă legiuitorii americani în alegerea modului de scrutin. – Crearea unui corp electoral special. – Votul separat al electorilor speciali. – în ce caz Camera Reprezentanților este chemată să-l aleagă pe preşedinte. – Ce s-a întâmplat în timpul celor douăsprezece alegeri care au avut loc de când a intrat în vigoare constituția.

Fără legătură cu primejdiile inerente principiului, mai există şi multe altele, care se nasc din chiar formele de alegere şi care pot fi evitate prin strădaniile legiuitorului.

Când poporul înarmat se adună în piața publică pentru a-şi alege şeful, el se supune nu doar primejdiilor pe care le prezintă sistemul electoral în sine, ci şi tuturor riscurilor războiului civil pe care un asemenea mod de alegeri îl poate isca.

Când legile poloneze făceau să depindă alegerea regelui de vetoul unui singur om, ele invitau la uciderea acestui om sau prefigurau anarhia.

Pe măsură ce studiem instituțiile din Statele Unite şi examinăm mai atent situația politică şi socială din această țară, remarcăm că şansa şi efortul uman se armonizează miraculos. America era un ținut nou; totuşi populația care îl locuia avusese aiurea o lungă practică a libertății: două mari motive de ordin intern. În plus, America nu avea a se teme de cuceritori. Legiuitorii americani au profitat de aceste împrejurări favorabile şi nu le-a fost greu să stabilească o putere executivă slabă şi dependentă; după ce au creat-o astfel nu le-a fost teamă s-o facă electivă.

Nu le rămăsese decât să selecteze dintre diversele sisteme electorale pe cel mai puțin primejdios; regulile pe care le-au stabilit în această privință completează admirabil garanțiile pe care alcătuirea fizică şi politică a țării le asigurau deja.

Problema de rezolvat era de a găsi acel mod de alegere care, exprimând adevărata voință a poporului, să-i stârnească într-o mică măsură pasiunile şi să-l țină cât

mai scurt timp într-o stare de încordare. S-a admis pentru început că va decide majoritatea *simplă.* Totuşi, era încă un lucru dificil să obţii această majoritate fără să te temi de amânările care se dorea cu orice preţ a fi evitate.

Într-adevăr, la un popor mare se întâmplă destul de rar ca un om să obţină dintr-odată majoritatea sufragiilor. Dificultatea creşte într-o republică ce reuneşte state confederate, unde influenţele locale sunt mult mai dezvoltate şi mai puternice.

Pentru a preîntâmpina acest al doilea obstacol exista un mijloc, delegarea puterilor electorale ale naţiunii unui corp, care s-o reprezinte.

Această modalitate electorală făcea ca majoritatea să fie mai uşor de obţinut, deoarece cu cât electorii sunt mai puţin numeroşi, cu atât le este mai uşor să se pună de acord. Sistemul prezenta de asemeni mai multe garanţii pentru calitatea alegerii.

Dar trebuie oare încredinţat dreptul de alegere corpului legislativ însuşi, celui care reprezintă în mod obişnuit naţiunea, sau ar fi trebuit, dimpotrivă, să fie format un colegiu electoral a cărei unică sarcină ar fi fost numirea preşedintelui?

Americanii au preferat a doua soluţie. Ei au considerat că oamenii aleşi pentru a elabora legile ordinare nu reprezintă decât incomplet voinţa poporului în privinţa desemnării primului funcţionar. Fiind de altfel aleşi pentru un termen mai lung de un an, ei ar fi putut reprezenta o voinţă deja modificată. Au considerat că dacă s-ar fi atribuit legislativului sarcina alegerii şefului puterii executive, membrii săi ar fi devenit, cu mult timp înainte de scrutin, obiectul unor manevre de corupţie şi jucăria unor intrigi, în timp ce, asemenea juraţilor, electorii speciali rămân necunoscuţi mulţimii, până în ziua în care trebuie să acţioneze, şi nu apar decât pentru o clipă ca să-şi anunţe decizia.

S-a stabilit, deci, că fiecare stat va numi un anume

număr de electori[141] care, la rândul lor, îl vor alege pe preşedinte. Şi deoarece s-a observat, în țările în care există sistem electiv, că adunările însărcinate să-l aleagă pe şeful guvernului devin inevitabil focare de pasiuni şi de intrigi: că uneori îşi arogă puteri care nu le aparțin; că deseori acțiunile lor şi incertitudinea care rezultă din ele durează destul de mult pentru a pune statul în pericol, s-a stipulat ca toți alegătorii să voteze într-o anumită zi, fără însă a se reuni[142].

Sistemul electoral în două faze făcea ca majoritatea să fie probabilă, dar nu o asigura, deoarece exista posibilitatea ca alegătorii să se diferențieze după cum şi delegații lor ar fi putut s-o facă.

În eventualitatea unor asemenea situații, se impunea în mod necesar adoptarea uneia din următoarele trei soluții: ori să se numească noi electori, ori să fie consultați din nou cei deja numiți ori o nouă autoritate să fie însărcinată cu alegerea.

Primele două metode nu numai că nu erau prea sigure, dar erau lente şi perpetuau o agitație întotdeauna primejdioasă.

S-a optat deci pentru cea de-a treia soluție şi s-a convenit că voturile electorilor vor fi transmise sigilate preşedintelui Senatului; la ziua hotărâtă anume, şi în prezența celor două Camere, acesta le va desface. Dacă niciunul din candidați n-a întrunit majoritatea, Camera Reprezentanților va proceda imediat ea însăşi la alegere; dar s-a avut în vedere limitarea drepturilor ei. Reprezentanții nu puteau să aleagă decât unul din cei trei candidați care obținuseră cele mai multe sufragii[143].

După cum se vede, doar în cazuri rare şi dificil de prevăzut, alegerea este încredințată reprezentanților ordinari ai națiunii şi nici atunci ei nu pot opta decât pentru un cetățean deja desemnat de o minoritate puternică a electorilor speciali; fericită îmbinare care împacă respectul datorat voinței poporului cu rapiditatea în execuție şi cu garanțiile de ordine pe care

le impune interesul de stat. De altfel, lăsând decizia în seama Camerei Reprezentanților, în cazurile de divergență nu se asigură încă soluționarea completă a tuturor dificultăților; deoarece, la rândul ei, majoritatea din Camera Reprezentanților se putea dovedi nesigură iar de această dată constituția nu mai oferea niciun remediu. Dar stabilind obligatoriu candidaturile, restrângând numărul lor la trei, încredințând alegerea unor oameni luminați, ea netezise toate obstacolele{144} asupra cărora putea acționa; celelalte erau inerente însuşi sistemului electoral.

De patruzeci şi patru de ani, de când există Constituția federală, Statele Unite şi-au ales de douăsprezece ori preşedintele.

Zece alegeri s-au produs dintr-odată prin votul simultan al electorilor speciali plasați în diferitele puncte ale teritoriului.

Camera Reprezentanților nu s-a folosit decât de două ori de dreptul excepțional cu care este învestită în caz de divergențe. Prima oară în 1801, la alegerea lui Jefferson; a doua oară, în 1825, când a fost numit domnul Quincy Adams.

CRIZA ELECTORALĂ

Momentul alegerii preşedintelui poate fi considerat drept un moment de criză națională. – De ce. – Pasiunile poporului. – Preocuparea preşedintelui. – Liniştea care urmează după agitația electorală.

Am arătat în ce împrejurări favorabile se găseau Statele Unite pentru adoptarea sistemului electoral şi am făcut cunoscute precauțiunile luate de legiuitori pentru a-i diminua primejdiile. Americanii sunt obişnuiți să organizeze tot felul de alegeri. Experiența i-a învățat la ce grad de agitație se poate ajunge şi unde este necesar să se oprească. Întinderea imensă a

teritoriului şi răspândirea locuitorilor face ca înfruntările dintre diferitele partide să fie mai puțin probabile şi mai puțin periculoase decât în oricare altă țară. Circumstanțele politice, în care s-a aflat până acum națiunea în timpul alegerilor, n-au prezentat niciun pericol real.

Cu toate acestea, momentul alegerii preşedintelui Statelor Unite încă mai poate fi considerat ca o perioadă de criză națională.

Influența exercitată de preşedinte asupra mersului evenimentelor este fără îndoială slabă şi indirectă, dar ea se întinde asupra întregii națiuni; fiecare cetățean în parte nu este foarte interesat în alegerea preşedintelui, dar această alegere este importantă pentru toți cetățenii. Or, un interes, oricât ar fi de neînsemnat, devine foarte important, din momentul în care este un interes general.

Comparat cu un rege din Europa, preşedintele are fără îndoială puține mijloace pentru a-şi dobândi partizani; totuşi, posturile de care dispune sunt în număr destul de mare pentru ca mai multe mii de alegători să fie interesați, direct sau indirect, în alegerea sa.

În afară de aceasta, în Statele Unite, ca pretutindeni de altfel, partidele simt nevoia să se grupeze în jurul unui om pentru a acționa astfel mai uşor asupra capacității de înțelegere a mulțimii. Deci, ei folosesc, în general, numele candidatului la preşedinție ca pe un simbol; el devine personificarea teoriilor lor. Astfel, partidele sunt foarte interesate să determine rezultatul alegerilor în favoarea lor, nu atât pentru a face să triumfe doctrinele lor cu ajutorul preşedintelui ales, cât pentru a demonstra prin alegerea lui că aceste doctrine au obținut majoritatea.

Cu mult timp înainte de data stabilită, alegerile devin cea mai mare şi ca să zicem aşa unica preocupare a spiritelor. Grupurile îşi dublează elanul administrația este asaltată din toate părțile; toate pasiunile artificiale

pe care le poate naşte imaginaţia, într-o ţară fericită şi liniştită, se agită acum în văzul tuturor.

Preşedintele este absorbit, la rândul său, de preocuparea de a se apăra. El nu mai guvernează în interesul statului, ci în cel al realegerii sale; el se prosternează în faţa majorităţii şi adesea, în loc să reziste pasiunilor ei, aşa cum îl obligă datoria îi satisface grăbit capriciile.

Pe măsură ce se apropie alegerile, intrigile devin mai active, agitaţia mai vie şi mai răspândită. Cetăţenii se grupează în mai multe tabere, fiecare luând numele candidatului său. Naţiunea întreagă cade într-o stare febrilă, alegerile devin materia zilnică a gazetelor, subiectul conversaţiilor particulare, scopul tuturor demersurilor, obiectul tuturor gândurilor, singurul interes al prezentului.

E adevărat că, imediat ce soarta şi-a spus cuvântul, acest elan se risipeşte, totul se linişteşte şi fluviul revărsat pentru moment reintră în albia sa. Dar nu e de mirare că s-a născut furtuna?

DESPRE REALEGEREA PREŞEDINTELUI

Când şeful puterii executive este reeligibil, statul însuşi ţese intrigi şi corupe. – Dorinţa de a fi reales domină toate gândurile preşedintelui Statelor Unite. – Inconvenientul realegerii, specific Americii. – Viciul natural al democraţiilor este aservirea treptată a tuturor puterilor celor mai neînsemnate dorinţe ale majorităţii. – Realegerea preşedintelui favorizează acest viciu.

Legiuitorii Statelor Unite au avut ei dreptate sau nu când au permis realegerea preşedintelui?

Să împiedici realegerea şefului puterii executive pare, la prima vedere, contrar bunului-simţ. Se ştie ce influenţă exercită talentele sau caracterul unui om asupra destinelor unui întreg popor, în special în împrejurări dificile sau în perioade de criză. Legile care

le-ar interzice cetățenilor să-l realeagă pe primul funcționar i-ar priva de cel mai bun mijloc de a face ca statul să prospere sau să poată fi apărat. S-ar ajunge astfel la un rezultat bizar: un om ar fi înlăturat de la conducere, exact în momentul în care reuşise să. demonstreze că e capabil să guverneze bine.

Aceste argumente sunt, fără îndoială, puternice, dar oare nu li se pot opune altele care cântăresc mai greu?

Intriga şi corupția sunt viciile naturale ale conducerilor alese. Dar dacă şeful statului poate fi reales, aceste vicii se răspândesc la infinit, compromițând însăşi existența țării. Când un candidat oarecare vrea să parvină printr-o intrigă, manevrele sale nu se pot exercita decât într-un spațiu limitat. Când, dimpotrivă, însuşi şeful statului candidează, el foloseşte în interesul său propriu forța guvernului.

În primul caz e doar un om cu slabele sale mijloace, în cel de al doilea, statul însuşi cu imensele sale resurse se pretează la intrigi şi corupție.

Simplul cetățean care foloseşte manevre incorecte pentru a obține puterea nu poate dăuna decât într-un mod indirect prosperității publice, dar, dacă reprezentantul puterii executive coboară în arenă, grija conducerii statului devine pentru el o preocupare secundară; interesul principal este alegerea sa. Negocierile, ca şi legile, nu mai sunt pentru el decât combinații electorale; funcțiile devin recompense pentru serviciile făcute nu națiunii, ci şefului ei. Chiar dacă acțiunea guvernului nu este întotdeauna contrară interesului țării, în orice caz nu-i mai serveşte. Şi totuşi numai pentru binele țării a fost concepută.

E imposibil să examinezi mersul obişnuit al lucrurilor în Statele Unite fără să observi că gândurile preşedintelui sunt dominate de dorința de a fi reales; că întreaga politică a administrației sale tinde spre acest punct; că demersurile cele mai neînsemnate sunt subordonate acestui obiectiv; că, în special, pe măsură

ce se apropie momentul de criză, în conştiinţa sa interesul individual se substituie interesului general.

Principiul realegerii face ca influenţa corupătoare a conducerii elective să fie mai întinsă şi mai periculoasă. Ea tinde să degradeze moralitatea politică a poporului şi să înlocuiască patriotismul cu dibăcia.

În America, principiul realegerii atacă aproape în esenţă izvoarele existenţei naţionale.

Orice stăpânire poartă în sine păcatul originar care pare legat de însuşi principiul existenţei sale; geniul legiuitorului constă în a-l descoperi. Faptul că un stat poate domina legile sale proaste şi răul pe care ele îl produc este foarte des exagerat. Dar orice lege al cărei efect este dezvoltarea acestui germen ucigător nu va întârzia să devină fatală de-a lungul timpului, deşi efectele nocive nu se resimt imediat.

În monarhiile absolute, cauza ruinei este întinderea nelimitată, dincolo de hotarele raţiunii, a puterii regale. O măsură care ar înlătura contraponderea pe care constituţia a opus-o acestei puteri ar fi deci radical proastă, deşi mult timp efectele ei n-ar fi resimţite.

La fel, într-o ţară cu o guvernare democratică, unde poporul îşi asumă necontenit totul, legile care ar face ca acţiunea lui să fie din ce în ce mai promptă şi mai puternică atacă direct existenţa conducerii.

Cel mai mare merit al legiuitorilor americani a fost acela de a fi sesizat acest adevăr şi de a fi avut curajul să-l pună în practică.

Ei au imaginat un anume număr de puteri, existente în afara poporului şi care, fără a fi complet independente de el, să poată beneficia totuşi, în sfera lor, de un grad destul de mare de autonomie; în aşa fel încât, obligate să se supună permanent majorităţii, să poată totuşi lupta împotriva capriciilor ei şi să-i poată refuza exigenţele periculoase.

În acest scop, au concentrat întreaga putere executivă a naţiunii într-o singură mână; i-au dat preşedintelui

mari prerogative şi l-au înarmat cu dreptul de veto ca să poată rezista ingerinţelor legislativului.

Dar, introducând principiul realegerii şi-au distrus în parte opera. I-au dat puteri preşedintelui, dar i-au răpit voinţa de a le folosi.

Un preşedinte care n-ar putea fi reales ar depinde în continuare de popor pentru că n-ar înceta să fie responsabil faţă de el; dar susţinerea poporului nu i-ar fi atât de necesară încât să fie nevoit să se supună total voinţei lui.

Reeligibil (şi acest lucru este cu atât mai adevărat în zilele noastre când moralitatea politică slăbeşte şi marile caractere dispar), preşedintele Statelor Unite nu este decât un instrument docil în mâinile majorităţii. Iubeşte ceea ce ea iubeşte, detestă ceea ce ea detestă; se grăbeşte să vină în întâmpinarea voinţei ei, să-i preîntâmpine plângerile, se supune celor mai neînsemnate dorinţe: legiuitorii au vrut ca el s-o conducă şi, de fapt, el o urmează.

Astfel, pentru a nu lipsi statul de talentele unui om, le-au făcut practic inutile; şi pentru a-şi păstra un avantaj în împrejurări deosebite, au expus ţara unor primejdii curente.

DESPRE TRIBUNALELE FEDERALE{145}

Importanţa politică a puterii judecătoreşti în Statele Unite. – Dificultatea de a trata acest subiect. – Utilitatea justiţiei în confederaţii. – Care tribunale pot fi folosite de Uniune? – Necesitatea constituirii curţilor de justiţie federale. – Curtea supremă. – În ce fel se deosebeşte ea de toate curţile de justiţie cunoscute până acum.

Am examinat puterea legislativă şi puterea executivă a Uniunii. Mai rămâne de analizat puterea judecătorească.

Aici trebuie să expun cititorului temerile mele.

Instituțiile judiciare exercită o mare influență asupra destinului anglo-americanilor; ele ocupă un loc foarte important printre instituțiile politice propriu-zise. Din acest punct de vedere ele merită în mod special atenția noastră.

Dar cum să faci să fie înțeleasă acțiunea politică a tribunalelor americane fără a intra în anumite detalii tehnice asupra alcătuirii şi formei lor; şi cum să intri în detalii fără ca să pierzi curiozitatea cititorului din cauza aridității fireşti unui asemenea subiect? Cum să fie limpede, fără să încetezi de a rămâne concis?

Am presupus adeseori că cititorul are idei preconcepute în legătură cu administrarea justiției printre popoarele de origine engleză şi am contat cel mai des pe faptul că va căuta în sursele pe care le indic completarea ideilor mele. Astfel n-am expus decât ceea ce mi s-a părut indispensabil pentru a se putea înțelege acțiunea politică a curților federale.

Nu mă laud că aş fi izbutit să evit cu desăvârşire aceste pericole. Oamenii obişnuiți mă vor considera chiar prea prolix; oamenii care fac legile vor crede că sunt prea concis. Dar acesta e un inconvenient legat în general de subiectul meu şi în special de obiectul pe care-l tratez în acest moment.

Cel mai greu nu era să ştii cum se alcătuieşte un guvern federal, ci cum se va proceda pentru ca legile sale să fie respectate.

Autoritățile au în general doar două mijloace pentru a învinge rezistența opusă de cei pe care-i conduc: forța materială pe care o reprezintă ele însele şi forța morală pe care le-o dau deciziile tribunalelor.

Un guvern care nu ar folosi decât violența pentru a-şi impune legile s-ar îndrepta spre un dezastru. Un astfel de guvern ar avea probabil de ales: ori să fie slab şi moderat şi să recurgă la forță doar în ultimă instanță, lăsând astfel să treacă neobservate o seamă de nesupuneri parțiale; şi atunci statul ar cădea încetul cu

încetul în anarhie.

Dacă ar fi îndrăzneț şi puternic, ar recurge în fiecare zi la folosirea violenței şi în curând s-ar vedea cum degenerează în pur despotism militar. Atât pasivitatea, cât şi activitatea ar fi în mod egal fatale celor pe care-i guvernează.

Obiectivul major al justiției este acela de a substitui violenței ideea de drept; de a plasa intermediari între conducere şi folosirea forței materiale.

Este un lucru surprinzător câtă autoritate acordă în general oamenii intervenției tribunalelor în modelarea opiniilor. Această autoritate este atât de mare încât ea persistă în forma judiciară chiar când substanța nu mai există, dând materialitate unei umbre.

Forța morală cu care sunt învestite tribunalele determină ca întrebuințarea forței materiale să fie mult mai rară, ea substituindu-se în cea mai mare parte din cazuri; şi când, în cele din urmă, apare necesitatea ca aceasta să intre în acțiune, ea îi dublează puterea alăturându-se.

Un guvern federal trebuie să-şi dorească, mai mult decât altul, să obțină sprijinul justiției, deoarece, prin natura sa, este mai slab şi contra lui se pot organiza mai uşor împotriviri{146}. Dacă ar fi pus în situația să folosească mereu şi în primul rând forța, nu ar reuşi să facă față sarcinilor sale.

Pentru a-i determina pe cetățeni să se supună legii şi pentru a respinge agresiunile al căror obiect ar fi fost aceste legi, Uniunea avea deci o nevoie deosebită de tribunale.

Dar ce fel de tribunale urma să folosească? Fiecare stat avea în sânul său o putere judecătorească organizată. Ar fi trebuit să se recurgă la aceste tribunale? Trebuia oare creată o justiție federală? Este uşor de demonstrat că Uniunea nu putea să-şi adapteze în folosul ei puterea judecătorească formată în state.

Fără îndoială, e important pentru siguranța fiecăruia

şi pentru libertatea tuturor ca puterea judecătorească să fie separată de toate celelalte; dar nu e mai puțin necesar pentru existența națională ca diferitele puteri ale statului să aibă aceeaşi origine, să se conformeze aceloraşi principii şi să acționeze în aceeaşi sferă, într-un cuvânt, să fie *corelative* şi *omogene*. Îmi închipui că nimeni nu s-a gândit vreodată că delictele comise în Franța ar putea fi judecate de tribunale străine pentru ca imparțialitatea magistraților să fie mai sigură.

În raport cu guvernul lor federal, americanii formează un singur popor; dar în mijlocul acestui popor, există corpuri politice dependente în unele privințe de guvernul național în timp ce sunt independente în toate celelalte; ele au originea lor specifică, doctrinele lor proprii şi mijloace specifice de acțiune. A încredința tribunalelor instituite de corpurile politice executarea legilor Uniunii însemna a lăsa națiunea pe mâna unor judecători străini.

Ba mai mult, fiecare stat nu este doar un străin în raport cu Uniunea, este şi un adversar de fiecare zi, deoarece suveranitatea Uniunii nu se poate pierde decât în folosul suveranității statelor.

Prin aplicarea legilor Uniunii de către tribunalele diverselor state, națiunea era lăsată pe mâna nu numai a unor judecători străini, ba chiar şi pe mâna unor judecători părtinitori.

De altfel, nu doar specificul lor făcea ca tribunalele statelor să fie inapte să slujească unui scop național; ci mai cu seamă era vorba de numărul lor.

Când s-a alcătuit Constituția federală în Statele Unite existau deja treisprezece curți de justiție care dădeau sentințe fără apel. Astăzi sunt douăzeci şi patru. Cum să presupui că un stat poate supraviețui când legile sale fundamentale pot fi interpretate şi aplicate în douăzeci şi patru de feluri dintr-odată. Un asemenea sistem este şi irațional şi nepractic.

Legiuitorii americani au căzut deci de acord să creeze

o putere judecătorească federală pentru a aplica legile Uniunii, pentru a decide asupra unor chestiuni de interes general, definite cu grijă dinainte.

Toată puterea judecătorească a Uniunii a fost concentrată într-un singur tribunal, denumit Curtea supremă a Statelor Unite. Dar pentru a-i uşura rezolvarea problemelor i s-au asociat tribunale inferioare, însărcinate să judece suveran procese mai puțin importante sau să statueze, în primă instanță, contestațiile mai grave. Membrii Curții supreme n-au fost aleşi de popor sau de legislativ; i-a revenit preşedintelui Statelor Unite să-i aleagă cu avizul Senatului.

Pentru a-i face independenți de celelalte puteri au fost declarați inamovibili şi s-a hotărât ca retribuția lor, o dată fixată, să nu mai fie controlată de legislativ{147}.

A fost destul de uşor să se proclame principiul stabilirii unei justiții federale, dar s-au născut multe dificultăți de îndată ce a trebuit să i se stabilească atribuțiile.

MODUL DE ATRIBUIRE A COMPETENȚEI TRIBUNALELOR FEDERALE

Dificultatea de a fixa competența diferitelor tribunale în confederații. – Tribunalele Uniunii au obținut dreptul de a-şi defini propria lor competență. – De ce această regulă intră în conflict cu partea de suveranitate pe care şi-a rezervat-o fiecare stat. – Suveranitatea acestor state restrânsă de legi şi de interpretarea legilor. – Astfel fiecare stat se află într-un pericol mai mult aparent decât real.

Se ridica o primă problemă: deoarece constituția Statelor Unite prezintă două suveranități distincte, reprezentate pe tărâm juridic prin două categorii de tribunale diferite, oricâte precauții s-ar lua pentru a stabili jurisdicția fiecăreia din aceste două serii de tribunale nu se puteau împiedica desele ciocniri dintre

ele. Or, în acest caz, cui îi revine dreptul de a stabili competența?

La popoarele care alcătuiesc o singură şi aceeaşi societate politică, când se ridică o chestiune de competență între două tribunale, ea este adusă în general în fața unui al treilea care serveşte drept arbitru.

Aceasta se înfăptuieşte fără dificultăți, deoarece la aceste popoare problemele competenței judiciare nu sunt deloc legate de cele ale suveranității naționale. Dar peste Curtea supremă a unui stat anume şi Curtea supremă a Statelor Unite nu se putea institui un tribunal care să nu fie niciuna nici alta.

Era deci necesar să se dea uneia dintre aceste două Curți dreptul de a judeca în propria cauză şi de a o lua sau de a se declara competentă în procesul care i se contesta. Nu se putea acorda acest privilegiu Curților diverselor state; ar fi însemnat în fapt anularea suveranității Uniunii, după ce ea fusese stabilită de drept; deoarece interpretarea constituției ar fi redat fiecărui stat partea de independență pe care i-o luau termenii constituției.

Crearea unui tribunal federal a avut drept scop evitarea situațiilor în care Curțile statelor au dreptul de a decide, fiecare în felul său, în chestiunile de interes național; s-a dorit astfel un corp de jurisprudență uniformă în vederea interpretării legilor Uniunii. Scopul n-ar fi fost câtuşi de puțin atins, dacă instanțele de justiție ale fiecărui stat, renunțând să judece unele procese, considerându-le federale, ar fi putut totuşi să le judece pretinzând că nu sunt federale.

Curții supreme a Statelor Unite i s-a atribuit deci dreptul de a decide în toate problemele de competență{148}.

A fost cea mai periculoasă lovitură dată suveranității statelor. Suveranitatea a fost astfel restrânsă nu doar de lege, ci şi prin interpretarea legilor; printr-o oprelişte cunoscută şi printr-una care nu era deloc cunoscută;

printr-o regulă invariabilă şi printr-una arbitrară. E adevărat, constituția stabilise limite precise suveranității federale; dar de fiecare dată când această suveranitate este în concurență cu cea a statelor, trebuie să se pronunțe un tribunal federal.

În rest, pericolele care păreau că amenință suveranitatea statelor prin această procedură nu erau atât de mari în realitate pe cât se credea.

Mai încolo, vom vedea că în America forța reală aparține într-o măsură mai mare guvernării locale decât guvernului federal. Judecătorii federali simt relativa slăbiciune a puterii în numele căreia acționează şi sunt mai curând dispuşi să abandoneze dreptul de jurisdicție în cazurile în care acesta este oferit de lege, decât înclinați să-l pretindă ilegal.

DIFERITE CAZURI DE JURISDICȚIE

Obiectul şi persoana, baze ale jurisdicției federale. – Procesele intentate ambasadorilor, – Uniunii, – unui anume stat. – Cine îi judeca. – Procese generate de legile Uniunii. – De ce sunt judecate de tribunalele federale. – Procese cu privire la neexecutarea unor contracte, judecate de justiția federală. – Consecințele acestora.

După ce au definit modalitatea de a stabili competența federală, legiuitorii Uniunii au determinat cazurile de jurisdicție asupra cărora ea trebuia să se exercite.

S-a admis că există anumiți împricinați care nu pot fi judecați decât de Curțile federale, oricare ar fi obiectul procesului.

S-a stabilit apoi că există anumite procese care nu pot fi rezolvate decât de aceste Curți, oricare ar fi calitatea împricinaților.

Persoana şi obiectul au devenit astfel cele două temeiuri ale competenței federale.

Ambasadorii reprezintă națiunile prietene cu Uniunea; tot ceea ce-i priveşte pe ambasadori e important, într-un anume fel, pentru soarta întregii Uniuni. Când un ambasador este parte într-un proces, procesul devine o cauză care priveşte liniştea națiunii; e firesc ca în acest caz să se pronunțe un tribunal federal.

Însăşi Uniunea poate avea procese: în acest caz ar fi împotriva rațiunii ca şi a uzanțelor tuturor națiunilor să se apeleze la decizia unor tribunale care reprezintă o altă suveranitate decât cea implicată. Doar Curțile federale pot să se pronunțe.

Când doi indivizi, din două state diferite, au un proces, nu e posibil, fără inconveniente, să fie judecați de tribunalele unuia dintre aceste două state. E mai sigur să se aleagă un tribunal care nu va putea trezi bănuielile nici uneia dintre părți, şi, firesc, ei se adresează tribunalului Uniunii.

Când cei doi împricinați nu sunt indivizi izolați ci state, aceluiaşi motiv al echității i se alătură unul foarte important din punct de vedere politic. În acest caz, calitatea împricinaților conferă o importanță națională întregului proces; cel mai neînsemnat litigiu între cele două state priveşte liniştea întregii Uniuni{149}.

Deseori, însăşi natura procesului a trebuit să indice regula competenței: astfel, toate problemele în legătură cu comerțul maritim au fost decise de tribunalele federale{150}.

Motivul e uşor de explicat: aproape toate aceste probleme intră în sfera dreptului ginților. În această privință era implicat în mod esențial interesul întregii Uniuni în raporturile ei cu străinii. De altfel, oceanul nefiind înscris într-o circumscripție juridică sau în alta, doar justiția națională este în măsură să aibă competență în procesele care au o origine maritimă.

Constituția a inclus într-o singură categorie aproape toate procesele care, prin natura lor, sunt pendinte de Curțile federale.

Regula pe care ea o ridică în această privință e simplă, dar ea include în sine un vast sistem de idei şi o multitudine de fapte.

Curțile federale, spune regula, judecă toate procesele care îşi au *originea în legile Statelor Unite.*

Prin două exemple vom înțelege foarte bine ideea legiuitorilor.

Constituția interzice statelor dreptul de a emite legi în legătură cu circulația banilor; în pofida acestei oprelişti, un stat face o asemenea lege. Părțile interesate refuză să i se supună, având în vedere că e contrară Constituției. În acest caz trebuie mers în fața unui tribunal federal pentru ca legea să poată fi atacată prin prevederile legilor Statelor Unite.

Congresul stabileşte un drept de import. Apar dificultăți în legătură cu încasarea acestui drept. Iarăşi, prezentarea se face în fața tribunalelor federale, deoarece cauza procesului se află în interpretarea unei legi a Statelor Unite.

Această regulă este într-un acord perfect cu preceptele adoptate de Constituția federală.

Uniunea, aşa cum a fost constituită ea în 1789, nu are, într-adevăr, decât o suveranitate restrânsă, dar s-a dorit ca în această sferă să formeze un singur şi acelaşi popor{151}. În sfera ei, ea este suverană. O dată acest punct expus şi admis, restul e simplu, deoarece dacă recunoaştem că Statele

Unite, în limitele definite de Constituția lor, formează un unic popor, trebuie să le acordăm drepturile care aparțin tuturor popoarelor.

Or, de la apariția societății, există un acord asupra acestui punct: fiecare popor are dreptul să judece prin tribunalele sale toate problemele care se referă la respectarea propriilor sale legi. Dar ni se poate răspunde: Uniunea e într-o situație specială formând un popor unic numai din anumite puncte de vedere; în privința celorlalte nu e nimic. Ce rezultă de aici? Că

măcar în ceea ce priveşte legile care se referă la acele puncte de vedere, ea are drepturile ce decurg dintr-o suveranitate completă. Dificultatea reală constă în definirea acestor obiective. O dată acest punct rezolvat (şi am văzut mai sus, analizând competenţa, cum a fost el lămurit), de fapt problema nu mai există; deoarece dacă s-a hotărât că un proces este federal, adică aparţine de partea de suveranitate rezervată prin Constituţie Uniunii, rezultă în mod firesc că doar un tribunal federal se poate pronunţa.

În toate împrejurările în care sunt atacate legile Statelor Unite, sau când ele sunt invocate în apărare, sesizarea se face doar la tribunalele federale.

Astfel, jurisdicţia tribunalelor Uniunii se lărgeşte sau se restrânge în funcţie de modul în care suveranitatea Uniunii înseşi se lărgeşte sau se restrânge.

Am văzut că scopul principal al legiuitorilor din 1789 a fost să împartă suveranitatea în două părţi distincte. Într-una au plasat îndrumarea intereselor generale ale Uniunii; în cealaltă îndrumarea tuturor intereselor speciale ale unora din părţile ei.

Grija lor principală a fost aceea de a înarma guvernul federal cu suficiente puteri pentru a putea să se apere în sfera sa împotriva încălcărilor produse de state.

În ceea ce priveşte pe acestea din urmă, s-a adoptat ca principiu general să fie lăsate libere în sfera lor. Guvernul central nu poate nici să le dirijeze, nici să le controleze comportarea.

Am arătat în capitolul despre separaţia puterilor că acest din urmă principiu nu a fost întotdeauna respectat. Există unele legi pe care un anume stat nu le poate promulga deşi în aparenţă este singurul interesat în existenţa lor.

Când un stat al Uniunii emite o asemenea lege, cetăţenii lezaţi de aplicarea ei pot face apel la Curţile federale.

Astfel, jurisdicţia Curţilor federale e valabilă nu doar

pentru procesele care-şi au sorgintea în legile Uniunii, dar e valabilă şi în acelea care-şi au sorgintea în legile pe care unele state le emit în contradicţie cu constituţia.

Este interzis statelor să promulge legi retroactive în dreptul penal; individul condamnat în virtutea unei asemenea legi poate face apel la justiţia federală.

De asemenea, Constituţia interzice statelor să emită legi care ar putea anula sau altera drepturile obţinute în virtutea unui contract (*impairing the obligations of contracts*)[{152}].

În momentul în care unui individ i se pare că o lege a statului său aduce atingere unui drept din această speţă, el poate refuza să se supună şi apelează la justiţia federală[{153}].

Mi se pare că această prevedere atacă mai profund decât celelalte suveranitatea statelor.

Drepturile acordate guvernului federal, cu scopuri evident naţionale, sunt definite şi uşor de înţeles. Cele acordate indirect de articolul pe care tocmai l-am citat nu par atât de evidente şi limitele lor nu sunt clar trasate. Există, într-adevăr, o multitudine de legi politice care acţionează asupra existenţei contractelor şi care ar putea astfel să furnizeze o serie de motive de nerespectare a puterii centrale.

MODUL DE A PROCEDA AL TRIBUNALELOR FEDERALE

Slăbiciunea firească a justiţiei într-o confederaţie. – Eforturile pe care trebuie să le facă legiuitorii pentru ca, în măsura posibilului, în faţa tribunalelor federale să ajungă indivizii şi nu statele. – Cum au izbutit americanii să facă acest lucru. – Acţiunea directă a tribunalelor federale asupra simplilor particulari. – Atac indirect împotriva statelor care încalcă legile Uniunii. – Hotărârea justiţiei federale nu anulează legea locală, ci o şubrezeşte.

Am făcut cunoscute drepturile Curţilor federale; nu e

mai puțin important de ştiut cum se exercită ele.

Forța implacabilă a justiției în țările în care suveranitatea nu este divizată provine din faptul că în aceste țări tribunalele reprezintă întreaga națiune în luptă cu individul condamnat de sentință. Ideii de drept i se adaugă ideea de forță care sprijină dreptul.

Dar în țările în care suveranitatea este divizată nu se întâmplă întotdeauna aşa. Acolo, cel mai des, în fața justiției se află nu individul izolat, ci o fracțiune a națiunii. Forța sa morală ca şi forța sa materială sunt mai mici.

Deci, în statele federale justiția este în mod firesc mai slabă şi justițiabilul mai puternic.

În confederații, legiuitorul se străduieşte fără răgaz să confere tribunalelor un loc analog cu cel pe care ele îl ocupă la popoarele a căror suveranitate nu este scindată; altfel spus, legiuitorul face eforturi constante ca justiția federală să reprezinte națiunea şi justițiabilul un interes particular.

Un guvern, de oricare natură ar fi el, e nevoit să acționeze asupra celor pe care-i guvernează pentru a-i obliga să-i dea ceea ce i se cuvine; el e nevoit să acționeze contra lor pentru a se apăra de agresiunile lor.

În ceea ce priveşte acțiunea directă a guvernului asupra celor pe care-i guvernează pentru a-i face să se supună legilor, constituția Statelor Unite a procedat astfel (şi în felul acesta este ea o capodoperă) încât Curțile federale, acționând în numele legilor, să aibă întotdeauna în fața lor doar indivizii. Şi, evident, deoarece s-a declarat că această confederație nu formează decât un singur şi acelaşi popor în sfera trasată de Constituție, rezultă că guvernul, creat de această Constituție şi acționând în limitele ei, este învestit cu toate drepturile unui guvern național, deci şi cu cel mai important: acela de a face ca ordinele sale să ajungă la simplii cetățeni fără niciun intermediar. Deci dacă, de exemplu, Uniunea ordonă perceperea unui

impozit, nu statelor trebuie să se adreseze pentru a-l colecta, ci fiecărui cetățean american, conform cotei-părți care-i revine. La rândul ei, justiția federală, însărcinată să asigure executarea acestei legi a Uniunii, nu va avea de condamnat statul recalcitrant, ci pe contribuabil. Ca şi justiția altor popoare, ea nu va avea în fața sa decât un individ.

Trebuie observat că aici însăşi Uniunea şi-a ales adversarul. Şi-a ales unul slab; e firesc ca el să fie învins.

Dar când Uniunea, în loc să atace, este nevoită să se apere, dificultățile sporesc. Constituția acordă statelor dreptul de a promulga legi. Aceste legi pot încălca drepturile Uniunii. Aici, se iveşte în mod necesar conflictul cu suveranitatea statului care a emis legea. Nu rămâne decât de ales, dintre mijloacele de acțiune, pe cel mai puțin riscant. Acest mijloc a fost precizat dinainte prin principiile generale pe care le-am enunțat anterior[154].

Se poate presupune că în cazul pe care tocmai l-am expus Uniunea ar putea cita statul în fața unui tribunal federal, care ar declara legea nulă; ar însemna să urmezi cursul cel mai firesc al ideilor. Dar, în felul acesta, justiția federală s-ar găsi confruntată direct cu un stat, ceea ce s-a dorit a se evita în măsura posibilităților.

Americanii s-au gândit că ar fi aproape imposibil ca o lege nouă să nu lezeze prin aplicarea ei un anume interes particular.

Pe acest interes particular se sprijină autorii Constituției federale pentru a ataca măsura legislativă de care Uniunea ar putea fi nemulțumită. Lui i se oferă sprijin.

Un anume stat vinde pământ unei companii; după un an o nouă lege dispune altfel de aceste pământuri, violând astfel acea parte a constituției care interzice modificarea drepturilor dobândite printr-un contract. Când cel care a cumpărat, în virtutea noii legi, se

prezintă pentru a intra în posesie, proprietarul care deține aceste pământuri, în virtutea vechii legi, îl acționează în fața tribunalelor Uniunii cerând ca titlul să fie declarat nul[155]. Astfel, în realitate, justiția federală este în conflict cu suveranitatea unui stat; dar ea nu o atacă decât indirect şi cu privire la aplicarea unui detaliu. Ea contestă legea în consecințele ei şi nu în principiul ei; nu o distruge, o şubrezeşte.

Mai rămâne o ultimă ipoteză.

Fiecare stat formează o corporație care are o existență şi drepturi civile specifice; în consecință, el poate acționa sau poate fi acționat în fața tribunalelor. De exemplu, un stat ar putea urmări în justiție un alt stat.

Nici în acest caz, nu s-ar putea spune că Uniunea atacă o lege locală, ci că judecă un proces în care un stat e parte. Ar fi un proces ca oricare altul; doar calitatea împricinaților ar fi diferită. Aici există încă pericolul semnalat la începutul acestui capitol; dar de data aceasta n-ar putea fi evitat; este inerent înseşi esenței constituțiilor federale, rezultatul fiind întotdeauna crearea unor particulari atât de puternici în sânul națiunii, încât justiția se exercită anevoie asupra lor.

RANGUL ÎNALT PE CARE-L OCUPĂ CURTEA SUPREMĂ PRINTRE MARILE PUTERI ALE STATULUI

Niciun popor nu şi-a alcătuit o putere judecătorească atât de mare ca americanii. – Întinderea atribuțiilor sale. – Influența ei politică. – Pacea şi însăşi existența Uniunii depind de înțelepciunea celor şapte judecători federali.

Când, după ce s-a examinat în detaliu organizarea Curții supreme, se ajunge la considerarea în ansamblu a atribuțiilor acordate se observă fără greutate că niciodată n-a existat la vreun popor o asemenea imensă putere judecătorească.

Curtea supremă e plasată mai sus decât orice tribunal cunoscut şi prin *natura* drepturilor ei şi prin *speța* cauzelor care se judecă aici.

La toate națiunile civilizate din Europa guvernul a dovedit întotdeauna o mare aversiune în a lăsa justiției ordinare decizia în chestiunile care-l priveau direct. Fireşte, această aversiune este cu atât mai mare cu cât guvernarea este mai absolută. Dimpotrivă, pe măsură ce libertatea creşte, sfera atribuțiilor tribunalelor se lărgeşte mereu; dar nicio națiune europeană nu s-a gândit până acum că orice problemă juridică, de orice natură ar fi ea, poate fi lăsată în seama judecătorilor de drept comun.

În America, această teorie a fost pusă în practică. Curtea supremă a Statelor Unite este singurul şi unicul tribunal al națiunii.

Ea este însărcinată cu interpretarea legilor şi a tratatelor, în competența ei exclusivă fiind problemele privitoare la comerțul maritim şi toate cele legate în general de dreptul ginților. S-ar putea chiar afirma că atribuțiile ei sunt aproape în întregime politice, deşi structura ei e în întregime judecătorească. Unicul ei scop este acela de a face să se execute legile Uniunii, iar Uniunea reglementează doar raporturile guvernului cu cei pe care-i guvernează şi ale națiunii cu străinii; raporturile cetățenilor între ei sunt reglementate aproape în întregime prin suveranitatea statelor.

Acestui prim factor de importanță i se poate adăuga unul mai însemnat. La națiunile europene, tribunalele nu judecă decât particulari; dar se poate spune că la bara Curții supreme a Statelor Unite se înfățişează suverani. Când grefierul avansează pe treptele tribunalului şi pronunță aceste câteva cuvinte: „Statul New York contra statului Ohio” se simte că nu suntem în incinta unei curți de justiție obişnuite. Şi când te gândeşti că unul din împricinați reprezintă un milion de oameni, iar celălalt două milioane, te uimeşte

responsabilitatea care apasă pe umerii celor şapte judecători a căror sentință va bucura sau va întrista un număr atât de mare de concetățeni.

Pacea, prosperitatea, însăşi existența Uniunii stau neîncetat în mâinile celor şapte judecători federali. Fără ei constituția este literă moartă;

la ei apelează puterea executivă pentru a rezista presiunilor corpului legislativ; legislativul pentru a se apăra de inițiativele puterii executive; Uniunea pentru a se impune în fața statelor; statele – pentru a respinge pretențiile excesive ale Uniunii; interesul public – contra interesului privat; spiritul conservator contra instabilității democratice. Puterea lor este imensă; dar ea reprezintă forța unei opinii. Ei sunt atotputernici atâta timp cât poporul consimte să se supună legii; devin neputincioşi de îndată ce legea e nesocotită. Or, forța unei opinii este cel mai greu de folosit, pentru că e imposibil să-i trasezi cu precizie limitele. Adesea, este tot atât de riscant să le subestimezi ca şi să le depăşeşti.

Judecătorii federali nu trebuie să fie doar buni cetățeni, oameni instruiți şi cinstiți, calități necesare tuturor magistraților; ei trebuie să mai fie şi bărbați de stat; e necesar ca ei să ştie să disceamă spiritul epocii, să înfrunte obstacolele care pot fi învinse, şi să evite curentul, când valul amenință să ia, odată cu ei, şi suveranitatea Uniunii şi ascultarea cuvenită legilor.

Preşedintele poate greşi fără ca statul să sufere, deoarece preşedintele are o funcție limitată. Congresul poate greşi fără ca Uniunea să piară pentru că deasupra Congresului se află corpul electoral care poate să-i modifice spiritul, schimbându-i membrii.

Dar dacă vreodată s-ar întâmpla ca la Curtea supremă să ajungă oameni imprudenți sau corupți, confederația va trebui să se teamă de anarhie sau război civil.

În rest, fără îndoială, cauza originară a primejdiei nu rezidă deloc în structura tribunalului, ci în însăşi natura

guvernărilor federale. Am văzut că nicăieri nu este mai necesară constituirea unei puteri judecătoreşti ferme, decât la popoarele confederate, întrucât nicăieri existențele individuale, care se pot împotrivi corpului social, nu sunt mai puternice şi mai capabile să reziste forței materiale folosite de guvern.

Or, cu cât e mai necesar ca o putere să aibă forță, cu atât trebuie să i se ofere mai mult spațiu de desfăşurare şi independență. Cu cât o putere este mai întinsă şi mai independentă, cu atât abuzul pe care-l produce este mai periculos.

Originea răului nu e deci în structura acestei puteri, ci în însăşi structura statului care are nevoie de existența unei asemenea puteri.

PRIN CE ESTE CONSTITUȚIA FEDERALĂ SUPERIOARĂ CONSTITUȚIEI FIECĂRUI STAT CONFEDERAT

Cum se poate compara Constituția Uniunii cu cele ale statelor confederate. – Superioritatea Constituției Uniunii trebuie atribuita în special înțelepciunii legiuitorilor federali. – Legislatura Uniunii este mai puțin dependentă de popor decât cea a statelor. – Puterea executivă e mai liberă în sfera ei. – Puterea judecătorească e mai puțin supusă voinței majorității. – Consecințele practice ale acestui fapt. – Legiuitorii federali au atenuat pericolele inerente guvernării democratice; legiuitorii statelor au sporit aceste pericole.

Constituția federală se deosebeşte esențial de constituția statelor prin scopul pe care şi-l propune, dar se aseamănă mult cu ele prin mijloacele cu care îşi realizează aceste scopuri. Obiectul guvernării este diferit, dar formele de guvernare sunt aceleaşi. Din acest punct de vedere special ele pot fi comparate cu folos.

Eu consider Constituția federală superioară tuturor constituțiilor statelor. Această superioritate are mai multe cauze.

Actuala Constituție a Uniunii a fost alcătuită *a posteriori* majorității constituțiilor statelor; s-a putut deci profita de experiența dobândită.

Dar se va vedea totuşi că această cauză e secundară, dacă se va observa că de la stabilirea Constituției federale, confederația americană a crescut cu unsprezece state noi, iar acestea mai curând au exagerat decât au atenuat defectele existente în constituțiile înaintaşilor lor.

Motivul principal al superiorității Constituției federale provine din însuşi caracterul legiuitorilor.

În epoca în care ea a fost alcătuită, prăbuşirea confederației părea iminentă; ea, ca să zicem aşa, sărea în ochi. În această situație extremă poporul a ales probabil nu pe oamenii pe care îi iubea cel mai mult, ci pe cei pe care îi stima cel mai tare.

Am făcut mai înainte observația că legiuitorii Uniunii erau aproape toți nişte oameni remarcabili prin cunoştințele lor, dar şi mai remarcabili prin patriotismul lor.

Ei s-au format în condițiile unei crize sociale, în care spiritul de libertate a trebuit să înfrunte continuu o autoritate puternică şi dominatoare. O dată lupta terminată şi în timp ce, conform obiceiului, pasiunile întărâtate ale gloatei continuau să combată pericole care de mult încetaseră să mai existe, ei s-au oprit; şi-au privit patria cu calm şi atenție; au observat că s-a săvârşit o revoluție definitivă şi că de-aci înainte primejdiile care ar putea amenința poporul nu s-ar putea naşte decât din abuzurile născute de libertate. Au avut curajul să spună ce gândeau pentru că în adâncul inimii lor iubeau sincer şi cu pasiune această libertate; au îndrăznit să spună că trebuie restrânsă, deoarece erau siguri că nu doreau s-o anihileze[156].

Majoritatea constituțiilor statelor dau un mandat de un an Camerei Reprezentanților, şi de doi ani pentru Senat. În aşa fel încât membrii corpului legislativ sunt

legați fără încetare şi într-un mod foarte strâns de cele mai mici dorințe ale celor ce-i aleg.

Legiuitorii Uniunii au considerat că această extremă dependență a legislativului denaturează principalele efecte ale sistemului reprezentativ plasând în însuşi sânul poporului nu doar sorgintea puterii, ci şi guvernarea.

Au mărit durata mandatului electoral pentru a lăsa deputatului posibilitatea sporită de a se folosi de liberul său arbitru.

Constituția federală, la fel ca şi constituțiile statelor, împarte corpul legislativ în două ramuri.

Dar în state aceste două părți ale legislativului sunt alcătuite din aceleaşi elemente şi funcționează conform aceluiaşi mod de alegere. Rezultă de aici că pasiunile şi voința majorității apar cu aceeaşi uşurință şi îşi găsesc la fel de repede un organ şi un instrument într-una ca şi în cealaltă dintre Camere. Ceea ce dă un caracter violent şi precipitat alcătuirii legilor.

Constituția federală a pus de asemenea cele două Camere sub incidența votului popular; dar a făcut să varieze condițiile de eligibilitate şi modalitatea de alegere; pentru că, la fel ca şi la alte popoare, dacă una din cele două ramuri ale legislativului nu reprezintă interese diferite de cealaltă, să reprezinte măcar o înțelepciune superioară.

Trebuia să fi ajuns la o vârstă mai înaintată pentru a fi senator şi a fost însărcinată cu alegerea lor o adunare puțin numeroasă şi la rândul ei rezultată din alegeri.

În mod firesc, democrațiile sunt tentate să concentreze întreaga forță socială în mâinile corpului legislativ. Acesta constituind puterea care emană cel mai direct din popor, şi cea care se împărtăşeşte cel mai mult de la atotputernicia sa.

Se remarcă deci o tendință obişnuită care tinde să reunească toate aspectele autorității în sânul legislativului.

Această concentrare a puterilor vatămă în mod special bunul mers al treburilor şi, în acelaşi timp, fundamentează despotismul majorității.

Legiuitorii statelor s-au lăsat adesea tentați de aceste instincte democratice; cei ai Uniunii au luptat întotdeauna curajos împotriva lor.

În state puterea executivă este remisă în mâinile unui funcționar aşezat aparent alături de legislativ, dar care, în realitate, nu este decât un instrument orb şi pasiv al voinței legislativului. De unde îşi extrage el forța? Din durata funcției? În general, nu e numit decât pentru un an. Din prerogativele sale? S-ar putea spune că nu le are. Legislativul poate să-l reducă la neputință, însărcinând comisiuni speciale, alese chiar din sânul său, cu executarea legilor. Dacă doreşte, poate, într-un anume fel, să-l anuleze, suprimându-i salariul.

Constituția federală a concentrat toate drepturile puterii executive, ca şi întreaga ei responsabilitate asupra unui singur om. I-a dat preşedintelui patru ani de existență; i-a asigurat, pe toată durata magistraturii sale, dreptul de a se folosi de retribuția sa. I-a folosit un grup de susținători şi l-a înarmat cu un veto suspensiv. Într-un cuvânt, după ce a circumscris cu grijă sfera puterii executive, a încercat să-i dea în această sferă, în măsura posibilităților, o poziție puternică şi liberă.

Dintre toate puterile, cea judecătorească este, în constituțiile statelor, cea mai puțin dependentă de puterea legislativă.

Cu toate acestea, în toate statele, legislativul este stăpân pe fixarea retribuției judecătorilor, ceea ce îi supune în mod necesar pe aceştia din urmă influenței lui imediate.

În unele state, judecătorii sunt numiți doar pentru o perioadă de timp, ceea ce diminuează o mare parte din forța şi libertatea lor.

În altele, e vizibil că puterile legislativă şi judecătorească se confundă integral. De exemplu,

Senatul din New York devine, pentru unele procese, tribunalul superior al statului.

Dimpotrivă, Constituția federală a avut grijă să separe puterea judecătorească de toate celelalte. Mai mult, ea i-a făcut pe judecători independenți, declarând salariul lor fix şi funcțiile lor irevocabile.

Consecințele practice ale acestor diferențe sunt uşor de observat. Pentru orice analist atent este evident că treburile Uniunii sunt mult mai bine conduse decât treburile specifice ale oricărui alt stat.

Guvernul federal este mai corect şi mai moderat în demersul său decât guvernele statelor. E mai multă cumpătare în opiniile sale, mai multă durabilitate şi plănuire înțeleaptă în proiectele sale, mai multă abilitate, consecvență şi fermitate în executarea hotărârilor sale.

Pentru a rezuma acest capitol nu-i nevoie de multe cuvinte.

Două pericole principale amenință existența democrațiilor: Aservirea completă a puterii legislative voinței corpului electoral. Concentrarea tuturor celorlalte puteri de guvernare în cea legislativă. Legiuitorii statelor au favorizat dezvoltarea acestor pericole. Legiuitorii Uniunii au făcut tot ce le-a stat în putință pentru ca ele să fie mai puțin redutabile.

CE DEOSEBEŞTE CONSTITUȚIA FEDERALĂ A STATELOR UNITE ALE AMERICII DE TOATE CELELALTE CONSTITUȚII FEDERALE

În aparentă, confederația americană seamănă cu toate confederațiile. – Totuşi, consecințele ei sunt diferite. – Din ce cauză? – Prin ce este deosebită această confederație de toate celelalte. – Guvernul american nu este un guvern federal, ci un guvern național incomplet.

Statele Unite ale Americii n-au dat primul şi unicul

exemplu al unei confederații. Fără a ne mai referi la antichitate, Europa modernă a oferit destule. Elveția, Imperiul germanic, Republica Țărilor de Jos au fost sau mai sunt şi astăzi confederații.

Când se studiază constituțiile acestor diferite țări, se constată cu uimire că puterile atribuite de către ele guvernului federal sunt aproape aceleaşi cu cele acordate de constituția americană guvernului Statelor Unite. Ca şi aceasta din urmă, ele dau puterii centrale dreptul de a hotărî asupra păcii şi războiului, dreptul de a înrola şi de a lua impozite, dreptul de a veghea asupra intereselor generale şi de a rezolva interesele comune ale națiunii.

Cu toate acestea, guvernul federal a rămas aproape întotdeauna, la aceste diferite popoare, slab şi neputincios, în timp ce guvernul Uniunii îşi conduce treburile cu vigoare şi uşurință.

Mai mult, prima Uniune americană n-a putut supraviețui din cauza slăbiciunii excesive a guvernului său şi, cu toate acestea, guvernul ei atât de slab primise drepturi la fel de ample ca şi guvernul federal din zilele noastre. S-ar putea spune chiar că în anumite privințe drepturile sale erau mai mari.

Există deci în Constituția actuală a Statelor Unite câteva principii noi care nu atrag imediat atenția, dar a căror influență se resimte profund.

Această constituție, care la prima vedere poate fi uşor confundată cu constituțiile federale precedente, se întemeiază de fapt pe o teorie în întregime nouă, care marchează o mare descoperire pentru ştiința politică din zilele noastre.

În toate confederațiile care au precedat confederația americană din 1789, popoarele care se uneau într-un scop comun consimțeau să se supună ordinelor guvernului federal; dar îşi păstrau dreptul de a dispune şi de a supraveghea, în ceea ce le privea, executarea legilor Uniunii.

Statele americane, care s-au unit în 1789, nu numai că au consimțit ca guvernul federal să le dicteze legile, dar şi ca el să le execute.

În cele două cazuri dreptul este acelaşi, exercițiul său este diferit. Dar această unică diferență produce consecințe imense.

În toate confederațiile care au precedat Uniunea americană din zilele noastre guvernul federal se adresa guvernelor componente pentru a-şi satisface cerințele. În cazul în care măsura prescrisă nu-i convenea unuia dintre ele, acesta din urmă putea oricând să se sustragă necesității de a se supune. Dacă era puternic, apela la armată; dacă era slab, tolera rezistența la legile Uniunii care deveniseră ale sale, pretextând neputința şi recurgând la forța inerției.

De regulă, apărea una din următoarele două situații: cel mai puternic dintre popoarele reunite acapara drepturile autorității federale şi le domina pe celelalte în numele ei{157}; sau guvernul federal rămânea abandonat propriilor sale forțe şi anarhia se instala printre confederați, Uniunea fiind în imposibilitatea de a acționa{158}.

În America, Uniunea nu guvernează statele, ci pe simplii cetățeni. Când vrea să perceapă o taxă, ea nu se adresează guvernului din Massachusetts, ci fiecărui locuitor din Massachusetts. Vechile guverne federale aveau în fața lor popoarele, cel al Uniunii are indivizi. El nu-şi dobândeşte puterea din exterior, ci şi-o extrage din propriile-i resurse. El are administratorii săi, tribunalele sale, executorii săi judecătoreşti şi armata sa.

Fără îndoială spiritul național, pasiunile colective, prejudecățile locale ale fiecărui stat tind încă să diminueze mai cu seamă amploarea puterii federale astfel constituite şi să creeze centre de rezistență împotriva voinței ei; restrânsă în suveranitatea sa, ea nu va fi niciodată la fel de viguroasă ca cel care o posedă integral; dar acesta este un viciu inerent oricărui sistem

federativ.

În America, fiecare stat are mult mai puţine ocazii şi tentaţii de a rezista; şi chiar dacă le-ar trece prin cap asemenea idei nu le-ar putea aplica decât violând pe faţă legile Uniunii, întrerupând desfăşurarea normală a justiţiei, ridicând steagul revoltei; într-un cuvânt, ar trebui deci să ia dintr-odată o poziţie categorică, lucru pe care oamenii ezită îndelung să-l facă.

În vechile confederaţii, drepturile acordate Uniunii erau motive de război şi nu argumente ale puterii, deoarece aceste drepturi sporeau pretenţiile ei fără a spori şi mijloacele necesare pentru a le impune. Astfel s-a văzut mereu slăbiciunea reală a guvernelor federale crescând în relaţie directă cu puterea lor nominală.

Nu aşa se petrec lucrurile în Uniunea americană; precum majoritatea guvernelor obişnuite, guvernul federal poate face orice i se dă dreptul să execute.

Spiritul uman inventează cu mai multă uşurinţă lucruri decât cuvinte; aşa se întâmplă că se folosesc atâţia termeni improprii şi expresii incomplete.

Multe naţiuni formează o ligă permanentă şi instaurează o autoritate supremă, care, fără a acţiona asupra simplilor cetăţeni cum ar face-o un guvern naţional, influenţează fiecare din popoarele confederate luate în parte.

Acest guvern, atât de diferit de toate celelalte, a căpătat numele de federal.

Apoi, putem observa o formă de societate în care mai multe popoare se topesc într-unul singur în privinţa unor treburi comune şi rămân separate şi doar confederate în toate celelalte.

Aici, puterea centrală acţionează fără intermediar asupra celor pe care-i guvernează, îi administrează şi îi judecă ea însăşi, cum o fac şi guvernele naţionale, dar acţionează astfel într-o sferă limitată. Evident, nu mai e un guvern federal, ci un guvern naţional incomplet. Astfel, s-a găsit o formă de guvernământ care nu este, în

mod definit, nici națională, nici federală; dar lucrurile s-au oprit aici şi noul cuvânt care trebuie să exprime o nouă realitate nu există încă.

Pentru că nu au cunoscut acest soi nou de confederație, toate Uniunile au ajuns la război civil, la subjugare sau la inerție. Tuturor popoarelor care le-au alcătuit le-a lipsit înțelepciunea de a vedea leacul pentru bolile lor sau curajul de a-l aplica.

Prima Uniune americană a căzut pradă aceloraşi defecte.

Dar, în America, statele confederate, înainte de a ajunge independente, au făcut parte mult timp din acelaşi imperiu; nu contractaseră încă obiceiurile autoguvernării, iar prejudecățile naționale nu apucaseră să prindă rădăcini adânci; mai luminați decât restul lumii, ei erau egali în cunoştințe, nu resimțeau decât slab pasiunile care se opun, de obicei, ca popoarele să recunoască extinderea puterii federale, iar aceste pasiuni erau combătute de cei mai destoinici cetățeni. Când au simțit primejdia, americanii s-au gândit, în acelaşi timp, la un leac. Şi-au corectat legile, salvându-şi astfel țara.

DESPRE AVANTAJELE SISTEMULUI FEDERAL, ÎN GENERAL, ŞI UTILIZAREA SA SPECIALĂ PENTRU AMERICA

Fericirea şi libertatea de care se bucură națiunile mici. – Puterea marilor națiuni. – Marile imperii favorizează dezvoltarea civilizației. – Deseori, forța este pentru națiuni primul element al prosperității. – Scopul sistemului federal este de a combina avantajele pe care le au popoarele atât de pe urma mărimii, cât şi a suprafeței reduse a teritoriului lor. – Avantajele pe care Statele Unite le au de pe urma acestui sistem. – Legea se supune necesităților oamenilor şi nu oamenii se supun necesităților legii. – Activitatea, progresul, gustul şi uzul libertății la popoarele americane. – Spiritul public al Uniunii nu este decât sinteza patriotismului local. – Lucrurile şi oamenii circulă liber pe teritoriul Statelor Unite. – Uniunea este liberă şi fericită ca o națiune mică, respectată ca una mare.

La națiunile mici supravegherea societății este prezentă pretutindeni; spiritul de ameliorare coboară până la cele mai mici detalii; ambiția poporului fiind foarte temperată de slăbiciunea sa, eforturile şi resursele sale se concentrează aproape exclusiv către bunăstarea internă şi nu riscă să se dilueze în zadarnicile amăgiri ale gloriei. Mai mult, aptitudinile fiecăruia fiind în general limitate şi aspirațiile lor sunt la fel. Mediocritatea averilor egalizează aproximativ condițiile; moravurile au un caracter simplu şi liniştit. Astfel, una peste alta, şi luând în considerație treptele diferite de moralitate şi de cunoştințe, se observă în general la națiunile mici o îndestulare mai mare şi mai multă linişte a populației decât la cele mari.

Dacă în sânul unei națiuni mici se înstăpâneşte o tiranie, ea este mai incomodă decât oriunde în altă parte, deoarece acționând într-un cerc mai restrâns ea se întinde la tot ce cuprinde acest cerc. În imposibilitate de a ataca un obiectiv major, ea se năpusteşte pe o multitudine de obiective mici, dovedindu-se în acelaşi timp violentă şi sâcâitoare.

Din domeniul ei propriu, care este viața politică, ea pătrunde în viața privată. Stăpânind faptele, ea aspiră să dirijeze şi gusturile; guvernând statul, ea doreşte să guverneze şi familiile. Dar acest lucru se întâmplă rar; de fapt, libertatea este condiția naturală a societăților mici. În ele, guvernarea oferă prea puține atracții ambițiilor, resursele private sunt prea limitate, pentru ca puterea suverană să se poată concentra în mâinile unuia singur. Chiar când se întâmplă, nu e greu ca cei guvernați să se unească şi printr-un efort comun să răstoarne în acelaşi timp şi tiranul şi tirania.

Din toate timpurile, națiunile mici au fost leagănul libertății politice. S-a întâmplat ca cele mai multe dintre ele crescând să-şi piardă această libertate; ceea ce face să se vadă clar că libertatea ține de faptul că poporul e

mic şi nu de poporul însuşi.

Istoria lumii nu ne oferă vreun exemplu de mare națiune care să fi rămas mult timp republică[159] ceea ce face să se spună că faptul este imposibil. În ceea ce mă priveşte, cred că dorința omului de a delimita posibilul şi de a face aprecieri asupra viitorului este imprudentă, tocmai pentru el căruia realul şi prezentul îi scapă mereu fiind veşnic surprins de împrejurările pe care le cunoaşte cel mai bine. Ceea ce se poate afirma cu certitudine este faptul că existența unei republici mari va fi întotdeauna mult mai amenințată decât cea a uneia mici.

Toate patimile fatale pentru o republică cresc în raport cu întinderea teritoriului, în timp ce virtuțile care le servesc drept sprijin nu sporesc în aceeaşi măsură.

Ambiția indivizilor se amplifică odată cu puterea statului; forța partidelor odată cu importanța scopului propus; dar dragostea de țară, care trebuie să se opună acestor pasiuni distructive, nu este mai aprinsă într-o republică mare decât într-una mică. Ar fi chiar uşor de demonstrat că ea este mai puțin dezvoltată şi mai puțin puternică într-o republică mare. Marile bogății şi profundele mizerii, metropolele, decăderea moravurilor, egoismul individului, complexitatea intereselor sunt tot atâtea pericole cărora le dă naştere aproape întotdeauna mărimea unui stat. Multe dintre acestea nu dăunează existenței unei monarhii, unele chiar concură la prelungirea duratei sale. De altfel, într-o monarhie guvernarea are propria ei forță; ea se serveşte de popor fără a depinde de el; cu cât poporul este mai mare, cu atât suveranul este mai puternic; dar un guvern republican nu poate opune acestor pericole decât sprijinul majorității. Or, acest element de forță nu e mai puternic, păstrând proporțiile, într-o republică mare decât într-una mică. Astfel, în timp ce mijloacele de agresiune sporesc fără încetare în număr şi în forță, puterea de rezistență rămâne neschimbată. S-ar putea

spune chiar că ea scade, deoarece cu cât poporul este mai numeros şi natura spiritelor şi a intereselor se diversifică, cu atât este, în consecință, mai dificilă formarea unei majorități compacte.

S-a putut de altfel observa că pasiunile umane cresc în intensitate, nu numai datorită măreției scopului la care țintesc, dar şi datorită multitudinii indivizilor care le resimt în acelaşi timp. Nu există om care să nu fi fost mai emoționat în mijlocul unei mulțimi agitate care-i împărtăşea trăirile, decât dacă le-ar fi încercat în singurătate. În republicile mari, pasiunile politice devin de nestăvilit nu numai pentru că obiectul lor este imens, ci şi pentru că milioane de oameni le resimt în acelaşi fel şi în acelaşi timp.

În general, se poate deci afirma că nimic nu este mai potrivnic bunăstării şi libertății oamenilor decât marile imperii.

Dar statele mari prezintă şi avantajele care le sunt specifice şi care trebuie recunoscute.

Tot aşa cum dorința de putere este mai înflăcărată în rândul oamenilor de rând, dragostea pentru glorie este mai dezvoltată în unele suflete care apreciază că aplauzele mulțimii sunt demne de eforturile lor, că ele îi înalță, într-un fel, deasupra propriului eu. Acolo, gândirea capătă în toate privințele un impuls mai rapid şi mai puternic, ideile circulă mai liber, metropolele sunt asemenea unor mari centre intelectuale unde se etalează în toată splendoarea şi se combină în toate direcțiile spiritul uman: din această cauză cunoaşterea şi civilizația, în general, evoluează mai rapid la marile națiuni decât la cele mici. Mai trebuie să adăugăm că marile descoperiri solicită deseori o dezvoltare a forței naționale de care guvernul unui popor mic este incapabil; la națiunile mari, guvernul are mai multe idei generale, ele se despart mai radical de rutina antecedentelor şi de egoismul local. El are mai mult geniu în concepție, mai multă îndrăzneală în

comportare.

Bunăstarea internă e mai completă şi mai răspândită la micile naţiuni, atâta timp cât ele trăiesc în pace, dar războiul le dăunează mai mult decât marilor naţiuni. La acestea, depărtarea de frontiere permite uneori majorităţii poporului să rămână secole întregi în afara pericolului. Pentru el războiul este un motiv de neplăcere, nu de dezastru.

În această privinţă, ca şi în multe altele, se prezintă un considerent care domină restul: cel al necesităţii.

Dacă n-ar exista decât naţiuni mici şi niciuna mare, desigur omenirea ar fi mai liberă şi mai fericită; dar nu se poate face în aşa fel încât să nu existe naţiuni mari.

Acest fapt introduce în lume un element nou al prosperităţii naţionale, şi anume forţa. Ce importanţă are că un popor prezintă imaginea îndestulării şi a libertăţii, dacă e expus în fiecare zi distrugerilor şi cuceririlor? Ce importanţă are că produce mărfuri şi face comerţ, dacă un altul domină mările şi determină preţul pe toate pieţele? Naţiunile mici sunt adesea nefericite, nu doar pentru că sunt mici, ci pentru că sunt slabe; cele mari prosperă nu pentru că sunt mari, ci pentru că sunt puternice. Deci forţa este adeseori pentru naţiuni una din primele condiţii ale unei existenţe fericite şi chiar a existenţei lor. Aşa se întâmplă că, cel puţin în absenţa unor împrejurări speciale, popoarele mici sfârşesc întotdeauna prin a fi anexate cu violenţă de cei mari sau se unesc între ele. Nu cunosc o stare mai de plâns decât cea a unui popor care nu se poate apăra şi nu-şi ajunge sieşi.

Sistemul federativ a fost creat pentru a combina diversele avantaje care rezultă din dimensiunile mai mari sau mai mici ale naţiunilor.

E suficient să arunci o privire asupra Statelor Unite ale Americii pentru a sesiza toate avantajele care decurg pentru ele din adoptarea acestui sistem.

Legiuitorul marilor naţiuni centralizate este obligat să

dea legilor un caracter uniform care nu ține seama de diversitatea locurilor şi a moravurilor; neaflând niciodată nimic despre cazurile particulare, el nu poate proceda decât prin reguli generale; astfel, oamenii sunt obligați să se supună cerințelor legislației, deoarece legislația nu se poate adapta nevoilor şi moravurilor oamenilor; ceea ce provoacă de obicei tulburări şi nenorociri.

Acest inconvenient nu există în confederații: Congresul reglează principalele acțiuni ale existenței sociale; toate detaliile sunt abandonate legislativului local.

E greu de imaginat în ce măsură această diviziune a suveranității serveşte bunăstării fiecăruia dintre statele din care se compune Uniunea. În aceste societăți mici, care nu sunt deloc preocupate de grija de a se apăra sau de a-şi spori teritoriul, întreaga putere publică şi întreaga energie individuală sunt îndreptate spre îmbunătățirea stărilor interne. Guvernul central al fiecărui stat este alături de cei pe care-i guvernează şi e în fiecare zi la curent cu nevoile care apar: astfel în fiecare an sunt prezentate noi planuri, care, discutate în adunările comunale sau în fața puterii legislative a statului şi reproduse apoi de presă, trezesc interesul general şi zelul cetățenilor. Această nevoie de a îmbunătăți agită fără încetare republicile americane fără a le tulbura; ambiția puterii cedează locul dorinței de bunăstare, pasiune mai joasă, dar mai puțin primejdioasă. În America, este răspândită în mod general opinia că existența şi durata formelor republicane în Lumea Nouă depind de existența şi durata sistemului federal. O mare parte din nenorocirile abătute asupra noilor state din America de Sud sunt atribuite dorinței de a întemeia acolo republici mari, în loc să li se divizeze suveranitatea.

Desigur, este incontestabil faptul că în Statele Unite gustul şi deprinderile guvernării republicane s-au

născut în comune şi în sânul adunărilor locale. La o populație puțin numeroasă cum e cea din Connecticut, de exemplu, unde cel mai mare obiectiv politic este inaugurarea unui canal sau construirea unui drum, unde statul nu are de plătit armata, nici să susțină un război şi n-are de unde să le asigure celor care-i conduc nici multă bogăție, nici multă glorie, nu se poate imagina nimic mai firesc şi mai adecvat naturii lucrurilor decât republica. Or, acest spirit republican, aceste moravuri şi obiceiuri ale unui popor liber, după ce s-au ivit şi s-au dezvoltat în diversele state, se aplică apoi, fără greutate, întregii țări. Spiritul public al Uniunii nu este, într-un anume fel, decât sinteza patriotismelor locale. Fiecare cetățean al Statelor Unite transferă, ca să spunem aşa, interesul pe care i-l insuflă mica sa republică în iubirea pentru patria comună. Apărând Uniunea, el apără prosperitatea crescândă a cantonului său, dreptul de a-şi dirija treburile şi speranța de a face să triumfe acolo planurile de îmbunătățire care urmează să-l îmbogățească pe el însuşi: toate cele care de obicei se referă mai mult la indivizi decât la interesele generale ale țării şi la gloria națiunii.

Pe de altă parte, dacă spiritul şi moravurile locuitorilor îi fac mai apți decât pe alții să contribuie la prosperitatea unei republici mari, sistemul federativ a făcut ca sarcina să fie mai puțin dificilă. Confederația tuturor statelor americane nu prezintă inconvenientele obişnuite din numeroase aglomerări umane. Uniunea este o mare republică în ceea ce priveşte întinderea; dar ea poate fi într-un fel asimilată cu o mică republică, din cauza numărului restrâns de obiective de care se ocupă guvernul său. Acțiunile sale sunt importante, dar sunt rare. Cum suveranitatea Uniunii este stingherită şi incompletă, folosirea acestei suveranități nu este deloc primejdioasă pentru libertate. De asemeni, ea nu ațâță acele dorinți exagerate pentru putere şi vâlvă, atât de

funeste marilor republici. Deoarece nu totul trebuie să ajungă în mod necesar la un centru comun, nu se văd nici metropole vaste, nici imense bogății, nici sărăcie mare, nici revoluții spontane. Pasiunile politice, în loc să se întindă într-o clipă ca o pânză de foc pe toată suprafața țării, se sfărâmă în contact cu interesele şi pasiunile specifice fiecărui stat.

Şi totuşi, în Uniune, ca la un singur şi acelaşi popor, lucrurile şi ideile circulă liber. Nimic nu pune acolo stavilă elanului spiritului întreprinzător. Guvernul solicită toate talentele şi cunoştințele. Înăuntrul frontierelor Uniunii domneşte o pace profundă ca în interiorul unei țări supuse aceleiaşi puteri; în afară, rangul ei este printre țările cele mai puternice de pe pământ; ea oferă comerțului exterior mai mult de opt sute de leghe de țărm; ținând în mâinile sale cheile unei lumi întregi, ea face ca pavilionul să-i fie respectat până la marginea mărilor.

Uniunea este liberă şi fericită ca o națiune mică, puternică şi glorioasă ca una mare.

DIN CE CAUZĂ SISTEMUL FEDERAL NU ESTE LA ÎNDEMÂNA TUTUROR POPOARELOR ŞI CE A PERMIS ANGLO-AMERICANILOR SĂ-L ADOPTE

Orice sistem federal are viciile sale inerente pe care legiuitorul nu le poate combate. – Complicațiile oricărui sistem federal. – El solicită celor guvernați folosirea cotidiană a inteligentei lor. – Ştiința practică a americanilor în materie de guvernare. – Slăbiciunea relativă a guvernului Uniunii, alt viciu inerent sistemului federal. – Americanii l-au făcut să fie mai puțin grav; dar n-au putut să-l anuleze. – Suveranitatea fiecărui stat este mai slabă în aparență, dar e mai puternică în realitate decât cea a Uniunii. – De ce. – Independent de legi, şi la popoarele confederate trebuie deci să existe cauze naturale în favoarea Uniunii. – Care sunt aceste cauze la anglo-americani. – Statele Maine şi Georgia pe care le despart 400 de leghe sunt mai firesc unite decât Normandia şi Bretania. – Războiul este principalul obstacol al confederațiilor. – Acest lucru este demonstrat chiar prin exemplul Statelor Unite. – Uniunea n-are a se teme de mari războaie. – De ce. – Pericolele cărora ar trebui

să le facă față popoarele Europei dacă ar adopta sistemul federal al americanilor.

Din tot ceea ce cunoaştem, omul este fără îndoială o ființă superioară şi cu toate acestea prosperitatea şi sărăcia sunt produsul unor legi necunoscute, din care ajung sub ochii noştri numai fragmente detaşate şi incomplete. Adevărul absolut este ascuns şi probabil că aşa va rămâne de-a pururi.

Legiuitorul izbuteşte uneori, după mii de eforturi, să exercite o influență indirectă asupra destinului națiunilor şi atunci geniul lui este lăudat, în timp ce, adeseori, poziția geografică a țării, asupra căreia nu are nicio influență, o stare socială care s-a creat fără sprijinul său, moravuri şi idei cărora el le ignoră originea, un punct de plecare pe care nu-l cunoaşte, imprimă societății mişcări de nestăvilit împotriva cărora el luptă zadarnic şi care, la rândul lor, îl târăsc cu ele.

Legiuitorul seamănă cu un om care-şi caută calea în mijlocul mării. El e în stare să dirijeze vasul pe care se află, dar nu poate nici să-i schimbe structura, nici să pornească vânturile, nici să oprească valurile oceanului.

Am arătat ce avantaje au obținut americanii de pe urma sistemului federal. Rămâne să fac să se înțeleagă ce le-a permis să adopte acest sistem; deoarece nu le e dat tuturor popoarelor să se bucure de binefacerile lui.

În sistemul federal se găsesc vicii accidentale, născute din legi; acestea pot fi corectate de legiuitori. Mai pot fi întâlnite şi altele, inerente sistemului, şi acestea nu pot fi înlăturate de popoarele care-l adoptă. Trebuie deci ca aceste popoare să găsească în ele însele forța necesară pentru a face față imperfecțiunilor naturale ale guvernării lor.

Printre viciile inerente oricărui sistem federal, cel mai vizibil este cel al mijloacelor complicate pe care le foloseşte. Acest sistem confruntă inevitabil două suveranități. Legiuitorul reuşeşte să facă, în măsura

posibilităţilor, ca mişcările acestor două suveranităţi să fie la fel de simple şi la fel de egale şi să le poată închide pe ambele în sfere de acţiune net trasate; dar el nu le poate transforma într-una singură, nici să le împiedice să se ciocnească în unele locuri.

Sistemul federal din Statele Unite e constituit din combinarea a două guverne: unul provincial, celălalt naţional.

Nu e un lucru lesnicios să găseşti un popor care să aibă înclinaţie şi obişnuinţă pentru o guvernare provincială. Am mai remarcat şi înainte, că, dintre toate scopurile pe care ţi le-ai putea propune, în mod sigur cel mai dificil e cel de a-i convinge pe oameni să se ocupe de propriile lor probleme. Din această cauză sistemul federativ nu este constituit decât la acele popoare care, fiind mult timp independente, au căpătat în mod natural şi la cel mai înalt nivel atât înclinaţia, cât şi obişnuinţa. Aşa s-a întâmplat în Statele Unite. Înainte de revoluţie, ei recunoşteau cu toţii autoritatea patriei-mamă, dar fiecare avea guvernul său care nu depindea de vecin.

Şi totuşi cea mai mare dificultate nu e aceea de a întâlni mai multe popoare care să ştie să-şi dirijeze singure problemele, ci de a le găsi pe acelea care să poată înţelege suveranitatea federală şi să i se supună.

Orice s-ar face, sistemul federativ se întemeiază deci pe o teorie complicată a cărei aplicare solicită din partea celor care sunt guvernaţi folosirea zilnică a raţiunii lor.

În general, doar concepţiile simple pun stăpânire pe spiritul poporului. O idee falsă, dar clară şi precisă, va avea întotdeauna mai multă putere în lume decât una adevărată, dar complexă. Din această cauză, partidele, comportându-se ca nişte popoare mici în sânul unui popor mare, se grăbesc întotdeauna să adopte ca simbol un nume sau un principiu care, deseori, nu reprezintă decât foarte incomplet scopul propus şi mijloacele folosite, dar fără de care n-ar putea nici să subziste, nici să acţioneze. Guvernele care nu se sprijină decât pe o

singură idee sau pe un singur sentiment uşor de definit nu sunt poate cele mai bune, dar sunt în orice caz cele mai puternice şi cele mai trainice.

Dimpotrivă, dacă se examinează Constituția Statelor Unite, cea mai bine alcătuită dintre toate constituțiile federale cunoscute, suntem uluiți de multitudinea diverselor cunoştințe şi de discernământul pe care aceasta îl presupune la cei pe care îi guvernează. Guvernarea Uniunii se întemeiază aproape în întregime pe convenții juridice. Uniunea este o națiune ideală care nu există, ca să zicem aşa, decât în minte şi numai inteligența îi poate descoperi şi amploarea şi limitele.

Teoria generală fiind bine înțeleasă rămân dificultățile aplicării, şi ele sunt nenumărate deoarece suveranitatea Uniunii este atât de implicată în cea a statelor, încât la prima vedere e imposibil să le delimitezi. Totul este convențional şi artificial într-o asemenea guvernare şi ea ar fi convenit doar unui popor obişnuit de multă vreme să se conducă singur şi la care ştiința politică a pătruns până în ultimele rânduri ale societății. N-am admirat niciodată mai mult bunul-simț şi inteligența practică a americanilor decât în modul în care ei evită nenumăratele dificultăți pe care le naşte Constituția lor federală. Aproape că n-am întâlnit în America vreun om simplu care să nu discearnă cu o uimitoare uşurință obligațiile care decurg din legile Congresului şi cele care-şi au originea în legile statului său şi care, după ce a separat obiectele plasate în competențele generale ale Uniunii de cele pe care le reglementează legislatura locală, să nu poată indica punctul unde începe competența curților federale şi granița la care se opreşte cea a tribunalelor statelor.

Constituția Statelor Unite seamănă cu acele frumoase creații ale inteligenței umane care acoperă de glorie şi de bogăție pe cei care le-au inventat, dar care rămân sterile în alte mâini.

Este ceea ce Mexicul a făcut să fie evident în zilele

noastre.

Locuitorii din Mexic, dorind să stabilească sistemul federativ, au luat ca model şi au copiat aproape integral constituția federală a vecinilor lor, anglo-americanii[160]. Dar transpunând la ei litera legii, n-au putut aduce, în acelaşi timp, şi spiritul care o însuflețeşte. Aşa că se poate observa cum se încurcă mereu între mecanismele dublei lor guvernări. Suveranitatea statelor şi cea a Uniunii, depăşind sfera trasată de constituție, se întrepătrund zilnic. Şi acum încă, Mexicul alunecă neîncetat de la anarhie la despotism militar şi de la despotism militar la anarhie.

Dar, chiar când poporul are o civilizație destul de avansată şi este îndeajuns de deprins cu arta guvernării pentru a se supune cu inteligență unei teorii politice atât de complicate, tot nu rezultă că sistemul federal poate satisface toate necesitățile.

Cel de al doilea şi cel mai funest dintre toate viciile, pe care eu îl consider ca fiind inerent sistemului federal însuşi, este slăbiciunea relativă a guvernului Uniunii.

Principiul pe care se întemeiază toate confederațiile este fracționarea suveranității. Legiuitorii fac ca această fracționare să fie puțin vizibilă; pentru un timp, ea poate fi chiar ascunsă privirilor, dar nu se poate face în aşa fel încât ea să nu existe. Or, o suveranitate fracționată va fi întotdeauna mai slabă decât o suveranitate completă.

S-a văzut în expunerea Constituției Statelor Unite cu câtă artă au izbutit americanii, limitând puterea Uniunii în cercul restrâns al guvernelor federale, să-i dea totuşi aparența şi, până la un punct, forța unui guvern național.

Acționând astfel, legiuitorii Uniunii au dominat pericolul natural al confederațiilor; dar n-au putut să-l facă să dispară cu totul.

Se spune că guvernul american nu se adresează deloc statelor: ordinele sale ajung imediat la cetățeni şi fiecare în parte este silit să se supună efortului voinței comune.

Dar dacă legea federală ar leza violent interesele şi părerile unui stat, n-ar trebui oare să ne temem că fiecare din cetăţenii acestui stat se va considera parte în procesul individului care refuză să se supună? Toţi cetăţenii statului, fiind astfel lezaţi, în acelaşi timp şi în acelaşi fel, de către autoritatea Uniunii, guvernul federal ar încerca în zadar să-i izoleze pentru a-i combate: ei ar simţi instinctiv că trebuie să se unească pentru a se apăra şi ar găsi o organizare gata pregătită în partea de suveranitate de care statul i-a lăsat să se bucure.

Atunci ar dispărea convenţia pentru a lăsa loc realităţii şi s-ar putea vedea puterea organizată a unei părţi din teritoriu în luptă cu autoritatea centrală.

De altfel, acesta este spectacolul pe care l-a oferit recent Carolina de Sud. Reglementările Statelor Unite asupra latifundiilor deveniseră absolut impopulare în Carolina; şi atunci legislativul statului a luat iniţiativa şi a suspendat acţiunea legii federale. Acest rezultat era inevitabil. Când oamenii au la îndemână mijloacele de a-şi satisface interesele şi pasiunile, e aproape sigur că ficţiunea legală nu-i va împiedica să-şi dea seama că le pot folosi.

Vechile constituţii federale obligau statele *să acţioneze.* Constituţia Statelor Unite nu le obliga decât *să suporte acţiunea*, diferenţă esenţială care anulează aproape rezistenţa; e mai uşor să refuzi să acţionezi decât să împiedici acţiunea altuia. Dar din momentul când ceea ce eşti obligat doar să suporţi devine atât de penibil, reticenţa pe care o au oamenii faţă de acţiune dispare şi precauţiunile legiuitorului devin insuficiente.

Conform principiului legii federale, Curtea Statelor Unite trebuie să facă eforturi pentru a nu judeca decât cazurile particulare. Astfel, ea nu atacă legile statelor, ceea ce diminuează primejdia confruntării celor două suveranităţi. Dar dacă pentru a satisface un interes particular încalcă o lege importantă a statului, sau lezează un principiu sau un interes general al statului,

precauțiunile legiuitorului sunt tot inutile şi lupta, dacă nu vizibilă, în orice caz reală se duce între statul lezat reprezentat prin cetățean şi Uniunea reprezentată de tribunalele sale.

Este suficient să observăm în ce manieră persuasivă şi conciliantă pretinde guvernul federal executarea legilor sale, pentru a trage concluzia că, în pofida aparențelor şi a eforturilor legiuitorului, el se găseşte nu în fața unor indivizi, ci a unor suverani.

E uşor de mers mai departe şi de afirmat odată cu celebrul Hamilton în *Federalist* că dintre cele două suveranități cea mai puternică este cu siguranță cea a statului.

Aş putea spune acelaşi lucru despre justiția federală. Dacă, într-un anume proces, tribunalele Uniunii ar viola o lege importantă a unui anume stat, lupta, dacă nu aparentă atunci reală, s-ar duce între statul lezat, reprezentat de un cetățean, şi Uniunea reprezentată de tribunalele sale{161}.

Ar trebui să ştii prea puțin despre cum merge această lume ca să-ți imaginezi că, după ce oamenilor li s-a lăsat un mijloc de a-şi satisface patimile, ei ar putea fi împiedicați cu ajutorul ficțiunilor legale să găsească acest mijloc şi să-l folosească.

Legiuitorii americani, făcând mai puțin probabilă lupta între cele două suveranități, n-au distrus deci cauzele.

S-ar putea merge mai departe şi afirma că ei n-au reuşit să asigure preponderența puterii federale în caz de conflict.

Ei au dat Uniunii bani şi soldați dar statele au păstrat ataşamentul oamenilor şi ideile lor încetățenite.

Suveranitatea Uniunii este o noțiune abstractă care nu se leagă decât de un număr mic de obiecte ale lumii exterioare. Suveranitatea statelor o simte oricine se poate pricepe fără efort; acționează în orice moment. Una este nouă, cealaltă s-a născut împreună cu poporul

însuşi.

Suveranitatea Uniunii este o operă de artă. Suveranitatea statelor este naturală; ea există prin ea însăşi, fără eforturi, cum există autoritatea unui tată de familie.

Suveranitatea Uniunii îi priveşte pe oameni doar prin câteva interese majore; ea reprezintă o patrie imensă, îndepărtată, un sentiment vag şi nedefinit. Suveranitatea statelor îl învăluie într-un anume fel pe fiecare cetățean şi el se întâlneşte cu ea în fiecare zi. Ea se obligă să-i garanteze proprietatea, libertatea, viața; ea influențează în fiecare clipă bunăstarea sau sărăcia lui. Suveranitatea statelor se întemeiază pe amintiri, pe obiceiuri, pe prejudecățile locale, pe egoismul provincial şi familial; pe scurt, toate acele lucruri care fac ca instinctul patriei să fie atât de puternic în inima omului. Cum să pui la îndoială avantajele ei?

Deoarece legiuitorii nu pot împiedica să apară, între cele două suveranități pe care sistemul federal le pune față în față, ciocniri periculoase, e necesar ca la eforturile lor, menite să întoarcă popoarele confederate de pe calea războiului, să se adauge dispozițiuni specifice care să-i ducă pe cea a păcii.

Rezultă de aici că pactul federal n-ar avea o existență de durată, dacă n-ar găsi în popoarele căruia i se aplică un număr de condiții pentru uniune care le-ar face viața comună plăcută şi ar uşura sarcina guvernării.

Astfel, pentru a reuşi, sistemul federal n-are nevoie doar de legi bune, ci îi sunt necesare şi circumstanțe favorabile.

Toate popoarele care au intrat într-o confederație aveau un anume număr de interese comune care formau, într-un fel, legăturile intelectuale ale asocierii.

Dar în afara intereselor materiale, omul mai are idei şi sentimente. Pentru ca o confederație să poată dăinui un timp mai îndelungat, o civilizație omogenă e la fel de necesară ca şi nevoile diverselor popoare care o compun.

Între nivelul de civilizație al cantonului Vaud și cel al cantonului Un diferența e ca între secolele XIX și XV; de aceea Elveția n-a avut niciodată, cu adevărat, un guvern federal. Uniunea diferitelor sale cantoane nu există decât pe hartă; și acest lucru ar deveni evident, dacă o autoritate centrală ar dori să aplice aceleași legi pe întreg teritoriul.

Există oameni care pretind că unul din avantajele constituțiilor federale este acela de a permite tuturor părților unui imperiu de a trăi în felul său, fiind unite în același timp. Așa e, dacă prin confederație se înțelege un fel de ligă ofensivă și defensivă prin care popoare diferite se unesc pentru a face față unei primejdii comune rămânând străine în rest. Dar dacă se dorește crearea unei existențe comune și a unui adevărat guvern național, pentru popoarele confederate este absolut necesar ca civilizația lor să fie omogenă. Această necesitate este mai acută într-o confederație decât într-o monarhie deoarece în primul caz guvernul are mai multă nevoie de sprijinul celor pe care-i guvernează, decât în al doilea.

Sistemul federal permite și favorizează diversitatea legilor în detaliu, ceea ce e foarte bine, dar se opune adeseori uniformizării legilor generale, ceea ce e foarte rău.

Existența guvernului federal este facilitată admirabil în Statele Unite de un anume fapt. Nu numai că feluritele state au aproximativ aceleași interese, aceeași origine și aceeași limbă, dar au și același grad de civilizație; ceea ce face ca aproape întotdeauna acordul între ele să fie facil. Nu cred să existe o națiune europeană, oricât de mică ar fi ea, care să nu fie mai puțin omogenă în diferitele sale părți decât poporul american al cărui teritoriu este cât jumătate din Europa.

Între statul Maine și statul Georgia sunt aproximativ patru sute de leghe. Cu toate acestea sunt mai puține diferențe între civilizația din Maine și cea din Georgia,

decât între cea din Normandia şi cea din Bretania. Maine şi Georgia, plasate la extremităţile unui vast teritoriu, găsesc deci, în mod natural, mai multe înlesniri reale pentru a forma o confederaţie decât Normandia şi Bretania care sunt separate doar de un pârâu.

Aceste înlesniri, pe care moravurile şi obiceiurile poporului le ofereau legiuitorilor americani, li s-au alăturat şi altele, determinate de poziţia geografică a ţării. Acestor ultime cauze ar trebui atribuite în principal adoptarea şi menţinerea sistemului federal.

în pofida tuturor obstacolelor, consider că guvernele federale menţin mai uşor pacea internă şi favorizează dezvoltarea paşnică a bunăstării sociale pe un teritoriu federal decât luptând victorios cu inamicii din exterior.

Aceasta este dificultatea cu care se confruntă confederaţiile în marile războaie şi din cauza aceasta multe popoare sunt incapabile să accepte un guvern federal.

Cel mai important dintre actele care pun în evidenţă viaţa unui popor este războiul. În război, poporul acţionează ca un singur individ faţă de popoarele străine; el luptă pentru însăşi existenţa sa.

Atâta timp cât nu se pune decât problema menţinerii păcii în interiorul ţării şi de a-i favoriza prospeţimea, îndemânarea în guvernare şi raţiunea la cei guvernaţi, precum şi un anumit ataşament firesc pe care oamenii îl au aproape întotdeauna pentru patria lor, pot să fie suficiente; dar pentru ca o naţiune să fie în stare să ducă un mare război, cetăţenii trebuie să-şi impună numeroase şi grele sacrificii. A crede că un mare număr de oameni sunt capabili să se supună voluntar unor asemenea exigenţe sociale înseamnă să nu cunoşti deloc lumea. Şi chiar dacă necesitatea războiului ar fi universal recunoscută, tentaţia naturală a spiritului uman este să înlăture consecinţele neplăcute ale principiului pe care el însuşi îl admisese. Este necesar

deci ca, o dată acceptat principiul războiului, să fie găsită în altă parte o autoritate care să-i oblige pe indivizi să-i suporte consecințele.

Din această cauză, toate popoarele care au trebuit să ducă mari războaie au fost nevoite, aproape împotriva voinței lor, să sporească forțele guvernanților. Cele care n-au izbutit să facă acest lucru au fost cucerite. Un război îndelungat situează aproape întotdeauna națiunile în această tristă alternativă, prin care înfrângerea le lasă pradă distrugerii, iar triumful – despotismului.

Există o mare națiune europeană în care toate forțele societății sunt atât de centralizate, încât în caz de război, un răpăit de tobe îi adună ca pe locuitorii unui sat în jurul conducătorului. Independent de vitejia sa, această națiune e superioară celorlalte în caz de război şi de multe ori a dominat Europa prin puterea armelor.

Pentru a determina sacrificiile umane şi materiale necesare într-un război, pentru a concentra într-un anume moment toate forțele naționale, sunt absolut necesare eforturile unei suveranități complete.

Or, după cum am mai spus, defectul inevitabil al confederațiilor este fracționarea suveranității. Într-un sistem federal nu numai că nu există centralizare administrativă sau ceva asemănător, dar chiar centralizarea guvernamentală este incompletă – ceea ce este întotdeauna un motiv de mare slăbiciune când trebuie să te aperi împotriva popoarelor care le posedă.

În general deci slăbiciunea guvernării se relevă, într-un fel mai vizibil şi mai periculos, în război şi eu am arătat că viciul inerent al guvernelor federale este extrema lor slăbiciune.

În Constituția federală a Statelor Unite, aceea dintre toate în care guvernul central e dotat cu cele mai multe puteri reale, acest defect se face încă puternic simțit. E adevărat, legea dă Congresului dreptul de a lua toate măsurile în interesul țării, dar este dificil să exerciți un

asemenea drept. Când, constrâns de importanța problemelor, Congresul va impune celor pe care-i guvernează sacrificii pe măsura pericolului, nemulțumirea fiecăruia dintre cei care suportă sacrificiul își va găsi un punct de sprijin în suveranitatea statelor sau în ambiția conducătorilor care, la rândul lor, caută sprijinul nemulțumiților. Statele care n-au fost pentru război sau care-l consideră inutil ori dăunător găsesc cu ușurință prin interpretarea constituției mijloacele de a refuza ajutorul. Forța materială și în special puterea morală a națiunii sunt diminuate considerabil, deoarece chiar probabilitatea unui asemenea eveniment duce la slăbirea și moleșirea guvernului federal; el devine ezitant și temător, ba chiar incapabil să încerce tot ce ar putea face.

„Este clar pentru noi, spune Hamilton în *Federalist* nr. 12, că, având în vedere situația țării, obiceiurile oamenilor și experiența prin care am trecut, este imposibil să aduni sume însemnate din impozitele directe.” într-adevăr, impozitul direct este dintre toate impozitele cel mai vizibil și cel mai supărător, dar este totuși singurul la care se poate apela în timp de război.

Un singur exemplu va permite cititorului să înțeleagă.

Constituția acordă Congresului dreptul de a convoca în serviciul activ miliția diferitelor state în cazul în care trebuie înăbușită o insurecție sau respinsă o invazie; un alt articol afirmă că în acest caz președintele Statelor Unite este comandantul-șef al milițiilor.

În timpul războiului din 1812, președintele a ordonat milițiilor din Nord să se îndrepte spre frontiere; Connecticut și Massachusetts, state ale căror interese erau lezate de război, au refuzat să-și expedieze contingentul.

Constituția, au spus ele, autorizează guvernul federal să se servească de miliții în cazurile de *insurecții* și *invazii*; or, acum nu era nici insurecție, nici invazie. Ei au mai adăugat că aceeași constituție care dădea

Uniunii dreptul de a convoca milițiile în serviciul activ lăsa statelor dreptul de a-i numi pe ofițeri; în consecință, după ele, chiar în război niciun ofițer al Uniunii n-avea dreptul să comande milițiile, cu excepția preşedintelui în persoană. Or, era vorba de a sluji într-o armată care nu era comandată de el.

Aceste doctrine absurde şi distructive nu numai că au primit aprobarea guvernanților şi a legislativului, dar şi pe cea a Curților de justiție din cele două state; şi guvernul federal a fost silit să-şi caute în altă parte trupele de care avea nevoie[162].

Un asemenea fapt dovedeşte, mai bine decât toate afirmațiile mele, incapacitatea în care ar fi Uniunea americană, chiar cu organizarea îmbunătățită dată de Constituția din 1789, de a susține un mare război.

Imaginați-vă pentru o clipă existența unei asemenea națiuni în mijlocul popoarelor războinice din Europa la care suveranitatea este unică şi atotputernică şi slăbiciunea relativă a Uniunii americane va fi evidentă şi demonstrată.

Cum se întâmplă deci că Uniunea americană, aşa cum este ea protejată prin perfecțiunea relativă a legilor sale, nu dispare din cauza unui mare război? Pentru că nu are a se teme de mari războaie.

În general, n-ar mai trebui citate Statele Unite ca exemplu doveditor pentru posibilitatea confederațiilor de a susține războaie mari, deoarece Uniunea n-a avut niciunul de asemenea natură.

Chiar cel din 1812 despre care americanii vorbesc cu atâta orgoliu e un nimic comparat cu cel mai mic război declanşat de ambiția lui Ludovic al XIV-lea sau cu cele declanşate în Europa de Revoluția franceză. Motivul este simplu.

Plasată în centrul unui continent imens, unde activitatea oamenilor se poate întinde nelimitat, ți se pare că Uniunea este atât de izolată de lume ca şi cum ar fi înconjurată din toate părțile de ocean.

Canada nu are decât un milion de locuitori; populația ei e divizată în două națiuni duşmane. Asprimile climei limitează întinderea teritoriului şi îi închid porturile pentru şase luni de zile.

Din Canada până la Golful Mexic mai pot fi întâlnite câteva triburi sălbatice pe jumătate nimicite, pe care şase mii de soldați le tot mână din urmă.

La sud, Uniunea atinge într-un punct imperiul Mexicului; de acolo vor veni probabil, într-o zi, marile războaie, dacă anglo-americanii şi mexicanii vor continua să formeze o singură națiune. În Mexic există de fapt o populație numeroasă care se deosebeşte de vecini prin limbă, religie şi interese. Dar, încă mult timp de acum încolo, starea de civilizație puțin avansată, corupția moravurilor şi mizeria vor împiedica Mexicul să ocupe un rang important în sânul națiunilor. În ceea ce priveşte puterile europene, îndepărtarea le face inofensive. (O)

Marele noroc al Statelor Unite nu este că au alcătuit o Constituție federală care să le permită susținerea unor mari războaie, ci faptul că sunt în aşa fel aşezate, încât nu au a se teme de ele.

Nimeni nu apreciază mai mult decât mine avantajele sistemului federativ. Văd în el una din cele mai puternice combinații în favoarea prosperității şi a libertății umane. Invidiez soarta națiunilor cărora le-a fost permis să-l adopte. Dar refuz să cred că popoarele confederate ar putea lupta multă vreme, la egalitate de forțe, contra unei națiuni în care puterea guvernamentală ar fi centralizată.

Poporul care, în prezența marilor monarhii militare din Europa, şi-ar fracționa suveranitatea ar renunța, cred, prin chiar acest fapt la puterea sa, poate la existența sa şi la numele său.

E admirabilă poziția Lumii Noi, care face ca omul să nu aibă acolo alți duşmani decât pe sine însuşi! Pentru a fi fericit şi liber nu trebuie decât s-o dorească.

PARTEA A DOUA

Până acum am examinat instituțiile, am parcurs legile scrise, am descris formele prezente ale societății politice din Statele Unite.

Dar, deasupra tuturor instituțiilor şi în afara tuturor formelor, dăinuie puterea suverană a poporului, care le distruge sau le modifică după placul său.

Îmi rămâne să fac cunoscute prin ce căi acționează această putere ce domină legile; care sunt instinctele şi pasiunile sale; ce resorturi secrete o împing, o întârzie sau îi conduc înaintarea năvalnică, ce efecte produce atotputernicia ei, şi ce viitor o aşteaptă.

Capitolul I.
DE CE SE POATE AFIRMA CU PRECIZIE CĂ ÎN STATELE UNITE GUVERNEAZĂ POPORUL

În America poporul îl numeşte pe cel care face legile şi pe cel care le execută; el însuşi intră în componenţa juriilor care pedepsesc infracţiunile împotriva legii. Instituţiile sunt democratice nu doar în principiu, ci şi în evoluţie; astfel poporul îşi numeşte *direct* reprezentanţii şi îi alege de obicei, *în fiecare an,* pentru a-i menţine mai complet în dependenţa sa. Deci poporul conduce într-adevăr şi, deşi forma de guvernământ este reprezentativă, e evident că opiniile, prejudecăţile, interesele şi chiar pasiunile poporului nu pot întâlni obstacole durabile care să le împiedice să se manifeste în conducerea cotidiană a societăţii.

În Statele Unite, ca în toate ţările unde domneşte poporul, majoritatea guvernează în numele poporului.

În principal, această majoritate este alcătuită din cetăţeni liniştiţi care, fie prin înclinaţie, fie din interes, doresc sincer binele ţării. În jurul lor se agită, fără încetare, partidele care încearcă să îi atragă în sânul lor şi să se sprijine pe ei.

Capitolul II.
DESPRE PARTIDE ÎN STATELE UNITE

Trebuie făcută o mare deosebire între partide. – Partide care se comportă între ele ca națiunile rivale. – Partide propriu-zise. – Diferența între partidele mari şi partidele mici. – În ce timpuri apar ele. – Diferitele lor trăsături. – America a avut mari partide. – Nu mai are. – Federaliştii. – Republicanii. – înfrângerea federaliştilor. – Dificultatea de a crea partide în Statele Unite. – Ce trebuie făcut pentru a izbuti. – În toate partidele pot fi regăsite trăsături aristocratice şi democratice. – Lupta generalului Jackson împotriva băncii.

Trebuie întâi să stabilesc o mare deosebire între partide.

Există țări atât de întinse încât diferitele populații care le locuiesc, deşi unite sub aceeaşi suveranitate, au interese atât de contradictorii, încât se naşte între ele o opoziție permanentă. Atunci diversele fracțiuni ale aceluiaşi popor nu mai alcătuiesc, propriu-zis, partide, ci națiuni diferite; şi dacă ar izbucni un război civil, am putea vorbi mai degrabă de un conflict între două popoare rivale, decât de o luptă între fracțiuni.

Dar când cetățenii se deosebesc între ei în acele puncte care interesează în mod egal pe toată lumea, cum ar fi, de exemplu, principiile generale ale guvernării, atunci se vede cum se nasc, ceea ce aş numi eu cu adevărat, partide.

Partidele sunt un rău inerent al guvernării libere; dar ele n-au întotdeauna aceleaşi trăsături şi aceleaşi porniri.

Există epoci în care națiunile sunt răscolite de rele atât de mari, încât înclină spre o schimbare totală a alcătuirii lor politice. Alteori, neliniştea este mult mai profundă şi starea socială însăşi este compromisă. Este

epoca marilor revoluţii şi a marilor partide.

Printre secolele de dezordine şi de sărăcie se mai pot găsi şi timpuri în care societăţile se odihnesc şi omenirea pare că se opreşte să răsufle. De fapt, şi atunci nu e decât o aparenţă, timpul nu-şi încetineşte paşii altfel pentru popoare decât pentru oameni; şi unele şi alţii avansează în fiecare zi spre un viitor pe care nu-l cunosc, şi când credem că stau pe loc înseamnă că nu le sesizăm mişcarea. Aşa se întâmplă cu oamenii care se plimbă; ei par nemişcaţi celor care aleargă.

Oricum ar fi, există timpuri când schimbările care se operează în alcătuirea politică şi în starea socială a popoarelor sunt atât de lente şi de insesizabile, încât oamenii cred că au ajuns la o situaţie definitivă; spiritul omenesc se crede atunci temeinic aşezat pe anumite baze şi nu priveşte dincolo de un anume orizont.

Este vremea intrigilor şi a micilor partide.

Eu numesc mari partide politice pe acelea care sunt legate mai mult de principii, decât de consecinţele lor; mai mult de generalităţi, decât de cazurile particulare; de idei şi nu de oameni. În general, aceste partide au trăsături mai nobile, pasiuni mai generoase, convingeri mai reale, o comportare mai sinceră şi mai îndrăzneaţă decât celelalte. Interesul particular, care în toate pasiunile publice joacă rolul cel mai important, se ascunde aici cu mai multă abilitate sub vălul interesului general; uneori izbuteşte chiar să se ferească de privirile celor pe care-i însufleţeşte şi îi determină să acţioneze.

Partidele mici n-au, în general, un crez politic. Cum nu se simt înălţate şi susţinute prin mari obiective, caracterul lor este marcat de un egoism care se etalează cu ostentaţie în fiecare din acţiunile lor. Înflăcărarea le este întotdeauna rece; limbajul e violent, dar demersul e timid şi nesigur. Mijloacele pe care le folosesc sunt meschine ca şi scopul pe care şi-l propun. De aici apare şi senzaţia că în perioadele calme, care urmează unei revoluţii violente, oamenii mari dispar brusc şi sufletele

se închid.

Marile partide răscolesc societatea, cele mici o agită; unele o sfâşie, celelalte o corup; primele se salvează punând-o uneori în mişcare, celelalte o tulbură întotdeauna fără folos.

America a avut mari partide; astăzi ele nu mai există; ea a devenit mai fericită, nu şi mai morală.

Când s-a încheiat Războiul de Independență şi s-a trecut la stabilirea noilor principii de guvernare, națiunea era scindată în două, fiecare parte cu punctul ei de vedere. Aceste opinii sunt vechi de când lumea, şi ele pot fi regăsite, sub forme diferite şi sub diverse nume, în toate societățile libere. Unele doresc să restrângă puterea poporului, altele să o extindă la infinit.

Lupta dintre aceste două puncte de vedere nu a avut niciodată la americani caracterul violent observat deseori aiurea. Cele două partide din America erau de acord în punctele esențiale. Pentru a învinge, niciunul dintre ele nu trebuia să distrugă o veche ordine sau să răstoarne o întreagă stare socială. În consecință, niciunul dintre ele nu lega un mare număr de existențe individuale de triumful principiilor respective. Dar se refereau la interese spirituale de primă importanță cum sunt ataşamentul față de ideile de egalitate şi independență. Este suficient pentru a ațâța pasiuni violente.

Partidul care dorea să restrângă puterea poporului a încercat să-şi aplice doctrinele mai cu seamă în Constituția Uniunii, ceea ce i-a asigurat denumirea de *federal.*

Celălalt, care pretindea că iubeşte doar libertatea, luă numele de *republican.*

America este pământul democrației. Federaliştii au fost aşadar întotdeauna în minoritate; dar ei îi numărau în rândurile lor pe aproape toți oamenii mari care s-au ilustrat în Războiul de Independență şi autoritatea lor

morală era foarte puternică. De altfel şi împrejurările le-au fost favorabile. Prăbuşirea primei confederații a făcut ca poporului să-i fie teamă de căderea în anarhie, şi federaliştii au profitat de această stare de spirit trecătoare. Au fost la conducerea treburilor timp de zece sau doisprezece ani şi au putut să aplice, dacă nu toate principiile lor, măcar unele dintre ele, deoarece curentul advers devenea din zi în zi tot mai violent pentru a te încumeta să i te împotriveşti.

În 1801 republicanii au obținut în cele din urmă puterea. Thomas Jefferson a fost numit preşedinte; le-a adus sprijinul unui nume celebru, al unui mare talent şi al unei imense popularități.

De altfel, federaliştii nu s-au menținut niciodată la putere decât prin mijloace artificiale şi cu ajutorul unor resurse de moment; îşi croiseră drum la putere prin virtutea şi talentul conducătorilor lor, precum şi datorită împrejurărilor fericite. Când a venit rândul republicanilor, partidul a fost parcă aspirat de vârtejul unei inundații subite. O imensă majoritate s-a declarat împotriva lui şi s-a trezit dintr-odată într-o atât de mică minoritate, încât a căzut imediat pradă disperării. Din acel moment, partidul republican sau democratic a mers din cucerire în cucerire şi a pus stăpânire pe întreaga societate.

Simțindu-se învinşi şi fără resurse şi văzându-se izolați în sânul națiunii, federaliştii s-au scindat; unii s-au alăturat învingătorilor, alții au înclinat drapelul şi şi-au schimbat numele. Au încetat să mai fiinţeze ca partid un bun număr de ani.

Scurta prezență a federaliştilor la putere este, după părerea mea, una din întâmplările cele mai fericite care au însoțit naşterea marii uniuni americane. Federaliştii luptau contra tendinței covârşitoare a secolului şi a țării în care trăiau. Oricare ar fi fost avantajele şi viciile teoriilor lor, ele aveau defectul de a fi inaplicabile în totalitate în societatea pe care voiau să o conducă; ceea

ce s-a întâmplat sub Jefferson s-ar fi întâmplat oricum, mai devreme sau mai târziu. Dar guvernul a lăsat cel puțin noii republici timpul să se sedimenteze şi i-a permis apoi să suporte fără dificultăți evoluția rapidă a doctrinelor pe care ei le-au combătut. Un număr mare de principii care le aparțineau au sfârşit prin a pătrunde în simbolurile adversarilor lor; şi Constituția federală, care durează până în timpurile noastre, este un monument indestructibil al patriotismului şi înțelepciunii lor.

Astfel, în zilele noastre, nu se disting în Statele Unite mari partide politice. Se pot observa, desigur, destule partide care amenință viitorul Uniunii; dar nu există cele care ar putea să atace forma actuală de guvernare şi să împiedice evoluția generală a societății. Partidele care amenință Uniunea nu se sprijină pe principii, ci pe interese materiale. Aceste interese alcătuiesc, în diferite provincii ale unui imperiu aşa de mare, mai curând națiuni rivale decât partide. Astfel, în ultimul timp, s-a văzut cum Nordul a susținut sistemul de prohibiții comerciale şi cum Sudul a apărat cu arma în mână libertatea comerțului, doar din motivul că Nordul este industrial şi Sudul este agricol şi sistemul restrictiv acționa în sprijinul unuia şi în paguba celuilalt.

În Statele Unite, în absența marilor partide, mişună cele mici şi opinia publică se scindează necontenit din cauza unor probleme de amănunt. Nu se poate imagina truda care se depune acolo pentru a crea partide; în vremurile noastre nu-i un lucru uşor. În Statele Unite nu există deloc ură religioasă, deoarece religia este pretutindeni respectată şi nicio sectă nu e dominantă; nu există ură între clase, pentru că poporul este totul şi nimeni nu îndrăzneşte încă să lupte împotriva lui; în fine, sărăcia publică nu poate fi exploatată deoarece starea materială a țării oferă o asemenea perspectivă imensă îndemânării, încât e suficient să laşi omul în pace ca el să facă minuni. Şi totuşi, ca ambiția să

reuşească e necesar să se creeze partide, pentru că e dificil să-l înlături pe cel care deține puterea doar pe motivul că doreşti să-i iei locul. Deci toată abilitatea oamenilor politici constă în alcătuirea partidelor: în Statele Unite, un om politic încearcă în primul rând să-şi delimiteze interesul şi să descopere interese asemănătoare care s-ar putea grupa în jurul său; apoi caută să descopere dacă nu există din întâmplare în lume o doctrină sau un principiu pe care le-ar putea plasa adecvat în fruntea noii sale asociații, pentru a-i da dreptul de a se arăta şi de a circula liber. Tot aşa, strămoşii noştri imprimau odinioară privilegiul regelui pe prima filă a operelor lor, încorporându-l în carte, deşi nu făcea parte din ea.

Odată apărută, noua putere este introdusă în lumea politică.

Pentru un străin, aproape toate conflictele locale ale americanilor par, la prima vedere, de neînțeles sau puerile şi nu se ştie dacă un asemenea popor, preocupat serios de atari fleacuri, e de plâns sau e de invidiat pentru că are şansa de a se ocupa de ele.

Dar dacă sunt studiate minuțios instinctele secrete care guvernează grupările din America, se descoperă cu uşurință că cea mai mare parte dintre ele sunt legate mai mult sau mai puțin de cele două partide care îi despart pe oameni de când există societăți libere. Pe măsură ce se pătrunde mai profund în gândirea intimă a acestor partide se observă că unii se străduiesc să restrângă folosirea puterii publice, iar ceilalți să o extindă.

Nu susțin că partidele americane au întotdeauna ca scop evident, şi nici măcar ca scop ascuns, victoria în țară a aristocrației sau a democrației; susțin doar că pasiunile aristocratice sau democratice se regăsesc cu uşurință la temeiul tuturor partidelor şi, deşi se sustrag privirilor, ele sunt sufletul şi punctul lor sensibil.

Am să citez un exemplu recent: preşedintele atacă

Banca Statelor Unite; țara se tulbură şi se scindează, clasele luminate sunt, în general, de partea băncii, poporul e de partea preşedintelui. Credeți cumva că poporul a ştiut să discearnă argumentele pe care se bazează opiniile lui în hățişul unei probleme atât de dificile, în care şi oamenii experimentați ezită? Câtuşi de puțin. Dar banca este o instituție mare care are o existență independentă; poporul care distruge sau înscăunează toate puterile e neputincios în ceea ce o priveşte şi acest lucru îl surprinde. În cadrul mişcării generale a societății acest punct imobil şochează şi poporul doreşte să vadă dacă nu-l poate pune în mişcare odată cu restul.

DESPRE RĂMĂŞIȚELE PARTIDULUI ARISTOCRATIC ÎN STATELE UNITE

Opoziția secretă a bogaților față de democrație. – Ei se retrag în viața privată. – Gustul pe care îl arată pentru plăcerile exclusive şi pentru lux în interiorul locuinței lor. – Simplitatea exterioară. Condescendența pe care o afectează față de popor.

Se întâmplă uneori la popoarele divizate din pricina opiniilor lor ca în momentul în care se rupe echilibrul între partide, unul dintre ele să capete o preponderență absolută. El înfrânge toate obstacolele, îşi zdrobeşte adversarul şi exploatează în folosul său toată societatea. Învinşii, care nu mai speră în succes, se ascund sau tac. Se înstăpâneşte o imobilitate şi o tăcere universală. Națiunea pare reunită într-un singur gând. Partidul învingător se ridică şi spune: „Am redat țării pacea, mi se cuvin acțiuni de recunoştință.”

Dar sub această unanimitate aparentă se mai ascund încă diviziuni profunde şi o opoziție reală.

Aşa s-a întâmplat în America: când partidul democrat a devenit preponderent, s-a văzut cum a acaparat conducerea exclusivă a treburilor. De atunci, n-a încetat

să modeleze moravurile şi obiceiurile conform dorințelor sale.

În zilele noastre, se poate spune că în America clasele bogate sunt aproape în întregime în afara treburilor politice şi că bogăția, departe de a fi un avantaj, este cauza reală a ostilității şi un obstacol pentru a ajunge la putere.

Bogații preferă să abandoneze competiția decât să susțină o luptă, adeseori inegală, împotriva celor mai săraci cetățeni ai lor. Neputând să ocupe în viața publică un rang analog celui pe care îl au în viața privată, o abandonează pe prima pentru a se concentra pe cea de a doua. Ei formează în sânul statului un fel de societate separată care are gusturile şi satisfacțiile ei deosebite.

Bogatul se supune acestei stări de lucruri ca unui rău iremediabil; evită chiar, cu multă grijă, să arate că e rănit; e auzit lăudând în public binefacerile guvernării republicane şi avantajele formelor democratice. Deoarece, după ce şi-a urât duşmanul, ce-i mai rămâne omului decât să-l flateze?

Îl vedeți pe acest cetățean opulent? Pare un evreu din Evul Mediu căruia îi e frică să nu i se bănuiască bogăția; îmbrăcămintea sa e simplă, umblă modest; între cei patru pereți ai domiciliului său este adorat luxul; în acest sanctuar el nu lasă să pătrundă decât câțiva oaspeți aleşi pe care îi numeşte, cu insolență, egalii săi. Nu întâlneşti în Europa un nobil care să se dovedească mai exclusiv în plăcerile sale, mai doritor de avantajele cele mai neînsemnate pe care i le oferă poziția sa privilegiată. Dar, iată că iese din casă, se duce să lucreze într-o maghernită plină de praf pe care o ocupă în centrul oraşului şi al afacerilor, şi unde oricine poate intra în vorbă cu el. La mijlocul drumului se întâlneşte cu cizmarul şi se opresc: amândoi încep să discute. Ce pot să-şi spună? Aceşti doi cetățeni se ocupă de treburile statului şi nu se despart înainte de a-şi strânge

mâna.

La baza acestei însufleţiri convenţionale şi în cadrul acestor forme servile faţă de puterea dominantă este uşor de observat, la cei bogaţi, un mare dezgust faţă de instituţiile democratice ale ţării lor. Poporul este o putere de care le e teamă şi pe care o dispreţuiesc. Dacă proasta guvernare ar provoca într-o zi o criză politică; dacă într-o zi monarhia ar părea un lucru posibil, în Statele Unite s-ar vedea cât adevăr este în ceea ce afirm.

Cele două arme puternice pe care le folosesc partidele pentru a izbândi sunt ziarele şi asociaţiile.

Capitolul III.
DESPRE LIBERTATEA PRESEI ÎN STATELE UNITE

Dificultatea de a restrânge libertatea presei. – Motivele speciale pe care le au unele popoare de a ține la această libertate. – Libertatea presei este o consecință necesară a suveranității poporului, aşa cum este înțeleasă ea în America. – Violența de limbaj în presa periodică din Statele Unite. – Presa periodică are instincte care îi sunt proprii; exemplul Statelor Unite o dovedeşte. – Opinia americanilor despre represiunea judiciară a delictelor de presă. – De ce este presa mai puțin puternică în Statele Unite decât în Franța.

Libertatea presei nu-şi face simțită puterea doar asupra opiniilor politice, ci şi asupra tuturor opiniilor oamenilor. Ea nu modifică numai legile, ci şi moravurile. Într-o altă parte a acestei lucrări am să încerc să determin măsura în care libertatea presei a influențat societatea civilă din Statele Unite; am să încerc să discern ce direcție a dat ideilor, ce obiceiuri a impus spiritului şi sentimentelor americanilor. Acum nu doresc decât să examinez efectele produse de libertatea presei în lumea politică.

Mărturisesc că nu port libertății presei acea iubire completă şi spontană acordată lucrurilor integral bune, prin însăşi natura lor. O apreciez luând în considerare mai curând relele pe care le împiedică, decât binele pe care îl produce.

Dacă cineva mi-ar arăta o poziție intermediară pe care m-aş putea situa, între independența completă şi aservirea integrală a gândirii, probabil că aş accepta-o; dar cine va descoperi această poziție intermediară? Porniți de la o necuviință a presei şi procedați în consecință. Ce faceți? îi deferiți juraților pe cei care au

scris, dar jurații îi achită şi ceea ce nu era decât opinia unui ins izolat devine opinia țării întregi. Ați făcut prea mult şi prea puțin, trebuie mers mai departe. Îi chemați pe autori în fața magistraților permanenți; dar judecătorii sunt obligați să asculte înainte de a condamna; ceea ce nu s-a afirmat de frică, în carte, se susține nepedepsit în pledoarie; ceea ce se spune confuz într-o povestire se repetă clar în mii de alte istorisiri. Expresia este forma exterioară şi, dacă pot spune aşa, este corpul gândirii, dar nu este gândirea însăşi. Tribunalele voastre arestează trupurile, dar sufletul le scapă şi alunecă uşor printre mâinile lor. Iarăşi ați făcut prea mult şi prea puțin; trebuie mers mai departe. Îi lăsați în fine pe scriitori în seama cenzorilor lor; foarte bine! ne apropiem. Dar tribuna politică nu este oare liberă? Deci n-ați făcut nimic; ba nu, mă înşel, ați sporit răul. Nu cumva considerați gândirea una din acele forțe materiale care e mai puternică dacă o împărtăşesc mai mulți? Numărați scriitorii ca pe soldații unei armate? În răspăr cu toate forțele materiale, puterea gândirii creşte adeseori prin numărul mic al celor care o exprimă. Cuvântul unui om puternic care pătrunde singur în mijlocul patimilor unei adunări tăcute are mai multă forță decât strigătele confuze ale miilor de oratori; şi dacă se poate vorbi liber într-un singur loc public e ca şi cum s-ar vorbi liber în fiecare sat. Deci trebuie să distrugeți libertatea cuvântului ca şi pe cea a scrisului; iată-vă ajunşi la liman; toată lumea tace. Dar unde sunteți? Ați pornit de la abuzurile libertății şi vă regăsesc sub călcâiul unui tiran.

Ați mers de la independența extremă la extrema servitute fără să întâlniți pe un traseu atât de lung un singur loc unde v-ați putea opri.

Există popoare care, independent de motivele generale pe care tocmai le-am enunțat, au şi motive particulare prin care sunt ataşate de libertatea presei.

La unele națiuni care se pretind libere, oricare agent

al puterii poate să violeze nepedepsit legea şi constituţia ţării nu dă celor oprimaţi dreptul de a se plânge în faţa justiţiei. La aceste popoare independenţa presei nu trebuie considerată ca una din garanţii, ci ca singura garanţie a libertăţii şi securităţii cetăţenilor.

Dacă bărbaţii care conduc aceste naţiuni ar dori să anuleze libertatea presei, întreg poporul le-ar putea răspunde: lăsaţi-ne să reclamăm delictele voastre judecătorilor obişnuiţi şi atunci vom consimţi să nu mai apelăm la tribunalul opiniei publice.

Într-o ţară în care domneşte în mod făţiş dogma suveranităţii poporului, cenzura nu este doar o primejdie, ci şi o mare absurditate.

Dacă i se acordă fiecăruia dreptul de a guverna societatea, atunci trebuie să i se recunoască şi capacitatea de a alege între diferitele opinii care îi frământă pe contemporanii săi şi de a aprecia diversele fapte a căror cunoaştere îl poate călăuzi.

Deci suveranitatea poporului şi libertatea presei sunt două lucruri pe de-a întregul corelative; dimpotrivă, cenzura şi votul universal sunt două lucruri care se contrazic şi nu pot convieţui mult timp în instituţiile politice ale unui popor. Printre cele douăsprezece milioane de oameni care trăiesc pe teritoriul Statelor Unite nu există nici*unul* care să fi îndrăznit să propună restrângerea libertăţii presei.

Primul ziar care mi-a căzut sub ochi când am sosit în America conţinea următorul articol, pe care îl traduc întocmai:

„În toată această afacere, limbajul proferat de Jackson (preşedintele) a fost cel al unui despot fără inimă, preocupat doar de păstrarea puterii.

Nelegiuirea sa este ambiţia şi prin ea va fi pedepsit. Vocaţia sa este intriga şi intriga îi va zădărnici planurile şi îi va smulge puterea. El guvernează prin corupţie şi manevrele sale vinovate îl vor face de ruşine şi de ocară. S-a dovedit în arena politică un judecător lipsit de

decență şi de oprelişti. A izbutit, dar ceasul justiției se apropie; în curând va trebui să dea înapoi ce a dobândit şi să azvârle zarul său măsluit şi să sfârşească într-un loc retras unde va putea să-şi blesteme nestingherit nebunia; deoarece pocăința este o virtute pe care inimii sale nu-i este dat s-o cunoască." (*Vincenne's Gazette)*

în Franța, mulți oameni îşi închipuie că violența presei se trage din instabilitatea stării sociale, a pasiunilor politice şi din cauza lehamitei generale care este consecința acestora. Şi ei tot aşteaptă o epocă în care societatea se va linişti şi presa se va calma la rândul ei. În ceea ce mă priveşte sunt gata să atribui cauzelor arătate mai sus autoritatea pe care o are asupra noastră; dar nu cred deloc că aceste cauze îi influențează limbajul. Mi se pare că presa periodică are instinctele şi pasiunile ei proprii, independente de împrejurările şi mediul în care acționează. Ceea ce se petrece în America sfârşeşte prin a-mi dovedi că aşa este.

Probabil că în acest moment America este țara care conține în sânul ei cel mai mic număr de germeni ai revoluției. Cu toate acestea, în America presa are acelaşi instinct distructiv ca şi în Franța şi aceeaşi violență, fără ca motivele mâniei să coincidă! în America, la fel ca în Franța, ea reprezintă o putere extraordinară în care cele bune şi cele rele se amestecă atât de ciudat încât, fără presă, libertatea n-ar exista, iar cu presă, ordinea poate fi cu greu menținută.

Ceea ce trebuie spus este că în Statele Unite presa are mult mai puțină putere decât la noi. Şi cu toate acestea, foarte rar se angajează o urmărire judiciară împotriva ei. Motivul e simplu: când admit dogma suveranității poporului, americanii o aplică sincer. Nu le-a trecut prin cap să întemeieze cu ajutorul unor elemente care se schimbă în fiecare zi o constituție veşnică. Deci nu este o crimă să ataci legile existente dacă nu doreşti să te sustragi lor prin violență.

De altfel, ei cred că tribunalele sunt neputincioase în temperarea presei şi că supleţea exprimării scapă neîncetat analizei judiciare, delictele de această natură evită într-un anume fel mâna care încearcă să le aducă în faţa tribunalului. Ei cred că pentru a putea acţiona eficient asupra presei ar trebui găsit un tribunal devotat ordinii existente şi apt să se plaseze deasupra opiniei publice care se agită în jurul lui; un tribunal care să judece fără să admită publicitatea, care s-ar pronunţa fără să-şi motiveze deciziile şi ar pedepsi mai mult intenţia decât cuvintele. Oricine ar avea puterea să creeze şi să menţină un asemenea tribunal şi-ar pierde timpul dacă ar urmări libertatea presei pentru că atunci el ar fi stăpânul absolut al societăţii înseşi şi ar putea să înlăture în acelaşi timp şi pe autori şi operele lor. În ceea ce priveşte presa, nu există o medie între servitute şi abuz. Pentru a obţine bunurile inestimabile pe care le asigură libertatea presei trebuie să ştii să accepţi şi relele inevitabile, cărora ea le dă naştere. Să vrei să obţii unele evitându-le pe celelalte înseamnă să cedezi uneia dintre acele iluzii ce leagănă de obicei acele naţiuni bolnave când, obosite de lupte şi epuizate de eforturi, încearcă să facă să coexiste deodată şi în acelaşi loc opinii adverse şi principii contrarii.

Puţina putere a ziarelor americane ţine de multe cauze, dintre care iată-le pe cele principale:

Ca toate celelalte, libertatea presei este cu atât mai primejdioasă, cu cât este mai nouă; un popor în faţa căruia nu s-au discutat niciodată treburile de stat îl crede pe primul tribun care i se adresează. Printre anglo-americani această libertate este la fel de obişnuită ca şi întemeierea coloniilor; de altfel, presa care ştie atât de bine să aţâţe patimile omeneşti nu poate totuşi să le creeze de una singură. Or, în America, viaţa politică este activă, variată, chiar agitată, dar ea este rareori tulburată de pasiuni profunde; nu prea se întâmplă ca ele să apară când nu sunt compromise interesele

economice, or în Statele Unite aceste interese înfloresc. Pentru a aprecia diferența care există în acest punct între anglo-americani şi noi, n-am decât să-mi arunc privirile pe presa celor două popoare. În Franța, anunțurile comerciale ocupă un spațiu foarte restrâns, chiar ştirile sunt foarte puțin numeroase; partea cea mai însemnată a ziarului este cea în care se găsesc dezbaterile politice. În America, trei sferturi din imensul jurnal de sub ochii voştri sunt pline de anunțuri, restul este ocupat, cel mai des, de noutăți politice sau de simple anecdote; doar din când în când se poate găsi într-un colț pierdut una din acele dezbateri arzătoare care sunt la noi hrana zilnică a cititorului.

Orice putere îşi sporeşte acțiunea forțelor componente pe măsură ce izbuteşte să le concentreze în aceeaşi direcție; este o lege generală a naturii pe care observatorul o poate analiza şi pe care instinctul mult mai sigur al micilor despoți i-a făcut s-o recunoască.

În Franța presa reuneşte două feluri de centralizări distincte. Aproape toată puterea ei e concentrată într-un singur loc şi, ca să spunem aşa, în aceleaşi mâini, deoarece n-are mulți agenți.

Constituită astfel, în sânul unei națiuni sceptice, puterea presei poate fi fără limite. Este un adversar cu care stăpânirea poate încheia armistiții mai mult sau mai puțin îndelungate, dar în fața căruia nu poate rezista mult timp.

Niciuna din aceste două feluri de centralizări despre care am amintit nu există în America.

Statele Unite n-au capitală: inteligența, ca şi puterea, sunt răspândite în toate direcțiile acestui spațiu vast şi razele înțelepciunii umane, în loc să plece dintr-un centru comun, se încrucişează în toate sensurile; americanii n-au plasat nicăieri îndrumarea generală a gândirii cum n-au făcut-o nici pentru economie.

Aceasta a depins de împrejurări locale, în care oamenii n-au avut niciun rol; dar iată ce prevăd legile:

în Statele Unite nu există autorizații pentru tipografii, timbru sau înregistrări ale ziarelor; în sfârşit, regula cauțiunii este necunoscută.

Rezultă de aici că facerea unui jurnal este o întreprindere simplă şi uşoară; câțiva abonați sunt suficienți pentru ca jurnalistul să-şi poată acoperi cheltuielile. Astfel, numărul publicațiilor periodice sau semiperiodice din Statele Unite depăşeşte orice închipuire. Americanii cei mai luminați atribuie acestei incredibile împrăştieri a forțelor presei puțina ei putere; în Statele Unite e o axiomă a ştiințelor politice că singurul mod de a neutraliza efectul ziarelor este să le sporeşti numărul. Nu mi-aş fi închipuit că un asemenea adevăr evident ar putea fi cunoscut la noi. Nu mi-e greu să înțeleg de ce cei care vor să facă o revoluție cu ajutorul presei se străduiesc să nu-i dea decât câteva organe puternice; dar faptul că partizanii oficiali ai ordinii existente şi susținătorii fireşti ai legilor existente cred că vor atenua acțiunea presei concentrând-o, iată ceea ce nu pot concepe defel. Am impresia că guvernanții europeni acționează față de presă la fel ca pe vremuri cavalerii față de adversarii lor: ei au observat din proprie experiență că cea mai puternică armă este cea care ținteşte precis şi doresc s-o pună la dispoziția duşmanului pentru a da valoare victoriei lor.

În Statele Unite aproape că nu există târg care să nu aibă propriul său ziar. Se poate uşor deduce că printre atâția combatanți nu se poate stabili nici disciplina, nici unitatea de acțiune: aşa că fiecare îşi ridică propriul stindard. Nu se poate spune că toate ziarele politice ale Uniunii s-au aliniat în sprijinul sau împotriva administrației; dar ele o atacă sau o apără prin sute de mijloace diferite. În Statele Unite ziarele nu pot deci determina acele puternice curente de opinie care dărâmă şi inundă digurile cele mai solide. Această diviziune a forțelor presei produce şi alte efecte nu mai puțin remarcabile: crearea unui ziar fiind un lucru

simplu, oricine poate să o facă; pe de altă parte concurența face ca un jurnal să nu poată conta pe profituri prea mari: de aceea marile forțe industriale nu se amestecă în asemenea întreprinderi. Dacă ziarele ar fi fost o sursă de bogăție, cum sunt altele atât de numeroase, n-ar fi existat destui scriitori talentați care să le conducă. În Statele Unite gazetarii au o poziție socială nu foarte înaltă, instrucția lor este precară şi felul lor de a gândi este adeseori vulgar. Or, în toate privințele, majoritatea este cea care decide: ea stabileşte pentru fiecare comportamentele obligatorii ulterioare; ansamblul acestor obiceiuri comune se numeşte *spirit*: există spiritul baroului, spiritul curții. În Franța, spiritul gazetăresc constă în discutarea marilor interese ale statului într-o manieră violentă dar elevată şi cel mai des elocventă; şi dacă nu se întâmplă întotdeauna aşa, motivul este că nu există regulă fără excepții. În America, spiritul gazetăresc este atacul mojic, fără afectare şi fără artă, al pasiunilor celor cărora li se adresează, neglijarea principiilor în vederea sensibilizării oamenilor, urmărirea vieții private a acestora, evidențierea slăbiciunilor şi viciilor vorbindu-se despre tainele căminului sau onoarea patului conjugal.

Acest abuz al gândirii este regretabil; mai târziu o să am ocazia să cercetez influențele exercitate de ziare asupra preferințelor şi moralității poporului american; dar acum – repet – nu mă ocup decât de lumea politicii. Nu se poate omite faptul că efectele politice ale acestei necuviințe a presei contribuie indirect la menținerea liniştii publice. De aici derivă şi faptul că oamenii care au dobândit o poziție înaltă în opinia concetățenilor lor nu se aventurează să scrie în ziare, pentru a nu fi lipsiți de arma cea mai redutabilă de care se pot servi, pentru a deplasa în folosul lor *pasiunile populare.*{163} De aici rezultă mai ales că opiniile personale exprimate de gazetari nu au – ca să spunem aşa – nicio greutate în ochii cititorului. Ei caută într-un ziar cunoaşterea

faptelor; doar alternând şi denaturând faptele, ziariştii pot să dobândească o oarecare influenţă asupra opiniei lor.

Redusă la aceste singure resurse, presa are totuşi o imensă putere în America. Cu ochii permanent deschişi, ea dezvăluie resorturile secrete ale politicii şi-i forţează pe oamenii de stat cunoscuţi să se prezinte pe rând în faţa tribunalului opiniei publice. Ea coalizează interesele în jurul unor anumite doctrine şi formulează simbolurile partidelor; prin ea acestea îşi vorbesc fără să se vadă, se înţeleg fără să intre în contact. Când un mare număr de organe de presă ajunge să păşească pe aceeaşi cale, influenţa lor devine cu timpul covârşitoare şi opinia publică, izbită mereu în acelaşi loc, sfârşeşte prin a ceda sub lovituri.

În Statele Unite, fiecare ziar luat separat are puţină putere; dar după popor, presa periodică este prima dintre puteri. (P)

Opiniile care se întemeiază în Statele Unite sub imperiul libertăţii presei sunt deseori mai persistente decât cele ce se formează în alte părţi sub imperiul cenzurii.

În Statele Unite, democraţia aduce mereu oameni noi la cârma treburilor; guvernarea nu prea are ordine şi consecvenţă în decizii. Dar principiile generale ale guvernării sunt mai stabile aici decât în multe alte ţări şi principalele opinii care reglează societatea se dovedesc aici mai durabile. Când o idee s-a instalat în spiritul poporului american, fie ea justă sau nesăbuită, nimic nu e mai greu decât s-o elimini.

Acelaşi fapt a fost observat şi în Anglia, ţara europeană unde de un secol întreg se văd cea mai mare libertate de gândire şi prejudecăţile cele mai persistente.

Atribui acest efect cauzei înseşi, care la prima vedere ar trebui să-l împiedice să se producă, adică libertăţii presei. Popoarele care au această libertate sunt fidele opiniilor lor atât din orgoliu, cât şi din convingere. Ţin la

ele, pentru că li se par corecte şi, de asemeni, pentru că sunt opţiunea lor, şi ţin la ele nu doar ca la ceva adevărat, ci şi ca la ceva care le aparţine.

Mai sunt şi alte motive.

Un mare om a spus că ignoranţa se află la ambele capete ale cunoaşterii. Poate că ar fi mai corect dacă am spune că la extreme se află convingerile profunde, iar la mijloc îndoiala. Inteligenţa omenească poate fi desigur analizată în trei stări diferite şi adeseori succesive.

Omul are convingeri ferme când îşi însuşeşte un gând fără să-l aprofundeze. Se îndoieşte când apar obiecţii. Adesea izbuteşte să rezolve toate îndoielile şi reîncepe să creadă. De data aceasta, el nu mai găseşte adevărul la întâmplare şi prin beznă, ci îl priveşte în faţă şi păşeşte drept spre lumina lui. Şi totuşi nu ştiu dacă această convingere raţională şi sigură de sine îl poate ridica pe om la nivelul de înflăcărare şi devotament pe care îl inspiră credinţele dogmatice.

Când libertatea presei îi găseşte pe oameni în prima situaţie, le conservă îndelung obiceiul de a crede cu fermitate fără a reflecta; doar că obiectul acestor necugetate credinţe se schimbă în fiecare zi. Pe tot orizontul intelectual, spiritul omenesc continuă deci să nu vadă dintr-odată decât un singur punct; dar acest punct este mereu altul. Este momentul revoluţiilor subite. *Nenorocire* generaţiilor care, primele, acceptă dintr-odată libertatea presei!

În curând, totuşi, va fi parcurs aproape tot cercul ideilor noi. Odată cu experienţa, omul se cufundă în îndoială şi într-o suspiciune universală.

Se poate considera că majoritatea oamenilor se va opri la una din aceste stări: va crede fără să ştie de ce, sau nu va şti precis ce trebuie să creadă.

În ceea ce priveşte cealaltă formă de convingere, raţională şi sigură de sine, care se iveşte din cunoaştere şi se dezvoltă chiar în mijlocul tulburării provocate de îndoială, ea nu este dată decât unui mic număr de

oameni.

S-a observat că în secolele de fervoare religioasă oamenii îşi schimbă uneori credinţa; în timp ce în secolele de îndoială, fiecare şi-o păstrează cu încăpăţânare pe a sa. La fel se întâmplă şi în politică în condiţiile libertăţii presei. Toate teoriile sociale fiind contestate şi combătute pe rând, cei care s-au oprit la una dintre ele o păstrează, nu pentru că sunt siguri că e cea bună, ci pentru că nu sunt siguri că există una mai bună.

În aceste secole nu se moare cu atâta uşurinţă de dragul unei convingeri. Dar nici nu se schimbă convingerile atât de uşor şi se întâlnesc deopotrivă şi mai puţini martiri şi mai puţini apostaţi.

Adăugaţi acestui motiv unul şi mai important: când convingerile sunt puse la îndoială, oamenii sfârşesc prin a se simţi legaţi doar de instincte şi de interese materiale, care sunt mai vizibile, mai uşor de sesizat şi mai inerente naturii lor, decât convingerile.

E foarte greu de găsit răspuns la întrebarea cine guvernează mai bine, democraţia sau aristocraţia. Dar este clar că democraţia îi stânjeneşte pe unii şi că aristocraţia îi oprimă pe ceilalţi.

Adevărul se impune de la sine şi nu necesită discuţii: sunteţi bogat, în timp ce eu sunt sărac.

Capitolul IV.
DESPRE ASOCIEREA POLITICĂ ÎN STATELE UNITE

Folosirea cotidiană de către anglo-americani a dreptului de asociere. – Trei feluri de asociații politice. – Cum aplică americanii sistemul reprezentativ asociațiilor. – Primejdiile care rezultă pentru stat. – Marea convenție din 1831 cu privire la tarif – Caracterul legislativ al acestei convenții. – De ce exercițiul nelimitat al dreptului de asociere nu este atât de periculos în Statele Unite ca în alte părți. – De ce poate fi considerat acolo ca necesar. – Libertatea de asociere la popoarele democratice.

America este acea țară din lume unde s-au extras toate foloasele din dreptul de asociere şi unde acest puternic mijloc de acțiune se aplică unei mari diversități de obiective.

Independent de asocierile permanente create de lege sub numele de comune, oraşe sau comitate mai există o mulțime de astfel de asocieri, care-şi datorează apariția şi dezvoltarea doar voințelor individuale.

Locuitorul Statelor Unite ştie din naştere că trebuie să se sprijine doar pe sine însuşi în lupta împotriva relelor şi obstacolelor vieții; el priveşte autoritatea socială cu suspiciune şi cu nelinişte, şi nu apelează la puterea ei decât dacă nu poate altfel. Aceasta se poate observa dintru început, încă din şcoală, unde copiii se supun, chiar în jocurile lor, regulilor stabilite de ei şi se pedepsesc pentru delicte definite de ei înşişi. Acelaşi spirit se regăseşte în toate actele vieții sociale. Pe drumul public apare o piedică: nu se mai poate trece, circulația e oprită; vecinii constituie imediat un corp deliberativ; din această adunare improvizată se naşte o putere executivă, care va repara stricăciunea înainte ca

ideea unei autorități pre-existente celor interesați să apară în închipuirea cuiva. Dacă e vorba de plăcere, se vor asocia pentru a da mai multă splendoare şi ritmicitate sărbătorii. Se mai unesc şi pentru a rezista unor duşmani cu desăvârşire intelectuali: în comun sunt combătute toate excesele. În Statele Unite oamenii se asociază în scopul securității publice, al comerțului şi industriei, al plăcerii, al moralei şi al religiei. Nu există nimic pe care voința umană să-l considere de neatins prin acțiunea liberă a puterii colective a indivizilor.

Voi avea ocazia mai târziu să vorbesc despre efectele pe care le produce asocierea în viața civilă. Acum mă mărginesc la lumea politică.

Dreptul de asociere fiind recunoscut, cetățenii se pot folosi de el în diverse moduri.

Unei asocieri îi sunt suficiente doar adeziunea publică la cutare sau cutare doctrină a unui anume număr de indivizi şi angajamentul pe care aceştia îl contractează să contribuie într-un anume mod pentru ca acea doctrină să precumpănească. Astfel, dreptul de asociere se confundă aproape cu dreptul de exprimare al opiniei, dar asociația are mai multă putere decât presa. Când o opinie este reprezentată de o asociație, ea capătă în mod necesar o formă mai clară şi mai precisă. Înregistrează partizani şi aceştia apără deschis o cauză. Ei învață să se cunoască reciproc şi înflăcărarea lor creşte dacă sunt mai mulți. Asociația reuneşte într-un fascicol efortul divergent al spiritelor şi le împinge cu putere spre un scop unic, clar indicat de ea.

A doua treaptă în exercițiul dreptului de asociere este capacitatea de a se aduna. Când i se permite unei asociații politice să-şi plaseze nuclee de acțiune în câteva puncte importante ale țării, activitatea ei se amplifică şi influența i se extinde. Acolo se arată oamenii, se combină mijloacele de execuție, se expun opiniile cu acea forță şi căldură pe care nu o poate atinge niciodată cuvântul scris.

Şi mai există, în fine, în exercițiul dreptului de asociere în materie de politică, o ultimă treaptă: partizanii aceleiaşi opinii se pot reuni în colegii electorale şi să-şi numească mandatari, care să-i reprezinte într-o adunare centrală. Este vorba, la propriu, despre sistemul reprezentativ aplicat unui partid.

Astfel, în primul caz, oamenii care împărtăşesc aceleaşi opinii stabilesc între ei o legătură pur intelectuală; în cel de al doilea se reunesc în mici adunări, care nu reprezintă decât fracțiunile unui partid; în cel de al treilea formează o națiune aparte în cadrul națiunii, un guvern în guvern. Mandatarii lor, la fel ca mandatarii majorității, reprezintă numai ei forța colectivă a partizanilor lor; la fel cu cei din urmă, dobândesc aparența unei națiuni şi toată forța morală care derivă de aici. E adevărat că n-au ca aceştia dreptul să facă legea, dar au puterea s-o atace pe cea care există şi s-o formuleze dinainte pe cea care trebuie să existe.

Mă gândesc la un popor care nu este perfect obişnuit cu folosirea libertății sau la care fierb pasiuni politice profunde. Alături de majoritatea care face legile, să plasăm o minoritate care se ocupă doar de considerente şi se opreşte în fața dispozitivului; şi nu mă pot împiedica să consider că ordinea publică este expusă celor mai mari pericole.

Între a demonstra că o lege este mai bună în sine decât alta, şi a demonstra că a doua trebuie să o înlocuiască pe prima, e fără îndoială o mare deosebire. Dar acolo unde spiritul oamenilor luminați vede o mare diferență, imaginația mulțimilor n-o mai distinge. De altfel sunt perioade în care națiunea se împarte aproape egal între două partide, fiecare dintre ele pretinzând că ele reprezintă majoritatea. Dacă alături de puterea care conduce izbuteşte să se impună o putere a cărei autoritate morală să fie aproape la fel de mare, putem oare crede că se va mărgini mult timp să discute, fără să

acționeze?

Se va opri ea oare în fața considerațiilor metafizice care susțin că scopul asociațiilor este de a dirija opiniile şi nu de a le silui, de a îndruma legea şi nu de a o face?

Cu cât analizez mai mult principalele efecte ale independenței presei, cu atât mă conving mai tare că la moderni independența presei este elementul capital şi, ca să zic aşa, constitutiv, al libertății. Un popor care vrea să rămână liber are dreptul să ceară ca ea să fie respectată, cu orice preț. Dar libertatea *nelimitată* de asociere în materie de politică nu trebuie confundată pe de-a-ntregul cu libertatea scrisului. O națiune o poate limita, fără a înceta să fie stăpână pe ea însăşi; trebuie câteodată s-o facă pentru a continua să guverneze.

În America libertatea de asociere în scopuri politice este nelimitată.

Un exemplu ar face-o mai bine cunoscută, decât tot ce aş putea adăuga eu în privința limitelor.

Nu s-a uitat agitația spiritelor care a cuprins America în legătură cu problema tarifelor sau a libertății comerțului. Tarifele favorizau sau stânjeneau nu doar opiniile, ci şi foarte puternice interese materiale. Nordul îi atribuie o parte din prosperitatea sa, Sudul aproape toate necazurile sale. Se poate spune că tarifele au făcut să se nască singurele pasiuni politice care au agitat Uniunea.

În 1831, în momentul când disputa se înveninase la maximum, un obscur cetățean din Massachusetts a propus, prin presă, tuturor adversarilor tarifelor să trimită deputați la Philadelphia, pentru a reflecta împreună la mijloacele de a reda comerțului libertatea. În câteva zile, această propunere a circulat, prin puterea tiparului, din Maine până în New Orleans. Adversarii tarifelor au adoptat-o cu entuziasm. S-au reunit din toate locurile şi au numit deputați, iar câțiva dintre ei erau oameni cunoscuți şi unii chiar celebri. Carolina de Sud, care pusese deja mâna pe arme în această cauză, a

trimis şaizeci şi trei de delegați din partea ei. La 1 octombrie 1831 s-a constituit la Philadelphia adunarea care conform obiceiului american luase numele de Conveție; număra mai mult de două sute de membri. Discuțiile au fost publice şi din prima zi au luat un caracter legislativ; s-a discutat despre întinderea puterilor Congresului, despre teoria libertății comerțului şi, în cele din urmă, despre diversele reglementări ale tarifului. La capătul a zece zile, adunarea s-a dizolvat, după ce a redactat un apel către poporul american. În acest apel se afirma: 1. Congresul n-are dreptul să stabilească un tarif, iar tariful existent este neconstituțional; 2. Nu este în interesul nici unui popor, şi în special al poporului american, ca negoțul să nu fie liber.

Trebuie să recunoaştem că libertatea nelimitată de asociere politică nu a produs în America până acum rezultate funeste, cum ar putea fi de aşteptat în alte părți. Acolo, dreptul de asociere este un import englezesc şi a existat dintotdeauna în America. Folosirea acestui drept a intrat în obiceiuri şi moravuri.

În vremurile noastre libertatea de asociere a devenit o garanție necesară împotriva tiraniei majorității. În Statele Unite, odată ce un partid a devenit dominant, toată puterea publică trece în mâinile sale; prietenii săi cei mai apropiați ocupă toate funcțiile şi dispun de toate forțele organizate. Oamenii cei mai distinşi din partidul advers, neputând depăşi bariera care-i separă de putere, trebuie să se stabilească undeva; e necesar ca minoritatea să opună întreaga sa forță morală puterii materiale care o oprimă. Se confundă deci un pericol cu alt pericol şi mai de temut.

Atotputernicia majorității mi se pare a fi atât de periculoasă pentru republicile americane, încât mijlocul primejdios folosit pentru a o stăvili mi se pare totuşi bun.

Am să exprim aici un gând care va reexpune ce am

amintit în altă parte, în legătură cu libertățile comunale: nu există țară în care asociațiile să fie mai necesare pentru a împiedica despotismul partidelor sau arbitrarul prințului decât aceea în care starea socială este democratică. La națiunile aristocratice corpurile secundare alcătuiesc asociațiile naturale, care stăvilesc abuzurile puterii. În țările în care asemenea asociații nu există deloc, dacă indivizii nu-şi pot crea imediat şi artificial ceva care să le semene, nu văd niciun fel de oprelişte pentru orice fel de tiranie şi un mare popor poate fi oricând oprimat fără niciun fel de inconvenient de o mână de răzvrătiți sau de un om.

Reunirea unei mari convenții politice (deoarece există de toate felurile), adeseori o măsură necesară, este întotdeauna, chiar şi în America, un eveniment grav, pe care cei ce îşi iubesc țara îl privesc cu îngrijorare.

Acest lucru s-a văzut limpede la Convenția din 1831, unde toți oamenii de seamă din adunare au făcut eforturi pentru moderarea limbajului şi pentru restrângerea obiectivelor. Este probabil că într-adevăr Convenția din 1831 a exercitat prin efectul ei o mare influență asupra spiritului nemulțumiților şi i-a pregătit pentru revolta deschisă care a avut loc în 1832 împotriva legilor comerciale ale Uniunii.

Nu se poate ascunde faptul că libertatea nelimitată de asociere în materie de politică este, dintre toate libertățile, ultima pe care un popor o poate suporta. Dacă nu-l face să cadă în anarhie, îl apropie în orice caz de ea, ca să spun aşa, în fiecare clipă. Această libertate, atât de primejdioasă, oferă totuşi garanții într-un anumit punct: în țările în care asociațiile sunt libere, societățile secrete sunt necunoscute. În America există revoltați, dar nu există conspiratori.

Modurile diferite în care este înțeles dreptul de asociere în Europa şi în Statele Unite şi modul diferit în care este folosit.

După libertatea de a acționa singur, lucrul cel mai

natural pentru un om este să-şi unească eforturile cu cele ale semenilor săi şi să acționeze în comun. Prin natura sa dreptul de asociere mi se pare la fel de inalienabil ca şi libertatea individuală. Legiuitorul n-ar putea să-l anuleze fără a ataca însăşi societatea. Cu toate acestea, dacă există popoare la care libertatea de a se uni este o binefacere fecundă în prosperitate, există şi altele care din cauza exceselor lor o denaturează şi care o transformă dintr-un element al vieții într-o cauză de distrugere. Mi s-a părut că o comparație între diferitele căi pe care le urmează asociațiile în țările în care libertatea este implicită şi în cele în care această libertate se transformă în abuz ar fi utilă atât guvernelor, cât şi partidelor.

Majoritatea europenilor văd încă în asociații o armă de război care se construieşte în grabă pentru a fi imediat probată pe câmpul de bătălie.

Desigur, asocierea se face cu scopul de a discuta, dar proiectul imediat al acțiunii preocupă toate spiritele. O asociație este o armată; se discută pentru a se număra efectivele şi a le însufleți şi apoi se porneşte contra duşmanului. În ochii celor care o alcătuiesc, resursele legale pot părea mijloace, dar ele nu sunt niciodată unicul mijloc care asigură succesul.

Nu în acest fel este înțeles dreptul de asociere în Statele Unite. Cetățenii care formează aici minoritatea se asociază întâi ca să vadă câți sunt şi astfel să stabilească puterea morală a majorității; al doilea obiectiv al asociațiilor este să intre în competiție şi să descopere în acest fel argumentele cele mai potrivite pentru a face impresie asupra majorității; deoarece ei speră mereu să atragă de partea lor şi să dispună apoi, în numele ei, de putere.

În Statele Unite asociațiile politice sunt paşnice în obiective şi legale în mijloace; şi când pretind că nu vor să izbândească decât prin lege, spun, în general, adevărul.

Diferența care se observă asupra acestui punct între noi şi americani are mai multe cauze.

În Europa există partide care se deosebesc atât de mult de majoritate, încât nu pot spera că se vor sprijini vreodată pe ea, iar aceste partide se cred atât de puternice prin ele însele încât luptă împotriva majorității. Când un asemenea partid formează o asociație, el nu vrea să convingă, ci să combată. În America, oamenii plasați foarte departe de majoritate prin opinia lor nu pot face nimic contra puterii ei: toți ceilalți speră s-o câştige de partea lor.

Exercitarea dreptului de asociere devine deci periculoasă în funcție de imposibilitatea în care se află marile partide de a deveni majoritare, într-o țară ca Statele Unite, unde opiniile nu diferă decât prin nuanțe, dreptul de asociere poate fi – ca să spunem aşa – nelimitat.

Ceea ce ne face să vedem în libertatea de asociere doar dreptul de a te război cu guvernanții este numai lipsa noastră de experiență în privința libertății. Prima idee care apare în concepția unui partid, ca şi în mintea unui om care prinde puteri, este ideea violenței: cea a persuasiunii nu vine decât mai târziu; ea se naşte din experiență.

Englezii care sunt divizați într-un mod atât de profund abuzează arareori de dreptul de asociere, deoarece îl folosesc de mai mult timp.

La noi există în plus o dorință atât de înflăcărată de luptă, încât nu e vreo activitate oricât de smintită în care, chiar tulburând statul, a muri cu arma în mână să nu fie considerat o glorie.

Dar din toate cauzele care concură în Statele Unite pentru a modera violența asociațiilor politice, cea mai puternică este poate votul universal. În țările în care este acceptat votul universal, majoritatea nu este niciodată dubioasă, deoarece niciun partid nu se poate considera cu îndreptățire reprezentantul celor care n-au

votat. Şi asociațiile, şi toată lumea ştiu că ele nu reprezintă majoritatea. Acest lucru rezultă chiar din existența lor: dacă ar reprezenta majoritatea, ele ar schimba legea şi n-ar cere reformarea ei.

Forța morală a guvernării pe care asociațiile o atacă este astfel foarte sporită, în timp ce a lor este foarte slăbită.

În Europa aproape că nu există asociații care să nu pretindă sau să nu creadă că reprezintă voința majorității. Această pretenție sau această convingere le sporeşte imens forța şi le serveşte într-un mod remarcabil la legitimarea actelor lor. Ce este mai scuzabil decât violența pentru triumful cauzei oprimate a dreptății?

Astfel, în imensa complicație a legilor omeneşti se întâmplă câteodată ca libertatea extremă să corecteze abuzurile libertății şi ca extrema democrație să prevină pericolele democrației.

În Europa, asociațiile se consideră, într-un fel, consiliul legislativ şi executiv al națiunii, deoarece ea însăşi nu-şi poate face auzită vocea; pornind de la această idee, ele acționează şi ordonă. În America, unde ele reprezintă în ochii tuturor doar o minoritate a națiunii, ele discută şi fac petiții.

Mijloacele de care se folosesc asociațiile în Europa sunt adecvate scopului propus.

Scopul principal al acestor asociații fiind acela de a acționa şi nu de a discuta, de a combate şi nu de a convinge, ele sunt în mod firesc obligate să se organizeze altfel decât civilii şi să introducă în sânul lor obiceiurile şi maximele militare; astfel, le vedem cum îşi centralizează, atât cât pot, direcția forțelor şi depun puterea tuturor în mâinile unui mic număr de oameni.

Membrii acestor asociații răspund la un cuvânt de ordine, ca soldații pe front; ei predică dogma ascultării pasive sau mai degrabă, unindu-se, au sacrificat integral şi în acelaşi timp judecata şi liberul lor arbitru;

astfel, în sânul acestor asociații domnește adeseori o tiranie mai insuportabilă decât cea care se exercită în societate în numele guvernului pe care ele îl atacă.

Astfel le e slăbită mult forța morală. Ele își pierd caracterul sacru, legat de obicei de lupta celor oprimați împotriva opresorilor. Cum poate pretinde că vrea să fie liber cel care consimte să se supună slugarnic în anumite cazuri unora dintre semenii săi, ce le pune la dispoziție voința sa și le supune chiar și gândirea.

Americanii au constituit și o conducere în sânul asociațiilor; dar ea este, dacă mă pot exprima așa, un guvern civil. Independența individului își are acolo rolul ei: la fel ca în societate, oamenii pășesc în același timp spre același scop; dar nimeni nu e obligat să meargă pe aceeași cale. Nu este sacrificată nici voința, nici rațiunea; dar rațiunea și voința sunt folosite pentru a face să izbutească o întreprindere comună.

Capitolul V.
CUM ESTE CONDUSĂ AMERICA ÎN MOD DEMOCRATIC

Ştiu că acum păşesc pe un teren fierbinte. Fiecare cuvânt din acest capitol va ofensa în câteva locuri diferitele partide care îşi împart țara. Dar o să spun ce am de spus.

În Europa, distingem cu dificultate adevăratul caracter şi impulsurile perene ale democrației, pentru că în Europa se înfruntă două principii adverse şi nu se poate şti cu precizie ce trebuie atribuit principiilor înseşi şi ce pasiunilor cărora lupta le dă naştere.

În America lucrurile nu sunt la fel. Acolo poporul domină fără piedici; nu există pericole de temut şi nici jigniri de răzbunat.

În America democrația este deci lăsată în seama propriilor ei porniri. Mersul ei firesc şi toate mişcările ei sunt libere. Acolo trebuie ea analizată. Şi pentru cine ar fi acest studiu interesant şi profitabil, dacă nu pentru noi, cei atraşi mereu de o năvalnică mişcare, care ne poate purta ca pe nişte orbi, fie spre despotism, fie spre republică, dar în orice caz spre o stare socială democratică?

DESPRE VOTUL UNIVERSAL

Am spus mai înainte că toate statele Uniunii au acceptat votul universal. El poate fi regăsit la categorii de populație aflate pe diverse trepte ale scării sociale. Am avut ocazia să-i văd efectele în locuri diferite şi pentru neamuri omeneşti a căror limbă, religie şi

moravuri le fac aproape străine unele de altele; în Louisiana ca şi în Noua Anglie, în Georgia ca şi în Canada. Am remarcat că în America votul universal e departe de a produce tot binele şi tot răul pe care-l provoacă în Europa şi că efectele sale sunt în general altele decât cele care se presupun.

OPȚIUNILE POPORULUI ŞI INSTINCTELE DEMOCRAȚIEI AMERICANE EXPRIMATE ÎN ACESTE OPȚIUNI

În Statele Unite oamenii cei mai remarcabili sunt rareori chemați la conducerea treburilor publice. Cauzele acestui fenomen. – Invidia care animă clasele inferioare din Franța contra celor superioare nu este un sentiment francez, ci democratic. – De ce în America oamenii de seamă se îndepărtează din proprie inițiativă de cariera politică.

Mulți oameni din Europa cred fără să o spună sau o spun fără să o creadă că unul din marile avantaje ale votului universal este că el cheamă la conducere oameni demni de încrederea publică. Poporul ca atare nu poate guverna – se spune – dar el doreşte întotdeauna cu sinceritate binele statului şi instinctul îi arată pe cei care sunt însuflețiți de aceeaşi dorință şi care sunt capabili să țină frâiele puterii.

În ce mă priveşte, trebuie să spun că ceea ce am văzut în America nu mă îndreptățeşte să cred că ar fi aşa. Am fost de la început surprins descoperind în Statele Unite cât de răspândite sunt meritele printre cei guvernați şi cât sunt ele de rare printre cei care guvernează. Este un fapt dovedit permanent în zilele noastre că în Statele Unite oamenii cei mai remarcabili sunt rareori chemați să îndeplinească o funcție publică şi suntem obligați să recunoaştem că s-a întâmplat aşa pe măsură ce democrația a depăşit toate vechile ei limite. Este evident că rasa oamenilor de stat americani

s-a diminuat în ultima jumătate de secol.

Putem arăta câteva cauze ale acestui fenomen.

Orice s-ar face, e imposibil să ridici nivelul de cunoştinţe al poporului pentru o anume limită. Oricât s-ar uşura accesul la cunoştinţele omeneşti, oricât s-ar îmbunătăţi metodele de învăţământ şi oricât ar fi ştiinţa la îndemâna tuturor, oamenii nu vor putea să înveţe şi să-şi dezvolte cunoştinţele fără a-şi consacra un timp anume acestei îndeletniciri.

Limita necesară a progreselor intelectuale este determinată de înlesnirea pe care o au oamenii de a trăi fără să muncească. Această limită este plasată mai departe în unele ţări, mai aproape în altele; dar pentru ca ea să nu existe ar trebui ca poporul să nu mai aibă deloc grija zilei de mâine, adică să nu mai fie popor. Este deci la fel de dificil să-ţi imaginezi o societate în care toţi oamenii sunt foarte luminaţi, ca şi un stat în care toţi cetăţenii ar fi bogaţi; acestea sunt două dificultăţi corelative. Admit cu dragă inimă că masa cetăţenilor doreşte binele ţării, merg mai departe şi spun că mi se pare că, în general, clasele inferioare amestecă în această dorinţă mai puţin combinaţii de interes personal decât clasele superioare; dar ceea ce le lipseşte întotdeauna, mai mult sau mai puţin, este arta de a aprecia mijloacele, dorind în continuare cu sinceritate să-şi atingă scopul. Ce studiu lung, câte noţiuni diverse sunt necesare pentru a avea o idee exactă despre caracterul unui singur om! Cele mai mari genii dau greş şi gloata va reuşi! Poporul nu găseşte niciodată timpul şi mijloacele pentru a se dedica acestei treburi. El judecă întotdeauna în grabă şi se ataşează de obiectele cele mai frapante. Aşa se explică faptul că escroci de toate felurile ştiu atât de bine secretul de a fi pe placul tuturor, în timp ce, cel mai des, adevăraţii prieteni eşuează.

De fapt, democraţiei nu-i lipseşte întotdeauna capacitatea de a alege oameni merituoşi, ci dorinţa şi pofta.

Nu trebuie să ascundem faptul că instituţiile democratice dezvoltă într-un grad foarte înalt sentimentul invidiei în inima omului. Nu atât pentru că aceste instituţii oferă fiecăruia mijloacele de a fi egal cu ceilalţi, ci pentru că aceste mijloace sunt întotdeauna insuficiente celor care le folosesc. Instituţiile democratice trezesc şi flatează pasiunea egalităţii fără a o putea satisface în totalitate. Această egalitate completă scapă mereu din mâinile poporului; tocmai în momentul când el crede că a pus mâna pe ea se îndepărtează, cum zice Pascal, într-o goană eternă; poporul se înfierbântă în căutarea acestui bun cu atât mai preţios cu cât este destul de apropiat pentru a fi cunoscut şi destul de îndepărtat pentru a nu fi savurat. Şansa de a izbuti îl încântă, incertitudinea succesului îl irită; se agită, renunţă, se înăcreşte. Tot ceea ce îl depăşeşte într-o anume privinţă i se pare un obstacol în calea dorinţelor lui şi contemplarea oricărei superiorităţi legitime îl oboseşte.

Mulţi oameni îşi închipuie că acest instinct secret, care face ca la noi clasele inferioare să îndepărteze cât pot de tare clasele superioare de la conducerea treburilor, nu poate fi descoperit decât în Franţa; e o eroare: instinctul despre care vorbesc nu e francez, e democratic; împrejurările politice i-au putut da o trăsătură specială, amară, dar nu ele i-au dat naştere.

În Statele Unite poporul nu urăşte clasele superioare ale societăţii; dar are puţină bunăvoinţă pentru ele şi are grijă să le ţină în afara puterii; nu se teme de marile talente, dar nu prea le apreciază. În general, se observă că tot ceea ce se ridică fără sprijinul său îi obţine cu greu favorurile.

În timp ce instinctele naturale ale democraţiei fac ca poporul să-i înlăture pe oamenii deosebiţi de la putere, un instinct nu mai puţin puternic îi îndeamnă pe aceştia din urmă să se îndepărteze de cariera politică, unde le este mai greu să rămână total ei înşişi şi să

păşească înainte fără să se înjosească. Această idee este foarte naiv exprimată de cancelarul Kent. Celebrul autor despre care vorbesc, după ce laudă mult acea parte a constituției care acordă puterii executive numirea judecătorilor, adaugă: „E probabil că, într-adevăr, oamenii cei mai potriviți pentru ocuparea acestor locuri să aibă un comportament prea rezervat şi principii prea severe pentru a putea întruni majoritatea sufragiilor într-o alegere care s-ar întemeia pe votul universal” (*Kent's Commentaries*, vol. 1, p. 272). Iată ce se tipărea fără reținere în America, în anul 1830.

Mi s-a dovedit că cei care considerau votul universal o garanție a alegerii bune îşi făceau iluzii totale. Votul universal are alte avantaje, dar nu pe acesta.

CAUZELE CARE POT CORECTA ÎN PARTE ACESTE INSTINCTE ALE DEMOCRAȚIEI

Efectele contradictorii pe care le produc marile pericole asupra oamenilor şi asupra popoarelor. – De ce în urmă cu cincizeci de ani America a avut atâția oameni remarcabili în fruntea treburilor sale. – Influența exercitată de cunoaştere asupra opțiunilor poporului. – Exemplul Noii-Anglii. – Statele din Sud-Vest. – Cum influențează anumite legi opțiunile poporului. – Alegeri în două trepte. – Efectele lor în compoziția Senatului.

Când statul este amenințat de mari pericole se vede adeseori cum, din fericire, poporul alege pe cetățenii cei mai apți să-l salveze.

S-a observat că un om în mare pericol se menține arar la nivelul său obişnuit; sau se ridică deasupra lui, sau cade. Aşa se întâmplă şi cu popoarele. Pericolele extreme în loc să ridice o națiune, izbutesc uneori să o răpună; ele ațâță pasiuni necontrolate şi tulbură inteligența fără a o lumina. Evreii se mai tăiau între ei în mijlocul ruinelor fumegânde ale Templului. Dar, de obicei, la națiuni ca şi la oameni, virtuțile extraordinare se nasc chiar din iminența pericolelor. Marile caractere

ies în evidență la fel ca acele monumente care, ascunse în întunericul nopții, se desenează cu claritate la flacăra unui incendiu. Geniul nu mai ezită să se arate de la sine, iar poporul, lovit de pericole, uită pentru o vreme de patima invidiei. Nu e neobişnuit atunci să vezi ieşind din urna electorală nume celebre. Am spus mai înainte că în zilele noastre, în America, oamenii de stat par mult inferiori celor care erau la cârma treburilor acum cincizeci de ani. Nu doar din cauza legilor, ci şi a împrejurărilor. Când America lupta pentru cea mai justă dintre cauze, aceea a unui popor care vrea să scape de jugul altui popor; când trebuia ca o națiune nouă să intre în lume, toate sufletele se ridicau la înălțimea scopurilor pentru care se străduiau. În această agitație generală, oamenii superiori veneau în întâmpinarea poporului şi poporul, îmbrățişându-i, îi plasa în fruntea lui. Dar asemenea evenimente sunt rare; trebuie luat în considerare mersul obişnuit al lucrurilor.

Dacă evenimente trecătoare izbutesc uneori să combată pasiunile democrației, cunoştințele şi în special moravurile exercită asupra predispozițiilor ei o influență nu mai puțin puternică, dar mai durabilă. În Statele Unite se observă bine acest lucru.

În Noua Anglie unde educația şi libertatea sunt fiicele moralei şi ale religiei; unde societatea e deja veche şi de multă vreme aşezată şi a putut să-şi formeze regulile şi obiceiurile, în timp ce poporul, debarasat în acelaşi timp de ascendentele create printre oameni de bogăție şi de naştere, s-a obişnuit să respecte superioritatea intelectuală şi morală şi să li se supună fără neplăcere: în Noua Anglie democrația face opțiuni mai bune decât în oricare altă parte.

Dimpotrivă, pe măsură ce coborâm spre Sud, în statele în care legătura socială e mai puțin veche şi mai puțin puternică, unde învățătura este mai puțin răspândită şi unde principiile moralei, religiei şi libertății s-au combinat într-un mod nu prea fericit se observă că

talentele şi virtuțile devin din ce în ce mai rare printre guvernanți.

Iar când pătrundem în fine în noile state din Sud-Vest unde corpul social, format de curând, nu reprezintă decât o adunătură de aventurieri sau de speculanți, constatăm cu uimire în ce mâini a încăput puterea publică şi apare întrebarea prin ce forță independentă de legislativ şi de oameni statul s-ar putea dezvolta şi societatea ar putea prospera şi acolo.

Există unele legi de natură democratică şi care reuşesc totuşi să corecteze parțial aceste instincte periculoase ale democrației.

Când intri în sala Reprezentanților de la Washington te izbeşte aspectul vulgar al acestei mari adunări. Ochiul caută adesea în van în sânul ei un om celebru. Aproape toți membrii ei sunt personaje obscure, ale căror nume nu furnizează nicio imagine creierului. Sunt, în cea mai mare parte, avocați de târg, negustori sau chiar oameni care aparțin claselor de jos. Într-o țară în care învățământul este aproape universal răspândit, se spune că nu întotdeauna reprezentanții poporului ştiu să scrie corect.

La doi paşi se găseşte sala Senatului, în a cărei incintă strâmtă se află o mare parte a celebrităților din America. Cum zăreşti un om, imediat îți aduci aminte de o ilustrație recentă. Sunt avocați elocvenți, generali distinşi, magistrați abili sau oameni de stat cunoscuți. Toate cuvintele care răzbat din această ilustră adunare ar face onoarea oricăror mari dezbateri parlamentare din Europa.

De unde vine acest bizar contrast? De ce elita națiunii e de găsit în această sală, mai curând decât în Camera Reprezentanților? De ce prima adunare reuneşte atâtea elemente vulgare, în vreme ce a doua pare că are monopolul talentelor şi al cunoaşterii?

Totuşi şi una şi cealaltă sunt emanații ale poporului, şi una şi alta sunt produsul sufragiului universal, şi

până acum, în America, nu s-a ridicat nicio voce care să susțină că Senatul este adversarul intereselor populare. De unde apare atunci această enormă diferență? Nu găsesc decât un singur fapt care să o explice: Camera Reprezentanților este produsul unor alegeri directe; Senatul este ales în două trepte. Toți cetățenii numesc legislativul fiecărui stat, iar constituția federală transformă la rândul ei toate aceste legislative în corpuri electorale de unde se aleg membrii Senatului. Senatorii exprimă deci, deşi indirect, rezultatul votului universal; deoarece legislativul care îi denumeşte pe senatori nu este un corp aristocratic sau privilegiat, care îşi extrage dreptul electoral din sine însuşi, el depinde în mod esențial de totalitatea cetățenilor; el este, în general, ales de ei în fiecare an şi ei îşi pot realiza întotdeauna opțiunile alegând membrii noi. Dar e suficient ca voința populară să treacă prin această adunare selectă pentru a se rafina într-un fel şi pentru a ieşi de-acolo în forme mai nobile şi mai frumoase. Oamenii aleşi astfel reprezintă întotdeauna cu exactitate majoritatea care guvernează a națiunii; dar ei nu reprezintă decât gândurile înalte care au trecere în sânul ei, instinctele generoase care o însuflețesc şi nu patimile mici care o agită adesea şi viciile care o dezonorează.

E uşor de întrevăzut în viitor momentul în care republicile americane vor fi obligate să generalizeze sistemul electoral în două trepte, sub amenințarea de a se rătăci mizerabil în arcanele democrației.

Mărturisesc fără ezitare: consider că singurul mijloc de a pune libertatea politică la dispoziția tuturor claselor din popor este adoptarea celor două trepte electorale. Cei care speră să facă din acest mijloc o armă exclusivă a unui partid, ca şi acei care se tem de el, fac aceeaşi greşeală.

INFLUENȚA PE CARE A EXERCITAT-O DEMOCRAȚIA

AMERICANĂ ASUPRA LEGILOR ELECTORALE

Lungile intervale dintre alegeri expun statul unor mari crize. – Frecvența lor întreține o agitație febrilă. – Americanii au ales cel de-al doilea rău. – Versatilitatea legii. – Opiniile lui Hamilton, Madison şi Jefferson asupra acestui subiect.

Când alegerile se fac la intervale lungi de timp, statul traversează de fiecare dată riscul unei zguduiri.

Partidele fac eforturi uriaşe pentru a nu lăsa să le scape o şansă care trece atât de rar pe lângă ele; şi răul fiind aproape fără leac, te poți aştepta la orice din partea ambiției lor vecină cu disperarea. Dacă, dimpotrivă, lupta legală va reîncepe în curând, cei învinşi au răbdare.

Când alegerile se succed cu rapiditate, frecvența lor întreține în societate o mişcare febrilă şi menține în treburile publice o stare de nesiguranță continuă.

Astfel, pe de o parte, statul riscă să se găsească într-o stare de nelinişte şi, pe de altă parte, apare riscul revoluției; primul sistem vatămă calitatea guvernării, al doilea îi amenință existența.

Americanii au preferat să se expună primei primejdii, decât celei de a doua. S-au orientat astfel mai mult din instinct, decât din rațiune, democrația stimulând gustul pentru diversitate până la patimă. Rezultă de aici o deosebită suplețe legislativă.

Mulți americani consideră că instabilitatea legilor lor este o consecință necesară a unui sistem ale cărui efecte generale sunt utile. Dar nu cred să existe om în Statele Unite care să pretindă că această instabilitate nu există şi să nu o considere un mare rău.

Hamilton, după ce a demonstrat utilitatea unei puteri care să poată împiedica sau măcar întârzia promulgarea legilor proaste, adaugă: „Mi se va răspunde probabil că puterea de a evita legile proaste implică şi puterea de a le evita pe cele bune. Această obiecție nu-i va satisface pe cei care, ca şi noi, au avut posibilitatea să examineze

toate relele care decurg pentru noi din inconstanța şi flexibilitatea legii. Instabilitatea legislativă nu este cel mai mare păcat care poate fi semnalat în instituțiile noastre. *„Form the greatest blemish in the character and genius of our government” (Federalist*, nr. 73).

„Uşurința cu care pot fi schimbate legile, spune Madison, şi excesul la care se pretează puterea legislativă mi se par bolile cele mai periculoase la care este expusă guvernarea noastră.” (*Federalist*, nr. 73)

însuşi Jefferson, cel mai mare democrat apărut până acum din sânul democrației americane, a semnalat aceleaşi pericole:

„Instabilitatea legilor noastre este într-adevăr un inconvenient foarte grav, spune el. Cred că l-am putea preîntâmpina prin hotărârea de a stabili un interval de un an între prezentarea legii şi votul definitiv. Legea va fi apoi discutată şi votată, fără a mai putea schimba un cuvânt, şi dacă împrejurările vor cere o decizie mai pronunțată, propunerea nu va putea fi adoptată cu o majoritate simplă, ci cu o majoritate de două treimi a ambelor camere.”{164}

FUNCȚIONARII PUBLICI SUB AUTORITATEA DEMOCRAȚIEI AMERICANE

Simplitatea funcționarilor americani. – Absența uniformei. – Toți funcționarii sunt plătiți. – Consecințele politice ale acestui fapt. – În America nu există cariere publice. – Ce rezultă de aici.

În Statele Unite, funcționarii publici se pierd în mulțimea cetățenilor; ei n-au nici palate, nici pază, nici uniformă dar toți sunt plătiți. Această simplicitate a guvernanților nu ține doar de o caracteristică a spiritului american, ci de principiile fundamentale ale societății.

Pentru democrație, guvernarea nu este un bine, ci un rău necesar. Funcționarilor trebuie să li se atribuie o

anume putere, deoarece fără această putere la ce ar mai servi ei? Dar aparențele exterioare ale puterii nu sunt deloc indispensabile desfăşurării treburilor; ele jignesc inutil privirile oamenilor.

Înşişi funcționarii îşi dau perfect de bine seama că n-au obținut dreptul de a se plasa deasupra celorlalți prin puterea lor decât cu condiția de a coborî prin comportare la nivelul tuturor.

N-aş putea să imaginez nimic mai uniform în modul de a acționa, mai accesibil tuturor, mai atent la solicitări, şi mai civilizat în răspunsuri decât un funcționar public în Statele Unite.

Îmi place acest mod firesc de a guverna în democrație; în această forță interioară care e legată mai mult de funcție decât de funcționar, mai mult de om decât de semnele exterioare ale puterii, găsesc o anume calitate virilă, pe care o admir.

În ceea ce priveşte influența pe care o pot exercita uniformele, cred că li se exagerează mult importanța într-un secol ca al nostru. N-am observat că în America funcționarul în exercițiul funcției ar fi privit cu mai puțină considerație sau respect din pricină că este redus la propriile sale merite.

Pe de altă parte, mă îndoiesc foarte tare că anumite veşminte îi vor îndemna pe oamenii publici să se respecte pe ei înşişi, dacă ei nu au în mod natural această predispoziție; deoarece nu-mi vine să cred că au mai multă considerație pentru îmbrăcămintea lor decât pentru persoana lor.

Când văd printre noi unii magistrați bruscându-i pe împricinați sau spunându-le glume, ridicând din umeri la argumentele acuzării şi zâmbind cu complezență când se enumeră capetele de acuzare, aş vrea să se încerce să li se ia roba, să vedem dacă îmbrăcați ca simpli cetățeni nu vor reveni la demnitatea firească speciei omeneşti.

Niciunul din funcționarii publici din Statele Unite n-are uniformă, dar toți primesc salariu.

Acest lucru decurge din principiile democratice, mai firesc decât cele expuse anterior. O democrație poate să-i înconjoare cu fast pe funcționarii săi şi să-i acopere cu mătase şi aur, fără să atace direct principiul existenței sale. Asemenea privilegii sunt trecătoare; ele aparțin funcției, nu omului. Dar a institui funcțiuni gratuite înseamnă a crea o clasă de funcționari bogați şi independenți, a crea nucleul unei aristocrații. Dacă poporul păstrează încă dreptul de a alege, exercitarea acestui drept are limite necesare.

Când o republică democratică transformă funcțiile retribuite în unele gratuite, cred că se poate conchide că ea se îndreaptă spre monarhie. Şi când o monarhie începe să plătească leafă pentru funcțiile gratuite, este un semn sigur că avansează, fie către o stare despotică, fie către o stare republicană.

Cred că înlocuirea funcțiilor gratuite cu cele retribuite este prin ea însăşi o adevărată revoluție.

Consider că unul din semnele cele mai vizibile ale puterii absolute a democrației în America este absența completă a slujbelor gratuite. Serviciile aduse publicului, oricare ar fi ele, se plătesc; astfel fiecare om are nu numai dreptul, ci şi posibilitatea de a şi le oferi.

Dacă toți cetățenii pot obține slujbe în statele democratice, nu toți sunt tentați să tragă sforile pentru a le obține. Nu condițiile candidaturii, ci numărul şi capacitatea candidaților limitează acolo opțiunea alegătorilor.

La popoarele la care principiul alegerilor este universal nu există, la drept vorbind, carieră publică. Oamenii ajung într-o funcție oarecum la întâmplare şi nu au niciun fel de certitudine că se vor menține. Acesta este adevărul, mai ales când alegerile sunt anuale. De aici rezultă că în vremuri normale funcțiile publice oferă puține ispite ambițiilor. În Statele Unite, oamenii cu ambiții moderate se angajează în labirintul politicii. Marile talente şi marile pasiuni se feresc în general să

folosească puterea pentru a dobândi bogăţia; şi se întâmplă ades că se însărcinează să dirijeze destinul statului cei care se simt prea puţin apţi să-şi conducă propriile treburi.

Acestor motive ca şi opţiunilor greşite ale democraţiei trebuie să le atribuim marele număr de oameni necioplіţi, care ocupă funcţiile publice. Dacă în Statele Unite oamenii superiori ar solicita cu ardoare sufragiile, nu ştiu dacă poporul i-ar alege; dar e sigur că aceştia nu le vânează.

DESPRE ARBITRARUL MAGISTRAŢILOR[165] SUB IMPERIUL DEMOCRAŢIEI AMERICANE

De ce arbitrarul funcţionarilor este mai mare în monarhiile absolute şi în republicile democratice decât în monarhiile temperate. – Arbitrarul funcţionarilor în Noua Anglie.

Există două feluri de guvernare în care arbitrarul intervine în acţiunea funcţionarilor; aşa se întâmplă în guvernarea absolută a unuia singur şi în guvernarea democratică.

Acelaşi efect provine din cauze aproape asemănătoare, în statele despotice, viaţa nici unui om nu e sigură, nici cea a funcţionarilor publici, nici cea a particularilor. Ţinând permanent în mâinile sale viaţa, averea şi uneori onoarea oamenilor care îl servesc, suveranul consideră că n-are a se teme de ei şi le lasă o mare libertate de acţiune, deoarece se simte în siguranţă şi consideră că nu o vor folosi împotriva lui.

În statele despotice, suveranul iubeşte în asemenea măsură puterea, încât se teme să nu fie stânjenite propriile sale reguli; şi îi place să îi vadă pe slujbaşii săi oarecum la voia întâmplării, pentru a fi sigur că nu va întâlni la ei niciodată o tendinţă contrară dorinţelor sale.

În democraţie, majoritatea poate să ia în fiecare an puterea din mâinile celor care le-a încredinţat-o, şi nu se

teme că aceasta va fi folosită abuziv împotriva ei. Ştiind că-şi poate face oricând cunoscută voința celor care o guvernează, ea preferă să-i lase să se descurce singuri, decât să-i înlănțuiască printr-o regulă invariabilă, care, îngrădind puterea, îi va îngrădi şi pe cei guvernați.

Privind mai îndeaproape, descoperim chiar că în imperiul democrației arbitrarul funcționarilor este şi mai mare decât în statele despotice.

În aceste state suveranul poate pedepsi la un moment dat toate delictele pe care le descoperă; dar nu poate pretinde că a descoperit toate delictele care ar trebui sancționate. Dimpotrivă, în democrație suveranul este peste tot şi în acelaşi timp atotputernic: astfel, se poate observa că funcționarii americani sunt mult mai liberi în cercul lor de acțiune pe care legea îl trasează, decât oricare funcționar european. Deseori li se arată doar scopul spre care trebuie să tindă, lăsându-le libertatea de a-şi alege mijloacele.

De exemplu în Noua Anglie i se lasă *selectman*-ului din fiecare comună grija de a alcătui lista juriului. Singura regulă care i se impune e următoarea: el trebuie să aleagă jurații dintre cetățenii care au drepturi electorale şi o bună reputație{166}.

În Franța, noi am considera că viața şi libertatea oamenilor ar fi în pericol dacă am încredința unui funcționar, oricare ar fi, exercițiul unui drept atât de redutabil.

În Noua Anglie aceiaşi magistrați pot să afişeze în cârciumi numele bețivanilor şi să-i împiedice pe locuitori să le dea de băut, sub amenințarea amenzii{167}.

O asemenea putere cenzorială ar revolta poporul în cea mai absolută dintre monarhii; aici toți i se supun fără obiecții.

Nicăieri legea n-a cedat un teren mai mare arbitrarului decât în republicile democratice, pentru că arbitrarul nu-i de temut acolo deloc. Se poate chiar afirma că funcționarul devine mai liber pe măsură ce

drepturile electorale pătrund mai jos şi durata magistraturii este mai limitată.

De aici vine greutatea de a transforma o republică democratică într-o monarhie. Încetând să fie electiv, funcționarul îşi păstrează de obicei drepturile şi conservă obiceiurile funcționarului ales. Se ajunge atunci la despotism.

Numai în monarhiile temperate legea delimitează în acelaşi timp sfera de acțiune a funcționarilor publici şi îşi ia şi sarcina de a le îndruma cu grijă fiecare pas. E uşor de spus de ce se întâmplă aşa.

În monarhiile moderate, puterea este împărțită între prinț şi popor. Şi unul şi celălalt au interesul ca poziția funcționarului să rămână stabilă.

Prințul nu doreşte să lase soarta funcționarului în mâinile poporului de teamă ca acesta să nu-i trădeze autoritatea; la rândul lui, poporul se teme ca funcționarii situați într-o dependență absolută față de prinț să nu-i limiteze libertatea. Deci într-un fel nu sunt lăsați să depindă de nimeni.

Motivul care determină atât pe prinț, cât şi pe popor de a-i lăsa funcționarului independența îi determină şi să caute garanții împotriva abuzului pe care acesta îl poate face cu independența sa, pentru ca el să nu se întoarcă împotriva autorității unuia sau a libertății celuilalt. Deci, amândouă părțile cad de acord asupra necesității de a stabili în prealabil o linie de conduită a funcționarului public şi găsesc că este în interesul lor să-i impună reguli de la care să-i fie imposibil să se abată.

INSTABILITATEA ADMINISTRATIVĂ ÎN STATELE UNITE

În America, acțiunea societății lasă adeseori mai puține urme decât întâmplările dintr-o familie. – Ziarele,

singurele monumente istorice. – Cum dăunează extrema instabilitate administrativă artei guvernării.

Deoarece oamenii nu sunt decât în trecere, pentru o clipă, la putere, pentru a se pierde apoi într-o mulțime care-şi schimbă înfățişarea în fiecare zi, rezultă că acțiunea societății lasă mai puține urme în America, decât activitatea unei familii. Oarecum administrația publică este orală şi tradițională. Nu se scrie nimic sau ceea ce se scrie este împrăştiat de cea mai slabă adiere, ca frunzele Sibilei, şi dispare fără urmă.

Singurele monumente istorice din Statele Unite sunt ziarele. Dacă lipseşte un număr, pare că înlănțuirea timpului s-a rupt: prezentul nu se mai leagă de trecut. Nu mă îndoiesc că peste cincizeci de ani va fi mai dificil să reuneşti documentele autentice despre detaliile existenței sociale a americanilor de astăzi decât despre administrația franceză din Evul Mediu: şi dacă o invazie de barbari ar lua prin surprindere Statele Unite ar fi nevoie să recurgem la istoria altor națiuni pentru a afla ceva despre poporul care a locuit acolo.

Instabilitatea administrativă a început să pătrundă în obiceiuri; aş putea chiar să spun că, astăzi, aproape fiecare i-a prins gustul. Nimeni nu se interesează de ce s-a făcut înaintea lui. Nu se adoptă nicio metodă; nu se alcătuieşte nicio colecție; nu se adună documente, chiar atunci când e uşor de făcut. Când din întâmplare ele există, nu sunt păstrate. Am printre hârtiile mele acte originale care mi-au fost date de administrațiile publice ca răspuns la unele dintre întrebările mele. În America, societatea pare că trăieşte de pe o zi pe alta, ca o armată în campanie. Şi totuşi arta de a administra este fără îndoială o ştiință; iar pentru a progresa, toate ştiințele trebuie să lege descoperirile diverselor generații, pe măsură ce ele se succed. În scurtul timp al unei vieți, un om observă un fapt, altul concepe o idee; unul inventează o unealtă, celălalt găseşte o formulă;

omenirea culege în trecere fructe diferite ale experienţei individuale şi alcătuieşte ştiinţele. E foarte greu ca administratorii americani să înveţe ceva unii de la alţii. Pentru a conduce societatea ei folosesc cunoştinţele indivizilor pe care le găsesc răspândite în ea şi nu cunoaşterea pe care ar trebui s-o aibă. Democraţia dusă la limitele ei extreme dăunează deci progresului în arta guvernării. În această privinţă, ea este mai potrivită unui popor a cărui educaţie administrativă este gata făcută, decât unui popor începător în experienţa treburilor publice.

De altfel, aceasta nu se referă doar la ştiinţa administrativă. Guvernarea democratică întemeiată pe o idee atât de simplă şi de firească presupune întotdeauna, totuşi, existenţa unei societăţi foarte civilizate şi instruite.{168} Întâi s-ar putea crede că e contemporană cu primele vârste ale omenirii; examinând-o mai îndeaproape se observă uşor că n-a apărut decât într-un târziu.

Dacă naţiunile ar fi început prin a se guverna democratic, mă îndoiesc că s-ar fi civilizat vreodată.

OBLIGAŢIILE PUBLICE SUB INFLUENŢA DEMOCRAŢIEI AMERICANE

În toate societăţile, cetăţenii sunt împărţiţi într-un anumit număr de clase. – Fiecare dintre aceste clase contribuie cu instinctul său la conducerea finanţelor statului. – De ce tind să crească cheltuielile publice, când poporul guvernează. – De ce excesul de democraţie e mai puţin periculos în America. – Folosirea fondurilor publice în democraţie.

Este guvernarea democratică economică? întâi ar trebui să ştim cu ce dorim să o comparăm.

Problema ar fi uşor de rezolvat dacă am vrea să facem o paralelă între o republică democratică şi o monarhie absolută vezi statul despotic. Se va descoperi că în

prima cheltuielile publice sunt mai mari decât în cea de a doua. Dar aşa este în toate statele libere, când sunt comparate cu cele care nu sunt. Este cert că despotismul îi sărăceşte pe oameni, împiedicându-i mai curând să producă decât răpindu-le roadele producției; el seacă izvorul bogăției şi respectă adesea bogăția dobândită. Dimpotrivă, libertatea produce de o mie de ori mai multe bunuri decât distruge şi la popoarele care o cunosc, resursele oamenilor cresc întotdeauna mai repede decât impozitele.

Important pentru mine acum este să compar între ele popoarele libere şi să constat la acestea din urmă ce influență exercită democrația asupra finanțelor statului.

Ca orice corp organizat, societățile respectă în formarea lor anumite reguli fixe pe care nu le pot ocoli. Ele sunt alcătuite din anume elemente care se regăsesc peste tot şi în toate timpurile.

Va fi întotdeauna uşor să împărți, la modul ideal, fiecare popor în trei clase.

Prima clasă e alcătuită din cei bogați. A doua e formată din cei care, fără a fi bogați, trăiesc în belşug. În cea de a treia intră cei care au puține proprietăți sau niciuna şi care trăiesc mai cu seamă de pe urma muncii lor, muncă furnizată de primele două categorii.

Indivizii care alcătuiesc aceste categorii diferite pot fi mai mult sau mai puțin numeroşi, în funcție de starea socială adăugat: şi de legi; dar nu se poate proceda aşa ca şi cum aceste categorii n-ar exista.

Este evident că fiecare din aceste clase va aduce în administrarea finanțelor statului unele porniri care o caracterizează. Să presupunem că numai prima categorie face legile: este probabil că nu se va preocupa prea mult de economisirea veniturilor statului, deoarece un impozit aplicat unei mari averi nu face decât să-i ia ceea ce e de prisos şi nu produce efecte sesizabile.

Dimpotrivă, să admitem că numai clasele mijlocii fac legile. Putem fi siguri că nu vor spori impozitele, pentru

că nu e nimic mai cumplit decât o taxă mare aplicată unei averi mici.

Printre guvernările libere, guvernarea claselor mijlocii mi se pare a fi, dacă nu cea mai luminată, şi oricum nu cea mai generoasă, dar, economic, cea mai cumpătată.

Presupun acum că ultima clasă ar fi însărcinată să facă singură legea; văd multe posibilităţi ca impozitele publice să crească în loc să descrească şi aceasta din două motive:

Neavând nicio proprietate impozabilă, majoritatea celor care vor vota legile va avea impresia că toţi banii cheltuiţi în interesul societăţii vor fi în interesul şi nu în dauna ei; iar cei care au o oarecare proprietate vor găsi cu uşurinţă mijloacele de a stabili impozitele în aşa fel încât să nu lovească decât în cei bogaţi, iar cei săraci să profite, lucru care n-are cum să se întâmple când guvernează bogaţii.

Ţările în care săracii[169] ar fi însărcinaţi în exclusivitate să facă legea n-ar putea spera la o mare cumpătare în cheltuielile publice: aceste cheltuieli vor fi întotdeauna considerabile, fie pentru că impozitele nu-i pot atinge pe cei care le votează, fie pentru că ei vor fi astfel plasaţi încât să nu poată fi atinşi. Altfel spus, guvernarea democratică este singura în care cel care votează impozitul poate să scape de obligaţia de a-i plăti.

Zadarnic s-ar obiecta că ocrotirea averii celor bogaţi este în adevăratul interes al poporului, deoarece în caz contrar se va resimţi în curând strâmtoarea pe care a provocat-o. Dar nu este în interesul regilor să-i facă pe supuşii lor fericiţi, şi în cel al nobililor să ştie să-şi deschidă la timp rândurile. Dacă interesul îndepărtat ar putea precumpăni asupra pasiunilor şi nevoilor momentului, n-ar fi existat niciodată suverani tiranici sau aristocraţi exclusivişti.

Aici sunt oprit din nou şi mi se spune: cui i-ar trece prin cap să-i însărcineze pe săraci să facă singuri legile? Cine! Cei care au legiferat votul universal. E oare

majoritatea sau minoritatea cea care face legile? Fără îndoială majoritatea; şi dacă eu dovedesc că săracii alcătuiesc întotdeauna majoritatea, n-o să am dreptate să adaug că în țările în care sunt chemați la vot numai săracii fac legile?

Este sigur că până acum, în toate națiunile lumii, majoritatea a fost alcătuită din cei care n-aveau proprietăți, sau din cei ale căror proprietăți erau prea restrânse pentru ca ei să poată trăi satisfăcător, fără să muncească. Votul universal cedează într-adevăr celor săraci guvernarea societății.

Influența proastă pe care o poate exercita câteodată puterea populară asupra finanțelor statului a fost evidentă în unele republici democratice din antichitate, când vistieria se golea, ajutându-i pe cetățenii nevoiaşi sau oferind poporului jocuri şi spectacole.

Este adevărat când se spune că sistemul reprezentativ era aproape necunoscut în antichitate. În zilele noastre pasiunile populare îşi fac loc mai greu în treburile publice; dar se poate conta că, în cele din urmă, cel ales să-i reprezinte va sfârşi întotdeauna prin a se supune spiritului celor care l-au delegat, făcând să predomine atât înclinațiile, cât şi interesele lor.

Această tendință se vede bine chiar în Anglia la impozitul săracilor, singurul impozit stabilit de popor şi care nu-i foloseşte decât lui; având şi o origine şi un obiect democratic.

Excesul de democrație este, în rest, mai puțin periculos în măsura în care poporul devine proprietar, pentru că atunci, pe de o parte, poporul are mai puțină nevoie de banii celor bogați, iar pe de altă parte, are destule greutăți pentru a nu se mai împovăra singur stabilindu-şi impozitul. În această privință, votul universal ar fi mai puțin periculos în Franța decât în Anglia, unde aproape toată proprietatea impozabilă este concentrată în câteva mâini. America, unde marea masă a cetățenilor are avere, se găseşte într-o situație mai

favorabilă decât Franța.

Mai există şi alte cauze care pot ridica nivelul cheltuielilor publice într-o democrație.

În guvernarea aristocratică, oamenii care conduc treburile statului sunt scutiți prin însăşi poziția lor de nevoi; mulțumiți de soarta lor, ei cer societății mai cu seamă putere şi glorie; şi, plasați deasupra gloatei anonime a cetățenilor, nu sesizează întotdeauna cu claritate în ce fel bunăstarea generală contribuie la propria lor măreție. Nu s-ar putea spune că privesc cu indiferență suferințele celor săraci; dar nu resimt aceste nefericiri ca şi cum ar fi ale lor; dacă poporul pare că se obişnuieşte cu soarta lui, ei se consideră satisfăcuți şi nu mai cer nimic guvernării. Aristocrația doreşte mai degrabă să conserve, decât să perfecționeze.

Când, dimpotrivă, puterea publică e în mâinile poporului, suveranul caută pretutindeni mai-binele pentru că se simte rău.

Spiritul îmbunătățirii se exercită atunci asupra a mii de obiecte diferite; coboară la detalii infime şi se aplică în general la genul de remedii care nu se pot obține decât pe bani; deoarece trebuie ameliorată condiția săracului care nu se poate ajuta pe sine însuşi.

În societățile democratice mai există şi o agitație fără obiect precis: domneşte acolo o febră permanentă, care devine inovatoare în toate privințele, iar inovațiile sunt întotdeauna costisitoare.

În monarhii, ca şi în guvernările aristocratice, ambițioşii linguşesc înclinația naturală a suveranului pentru faimă şi putere şi îl împing adesea spre mari cheltuieli.

În democrații, unde suveranul este nevoiaş, nu i se poate obține altfel bunăvoința decât sporindu-i bunăstarea; ceea ce nu se poate face niciodată decât cu bani.

Pe deasupra, când poporul începe să mediteze el însuşi la poziția sa, apar o mulțime de nevoi pe care nu

le-a resimțit de la început şi care nu pot fi satisfăcute decât apelând la resursele statului. Aşa se explică faptul că, în general, cheltuielile publice par să sporească odată cu civilizația şi se observă cum impozitele cresc pe măsură ce se răspândesc cunoştințele.

Mai există o ultimă cauză care face adeseori ca guvernarea democratică să fie mai costisitoare decât oricare alta. Uneori democrația doreşte să-şi limiteze cheltuielile, dar nu izbuteşte pentru că nu posedă arta de a economisi.

Deoarece îşi schimbă adeseori opiniile şi mai des reprezentanții, proiectele sale sunt fie rău conduse, fie neterminate: în primul caz statul face cheltuieli disponibile față de dimensiunea scopului pe care vrea să-l atingă; în cel de-al doilea face cheltuieli neproductive.

DESPRE ÎNCLINAȚIILE DEMOCRAȚIEI AMERICANE CÂND FIXEAZĂ REMUNERAȚIA FUNCȚIONARILOR

În democrație, cei care fixează remunerații mari n-au norocul să beneficieze de ele. – Tendința democrației americane de a ridica remunerația funcționarilor secundari şi a o diminua pe a celor principali. – De ce e aşa. – Tabloid comparativ al remunerației funcționarilor publici în Statele Unite şi în Franța.

Există un motiv important care determină, în general, democrațiile să facă economii pe seama remunerației funcționarilor publici.

În democrație, cei care fixează remunerațiile fiind foarte numeroşi au puține şanse să ajungă vreodată să le încaseze.

Dimpotrivă, în guvernările aristocratice, cei care fixează marile remunerații nutresc aproape întotdeauna vaga speranță de a profita de ele. Sunt capitaluri pe care şi le creează pentru ei înşişi, sau măcar fonduri pe care le pregătesc copiilor lor.

Trebuie totuşi să recunoaştem că democrația se dovedeşte zgârcită doar cu principalii ei reprezentanți.

În America funcționarii de categoria a doua sunt mai bine plătiți decât în alte locuri, în timp ce înalții funcționari mult mai prost.

Aceste efecte contradictorii sunt produsele aceleiaşi cauze; în ambele cazuri când poporul fixează salariile funcționarilor publici el se gândeşte la propriile sale nevoi şi această comparație îl edifică. Cum el însuşi trăieşte foarte bine, i se pare natural ca cei care-l servesc să-i împărtăşească îndestularea.{170} Dar când ajunge să stabilească venitul pentru înalții funcționari, regula îl depăşeşte şi procedează la întâmplare.

Omul sărac nu are o imagine clară despre nevoile pe care le-ar putea avea clasele superioare ale societății. Ceea ce unui bogat i se pare a fi o sumă modică lui i se pare ceva extraordinar, lui care se mulțumeşte doar cu necesarul; şi consideră că guvernatorul statului, căruia i s-au acordat doar două mii de ecu, trebuie să se considere fericit şi să trezească invidia.{171}

Dacă încercați să-l faceți să înțeleagă că reprezentantul unei mari națiuni trebuie să apară în ochii străinilor cu un anumit fast, la început va înțelege; dar când se va gândi la locuința sa simplă şi la roadele modeste ale muncii sale istovitoare, va socoti ce ar putea înfăptui el însuşi cu acelaşi salariu pe care îl considerați insuficient, şi se va trezi surprins şi înfricoşat la vederea atâtor bogății.

Mai trebuie adăugat că funcționarul de rangul doi este aproape de nivelul poporului, în timp ce celălalt îl domină. Primul îi mai poate deci trezi interesul, cel de-al doilea începe să-i stimuleze invidia.

Se poate observa bine asta în Statele Unite unde salariile par că descresc într-un anume fel, pe măsură ce puterea funcționarilor este mai mare.{172}

Într-o stăpânire aristocratică se întâmplă, dimpotrivă, ca înalții funcționari să primească salarii foarte mari, în

timp ce adeseori cei mărunți abia au din ce trăi. E uşor de găsit motivația acestui fapt în cauze asemănătoare celor indicate mai sus.

Dacă democrația nu concepe plăcerile celui bogat sau le invidiază, la rândul ei, aristocrația nu înțelege deloc sărăcia nevoiaşului sau mai curând o ignoră. Săracul nu este, la drept vorbind, un semen al bogatului; el e o ființă din altă specie. Aristocrația e prea puțin neliniştită de soarta funcționarului inferior. Ea nu-i măreşte salariul decât când el refuză să slujească la un preț prea mic.

Înclinației spre zgârcenie față de funcționarii principali îi datorează democrația reputația ei de cumpătare, cumpătare care de fapt îi lipseşte.

E adevărat că democrația de-abia asigură un trai onest celor de la conducere, dar ea cheltuieşte sume enorme pentru a face față nevoilor sau pentru a înlesni plăcerile populare.{173} E o folosire mai bună a produsului rezultat din impozite, nu o economie.

În general, democrația dă puțin guvernanților şi mult celor guvernați. Contrariul se poate observa în stăpânirile aristocratice unde de banii statului profită în general cei care conduc.

DIFICULTATEA DE A DESLUŞI CAUZELE CARE ÎMPING GUVERNUL AMERICAN LA ECONOMIE

Cel care caută în domeniul faptelor influența reală pe care o exercită legile asupra destinului umanității riscă să facă mari greşeli, deoarece nimic nu e mai greu de apreciat decât un fapt.

Un popor este de la natură uşuratic şi entuziast; un altul chibzuit şi calculat. Sunt lucruri care țin de însăşi constituția sa fizică sau de cauze îndepărtate pe care eu nu le cunosc.

Există popoare care iubesc spectacolul, zgomotul şi

bucuria şi care nu regretă un milion risipit în vânt. Altele nu gustă decât plăcerile singuratice şi parcă le e ruşine să pară mulţumite.

În unele ţări, se pune mare preţ pe frumuseţea clădirilor. În altele, obiectelor de artă nu li se acordă nicio valoare şi ceea ce nu aduce niciun profit este dispreţuit. Mai există locuri unde este apreciat renumele şi altele unde banii contează mai presus de orice.

Independent de legi, toate aceste cauze au o influenţă foarte puternică asupra dirijării finanţelor statului.

Dacă americanilor nu li s-a întâmplat niciodată să cheltuiască banii poporului pentru sărbători publice, cauza nu este numai că acolo poporul votează impozitul, ci că poporului nu-i place să se distreze.

Dacă ei resping ornamentele în arhitectura lor şi nu gustă decât avantajele materiale şi pozitive, cauza nu constă numai în faptul că ei alcătuiesc o naţiune democratică, ci şi în aceea că sunt un popor de negustori.

Obiceiurile vieţii private se prelungesc în viaţa publică; şi în ceea ce-i priveşte trebuie să faci bine deosebirea între economiile care depind de instituţii de cele care decurg din obiceiuri şi moravuri.

INFLUENŢA GUVERNĂRII DEMOCRATICE ASUPRA REPARTIZĂRII IMPOZITELOR

Forma de guvernare influenţează mult modul cum se stabilesc impozitele. Instinctul face ca aristocraţia să-i menajeze pe producători, deoarece ea posedă sursele bogăţiei. În democraţie e invers: producătorul este atacat cu mare uşurinţă, în timp ce consumatorul este menajat, resursele poporului acoperind cu greu preţul obiectelor de consum.

Englezii n-au pus taxe pe pământ şi au multiplicat impozitele indirecte. Toate degrevările s-au făcut în

favoarea bogaţilor, în timp ce impozitele care nu-i loveau decât pe săraci n-au încetat să crească. Când legiuitorul american a încercat să stabilească un impozit pe lichiorurile fermentate, a urmat o revoltă şi în 1794 a fost obligat să retragă legea.

Doar despotismul unuia singur este indiferent la stabilirea impozitelor. Instinctul îl face să-l lovească pe contribuabilul în stare să dea cel mai mult, fiind în situaţia de a rezista cel mai puţin.

INFLUENŢA GUVERNĂRII DEMOCRATICE ASUPRA FOLOSIRII PRODUSELOR IMPOZITULUI

Partizanii democraţiei pretind că guvernarea democratică e mai economicoasă decât oricare alta şi înclin să cred că se înşală. Dacă ar susţine, în schimb, că dintre toate guvernările cea democratică foloseşte, în general, în modul cel mai util produsul taxelor, cred că s-ar situa pe terenul adevărului.

Am pomenit mai sus de proasta întrebuinţare a banilor în democraţie, dar asemenea excese sunt rare şi se produc de obicei în secolele în care cunoaşterea e mică şi corupţia e mare. Dacă guvernarea democratică ia de la societate sume mai importante decât o altă guvernare, ea foloseşte în general veniturile statului în scopuri cu o utilitate mai certă şi mai largă, pentru a face faţă unor nevoi mai reale. Este incontestabil că democraţiile n-au construit niciodată palatul de la Versailles şi nici n-au pus banul la temelia vieţii politice aşa cum a procedat aristocraţia din Anglia.

Independent de influenţa sa directă asupra obiectului cheltuielilor publice, guvernarea democratică exercită o înrâurire la fel de mare asupra administrării lor. Instituţiile democratice tind să simplifice obiceiurile şi să elimine, dacă nu gustul pentru ostentaţie şi lux, complementul normal al inegalităţii averilor, cel puţin

posibilitatea excesului. Această concepție împărtăşită de toată națiunea determină cheltuieli mai modeste şi mai folositoare.

În tot ce am scris până acum m-am referit la ansamblul lucrurilor, nu la detalii. Mi s-a întâmplat de multe ori în America să observ că cheltuielile publice nu sunt folosite în scopurile cele mai utile, sau că nu sunt cumpătate, dar mi s-a părut că nu reprezintă decât cazuri particulare şi că de vină sunt mai curând opțiunile proaste ale unor agenți guvernamentali, decât tendința naturală a guvernării democratice. Deoarece dintre toți stăpânii, poporul este, în orice caz, cel mai prost servit.

CUM POT FI COMPARATE CHELTUIELILE PUBLICE DIN AMERICA ŞI CELE DIN FRANȚA

Cele două criterii care permit aprecierea importantei cheltuielilor publice: bogăția națională şi impozitul. – Averea şi cheltuielile Franței nu sunt cunoscute. – De ce nu se poate spera că averea şi cheltuielile Uniunii vor fi vreodată cunoscute. – Cercetările făcute de autor pentru a afla la cât se ridică impozitele în Pennsylvania. – Semnele generale din care se poate deduce dimensiunea impunerilor pentru populație. – Rezultatul acestui examen pentru Uniune.

A existat în ultimul timp o preocupare intensă pentru compararea cheltuielilor publice din Statele Unite cu ale noastre. Toate aceste studii n-au dat rezultate şi puține cuvinte sunt suficiente, cred, pentru a dovedi că aşa şi trebuia să fie.

Pentru a putea aprecia dimensiunea cheltuielilor publice ale unui popor, sunt necesare două operațiuni: întâi trebuie aflat care este bogăția acelui popor şi apoi care parte din această bogăție e consacrată statului. Cine va cerceta suma totală a taxelor fără a arăta dimensiunile rezervelor care o aprovizionează se va dedica unei trebi inutile; deoarece nu cheltuielile, ci

raportul dintre venituri şi cheltuieli trebuie aflat.

Acelaşi impozit, suportat cu uşurinţă de un contribuabil bogat, îl va reduce în cele din urmă la mizerie pe cel sărac.

Bogăţia popoarelor se compune din mai multe elemente: fondurile imobiliare sunt primul element, bunurile mobiliare al doilea.

E dificil de aflat întinderea pământurilor cultivabile pe care le posedă o naţiune şi valoarea lor naturală sau dobândită. E şi mai dificil încă să estimezi toate bunurile imobiliare de care dispune un popor. Prin diversitatea şi numărul lor scapă oricărui efort de analiză.

Astfel observăm că cele mai vechi naţiuni civilizate din Europa, chiar acelea a căror administraţie este centralizată, n-au stabilit până acum într-o manieră precisă starea bogăţiei lor.

În America, nici nu şi-au propus să încerce. Şi cum s-ar fi putut închega speranţa de a reuşi în această ţară nouă în care societatea n-a dobândit încă o situaţie materială stabilă şi definitivă, unde guvernul n-are la dispoziţie, ca la noi, o multitudine de agenţi cărora le poate ordona şi dirija simultan eforturile; unde statistica nu este deloc cultivată, pentru că nu poţi găsi pe nimeni care să aibă posibilitatea de a strânge documentele sau răgazul de a le parcurge.

Astfel, elementele constitutive ale calculului nostru nu pot fi obţinute. Ignorăm comparaţia dintre averile Franţei şi ale Uniunii. Bogăţia uneia nu este încă ştiută, iar mijloacele de a o stabili pe cealaltă nu există.

Dar, pentru moment, sunt de acord să înlătur acest termen necesar al comparaţiei; renunţ să aflu care este raportul dintre impozit şi venit şi mă mărginesc să încerc să stabilesc care este impozitul.

Cititorul va recunoaşte că, restrângându-mi cercul investigaţiei, nu mi-am făcut sarcina mai uşoară.

Nu mă îndoiesc că administraţia centrală a Franţei,

ajutată de funcționarii de care dispune, va ajunge să ştie cu exactitate cifra impozitelor directe sau indirecte care apasă asupra cetățeanului. Dar aceste studii, pe care un particular nu le poate iniția, n-au fost încheiate nici de guvernul francez însuşi sau, cel puțin, rezultatele n-au fost făcute cunoscute. Ştim care sunt cheltuielile statului; ne este cunoscut totalul cheltuielilor departamentale; nu ştim ce se întâmplă în comune, nimeni n-ar putea deci spune la cât se ridică în prezent cheltuielile publice în Franța.

Dacă mă întorc acum spre America sesizez dificultăți care devin mai numeroase şi mai greu de depăşit. Uniunea îmi dă de ştire cu exactitate care este cifra cheltuielilor, pot să-mi procur bugetele celor douăzeci şi patru de state din care este alcătuită; dar cine îmi va spune cât cheltuiesc cetățenii pentru administrarea comitatului şi a comunei?{174}

Autoritatea federală nu poate pretinde guvernelor provinciale să dea lămuriri asupra acestui subiect; şi chiar dacă aceste guverne ar fi vrut ele însele să ne acorde simultan concursul, mă îndoiesc că ar fi fost în stare să ne satisfacă. Independent de dificultatea normală a întreprinderii, organizarea politică a țării s-ar fi împotrivit succesului eforturilor lor. Funcționarii comunali şi ai comitatului nu sunt numiți de administratorii statului şi nu depind de aceştia. Ne este permis să credem deci că dacă statul ar dori să obțină informațiile care îi sunt necesare ar întâlni mari obstacole din cauza neglijenței funcționarilor inferiori pe care ar fi obligat să-i folosească.{175}

De altfel e inutil să cercetăm ce ar putea face americanii în asemenea privințe, deoarece e sigur că până acum n-au făcut nimic.

Nu există astăzi, în America sau în Europa, un singur om care ar putea spune cât plăteşte anual fiecare cetățean al Uniunii pentru a susține cheltuielile societății.{176}

Să conchidem că este la fel de dificil să comparăm cu folos cheltuielile sociale ale americanilor cu ale noastre ca şi bogăţia Uniunii cu cea a Franţei. Adaug că ar fi chiar periculos să încercăm. Când statistica nu se bazează pe calcule riguros adevărate, ea derutează în loc să clarifice. Spiritul se lasă înşelat cu uşurinţă de falsul aer de corectitudine pe care statisticile îl păstrează chiar şi în abaterile lor şi se bazează netulburat pe erorile care le îmbracă în ochii lui formele matematice ale adevărului.

Să părăsim deci cifrele şi să încercăm să ne găsim dovezile în altă parte.

O ţară prezintă aspectele prosperităţii materiale; după ce a achitat ceea ce se cuvine statului, săracul mai are resurse, iar bogătaşul are prisosul; şi unul şi celălalt par mulţumiţi de soarta lor şi se străduiesc în fiecare zi să şi-o îmbunătăţească, în aşa fel încât industria nu duce niciodată lipsă de capital. Acestea sunt semnele la care, în absenţa documentelor pozitive, putem recurge pentru a şti dacă obligaţiile publice care apasă asupra unui popor sunt proporţionale cu bogăţia sa.

Observatorul care se va mărgini la aceste mărturii va considera desigur că americanul din Statele Unite dă statului o parte mai mică din venitul său decât francezul.

Dar cum se poate concepe altă situaţie.

O parte a datoriei franceze este rezultatul a două invazii; Uniunea n-are a se teme de aşa ceva. Poziţia noastră ne obligă să menţinem constant o armată numeroasă sub drapel; izolarea Uniunii îi permite să aibă doar 6000 de soldaţi. Noi întreţinem circa 300 de vase; americanii n-au decât 52.{177} Cum ar putea locuitorul Uniunii să plătească statului la fel ca un locuitor al Franţei?

Deci nu se poate stabili o paralelă între finanţele unor ţări atât de diferit plasate.

Numai examinând ce se petrece în Uniune şi nu

comparând Uniunea cu Franța vom putea aprecia dacă democrația americană este într-adevăr economicoasă.

Îmi arunc privirile asupra fiecăreia dintre diversele republici din care e alcătuită confederația şi descopăr că guvernarea lor e lipsită ades de perseverență în urmărirea scopurilor sale şi că nu exercită o supraveghere permanentă a oamenilor pe care îi angajează. De aici, apare firesc concluzia că se cheltuiesc ades inutil banii contribuabililor sau se consacră mai mult decât e necesar inițiativelor ei.

Observ cum, fidelă originilor sale populare, guvernarea face eforturi exagerate pentru a satisface nevoile claselor inferioare ale societății, pentru a deschide în fața lor căile puterii şi pentru a răspândi în sânul lor bunăstarea şi cunoştințele. Îi întreține pe cei săraci, distribuie în fiecare an milioane şcolilor, plăteşte toate serviciile şi răsplăteşte cu generozitate pe cei mai neînsemnați funcționari. Dacă un asemenea fel de guvernare mi se pare util şi rațional, sunt obligat să recunosc totuşi că este costisitor.

Observ săracul care conduce treburile publice şi dispune de resursele naționale; şi nu-mi vine să cred că, profitând de cheltuielile statului, nu va antrena ades statul în noi cheltuieli.

Trag deci concluzia, fără a recurge la cifre incomplete, că guvernarea democratică a americanilor nu este, cum se pretinde uneori, o guvernare ieftină; şi nu mi-e teamă să prezic că dacă într-o zi popoarele Statelor Unite vor fi copleşite de dificultăți, se va vedea că şi la ei impozitele se vor majora la fel de mult ca în majoritatea țărilor aristocratice sau monarhice din Europa.

DESPRE CORUPȚIA ŞI VICIILE GUVERNANȚILOR ÎNTR-O DEMOCRAȚIE; EFECTELE LOR ASUPRA MORALITĂȚII PUBLICE

În stăpânirile aristocratice, cei care guvernează sunt cei care uneori corup. – În democrații, adesea, ei înşişi sunt cei corupți. – În primul caz, viciile atacă direct moralitatea poporului. – În cel de al doilea caz, exercită asupra lui o influentă indirectă, care este şi mai primejdioasă.

Şi aristocrația, şi democrația îşi aruncă reciproc reproşul de a înlesni corupția. Dar trebuie să facem o deosebire:

în guvernările aristocratice, oamenii care ajung să conducă sunt bogați şi doresc doar puterea. În democrații oamenii de stat sunt săraci şi trebuie să facă avere.

Rezultă că în statele aristocratice, cei care guvernează nu se lasă prea uşor corupți şi au un gust moderat pentru bani, în timp ce la popoarele democratice se întâmplă contrariul.

Dar în guvernările aristocratice, cei care vor să ajungă în fruntea treburilor dispun de mari bogății, iar numărul celor care îi ajută să capete puterea este adesea circumscris în anumite limite, guvernarea fiind oarecum scoasă la licitație. Dimpotrivă, în democrații, cei care vânează puterea nu sunt aproape niciodată bogați şi numărul celor care-i ajută să o capete este foarte mare. Poate că într-o democrație nu sunt mai puțini oameni de vânzare, dar nu prea se găsesc cumpărători; şi de altfel ar trebui cumpărată prea multă lume deodată pentru ca scopul să fie atins.

Astfel corupția îşi găseşte loc de manifestare în ambele moduri de guvernare: numai obiectul ei diferă.

Mulți dintre oamenii care au fost la putere în Franța în ultimii patruzeci de ani au fost acuzați că şi-au făcut averea pe seama statului şi a asociațiilor săi; reproş foarte rar adresat oamenilor publici din vechea monarhie. Dar în Franța aproape că nu se poate cita un exemplu când votul unui elector s-a cumpărat pe bani, în timp ce în Anglia acest procedeu este notoriu şi public.

în general, în orânduirile aristocratice corupția este folosită pentru a ajunge la putere. În democrație, ea se leagă de cei care au ajuns la putere. În statele democratice, corupția dăunează mai mult vistieriei publice, decât moralității poporului. În aristocrație se petrece contrariul.

N-am auzit niciodată spunându-se că în Statele Unite bogățiile ar fi folosite pentru a-i câştiga pe supuşi; dar am văzut deseori pusă la îndoială probitatea funcționarilor publici. Şi mai des am auzit cum li se atribuie succesele unor intrigi josnice sau unor maşinații condamnabile.

Trebuie totuşi să spun că în America rezultatul nu este atât de înspăimântător pe cât ar putea fi în Europa.

Marile tâlhării nu se pot produce decât la națiunile puternice, în care guvernarea e concentrată în puține mâini şi unde Statul este însărcinat cu executarea unor proiecte uriaşe.

Dacă oamenii care conduc într-o guvernare aristocratică încearcă uneori să corupă, conducătorii democrației se dovedesc a fi ei înşişi corupți, în prima situație este atacată direct moralitatea poporului, în cealaltă se exercită asupra conştiinței publice o acțiune indirectă, care este şi mai de temut.

La popoarele democratice cei care sunt în fruntea statului, fiind aproape întotdeauna expuşi unor bănuieli neplăcute, dau, într-un anumit fel, girul guvernării delictelor de care sunt acuzați. Ei oferă astfel exemple periculoase virtuții care încă se mai luptă şi furnizează comparații strălucite viciului care se ascunde.

Zadarnic se va spune că patimi necinstite se întâlnesc în toate straturile societății; că ele urcă adesea pe tron prin obârşie; că în acest fel se pot întâlni oameni demni de dispreț în fruntea națiunilor aristocratice, la fel ca în sânul democrațiilor.

Răspunsul nu mă satisface. În corupția celor care ajung din întâmplare la putere există ceva grosolan şi

vulgar care contaminează mulţimile. Dimpotrivă, până şi în depravarea marilor seniori există un anume rafinament aristocratic, un aer de grandoare care împiedică adesea ca depravarea să se răspândească.

Poporul nu va pătrunde niciodată în labirintul obscur al spiritului de curte: el va descoperi întotdeauna cu greu josnicia care se ascunde sub eleganţa manierelor, rafinamentul gustului şi farmecul limbajului. Dar a fura din vistieria comună sau a vinde privilegiile statului pe bani sunt fapte pe înţelesul oricărui nenorocit care se poate mândri că a procedat la fel, la rândul său.

De altfel, ceea ce este de temut nu este atât priveliştea imoralităţii celor mari, ci a imoralităţii care duce la mărire. În democraţie simplii cetăţeni văd un om ieşit din rândurile lor, care în câţiva ani dobândeşte bogăţia şi puterea; acest spectacol le aţâţă uimirea şi invidia; ei vor să ştie cum cel care ieri era egalul lor este astăzi împodobit cu dreptul de a-i conduce. Este incomod să-i atribuie ascensiunea talentelor sau virtuţilor sale, căci înseamnă a accepta că ei înşişi sunt mai puţin virtuoşi şi abili decât el. Deci se consideră că principalul resort sunt câteva din viciile lui şi adeseori aşa şi e. Se produce astfel un soi de amestec odios între ideea de josnicie şi cea de putere, între cea de decădere şi cea de succes, între ideea de utilitate şi cea de dezonoare.

CARE SUNT EFORTURILE DE CARE E CAPABILĂ DEMOCRAŢIA

Uniunea n-a luptat decât o singură dată pentru existenţa ei. – Entuziasmul de la începutul războiului. – Indiferenţa de la sfârşit. – Dificultatea de a instituţionaliza în America recrutarea sau înmatricularea maritimă. – De ce un popor democratic este mai puţin capabil decât altul de mari eforturi continue.

Îl previn pe cititor că vorbesc aici despre un guvern care exprimă voinţa reală a poporului şi nu despre un

guvern care se limitează doar să comande în numele poporului.

Nimic nu e mai de neînfrânt decât o putere tiranică exercitată în numele poporului, deoarece, dotată cu autoritatea morală care aparține majorității, acționează în acelaşi timp cu hotărârea, promptitudinea şi tenacitatea unui singur om.

E destul de greu de spus de ce grad de efort este capabil un guvern democratic în timp de criză națională.

Până acum n-a existat o mare republică democratică. Ar însemna să insultăm republicile, dacă am numi astfel oligarhia care stăpânea Franța în 1793. Doar Statele Unite prezintă această priveliște nouă.

Or, de cincizeci de ani, de când s-a alcătuit Uniunea, existența ei n-a fost pusă sub semnul întrebării decât o singură dată, în timpul Războiului de Independență. La începutul acestui război au fost explozii extraordinare de entuziasm pentru serviciul patriei.{178} Dar pe măsură ce luptele se prelungeau se vedea cum reapare egoismul individual: banii nu mai ajungeau în vistieria publică; bărbații nu mai veneau la armată; poporul dorea în continuare independența dar ezita să ofere mijloacele necesare obținerii ei. „Zadarnic am înmulțit taxele şi am încercat metode noi de a le spori, spune Hamilton în *Federalist* (nr. 12). Speranțele oamenilor au fost întotdeauna dezamăgite şi vistieria statului a rămas goală. Formele democratice de administrare, inerente naturii democratice a guvernării noastre, combinate cu puținătatea numerarului determinată de lâncezeala negoțului nostru au făcut până acum inutile toate eforturile pe care le-am întreprins pentru a obține sume considerabile. Diversele legislaturi au înțeles până la urmă zădărnicia unor asemenea încercări.”

De atunci, Statele Unite n-au mai fost nevoite să susțină niciun război serios.

Pentru a şti ce sacrificii pot să-şi impună democrațiile, trebuie aşteptat momentul în care

națiunea americană va fi obligată să depună în mâinile guvernului său jumătate din profituri, aşa cum a făcut Anglia, sau să fie nevoită să arunce a douăsprezecea parte din populație pe câmpurile de bătălie, aşa cum a făcut Franța.

În America, recrutarea este necunoscută; acolo, bărbații se înrolează pe bani. Recrutarea obligatorie este atât de contrară ideilor şi atât de străină obiceiurilor poporului din Statele Unite încât mă îndoiesc că se va îndrăzni legiferarea ei. Ceea ce se numeşte în Franța recrutare este fără îndoială cel mai împovărător impozit al nostru; dar fără recrutare cum am putea susține un mare război continental?

Americanii n-au adoptat la ei înrolarea forțată a marinarilor, ca în Anglia. Nu au nimic care să semene cu modul în care se face la noi recrutarea pentru marină. Marina statului, ca şi cea comercială, angajează voluntari.

Or, nu e uşor de conceput că un popor ar putea susține un mare război maritim fără a recurge la unul din cele două mijloace indicate mai sus: Uniunea care a combătut deja glorios pe mări n-a avut niciodată totuşi o flotă numeroasă şi echiparea micului număr de vase a costat-o întotdeauna foarte scump.

I-am auzit pe oamenii de stat americani recunoscând că Uniunea îşi va menține cu greu rangul de mare putere pe mări dacă nu va recurge la înrolarea obligatorie sau la recrutarea maritimă, dar e dificil să obligi poporul care conduce să accepte înrolarea obligatorie sau recrutarea în marină.

Este incontestabil că, la primejdie, popoarele libere desfăşoară în general o energie infinit mai mare decât cele care nu sunt amenințate, dar îmi vine să cred că acest lucru este adevărat mai ales pentru popoarele libere la care domină elementul aristocratic.

Democrația mi se pare mult mai aptă să dirijeze societăți temperate sau să facă la nevoie un efort subit

şi viguros, decât să înfrunte cu curaj, timp îndelungat, marile furtuni din viața politică a popoarelor. Motivul este simplu: oamenii se expun primejdiilor şi privațiunilor din entuziasm, dar nu se expun multă vreme decât dacă judecă. E mai mult calcul decât se crede în ce se consideră a fi curaj instinctiv; şi deşi, în general, doar pasiunile determină primele eforturi, ele sunt continuate numai în perspectiva rezultatelor. Se riscă o parte din ceea ce este prețios, pentru a salva restul.

Or, tocmai această percepție limpede a viitorului, întemeiată pe cunoaştere şi pe experiență, lipseşte adeseori în democrație. Poporul simte mai mult decât gândeşte; şi dacă relele prezente sunt mari, este de temut că el nu va ține seama de relele mai mari care îl pot aştepta în caz de înfrângere.

Mai există o cauză care face ca eforturile unei guvernări democratice să fie mai puțin durabile decât eforturile unei guvernări aristocratice.

Nu numai că poporul vede mai puțin clar decât clasele sus-puse ceea ce poate spera sau ceea ce îl poate amenința în viitor, dar el şi suferă altfel decât ele din cauza relelor prezentului. Expunându-şi persoana, nobilul se aşteaptă şi la primejdii şi la glorie. Cedând statului cea mai mare parte a venitului său, el se lipseşte pentru moment de câteva din plăcerile bogăției; dar pentru cel sărac moartea este lipsită de prestigiu, iar impozitul care îl stânjeneşte pe cel bogat atacă adesea sursele de existență ale săracului.

Slăbiciunea relativă a republicilor democratice în perioadele de criză este probabil cel mai mare obstacol în calea întemeierii unei asemenea republici în Europa. Pentru ca o republică democratică să dureze fără efort la un popor european, ar trebui ca toate celelalte popoare să întemeieze în acelaşi timp republici.

Cred că, în perspectivă, guvernarea democratică va trebui să sporească forțele reale ale societății; dar ea nu

va putea reuni dintr-odată, la locul şi la timpul cerut, tot atâtea forţe cât o guvernare aristocratică sau monarhie absolută. Dacă o ţară democratică va rămâne fidelă de-a lungul unui secol guvernării republicane se poate presupune că la sfârşitul secolului va fi mai bogată, mai populată şi mai prosperă decât statele despotice cu care se învecinează; dar de-a lungul acestui secol va fi avut de înfruntat de mai multe ori riscul de a fi fost cucerită de ele.

DESPRE PUTEREA PE CARE O EXERCITĂ ÎN GENERAL DEMOCRAŢIA AMERICANĂ ASUPRA EI ÎNSEŞI

Poporul american nu e dispus decât cu greu şi uneori refuză să contribuie la ceea ce foloseşte bunăstării sale. – Privilegiul pe care îl au americanii de a face greşeli reparabile.

Dificultatea întâmpinată de democraţie pentru a învinge pasiunile şi pentru a reduce la tăcere nevoile clipei de dragul viitorului se poate observa în Statele Unite în cele mai neînsemnate împrejurări.

Poporul, înconjurat de linguşitori şi de sicofanţi, izbuteşte cu greu să triumfe asupra lui însuşi. De câte ori se doreşte a se obţine de la el să-şi impună o privaţiune sau o constrângere, chiar într-un scop pe care raţiunea sa l-a aprobat, începe, de obicei, printr-un refuz. Este lăudată, pe drept, supunerea pe care o dovedesc americanii faţă de legi. Trebuie să adăugăm că, în America, legislaţia este făcută de popor, pentru popor. În Statele Unite legea este deci binevoitoare faţă de cei care, oriunde în altă parte, sunt tentaţi să o încalce. Astfel este de presupus că o lege supărătoare, pe care majoritatea n-ar considera-o folositoare în prezent, n-ar fi elaborată sau n-ar fi respectată.

În Statele Unite nu există o legislaţie cu privire la

falimentul fraudulos. Poate pentru că nu există falimente? Nu, dimpotrivă, pentru că există foarte multe. Teama de a fi urmărit pentru faliment depăşeşte, în mintea majorității, frica de a fi ruinat de faliment; şi aşa apare în conştiința publică un fel de toleranță vinovată pentru un delict condamnat individual de toată lumea.

În statele noi din Sud-Vest, cetățenii îşi fac dreptate singuri şi omuciderile se înmulțesc mereu. Explicația stă în moravurile primitive şi în slaba răspândire a cunoştințelor în aceste pustiuri pentru a se simți nevoia de a se conferi putere legii: duelurile sunt încă preferate proceselor.

La Philadelphia, cineva îmi spunea într-o zi că în America aproape toate delictele sunt provocate de abuzul de alcooluri tari, pe care prostimea le consumă mult, pentru că sunt ieftine. „Atunci – am întrebat – de ce nu puneți o taxă pe alcool?” – „Legiuitorii noştri s-au gândit ades – mi s-a răspuns – dar inițiativa e dificilă. Se tem de o revoltă; şi, de altfel, cei care ar vota o asemenea lege pot fi siguri că nu vor fi realeşi.” „Astfel, – am reluat eu – la voi băutorii sunt majoritatea şi cumpătarea e impopulară.”

Când spui asemenea lucruri oamenilor de stat ei se mulțumesc să-ți răspundă că timpul îşi va face lucrarea, conştiința răului va lumina poporul şi-i va arăta care sunt nevoile sale. Adeseori acesta este adevărul: dacă democrația are mai multe ocazii de a se înşela decât un rege sau un corp de nobili, ea are şi mult mai multe şanse de a reveni la adevăr, când ajunge la el, pentru că, în general, în sânul ei nu există interese contrare majorității care să se împotrivească rațiunii. Dar democrația nu poate deduce adevărul decât din experiență şi multe popoare n-ar putea suporta fără să dispară rezultatele erorilor lor.

Marele avantaj al americanilor nu este doar acela că sunt mai luminați decât ceilalți, ci că au posibilitatea de a comite greşeli reparabile.

Adăugați că pentru a profita de experiența trecutului e necesar ca democrația să fi ajuns la un anume stadiu de civilizație şi instrucție.

Există popoare a căror primă educație a fost atât de viciată şi al căror caracter prezintă un asemenea amestec bizar de patimi, ignoranță şi imagini eronate încât nu sunt capabile să deosebească de la sine cauzele nenorocirilor lor; pier învinşi de rele pe care nu le cunosc.

Am parcurs întinse ținuturi locuite odinioară de puternice națiuni indiene, care astăzi nu mai există; am locuit la triburi deja mutilate, care văd cum în fiecare zi scade numărul lor şi cum dispare aura gloriei lor sălbatice; i-am auzit chiar pe indieni prevăzând destinul final rezervat rasei lor. Şi totuşi, nu există european care să nu-şi dea seama ce trebuie făcut pentru a feri aceste popoare nefericite de la pieirea inevitabilă. Dar ei nu observă nimic; simt amenințările care se adună în fiecare an deasupra capului lor şi vor pieri până la ultimul, respingând leacul. Ar trebui folosită forța pentru a-i obliga să trăiască.

Provoacă mirare noile națiuni din America de Sud agitate de un sfert de secol de revoluții care reizbutesc necontenit şi se speră mereu că ele îşi vor recâştiga ceea ce se numeşte *starea lor naturală.* Dar cine poate afirma că în zilele noastre revoluțiile nu sunt starea cea mai naturală a spaniolilor din America de Sud? În aceste țări, societatea se zbate pe fundul unei prăpăstii din care propriile ei eforturi nu pot s-o ajute să iasă.

Poporul care trăieşte în această frumoasă jumătate a unei emisfere pare obstinat în destinul său de a-şi sfâşia măruntaiele: nimic nu-l poate convinge să n-o mai facă. Se odihneşte o clipă din cauza epuizării şi răgazul îi redă grabnic frenezia. Când analizez alternativele mizeriei şi crimei sunt tentat să cred că pentru acest popor despotismul ar fi o binefacere. Dar aceste două cuvinte nu se vor găsi niciodată împreună în mintea mea.

DESPRE MODUL ÎN CARE DEMOCRAȚIA AMERICANĂ CONDUCE TREBURILE EXTERNE ALE STATULUI

Direcția dată politicii externe a Statelor Unite de Washington și Jefferson. – Aproape toate defectele naturale ale democrației se fac simțite în conducerea afacerilor externe iar calitățile sunt greu de observat.

Am văzut cum Constituția federală încredința direcția permanentă a intereselor externe ale națiunii în mâinile preşedintelui şi ale senatului{179}, ceea ce plasează, până la un punct, politica generală a Uniunii în afara influenței directe şi cotidiene a poporului. Nu se poate spune că în America democrația conduce la modul absolut treburile externe ale statului.

Doi oameni au imprimat politicii americane o direcție care este păstrată până în zilele noastre: primul este Washington, Jefferson, al doilea.

Washington spunea, în acea admirabilă scrisoare adresată concetățenilor săi, care e de fapt testamentul politic al acestui mare om:

„Dezvoltarea relațiilor noastre comerciale cu alte popoare, dar cât mai puține relații politice între ei şi noi, aceasta trebuie să fie regula politicii noastre. Să respectăm cu statornicie angajamentele asumate, dar să evităm să facem altele.

Europa are un anume număr de interese care îi sunt proprii şi care n-au legătură, sau au o legătură foarte indirectă, cu ale noastre; ea se găseşte astfel frecvent angajată în dispute care nouă ne sunt în mod firesc străine. A stabili legături artificiale cu vicisitudinile politicii sale, a intra în diversele combinații ale prieteniilor şi duşmăniilor ei şi a lua parte la luptele care rezultă din ele ar însemna să acționăm imprudent.

Izolarea şi îndepărtarea noastră ne permit să adoptăm

o direcție contrarie pe care putem s-o păstrăm. Dacă noi vom fi şi în viitor o singură națiune condusă de un guvern puternic, nu e departe vremea când nu vom mai avea a ne teme de nimeni. Atunci vom putea lua o atitudine care să ne facă neutralitatea noastră respectată; națiunile beligerante, simțind imposibilitatea de a dobândi ceva de la noi, se vor teme să ne provoace fără motiv; şi noi vom fi în situația de a alege războiul sau pacea fără a ne conduce după alte criterii decât interesul nostru şi dreptatea.

De ce să abandonăm avantajele pe care le putem extrage dintr-o situație atât de favorabilă? De ce să părăsim un teren care este al nostru pentru a merge să ne stabilim pe unul care ne este străin? De ce, în sfârşit, legându-ne destinul de o fâşie oarecare a Europei, să ne expunem pacea şi prosperitatea ambițiilor, rivalităților de interese şi capriciilor popoarelor care locuiesc acolo?

Adevărata noastră politică este să nu contractăm nicio alianță permanentă cu nicio națiune străină; măcar atât cât suntem încă liberi să n-o facem, pentru că nu doresc să abandonăm angajamentele existente. Onestitatea este întotdeauna cea mai bună politică, e o maximă pe care o consider aplicabilă în aceeaşi măsură atât treburilor nației, cât şi celor ale individului. Cred deci că trebuie să ne îndeplinim toate angajamentele, aşa cum au fost stabilite când ni le-am luat, dar cred că este inutil şi imprudent să contractăm altele. Să ne plasăm în aşa fel încât poziția noastră să fie respectată şi alianțele temporare vor fi suficiente pentru a ne permite să facem față tuturor primejdiilor.”

Iar, înainte, Washington enunțase această idee frumoasă şi justă: „Națiunea care cedează sentimentelor obişnuite de dragoste sau de ură față de o altă națiune devine într-o anume măsură sclavă. Este sclava urii sau a dragostei ei.”

Comportarea politică a lui Washington a fost întotdeauna conformă maximelor lui. El a reuşit să

mențină pacea în țara sa în timp ce tot restul lumii era în război, şi a stabilit ca un punct doctrinar că înțelegerea corectă a interesului american înseamnă neamestecul în diferendele interne ale Europei.

Jefferson a mers şi mai departe, introducând în politica Uniunii altă maximă: „Americanii nu trebuie să ceară niciodată privilegii națiunilor străine pentru a nu fi obligați ei înşişi să le acorde."

Aceste două principii, pe care mulțimea le-a acceptat cu uşurință, justețea lor fiind evidentă, au simplificat la maximum politica externă a Statelor Unite.

Neamestecându-se în treburile Europei, Uniunea nu are, ca să zicem aşa, interese externe de apărat, deoarece America nu are vecini puternici. Aşezată, prin poziția sa ca şi prin voința sa, în afara pasiunilor Lumii Vechi, ea nu trebuie nici să le garanteze, nici să le adopte. Viitorul le tăinuieşte deocamdată pe cele ale Lumii Noi.

Uniunea creşte fără încetare, în fiecare an e altfel decât a fost, deoarece în prosperitatea ei există ceva revoluționar. Este deci în interesul vizibil al Uniunii să nu-şi creeze legături durabile pentru că ea însăşi se schimbă în fiecare zi. Legături utile astăzi ar putea fi stânjenitoare pentru dezvoltarea imediată şi compromițătoare pentru viitor.

Uniunea este liberă de angajamente anterioare; ea profită de experiența vechilor popoare europene fără a fi obligată, aşa cum fac ele, să utilizeze trecutul pentru a se putea adapta prezentului, ea nu e obligată să accepte o imensă moştenire lăsată de străbuni: amestec de glorie şi de mizerie, de alianțe şi adversități naționale. Politica externă a Statelor Unite este eminamente de aşteptare: preferă faptelor, reținerea.

În ceea ce priveşte prezentul, e greu de ştiut ce iscusință va dezvolta democrația americană în conducerea treburilor externe ale statului. Atât adversarii, cât şi prietenii trebuie să-şi suspende

aprecierea asupra acestui punct.

În ceea ce mă priveşte, o spun fără ezitare: în direcția intereselor externe ale societății guvernările democratice mi se par hotărât inferioare celorlalte. Experiența, moravurile şi învățătura sfârşesc aproape întotdeauna prin a crea în democrație acel soi de înțelepciune practică, de toate zilele, ca şi această ştiință a micilor întâmplări de viață, care este numită bun-simț. Bunul-simț este suficient mersului normal al societății; şi la un popor cu educația făcută, libertatea democratică aplicată treburilor interne ale statului produce mai mult bine decât răul pe care greşelile guvernării democratice le-ar putea provoca. Dar nu este întotdeauna aşa în raporturile de la popor la popor.

Politica externă nu necesită aproape niciuna dintre calitățile proprii democrației şi impune, dimpotrivă, dezvoltarea aproape integrală a celor care îi lipsesc. Democrația favorizează creşterea resurselor interne ale statului; ea răspândeşte bunăstarea, dezvoltă spiritul public; întăreşte respectul legilor în diferitele clase ale societății, toate acele lucruri care n-au decât o influență indirectă asupra poziției unui popor față de altul. Dar democrația nu va izbuti decât cu mare dificultate să coordoneze detaliile unei mari inițiative, să adopte un plan şi să urmărească încăpățânat realizarea sa, învingând obstacolele. Ea este prea puțin aptă să combine în taină mijloacele şi să aştepte în linişte rezultatele. Aceste calități pot aparține mai curând unui om sau unei aristocrații. Or, tocmai aceste calități fac ca, în cele din urmă, un popor întocmai ca un individ să ajungă să domine.

Dacă, dimpotrivă, veți acorda atenție defectelor fireşti ale aristocrației, veți constata că efectul pe care ele îl tot produc nu este deloc sesizabil în privința treburilor externe ale statului. Păcatul capital care i se reproşează aristocrației este că nu lucrează decât pentru ea însăşi şi nu pentru mase. E foarte rar ca, în politica externă,

aristocrația să aibă un interes deosebit de cel al poporului.

Făgaşul care face ca democrația să asculte în politică mai mult de sentimente decât de rațiune şi să abandoneze un plan îndelung chibzuit în favoarea satisfacerii unei pasiuni trecătoare s-a văzut foarte bine în America, când a izbucnit Revoluția franceză. Cele mai elementare raze ale rațiunii ar fi fost suficiente atunci, ca şi astăzi, ca americanii să înțeleagă că nu era în interesul lor să se angajeze într-o luptă care avea să însângereze Europa şi din care Statele Unite n-aveau să suporte niciun prejudiciu.

Simpatiile poporului în favoarea Franței s-au declarat totuşi cu atâta violență, încât doar caracterul inflexibil al lui Washington şi imensa popularitate de care se bucura au putut împiedica declararea unui război Angliei. Şi chiar aşa, eforturile făcute de rațiunea austeră a acestui mare om în luptă împotriva pasiunilor generoase, dar necugetate, ale concetățenilor săi erau să-l lipsească de singura recompensă la care ținea într-adevăr: dragostea țării sale. Majoritatea s-a pronunțat atunci împotriva politicii sale; acum întreg poporul îl aprobă.{180}

Dacă atât Constituția, cât şi simpatia publică nu i-ar fi dat lui Washington conducerea treburilor externe ale statului, e sigur că națiunea ar fi făcut atunci ceea ce condamnă astăzi.

Aproape toate popoarele care şi-au exercitat puterea în lume, cele care au conceput, urmărit şi executat planuri mari, de la romani până la englezi, erau conduse de o aristocrație, şi aşa e şi firesc.

În opinia oamenilor, lucrul cel mai stabil este aristocrația. Masa poporului poate fi sedusă fie din cauza ignoranței, fie prin pasiunile ei; spiritul unui rege poate fi la un moment dat descumpănit şi să ezite în deciziile sale; şi, de altfel, un rege nu este nemuritor. Dar un corp aristocratic este prea numeros pentru a fi

captat, prea puțin numeros pentru a ceda cu uşurință tulburării pasiunilor necugetate. Un corp aristocratic este ca un om hotărât şi înțelept care nu piere.

Capitolul VI.
CARE SUNT AVANTAJELE REALE PE CARE LE OBȚINE SOCIETATEA AMERICANĂ DIN GUVERNAREA DEMOCRATICĂ

Înainte de a începe acest capitol, resimt nevoia să mă explic. Nu doresc ca opiniile mele să fie circumscrise unor limite pe care eu nu mi le-am propus.

Când vorbesc în general despre avantajele guvernării democratice nu vorbesc doar despre guvernarea pe care democrația a dat-o Americii, ci de toate formele de guvernământ emanate de democrație.

Ori de câte ori guvernarea unui popor este expresia sinceră şi permanentă a voinței majorității, această guvernare, oricare ar fi formele ei, este democratică.

Democrația poate deci domni într-o națiune unită la fel ca într-o confederație, într-o monarhie ca şi în sânul unei republici.

Mărturisesc că dintre toate guvernările, cea care mi se pare a corespunde în modul cel mai firesc democrației este guvernarea republicană. Când starea socială a unui popor se îndreaptă spre democrație, republica devine deci pentru el o consecință probabilă a acestei stări sociale, dar nu cred că este şi consecința necesară.

Dacă majoritatea cetățenilor, siluindu-şi instinctele egalitare care îi sunt naturale în favoarea ordinii şi stabilității guvernării, consimte să încredințeze puterea executivă unei familii sau unui om, care deşi o conduce depinde totuşi de ea, rațiunea nu este deloc şocată. Se realizează în acelaşi timp domnia tuturor şi guvernarea unuia singur. Astfel, sunt de acord, maiestatea regalității este mult diminuată, dar va veni curând

vremea când, dacă regii nu vor lua ceea ce li se oferă, nu vor mai găsi nimic de luat.

înainte de a începe, aşadar, prezentul capitol, simt nevoia să aduc aminte cititorului ceea ce am arătat de mai multe ori de-a lungul cărții.

Alcătuirea politică a Statelor Unite mi se pare una din formele pe care democrația poate să le dea guvernării sale; dar nu consider că instituțiile americane sunt singurele sau cele mai bune dintre cele pe care trebuie să le adopte un popor democratic.

Făcând cunoscute binefacerile de care se bucură americanii datorită guvernării democratice, sunt departe de a pretinde sau de a gândi că asemenea avantaje nu pot fi dobândite decât prin legi asemănătoare.

DESPRE TENDINȚA GENERALĂ A LEGILOR SUB INFLUENȚA DEMOCRAȚIEI AMERICANE ŞI DESPRE INSTINCTUL CELOR CARE LE APLICĂ

Viciile democrației se observă dintr-o privire. – Avantajele sunt vizibile numai în timp. – Democrația americană este deseori stângace, dar tendința generală a legilor este profitabilă. – Funcționarii publici din democrația americană nu au interese permanente care să-i deosebească de interesele majorității. – Care sunt urmările.

Viciile şi slăbiciunile guvernării democratice se observă cu uşurință; ele sunt dovedite prin fapte evidente, în timp ce influența ei binefăcătoare se exercită într-un mod mai puțin sesizabil, ca să spun aşa, aproape invizibil. Defectele ei se observă de la bun început, iar calitățile ei nu se văd decât în timp.

Legile democrației americane sunt adeseori defectuoase sau incomplete; se întâmplă ca ele să violeze drepturi câştigate şi să confirme unele primejdioase; chiar dacă toate ar fi bune, numai multitudinea lor ar fi în sine un mare rău. Toate acestea

se observă la prima vedere. Atunci cum se face că republicile americane durează şi prosperă? În legi, trebuie să facem o deosebire între scopul pe care îl urmăresc şi mijloacele folosite pentru atingerea lui; între calitatea lor absolută şi cea care nu este decât relativă.

Dacă presupun că scopul legiuitorului este acela de a-i favoriza pe cei puţini în dauna celor mulţi, dispoziţiile sale vor fi combinate în aşa fel încât să obţină rezultatul propus în cel mai scurt timp şi cu cât mai puţine eforturi posibile. Legea va fi bine făcută, scopul ei va fi rău; ea va fi periculoasă exact în măsura eficacităţii ei.

În general, legile democraţiei tind spre binele majorităţii, deoarece emană de la majoritatea cetăţenilor care se pot înşela, dar care nu pot avea interese contrare ei.

Cele ale aristocraţiei tind, dimpotrivă, să monopolizeze în mâinile minorităţii bogăţia şi puterea deoarece, prin natura ei, aristocraţia formează întotdeauna o minoritate.

Putem spune deci, la modul general, că scopul democraţiei în ce priveşte legislaţia este mai folositor oamenilor decât scopul aristocraţiei în privinţa legiuirilor ei.

De aici se şi sfârşeşte superioritatea democraţiei.

Aristocraţia este infinit mai abilă decât ar putea fi democraţia în ştiinţa legislaţiei. Stăpână pe sine, ea nu se lasă antrenată în aventuri trecătoare; are planuri de durată pe care ştie să le lase să aştepte până când se iveşte o împrejurare favorabilă. Aristocraţia procedează savant; ea cunoaşte arta de a determina să tindă, în acelaşi timp, spre acelaşi punct forţa colectivă a legilor.

Nu aşa se petrec lucrurile într-o democraţie: legile ei sunt aproape întotdeauna cu defecte şi inoportune.

Legile rău făcute sau date într-un moment nepotrivit sunt cele care discreditează în ochii lumii spiritul legislativ al democraţiei.

Mijloacele democraţiei sunt mai imperfecte decât cele

ale aristocrației; uneori ea lucrează, fără să vrea, împotriva ei înseşi; dar scopul ei este mai folositor.

Închipuiți-vă o societate pe care natura sau structura ei a organizat-o în aşa fel încât să poată suporta acțiunea temporară a unor legi proaste şi să poată aştepta, fără să piară, rezultatul *tendinței generale* a legilor şi veți accepta că guvernarea democratică, în ciuda defectelor ei, este, dintre toate, cea mai aptă să facă societatea să prospere.

Tocmai acest lucru se întâmplă în Statele Unite; repet aici ceea ce am mai spus în altă parte: marele privilegiu al americanilor este că pot face greşeli reparabile.

O să afirm ceva asemănător despre funcționarii publici.

E uşor de văzut că democrația americană se înşală ades în alegerea oamenilor cărora le încredințează puterea; dar nu e la fel de uşor de explicat de ce statul prosperă cu ajutorul lor.

E de remarcat în primul rând că dacă într-un stat democratic cei care guvernează sunt mai puțin oneşti sau mai puțin capabili, cei care sunt guvernați sunt mai luminați şi mai vigilenți.

În democrații, ocupat mereu cu treburile sale şi dornic să nu-şi cedeze drepturile, poporul îşi împiedică reprezentanții să se îndepărteze de o anumită linie generală trasată de interesul său.

E de remarcat apoi că, dacă în democrație, funcționarul foloseşte mai rău decât celălalt puterea, el o posedă, în general, pentru un interval de timp mai scurt.

Dar există o explicație mai generală şi mai satisfăcătoare decât aceasta.

E important, desigur, pentru binele națiunilor, ca cei care guvernează să fie virtuoşi sau talentați; dar ceea ce este probabil mai important este ca guvernanții să nu aibă interese contrare celor pe care îi guvernează, deoarece în acest caz virtuțile ar putea deveni aproape

inutile, iar talentele nefaste.

Am spus că e important ca guvernanţii să nu aibă interese contrarii sau diferite în raport cu masa celor pe care îi guvernează; n-am spus că ar fi important să aibă interese asemănătoare cu cele ale *tuturor* celor guvernaţi, deoarece nu ştiu ca acest lucru să se fi întâmplat vreodată.

Nu s-a descoperit până acum forma politică aptă să favorizeze în mod egal dezvoltarea şi prosperitatea tuturor claselor din care e compusă societatea. Aceste clase au continuat să alcătuiască tot atâtea naţiuni distincte în sânul aceleiaşi naţiuni şi experienţa a dovedit că e aproape la fel de periculos să încredinţezi uneia dintre ele soarta celorlalte ca şi a considera că un popor poate fi arbitru pentru destinul altui popor. Când bogaţii guvernează singuri, interesul celor săraci este întotdeauna în pericol, şi când cei săraci fac legea, cel al bogaţilor e supus unor mari riscuri. Care este deci avantajul democraţiei? Superioritatea reală a democraţiei nu este, cum se spune, favorizarea prosperităţii tuturor, ci doar favorizarea bunăstării pentru un număr cât mai mare de oameni.

În Statele Unite, cei însărcinaţi să conducă treburile publice sunt adeseori inferiori, sub raportul capacităţii şi al moralităţii, oamenilor pe care aristocraţia i-ar aduce la putere; dar interesele lor se identifică şi se confundă cu cele ale majorităţii concetăţenilor lor. Ei pot deci comite frecvent înşelătorii şi grave erori, dar nu vor urmări niciodată sistematic o tendinţă ostilă majorităţii; nu li se va întâmpla să imprime guvernării o purtare sectară şi periculoasă.

Într-o democraţie un funcţionar care administrează prost este, de altfel, un fapt izolat care nu are influenţă decât pe durata scurtă a acestei administraţii. Corupţia şi incapacitatea nu sunt interese comune care i-ar putea lega permanent pe oameni.

Un funcţionar corupt sau incapabil nu-şi va combina

eforturile cu un altul doar pentru că acesta din urmă este la fel de incapabil şi corupt şi aceşti doi oameni nu se vor pune niciodată de acord să colaboreze pentru ca şi strănepoţii lor să beneficieze de înflorirea corupţiei şi a incapacităţii. Ambiţia şi intrigile unuia vor servi, dimpotrivă, la demascarea celuilalt. În democraţie, în general, viciile funcţionarului sunt absolut individuale.

Dar în guvernările aristocratice oamenii publici au un interes de clasă care, dacă se confundă uneori cu cel al majorităţii, rămâne adeseori diferit. Acest interes formează legătura comună şi durabilă dintre ei; el îi îndeamnă să-şi unească şi să-şi combine eforturile către un scop care nu reprezintă întotdeauna fericirea celor mulţi: el nu-i leagă doar pe guvernanţi între ei; el îi uneşte şi cu o parte însemnată a celor guvernaţi, deoarece mulţi cetăţeni, fără să fie investiţi cu vreo funcţie, fac parte din aristocraţie.

Funcţionarul aristocratic este deci sprijinit în mod constant şi de societate şi de guvern.

Acest scop comun care, în societăţile aristocratice, îi uneşte pe funcţionari cu o parte dintre contemporanii lor îi determină şi să se identifice şi să se simtă dominaţi, ca să zic aşa, de interesele generaţiilor viitoare. Ei se străduiesc şi pentru viitor şi pentru prezent. Funcţionarul aristocratic este împins, totodată, spre acelaşi punct de pasiunile celor pe care îi guvernează, de ale sale proprii, şi, aş putea chiar zice, de pasiunile posterităţii sale.

Cum să te miri că nu rezistă? Astfel, se vede ades cum în aristocraţie spiritul de clasă îi ia în vârtejul său pe cei pe care nu-i corupe şi, fără să-şi dea seama, ei adaptează societatea în folosul lor, pregătind-o pentru descendenţii lor.

Nu ştiu dacă a mai existat vreodată o aristocraţie atât de liberală ca cea engleză, care să furnizeze fără întrerupere guvernării ţării oameni atât de demni şi atât de luminaţi.

Şi totuşi e uşor de observat că în legislația engleză binele săracului a sfârşit prin a fi, deseori, sacrificat binelui celui bogat şi drepturile celor mulți, privilegiilor celor puțini; astfel, în zilele noastre, Anglia reuneşte în sânul său tot ceea ce averea are mai mult şi sărăcia întâlnită uneori acolo aproape că egalează puterea şi gloria ei.

În Statele Unite, unde funcționarii publici n-au interese de clasă pe care să le facă să precumpănească, acțiunea generală şi continuă a guvernării este binefăcătoare, deşi guvernanții sunt adeseori neîndemânatici şi, alteori, demni de dispreț.

Există deci, în esența structurilor democratice, o tendință ascunsă care îi face ades pe oameni să contribuie la prosperitatea generală în pofida viciilor şi a erorilor lor, în timp ce în instituțiile aristocratice se descoperă uneori o tendință ascunsă care, în ciuda talentului şi a virtuților, îi face să contribuie la mizeria semenilor lor. Astfel se poate întâmpla ca în guvernările aristocratice oamenii publici să facă răul fără să vrea, iar în democrație să producă binele fără să şi-l propună.

Dacă n-ar fi aşa, cine ar putea înțelege ce se întâmplă printre oameni?

S-ar putea vedea popoare bucurându-se de o mai mare bunăstare şi prosperitate decât alte popoare şi, când s-ar ajunge la examinarea amănuntelor guvernării, s-ar găsi un reproş de făcut tuturor actelor sale.

Alte popoare au în comun ceva mai mult decât starea obişnuită a mizeriei omeneşti şi treburile lor par a fi conduse cu competență.

Este oare în această lume prosperitatea prețul greşelilor şi al nebuniei, sărăcia fiind recompensa îndemânării şi înțelepciunii?

Această supunere involuntară a omului la propriile sale legi mi se pare a fi una din marile slăbiciuni ale naturii noastre.

Cine ar putea spune în ce limite înguste se exercită

ceea ce numim liber-arbitru? Omul este supus unor cauze prime pe care nu poate să le prevadă, unor cauze secundare pe care nu ştie să le prevadă, miilor de capricii ale semenilor săi; el se înlănțuie singur şi se ataşează pentru totdeauna de opera fragilă a mâinilor sale.

DESPRE SPIRITUL PUBLIC ÎN STATELE UNITE

Dragostea instinctivă pentru patrie. – Patriotismul rațional. – Caracterele lor diferite. – Cum trebuie popoarele să aspire cu toate forțele lor spre cel de al doilea sentiment când primul dispare. – Eforturile făcute de americani pentru a izbuti. – Interesul individului legat intens de cel al țării.

Există o dragoste de patrie a cărei sursă principală se află în acel sentiment irațional, dezinteresat şi imposibil de definit, care leagă inima omului de locul unde s-a născut. Această iubire instinctivă se confundă cu ataşamentul față de vechile obiceiuri, cu respectul strămoşilor şi cu memoria trecutului; cei care o au îşi îndrăgesc țara aşa cum îşi iubesc casa părintească. Iubesc liniştea de care se bucură acolo; țin la obiceiurile paşnice pe care le-au deprins acolo; sunt ataşați amintirilor pe care le evocă şi găsesc că e chiar plăcut să trăieşti în acele locuri în supunere. Adeseori această dragoste pentru patrie este şi mai exaltată de zelul religios şi atunci se poate vedea cum face minuni. Ea însăşi este un fel de religie: nu gândeşte, crede, simte, acționează. Au existat popoare care au personificat patria, aşteptându-se s-o vadă în persoana prințului. Au transferat asupra lui o parte din sentimentele din care este alcătuit patriotismul. S-au împăunat cu victoriile lui şi erau mândri de puterea lui. A fost o vreme, sub vechea monarhie, când francezii încercau un fel de bucurie simțindu-se abandonați fără speranță arbitrarului monarhic şi afirmau cu orgoliu: „Trăim sub

cel mai puternic rege de pe pământ!”

Ca toate pasiunile iraționale, această iubire de țară îndeamnă la mari eforturi trecătoare mai curând decât la continuitatea lor. După ce a salvat statul în vreme de criză, îl lasă ades să piară în vreme de pace.

Când popoarele sunt încă rudimentare în moravurile lor şi puternice în credința lor, când societatea acceptă liniştită o veche ordine a lucrurilor, a cărei legitimitate nu este contestată, se poate vedea domnind această dragoste de patrie.

Dar există un alt sentiment, mai rațional decât acesta; mai puțin generos, mai puțin înflăcărat poate, dar mai fecund şi mai durabil; el se naşte din cunoaştere; se dezvoltă cu ajutorul legilor şi creşte odată cu exercitarea drepturilor, pentru ca în cele din urmă să se confunde într-un fel cu interesul personal. Omul înțelege influența pe care o are bunăstarea țării asupra sa; el ştie că legea îi permite să contribuie la producerea acestei bunăstări şi e interesat de prosperitatea țării sale, întâi ca de un lucru util, iar apoi ca de propria sa lucrare.

Dar vine uneori în viața popoarelor un moment în care vechile obiceiuri se schimbă, moravurile sunt spulberate, credințele se zdruncină, prestigiul amintirilor dispare şi, în acelaşi timp, cunoaşterea rămâne incompletă, iar drepturile politice rău garantate sau restrânse. Atunci oamenii îşi văd patria într-o lumină tulbure şi îndoielnică; ei nu o mai plasează pe solul care a devenit în ochii lor un pământ neînsuflețit, nici în obiceiurile străbunilor pe care au fost învățați acum să le considere un jug; nici în religia de care se îndoiesc; nici în legile pe care nu le fac ei; nici în legiuitorul de care se tem şi pe care îl disprețuiesc. N-o văd deci nicăieri, nici sub propriile ei trăsături, nici sub altele şi se retrag într-un egoism strâmt şi întunecat. Aceşti oameni se eliberează de prejudecăți fără să recunoască puterea rațiunii; ei nu mai au nici

patriotismul instinctiv de pe vremea monarhiei, nici patriotismul rațional al republicii; rămân între cele două, în vârtejul confuziilor şi al nenorocirilor.

Ce e de făcut într-o asemenea situație? O retragere. Dar popoarele nu revin la sentimentele tinereții tot aşa cum oamenii nu se întorc la plăcerile inocente ale copilăriei; ei pot să le regrete, dar nu să le facă să renască. Trebuie deci mers înainte cu grabă, pentru a uni în ochii poporului interesul individual cu interesul țării, deoarece iubirea dezinteresată de patrie dispare fără întoarcere.

Desigur, sunt departe de a pretinde că pentru a ajunge la acest rezultat trebuie acordată dintr-odată exercitarea drepturilor politice tuturor oamenilor; dar susțin că cel mai puternic mijloc, poate singurul pe care îl avem la dispoziție pentru a-i interesa pe oameni de destinul patriei lor, este de a-i face să participe la guvernare. În zilele noastre spiritul cetății mi se pare inseparabil de exercitarea drepturilor politice; şi cred că de acum înainte vom vedea cum creşte sau scade în Europa numărul cetățenilor proporțional cu extensia acestor drepturi.

Altfel cum de Statele Unite, unde locuitorii de abia au venit pe pământul pe care îl ocupă, unde nu au adus nici obiceiuri, nici amintiri, unde ei se întâlnesc pentru prima oară, fără a se cunoaşte, unde, într-un cuvânt, instinctul patriei nu poate exista decât cu greu, cum de se întâmplă că fiecare e interesat de treburile comunei sale; ale comitatului şi ale întregului stat, ca de ale sale proprii? Pentru că în sfera sa, fiecare participă activ la guvernarea societății.

În Statele Unite, omul din popor a înțeles influența pe care o exercită prosperitatea generală asupra fericirii sale, idee atât de simplă şi totuşi atât de puțin cunoscută în lume. Mai mult, el s-a obişnuit să considere această prosperitate drept o creație a sa. El vede deci în avuția publică pe a sa proprie şi trudeşte

pentru binele statului nu numai din datorie sau orgoliu dar, aş îndrăzni să afirm, chiar din lăcomie.

El ține la drepturile sale de cetățean la fel ca la drepturile sale de proprietar şi e interesat de treburile statului ca de cele din căsuța sa sau de pe câmpurile pe care le-a însămânțat prin munca sa.

Nu e nevoie să studiezi instituțiile şi istoria americană pentru a constata adevărul celor de mai sus, moravurile o vor dovedi îndeajuns. Participând la tot ce se întâmplă în țara sa, americanul consideră că e interesul său să apere tot ceea ce este criticat de străini; deoarece atunci nu doar țara sa este atacată, ci el însuşi: astfel se observă cum orgoliul său național recurge la toate artificiile şi se coboară până la toate infantilismele vanității individuale.

Un american în patria sa e ca un grădinar în parcul său. Nu admirați această stâncă? Există ceva mai grațios decât albia acestui pârâu? Nu-i aşa că aceşti arbori sunt bine plantați şi dau un efect frumos? Orice ați spune, să nu sperați că-l veți putea mulțumi. Motivul e simplu: tu admiri ce e bine, el îşi admiră creația.

Nimic nu e mai jenant în viața obişnuită decât patriotismul irascibil al americanilor. Străinul acceptă să laude multe lucruri din țara lor; dar ar dori să i se permită să dezaprobe câte ceva, şi asta i se refuză categoric.

America este deci o țară a libertății unde, pentru a nu jigni pe nimeni, străinul nu trebuie să vorbească liber nici despre indivizi, nici despre stat, nici despre cei guvernați, nici despre întreprinderile publice, nici despre cele particulare, în sfârşit despre nimic din ceea ce-i iese în cale; poate doar despre climă şi despre sol; şi chiar şi aşa se găsesc americani gata să le apere şi pe acestea, ca şi când clima şi solul ar fi tot opera lor.

În zilele noastre trebuie să ştii să te hotărăşti şi să îndrăzneşti să alegi între patriotismul tuturor şi guvernarea celor puțini, deoarece nu se poate obține în

acelaşi timp puterea socială şi activitatea socială date de primul cu garanţiile de linişte pe care le oferă uneori a doua situaţie.

DESPRE IDEEA DE DREPTURI ÎN STATELE UNITE

Nu există popoare mari care să nu aibă o anume idee despre drepturi. – Care este mijlocul prin care se poate oferi poporului ideea de drepturi. – Respectul drepturilor în Statele Unite. – De unde se naşte.

După ideea generală de virtute, nu cunosc alta mai frumoasă decât cea a drepturilor sau, mai degrabă, aceste două idei se confundă. Ideea drepturilor nu este altceva decât ideea de virtute introdusă în lumea politică.

Cu ajutorul ideii drepturilor oamenii au definit ce înseamnă libertatea şi tirania. Călăuziţi de ea, fiecare a putut să-şi exprime independenţa fără aroganţă şi supunerea fără umilinţă. Omul care se supune violenţei se frânge şi se umileşte; dar când se supune dreptului de a comanda pe care el îl recunoaşte semenului său se ridică într-un fel deasupra lui însuşi. Nu există oameni mari lipsiţi de virtute; fără respectul drepturilor nu există popoare mari; s-ar putea chiar spune că nu există societate; deoarece ce reprezintă oare o adunare de fiinţe raţionale şi inteligente a căror singură legătură este forţa?

Mă întreb care ar fi în zilele noastre mijlocul de a insufla oamenilor ideea drepturilor şi de a face în aşa fel încât, ca să zic aşa, ea să devină un lucru firesc; nu văd decât unul singur, acela de a le oferi tuturor folosirea netulburată a anumitor drepturi; acest lucru se vede bine la copii, care sunt nişte oameni lipsiţi însă de putere şi experienţă. Când copilul începe să circule printre obiectele din lumea exterioară, instinctul îl face să folosească tot ceea ce îi cade sub mâini; n-are nicio

idee despre proprietatea celorlalți, nici măcar despre existența ei, dar pe măsură ce i se atrage atenția asupra prețului lucrurilor şi când descoperă că poate fi la rândul său prădat, el devine mai circumspect şi sfârşeşte prin a respecta la semenii săi ceea ce doreşte să fie respectat în ceea ce îl priveşte.

Copilul o pățeşte cu jucăriile sale la fel ca omul cu toate lucrurile care îi aparțin. De ce în America, țară prin excelență democratică, nu se aud plângerile împotriva proprietății care răsună adeseori în Europa? Mai e nevoie s-o spunem? Pentru că în America nu există proletari. Având fiecare un anume bun de apărat, fiecare recunoaşte în principiu dreptul la proprietate.

În lumea politică se întâmplă la fel. În America, omul din popor are o înaltă concepție despre drepturile politice, pentru că el posedă aceste drepturi politice; nu le atacă pe ale altuia pentru că ale lui nu sunt încălcate. Şi în timp ce în Europa un om ignoră până şi autoritatea suverană, americanul se supune fără murmur puterii celui mai neînsemnat funcționar.

Acest adevăr apare şi în cele mai mici detalii ale existenței popoarelor, în Franța sunt puține plăceri rezervate exclusiv claselor superioare ale societății; săracul este primit aproape în toate locurile în care intră şi cel bogat; se poate observa că se comportă decent şi respectă tot ceea ce serveşte plăcerilor pe care le împărtăşeşte. În Anglia, unde bogăția are privilegiul bucuriei şi monopolul puterii, se deplânge faptul că atunci când un sărac pătrunde pe furiş într-un loc destinat plăcerilor celor bogați se amuză provocând pagube inutile; cum să te miri? S-a avut grijă ca el să n-aibă nimic de pierdut.

Guvernarea democratică face ca ideea drepturilor politice să coboare până la cel mai neînsemnat cetățean, tot aşa cum împărțirea bunurilor pune, în general, ideea dreptului de proprietate la dispoziția tuturor oamenilor. În ochii mei, acesta este unul din marile ei merite.

Nu susțin că e uşor lucru să-i obişnuieşti pe toți oamenii să se folosească de drepturile politice; spun doar că, atunci când acest lucru se produce, rezultatele sunt remarcabile.

Şi mai adaug că dacă există un secol în care o asemenea inițiativă poate fi încercată, atunci acesta e secolul nostru.

Nu observați că religiile se şubrezesc şi că noțiunea divină a drepturilor dispare? Nu vedeți că moravurile se strică şi că odată cu ele se şterge concepția morală a drepturilor?

Nu vă dați seama că, mai peste tot, credințele fac loc raționamentelor, iar sentimentele cedează în fața calculelor? Dacă în mijlocul acestei zguduiri universale nu izbutiți să legați ideea drepturilor de interesul personal, care rămâne singurul punct fix în inima omului, ce va rămâne pentru a guverna lumea dacă nu frica?

Atunci când mi se spune că legile sunt slabe şi cetățenii turbulenți; că pasiunile sunt puternice şi virtutea fără forță şi că în această situație nu trebuie să ne gândim la sporirea drepturilor democratice, eu răspund că tocmai acestea sunt cauzele care ar trebui să ne îndemne la inițiativă şi, într-adevăr, cred că guvernările sunt mai interesate de această realizare decât societatea, pentru că guvernele pier, în timp ce societatea nu moare. În rest n-aş vrea să exagerez cu exemplul Americii.

În America, poporul a fost învestit cu drepturi politice într-o epocă în care cu greu puteau fi rău folosite, deoarece cetățenii erau puțini şi moravurile simple. Înmulțindu-se, americanii n-au sporit, ca să zicem aşa, puterile democrației; mai curând i-au extins domeniile. Este un avantaj de neprețuit.

Fără îndoială că momentul în care unui popor i se acordă drepturile politice de care a fost lipsit este un moment de criză, criză uneori necesară, dar întotdeauna

primejdioasă.

Copilul omoară când nu ştie încă preţul vieţii; el îşi însuşeşte proprietatea altuia înainte de a afla că i se poate lua şi lui ceea ce îi aparţine. În momentul în care i se acordă drepturi politice, omul din popor se găseşte, în raport cu drepturile sale, în aceeaşi situaţie cu copilul în faţa naturii şi este cazul să-i aplicăm acel cuvânt celebru al lui Hobbes: *Homo puer robustus*.{181}

Acest adevăr se verifică chiar în America. Statele în care cetăţenii se bucură de mai mult timp de drepturile lor sunt acelea în care aceste drepturi sunt mai bine folosite.

N-o vom spune niciodată îndeajuns: nu există nimic mai bogat în minuni decât arta de a fi liber; dar nimic nu e mai dificil decât învăţarea libertăţii. În despotism nu-i la fel. Adesea, despotismul se prezintă ca un balsam pentru toate relele încercate; el este suportul dreptăţii; un sprijin pentru cei oprimaţi şi întemeietor de ordine. Popoarele aţipesc la sânul scurtei prosperităţi pe care el o face să apară; şi când se trezesc sunt nenorocite. Dimpotrivă, libertatea se naşte de obicei în mijlocul furtunilor, se stabilizează cu greutate printre discordiile civile şi numai când a îmbătrânit i se sesizează binefacerile.

DESPRE RESPECTUL LEGILOR ÎN STATELE UNITE

Respectul americanilor pentru lege. – Dragostea părintească pe care o au faţă de ea. – Fiecare are un interes personal pentru a spori puterea legii.

Nu este întotdeauna posibil să faci apel la întregul popor fie direct, fie indirect, pentru alcătuirea legii, dar nu se poate nega că atunci când se reuşeşte să se înfăptuiască acest lucru, legea dobândeşte o autoritate şi mai mare. Această sorginte populară, care dăunează ades calităţii şi înţelepciunii legislaţiei, contribuie în

mod direct la puterea ei.

Există în expresia voinței întregului popor o forță uluitoare. Când ea apare la lumina zilei, chiar imaginația celor care ar vrea să lupte împotriva ei este copleşită.

Acest adevăr este bine cunoscut de partide.

Astfel le observăm contestând majoritatea de câte ori pot. Când nu o obțin din rândurile celor care au votat, o plasează printre cei care s-au abținut de la vot, şi dacă le scapă şi de acolo, o găsesc la cei care nu aveau drept de vot.

În Statele Unite, cu excepția sclavilor, a servitorilor şi a nevoiaşilor întrețínuți de comune, toată lumea votează şi deci contribuie indirect la crearea legii. Cei care vor să atace legea sunt deci nevoiți să aleagă în mod fățiş între două posibilități: ori să modifice opinia națiunii, ori să-i calce în picioare voința.

Adăugați la acest prim motiv pe celălalt, mai direct şi mai puternic, faptul că în Statele Unite fiecare are un soi de interes personal în faptul ca toți să se supună legii: deoarece cel care nu face astăzi parte din majoritate va fi poate mâine în rândurile ei; şi va avea în curând ocazia să solicite, în ajutorul voinței sale, respectul pe care îl propovăduieşte acum pentru voința legiuitorului. Locuitorul Statelor Unite se supune deci fără greutate legii, oricât de supărătoare ar fi ea, nu numai pentru că o consideră lucrarea celor mulți, ci şi pentru că o consideră a fi a sa; el o consideră din punctul de vedere al unui contract în care este parte.

În Statele Unite nu se poate întâlni o mulțime numeroasă şi întotdeauna turbulentă care consideră legea un duşman firesc, privind-o cu teamă şi suspiciune. Dimpotrivă, e imposibil să nu remarc că toate clasele au o mare încredere în legislația care administrează țara şi resimt pentru ea un fel de dragoste părintească.

Mă înşel când spun *toate* clasele. În America, scara

europeană a puterilor e inversată şi bogații se găsesc într-o poziție similară cu cea a săracilor din Europa; ei sunt aceia care sfidează ades legea. Am spus-o în altă parte: avantajul real al guvernării democratice nu este că garantează interesele tuturor, cum s-a pretins uneori, ci doar acela de a le proteja pe ale celor mulți. În Statele Unite, unde săracul guvernează, bogații au întotdeauna a se teme că el va abuza de putere împotriva lor.

Această stare de spirit a bogaților poate produce o nemulțumire surdă; dar societatea nu este, din această pricină, tulburată violent; deoarece acelaşi motiv care îl împiedică pe bogătaş să aibă încredere în legiuitor îl opreşte şi să-i nesocotească poruncile. El nu face legea pentru că e bogat, şi nu îndrăzneşte s-o încalce din cauza bogăției. În națiunile civilizate se revoltă, în general, doar cei care n-au nimic de pierdut. Astfel, dacă legile democrației nu sunt întotdeauna respectabile, ele sunt aproape întotdeauna respectate; deoarece, în general, cei care violează legea nu pot să nu se supună legilor pe care ei înşişi le-au făcut şi de pe urma cărora profită, iar cetățenii care ar putea avea vreun interes să le încalce sunt determinați de caracterul şi de poziția lor să se supună tuturor voințelor legiuitorului. În rest, în America, poporul se supune legii nu doar pentru că este creația sa, ci şi pentru că o poate schimba dacă, din întâmplare, îl stânjeneşte. În primul rând, se supune unui rău pe care şi l-a impus singur, iar apoi unui rău trecător.

ACTIVITATEA CARE DOMNEŞTE ÎN AMERICA ÎN TOATE SECTOARELE CORPULUI POLITIC. INFLUENȚA PE CARE O EXERCITĂ ASUPRA SOCIETĂȚII

E mai greu de conceput activitatea politică din Statele Unite, decât libertatea sau egalitatea întâlnite acolo. – Marea mişcare care îi agită necontenit pe legiuitori nu e decât un episod, o prelungire a acestei mişcări generale. – Americanul găseşte că e

dificil să se ocupe doar de propriile lui treburi. – Agitația politică se propagă în societatea civilă. – Activitatea industrială a americanilor e determinată în parte de acest motiv. – Avantajele indirecte pe care le are societatea de pe urma guvernării democratice.

Când vii dintr-o țară liberă într-o țară care nu este liberă, eşti izbit de un spectacol extraordinar; în prima, totul e activitate şi mişcare, dincoace totul pare calm şi imobil. Într-una, nu se vorbeşte decât despre ameliorare şi progres, în cealaltă s-ar spune că societatea, după ce a dobândit toate bunurile, nu aspiră decât la repaus ca să se bucure de ele. Şi totuşi, țara care se agită atât pentru fericire este, în general, mai bogată şi mai prosperă decât aceea care pare atât de satisfăcută de soarta ei. Şi, analizând-o atât pe una, cât şi pe cealaltă, e greu să concepi cum atâtea trebuințe noi se fac simțite în fiecare zi în prima, în timp ce în a doua pare că se percep atât de puțin.

Dacă această remarcă este aplicabilă țărilor libere care au păstrat forma monarhică sau celor unde domină aristocrația, ea este şi mai valabilă în republicile democratice. Acolo, nu doar o parte din popor vrea să amelioreze starea societății, ci poporul întreg se ocupă de aceasta. Nu e vorba doar de a asigura nevoile şi confortul unei clase, ci al tuturor claselor în acelaşi timp.

Nu este imposibil să-ți imaginezi imensa libertate de care se bucură americanii; de asemeni, se poate concepe extrema lor egalitate, dar ceea ce nu se poate înțelege, dacă n-ai văzut-o cu ochii tăi, este activitatea politică din Statele Unite.

De abia ai coborât pe pământul Americii că te găseşti în mijlocul unui vuiet confuz care se ridică din toate părțile; mii de voci îți ajung în acelaşi timp la ureche, fiecare dintre ele exprimă unele nevoi sociale. În jurul vostru, totul se mişcă: aici, oamenii dintr-un cartier s-au întâlnit ca să hotărască dacă trebuie construită o

biserică; acolo, se lucrează la alegerea unui reprezentant; mai încolo, deputații unui canton se grăbesc la oraş pentru a-şi spune părerea în legătură cu unele îmbunătățiri locale; în altă parte, țăranii dintr-un sat îşi părăsesc brazdele pentru a discuta planul unui drum sau al unei şcoli. Cetățenii se adună cu singurul scop de a anunța că dezaprobă demersul guvernului, în timp ce alții se tot unesc pentru a proclama că cei de la putere sunt părinții patriei. Şi iată-i pe ceilalți, care consideră beția ca principala sursă a relelor din stat şi se angajează solemn să dea exemplu de moderație.{182}

Marea mişcare politică care îi agită necontenit pe legiuitorii americani, singura vizibilă din afară, nu este decât un episod şi un fel de prelungire a acestei mişcări generale, care porneşte din ultimele rânduri ale mulțimii şi se transmite din aproape în aproape în toate clasele de cetățeni. Nu se poate trudi mai cu râvnă la starea de fericire.

E greu de explicat ce loc ocupă preocuparea politică în viața unui om din Statele Unite. A te amesteca în conducerea societății şi a discuta despre asta e lucrul cel mai important şi, ca să zic aşa, singura plăcere pe care o cunoaşte un american. Acest lucru se vede chiar în cele mai mici amănunte ale vieții: şi femeile se duc ades la adunările publice şi, în timp ce ascultă discursurile politice, mai uită de plictiselile gospodăriei. Pentru ele, cluburile înlocuiesc până la un anume punct spectacolele. Un american nu conversează, el discută; nu pălăvrăgeşte, el ține discursuri. Se adresează unui singur om ca unei adunări; şi dacă i se întâmplă să se încălzească o să spună „Domnilor”, vorbind cu un singur interlocutor.

În unele țări, locuitorul acceptă cu un fel de aversiune drepturile politice acordate de lege; i se pare că i se răpeşte din timp dacă se ocupă de treburile obşteşti şi îi place să se închidă într-un egoism strâmt ale cărui limite precise sunt patru şanțuri pe lângă un gard de

mărăcini.

Dimpotrivă, în momentul în care americanul ar fi obligat să se ocupe doar de treburile lui, jumătate din existența sa ar fi inutilă; el şi-ar simți zilele pustii şi ar deveni îngrozitor de nefericit.[183]

Sunt convins că dacă despotismul va izbuti vreodată să se înscăuneze în America, îi va fi mai dificil să învingă obiceiurile pe care le-a născut libertatea decât să-şi înfrângă însăşi dragostea de libertate.

Această agitație care renaşte mereu, introdusă de guvernarea democratică în lumea politică, trece apoi în societatea civilă. În definitiv, nu-mi dau seama dacă nu acesta este cel mai mare avantaj al guvernării democratice şi n-o laud mai curând pentru ceea ce poate determina să se facă, decât pentru ceea ce face într-adevăr.

E incontestabil că poporul conduce adesea foarte prost treburile publice; dar poporul n-ar putea să se amestece în treburile publice fără ca sfera ideilor lui să nu se lărgească şi fără ca spiritul său să nu iasă din banalitatea rutinei. Omul din popor care este chemat la conducerea societății începe să se stimeze pe sine însuşi. Deoarece el e în posesia puterii, inteligențe foarte luminate se pun în slujba lui. Este solicitat fără încetare pentru a i se obține sprijinul şi pentru că se încearcă de mii de ori înşelarea lui în maniere diferite, până la urmă se deşteaptă. În politică, contribuie la inițiative pe care nu le-a conceput, dar care îi dau gustul general pentru inițiativă. I se arată în fiecare zi ce noi îmbunătățiri să aducă proprietății comune; şi simte cum i se naşte dorința de a o îmbunătăți pe cea personală. Probabil că nu e nici mai virtuos, nici mai fericit, dar e mai luminat şi mai activ decât înaintaşii lui. Nu mă îndoiesc că instituțiile democratice, la care se adaugă natura fizică a țării sunt cauza, nu cea directă, aşa cum susțin atâția oameni, ci cea indirectă a fantasticei evoluții industriale din Statele Unite. Nu legile au făcut-o să se nască, ci

poporul învață să o producă, făcând legea.

Cred că au dreptate inamicii democrației pretinzând că atunci când unul singur își asumă o misiune izbuteşte mai bine decât guvernarea tuturor. Stăpânirea unuia singur, presupunând de o parte şi de alta egalitatea în cunoaştere, are mai multă consecvență în inițiativele sale decât a celor mulți; dovedeşte mai multă perseverență, mai multe idei de ansamblu, mai multă perfecțiune în detalii, un discernământ mai corect în selecția oamenilor. Cei care neagă acest lucru n-au văzut niciodată o republică democratică, sau n-au judecat decât un număr mic de exemple. E adevărat, democrația, chiar atunci când circumstanțele locale şi starea de spirit a poporului îi permit să se mențină, nu prezintă la prima vedere armonie administrativă şi ordine metodică în guvernare. Libertatea democratică nu pune în aplicare inițiativele sale cu aceeaşi perfecțiune ca despotismul inteligent; adeseori, le părăseşte înainte de a culege roadele, sau se aruncă în aventuri primejdioase, dar, în timp, produce mai mult decât el: ea face mai puțin bine fiecare lucru, dar face mai multe lucruri. În stăpânirea ei, tocmai că nu ceea ce execută administrația e măreț, ci ceea ce se înfăptuieşte fără ea şi în afara ei. Democrația nu oferă poporului guvernarea cea mai pricepută, dar ea dă ceea ce nici cea mai pricepută dintre guvernări ar fi capabilă să producă: ea răspândeşte în întreg corpul social o nelinişte activă, o forță excesivă, o energie care n-ar fi existat niciodată fără ea, şi care, dacă împrejurările sunt cât de cât prielnice, poate să facă minuni. Acestea sunt adevăratele ei avantaje.

În secolul nostru, când destinele lumii creştine par suspendate, unii se grăbesc să atace democrația ca pe o putere adversă, în vreme ce ea de-abia se dezvoltă; alții o aduleaz ca pe o nouă zeitate ivită din neant, dar şi unii şi alții nu cunosc decât imperfect obiectul urii sau al aspirației lor; ei luptă în întuneric şi lovesc la

întâmplare.

Ce cereți de la o societate şi de la conducerea ei? Trebuie să ne înțelegem.

Vreți să dați spiritului omenesc o anume superioritate, o concepție generoasă despre tot ce se întâmplă în această lume? Vreți să-i faceți pe oameni să disprețuiască, într-un fel, bunurile materiale? Doriți să faceți să apară şi să întrețineți convingeri profunde şi să determinați devotamente puternice?

Doriți să şlefuiți moravurile, să îmbunătățiți modul de comportare, să faceți să strălucească artele? Vreți poezie, faimă, glorie?

Pretindeți să organizați un popor astfel încât să le poată influența puternic pe toate celelalte? îl destinați tentației unor mari inițiative şi oricare ar fi rezultatul eforturilor lui să lase o urmă imensă în istorie?

Dacă, după dumneavoastră, acesta este scopul principal pe care trebuie să şi-l propună oamenii în societate, nu încercați guvernarea democratică; în mod sigur ea nu vă va duce spre țel.

Dar dacă vi se pare util să direcționați activitatea intelectuală şi morală a omului către necesitățile vieții materiale şi să-l folosiți pentru a produce bunăstarea; dacă rațiunea vi se pare mai profitabilă pentru oameni decât geniul; dacă scopul vostru nu este crearea de virtuți eroice, ci obiceiuri normale; dacă preferați să întâlniți mai curând viciul decât crima şi doriți să aveți de a face cu mai puține acțiuni grandioase cu condiția de a întâlni mai puține nelegiuiri; dacă în loc de a acționa în sânul unei societăți strălucitoare vă veți mulțumi să trăiți într-o societate prosperă; dacă, în sfârşit, scopul principal al unei guvernări nu este, după voi, să oferi întregii națiuni cea mai mare putere sau glorie posibilă, ci de a procura tuturor indivizilor care o alcătuiesc cât mai multă bunăstare şi să-i fereşti cât mai mult de mizerie, atunci egalizați condițiile şi constituiți o guvernare democratică.

Şi dacă nu mai e timp pentru a alege şi o formă superioară omului vă antrenează fără să mai întrebe care sunt aspiraţiile voastre în ceea ce priveşte una din cele două guvernări, străduiţi-vă cel puţin să folosiţi toate avantajele posibile şi cunoscând bunele porniri la fel ca şi relele înclinaţii, încercaţi să restrângeţi efectele ultimelor şi să dezvoltaţi primele.

Capitolul VII.
DESPRE ATOTPUTERNICIA MAJORITĂȚII ÎN STATELE UNITE ŞI URMĂRILE EI

Puterea firească a majorității în democrații. – Cele mai multe din constituțiile americane au sporit artificial această forță naturală. – Cum. – Mandatele imperative. – Imperiul moral al majorității. – Opinia că e infailibilă. – Respect pentru drepturile ei. – Ceea ce face ca ea să crească în Statele Unite.

Esența însăşi a guvernărilor democratice constă în caracterul absolut al stăpânirii majorității, deoarece în afara majorității nimic nu rezistă într-o democrație.

Cea mai mare parte a constituțiilor americane a încercat să sporească artificial această forță naturală a majorității.[184]

Legislativul este, dintre toate puterile politice, cel care se supune cel mai uşor majorității. Americanii au vrut ca membrii legislativului să fie numiți *direct* de popor, pe un termen *foarte scurt*, pentru a-i obliga să se supună nu numai opiniilor generale, dar şi să se ferească de patimile cotidiene ale celor care îi aleg.

Ei au încadrat în aceeaşi clasă şi au numit în acelaşi fel pe membrii celor două Camere; în aşa fel, încât mişcările corpului legiuitor sunt la fel de rapide şi năvalnice ca şi cum ar fi ale unei singure adunări.

Astfel constituit, legislativul concentrează în sânul său aproape toată puterea.

În timp ce legea sporea forța unor puteri, care prin natura lor erau puternice, o slăbea din ce în ce pe a celor care erau în mod natural firave. Ea nu acordă reprezentanților puterii executive nici stabilitate, nici independență; şi supunându-i complet capriciilor legislativului le răpeşte şi puțina influență pe care

natura guvernării democratice le-ar fi permis s-o exerseze.

În multe state, ea încredința puterea judecătorească alegerii majorității şi în tot ce făcea, existența ei depindea într-un anume fel de puterea legislativă, lăsând reprezentanților dreptul de a fixa în fiecare an salariul judecătorilor.

Practica a mers şi mai departe decât legile.

În Statele Unite, se răspândeşte acum un obicei care va anula garanțiile guvernării reprezentative: se întâmplă foarte des ca alegătorii, numind un deputat, să-i traseze un plan de comportare impunându-i un anume număr de obligații pozitive de la care nu se poate abate. Cu excepția tumultului, e ca şi cum majoritatea ar delibera în piața publică.

În America, puterea majorității nu este doar predominantă, ci şi de neocolit, din cauza unor circumstanțe speciale.

Imperiul moral al majorității se întemeiază în parte pe ideea că mai mulți oameni la un loc sunt mai luminați şi mai înțelepți decât unul singur, că numărul prevalează asupra calității. Este teoria egalității aplicată inteligenței. Această doctrină atacă orgoliul omenesc în ultima sa ascunzătoare, astfel că minoritatea nu o admite decât cu greu şi nu se obişnuieşte decât în timp. La fel ca toate puterile, şi poate că mai mult decât oricare dintre ele, puterea majorității trebuie să dureze ca să pară legitimă. Când începe să se instituie, ea se face ascultată prin constrângere; doar după ce s-a trăit mult timp sub legea ei, începe a fi respectată.

Ideea dreptului pe care îl posedă majoritatea, ca prin cunoştințele sale să guverneze societatea, a fost adusă pe pământul Statelor Unite de primii săi locuitori. Această idee, care ar fi fost suficientă pentru a crea un popor liber, a pătruns astăzi în moravuri şi poate fi regăsită în cele mai neînsemnate obiceiuri ale vieții.

În vechea monarhie, francezii considerau o constantă

că regele nu poate greşi niciodată; şi când i se întâmpla să greşească credeau că greşeala aparţine sfătuitorilor săi. Astfel se uşura de minune supunerea. Se putea murmura împotriva legii, fără a înceta să-l iubeşti şi să-l respecţi pe legiuitor. Americanii au aceeaşi părere despre majoritate.

Imperiul moral al majorităţii se mai întemeiază pe principiul că interesul celor mulţi este de preferat interesului celor puţini. Or, se înţelege cu uşurinţă că respectul afirmat pentru acest drept al celor mulţi sporeşte natural sau se diminuează în funcţie de situaţia partidelor. Când o naţiune este împărţită între mai multe interese ireconciliabile, privilegiul majorităţii este adeseori nesocotit pentru că devine prea penibil să i te supui.

Dacă ar exista în America o clasă de cetăţeni pe care legiuitorul ar vrea s-o deposedeze de anumite avantaje exclusive, pe care aceasta le-a avut de-a lungul secolelor, şi ar vrea să o facă să coboare dintr-o situaţie elevată pentru a o pune în rând cu mulţimea, este probabil că minoritatea nu s-ar supune prea uşor acestei legi.

Dar Statele Unite fiind populate de oameni egali între ei, nu s-a descoperit încă o separare naturală şi permanentă între interesele diferiţilor locuitori.

Există o asemenea stare socială în care membrii minorităţii nu pot să spere să-şi atragă majoritatea, pentru că ar fi nevoiţi să abandoneze chiar obiectul luptei pe care o susţin împotriva ei. Aristocraţia, de exemplu, n-ar putea deveni majoritate păstrându-şi privilegiile sale exclusive şi n-ar putea să-şi piardă privilegiile fără a înceta să fie aristocraţie. În această ţară ar fi aproape imposibil ca puterea morală a majorităţii să ajungă vreodată să fie recunoscută de toţi.

În Statele Unite problemele politice nu se pot pune într-un mod atât de general şi atât de absolut şi toate partidele sunt dispuse să recunoască drepturile

majorităţii, pentru că toate speră că într-o zi o să le utilizeze în folosul lor.

Majoritatea are deci în Statele Unite o putere imensă în fapt şi o putere de influenţă la fel de mare; şi dacă ea şi-a alcătuit opinia asupra unei chestiuni o dată pentru totdeauna, se poate spune că nu există obstacole care ar putea, nu s-o oprească, dar măcar să-i întârzie avansarea, lăsându-i răgazul să audă plângerile celor pe care îi striveşte în mers.

Consecinţele acestei stări de lucruri sunt funeste şi primejdioase pentru viitor.

CUM ATOTPUTERNICIA MAJORITĂŢII AMPLIFICĂ ÎN AMERICA INSTABILITATEA LEGISLATIVĂ ŞI ADMINISTRATIVĂ FIREASCĂ ÎN DEMOCRAŢIE

Cum amplifică americanii instabilitatea legislativă firească democraţiei, schimbând în fiecare an legislativul şi înarmându-l cu o putere aproape fără margini. – Acelaşi efect asupra administraţiei. – în America, îmbunătăţirilor sociale li se dă o forţă infinit mai puternică, dar mai puţin continuă decât în Europa.

Am vorbit mai înainte despre viciile naturale ale guvernării democratice; nu e unul care să nu se amplifice odată cu puterea majorităţii.

Şi să începem cu cel mai evident din toate:

Instabilitatea legislativului este un rău inerent guvernării democratice, pentru că este în natura democraţiilor să aducă mereu oameni noi la putere. Dar acest rău este mai mult sau mai puţin important în funcţie de puterea şi de mijloacele de acţiune acordate legislativului.

În America, i se acordă autorităţii care face legile o putere suverană. Ea se poate consacra repede şi definitiv fiecărei dorinţe şi în fiecare an i se dau alţi reprezentanţi. Deci s-a adoptat exact combinaţia care

favorizează cel mai mult instabilitatea democratică şi care permite democrației să aplice voința ei schimbătoare subiectelor celor mai importante.

În zilele noastre, America este dintre toate țările din lume cea în care legile au cea mai scurtă durată. Aproape toate constituțiile americane au fost amendate în ultimii treizeci de ani. Nu există niciun stat american care să nu-şi fi modificat în acest timp principiul legilor sale.

În ceea ce priveşte legile înseşi, e suficient să arunci o privire în arhivele diferitelor state din Uniune pentru a te convinge că în America acțiunea legislativă nu se domoleşte niciodată. Nu pentru că democrația americană ar fi prin natura ei mai instabilă decât alta, dar i s-a dat mijlocul să se conformeze, în alcătuirea legii, instabilității naturale a instinctelor ei.[185]

Atotputernicia majorității şi modul rapid şi absolut în care voințele ei se execută în Statele Unite nu fac doar legea instabilă, ci exercită şi o influență asupra executării legii şi asupra administrației publice.

Majoritatea fiind singura putere căreia e important să-i placi, se participă cu ardoare la toate operele pe care ea le inițiază; dar în momentul în care i se abate atenția în altă parte, toate eforturile încetează, în timp ce în statele libere din Europa în care puterea administrativă are o existență independentă şi o poziție sigură, voința legislativului se execută chiar când el e ocupat cu alte lucruri.

În America unele îmbunătățiri se fac cu mai mult zel şi cu mai multă energie decât în altă parte.

În Europa, se foloseşte în aceleaşi lucruri o forță socială infinit mai mică, dar mai continuă.

Am văzut exemple frapante ale acestei afirmații într-un sector pe care l-am examinat cu osebire în Statele Unite.

Acum câțiva ani, nişte oameni religioşi s-au apucat să îmbunătățească starea puşcăriilor. Lumea a fost

emoționată de vocea lor şi recuperarea criminalilor a devenit o operă colectivă.

Atunci s-au construit puşcării noi. Pentru prima oară, ideea recuperării vinovaților a pătruns în închisoare odată cu ideea pedepsei. Dar fericita schimbare la care publicul a aderat cu atâta pasiune şi pe care eforturile simultane ale cetățenilor o făceau irevocabilă nu se putea efectua integral în acel moment.

Alături de noile penitenciare, cărora dorința majorității le grăbea construcția, mai existau şi vechile puşcării care continuau să adăpostească un număr mare de vinovați. Acestea păreau că devin şi mai insalubre şi mai periculoase în măsura în care cele noi se arătau mai reformatoare şi mai sănătoase. Acest dublu efect e uşor de înțeles. Majoritatea preocupată de ideea fondării unor noi instituții le uitase pe cele care existau deja. Toți şi-au întors privirile de la obiectul care nu-l mai interesa pe stăpân şi supravegherea a încetat. S-a văzut întâi cum slăbesc şi apoi cum se rup legăturile salvatoare ale disciplinei. Şi alături de puşcărie, monument durabil al blândeții şi al inteligenței timpului nostru, se putea întâlni o temniță care amintea de barbaria Evului Mediu.

În Franța ar fi greu de găsit închisori atât de bune, dar şi atât de rele ca în Statele Unite.

TIRANIA MAJORITĂȚII

Cum trebuie înțeles principiul suveranității poporului. – Neputința de a concepe un guvern mixt. – E nevoie ca puterea suverană să fie undeva. – Precauțiile care trebuie luate pentru a-i modera acțiunea. – Aceste precauții n-au fost luate în Statele Unite. – Ce a rezultat.

Consider nelegiuită şi detestabilă maxima care susține că în materie de guvernare majoritatea unui popor are toate drepturile şi totuşi plasez în voința

majorității originea tuturor puterilor. Sunt oare în contradicție cu mine însumi?

Există o lege generală care a fost făcută sau cel puțin adoptată, nu doar de majoritatea unui popor sau a altuia, ci de majoritatea tuturor oamenilor. Această lege este justiția.

Justiția modelează limita dreptului fiecărui popor de a comanda. O națiune este ca un juriu însărcinat să reprezinte societatea în totalitatea ei şi să aplice justiția care este legea ei. Juriul, care reprezintă societatea, poate să aibă mai multă putere decât societatea însăşi a cărei lege o aplică?

Când refuz să mă supun unei legi injuste, nu refuz majorității dreptul de a comanda, încerc doar să citez suveranitatea poporului în fața suveranității umanității.

Sunt oameni care nu s-au temut să afirme că un popor, în chestiunile care nu-l privesc decât pe el, nu poate ieşi cu totul din limitele justiției şi ale rațiunii şi că nu e de temut încredințarea tuturor puterilor majorității care îl reprezintă. Acesta este un limbaj de sclav.

Ce este o majoritate, în ansamblul ei, decât un individ care are opinii şi cel mai des interese contrarii altui individ, denumit minoritate? Or, dacă admiteți că un om învestit cu atotputernicia poate abuza de ea împotriva adversarilor lui, de ce nu admiteți acelaşi lucru pentru majoritate? Şi-au schimbat oare oamenii caracterul pentru că s-au strâns la un loc? Au devenit oare oamenii mai răbdători în fața obstacolelor pentru că au devenit mai puternici?[186] Nu-mi vine să cred. Şi puterea de a face orice, pe care aş refuza-o unui semen de al meu, n-aş acorda-o niciodată mai multora.

Pentru a păstra libertatea, nu cred că s-ar putea combina mai multe principii în aceeaşi guvernare, astfel ca ele să fie opuse într-adevăr, unele față de altele.

Guvernarea numită mixtă mi s-a părut întotdeauna o himeră. Nu există, la drept vorbind, guvernare mixtă (în

sensul care se acordă acestui cuvânt) pentru că, în fiecare societate, se descoperă în cele din urmă un principiu de acțiune care le domină pe celelalte.

Anglia ultimului secol, care a fost îndeosebi citată ca un exemplu de acest fel de guvernare, era un stat esențialmente aristocratic deşi în sânul său se găseau puternice elemente democratice, deoarece legile şi moravurile erau acolo astfel stabilite încât pe o durată mare aristocrația predomina şi conducea, conform voinței sale, treburile publice.

Eroarea s-a născut examinând fără încetare interesele celor mari în conflict cu cele ale poporului şi astfel nu s-au gândit decât la luptă, în loc să se dea atenție rezultatelor acestei lupte, deoarece acesta era punctul important. Când o societate ajunge să aibă într-adevăr o guvernare mixtă, adică egal împărțită între principii contrare, ea intră în revoluție sau se descompune.

Cred deci că întotdeauna trebuie plasată undeva o putere socială superioară tuturor celorlalte, dar cred că libertatea ar fi în pericol dacă această putere n-ar găsi în fața ei niciun obstacol care să-i oprească avansarea şi să-i dea răgazul să se modereze de la sine.

Atotputernicia ca atare nu mi se pare în sine un lucru rău sau primejdios. Exercitarea ei depăşeşte forțele unui om, oricare ar fi acela, şi doar Dumnezeu poate fi atotputernic fără pericol, pentru că înțelepciunea şi justiția sa sunt întotdeauna egale cu puterea lui. Nu există pe pământ o autoritate atât de respectabilă prin ea însăşi, sau învestită cu un drept atât de sacru, încât să vreau s-o las să acționeze necontrolat şi să domine nesupravegheat. Când văd deci că se acordă unei puteri oarecare, fie că se numeşte rege sau popor, democrație sau aristocrație, fie că ea se exercită într-o monarhie sau într-o republică, – dreptul şi posibilitatea de a face orice, spun: aici se află germenele tiraniei şi încerc să plec să trăiesc în altă parte, sub alte legi.

Ceea ce reproşez cel mai tare guvernării democratice,

aşa cum e ea organizată în Statele Unite, nu e slăbiciunea ei, cum mulţi susţin în Europa, ci, dimpotrivă, forţa ei invincibilă. Şi ceea ce îmi displace cel mai mult în America nu este extrema libertate care domneşte acolo, ci puţinele garanţii împotriva tiraniei.

Când un om sau un partid suferă, în Statele Unite, din cauza unei injustiţii, cui i se poate adresa? Opiniei publice? Ea alcătuieşte majoritatea.

Corpului legislativ? El reprezintă majoritatea şi i se supune orbeşte. Puterii executive? E numită de majoritate şi îi serveşte drept instrument pasiv. forţei publice? Forţa publică nu este altceva decât majoritatea înarmată. Juriului? Juriul este majoritatea învestită cu dreptul de a pronunţa sentinţe. În unele state, judecătorii înşişi sunt aleşi de majoritate. Oricât de arbitrară şi iraţională ar fi măsura care vă loveşte, trebuie să vă supuneţi sau să fugiţi.{187}

Presupuneţi, dimpotrivă, un corp legislativ alcătuit astfel încât să reprezinte majoritatea fără a fi în mod necesar înrobit pasiunilor ei; o putere executivă cu o forţă proprie şi o putere judecătorească independentă de celelalte două; va fi vorba tot de o guvernare democratică, dar nu va mai fi aproape nicio şansă pentru tiranie.

Nu spun că acum, în America, tirania ar fi foarte prezentă, spun doar că nu descopăr nicio garanţie împotriva ei iar cauzele blândeţii guvernării ar trebui căutate mai degrabă în împrejurări şi moravuri decât în legi.

EFECTELE ATOTPUTERNICIEI MAJORITĂŢII ASUPRA ARBITRARULUI FUNCŢIONARILOR PUBLICI AMERICANI

Libertatea pe care legea americană o lasă funcţionarilor în cercul trasat de ea. – Puterea lor.

Trebuie făcută o distincție clară între arbitrar şi tiranie. Tirania se poate exercita prin mijloacele legii înseşi şi atunci nu mai e arbitrară; arbitrarul se poate exersa în interesul celor guvernați şi nu mai e tiranic.

De obicei tirania se serveşte de arbitrar, dar la nevoie se poate lipsi de el.

Atotputernicia majorității în Statele Unite, favorizând despotismul legal al legiuitorului, înlesneşte în acelaşi timp şi arbitrarul funcționarului. Stăpânind absolut elaborarea legii şi supraveghind executarea ei, având un control egal asupra celor care guvernează şi asupra celor care sunt guvernați, majoritatea îi priveşte pe funcționarii publici ca pe nişte agenți pasivi şi depune liniştită în mâinile lor grija de a-i realiza planurile. Ea nu stabileşte dintru început, în amănunt, îndatoririle lor şi nu se oboseşte să le definească drepturile. Îi tratează aşa cum îşi tratează un stăpân slugile care, fiind tot timpul sub ochii lui, pot fi dirijate sau corectate în orice clipă.

În general legea îi lasă pe funcționarii americani mult mai liberi decât sunt ai noştri în cercul pe care îl trasează în jurul lor. Uneori, chiar se întâmplă ca majoritatea să le permită să-l depăşească. Garantați de opiniile celor mulți şi ştiind că se pot sprijini pe ei, îndrăznesc atunci nişte lucruri de care, un european obişnuit totuşi cu spectacolul arbitrarului, se miră încă. Se formează astfel în spațiul libertății nişte obiceiuri care, într-o zi, se pot dovedi fatale.

PUTEREA PE CARE O EXERCITĂ ÎN AMERICA MAJORITATEA ASUPRA GÂNDIRII

În Statele Unite, când majoritatea s-a fixat irevocabil asupra unei chestiuni, nu se mai discută. – De ce. – Presiunea morală pe care majoritatea o exercită asupra gândirii. – Republicile democratice creează un despotism imaterial.

Când se analizează cum se desfăşoară exerciţiul gândirii în Statele Unite, se vede foarte clar în ce măsură puterea majorităţii depăşeşte toate puterile cunoscute de noi în Europa.

Gândirea este o putere invizibilă şi aproape insesizabilă care îşi bate joc de toate tiraniile (le sfidează chiar când e înlănţuită şi păzită de călăi). În zilele noastre, cei mai absoluţi suverani ai Europei n-ar putea să împiedice anumite idei ostile autorităţii lor să circule în secret prin statele lor şi chiar la curţile lor. Nu tot aşa se petrec lucrurile în America: cât timp majoritatea nu e sigură, se discută; dar de îndată ce s-a pronunţat irevocabil, toţi tac, şi atât prietenii, cât şi adversarii se înhamă de comun acord la căruţa ei. Motivul e simplu: nu există un monarh atât de absolut care să poată reuni în mâinile sale toate forţele societăţii şi să învingă rezistenţele aşa cum o poate face majoritatea învestită cu dreptul de a elabora legile şi de a le executa (cum doreşte: prin drept, sau prin forţă).

De altfel, un rege nu posedă decât o forţă materială care se exercită asupra acţiunilor, dar nu poate ajunge la voinţă; majoritatea este însă învestită cu o forţă în acelaşi timp morală şi materială, care influenţează voinţa ca şi acţiunea, împiedicând totodată şi fapta şi dorinţa de a înfăptui.

Nu cunosc vreo ţară unde să domnească, în general, mai puţină independenţă a spiritului şi o mai veritabilă libertate a discuţiilor decât în America.

Nu există teorie politică sau religioasă care să nu poată fi liber predicată în statele constituţionale din Europa şi care să nu se răspândească în celelalte; deoarece nu există ţară în Europa atât de supusă unei singure puteri încât cel care vrea să spună acolo adevărul să nu găsească un sprijin apt să-l apere de urmările independenţei lui. Dacă are ghinionul să trăiască într-o guvernare absolutistă, poporul este

alături de el; dacă trăieşte într-o țară liberă, poate, la nevoie, să solicite arbitrajul autorității regale. Fracțiunea aristocratică a societății îl susține în țările democraților şi democrații în celelalte. Dar într-o democrație organizată ca cea din Statele Unite nu există decât o singură putere, un singur element de forță şi de succes şi nimic în afara lui.

În America majoritatea zăvorăşte gândirea într-un cerc formidabil, înăuntrul său, scriitorul e liber; dar vai de el, dacă încearcă să iasă: Nu are a se teme de autodafé, dar e expus aversiunilor de toate felurile şi persecuțiilor de toate zilele. Cariera politică îi este barată: a ofensat singura putere aptă să-i asigure accesul. I se refuză totul, chiar şi gloria. Înainte de a-şi publica opiniile credea că are partizani; i se pare că nu mai are, acum, când s-a spovedit în fața tuturor, deoarece cei care îl dezaprobă se exprimă cu voce tare, iar cei care gândesc ca el, fără a avea curajul lui, tac şi se îndepărtează. El cedează, se încovoaie în efortul de fiecare zi şi se închide în tăcere, ca şi cum ar avea remuşcări pentru că a spus adevărul.

Lanțurile şi călăii – acestea erau instrumentele grosolane pe care le folosea cândva tirania; în zilele noastre, civilizația a perfecționat însuşi despotismul, care părea totuşi că nu mai are nimic de învățat.

Principii, ca să zicem aşa, au materializat violența; în zilele noastre, republicile democratice au făcut-o să fie la fel de intelectuală ca viața omenească pe care vor s-o constrângă. Sub guvernarea absolută a unuia singur, pentru a ajunge la suflet, despotismul lovea grosolan trupul; şi sufletul scăpând de lovituri se înălța glorios deasupra lui; dar nu aşa procedează tirania în republicile democratice: ei nu-i pasă de trup şi se duce direct la suflet. Stăpânul nu mai spune: ori gândeşti ca mine, ori mori; el zice: eşti liber să nu gândeşti la fel ca mine; nu voi atenta la viața ta, la bunurile tale; dar din această zi eşti un străin pentru noi. Îți vei păstra

privilegiile în societate, dar nu te vei putea folosi de ele; deoarece dacă vei dori să fii ales de către concetățenii tăi, ei nu o vor face şi dacă le vei solicita doar stima, vor ezita să ți-o acorde. Vei rămâne printre oameni, dar vei pierde drepturile tale la umanitate. Când te vei apropia de semenii tăi, te vor evita ca pe o ființă impură; şi chiar cei care cred în nevinovăția ta, chiar şi aceia te vor părăsi, pentru că la rândul lor vor fi evitați. Mergi în pace, îți las viața, dar va fi mai rea decât moartea.

Monarhiile absolute au dezonorat despotismul, să fim atenți ca republicile democratice să nu-l reabiliteze; deoarece devenind împovărător doar pentru unii, cei mulți nu mai văd aspectul lui odios şi caracterul său degradant.

În națiunile cele mai mândre din lumea veche s-au scris opere care îşi propuneau să descrie fidel viciile şi ridicolul contemporanilor; La Bruyère locuia în palatul lui Ludovic al XIV-lea când a compus capitolul despre cei mari, şi Molière critica curtea în piesele care se jucau în fața curtenilor. Dar puterea care domină Statele Unite nu înțelege să accepte aceste reguli ale jocului. Cel mai mic reproş o răneşte, cel mai mic adevăr neplăcut o înspăimântă şi trebuie să o lauzi, începând de la felul cum vorbeşte până la cele mai temeinice virtuți. Niciun scriitor, Oricare ar fi renumele său, nu poate scăpa de datoria de a-şi linguşi concetățenii. Majoritatea trăieşte deci într-o permanentă adorație; doar străinii sau experiența pot face ca anume adevăruri să ajungă la urechile americanilor.

Dacă America n-a avut încă mari scriitori, nu altundeva trebuie căutate motivele; nu există geniu literar fără libertatea spiritului, şi în America nu există libertate a spiritului.

Inchiziția n-a putut niciodată să împiedice în Spania circulația unui mare număr de cărți potrivnice religiei majorității. Imperiul majorității izbuteşte mai mult în Statele Unite; s-a îndepărtat chiar dorința de a fi

publicate. Se întâlnesc necredincioşi în America, dar lipsa de credinţă nu găseşte, ca să spun aşa, un organ.

Există guverne care încearcă să protejeze moravurile, condamnându-i pe autorii cărţilor licenţioase. În Statele Unite, nimeni nu e condamnat pentru acest soi de opere, dar nimeni nu e tentat să le scrie. Şi nu pentru că toţi cetăţenii ar avea moravuri curate, dar majoritatea e, în această privinţă, normală.

Aici, fără îndoială, folosirea puterii e bună; dar eu vorbesc despre puterea în sine. Această putere copleşitoare e un fapt permanent, iar buna ei folosire nu este decât un accident.

Majoritatea care locuieşte în Paris nu se delectează cu murdăriile care maculează zilnic teatrele noastre.

EFECTELE TIRANIEI MAJORITĂŢII ASUPRA CARACTERULUI NAŢIONAL AL AMERICANILOR. SPIRITUL DE CURTE ÎN STATELE UNITE

Până acum, efectele tiraniei majorităţii s-au făcut simţite mai mult asupra moravurilor decât în comportarea societăţii. Ele împiedică dezvoltarea marilor caractere. – Republicile democratice organizate la fel ca în Statele Unite pun spiritul de curte la îndemâna celor mulţi. – Probe ale acestui spirit în Statele Unite. – De ce se poate găsi mai mult patriotism în sânul poporului, decât la cei care guvernează în numele său.

Influenţa tiraniei majorităţii, despre care am pomenit, nu se face decât slab simţită în societatea politică; dar se pot observa de pe acum efectele ei supărătoare asupra caracterului naţional al americanilor. Cred că în Statele Unite acţiunii mereu sporite a despotismului majorităţii trebuie să-i atribuim numărul mare de oameni remarcabili care apar astăzi pe scena politică.

Când a izbucnit revoluţia în America au apărut o mulţime de personalităţi; opinia publică dirija atunci voinţele, dar nu le tiraniza. Oamenii celebri ai acelei epoci, asociindu-se liber mişcării spirituale, aveau o

măreție care le era proprie: ei au răspândit strălucirea asupra națiunii, nu au preluat-o de la ea.

În guvernările absolutiste, cei mari din preajma tronului linguşesc pasiunile stăpânului şi se pliază de bunăvoie capriciilor lui. Dar masa națiunii nu se pretează la servitute; ea se supune adesea uneori din slăbiciune, din obişnuință sau din ignoranță; uneori din dragoste pentru regalitate sau pentru rege. S-au văzut popoare care şi-au sacrificat voința pentru principe, cu un anume soi de plăcere şi orgoliu, plasând astfel un fel de independență a sufletului chiar în sânul supunerii. La aceste popoare se întâlneşte mai puțină degradare decât nefericire. Există de altfel o mare diferență între a face ceva cu care nu eşti de acord sau a te preface că aprobi ceea ce faci; în primul caz, este vorba de un om slab, iar în cel de al doilea despre deprinderile unui valet.

În țările libere, în care fiecare este mai mult sau mai puțin chemat să-şi spună părerea despre treburile statului; în republicile democratice, unde viața publică este neîncetat legată de cea privată, unde suveranul este abordabil din toate direcțiile şi unde trebuie doar să ridici vocea ca să fii auzit de el, se găsesc mult mai mulți oameni care încearcă să-i speculeze slăbiciunile şi să trăiască pe seama pasiunilor lui, decât în monarhiile absolute. Nu pentru că acolo oamenii sunt în mod firesc mai răi decât în altă parte, dar tentațiile sunt mai puternice şi sunt la îndemâna multora în acelaşi timp. Aşa rezultă o înjosire mult mai generală a sufletelor.

Republicile democratice pun spiritul de curte la îndemâna celor mulți, şi îl fac să pătrundă în toate clasele dintr-odată. Este unul dintre principalele reproşuri care li se poate aduce.

Aceasta e cu atât mai adevărat în statele democratice, organizate ca republicile americane, unde majoritatea posedă o stăpânire atât de absolută şi de copleşitoare, încât trebuie oarecum să renunți la drepturile tale de

cetățean şi, ca să zic aşa, la calitatea de om, când vrei să te abați de la drumul trasat de ea.

În Statele Unite, în imensa mulțime care se înghesuie să intre în cariera politică am văzut puțini bărbați care să demonstreze acea candoare virilă, acea independență bărbătească a gândirii, care i-a caracterizat pe americanii din vremurile trecute şi care, oriunde ai găsi-o, alcătuieşte trăsătura frapantă a marilor caractere. S-ar spune, la prima vedere, că, în America, toate spiritele au fost formate pe acelaşi calapod, în aşa măsură se comportă identic. E adevărat, străinul întâlneşte uneori americani care se îndepărtează de rigoarea formulelor: acestora li se întâmplă să deplângă viciile legii, versatilitatea democrației şi ignoranța ei; merg adeseori chiar până acolo încât recunosc defectele care alterează caracterul național şi indică mijloacele care ar putea fi folosite pentru a-l îndrepta; dar nimeni, cu excepția voastră, nu îi ascultă; şi vă încredințează gândurile lor intime pentru că sunteți un străin care pleacă. Vă oferă cu plăcere adevăruri inutile, şi când se duc în piața publică vorbesc altă limbă.

Dacă aceste rânduri vor ajunge vreodată în America sunt sigur de două lucruri: primul, că cititorii îşi vor înălța vocile pentru a mă condamna; al doilea, că mulți mă vor absolvi în străfundurile conştiinței lor.

Am auzit vorbindu-se de patrie în Statele Unite. Am întâlnit adevăratul patriotism în sânul poporului; l-am căutat adeseori în zadar printre cei care îl conduc. Acest lucru se înțelege uşor printr-o analogie: despotismul perverteşte mult mai mult pe cel care se supune, decât pe cel care îl impune. În monarhiile absolute, regele are adeseori mari virtuți; dar curtenii sunt întotdeauna abjecți.

E adevărat că, în America, curtenii nu zic niciodată Sire şi Maiestatea Voastră, o diferență mare şi importantă; dar vorbesc mereu despre calitățile naturale ale stăpânului lor. Nu îşi pun deloc problema care dintre

virtuțile principelui merită mai multă admirație; deoarece ei te asigură că el posedă toate virtuțile, fără a le fi dobândit, şi, ca să spunem aşa, fără să vrea; lui i se oferă soțiile şi fiicele pentru a binevoi să le înalțe la rangul de țiitoare; dar sacrificându-i opiniile se prostituează ei înşişi.

Moraliştii şi filosofii din America nu sunt obligați să-şi învăluie opiniile în valurile alegoriei; dar înainte de a îndrăzni un adevăr supărător, ei spun: ştim că ne adresăm unui popor mult deasupra slăbiciunilor umane pentru a nu fi întotdeauna sigur de sine. N-am vorbi aşa, dacă nu ne-am adresa unor oameni ale căror virtuți şi cunoştințe îi fac unici printre ceilalți, demni de a fi liberi.

Oare lăudătorii lui Ludovic al XIV-lea ar fi fost mai buni?

În ceea ce mă priveşte, cred că în toate guvernările, oricare ar fi ele, josnicia se leagă de forță şi linguşirea de putere. Şi nu ştiu decât un mijloc de a-i împiedica pe oameni să decadă: acela de a nu acorda nimănui, odată cu atotputernicia, puterea suverană de a-i înjosi.

CEA MAI MARE PRIMEJDIE PENTRU REPUBLICILE AMERICANE SE TRAGE DIN ATOTPUTERNICIA MAJORITĂȚII

Prin reaua folosire a puterii lor şi nu din neputință, republicile democratice sunt expuse pieirii. – Guvernarea republicilor americane este mai centralizată şi mai energică decât cea a monarhiilor europene. – Primejdiile care rezultă. – Opiniile lui Madison şi Jefferson pe această temă.

De obicei, guvernele pier din cauza neputinței sau a tiraniei. În primul caz puterea le scapă; în celălalt le este smulsă.

Mulți oameni, văzând cum statele democratice cad în anarhie, au crezut că în aceste state guvernul este în

mod natural slab şi neputincios. Adevărul este că guvernul îşi pierde puterea asupra societății când se declanşează războiul între partide. Dar eu nu cred că prin natura sa puterea democratică este lipsită de forțe şi resurse: cred că, dimpotrivă, tocmai abuzul de forță şi proasta întrebuințare a resurselor o fac să piară. Anarhia se naşte aproape întotdeauna din tirania sa, sau din inabili ta tea sa, dar nu din neputința sa.

Nu trebuie confundată forța cu stabilitatea, măreția cu durata. În republicile democratice, puterea care conduce{188} societatea nu este stabilă, deoarece îşi schimbă stăpânii şi obiectul. Dar oriunde se desfăşoară, forța ei este copleşitoare.

Guvernarea republicilor americane mi se pare la fel de centralizată, dar mai energică decât cea a monarhiilor absolute din Europa. Nu cred deci că va pieri din cauza slăbiciunii.{189}

Dacă vreodată America îşi va pierde libertatea, va trebui trasă la răspundere atotputernicia majorității care, aducând minoritățile la disperare, le va obliga să apeleze la forța concretă. Atunci se va ivi anarhia, dar ea va apărea ca o consecință a despotismului.

Preşedintele James Madison a exprimat aceeaşi idee. (Vezi *Federalist*, nr. 51.)

„Este de o mare importanță într-o republică – spune el – nu numai apărarea societății împotriva oprimării celor care o guvernează, ci şi de a garanta că o parte a societății nu va fi victima injustiției produse de cealaltă. Dreptatea este scopul la care trebuie să tindă orice guvernare; acesta este scopul pe care şi-l propun oamenii când se asociază. Popoarele au făcut şi vor face întotdeauna eforturi către acest scop, până când vor izbuti să-l atingă, sau până îşi vor pierde libertatea.

Dacă ar exista o societate în care partidul cel mai puternic ar putea fi în stare să-şi concentreze lesne toate forțele pentru a-l oprima pe cel slab, s-ar putea considera că într-o asemenea societate domneşte

anarhia la fel ca în sânul naturii unde individul cel mai slab nu are niciun fel de garanţii împotriva violenţei celui mai puternic, şi tot aşa cum în natură inconvenientele unui destin nesigur şi precar îi determină pe cei mai puternici să se supună unei guvernări care îi protejează atât pe cei slabi, cât şi pe ei înşişi; într-o guvernare anarhică, aceleaşi motive vor face ca partidele cele mai puternice să dorească o guvernare capabilă să apere în mod egal toate partidele, pe cel puternic ca şi pe cel slab. Dacă statul Rhode Island s-ar despărţi de Confederaţie şi ar fi condus de o guvernare populară exersată suveran în limite precise, nu trebuie să ne îndoim că tirania majorităţii ar face ca acolo exercitarea drepturilor să fie atât de nesigură, încât s-ar ajunge să se ceară ca puterea să fie absolut independentă de popor. Înseşi facţiunile care au făcut-o necesară s-ar grăbi să recurgă la ea."

în altă parte el spune: „Excesul la care se poate preta puterea legislativă mi se pare a fi boala cea mai periculoasă la care este expusă guvernarea noastră."

Jefferson mai spunea: „Puterea executivă în guvernarea noastră nu este singura şi nu este probabil principala mea preocupare. Tirania legiuitorului este acum, şi va fi încă mult timp, primejdia cea mai de temut. Va veni şi rândul puterii executive, dar într-o perioadă mai îndepărtată."{190}

În acest domeniu, îmi place să-l citez pe Jefferson mai mult decât pe oricare altul, deoarece îl consider cel mai bun apostol pe care l-a avut vreodată democraţia.

Capitolul VIII.
DESPRE CEEA CE MODEREAZĂ TIRANIA MAJORITĂȚII ÎN STATELE UNITE ABSENȚA CENTRALIZĂRII ADMINISTRATIVE

Majorității naționale nici nu-i trece prin cap să le facă pe toate. – Ea este obligată să se folosească de funcționarii comunali și ai comitatelor pentru executarea voinței ei suverane.

Am făcut mai înainte distincția între cele două moduri de centralizare: pe prima am numit-o guvernamentală, pe cealaltă administrativă.

Doar prima există în America; cea de a doua e aproape necunoscută.

Dacă puterea care dirijează societățile americane ar avea la dispoziția ei cele două mijloace de guvernare și ar adăuga la dreptul de a porunci posibilitatea și obișnuința de a înfăptui ea însăși totul; dacă, după ce a stabilit principiile generale de guvernare, ar pătrunde în amănuntele aplicării, dacă după ce a reglementat marile interese ale țării ar putea coborî până la limita intereselor individuale, libertatea ar fi repede exilată din lumea nouă.

Dar în Statele Unite, majoritatea care are adeseori înclinații și instincte despotice nu posedă instrumentele cele mai perfecționate ale tiraniei.

În niciuna din republicile americane, guvernul central nu s-a ocupat vreodată decât de un număr mic de probleme, a căror importanță sărea în ochi. Nu s-a preocupat deloc de reglementarea problemelor secundare ale societății. Nimic nu ne lasă să credem că ar fi avut măcar dorința. Devenind din ce în ce mai absolută, majoritatea nu a sporit atribuțiile puterii

centrale; nu a făcut decât s-o lase atotputernică în sfera ei. Astfel, despotismul poate fi extrem de apăsător într-un punct precis, dar nu se extinde la tot.

De altfel, oricât de pornită prin pasiunile ei ar fi majoritatea națională, oricât de înfocată ar fi ea în proiectele ei, n-ar putea obține ca toți cetățenii să se supună dorințelor ei în toate locurile, în acelaşi fel şi în acelaşi timp. Când guvernul central care o reprezintă ordonă suveran, el trebuie să se sprijine, în executarea ordinelor lui, pe agenți care adeseori nu depind de el şi pe care nu îi poate dirija în orice moment. Corpurile municipale şi administrațiile comitatelor sunt tot atâtea obstacole din adâncul apelor care opresc sau sparg valul voinței populare. Oricât de opresivă ar fi legea, libertatea va găsi totuşi un adăpost în felul în care este ea aplicată; şi majoritatea va putea să se coboare până la detaliile şi, îndrăznesc să spun, puerilitățile tiraniei administrative. Nici măcar nu-şi imaginează că ar putea să o facă, deoarece nu are deplina conştiință a puterii ei. Deocamdată e conştientă doar de forța ei naturală şi nu ştie până unde abilitatea ei îşi poate întinde limitele.

Cred că merită să ne gândim la asta. Dacă vreodată va fi întemeiată o republică democratică, asemănătoare celei din Statele Unite, într-o țară în care puterea unuia singur ar fi deja stabilă, intrată în obiceiuri ca şi în legi, nu mă tem să afirm că, într-o asemenea republică, centralizarea administrativă, despotismul ar deveni mai de nesuportat decât în oricare din monarhiile absolute ale Europei. Ar trebui mers în Asia, pentru a putea găsi ceva cu care s-o comparăm.

DESPRE SPIRITUL JURIDIC ÎN STATELE UNITE ŞI CUM SERVEŞTE EL DREPT CONTRAPONDERE DEMOCRAȚIEI

Folosul cercetării instinctelor naturale ale spiritului juridic. –

Juriştii sunt chemaţi să joace un mare rol în societatea care se naşte. – În ce fel genul de muncă căruia i se dedică juriştii dă un caracter aristocratic ideilor lor. – Cauze întâmplătoare care se pot opune dezvoltării acestor idei. – Înlesnirile pe care le găseşte aristocraţia pentru a se alătura juriştilor. – Avantajele pe care un despot le poate avea de pe urma juriştilor. – în cefei juriştii formează singurul element aristocratic de natură a se combina cu elementele naturale ale democraţiei. – Motivele speciale care tind să dea o orientare aristocratică spiritului juriştilor englezi şi americani. – Aristocraţia americană stă pe banca avocaţilor şi în scaunul judecătorilor. – Influenţa exercitată de jurişti asupra societăţii americane. – Cum pătrunde spiritul lor în sânul legislativului, al administraţiei şi sfârşeşte prin a da poporului însuşi ceva din instinctul magistraţilor.

Vizitându-i pe americani şi studiind legile lor se observă că autoritatea cu care i-au învestit pe jurişti şi influenţa pe care au permis ca aceştia s-o aibă în guvernare alcătuiesc astăzi cea mai puternică barieră împotriva abaterilor de la democraţie. Acest efect se datorează – cred – unei cauze generale care e util de studiat, pentru că se poate reproduce şi aiurea.

În Europa, de cinci sute de ani, juriştii au fost amestecaţi în toate mişcările societăţii politice. Ba au servit drept instrument puterilor politice, ba s-au folosit de puterile politice ca instrument. În Evul Mediu, juriştii au cooperat de minune cu puterea regală, care îşi extindea dominaţia; de atunci, au lucrat de zor pentru a restrânge această putere. În Anglia s-au contopit intim cu aristocraţia; în Franţa s-au arătat a fi duşmanii ei cei mai periculoşi. Aşadar, juriştii cedează unor impulsuri momentane şi subtile; sau se supun, mai mult sau mai puţin, în funcţie de împrejurări, unor instincte fireşti şi care sunt mereu aceleaşi? Aş dori să clarific acest punct, deoarece s-ar putea ca juriştii să fie chemaţi să joace un rol de primă mărime în societatea politică pe cale de a se naşte.

Oamenii care au studiat în mod special legile au extras din ele o obişnuinţă a ordinii, un anumit gust al formelor, un fel de dragoste instinctivă pentru

înlănțuirea riguroasă a ideilor, care îi opune puternic şi în mod natural spiritului revoluționar şi pasiunilor necugetate ale democrației.

Cunoştințele speciale pe care le dobândesc juriştii studiind legea le asigură un loc aparte în societate; ei alcătuiesc un fel de clasă privilegiată a inteligențelor. Regăsesc în fiecare zi conştiința acestei superiorități prin exercițiul profesiunii lor; stăpânesc o ştiință necesară a cărei cunoaştere nu e foarte răspândită; ei servesc drept arbitrii între cetățeni şi obiceiul de a dirija spre un anume scop pasiunile oarbe ale părților, le dă un anume dispreț față de opiniile gloatei. Mai trebuie adăugat că ei alcătuiesc, în mod natural, un *corp*. Nu e vorba că ei se înțeleg între ei şi se îndreaptă împreună în mod voit spre acelaşi scop; dar caracterul comun al studiilor şi unitatea metodei leagă spiritele unele de altele, la fel cum interesul le-ar putea uni voințele.

Se găseşte deci în adâncul sufletului de jurist o parte din gusturile şi obiceiurile aristocrației. Ca şi ea, juristul are o înclinație instinctivă către ordine, o dragoste firească pentru forme; ca şi ea, nutreşte un mare dezgust pentru acțiunile celor mulți şi disprețuieşte în secret guvernarea poporului.

Nu vreau deloc să afirm că aceste înclinații naturale sunt atât de puternice încât să provoace o supunere necondiționată. Ceea ce domină la jurişti, ca şi la toți ceilalți oameni, este interesul personal şi în special interesul de moment.

Există societăți unde oamenii legii nu pot ocupa în lumea politică un rang egal cu cel pe care îl ocupă în viața privată; se poate afirma cu certitudine că într-o societate organizată în acest fel, juriştii în pofida înclinațiilor naturale vor fi agenți foarte activi ai revoluției. Dar, în acest caz, trebuie să vedem dacă motivul care îi face să distrugă sau să schimbe se naşte la ei dintr-o predispoziție permanentă sau este accidental. Este adevărat că juriştii au contribuit în mod

deosebit la răsturnarea monarhiei franceze în 1789. Rămâne de aflat dacă au acționat aşa pentru că au studiat legile, sau pentru că n-au putut să contribuie la elaborarea lor.

Acum cinci sute de ani, aristocrația engleză se aşeza în fruntea poporului şi vorbea în numele lui; astăzi ea susține tronul şi se arată a fi campioana autorității regale. Aristocrația are totuşi instincte şi înclinații care îi sunt proprii.

Trebuie să ne ferim să-i confundăm pe membrii izolați ai unui corp cu corpul însuşi.

În toate guvernările libere, oricare ar fi forma lor, juriştii vor fi în primele rânduri ale tuturor partidelor. Aceeaşi observație este aplicabilă şi aristocrației. Aproape toate mişcările democratice care au răscolit lumea au fost conduse de către nobili.

Un corp de elită nu poate fi niciodată suficient de încăpător pentru toate ambițiile pe care le cuprinde; găseşti acolo întotdeauna mai multe talente şi pasiuni decât funcții, şi niciodată nu lipseşte un mare număr de oameni care, neputând să avanseze destul de repede folosindu-se de privilegii, încearcă să o facă atacând aceste privilegii.

Deci nu pretind deloc că există perioade în care *toți* juriştii, sau că în *toate* timpurile, majoritatea lor se arată partizană a ordinii şi adversară a schimbării.

Spun doar că într-o societate în care juriştii ocupă, fără obiecții, poziția elevată care le aparține în mod firesc şi cu atât mai mult în acea societate în care ocupă primele poziții spiritul lor va fi eminamente conservator şi se va dovedi antidemocratic.

Când aristocrația îşi închide porțile în fața juriştilor va găsi printre ei duşmani, cu atât mai periculoşi, cu cât fiind superiori prin bogăție şi putere, sunt independenți de ea prin preocupări şi se simt la nivelul ei prin inteligență.

Dar de câte ori nobilii au dorit să împartă cu juriştii

unele din privilegiile lor, aceste clase s-au unit cu destulă uşurinţă şi s-au găsit, ca să zicem aşa, în aceeaşi familie. Am toate motivele să cred că îi va fi întotdeauna uşor unui rege să facă din jurişti cele mai utile instrumente ale puterii lui.

Există infinit mai multe afinităţi naturale între oamenii legii şi puterea executivă, decât între ei şi popor, deşi juriştii încearcă adesea s-o răstoarne; tot aşa cum există infinit mai multe afinităţi naturale între nobili şi rege decât între nobili şi popor, deşi adeseori clasele superioare ale societăţii s-au unit cu ceilalţi pentru a lupta împotriva puterii regale. Juriştii se tem uneori de rege, dar dispreţuiesc întotdeauna poporul.

Ceea ce juriştii iubesc, mai presus de orice, este ordinea şi cea mai mare garanţie a ordinii este autoritatea. De asemeni, nu trebuie să uităm că dacă apreciază libertatea, ei plasează legalitatea mult deasupra ei; se tem mai puţin de tiranie decât de arbitrar şi dacă legiuitorul însuşi limitează independenţa semenilor, ei sunt aproape mulţumiţi.

Cred deci că, în prezenţa unei democraţii agresive, principele care ar încerca să învingă puterea judecătorească din statul său şi să diminueze influenţa politică a juriştilor ar comite o mare greşeală. Ar lăsa să-i scape substanţa autorităţii, încercând să-i prindă umbra.

Nu mă îndoiesc că ar câştiga mai mult dacă i-ar atrage pe jurişti la guvernare. După ce le-ar încredinţa despotismul sub forma violenţei, poate că l-ar putea prelua din mâinile lor sub forma justiţiei şi a legii.

În ceea ce mă priveşte, n-aş sfătui niciodată un popor să încredinţeze tribunalului misiunea de a-i garanta libertatea. Mi-ar fi teamă că juriştii ar prefera s-o sacrifice fie în interesul monarhului, fie în propriul lor interes. Libertatea este preocuparea marilor adunări politice.

Guvernarea democratică favorizează puterea politică a

juriştilor. Când bogătaşul, nobilul şi principele sunt excluşi de la guvernare, juriştii apar acolo, ca să zicem aşa, cu drepturi depline, deoarece ei sunt singurii oameni luminați şi abili pe care poporul îi poate alege ca să-l reprezinte.

Dacă juriştii sunt în mod firesc atraşi prin gust de către aristocrație şi principi, interesele îi atrag tot în mod firesc spre popor.

Astfel, juriştii iubesc guvernarea democratică fără să-i împărtăşească înclinațiile şi fără să-i reproducă slăbiciunile, dublu motiv pentru a avea putere prin ea şi asupra ei.

Într-o democrație poporul nu-i suspectează pe jurişti, pentru că ştie că interesul lor este de a-i servi cauza. Îi ascultă fără mânie pentru că nu îi bănuieşte de gânduri ascunse. Şi, într-adevăr, juriştii nu vor să răstoarne guvernul democratic, dar se străduiesc neîncetat să-l dirijeze conform unei tendințe care nu îi e proprie, prin mijloace care îi sunt străine. Juristul aparține poporului prin interes şi prin naştere şi aristocrației prin obiceiuri şi gusturi; este ca o legătură naturală între aceste două lucruri, o verigă care le uneşte.

Corpul juriştilor este singurul element aristocratic care se poate îmbina fără greutate cu elementele naturale ale democrației, combinându-se cu ele într-un mod fericit şi durabil. Nu ignor defectele inerente spiritului juridic; fără acest amestec al spiritului juridic cu spiritul democrației, mă îndoiesc că democrația ar putea dura într-o societate şi nu-mi vine să cred că în zilele noastre o republică ar putea să-şi mențină existența, dacă influența juriştilor în treburile publice n-ar creşte proporțional cu puterea poporului.

Acest caracter aristocratic pe care îl descopăr în spiritul juridic e mai pronunțat în Statele Unite şi Anglia decât în orice altă țară. Nu doar datorită atenției pe care juriştii englezi şi americani o acordă legilor, ci şi naturii înseşi a legislației şi poziției pe care aceşti mijlocitori o

ocupă la cele două popoare.

Englezii şi americanii au conservat precedentele în legislaţie, adică ei continuă să se inspire din opiniile şi deciziile legale ale părinţilor lor, în părerile pe care ei le emit despre lege şi în deciziile pe care le dau.

La un jurist englez sau american gustul şi respectul pentru ceea ce a fost se uneşte aproape întotdeauna cu dragostea pentru ceea ce este corect şi legal.

Situaţie care influenţează şi în alt fel modul de a gândi al juriştilor şi, în consecinţă, evoluţia societăţii.

Juristul englez sau american cercetează ceea ce s-a făcut, juristul francez ceea ce ar fi trebuit să se facă; primul caută dovezi, cel de al doilea argumente; unul doreşte sentinţa, celălalt motivele.

Când asculţi un jurist englez sau american eşti surprins să-l auzi citând atât de des părerile altora şi vorbind atât de puţin despre ale lui, în timp ce la noi se întâmplă contrariul.

Nu există proces, oricât de neînsemnat ar fi şi de care un avocat francez consimte să se ocupe, în care acesta să nu introducă un sistem de idei care îi aparţine, punând în discuţie chiar şi principiile constitutive ale legilor, ca să convingă tribunalul să deplaseze cu un stânjen hotarul moştenirii contestate.

Acest soi de abnegaţie care îl face pe juristul englez şi american să renunţe la propriul său temei pentru a se raporta la temeiul strămoşilor săi; acest soi de servitute care îl obligă să-şi constrângă gândirea dă spiritului juridic obiceiuri mai timide şi-l fac să dobândească înclinaţii mai conservatoare în Anglia şi America decât în Franţa. Deoarece un fapt este mai puţin supus schimbării, decât o idee sau un raţionament.

Legile noastre scrise sunt adesea dificil de înţeles, dar oricine le poate citi; dimpotrivă, nimic nu e mai obscur pentru omul de rând şi mai puţin la îndemâna sa decât o legislaţie întemeiată pe precedente. Această nevoie de jurişti, în Anglia şi în Statele Unite, această înaltă idee

despre cunoştinţele lor îi separă din ce în ce mai mult de oameni şi îi plasează în cele din urmă într-o clasă aparte. Juristul francez e doar un savant; dar omul legii englez sau american seamănă oarecum cu preoţii egipteni; ca şi ei, este unicul interpret al unei ştiinţe oculte.

Poziţia pe care oamenii legii o au în Anglia şi în America exercită o influenţă considerabilă asupra obiceiurilor şi opiniilor lor. Aristocraţia engleză, care a avut grijă să-şi atragă în sânul ei tot ce îi semăna în mod firesc, a dat juriştilor o însemnată consideraţie şi putere. În societatea engleză, juriştii nu ocupă primele locuri, dar sunt mulţumiţi de rangul pe care îl au. Ei alcătuiesc oarecum ramura mezină a aristocraţiei engleze, îi iubesc şi îi respectă pe cei mai vârstnici, fără a avea toate privilegiile lor. Juriştii englezi combină interesele aristocratice ale profesiunii lor cu ideile şi gusturile aristocratice ale societăţii în mijlocul căreia trăiesc.

Astfel, în special în Anglia, se pot observa trăsăturile acestui tip de jurist pe care încerc să îl descriu: juristul englez respectă legea nu doar pentru că este bună, ci pentru că este veche; şi, dacă se vede nevoit să o modifice într-un punct pentru a o adapta schimbărilor pe care timpul le impune societăţii, recurge la cele mai incredibile subtilităţi pentru a se convinge că adăugând ceva la opera strămoşilor săi nu face decât să dezvolte ideile lor şi să le continue lucrarea. Să nu speraţi că o să-l faceţi să recunoască spiritul său novator; va accepta orice absurditate înainte de a se mărturisi vinovat de o crimă atât de grea. În Anglia s-a născut acest spirit legal, care pare indiferent la fondul lucrurilor, pentru a nu da atenţie decât literei, gata să nesocotească mai curând raţiunea şi umanitatea decât legea.

Legislaţia engleză este ca un arbore bătrân pe care juriştii au altoit necontenit mlădiţele cele mai străine, în speranţa că deşi vor da fructe diferite, măcar frunzişul

lor se va confunda cu venerabila tulpină care le susține.

În America nu există nobili şi literați, iar poporul îi suspectează pe bogătaşi. Juriştii au fost deci clasa politică superioară şi partea cea mai intelectuală a societății. Inovând, ei nu puteau decât să piardă: astfel, înclinației lor naturale pentru ordine i se adaugă interesul de a conserva.

Dacă aş fi întrebat unde plasez aristocrația americană, aş răspunde fără ezitare că în niciun caz lângă cei bogați, de care nu o leagă nimic. Aristocrația americană este pe băncile avocaților şi în jilțurile judecătorilor.

Cu cât te gândeşti mai mult la ceea ce se petrece în Statele Unite, cu atât te convingi mai tare că în această țară corpul juriştilor alcătuieşte cea mai puternică şi, ca să spunem aşa, singura contrapondere a democrației.

În Statele Unite, poți descoperi cu uşurință în ce fel spiritul juriştilor, prin calitățile sale, şi aş spune chiar şi prin defectele sale, este apt să neutralizeze viciile inerente unei guvernări populare.

Când poporul american se lasă amețit de patimile sale sau cedează beției ideilor, juriştii îl fac să simtă o frână aproape invizibilă, care îl moderează şi îl opreşte. Instinctelor lui democratice ei le opun aproape în taină înclinațiile lor aristocratice; iubirii față de nou, respectul lor superstițios față de ceea ce este vechi; intențiilor grandioase –, concepțiile lor înguste; dispreţului față de regulă –, gustul lor pentru formă; şi impetuozității –, obiceiul lor de a proceda molcom.

Tribunalele sunt organismele cele mai vizibile de care se foloseşte corpul juriştilor pentru a acționa asupra democrației.

Judecătorul este un jurist care, independent de gustul pentru ordine şi reguli pe care l-a dobândit studiind legile, îşi extrage devotamentul pentru stabilitate din inamovibilitatea funcției sale. Cunoaşterea legii i-a asigurat deja o poziție înaltă

printre semenii săi; puterea politică îl plasează în cele din urmă într-o categorie aparte şi îi dă instinctul claselor privilegiate.

Înarmat cu dreptul de a declara legile neconstituţionale, magistratul american pătrunde neîncetat în treburile politice.{191} El nu poate obliga poporul să facă legi; dar îl poate măcar constrânge să nu fie infidel propriilor legi şi să rămână în acord cu sine însuşi.

Nu ignor faptul că există în Statele Unite o tendinţă ascunsă care îndeamnă poporul să diminueze puterea judecătorească; în majoritatea constituţiilor statelor, guvernul, la cererea celor două Camere, îi poate demite pe judecători din funcţiile lor. În unele constituţii, membrii tribunalului sunt *eligibili* şi sunt frecvent supuşi realegerii. Îndrăznesc să prezic că asemenea inovaţii vor avea, mai devreme sau mai târziu, rezultate funeste şi se va dovedi într-o zi că, diminuând astfel independenţa magistraţilor, va fi atacată nu doar puterea judecătorească, ci republica democratică însăşi.

Nu trebuie să credeţi de altfel că în Statele Unite spiritul juridic este limitat la incinta tribunalelor; el se întinde mult mai departe.

Juriştii, fiind singura clasă luminată pe care poporul nu o suspectează, sunt în mod firesc chemaţi să ocupe cea mai mare parte din funcţiile publice. Ei deţin funcţiile legislative şi sunt în fruntea administratorilor; exercită deci o mare influenţă asupra alcătuirii legii şi asupra executării ei. Totuşi, târâţi de curentul opiniei publice, sunt obligaţi să cedeze; dar sunt lesne de găsit semnele a ceea ce ar face dacă ar fi liberi. Americanii, care au inovat atât de mult în legile lor politice, nu au introdus decât puţine schimbări, şi cu mare greutate, în dreptul lor civil, deşi multe dintre ele sunt potrivnice stării lor sociale. Aceasta se explică prin faptul că în materie de drept civil majoritatea trebuie să se supună întotdeauna juriştilor; şi juriştii americani, lăsaţi în voia

lor, nu inovează niciodată.

E un lucru neobişnuit pentru un francez să audă plângerile care se înalță, în Statele Unite, împotriva spiritului stagnant şi al prejudecăților juriştilor în favoarea a ceea ce este stabilit.

Influența spiritului juridic se întinde dincolo de limitele pe care tocmai le-am trasat.

Aproape că nu există problemă politică, în Statele Unite, care să nu devină mai devreme sau mai târziu o chestiune juridică. Astfel se explică şi situația partidelor care împrumută ideile şi limbajul justiției în polemica lor cotidiană. Majoritatea oamenilor politici, fiind foşti sau actuali jurişti, transferă în domeniul treburilor publice modul de a acționa şi de a gândi care le este propriu. Instituția juraților familiarizează pe toată lumea cu acestea. Limbajul juridic devine astfel oarecum limba vulgară; spiritul juridic, născut în sânul şcolilor şi al tribunalelor, se răspândeşte, puțin câte puțin, dincolo de incinta lor; se poate spune că se infiltrează în toată societatea, coboară până la cei mai de jos şi, în cele din urmă, întregul popor se molipseşte de obiceiurile şi gusturile magistratului.

În Statele Unite, juriştii formează o putere puțin temută, care de abia se observă, neavând stindardul ei, şi care se mulează cu flexibilitate exigențelor timpului, supunându-se fără vreo rezistență tuturor mişcărilor corpului social, dar ea învăluie întreaga societate, pătrunzând în toate clasele care o compun, o modifică în taină, acționează neîncetat asupra sa fără ştirea ei, şi sfârşeşte prin a o modela conform dorințelor ei.

DESPRE JURIU – CONSIDERAT ÎN STATELE UNITE O INSTITUȚIE POLITICĂ

Juriul care este unul din modurile de suveranitate a poporului, trebuie raportat la alte legi care certifică această suveranitate. – Cum sunt alcătuite juriile în Statele Unite. –

Efectele produse de jurii asupra caracterului național. – Educația pe care o fac poporului. – Cum se manifestă tendința de a stabili influența magistraților şi de a răspândi spiritul juridic.

Deoarece subiectul meu m-a adus în mod firesc la discuția despre justiție în Statele Unite, n-am să părăsesc problema fără a mă ocupa de jurii.

Trebuie deosebite cele două funcții ale juriilor: instituția judiciară şi instituția politică.

Dacă ar fi să aflăm până la ce punct juriile, şi în special juriile din procesele civile, servesc la buna administrație a justiției, cred că utilitatea lor ar putea fi contestată.

Instituția curții cu juri s-a născut într-o societate foarte puțin avansată, unde în fața tribunalelor ajungeau simple probleme de fapt; şi n-a fost o sarcină uşoară adaptarea ei la nevoile unui popor foarte civilizat, în care raporturile între oameni s-au multiplicat extraordinar şi au căpătat un caracter complicat şi intelectual.{192}

În acest moment scopul meu principal este să examinez latura politică a curții cu juri: o altă cale m-ar îndepărta de pe drumul meu. Despre curtea cu juri, considerată ca mijloc judecătoresc, nu voi spune decât două cuvinte: când englezii au adoptat instituția curții cu juri erau un popor semibarbar; de atunci, au devenit una dintre națiunile cele mai luminate ale globului şi fidelitatea lor față de curtea cu juri pare că se răspândeşte odată cu cunoştințele lor. Ei au părăsit teritoriul lor şi au fost văzuți împrăştiindu-se în toată lumea; unii au întemeiat colonii; alții – state independente; mulți emigranți au întemeiat republici; dar peste tot englezii au introdus instituția juraților.{193} Au instituit-o ori s-au grăbit s-o reintroducă peste tot unde s-au instalat. O instituție judiciară care obține astfel sufragiile unui mare popor de-a lungul veacurilor, reprodusă cu sârguință în toate epocile civilizației, în

toate climatele şi sub toate formele de guvernare nu poate fi contrară spiritului justiției.{194}

Dar să părăsim acest subiect. Concepția conform căreia jurații sunt o instituție exclusiv judiciară ar fi extrem de limitată, deoarece dacă ei exercită o mare influență asupra destinului unui proces, ei exercită una şi mai mare asupra destinului însuşi al societății. Jurații sunt, înainte de orice, o instituție politică. Acesta este punctul de vedere din care trebuie judecați.

Înțeleg prin jurați un anume număr de cetățeni, luați la întâmplare, cărora li se încredințează, pentru un timp, dreptul de a judeca.

Cred că folosirea juraților în pedepsirea delictelor introduce în guvernare o instituție eminamente republicană. Să mă explic:

Instituția juraților poate fi aristocratică sau democratică, în funcție de clasa din care sunt aleşi jurații; dar ea păstrează întotdeauna un caracter (eminamente) republican, deoarece plasează conducerea reală a societății în mâinile celor care sunt guvernați, de fapt a unei părți a lor, şi nu în mâinile celor care guvernează.

Forța este întotdeauna un element trecător al victoriei; după ea, vine imediat ideea de drept. O stăpânire obligată să nu-şi poată învinge duşmanul decât pe câmpul de bătălie va fi în curând distrusă. Adevărata confirmare a legilor politice se găseşte deci în legile penale şi, dacă lipseşte confirmarea, legea îşi pierde, mai devreme sau mai târziu, puterea. Omul care judecă un criminal este într-adevăr stăpânul societății. Or, instituția juraților plasează poporul însuşi, sau măcar o clasă de cetățeni, pe jilțul judecătorului. Instituția juraților pune într-adevăr conducerea societății în mâinile poporului sau ale acestei clase.{195}

În Anglia, juriul este recrutat din statul aristocratic al națiunii. Aristocrația face legile, aplică legile şi judecă abaterile de la lege. (R) Totul se potriveşte: astfel, Anglia

e alcătuită într-adevăr ca o republică aristocratică. În Statele Unite, acelaşi sistem este aplicat întregului popor. Fiecare cetățean american este elector, eligibil şi jurat. (S) Sistemul juraților, aşa cum este el înțeles în America, mi se pare o consecință la fel de directă şi la fel de extremă a dogmei suveranității poporului ca şi votul universal. Sunt două mijloace la fel de importante pentru a face să domnească majoritatea.

Toți suveranii care au vrut să extragă din ei înşişi sursa suveranității lor şi să conducă societatea în loc să se lase conduşi de ea au distrus instituția juraților sau au slăbit-o. Tudorii îi trimiteau la puşcărie pe jurații care nu voiau să condamne, iar Napoleon îi alegea prin agenții săi.

În anul 1828, Bourbonii au restabilit realmente la noi instituția juraților, făcând din hazard arbitrul principal în alegerea juraților. Nu pot să mă împiedic să nu admir neobişnuita înlănțuire a întâmplărilor din această lume. Bonaparte, care pretindea că îşi datorează legitimitatea voinței naționale, a făcut o lege direct contrară suveranității poporului, iar Bourbonii, care susțineau că îşi datorează legitimitatea lor înşişi, au plasat sancțiunea în mâinile poporului.

Legea din 1828 a fost, fără ştirea celor care au făcut-o, un imens progres pentru instituțiile republicane din Franța. Şi s-ar fi observat acest lucru dacă Restaurația nu s-ar fi precipitat ea singură într-o prăpastie şi instituția juraților astfel emancipată ar fi fost suficientă pentru a lega stăpânirea de dorințele claselor mijlocii, din sânul cărora se recruta majoritatea juraților, fără a mai fi nevoie să se recurgă la forță.

Oricât de evidentă ar fi cea mai mare parte dintre adevărurile anterioare, ele nu impresionează toate spiritele şi adeseori printre noi se mai perpetuează o idee confuză despre jurați. Când se doreşte să se ştie din ce elemente trebuie să se compună lista juraților, dezbaterea se mărgineşte la discuția despre capacitatea

şi înțelepciunea celor care sunt chemați să figureze pe ea, ca şi cum n-ar fi vorba decât despre o instituție judiciară. De fapt, mi se pare că asta înseamnă să te preocupi de partea cea mai neînsemnată a subiectului; jurații sunt înainte de toate o instituție politică. Ea trebuie considerată ca o formă a suveranității poporului; ea trebuie respinsă integral când este respinsă suveranitatea poporului sau să fie pusă în relație cu celelalte legi care stabilesc această suveranitate. Juriştii sunt acea parte a națiunii însărcinată să asigure executarea legilor, tot aşa cum Camerele sunt acea parte a națiunii însărcinată să facă legile; şi pentru ca societatea să fie condusă într-o manieră stabilă şi uniformă e necesar ca lista juraților să se lungească sau să se scurteze odată cu cea a electorilor. După părerea mea, acest punct de vedere trebuie să atragă atenția principală a legiuitorilor. Restul e, ca să zic aşa, neglijabil.

Sunt atât de convins că instituția juraților este înainte de toate o instituție politică, încât o consider la fel chiar când e vorba de aplicarea ei în dreptul civil. Acest lucru poate să apară neobişnuit la prima vedere. Iată motivele pentru care gândesc aşa.

Legile sunt întotdeauna şovăitoare dacă nu se sprijină pe moravuri; moravurile reprezintă singura forță rezistentă şi durabilă a unui popor.

Când jurații nu decid decât în procesele penale, poporul nu îi vede acționând decât din când în când şi în cazuri particulare; el se obişnuieşte să se disperseze de ei în scurgerea obişnuită a vieții şi sunt considerați doar un mijloc şi nu singurul mijloc de a obține dreptatea.{196}

Dacă, dimpotrivă, juriul este abilitat şi pentru procesele civile, activitatea lui e mereu vizibilă; el e implicat atunci în interesele tuturor; fiecare doreşte să contribuie la acțiunea lui; el pătrunde în obiceiurile cotidiene; supune spiritul uman formelor sale şi se

confundă, ca să zic aşa, cu însăşi ideea de justiție.

Instituția juraților limitată la dreptul penal este întotdeauna în pericol. O dată introdusă în dreptul civil, ea sfidează timpul şi eforturile umane. Dacă jurații ar fi putut fi eliminați din moravurile englezeşti la fel de uşor ca din legile lor, ei ar fi dispărut încă de pe vremea Tudorilor. Deci instituția juraților în dreptul civil a salvat cu adevărat libertățile în Anglia.

Oricum ar fi aplicată instituția juraților, ea nu va putea să nu exercite o importantă influență asupra caracterului național; dar această influență creşte infinit, pe măsură ce este introdusă mai profund în sfera civilă.

Instituția juraților, şi mai ales în dreptul civil, oferă spiritului tuturor cetățenilor o parte din obişnuințele spiritului judecătoresc; şi aceste obiceiuri sunt tocmai acelea care pregătesc cel mai bine poporul pentru a fi liber.

Se răspândeşte astfel în toate clasele respectul pentru lucrul judecat şi pentru ideea de drept. Eliminați aceste două trăsături şi dragostea pentru independență nu va fi decât pasiune distructivă.

Instituția juraților îi învață pe oameni să practice echitatea. Când îşi judecă vecinul, fiecare se gândeşte că va putea fi judecat la rândul său. Acest lucru este adevărat mai cu seamă în materie de drept civil; aproape nimeni nu se teme că va fi într-o zi obiectul unei anchete penale; dar orice om poate avea un proces.

Jurații îi învață pe oameni să nu dea înapoi în fața responsabilității pentru faptele lor; calitate virilă în afara căreia nu există virtute politică.

Datorită instituției juraților, fiecare cetățean dobândeşte un fel de magistratură; ea îi face pe toți să simtă că au de împlinit datorii față de societate şi că fac parte din putere. Obligându-i pe oameni să se ocupe şi de altceva în afară de propriile lor treburi, se combate egoismul individual, care este o rugină pentru societate.

Este incredibil cât este de utilă instituția juraților în formarea judecății şi în sporirea inteligenței naturale a poporului. În aceasta constă, în opinia mea, avantajul său cel mai mare. Ea trebuie considerată ca o şcoală gratuită, permanent deschisă, unde fiecare jurat vine să-şi învețe drepturile, unde el intră într-o comunicare zilnică cu membrii cei mai instruiți şi mai luminați ai claselor superioare, unde legile îi sunt predate la modul practic şi puse la nivelul inteligenței sale prin eforturile avocaților, prin sfaturile judecătorilor şi prin înseşi patimile părților. Eu cred că inteligența practică şi bunul-simț politic al americanilor pot fi atribuite în principal lungii utilizări a instituției juraților în procesele civile.

Nu ştiu dacă juriul este folositor celor implicați în proces, dar sunt sigur că este foarte util pentru cei care îi judecă. II consider unul din mijloacele cele mai eficiente de care se poate servi societatea pentru educarea poporului.

Ceea ce am spus până acum se aplică tuturor națiunilor, dar iată ceea ce este specific americanilor, şi în general popoarelor democratice.

Am arătat mai sus că într-o democrație, legiuitorii, şi printre ei magistrații, alcătuiesc singurul corp aristocratic apt să modereze agitațiile populației. Această aristocrație nu este susținută de nicio putere materială, ea nu îşi exercită influența conservatoare decât asupra spiritelor.

Or, tocmai în instituția juriului din procesele civile îşi găseşte ea principala sursă de putere.

În procesele penale, în care societatea luptă împotriva unui om, juriul este înclinat să vadă în judecător un instrument pasiv al puterii sociale, şi nu are încredere în părerea sa. Ba mai mult, procesele penale se bazează pe fapte simple pe care bunul-simț le cântăreşte cu uşurință. Pe acest teren juratul şi judecătorul sunt egali.

Nu acelaşi lucru se întâmplă în procesele civile; acolo judecătorul se înfăţişează ca un arbitru dezinteresat al patimilor dintre părţi. Juraţii îl privesc cu încredere şi îl ascultă cu respect, deoarece aici cunoştinţele lui sunt superioare celor pe care le posedă ei. Ei desfăşoară în faţa lor diversele argumente care le-au obosit memoria şi îi călăuzeşte prin labirintul procedural; el circumscrie faptele şi îi învaţă ce răspuns pot da chestiunii de drept. Influenţa lui asupra lor este nelimitată.

Mai trebuie să arăt că nu mă tulbură argumentele despre incompetenţa juraţilor în procesele civile?

În procesele civile, cel puţin atunci când nu e vorba de probe faptice, juriul are doar aparenţa unui corp judiciar.

Juraţii pronunţă sentinţa emisă de judecător. Ei dau acestei sentinţe autoritatea societăţii pe care o reprezintă, iar el pe cea a raţiunii şi a legii. (T) în Anglia şi în America, judecătorul exercită o influenţă asupra destinului proceselor penale pe care judecătorul francez n-a cunoscut-o niciodată. Este uşor de înţeles motivul acestei diferenţe: magistratul englez sau american şi-au format autoritatea în dreptul civil, ei nu fac decât să şi-o exerseze pe altă scenă: nu acolo au dobândit-o.

Sunt cazuri, şi adesea dintre cele mai importante, în care judecătorul american are dreptul să se pronunţe singur.[197] El se găseşte atunci, din întâmplare, în poziţia în care se află de obicei judecătorul francez; dar forţa sa morală este mult mai mare; amintirea juraţilor îl urmăreşte încă, şi vocea sa are aproape tot atâta putere cât şi cea a societăţii al cărei organ erau juraţii. Influenţa sa depăşeşte incinta tribunalului: în relaxarea vieţii private ca şi în treburile vieţii politice, în piaţa publică la fel ca în sânul corpului legiuitor, judecătorul american găseşte întotdeauna în jurul lui pe acei oameni pe care s-a obişnuit să-i considere superiori sub raportul inteligenţei; şi după ce s-a exersat în procese, puterea lui se face simţită în toate pornirile spiritului şi

chiar ale sufletului celor care au fost alături de el pentru a le judeca.

Instituția juriului, care pare a domina drepturile magistraturii, își întărește de fapt imperiul şi nu există nicio țară unde judecătorii să fie atât de puternici, ca aceea unde poporul împarte cu ei privilegiile.

În special cu ajutorul instituției juraților în procesele civile, magistratura americană face să pătrundă, până în ultimele rânduri ale societății, ceea ce eu am numit spiritul legii.

Astfel, instituția juraților care este mijlocul cel mai energic de a realiza domnia poporului este şi mijlocul cel mai eficient pentru a-l învăța să domnească.

Capitolul IX.
DESPRE CAUZELE PRINCIPALE CARE TIND SĂ MENȚINĂ REPUBLICA DEMOCRATICĂ ÎN STATELE UNITE

Republica democratică dăinuie în Statele Unite. Scopul principal al acestei cărți a fost să fac să se înțeleagă cauzele acestui fenomen.

Printre aceste cauze, sunt multe cele lângă care curentul subiectului m-a adus în pofida voinței mele şi pe care le-am indicat în trecere, de la distanță. De altele n-am putut să mă ocup; şi cele asupra cărora mi-am permis să mă opresc le-am îngropat în detalii.

M-am gândit că, înainte de a merge mai departe şi de a discuta despre viitor, trebuie să reunesc într-un cadru precis toate motivele care explică prezentul.

În acest rezumat voi fi succint, deoarece voi avea grijă să nu amintesc decât sumar cititorului ceea ce el ştie deja, iar dintre faptele pe care n-am apucat încă să le expun, le voi alege doar pe cele principale.

Cred că toate cauzele care contribuie la menținerea republicii democratice în Statele Unite se pot reduce la trei:

Prima este situația deosebită şi întâmplătoare în care Providența a plasat Statele Unite.

A doua provine din legi.

A treia decurge din obiceiuri şi moravuri.

DESPRE CAUZELE ACCIDENTALE ŞI PROVIDENȚIALE CARE CONTRIBUIE LA MENȚINEREA REPUBLICII DEMOCRATICE ÎN STATELE UNITE

Uniunea n-are vecini. – Nu are o capitală mare. – Americanii au în favoarea lor şansa naşterii. – America e o țară pustie. – În ce fel această împrejurare contribuie puternic la menținerea republicii democratice. – Cum se populează pustiurile Americii. – Aviditatea americanilor de a pune mâna pe spațiile Lumii Noi. – Influența bunăstării materiale asupra opiniilor politice ale americanilor.

Există mii de circumstanțe independente de voința omului care, în Statele Unite, fac ca republica să fie dezinvoltă. Unele sunt cunoscute, altele sunt uşor de cunoscut; mă voi mărgini să le expun pe cele principale.

Americanii n-au vecini şi în consecință nu se tem de mari războaie, de crize financiare, de distrugeri sau de cuceriri, n-au nevoie de impozite mari, de armată numeroasă, de mari generali; nu au a se teme de un flagel mai teribil pentru republici decât toate acestea la un loc: gloria militară.

Cum să negi extraordinara influență exercitată de gloria militară asupra spiritului poporului? Generalul Jackson, pe care americanii l-au ales de două ori pentru a fi în fruntea lor, este un om cu un caracter violent şi cu aptitudini mediocre: de-a lungul carierei sale n-a dovedit prin nimic că ar avea calitățile necesare pentru a guverna un popor liber; majoritatea claselor luminate din Uniune i-a fost întotdeauna potrivnică. Cine l-a plasat pe jilțul prezidențial şi îl menține acolo? Amintirea unei victorii de acum douăzeci de ani sub zidurile oraşului New Orleans; or această victorie de la New Orleans este o faptă de arme absolut obişnuită despre care nu poți vorbi multă vreme decât într-o țară în care nu se duc bătălii; şi poporul care se lasă astfel fermecat de prestigiul gloriei este, fără îndoială, cel mai rece, mai calculat, mai puțin militar şi, dacă mă pot exprima astfel, cel mai prozaic popor din lume.

America n-are o mare capitală[198] a cărei influență directă sau indirectă să se poată face simțită pe toată

întinderea teritoriului; ceea ce eu consider a fi una din primele cauze ale menținerii instituțiilor republicane în Statele Unite. În oraşe, oamenii nu pot fi împiedicați să se pună de acord, să se ațâțe unii pe alții, să ia hotărâri subite şi pasionale. Oraşele alcătuiesc mari ansambluri ai cărui membri sunt toți locuitorii. Poporul exercită o influență considerabilă asupra funcționarilor săi şi deseori îşi manifestă voința fără intermediari.

A supune provinciile capitalei înseamnă a plasa destinele întregii țări nu doar în mâinile unei părți a poporului, ceea ce nu e corect, ci în mâinile poporului care acționează de capul său, ceea ce e foarte periculos. Preponderența oraşelor mari aduce deci o gravă atingere sistemului reprezentativ. Aşa cad republicile moderne în metehnele republicilor antice, care au dispărut pentru că n-au cunoscut acest sistem.

Mi-ar fi uşor să enumăr aici mai multe cauze secundare care au favorizat întemeierea şi asigură menținerea republicii democratice în Statele Unite. Dar în această mulțime de circumstanțe fericite, două sunt cele principale şi mă grăbesc să le arăt.

Am spus mai înainte că văd în originea americanilor, în ceea ce eu numesc punctul lor de plecare, prima şi cea mai eficientă dintre toate cauzele cărora le poate fi atribuită prosperitatea actuală a Statelor Unite. Americanii au de partea lor norocul din naştere: părinții lor au adus pe vremuri pe pământul pe care îl locuiesc egalitatea condițiilor şi a cunoştințelor, de unde într-o zi republica democratică a țâşnit ca dintr-un izvor natural. Şi asta nu e totul: ei au lăsat moştenire urmaşilor lor, odată cu starea socială republicană, obiceiuri, idei şi moravuri dintre cele mai potrivite pentru înflorirea republicii. Când mă gândesc la ceea ce a produs acest fapt original, mi se pare că văd întregul destin al Americii întruchipat în primul puritan care a descins pe țărmul ei, tot aşa cum întreaga rasă umană poate fi identificată cu primul om.

Printre împrejurările fericite care, de asemeni, au favorizat întemeierea şi asigură menținerea republicii democratice în Statele Unite, prima ca importanță este însăşi alegerea țării pe care o locuiesc americanii. Părinții lor le-au lăsat moştenire dragostea pentru libertate şi egalitate, dar Dumnezeu însuşi, dându-le un continent nețărmurit, le-a acordat mijloacele de a rămâne mult timp egali şi liberi.

În general, bunăstarea tuturor favorizează stabilitatea oricărei guvernări, dar în special a celor democratice întemeiate pe hotărârile majorității şi mai ales pe hotărârile celor mai expuşi nevoilor. Când poporul guvernează e necesar ca el să fie fericit pentru ca să nu tulbure statul. Mizeria populară produce aceleaşi efecte ca ambițiile regale. Or, independent de legi, cauzele materiale care produc bunăstarea sunt mai numeroase în America decât în oricare altă țară a lumii, în oricare epocă istorică. În Europa, scopul ultim al legilor bune este să producă bunăstarea, în America tot efortul legilor proaste nu o poate împiedica să apară.

În Statele Unite, nu doar legislația este democratică, natura însăşi este favorabilă poporului.

Unde poate fi găsit, printre amintirile speciei umane, ceva asemănător cu ceea ce se petrece sub ochii noştri în America de Nord?

Vestitele societăți ale antichității au fost toate întemeiate în condițiile încercuirii de către popoare vrăjmaşe, care au trebuit învinse pentru a le ocupa locul. Înşişi modernii au găsit, în câteva locuri ale Americii de Sud, ținuturi vaste locuite de popoare mai puțin luminate decât ei, dar care îşi însuşiseră pământul cultivându-l. Pentru a întemeia noile state au trebuit să distrugă sau să înrobească numeroase populații şi civilizația a roşit de pe urma victoriilor lor.

Dar America de Nord nu era locuită decât de triburi rătăcitoare care nu utilizau bogățiile naturale ale solului. America era încă, vorbind la propriu, un

continent pustiu, un pământ gol care îşi aştepta locuitorii.

Totul este extraordinar la americani, starea socială ca şi legile lor; dar mai extraordinar este pământul pe care s-au aşezat.

Când Creatorul a dat oamenilor pământul, acesta era tânăr şi inepuizabil, dar omul era slab şi ignorant; şi când au învățat să tragă foloase de pe urma comorilor din sânul lui, îl ocupaseră complet şi nu peste mult timp au început să se lupte pentru a dobândi dreptul de a poseda un adăpost şi de a se odihni în libertate.

Atunci a fost descoperită America, parcă Dumnezeu ar fi ținut-o în rezervă, făcând-o să apară de sub apele potopului.

Ea oferă, ca în primele zile ale creației, fluvii al căror izvor nu seacă, întinderi înverzite şi revene, câmpii nețărmurite care n-au fost încă atinse de plugul truditorului. În această situație ea nu se mai oferă omului izolat, ignorant şi barbar al primelor timpuri, ci omului care stăpâneşte cele mai importante taine ale naturii, unit cu semenii săi, instruit cu experiența a cincizeci de secole.

În momentul în care vorbesc, treisprezece milioane de europeni prosperă liniştiți pe întinderile fertile cărora nu le cunosc cu precizie nici resursele, nici dimensiunile. Trei sau patru mii de soldați împing din fața lor neamul nomad al indigenilor; în spatele oamenilor înarmați înaintează tăietorii de lemne care străpung pădurile, gonesc fiarele sălbatice, cercetează cursul râurilor şi pregătesc marşul triumfal al civilizației prin deşert.

Adeseori, m-am referit în această lucrare la bunăstarea materială de care se bucură americanii; am considerat-o a fi unul din principalele motive ale succesului legilor lor. Acest motiv a fost descris de mulți alții înaintea mea; e singurul care, putând fi perceput de europeni, a devenit cunoscut printre noi. Nu am să dezvolt un subiect atât de des tratat şi atât de bine

înțeles; am să adaug doar câteva fapte noi.

Se consideră, în general, că pustiurile Americii sunt populate de emigranți europeni, care vin în fiecare an pe țărmurile Lumii Noi, în timp ce populația americană creşte şi se înmulțeşte pe pământul ocupat de părinți; e o mare greşeală. Europeanul care ajunge în Statele Unite e fără prieteni şi adesea fără mijloace; pentru a trăi este obligat să-şi vândă serviciile şi rar poate fi văzut depăşind marea zonă industrială care se întinde pe țărmul oceanului. Pământul nu poate fi desțelenit fără capital, sau fără credit; înainte de a se aventura în mijlocul pădurilor, trupul trebuie să se adapteze rigorilor noului climat. Abandonând locul în care s-au născut, americanii pleacă în fiecare zi să-şi creeze departe întinse domenii. Astfel, europeanul îşi părăseşte coliba pentru a locui pe malul Atlanticului, iar americanul născut pe aceste locuri se înfundă, la rândul său, în singurătățile Americii Centrale. Această dublă mişcare a emigrației nu se opreşte niciodată: ea începe în sânul Europei, urmează pe marele ocean, continuă în singurătatea Lumii Noi. Milioane de oameni se deplasează în acelaşi timp spre acelaşi punct al orizontului: limba, religia, moravurile lor diferă, dar scopul este comun. Li s-a spus că bogăția este undeva spre Vest şi se grăbesc într-acolo. Ce vor face, în ce loc anume se vor opri? Nu ştiu nici ei, dar merg înainte conduşi de degetul lui Dumnezeu.

Nimic nu se poate compara cu această continuă deplasare a speciei umane, decât poate ceea ce s-a întâmplat la căderea Imperiului roman. Şi atunci, ca şi acum, oamenii alergau ca o turmă spre acelaşi punct şi se înfruntau tumultuos în aceleaşi locuri; dar planurile Providenței erau altele. Atunci Dumnezeu a vrut să distrugă; astăzi el vrea să creeze. Fiecare nou-venit aducea cu sine distrugerea şi moartea; astăzi fiecare poartă cu sine germenii prosperității şi ai vieții.

Consecințele îndepărtate ale acestei migrații

americane spre Occident sunt încă ascunse de viitor, dar rezultatele imediate sunt uşor de observat: o parte din vechii locuitori pleacă din statele în care s-au născut, şi aceste state se populează foarte lent, deci îmbătrânesc; astfel, în Connecticut, sunt cincizeci şi nouă de locuitori pe mila pătrată, populaţia crescând în ultimii patruzeci de ani doar cu o pătrime, în timp ce, în Anglia, ea a sporit cu o treime în aceeaşi perioadă. Astfel, emigrantul din Europa ajunge întotdeauna într-o ţară pe jumătate plină, unde industria are nevoie de braţe de muncă; devine un muncitor înstărit; fiul său îşi va căuta norocul într-o ţară pustie şi va deveni un proprietar bogat. Primul strânge capitalul pe care cel de al doilea îl pune în valoare, şi nici străinul, nici localnicul nu sunt săraci.

În Statele Unite, legislaţia favorizează cât poate diviziunea proprietăţii; dar o cauză mai importantă decât legislaţia împiedică divizarea peste măsură a proprietăţii.[199] Acest lucru e evident în statele care, în sfârşit, se umplu. Massachusetts este ţinutul cel mai populat al Uniunii; acolo sunt optzeci de locuitori pe mila pătrată, ceea ce e infinit mai puţin decât în Franţa, unde pe acelaşi spaţiu sunt o sută şaizeci şi doi.

Cu toate acestea, în Massachusetts rar se mai împart micile domenii. În general, primul născut ia pământul; ceilalţi îşi caută norocul în deşert.

Legea a abolit dreptul primului născut; dar se poate spune că Providenţa l-a restabilit fără ca cineva să aibă a se plânge şi de astă dată nu impietează asupra dreptăţii.

Printr-un singur fapt se poate constata cât de mare este numărul celor care părăsesc astfel Noua Anglie pentru a-şi muta căminul în pustiu. Am fost asiguraţi că în 1830, dintre membrii Congresului, treizeci şi şase erau născuţi în micul stat Connecticut. Populaţia din Connecticut, care nu este decât a patruzeci şi treia parte din cea a Statelor Unite, furnizează o optime din

reprezentanții săi.

Dar statul Connecticut trimite doar cinci deputați în Congres: ceilalți treizeci şi unu sunt reprezentanții noilor state din Vest. Dacă aceşti treizeci şi unu de indivizi ar fi rămas în Connecticut, în loc să fie nişte proprietari bogați ar fi fost în continuare doar nişte plugari neînsemnați, fără a putea intra în viața politică şi, departe de a deveni nişte legiuitori utili, ar fi fost nişte cetățeni periculoşi.

Aceste considerații sunt prezente şi în spiritul americanilor. „Fără îndoială – scrie cancelarul Kent în al său *Commentaries on American Law* (vol. IV, p. 380) – că divizarea domeniilor ar produce mari rele dacă ar fi dusă până la ultimele consecințe, când fiecare bucată de pământ n-ar mai fi suficientă pentru întreținerea unei familii; dar aceste inconveniente n-au fost niciodată resimțite în Statele Unite şi vor mai trece multe generații până când se va întâmpla aşa ceva. Imensa întindere a pământului nelocuit, abundența teritoriilor cu care ne învecinăm şi mişcarea necontenită a migrației care, pornind de la țărmul Atlanticului, se îndreaptă mereu spre interiorul țării, sunt şi vor fi suficiente încă mult timp pentru a împiedica fărâmițarea moştenirilor.”

Ar fi dificil de descris aviditatea cu care americanul se aruncă asupra acestei prăzi imense pe care i-o întinde norocul. Pentru a şi-o însuşi, el înfruntă fără teamă săgeata indianului şi bolile deşertului; tăcerea pădurilor nu-l uimeşte, apropierea fiarelor sălbatice nu-l înfioară; îl imboldeşte o pasiune mai puternică decât dragostea pentru viață. În fața lui se întinde un continent care parcă nu are granițe şi s-ar putea spune că, de frică să nu-şi piardă locul, se grăbeşte împins de teama de a nu ajunge prea târziu. Am vorbit despre emigrația din statele mai vechi; dar ce să mai spun despre cele noi? Nu sunt cincizeci de ani de când a fost întemeiat statul Ohio; majoritatea locuitorilor săi a văzut lumina zilei în altă parte; capitala nu are încă treizeci de ani de

existență și o imensă întindere de câmpuri pustii îi acoperă încă teritoriul, și cu toate acestea populația din Ohio s-a pus în mișcare spre Vest; o mare parte dintre cei care coboară în pășunile fertile din Illinois sunt locuitori ai statului Ohio. Acești oameni și-au părăsit întâi patria pentru a trăi mai bine; părăsesc a doua patrie pentru a trăi și mai bine; mai peste tot dau de bogăție, dar nu de fericire. La ei, dorința de bunăstare a devenit o patimă neliniștită și aprigă care crește pe măsura satisfacerii ei. La început, au rupt legăturile care îi țineau lângă pământul natal, iar de atunci nu și-au format altele. Pentru ei, emigrația a fost întâi o nevoie; astăzi ea a devenit în ochii lor un fel de joc de noroc, pe care îl practică atât de dragul emoțiilor, cât și al câștigului.

Uneori omul se deplasează atât de repede, încât deșertul reapare în urma lui. Pădurea n-a făcut decât să se încovoaie sub picioarele lui, și cum a trecut se ridică la loc. Parcurgând noile state din Vest se întâmplă ades să găsești în mijlocul pădurii locuințe abandonate; uneori, în cea mai adâncă singurătate, dai de rămășițele unei cabane și, străbătând acest început de desțelenire, care depune mărturie în același timp și despre puterea și despre inconsecvența umană, rămâi uimit. Printre câmpurile părăginite, printre ruinele vechi de o zi, pădurea seculară nu contenește să zămislească vlăstare noi, animalele pun din nou stăpânire pe imperiul lor; parcă râzând, natura acoperă cu ramuri verzi și cu flori vestigiile omenești și se grăbește să facă să dispară urma lor trecătoare.

Îmi amintesc că, traversând unul din cantoanele pustii de care e plin încă statul New York, am ajuns pe malurile unui lac înconjurat de păduri, ca la începutul lumii. O mică insulă se ridica din mijlocul apelor. Pădurea care o acoperea își întinsese frunzișul în așa fel încât ascundea complet malurile. Pe malul lacului nimic nu mărturisea prezența omului; doar la orizont se putea

observa o coloană de fum care, perpendiculară de la vârfurile copacilor până la nori, părea mai curând că atârnă din cer, nu că urcă spre el.

O pirogă indiană era trasă pe plajă; am profitat de ea ca să mă duc să vizitez insula care îmi atrăsese la început atenția şi curând am ajuns la țărm. Întreaga insulă alcătuia una din acele splendide singurătăți ale Lumii Noi, care aproape că îl fac pe omul civilizat să regrete viața primitivă. O vegetație viguroasă anunța prin splendorile ei bogăția incomparabilă a solului. Domnea acolo, ca în toate pustiurile Americii de Nord, o linişte profundă care nu era întreruptă decât de uguitul monoton al porumbeilor sau de loviturile ciocănitoarelor pe scoarța copacilor. Nu-mi venea să cred că aici au locuit vreodată oameni, într-atât părea că natura s-a abandonat sieşi; dar ajuns în centrul insulei, mi s-a părut deodată că văd urme omeneşti. Am cercetat atunci cu atenție toate obiectele dimprejur şi, în curând, n-am mai avut îndoieli că un european şi-a găsit un refugiu pe aici. Dar cât de modificată era lucrarea sa! Pe lemnele tăiate în grabă ca să-şi facă un adăpost crescuseră deja mlădițe. Împrejmuirea sa devenise un gard viu şi cabana se transformase într-u tufiş. În mijlocul acestor arbuşti se mai puteau observa câteva pietre înnegrite de foc, răspândite în jurul unei grămezi de cenuşă; probabil că aici fusese căminul; coşul dărâmându-se, îl acoperise cu resturi. Un timp am admirat în tăcere forța naturii şi slăbiciunea omului; şi când a trebuit să mă retrag din aceste locuri vrăjite, repetam încă cu tristețe: uite, deja în ruine!

În Europa, ne-am obişnuit să considerăm că neliniştea spiritului, dorința nemăsurată de bogăție, dragostea extremă față de independență sunt o primejdie socială. Dar tocmai acestea garantează republicilor americane un viitor îndelungat şi liniştit. Fără aceste pasiuni neliniştite, populația s-ar concentra în anume locuri şi în curând ar avea, ca la noi, nevoi

dificil de satisfăcut. Fericită țară, Lumea Nouă, unde viciile omului sunt aproape la fel de utile societății ca şi virtuțile!

Acestea exercită o mare influență asupra modului cum sunt judecate acțiunile umane în cele două emisfere. Adeseori, americanii consideră o iscusință lăudabilă ceea ce noi numim patimă de profit şi văd o anume laşitate a inimii în ceea ce noi considerăm a fi o temperanță a dorințelor.

În Franța, simplitatea gusturilor, blândețea moravurilor, spiritul de familie şi dragostea față de locul naşterii sunt considerate marile garanții ale liniştii şi fericirii statului; dar în America nimic nu pare a fi mai dăunător societății decât asemenea virtuți. Francezii din Canada, care au păstrat cu fidelitate tradiția vechilor moravuri, găsesc de pe acum că e greu de trăit pe teritoriul lor şi acest mic popor care abia s-a născut va cădea curând pradă păcatelor vechilor națiuni. În Canada, oamenii cei mai luminați, cei mai patrioți, mai umani fac eforturi extraordinare ca să dezguste poporul de fericirea simplă, care deocamdată le e suficientă. Ei preamăresc avantajele bogăției, deşi printre noi ar lăuda poate farmecul onestității modeste, şi se străduiesc să stârnească pasiunile umane mai mult decât fac alții în alte părți pentru a le potoli. Să schimbi plăcerile pure şi liniştite pe care patria le oferă şi celui sărac, pe satisfacțiile sterile pe care le dă bunăstarea sub un cer străin; să fugi din căminul părintesc şi de lângă cimitirele unde îți odihnesc strămoşii; să-i părăseşti pe cei vii şi pe cei morți de dragul bogăției, nimic nu merită în ochii lor mai multe laude.

În zilele noastre, America oferă oamenilor întinderi mereu mai vaste decât capacitatea lor de a le pune în valoare.

În America nu vor fi niciodată prea mulți oameni capabili, pentru că, în timp ce toate aptitudinile pot fi utile celui care le posedă, ele se întorc şi în folosul celui

care nu le are. Noile nevoi nu sunt de temut, pentru că toate nevoile pot fi satisfăcute fără efort; nu trebuie să existe teama de a naşte prea multe pasiuni, deoarece toate pasiunile îşi găsesc un suport facil şi folositor; acolo oamenii nu pot deveni prea liberi, pentru că nu sunt aproape niciodată ispitiți să folosească în mod rău libertatea.

În zilele noastre, republicile americane sunt preocupate de un comerț prosper la fel ca asociațiile de negustori alcătuite pentru exploatarea în comun a pământurilor nedesțelenite din Lumea Nouă.

Pasiunile care îi tulbură în profunzime pe americani sunt pasiunile comerciale şi nu cele politice, sau mai degrabă ei aduc în politică pasiunile din negoț. Le place ordinea în afara căreia afacerile nu prosperă, şi apreciază în special armonia moravurilor care stă la baza bunelor case de comerț; preferă bunul-simț creator de mari averi geniului care adeseori le risipeşte; ideile generale înspăimântă spiritul obişnuit cu calcule pozitive şi, pentru ei, practica este deasupra teoriei.

Trebuie să mergi în America pentru a înțelege ce influență puternică exercită bunăstarea materială asupra acțiunilor politice şi chiar asupra opiniilor care ar trebui să se supună doar rațiunii. Mai ales printre străini se verifică acest adevăr. Majoritatea emigranților europeni aduce în Lumea Nouă această iubire sălbatică pentru independență şi schimbare, care se naşte atât de des din mijlocul mizeriilor noastre. Am întâlnit uneori în Statele Unite europeni care au fost nevoiți să-şi părăsească țara din cauza opiniilor politice. Toți m-au uimit cu vorbele lor, dar unul dintre ei mai mult decât oricare. Traversam unul dintre districtele cele mai izolate din Pennsylvania, noaptea m-a surprins pe drum şi am cerut adăpost la uşa unui plantator bogat; era un francez. M-a aşezat în fața căminului şi ne-am apucat să discutăm liber, aşa cum fac oamenii care se întâlnesc într-o pădure la două mii de leghe de locul unde au

văzut lumina zilei. Ştiam că, acum patruzeci de ani, gazda mea fusese un mare partizan al egalităţii şi un înflăcărat demagog. Numele său a rămas în istorie.

Am fost deci în mod straniu surprins ascultându-l vorbind despre dreptul de proprietate aşa cum ar face-o un economist, era să zic un proprietar; vorbea despre necesara ierarhie pe care o stabileşte averea printre oameni, despre ascultarea faţă de legea stabilită, despre influenţa bunelor moravuri într-o republică şi despre sprijinul pe care ideile religioase îl conferă ordinii şi libertăţii, i s-a întâmplat chiar să citeze, ca din greşeală, în sprijinul uneia din ideile sale politice, autoritatea lui Isus Cristos.

Ascultându-l, admiram imbecilitatea raţiunii umane. Un lucru e adevărat sau fals: cum să-l descoperi în vârtejul incertitudinilor ştiinţifice şi al diverselor lecţii ale experienţei? Apare un fapt nou care mă face să am toate îndoielile. Eram sărac, iată-mă bogat; măcar dacă bunăstarea, modificându-mi purtarea, mi-ar lăsa liberă judecata! Dar nu e aşa, şi opiniile mi se schimbă odată cu averea şi, în împrejurarea fericită de care profit, descopăr într-adevăr raţiunea determinantă, care până atunci îmi lipsise.

Influenţa bunăstării se exercită mai nestăpânit asupra americanilor, decât asupra străinilor. Americanul a văzut întotdeauna cum ordinea şi prosperitatea tuturor se înlănţuiesc păstrând cadenţa; nu-şi imaginează că ele ar putea exista separat; n-are nimic de uitat şi nimic de pierdut, din educaţia lui elementară, ca atâţia europeni.

Totuşi, în Statele Unite, societatea politică se agită mereu. Dar mişcarea e lentă şi măsurată. Ea influenţează amănuntele şi nu ansamblul destinului general. Se referă mai mult la oameni decât la principii. Se doreşte mereu îmbunătăţirea dar, din cauza fricii de răsturnare, dorinţa de mai bine e însoţită de teama de mai rău.

Ce aş mai putea adăuga pentru a face în cele din urmă înțeles gândul meu? *Majoritatea* oamenilor din America trece prin ceea ce au trecut atâția republicani francezi sub Imperiu şi unii liberali în zilele noastre. Ei descoperă, în cele din urmă, că societatea e bună, sau că acest lucru nu are importanță, din moment ce lor le merge bine.

DESPRE INFLUENȚA LEGILOR ASUPRA MENȚINERII REPUBLICII DEMOCRATICE ÎN STATELE UNITE

Trei cauze principale ale menținerii republicii democratice. – Forma federală. – Instituțiile comunale. – Puterea judecătorească.

Scopul principal al acestei cărți a fost cel de a face cunoscute legile din Statele Unite; dacă țelul a fost atins, cititorul a putut să-şi dea seama singur care sunt acele legi ce acționează în favoarea menținerii societății democratice şi care sunt acelea care o pun în pericol. Dacă n-am izbutit de-a lungul unei cărți, voi reuşi cu atât mai puțin într-un singur capitol.

Nu vreau deci să refac drumul pe care l-am parcurs deja şi câteva rânduri îmi vor fi suficiente pentru a rezuma.

Trei lucruri contribuie, mai mult decât altele, la menținerea republicii democratice în Lumea Nouă:

Primul este forma federală pe care au adoptat-o americanii şi care permite Uniunii să se bucure de puterea unei mari republici şi de securitatea uneia mici.

Consider că al doilea e alcătuit din instituțiile comunale care moderează despotismul majorității, dând în acelaşi timp poporului gustul libertății şi arta de a fi liber.

Al treilea se regăseşte în constituirea puterii judecătoreşti. Am arătat cum sunt folosite tribunalele pentru a corecta abaterile de la democrație, şi cum, fără

să poată opri elanurile majorității, reuşesc să le încetinească şi să le dirijeze.

DESPRE INFLUENȚA MORAVURILOR ASUPRA MENȚINERII REPUBLICII DEMOCRATICE ÎN STATELE UNITE

Am spus mai înainte că eu consider că moravurilor li se poate atribui, într-o mare măsură, menținerea republicii democratice în Statele Unite.

Prin noțiunea de *moravuri* înțeleg aici semnificația pe care cei vechi o dădeau cuvântului *mores:* n-o aplic doar moravurilor propriu-zise cum ar putea fi denumite obiceiurile inimii, ci şi diferitelor noțiuni pe care le posedă oamenii, diferitelor opinii care circulă printre ei şi ansamblului de idei care alcătuiesc obişnuințele spiritului.

Deci, înțeleg prin acest cuvânt întreaga stare morală şi intelectuală a societății. Scopul meu nu este cel de a zugrăvi un tablou al moravurilor americane; mă mărginesc acum să le descopăr pe acelea care favorizează menținerea instituțiilor politice.

DESPRE RELIGIE, CONSIDERATĂ CA O INSTITUȚIE POLITICĂ. CUM SERVEŞTE EA CU AUTORITATE LA MENȚINEREA REPUBLICII DEMOCRATICE LA AMERICANI

America de Nord, locuită de oameni care profesează un creştinism democratic şi republican. – Venirea catolicilor. – De ce, în zilele noastre, catolicii alcătuiesc clasa cea mai democratică şi mai republicană.

Pe lângă fiecare religie există o opinie politică care i se alătură prin afinitate.

Lăsați spiritul uman să-şi urmeze chemarea şi el va

găsi modalități prin care să uniformizeze societatea politică şi spațiul divin; va încerca, dacă mi-e permis să afirm, să *armonizeze* cerul cu pământul.

Cea mai mare parte a Americii engleze a fost populată de oameni care, după ce s-au sustras autorității papale, nu s-au supus nici unei supremații religioase; au adus deci în Lumea Nouă un creştinism pe care nu l-aş putea descrie mai bine altfel, decât numindu-l democratic şi republican; astfel instituirea republicii şi a democrației a fost favorizată în toate sferele de activitate. De la început, principiul politic şi religia au fost în acord şi de atunci n-au încetat să fie.

Cam în urmă cu cincizeci de ani, Irlanda a început să dea Statelor Unite o populație catolică. Dinspre partea sa, şi catolicismul american a făcut prozeliți; sunt astăzi în Uniune mai mult de un milion de creştini care profesează adevărurile Bisericii romane.

Aceşti catolici demonstrează o mare fidelitate în practica cultului lor şi sunt plini de ardoare şi zel în credință; cu toate acestea ei formează clasa cea mai republicană şi mai democratică din Statele Unite. Acest fapt surprinde la început, dar gândirea îi descoperă uşor cauzele.

Deşi pretinde ascultarea pasivă în materie de dogme, dintre toate doctrinele religioase creştinismul este cel mai favorabil libertății, pentru că el nu se adresează decât spiritului şi inimii celor pe care vrea să îi supună. Nicio religie n-a disprețuit atât folosirea forței materiale, ca religia lui Isus Cris tos. Or, acolo unde forța materială nu este la mare cinste, tirania nu poate dura. Astfel, se vede cum despotismul n-a putut fi întemeiat printre creştini. A existat doar provizoriu şi precar. Când susținem că o națiune creştină este sclavă, o judecăm în comparație cu un popor creştin. Dacă o vom compara cu un popor păgân, ni se va părea liberă.

O afirmație asemănătoare se poate face despre egalitate.

Orice interpretare i s-ar da, dintre toate doctrinele religioase creştinismul este cel mai favorabil egalității. Doar religia lui Isus Cristos a considerat că singura măreție a omului constă în împlinirea datoriilor sale şi că oricine poate ajunge la această măreție, singura religie care e gata să accepte drept un fapt aproape divin sărăcia şi nefericirea.

Cred că e greşit să se considere religia catolică un inamic natural al democrației. Dimpotrivă, dintre diferitele doctrine creştine, catolicismul mi se pare cel mai favorabil egalizării condițiilor. La catolici, societatea religioasă se compune doar din două elemente: preotul şi oamenii. Preotul e singurul care e situat deasupra credincioşilor; sub el toți sunt egali.

În privința dogmelor, catolicismul consideră toate inteligențele la acelaşi nivel; el constrânge pe învățat ca şi pe ignorant la riturile aceleiaşi credințe; pe omul de geniu la fel şi pe cel obişnuit; impune aceleaşi practici celui sărac ca şi celui bogat, obligă la aceeaşi sobrietate pe cel puternic şi pe cel slab; nu cedează în fața nici unui muritor şi, aplicând tuturor aceeaşi măsură, contopeşte toate clasele societății la picioarele aceluiaşi altar, aşa cum sunt contopite în fața lui Dumnezeu.

Dacă catolicismul îl obligă pe credincios la supunere, nu-l predispune la inegalitate. Aş spune contrarul despre protestantism care, în general, îi poartă mai puțin pe oameni către egalitate, cât spre independență.

Catolicismul este ca o monarhie absolută. Eliminați-l pe principe şi condițiile sunt mai egale decât într-o republică.

S-a întâmplat ades ca preotul catolic să iasă din sanctuar pentru ca să apară ca o putere în societate, instalându-se în ierarhia socială; atunci a folosit uneori influența sa religioasă pentru a asigura durata ordinii politice din care făcea parte; atunci au putut fi văzuți catolici – partizani ai aristocrației prin spirit religios.

Dar dacă preoții sunt ținuți la distanță sau se

distanțează de guvernare, cum se întâmplă în Statele Unite, nu există oameni care, prin credința lor, să fie mai dispuşi decât catolicii să transpună în lumea politică ideea egalității condițiilor.

Catolicii din Statele Unite nu sunt atraşi violent, prin natura credinței lor, spre opiniile democratice şi republicane, dar nu sunt adversarii lor naturali şi poziția lor socială ca şi numărul lor mic îi determină să le îmbrățişeze.

Cei mai mulți catolici sunt săraci şi pentru ca ei înşişi să ajungă la putere e nevoie să ajungă la putere toți cetățenii. Catolicii sunt în minoritate şi au nevoie ca toate drepturile să le fie respectate, pentru a avea garanția că şi le vor exercita liberi pe ale lor. Aceste două cauze îi împing, chiar fără voie, către doctrine politice pe care le-ar fi adoptat probabil cu mai puțină înflăcărare, dacă ar fi fost bogați şi majoritari.

Clericii catolici din Statele Unite n-au încercat deloc să se împotrivească acestei tendințe politice; ei se străduiesc mai curând s-o justifice. Preoții catolici din America au împărțit sfera intelectuală în două jumătăți: într-una au rămas dogmele revelate cărora li se supun fără discuție; în cealaltă au plasat adevărul – politic, considerând că acesta a fost abandonat de Dumnezeu căutărilor libere ale omului. Astfel, catolicii din Statele Unite sunt în acelaşi timp supuşii cei mai fideli şi cetățenii cei mai independenți din lume.

Se poate deci afirma că, în Statele Unite, nu există nicio doctrină religioasă care să-şi arate ostilitatea față de instituțiile democratice şi republicane. Toți clericii vorbesc la fel; opiniile sunt de acord cu legile şi, ca să spunem aşa, doar un singur curent domneşte asupra spiritului uman.

Locuiam temporar într-unul din marile oraşe ale Uniunii, când am fost invitat să asist la o reuniune politică al cărei scop era ajutorarea polonezilor, trimițându-li-se arme şi bani.

Într-o sală mare, pregătită să-i primească, se adunaseră două până la trei mii de persoane. Curând, un preot în veşminte eclesiastice avansă pe estrada destinată oratorilor. După ce se descoperiră, oamenii îl ascultară în tăcere, stând în picioare:

„Dumnezeule atotputernic! Dumnezeu al armelor! Tu care ai susținut inimile şi ai îndreptat brațul părinților noştri când aceştia susțineau dreptul sacru al independenței lor naționale; Tu care i-ai făcut să înfrângă odioasa opresiune şi ai dat poporului nostru binefacerile păcii şi libertății, O, Doamne! întoarce-ți privirea binevoitoare către cealaltă emisferă, priveşte cu compasiune un popor eroic care luptă astăzi, ca şi noi ieri, pentru apărarea aceloraşi drepturi: Doamne, care i-ai făcut pe toți oamenii egali, nu îngădui ca despotismul să-ți strice lucrarea şi să mențină inegalitatea pe pământ. Dumnezeule atotputernic! Veghează la destinul polonezilor, fă-i demni să fie liberi; înțelepciunea ta să vegheze reuniunile lor, forța ta să sălăşluiască în brațul lor; răspândeşte frica printre duşmanii lor, dezbină puterile care pun la cale prăbuşirea lor şi nu îngădui ca nedreptatea, la care întreaga lume a fost martoră acum cincizeci de ani, să se înfăptuiască astăzi. Doamne, care ții în mâna ta puternică inima popoarelor ca şi pe cea a oamenilor, dă aliați cauzei sacre a dreptății, fă ca națiunea franceză să se ridice în sfârşit şi, părăsind odihna în care o țin conducătorii săi, să vină să lupte încă o dată pentru libertatea lumii!

O, Doamne! Nu-ți întoarce de la noi chipul tău; îngăduie-ne să rămânem poporul cel mai credincios şi cel mai liber.

Dumnezeule atotputernic, împlineşte astăzi ruga noastră; salvează-i pe polonezi. Ne rugăm în numele preaiubitului tău Fiu, Domnul nostru Isus Cristos, care a murit pe cruce pentru mântuirea tuturor oamenilor. Amin.”

Toată lumea a repetat *Amin* cu reculegere.

INFLUENȚA INDIRECTĂ EXERCITATĂ DE CREDINȚELE RELIGIOASE ASUPRA SOCIETĂȚII POLITICE ÎN STATELE UNITE

Morala creştinismului se regăseşte în toate sectele. – Influența religiei asupra moralei americanilor. – Respectul legăturilor matrimoniale. – în cefei religia restrângeântre anumite limite, imaginația americanilor şi le atenuează pasiunea de a inova. – Opinia americanilor despre utilitatea politică a religiei. – Eforturile lor de a-i răspândi şi de a-i asigura imperiul.

Tocmai am arătat care este, în Statele Unite, acțiunea directă a religiei asupra politicii. Influența ei indirectă mi se pare mult mai puternică, chiar când nu vorbeşte despre libertate, învățându-i şi atunci pe americani arta de a fi liberi.

În Statele Unite există o mulțime imensă de secte. Toate se deosebesc în cultul dedicat Creatorului, dar toate sunt de acord asupra datoriilor pe care le au oamenii unii față de alții. Fiecare sectă îl adoră pe Dumnezeu în felul său, dar toate sectele predică aceeaşi morală în numele lui Dumnezeu. Dacă omului, ca individ, îi este foarte folositor ca religia să fie adevărată, nu acelaşi lucru e adevărat pentru societate. Societatea nu are a se teme sau a spera ceva de la viața viitoare; şi important nu este ca toți cetățenii să profeseze o religie adevărată, ci ca ei să profeseze o religie. De altfel, toate sectele din Statele Unite se regăsesc în marea unitate creştină, şi morala creştină este pretutindeni aceeaşi.

Este permis să credem că un anumit număr de americani se conformează cultului dedicat lui Dumnezeu mai mult din obişnuință decât din convingere. De altfel, în Statele Unite, suveranul este religios şi în consecință ipocrizia trebuie să fie generală; totuşi, America este încă acel loc din lume în care religia creştină şi-a conservat cele mai multe din adevăratele-i

puteri asupra sufletelor; şi nimic nu demonstrează mai bine cât este de folositoare şi firească pentru om, deoarece țara în care influența ei este cea mai puternică în zilele noastre, este în acelaşi timp cea mai luminată şi cea mai liberă.

Am spus că preoții americani se pronunță în general în favoarea libertății civile, chiar şi aceia care nu admit libertatea religioasă; şi totuşi, ei nu susțin niciun sistem politic anume. Au grijă să se mențină în afara treburilor publice şi nu se amestecă în combinațiile dintre partide. Nu se poate deci spune că, în Statele Unite, religia exercită vreo influență asupra legilor sau asupra nuanțelor opiniilor politice, dar ea dirijează moravurile şi, orânduind familia, contribuie la ordinea în stat.

Nu mă îndoiesc nicio clipă că marea rigoare a moravurilor care poate fi observată în Statele Unite nu îşi are originea primă în credință. Religia este adeseori neputincioasă să tempereze omul în mijlocul tentațiilor fără număr, oferite de soartă. Ea nu poate modera dorința fierbinte de îmbogățire pe care totul o stimulează, dar stăpâneşte sufletul femeii şi femeia determină moravurile. Fără îndoială, din toată lumea, America este țara în care legăturile matrimoniale sunt cele mai respectate şi unde a fost elaborată concepția cea mai înaltă şi cea mai corectă despre fericirea conjugală.

În Europa, aproape toate dezordinile din societate se nasc în căminul familial şi nu departe de patul conjugal. Aici, bărbații disprețuiesc legăturile naturale şi plăcerile permise, cultivând gustul pentru dezordine, pentru neliniştile inimii şi instabilitatea dorințelor. Agitat de patimile tumultuoase care i-au tulburat ades propria locuință, europeanul se supune cu greu puterii legislative a statului. Când părăseşte agitația lumii politice, americanul se întoarce în sânul familiei unde reîntâlneşte imaginea ordinii şi a păcii. Aici, toate plăcerile sunt simple şi naturale, bucuriile nevinovate şi

liniştite; şi deoarece dobândeşte fericirea prin armonia vieţii, el se obişnuieşte fără efort să-şi armonizeze atât opiniile, cât şi gusturile.

În timp ce europeanul încearcă să scape de necazurile domestice tulburând societatea, americanul extrage din căminul său dragostea pentru ordine pe care o extinde asupra treburilor statului.

În Statele Unite, religia nu orânduieşte doar moravurile, ci îşi întinde puterea şi asupra inteligenţelor.

Printre anglo-americani unii practică dogmele creştine pentru că cred în ele, alţii deoarece se tem să pară că nu cred. Creştinismul domneşte fără obstacole, aşa cum recunosc toţi; rezultatul este, aşa cum am mai spus şi în altă parte, că totul devine cert şi decis în lumea morală, cu toate că lumea politică pare abandonată dezbaterilor şi încercărilor omeneşti. Astfel, spiritul uman nu vede niciodată în faţa sa o întindere nemărginită, oricare ar fi îndrăzneala sa; el simte din când în când nevoia de a se opri în faţa unor stăvili de netrecut. Înainte de a inova, el este obligat să accepte câteva date elementare şi să-şi supună cele mai cutezătoare concepţii unor forme care îl întârzie şi care îl împiedică.

Imaginaţia americanilor, în cele mai mari abateri ale sale, are un pas circumspect şi nesigur; ri\ersul e şovăitor şi realizările incomplete. Reţinerea se regăseşte în societatea politică şi favorizează în mod deosebit liniştea poporului, precum şi durata instituţiilor pe care şi le-a creat. Natura şi împrejurările au făcut din locuitorul Statelor Unite un om îndrăzneţ; e uşor de apreciat, când observi în ce fel îşi urmăreşte norocul. Dacă spiritul americanilor ar fi liber de orice piedici, s-ar putea întâlni printre ei cei mai îndrăzneţi inovatori şi cei mai implacabili logicieni din lume. Dar revoluţionarii din America sunt obligaţi să profeseze cu ostentaţie respectul pentru morala şi echitatea creştină, ceea ce nu le permite să încalce legea cu uşurinţă când aceasta îi

împiedică în planurile lor; şi chiar dacă s-ar putea ridica deasupra propriilor scrupule, de cele ale partizanilor lor. Până în prezent n-am întâlnit pe nimeni în Statele Unite care să îndrăznească să afirme maxima că totul este permis în numele societății. Maximă nelegiuită, care pare a fi născocită într-un secol de libertate pentru a legitima toate tiraniile viitoare.

Astfel, în timp ce legea permite poporului american să facă totul, religia îl împiedică să conceapă totul şi îi interzice să îndrăznească orice.

Religia, care la americani nu se amestecă niciodată în mod direct în guvernarea societății, trebuie să fie considerată prima dintre instituțiile politice, deoarece, dacă nu ea le dă gustul libertății, le uşurează în mod deosebit folosirea ei.

Înşişi locuitorii Statelor Unite consideră din acest punct de vedere credințele religioase. Nu ştiu dacă toți americanii cred în religia lor, căci cine poate citi în adâncul inimii? dar sunt sigur că o consideră necesară pentru menținerea instituțiilor republicane. Această opinie nu aparține doar unei clase de cetățeni, sau unui partid, ci întregii națiuni; ea poate fi regăsită peste tot.

În Statele Unite, dacă un om politic atacă o sectă, faptul nu devine un motiv pentru ca partizanii acestei secte să nu-l susțină; dar dacă el atacă toate sectele la un loc, toți îl părăsesc şi rămâne singur.

Pe când eram în America, un martor s-a prezentat la Curtea cu juri din comitatul Chester (Statul New York) declarând că el nu crede în existența lui Dumnezeu şi în nemurirea sufletului. Preşedintele a refuzat să-i primească jurământul, având în vedere, a spus el, că martorul a anulat de la bun început întreaga încredere care se putea acorda vorbelor lui.{200} Ziarele au relatat faptele fără comentarii.

Americanii identifică atât de complet în spiritul lor creştinismul şi libertatea, încât este aproape imposibil să-i faci să le conceapă separat; iar la ei nu este vorba

despre una din acele credințe sterile moştenite din trecut şi care pare mai curând că veghează, decât că trăieşte în străfundul sufletului.

I-am văzut pe americani asociindu-se pentru a trimite preoți în noile state din vest cu scopul de a întemeia acolo şcoli şi biserici; se tem ca religia să nu se piardă în hățişul pădurilor şi ca poporul care se ridică să nu fie mai puțin liber decât poporul din care se trage. Am întâlnit locuitori bogați din Noua Anglie care îşi părăseau locul naşterii pentru a pune bazele creştinismului şi ale libertății pe malurile râului Missouri şi în preriile din Illinois. Astfel, în Statele Unite, zelul religios se încălzeşte fără încetare la flăcările patriotismului. Ați putea crede că aceşti bărbați acționează gândindu-se doar la viața viitoare, dar vă înşelați: eternitatea este numai una din grijile lor. Dacă veți pune întrebări acestor misionari ai civilizației creştine, veți fi surprinşi să-i auziți vorbind atât de des despre bunurile acestei lumi şi să descoperiți politica acolo unde credeți că există doar religia. „Toate republicile americane sunt solidare unele cu altele, vi se va spune; dacă republicile din Vest ar cădea în anarhie sau ar suporta jugul despotismului, instituțiile republicane care înfloresc pe malul oceanului Atlantic ar fi în mare pericol; avem deci tot interesul ca noile state să fie religioase, pentru ca să ne permită să rămânem liberi."

Acestea sunt opiniile americanilor; dar eroarea lor este evidentă; deoarece, în fiecare zi, mi se dovedeşte foarte doct că totul este bun în America, cu excepția – tocmai – a acestui spirit religios pe care eu îl admir; şi aflu că libertății şi fericirii speței umane de pe celălalt mal al oceanului nu-i lipseşte decât să creadă, împreună cu Spinoza, în veşnicia lumii, şi să susțină împreună cu Cabanis, că gândirea se naşte din creier. Într-adevăr, n-am nimic de obiectat la asta, decât că cei care vorbesc aşa n-au fost în America şi n-au văzut popoare

religioase şi libere. Îi aştept la întoarcere.

Există oameni în Franța care consideră că instituțiile republicane sunt instrumentul vremelnic al măreției lor. Măsoară din ochi spațiul imens care separă viciile şi mizeriile lor de putere şi de bogăție şi ar dori să se îngrămădească ruine în această prăpastie ca să încerce să o umple. Ei sunt pentru libertate ceea ce erau mercenarii din Evul Mediu pentru regi: duceau războiul pe cont propriu deşi purtau culorile lui; republica va dăinui atât încât să-i lecuiască de josnicia lor prezentă. Nu pentru ei vorbesc; sunt alții care văd în republică o stare permanentă şi liniştită, un scop necesar spre care ideile şi moravurile antrenează în fiecare zi societățile moderne şi care ar dori sincer să-i pregătească pe oameni pentru libertate. Când aceştia atacă credințele religioase, ei ascultă de pasiuni şi nu de interesele lor. Despotismul se poate lipsi de credință, dar nu libertatea. Religia este mult mai necesară în republica pe care o propun decât în monarhia pe care o atacă, în republicile democratice decât în toate celelalte. Cum ar putea societatea să nu piară decât în momentul în care legăturile politice slăbesc, cele morale nu se întăresc? şi ce poate face un popor stăpân pe sine, dacă nu e supus Domnului?

DESPRE PRINCIPALELE CAUZE CARE FAC CA RELIGIA SĂ FIE PUTERNICĂ ÎN AMERICA

Grija pe care au avut-o americanii de a separa Biserica de Stat. – Legile, opinia publică, chiar eforturile preoților înşişi au contribuit la acest rezultat. – Acestei cauze trebuie să-i atribuim puterea exercitată în Statele Unite de religie asupra sufletelor. – De ce. – Care este, în zilele noastre, starea naturală a oamenilor în ceea ce priveşte religia. – Care este cauza particulară şi accidentală care se opune, în unele țări, oamenilor care se conformează acestei stări.

Filosofii din secolul al XVIII-lea explicau foarte simplu

slăbirea treptată a credinţelor. Zelul religios, spuneau ei, trebuie să se stingă pe măsură ce libertatea şi învăţătura se răspândesc. Este regretabil că faptele nu verifică această teorie.

Lipsa de credinţă a cutărei populaţii europene nu este egală decât cu îndobitocirea şi ignoranţa, în timp ce, în America, unul din popoarele cele mai libere şi cele mai luminate din lume împlineşte cu ardoare toate obligaţiile exterioare ale religiei.

Când am sosit în Statele Unite, aspectul religios al ţării mi-a frapat cel mai tare privirile. Pe măsură ce-mi prelungeam şederea observam marile consecinţe politice care decurgeau din aceste noi fapte.

La noi, am văzut că spiritul religios şi spiritul libertăţii au întotdeauna sensuri contrarii. Aici le-am găsit intim legate unul de altul, domneau împreună pe acelaşi pământ.

În fiecare zi creştea în mine dorinţa de a cunoaşte cauza acestui fenomen.

Pentru a o afla, am discutat cu fidelii tuturor comunităţilor religioase; am căutat mai ales societatea preoţilor, păstrători ai diferitelor credinţe, având un interes personal în perpetuarea lor. Religia profesată de mine mă apropia în mod deosebit de clerul catolic şi nu am întârziat să stabilesc un soi de intimitate cu mulţi dintre membrii săi. Fiecăruia i-am exprimat mirarea mea şi i-am expus dubiile mele; am descoperit că toţi aceşti oameni nu se deosebesc decât prin amănunte; toţi atribuiau, în principal, stăpânirea calmă exercitată de religie în ţara lor separării dintre Stat şi Biserică. Nu mă tem să afirm că în timpul călătoriei mele în America n-am întâlnit un singur om, preot sau laic, care să nu fie de acord asupra acestui punct.

Am examinat atunci mai atent decât până acum poziţia preoţilor americani în societatea politică. Am observat cu mirare, că ei nu îndeplinesc nicio funcţiune publică.{201} N-am văzut niciunul în administraţie şi am

descoperit că nici măcar nu erau reprezentați în adunări.

În multe state, legea le-a interzis cariera politică[202], în toate celelalte – opinia.

Când în cele din urmă am ajuns să cercetez care era starea de spirit a clerului însuşi, am observat că majoritatea membrilor săi păreau că se îndepărtează de bunăvoie de putere şi, dintr-un fel de orgoliu profesional, rămâneau străini de ea.

I-am auzit pedepsind cu anatema ambiția şi reaua-credință, oricare ar fi fost opiniile politice cu care ele ar fi avut prudența să se justifice. Dar ascultându-i, am aflat că oamenii nu pot fi condamnați în ochii lui Dumnezeu din cauza acestor opinii, când sunt sincere, şi că cea mai mare greşeală în materie de guvernare este să te înşeli asupra modului în care trebuie să-ți clădeşti adăpostul, sau să-ți lucrezi brazda.

I-am văzut desprinzându-se cu grijă de toate partidele şi evitând orice contact cu patima interesului personal.

Aceste fapte au sfârşit prin a-mi dovedi că mi se spusese adevărul. Atunci am vrut să cercetez care este cauza acestor fapte: m-am întrebat cum de s-a putut întâmpla ca, diminuând forța aparentă a religiei, să i se sporească puterea reală şi am considerat că nu e imposibil de aflat.

Niciodată scurtul răgaz de şaizeci de ani nu va putea condensa întreaga imaginație a omului; bucuriile incomplete ale acestei lumi nu vor fi niciodată suficiente inimii lui. Singur între toate ființele, omul îşi etalează în acelaşi timp dezastrul natural față de existență şi o imensă dorință de a exista; el dispreţuieşte viața şi se teme de neant. Aceste instincte diferite îi împing necontenit sufletul spre contemplarea unei alte lumi şi religia îl duce într-acolo. Religia nu este, deci, decât o formă particulară a speranței, şi ea este la fel de firească pentru inima omului ca speranța însăşi. Doar printr-un fel de aberație a inteligenței şi printr-o violență morală

îndreptată împotriva propriei naturi, oamenii se îndepărtează de credințele lor religioase; o înclinație de neînfrânt îi aduce înapoi. Lipsa de credință este un accident; doar credința este starea permanentă a umanității.

Examinând religiile dintr-un punct de vedere pur omenesc, se poate spune că toate iau chiar de la om elementul de forță care nu le va lipsi niciodată; deoarece acesta ține de unul din principiile constitutive ale naturii umane.

Ştiu că există vremuri când religia poate adăuga acestei influențe, care îi este proprie, forța artificială a legii şi sprijinul puterii materiale care conduce societatea. S-au văzut religii intim legate de stăpânirea pământească, dominând în acelaşi timp sufletul prin teroare şi prin credință; dar când o religie încheie o asemenea alianță, nu mă tem să o afirm, acționează la fel ca un om: ea sacrifică viitorul pentru prezent şi obținând o putere care nu i se cuvine, îşi riscă puterea legitimă.

Când o religie încearcă să-şi întemeieze puterea doar pe dorința nemuririi care tulbură în egală măsură sufletul tuturor oamenilor, ea poate aspira la universalitate; dar când o religie se aliază cu o stăpânire, ea trebuie să adopte precepte care nu sunt aplicabile decât anumitor popoare. Astfel, prin alianța cu puterea politică, religia îşi sporeşte puterea asupra unora şi pierde speranța de a domni peste toți.

Cât timp religia nu se sprijină decât pe sentimente comune care alină toate nenorocirile, ea poate atrage către sine sufletul speciei umane. Amestecată în patimile amare ale acestei lumi, este nevoită uneori să îi apere pe aliații pe care i-a dobândit din interes şi nu din dragoste; şi e constrânsă să-i respingă în chip de adversari pe oamenii care ades țin încă la ea, luptând împotriva celor cu care s-a unit. Religia nu poate deci să împartă cu guvernanții puterea materială fără să-şi

asume o parte din ura provocată de ei.

Puterile politice care par cel mai bine stabilizate n-au ca garanție a duratei lor decât opiniile unei generații, interesele unui secol, adeseori răgazul unei vieți omeneşti. O lege poate modifica o stare socială care pare veşnică şi bine întemeiată, şi odată cu ea se schimbă totul.

Puterile societății sunt mai mult sau mai puțin trecătoare, la fel ca trecerea noastră pe pământ; ele se succed cu rapiditate, ca diversele griji ale vieții; şi nu s-a văzut niciodată o guvernare care să se sprijine pe o predispoziție invariabilă a sufletului omenesc, sau să se întemeieze pe un interes veşnic.

Atâta timp cât o religie îşi găseşte forța în sentimente, instincte, pasiuni care se reproduc în acelaşi fel în toate epocile istorice, ea sfidează erodarea produsă de timp, sau măcar nu va putea fi distrusă de altă religie. Puterile politice nu pot face nimic împotriva ei. Dar când religia vrea să se sprijine pe interesele acestei lumi, devine aproape la fel de fragilă ca toate puterile pământeşti. Doar ea poate nădăjdui la nemurire; legată de puterile efemere, religia urmează destinul lor şi se prăbuşeşte odată cu patimile trecătoare care le susțin.

Când se aliază cu diversele puteri politice, religia nu face decât să încheie o alianță oneroasă. Ea nu are nevoie de ajutorul lor pentru a exista şi, punându-se în slujba lor, poate să dispară.

Primejdia pe care am semnalat-o e prezentă în toate timpurile, dar nu este întotdeauna atât de vizibilă.

Există secole în care guvernanții par nemuritori şi altele în care s-ar spune că existența societății e mai fragilă decât cea a omului.

Unele constituții îi mențin pe cetățeni într-un somn letargic iar altele îl abandonează unor agitații febrile.

Când stăpânirea pare puternică şi legile stabile, oamenii nu sesizează primejdia prin care poate trece religia unindu-se cu puterea.

Când stăpânirea pare slăbită şi legile schimbătoare, primejdia e evidentă pentru toți, dar atunci a trecut momentul în care ea putea fi evitată. Trebuie învățat cum să-l sesizezi din timp.

Pe măsură ce națiunea dobândeşte o stare socială democratică şi se observă cum societățile înclină spre republică, unirea religiei cu autoritatea devine din ce în ce mai periculoasă; deoarece vin timpuri când puterea va trece dintr-o mână în alta, când teoriile politice se vor succeda, când oamenii, legile, înseşi constituțiile vor dispărea sau se vor modifica în fiecare zi, şi nu pentru o vreme, ci fără încetare. Agitația şi instabilitatea țin de natura republicilor democratice, tot aşa cum imobilitatea şi somnul sunt legea monarhiilor absolute.

Dacă americanii care îl schimbă pe şeful statului la fiecare patru ani, care o dată la doi ani îşi aleg legiuitorii şi îi înlocuiesc pe administratorii provinciali în fiecare an; dacă americanii care au lăsat lumea politică în seama eforturilor inovatoare n-ar fi plasat religia într-un Iog din afara ei, cum s-ar fi putut menține în fluxul şi refluxul opiniilor omeneşti? în mijlocul luptei dintre partide, unde ar fi fost respectul care i se cuvine? Ce s-ar întâmpla cu veşnicia ei, dacă totul ar pieri în jurul său?

Preoții americani au sesizat acest adevăr înaintea altora şi îşi adaptează comportarea în funcție de el. Au observat că trebuie renunțat la influența religioasă dacă voiau să dobândească puterea politică şi au preferat să piardă sprijinul puterii, decât să-i împărtăşească vicisitudinile.

Probabil că în America, religia este mai puțin puternică decât a fost uneori la unele popoare, dar influența ei e mai constantă. Ea s-a limitat la propriile ei forțe, pe care nimeni nu i le poate răpi; ea nu acționează decât într-un singur cerc, dar îl acoperă în întregime şi îl domină fără eforturi.

Aud voci în Europa care se ridică din toate părțile;

este deplânsă absența credințelor şi se pune întrebarea care este mijlocul de a reda religiei ceva din fosta ei putere.

Cred că întâi trebuie să definim cu atenție care ar trebui să fie în zilele noastre *starea naturală* a oamenilor în materie de religie. Ştiind la ce putem spera şi de ce trebuie să ne temem, ne vom da seama limpede spre ce scop se îndreaptă eforturile noastre.

Două mari primejdii amenință existența religiilor: schismele şi indiferența.

În secolele de fervoare, se întâmplă uneori ca oamenii să-şi abandoneze religia, dar ei nu se eliberează de acest jug decât pentru a se supune altuia. Credința îşi schimbă obiectul, dar nu piere. Vechea religie ațâță în toate inimile iubiri pătimaşe sau o ură implacabilă; unii o părăsesc mânioşi, iar alții i se alătură cu mai multă ardoare: credințele diferă, necredința este necunoscută.

Nu-i acelaşi lucru dacă o credință religioasă este minată pe ascuns de doctrine pe care le-aş numi negative, deoarece afirmând falsitatea unei religii, ele nu instituie adevărul alteia.

Atunci spiritul omenesc devine locul unde se înfăptuiesc revoluții prodigioase, fără ca oamenii să aibă aerul că le favorizează prin pasiunile lor, şi – ca să zicem aşa – fără ca măcar să-şi dea seama. Se observă cum oamenii pierd, parcă le-ar uita, speranțele cele mai îndrăgite. Luați de un curent insesizabil împotriva căruia nu au curajul să lupte şi căruia i se supun cu regret, părăsesc credința de care sunt legați pentru a o lua pe calea îndoielii care îi duce la disperare.

În secolele pe care le-am descris, credințele sunt abandonate mai mult din indiferență, decât din ură; ele nu sunt respinse, ci dispar pur şi simplu. Încetând să mai considere religia ca adevărată, necredinciosul continuă s-o considere folositoare. Examinând credințele religioase sub aspectul lor uman, recunoaşte autoritatea lor asupra moravurilor, influența lor asupra legilor.

înțelege cum religia îi poate face pe oameni să se comporte paşnic şi să fie pregătiți pentru moarte. Deci, regretă credința după ce a pierdut-o şi, lipsit de o binefacere căreia îi cunoaşte prețul, se teme să nu le fie luată şi celor care o mai posedă încă.

În ceea ce îl priveşte, cel care continuă să creadă nu se teme să-şi expună credința tuturor privirilor. Îi consideră pe cei care nu-i împărtăşesc speranțele mai curând nişte nenorociți, decât ca pe nişte adversari; ştie că le poate câştiga stima, fără a le urma exemplul; nu se războieşte cu nimeni; şi deoarece nu consideră societatea în care trăieşte o arenă unde religia trebuie să lupte neîncetat împotriva a mii de duşmani înverşunați, îşi iubeşte contemporanii, condamnând slăbiciunile lor şi fiind mâhnit din cauza greşelilor lor.

Când cei care nu cred îşi ascund lipsa de credință, iar cei care cred îşi afişează credința, se formează o opinie publică favorabilă religiei; ea este iubită, susținută, onorată şi trebuie să te scobori în adâncul sufletelor pentru a descoperi dacă a fost ofensată.

Mulțimea oamenilor, care n-a fost părăsită niciodată de sentimentul religios, nu are nimic în cale care să o îndepărteze de credințele instituite.

Speranța vieții de apoi o conduce fără eforturi la picioarele altarului şi sufletul cedează consolărilor şi preceptelor credinței.

De ce această imagine nu este aplicabilă şi la noi?

Observ printre noi oameni care au încetat să creadă în creştinism fără să se ataşeze altei religii.

Observ că alții au îndoieli şi se prefac că nu mai cred.

Mai încolo, întâlnesc creştini care mai cred încă, dar se sfiesc să o spună.

Printre aceşti prieteni lipsiți de entuziasm şi printre aceşti înverşunați adversari, descopăr în cele din urmă un mic număr de fideli, gata să înfrunte orice obstacol şi să dispreţuiască toate primejdiile de dragul credinței. Aceştia sunt violenți față de slăbiciunile umane pentru a

se ridica deasupra opiniilor comune. În vâltoarea acestui efort, nu mai ştiu unde să se oprească. Deoarece au văzut că, în patria lor, omul şi-a folosit în primul rând independența pentru a ataca religia, se tem de contemporanii lor şi se îndepărtează înspăimântați de libertatea pe care aceştia şi-o doresc. Şi deoarece lipsa de credință li se pare o inovație, învăluiesc în aceeaşi ură orice noutate. Sunt deci în război cu secolul şi cu țara lor şi în oricare dintre opiniile susținute văd un duşman de moarte al credinței.

Nu aceasta trebuie să fie în zilele noastre starea naturală a oamenilor în privința religiei.

Există deci printre noi o cauză întâmplătoare şi particulară care împiedică spiritul uman să-şi urmeze chemarea şi-l împinge dincolo de limitele la care ar fi trebuit în mod natural să se oprească.

Sunt profund convins că legătura intimă dintre politică şi religie este această cauză particulară şi întâmplătoare.

Necredincioşii europeni îi urmăresc pe creştini ca pe nişte inamici politici mai curând decât ca pe nişte adversari religioşi; ei urăsc credința considerând-o mai curând o opinie partizană decât o convingere greşită şi nu-l resping pe preot în calitate de reprezentant al lui Dumnezeu, ci ca pe un prieten al puterii.

În Europa, creştinismul a acceptat să fie intim legat de puterea pământească. Astăzi, când aceste puteri cad, el pare îngropat sub ruinele lor. Este ceva viu care a fost înlănțuit de ceva mort: tăiați legăturile, şi el se va ridica.

Nu ştiu ce ar trebui făcut pentru a reda creştinismului european energia tinereții. Doar Dumnezeu ar putea; dar depinde de oameni să lase credința să folosească toate forțele pe care le mai păstrează încă.

ÎN CE FEL LUMINILE, OBICEIURILE ŞI EXPERIENȚA

PRACTICĂ A AMERICANILOR CONTRIBUIE LA SUCCESUL INSTITUȚIILOR AMERICANE

Ce se înțelege la poporul american prin lumini. – În Statele Unite, spiritul uman a primit o cultură mai puțin profundă decât în Europa. – Dar nimeni n-a rămas ignorant. – De ce. – Rapiditatea cu care circulă gândirea în statele aproape pustii din Vest. – În ce fel experiența practică folosește mai mult americanilor decât cunoștințele teoretice.

În nenumărate locuri din această lucrare l-am făcut pe cititor să observe care a fost influența exercitată de luminile şi de obiceiurile americanilor asupra menținerii instituțiilor lor politice. Mi-au mai rămas acum puține lucruri de spus.

Până acum, America a avut puțini scriitori remarcabili, n-are mari istorici şi nu înregistrează vreun poet. Cetățenii privesc cu oarecare ostilitate literatura propriu-zisă; şi există oraşe europene de mâna a treia unde se publică într-un an mai multe opere literare decât în toate cele douăzeci şi patru de state ale Uniunii la un loc.

Spiritul american se distanțează de ideile generale; nu îşi propune idei teoretice. Nici politica, nici industria nu le favorizează. În Statele Unite se produc neîncetat legi noi; dar nu s-au găsit mari scriitori care să studieze principiile generale ale legilor.

Americanii au jurisconsulți şi comentatori, publiciştii le lipsesc; iar în politică, ei dau lumii mai curând exemple decât lecții.

La fel se întâmplă cu ştiințele mecanice.

În America, sunt aplicate cu perspicacitate invențiile europene şi, după ce au fost perfecționate, sunt adaptate cât se poate de bine la nevoile țării. Acolo, oamenii sunt industriaşi, dar nu practică ştiința industriei. Sunt mulți muncitori buni şi puțini inventatori. Fulton şi-a plimbat mult timp geniul printre popoare străine până şi l-a putut dedica țării sale. Nu

poate fi găsit în America niciunul din acele focare intelectuale din care țâşneşte în acelaşi timp flacăra şi lumina. Poate că ar trebui binecuvântat cerul. America influențează cu o putere imensă destinele lumii; şi probabil că nu-i lipsesc decât marii scriitori pentru a răsturna într-o clipă vechile societăți europene.

Cel care ar dori să se pronunțe în legătură cu nivelul cunoştințelor anglo-americanilor va trebui să examineze acelaşi obiect sub două aspecte diferite. Dacă nu acordă atenție decât savanților, va fi mirat să vadă cât de puțini sunt; şi dacă îi va număra pe ignoranți, i se va părea că poporul american e cel mai luminat de pe pământ.

Întreaga populație e plasată între aceste două extreme; am mai spus-o şi în altă parte.

în Statele Unite se întâlnesc mai puțini mari proprietari şi infinit mai mulți proprietari decât oriunde aiurea; mai puțină bogăție şi mai multă îndestulare. Inteligențele au fost supuse aceloraşi legi. Geniul ştiințific şi literar este la fel de rar, pe cât sunt de răspândite aptitudinile şi, deşi nu pot fi găsiți mari scriitori, toți ştiu să scrie. Ceea ce ar fi putut fi averea câtorva spirite pure pare a fi egal împărțit între toți.

în Noua-Anglie fiecare cetățean a căpătat noțiunile elementare ale cunoştințelor umane; mai mult, i s-a spus care sunt doctrinele şi dovezile religiei sale; îi este cunoscută istoria patriei sale şi principalele caracteristici ale constituției care o guvernează. În Connecticut şi Massachusetts, foarte rar găseşti un om care să nu cunoască măcar pe jumătate toate aceste lucruri, şi cel care le ignoră total e un fenomen.

Când compar republicile greceşti şi romane cu aceste republici americane, bibliotecile cu manuscrise şi norodul grosolan din primele cu miile de ziare care circulă în celelalte şi cu poporul luminat care le locuieşte; când mă gândesc apoi la toate eforturile care se fac pentru a le judeca pe unele cu ajutorul celorlalte şi a prevedea prin ceea ce s-a întâmplat acum două mii

de ani ce se va întâmpla în zilele noastre, îmi vine să-mi pun pe foc toate cărţile pentru a nu aplica decât idei noi unei stări sociale atât de noi.

Pe de altă parte, nu trebuie extins de-a valma, la dimensiunile întregii Uniuni, ceea ce se poate afirma despre Noua Anglie. Cu cât se avansează la Vest sau la Sud, poporul nu mai e la fel de instruit. În statele care se învecinează cu Golful Mexic se găsesc, ca şi la noi, un anume număr de indivizi străini de orice cunoştinţe omeneşti; dar se va căuta zadarnic în Statele Unite măcar un canton scufundat în ignoranţă. Motivul e simplu: popoarele Europei au ieşit din întuneric şi barbarie pentru a păşi spre civilizaţie şi lumină. Progresul lor nu a fost egal; unii au alergat pe această cărare, alţii au păşit doar; mulţi s-au oprit şi dorm încă pe drum. În Statele Unite nu a fost aşa.

Anglo-americanii au venit pe de-a-ntregul civilizaţi pe pământul pe care îl ocupă urmaşii lor; n-au avut nimic de învăţat, a fost suficient să nu uite. Or, tocmai fiii acestor americani transportă în fiecare an în deşert, odată cu locuinţa lor, cunoştinţele deja dobândite şi stima pentru ştiinţă. Educaţia i-a făcut să simtă utilitatea cunoştinţelor şi i-a pus în situaţia de a le transmite descendenţilor lor. În Statele Unite societatea n-are copilărie; se naşte la vârsta maturităţii.

Americanii nu întrebuinţează defel cuvântul ţăran; nu folosesc cuvântul pentru că n-au noţiunea; ignoranţa din vechime, simplicitatea câmpului, rusticitatea satului nu s-au păstrat la ei şi nu le cunosc nici virtuţile, nici viciile, nici obiceiurile grosolane, nici graţia naivă a unei societăţi care se naşte.

La marginea cea mai îndepărtată a statelor confederate, la graniţa dintre societate şi deşert se găseşte o populaţie de aventurieri îndrăzneţi care, ca să scape de sărăcia de sub acoperişul părintesc, nu s-a temut să se înfunde în singurătăţile Americii ca să-şi găsească o nouă patrie. De-abia ajuns pe locul care

trebuie să-i slujească drept adăpost, pionierul taie în grabă câțiva copaci şi îşi ridică o cabană sub frunziş. Nimic nu arată mai mizerabil decât aceste locuințe izolate. Dacă un călător se apropie de ele seara, observă lucind de departe printre scândurile pereților flacăra din cămin; iar noaptea, dacă suflă vântul, se aude cum acoperişul de frunze foşneşte zgomotos printre arborii din pădure. Cum să nu crezi că această biată colibă slujeşte drept adăpost grosolăniei şi ignoranței? Şi totuşi nu trebuie stabilit niciun raport între pionier şi locul care îi slujeşte drept adăpost. Totul este primitiv şi sălbatic în jurul lui, dar el, ca să spunem aşa, este rezultatul a optsprezece secole de muncă şi experiență. El e îmbrăcat ca la oraş şi vorbeşte limba de acolo; cunoaşte trecutul, e curios în legătură cu viitorul şi are opinii despre prezent; e un om foarte civilizat, care pentru un timp se mulțumeşte să trăiască în mijlocul pădurii, pătrunzând în deşertul Lumii Noi cu Biblia, toporul şi ziarele.

E greu să-ți închipui cu ce viteză incredibilă circulă gândirea în mijlocul acestor pustiuri.{203}

Nu cred că există o asemenea mişcare intelectuală în cele mai luminate şi cele mai populate cantoane ale Franței.{204}

Nu se poate pune la îndoială faptul că instrucția de care beneficiază poporul contribuie la menținerea republicii democratice în Statele Unite. Cred că aşa va fi în toate locurile în care nu se va separa învățătura care luminează spiritul de educația care influențează moravurile.

Şi totuşi, nu exagerez acest avantaj şi sunt departe de a crede, laolaltă cu atâția oameni din Europa, că e suficient să-i înveți pe oameni să scrie şi să citească pentru a-i transforma în cetățeni.

Adevăratele lumini se nasc îndeosebi din experiență şi dacă americanii n-ar fi fost obişnuiți, încetul cu încetul, să se autoguverneze, cunoştințele literare pe care le

posedă nu le-ar fi fost de mare ajutor în reuşita lor.

Am trăit mult printre oamenii din Statele Unite şi nu pot să spun cât de mult le admir experienţa şi bunul-simţ.

Nu-l puneţi pe american să vorbească despre Europa; va dovedi, în general, o mare suficienţă şi o trufie destul de stupidă. Se va mulţumi cu acele idei generale şi imprecise care, în toate ţările, îi servesc atât de bine pe ignoranţi. Dar întrebaţi-l despre ţara lui şi veţi vedea cum se risipeşte dintr-odată norul care îi învăluie inteligenţa: limbajul va deveni limpede, clar şi precis, ca şi gândirea sa. Vă va spune care sunt drepturile lui şi care sunt mijloacele folosite pentru a şi le exersa; va şti care sunt uzanţele conform cărora se conduce lumea politică. Vă veţi da seama că îi sunt cunoscute regulile administraţiei şi că mecanismul legilor îi este familiar. Locuitorul Statelor Unite nu şi-a extras cunoştinţele practice şi noţiunile pozitive din cărţi, educaţia sa literară a putut să-i pregătească receptivitatea faţă de ele, dar nu i le-a furnizat.

Participând la actul legislativ, americanii învaţă să cunoască legile; guvernând, se instruiesc în legătură cu formele de guvernare. Marea operă a societăţii se înfăptuieşte în fiecare zi sub ochii lor, ca să zicem aşa, cu mâinile lor.

În Statele Unite, tot ceea ce priveşte educaţia oamenilor are drept ţel politica; în Europa scopul principal al educaţiei este pregătirea pentru viaţa privată. Intervenţia cetăţenilor în treburile publice e un lucru prea rar pentru a putea fi prevăzut dinainte.

Dacă arunci o privire asupra celor două societăţi, aceste diferenţe se văd chiar în aspectul lor exterior.

În Europa, adeseori facem să pătrundă ideile şi obiceiurile vieţii private în viaţa publică şi cum se întâmplă să trecem dintr-odată din sânul familiei la guvernarea statului, ades discutăm marile interese ale societăţii la fel cum conversăm între prieteni.

Dimpotrivă, în America obiceiurile vieții publice sunt introduse în viața privată. La ei ideea de jurați se poate întâlni în jocurile copiilor de şcoală şi formele parlamentare pot fi descoperite şi în aranjarea unui banchet.

ÎN STATELE UNITE, LEGILE SERVESC MAI MULT MENȚINERII REPUBLICII DEMOCRATICE DECÂT CAUZELE FIZICE, ŞI MORAVURILE MAI MULT DECÂT LEGILE

Toate popoarele din America au o stare socială democratică. – Dar instituțiile democratice nu se mențin decât la anglo-americani. – Natura fizică îi favorizează pe spaniolii din America de Sud la fel ca pe anglo-americani, dar ei nu pot menține republica democratică. – Mexicul, care a adoptat Constituția Statelor Unite, nu izbuteşte. – Anglo-americanii din Vest au mai multe greutăți decât cei din Est în menținerea ei. – Cauzele acestor diferențe.

Am spus că trebuie să atribuim menținerea instituțiilor democratice în Statele Unite împrejurărilor, legilor şi moravurilor.[205]

Majoritatea europenilor nu cunosc decât prima dintre aceste trei cauze şi îi dau o importanță preponderentă pe care, de fapt, ea nu o are.

E adevărat că anglo-americanii au adus în Lumea Nouă egalitatea condițiilor. Nu vei întâlni nicicând printre ei plebei sau nobili; prejudecățile în legătură cu obârşia sunt la fel de nerecunoscute ca şi cele în legătură cu profesiunea. Starea socială fiind democratică, democrația şi-a impus fără greutate dominația.

Dar acest fapt nu este specific doar Statelor Unite; aproape toate coloniile din America au fost întemeiate de oameni egali, sau care au devenit astfel, stabilindu-se acolo. Nu există niciun loc în Lumea Nouă unde europenii să poată să fi creat o aristocrație.

Şi totuşi instituţiile democratice nu prosperă decât în Statele Unite. Uniunea americană nu are de luptat cu duşmani. E singură în mijlocul pustiurilor ca o insulă în mijlocul oceanului.

Dar natura i-a izolat în acelaşi fel pe spaniolii din America de Sud şi această izolare nu i-a împiedicat să întreţină armate. S-au luptat între ei, când n-au avut străini la îndemână. Numai democraţia anglo-americană a izbutit să menţină pacea până acum.

Teritoriul Uniunii oferă un câmp nelimitat activităţilor umane; el oferă o hrană inepuizabilă industriei şi muncii de orice fel. Dragostea pentru bogăţie înlocuieşte ambiţia şi bunăstarea domoleşte înflăcărarea partidelor.

Dar în ce parte a lumii pot fi găsite spaţii mai fertile, fluvii mai mari, bogăţii mai intacte şi mai inepuizabile decât în America de Sud? Şi totuşi America de Sud nu suportă democraţia. Dacă popoarelor le-ar fi suficient, pentru a fi fericite, să fie aşezate într-un colţ al universului de unde să se poată întinde cât vor pe tărâmuri nelocuite, spaniolii din America meridională n-ar trebui să se plângă de soarta lor. Şi chiar dacă n-ar fi tot atât de fericiţi ca locuitorii Statelor Unite, ar trebui măcar să fie invidiaţi de popoarele europene. Şi totuşi, nu există pe pământ popoare mai nenorocite decât cele din America de Sud.

Astfel, cauzele fizice nu numai că nu pot produce rezultate similare pentru americanii din Sud şi pentru cei din Nord, dar nici măcar nu pot produce la primii ceva care să nu fie inferior celor văzute în Europa, unde ele acţionează în sens contrar.

Cauzele fizice nu influenţează atât cât se crede destinul naţiunilor.

Am întâlnit bărbaţi în noua Anglie dispuşi să-şi părăsească patria, unde ar fi putut trăi în îmbelşugare, pentru ca să-şi caute norocul în deşert. Nu departe de ei, am văzut populaţia franceză din Canada înghesuindu-se într-un spaţiu prea strâmt, când lângă

ei erau aceleaşi întinderi pustii; şi în timp ce emigrantul din Statele Unite cumpără cu preţul câtorva zile de muncă un mare domeniu, canadianul plăteşte pământul la fel de scump, ca şi cum ar trăi încă în Franţa.

Astfel, oferind europenilor singurătatea Lumii Noi, natura le dă şi bunuri pe care nu ştiu întotdeauna să le folosească.

Observ şi la alte popoare din America condiţii de prosperitate asemănătoare cu cele ale anglo-americanilor, mai puţin legile şi moravurile lor; şi aceste popoare sunt sărace. Deci legile şi moravurile anglo-americanilor alcătuiesc explicaţia specifică a măreţiei lor şi cauza predominantă pe care o caut eu.

Sunt departe de a pretinde că legile americane conţin binele absolut; nu cred că pot fi aplicate tuturor popoarelor democratice; printre ele există multe care, chiar în Statele Unite, mi se par a fi primejdioase.

Totuşi, nu se poate nega că legislaţia americanilor, luată în ansamblul ei, nu este bine adaptată geniului poporului pe care îl administrează şi naturii ţării.

Legile americane sunt bune şi trebuie să li se atribuie o mare parte din succesul obţinut în America de guvernarea democratică; dar nu cred că sunt cauza principală. Şi dacă eu consider că au o influenţă mai mare asupra fericirii sociale a americanilor decât natura ţării, pe de altă parte îmi dau seama că influenţa lor e mai mică decât cea a moravurilor.

Legile federale alcătuiesc partea cea mai importantă a legislaţiei din Statele Unite.

Mexicul, care este la fel de fericit aşezat ca şi Uniunea anglo-americană, şi-a însuşit aceleaşi legi şi totuşi nu se poate obişnui cu guvernarea democratică.

Există deci o raţiune independentă de cauzele fizice şi de legi, care face posibilă guvernarea democratică în Statele Unite.

Şi iată încă o dovadă. Aproape toţi oamenii care locuiesc pe teritoriul Uniunii au acelaşi sânge. Vorbesc

aceeaşi limbă, se roagă lui Dumnezeu în acelaşi fel, sunt supuşi aceloraşi condiţii materiale, se supun aceloraşi legi.

De unde apar atunci diferenţele care se pot observa între ei?

De ce în Estul Uniunii guvernul republican este puternic şi corect, acţionând cu maturitate şi calm? Şi ce anume imprimă tuturor actelor lui înţelepciune şi durată?

Cum se întâmplă că, dimpotrivă, la Vest, forţele societăţii par că acţionează fără scop?

De ce în evoluţia treburilor de acolo domneşte ceva dezordonat, pasional, s-ar putea zice febril, care nu prevesteşte un viitor îndelungat?

Nu-i mai compar pe anglo-americani cu popoarele străine, ci doar pe unii cu alţii, şi încerc să aflu de ce nu se aseamănă. Aici, îmi lipsesc în acelaşi timp şi argumentele legate de natura ţării şi cele privitoare la diferenţele dintre legi. Trebuie recurs la altceva; şi unde să găsesc această altă cauză, dacă nu în moravuri?

Folosinţa cea mai îndelungată a guvernării democratice a fost dobândită de anglo-americanii din Est şi acolo şi-au format ei obiceiurile şi au conceput ideile cele mai favorabile menţinerii ei.

în Nord Democraţia a pătruns încetul cu încetul în obiceiuri, în opinii, în forme; ea poate fi regăsită în toate amănuntele vieţii sociale, ca şi în legi. În Est, instrucţia literară şi educaţia practică a poporului au fost perfecţionate şi religia s-a întrepătruns cel mai bine cu libertatea. Şi ce sunt toate aceste obiceiuri, opinii, uzanţe, credinţe, dacă nu ceea ce eu numesc moravuri?

Dimpotrivă, în Vest, o parte a acestor avantaje lipseşte deocamdată. Mulţi oameni din statele din Vest s-au născut în pădure, şi amestecă în civilizaţia părinţilor lor idei şi obiceiuri ale vieţii sălbatice. La ei, pasiunile sunt mai violente, morala religioasă mai puţin puternică, ideile mai puţin precizate. Acolo oamenii nu

exercită niciun control reciproc, deoarece de-abia se cunosc. Națiunile din Vest arată, într-o anume măsură, lipsa de experiență şi obiceiurile dereglate ale popoarelor care tocmai se nasc. Şi totuşi în Vest societățile sunt formate din elemente vechi; doar asamblarea e nouă.

Deci, numai datorită moravurilor americanii din Statele Unite sunt singurii de pe continent apți să suporte imperiul democrației şi doar moravurile fac ca diversele democrații anglo-americane să fie mai mult sau mai puțin orânduite şi prospere.

Astfel, în Europa se exagerează influența exercitată de poziția geografică a țării asupra duratei instituțiilor democratice. Se atribuie prea multă importanță legilor, prea puțină moravurilor. Aceste trei mari condiții servesc, fără îndoială, reglării şi dirijării democrației americane; dar dacă ar fi să le ierarhizăm, aş spune că motivele fizice contribuie mai puțin decât legile, şi legile mult mai puțin decât moravurile.

Sunt convins că cea mai norocoasă aşezare şi cele mai bune legi nu pot menține o constituție în pofida moravurilor, în timp ce acestea se îmbunătățesc în condițiile geografice cele mai nefavorabile şi cu legile cele mai proaste. Importanța moravurilor este un adevăr comun pe care studiul şi experiența îl verifică neîncetat. Cred că e un punct central în spiritul meu: îl găsesc la capătul tuturor raționamentelor mele.

Mai am doar un cuvânt de spus pe această temă.

Dacă n-am reuşit să-l fac pe cititor să simtă, de-a lungul acestei scrieri, importanța pe care eu o atribui experienței practice a americanilor, obiceiurilor lor, opiniilor, într-un cuvânt moravurilor pentru menținerea legilor, înseamnă că am ratat scopul pe care mi l-am propus.

AR FI SUFICIENTE OARE LEGILE ŞI MORAVURILE PENTRU A MENȚINE INSTITUȚIILE DEMOCRATICE ŞI

ÎN ALTĂ PARTE DECÂT ÎN AMERICA?

Transportați în Europa, anglo-americanii ar fi obligați să-şi modifice legile. – Trebuie făcută o deosebire între instituțiile democratice şi instituțiile americane. – Pot fi concepute legi democratice mai bune sau măcar diferite de cele pe care şi le-a dăruit democrația americană. – Exemplul Americii dovedeşte doar că nu e cazul să se renunțe la orânduirea democrației cu ajutorul legilor şi moravurilor.

Am spus că succesul instituțiilor democratice în Statele Unite ține mai mult de legile înseşi şi de moravuri, decât de natura țării.

Dar, decurge oare de aici că aceleaşi cauze, transferate în alte părți, ar avea aceeaşi putere, şi dacă geografia nu poate înlocui legile şi moravurile, atunci, la rândul lor, legile şi moravurile ar putea ține locul geografiei?

Se va observa cu uşurință că ne lipsesc elementele unor dovezi. În Lumea Nouă mai sunt şi alte popoare în afara anglo-americanilor şi am putut să compar între ele aceste popoare supuse aceloraşi cauze materiale ca şi anglo-americanii.

Dar în afara Americii nu există națiuni care, în absența avantajelor oferite de natură anglo-americanilor, să fi adoptat legile şi moravurile lor.

Astfel, neavând niciun obiect de comparație în materie, opiniile nu pot fi decât hazardate.

În primul rând, cred că trebuie diferențiate cu grijă instituțiile Statelor Unite de instituțiile democratice în general.

Când mă gândesc la starea Europei, la marile ei popoare, la oraşele ei populate, la formidabilele ei armate, la complexitatea politicii ei, nu-mi vine să cred că, dacă anglo-americanii ar veni aici cu ideile lor, cu religia lor, cu moravurile lor, ar putea să trăiască fără să şi le modifice.

Însă poate fi imaginat un popor democratic organizat şi altfel decât poporul american.

Ar fi oare imposibil de conceput o guvernare sprijinită de voința reală a majorității, dar unde majoritatea, de dragul ordinii şi al stabilității statului, n-ar silui fireştile instincte egalitariste, consimțind astfel să cedeze toate atributele puterii executive unei familii sau unui om? Nu s-ar putea imagina o societate democratică unde forțele naționale ar fi mai centralizate decât în Statele Unite, unde poporul şi-ar exercita o stăpânire mai puțin directă şi mai puțin acaparatoare asupra treburilor generale şi unde, totuşi, fiecare cetățean, învestit cu anumite drepturi, să ia parte, în sfera sa, la mersul guvernării?

Ceea ce am văzut la anglo-americani mă face să cred că instituțiile democratice de acest fel, introduse prudent în societate, ar pătrunde încetul cu încetul în obiceiuri şi s-ar asimila treptat cu înseşi opiniile poporului şi ar putea exista şi în altă parte decât în America.

Dacă legile din Statele Unite ar fi singurele legi democratice imaginabile, sau singurele care pot fi găsite, cred că s-ar putea conchide că succesul legilor în Statele Unite nu dovedeşte nimic în favoarea succesului legilor democratice în general, adică pentru aplicarea lor într-o țară mai puțin favorizată de natură.

Dar dacă legile americane mi se par defectuoase în multe puncte şi mi-e uşor să concep altele, natura specială a țării nu-mi dovedeşte deloc că instituțiile democratice n-ar izbuti la un popor la care condițiile fizice fiind mai puțin favorabile, legile ar putea fi mai bune.

Dacă, în America, oamenii ar fi diferiți de cei din altă parte; dacă starea lor socială ar face să apară la ei obiceiuri şi opinii contrarii celor care se nasc în Europa în aceeaşi stare socială, ceea ce se petrece în democrațiile americane nu ne-ar spune nimic despre ceea ce ar trebui să se întâmple în alte democrații.

Dacă americanii ar dovedi aceleaşi înclinații ca

celelalte popoare democratice şi dacă legiuitorii lor s-ar raporta la natura țării şi la avantajele împrejurărilor pentru a îngrădi aceste înclinații în limite corecte, prosperitatea Statelor Unite fiind atribuită doar unor cauze fizice, popoarele care ar dori să le urmeze exemplul fără a avea condițiile lor n-ar avea nimic de învățat.

Dar niciuna dintre aceste supoziții nu se verifică prin fapte.

Am întâlnit în America pasiuni asemănătoare cu cele văzute în Europa; unele țin de natura însăşi a firii omeneşti; altele de starea democratică a societății.

Astfel, am regăsit în Statele Unite neliniştile fireşti ale inimii omeneşti, deoarece atunci când condițiile sunt aproximativ egale, fiecare vede cum i se oferă aceleaşi şanse pentru a se ridica. Am întâlnit acolo sentimentul democratic al invidiei exprimat în mii de feluri diferite. Am observat că acolo poporul dovedeşte în conducerea treburilor un amestec de trufie şi de ignoranță, şi am ajuns la concluzia că în America, ca şi la noi, oamenii sunt supuşi aceloraşi imperfecțiuni şi expuşi aceloraşi necazuri.

Dar când am început să studiez atent starea societății, mi-a fost lesne să descopăr că americanii au făcut mari şi reuşite eforturi pentru combaterea slăbiciunilor inimii omeneşti şi corectarea defectelor naturale ale democrației.

Diferitele lor legi municipale mi s-au părut tot atâtea bariere care rețin într-o sferă limitată ambițiile neliniştite ale cetățenilor şi dirijează, în beneficiul comun, acele pasiuni democratice care ar putea răsturna statul. Am impresia că legiuitorii americani au izbutit să opună, nu fără succes, ideea de drept sentimentului invidiei; agitației continue a lumii politice, imobilitatea moralei religioase; experiența poporului – ignoranței sale teoretice şi îndemânarea în afaceri – dorințelor nestăpânite.

Americanii nu se referă la natura țării lor pentru a combate primejdiile care se pot ivi din constituția lor v. starea socială şi din legile lor politice. Relelor pe care le au în comun cu toate popoarele democratice le-au aplicat remedii pe care, deocamdată, doar ei le-au găsit; şi, deşi au fost primii care le-au încercat, au izbutit.

Moravurile şi legile americane nu sunt singurele convenabile popoarelor democratice; dar americanii au demonstrat că nu trebuie renunțat la reglarea democrației cu ajutorul legilor şi al moravurilor.

Dacă alte popoare, împrumutând de la americani această idee generală şi fecundă, fără a dori să-i imite în aplicarea ei specifică, ar căuta să se supună stării sociale particulare pe care Providența o impune oamenilor din zilele noastre, încercând astfel să scape de despotismul sau de anarhia care îi amenință, ce motive avem să credem că ar eşua în efortul lor?

Organizarea şi întemeierea democrației printre creştini este marea problemă politică a timpului nostru. Fără îndoială, americanii nu rezolvă această problemă, dar oferă date utile celor care vor s-o rezolve.

IMPORTANȚA CELOR CE PRECED. ÎN LEGĂTURĂ CU EUROPA

Se poate lesne deduce de ce am făcut cercetările precedente. Problema pe care am ridicat-o nu interesează doar Statele Unite, ci lumea întreagă; nu o națiune, ci pe toți oamenii.

Dacă popoarele, a căror stare socială este democratică, nu pot rămâne libere decât trăind în deşert, gândul la viitorul speciei umane m-ar duce la disperare; oamenii păşesc rapid spre democrație, iar deserturile se populează.

Dacă ar fi adevărat că legile şi moravurile sunt insuficiente pentru menținerea instituțiilor democratice,

ce alt refugiu le rămâne națiunilor, dacă nu despotismul unuia singur?

Ştiu că în zilele noastre există o mulțime de oameni cinstiți pe care această perspectivă nu-i înspăimântă şi care, obosiți de libertate, ar prefera să se odihnească undeva departe de furtunile ei.

Dar aceştia nu prea cunosc bine portul spre care se îndreaptă. Cufundați în amintiri, ei judecă puterea absolută raportând-o la ceea ce a fost odată şi nu la ce ar putea fi ea astăzi. Despotismul, ca şi libertatea, este de diverse feluri.

Dacă puterea absolută s-ar înscăuna din nou la popoarele democratice din Europa, nu mă îndoiesc că ar căpăta forme noi şi nu s-ar înfățişa cu trăsăturile pe care le-au cunoscut părinții noştri.

A fost o perioadă în Europa când legea şi consimțământul poporului i-au investit pe regi cu o putere aproape nelimitată. Dar nu li s-a întâmplat aproape niciodată să se folosească de ea.

Aveau mai curând dreptul decât folosința întregii puteri.

N-am să pomenesc despre prerogativele nobilimii, despre autoritatea curților suverane, despre drepturile corporațiilor, privilegiile provinciilor care toate, amortizând loviturile autorității, mențineau spiritul de rezistență al națiunii.

Independent de instituțiile sale politice, care adeseori erau potrivnice libertăților individuale, ele serveau totuşi la susținerea impulsului sufletesc pentru libertate şi astfel, sub acest raport, utilitatea lor se vede lesne, deoarece opiniile şi moravurile ridicau în jurul puterii regale bariere mai puțin vizibile, dar nu mai puțin puternice.

Religia, dragostea față de supuşi, bunătatea prințului, onoarea, spiritul de clan, prejudecățile provinciale, obiceiurile şi opinia publică limitau puterea regală închizând-o în cercul invizibil al autorității lor.

Atunci, constituția popoarelor era despotică, dar moravurile lor erau libere. Principii aveau doar dreptul, nu şi posibilitatea şi dorința de a face totul.

Ce a mai rămas astăzi din barierele care stăvileau pe vremuri tirania?

Religia şi-a pierdut puterea asupra sufletelor, hotarul cel mai vizibil care despărțea binele de rău a fost încălcat; în lumea morală, totul pare suspect şi nesigur, regii şi popoarele înaintează la întâmplare şi nimeni n-ar putea spune unde sunt limitele naturale ale despotismului şi unde încep abaterile.

Revoluții îndelungate au distrus pentru totdeauna respectul cu care erau înconjurați şefii de stat. Eliberați de povara stimei publice, principii s-au putut deda fără teamă beției puterii.

Când regii se regăsesc în inimile poporului, ei sunt clemenți, pentru că se simt puternici; cruță iubirea supuşilor lor pentru că această iubire este sprijinul tronului. Se stabileşte atunci între principe şi popor un schimb de sentimente a cărui gingăşie aseamănă societatea cu o familie. Supuşii, cârtind împotriva suveranului, sunt mâhniți dacă îi displac, iar suveranul îi pedepseşte pe supuşi cu blândețe, ca un tată care îşi bate copiii.

Dar când prestigiul regalității a dispărut în tumultul revoluțiilor; când regii care s-au succedat la tron au etalat pe rând în fața popoarelor slăbiciunea de *drept* şi duritatea *de fapt,* nimeni nu mai poate vedea în suveran pe părintele statului şi toată lumea descoperă în el stăpânul. Dacă este slab – e dispreţuit; dacă e puternic – e urât. El însuşi e plin de mânie şi spaimă; se consideră un străin în propria lui țară şi îi consideră pe supuşii săi – învinşi.

Când provinciile şi oraşele erau tot atâtea națiuni diferite în sânul unei patrii comune, fiecare dintre ele avea concepții specifice care se împotriveau spiritului general de servitute; dar astăzi, când toate sunt părți ale

aceluiaşi imperiu, după ce şi-au pierdut independenţa, obiceiurile, prejudecăţile, ba chiar şi amintirile şi numele şi s-au obişnuit să se supună aceloraşi legi, nu e mai dificil să fie oprimate toate la un loc decât era înainte cu fiecare dintre ele, separat.

Atâta timp cât nobilimea se bucura de puterea ei, şi încă mult timp după ce a pierdut-o, onoarea aristocraţiei dădea o forţă extraordinară rezistenţelor individuale.

Puteau fi văzuţi atunci oameni care, deşi neputincioşi, aveau o înaltă idee despre valoarea lor individuală şi aveau curajul să reziste, în izolare, presiunilor puterii publice.

Dar în zilele noastre, când toate clasele sfârşesc prin a se confunda, când individul dispare din ce în ce mai mult în gloată şi se pierde cu uşurinţă în mijlocul anonimatului general; astăzi, când onoarea monarhică şi-a pierdut aproape toată puterea, nefiind înlocuită prin virtute, şi când nimic nu-l mai îndeamnă pe om să se ridice deasupra lui însuşi, cine ar putea să spună unde se vor opri pretenţiile puterii absolute şi concesiile slăbiciunii?

Atâta timp cât a rezistat spiritul de clan, omul care lupta împotriva tiraniei nu era niciodată singur; el găsea mereu lângă el partizani, prieteni de nădejde, rude. Şi chiar dacă i-ar fi lipsit acest sprijin, tot s-ar fi simţit susţinut de strămoşi şi însufleţit de urmaşi. Dar când patrimoniile se divizează şi când în scurt timp rasele se vor confunda, unde să mai rămână loc pentru spiritul de clan?

Ce forţă să mai aibă obiceiurile la un popor care se schimbă mereu la faţă, unde toate manifestările tiranice au deja un precedent, unde toate crimele pot invoca un exemplu anterior, unde nimic nu este atât de vechi încât să-ţi fie teamă să-l distrugi, şi orice noutate poate fi concepută fără teamă.

Ce rezistenţă mai pot oferi moravurile după ce s-au supus de atâtea ori?

Ce poate face opinia publică însăşi, când nu există *douăzeci* de persoane care să aibă o legătură comună; când nu se găseşte niciun om, nicio familie, un corp, o clasă, o asociație liberă care să poată reprezenta această opinie şi s-o facă să acționeze?

Când fiecare cetățean, la fel de neputincios, la fel de sărac, la fel de izolat nu poate opune decât slăbiciunea sa forței organizate a guvernării?

Pentru a concepe ceva similar cu ceea ce s-ar petrece la noi, nu la analele noastre trebuie să recurgem. Ar trebui poate să ne referim la momentele antichității şi să ne raportăm la secolele cumplite ale tiraniei romane, când moravurile erau corupte, amintirile uitate, obiceiurile distruse religiile zdruncinate, opiniile şovăitoare, iar libertatea, izgonită din legi, nu ştia unde să se adăpostească pentru a-şi găsi un refugiu; unde nimic nu-i mai protejează pe cetățeni, iar când cetățenii nu mai pot să se protejeze singuri, oamenii îşi bat joc de natura umană, iar prinții apelează mai mult la clemența cerească, decât la răbdarea supuşilor lor.

Mi se par de-a dreptul orbi cei care cred că se va mai putea regăsi monarhia de pe vremea lui Henri al IV-lea sau Ludovic al XIV-lea. În ceea ce mă priveşte, când iau în considerație starea la care au ajuns multe națiuni europene şi starea la care celelalte aspiră, îmi vine să cred că, în curând, printre ele îşi va face loc fie libertatea democrației, fie tirania cezarilor.

Nu merită oare să ne gândim la asta? Dacă într-adevăr oamenii trebuie să ajungă în acel punct unde toți să fie liberi sau toți sclavi, toți egali în drepturi sau toți lipsiți de drepturi; şi dacă cei care guvernează societățile pot fi reduşi la această alternativă de a ridica treptat mulțimea până la ei sau de a-i lăsa pe toți cetățenii sub nivelul omeniei, n-ar fi suficient pentru a învinge îndoielile, pentru a linişti conştiințele şi pentru ca fiecare să fie pregătit să facă lesne mari sacrificii?

Atunci am putea considera dezvoltarea treptată a

instituțiilor şi moravurilor democratice nu ca cel mai bun, dar ca singurul mijloc care ne-a mai rămas pentru a fi liberi; şi fără a iubi guvernarea democratică, n-ar fi oare preferabil să fim dispuşi să o adoptăm, ca fiind remediul cel mai aplicabil şi cel mai onest care se poate împotrivi actualelor rele ale societății?

E dificil de obținut participarea poporului la guvernare; şi e şi mai greu să-l faci să aibă experiență şi să-i dăruieşti sentimentele care-i lipsesc pentru guvernare.

Voința democrației este schimbătoare; agenții ei sunt grosolani; legile ei imperfecte; de acord. Dar dacă e adevărat că în curând nu va mai exista alternativă între puterea democratică şi jugul unui singur om, n-ar trebui oare să tindem spre prima, decât să ne supunem de bunăvoie ultimului? Şi dacă trebuie să ajungem în cele din urmă la egalitatea completă, nu e preferabil să ne lăsăm nivelați de libertate decât de un despot?

Cei care, după ce vor citi această carte, vor considera că scriind-o am vrut să propun ca toate popoarele cu o stare socială democratică să imite legile anglo-americane, vor comite o mare eroare; vor vedea doar forma, neglijând substanța gândirii mele. Scopul meu a fost să demonstrez, prin exemplul Americii, că legile şi mai ales moravurile ar putea permite unui popor democratic să rămână liber. De altfel, eu sunt departe de a considera că noi trebuie să urmăm exemplul dat de democrația americană, imitând mijloacele pe care ea le-a folosit pentru a-şi atinge scopul; deoarece nu ignor influența pe care o exercită natura țării şi antecedentele asupra structurii politice şi aş considera ca o mare nefericire pentru omenire ca libertatea să capete peste tot aceleaşi trăsături.

Dar cred că dacă nu se izbuteşte introducerea la noi – încetul cu încetul – a instituțiilor democratice şi dacă se renunță la posibilitatea de a oferi tuturor cetățenilor ideile şi sentimentele care îi pot pregăti pentru libertate,

permițându-le apoi să o folosească, nimeni nu va fi independent, nici burghezul, nici nobilul, nici nevoiaşul, nici bogătaşul şi tirania va fi aceeaşi pentru toți; şi prevăd că, dacă nu se va reuşi de-a lungul timpului întemeierea paşnică a puterii majorității vom ajunge, mai devreme sau mai târziu, la puterea *nelimitată* a unuia singur.

Capitolul X.
CÂTEVA CONSIDERAȚII DESPRE STAREA ACTUALĂ ŞI VIITORUL PROBABIL AL CELOR TREI RASE CARE LOCUIESC PE TERITORIUL STATELOR UNITE

Mi-am îndeplinit principala sarcină pe care mi-am propus-o; am arătat, atât cât mi-a stat în putință, care sunt legile democrației americane; am făcut cunoscute moravurile. Aş putea să mă opresc aici dar cititorul ar considera, poate, că nu i-am satisfăcut aşteptările.

În America, pot fi găsite şi alte lucruri decât o imensă şi completă democrație; popoarele care trăiesc în Lumea Nouă pot fi descrise şi din alte puncte de vedere.

De-a lungul acestei cărți, expunerea m-a făcut adesea să-i pomenesc pe negri şi pe indieni, dar n-am avut niciodată timp să mă opresc pentru a explora poziția ocupată de aceste două rase în sânul poporului democratic descris; am pomenit spiritul care a determinat alcătuirea legilor în confederația anglo-americană; n-am putut să arăt decât în trecere şi într-un mod incomplet primejdiile care amenință această confederație şi mi-a fost imposibil să expun în amănunt şansele lor de durată, independent de legi şi de moravuri. Vorbind despre republicile unite, n-am riscat nicio ipoteză în legătură cu permanența formelor republicane în Lumea Nouă, făcând deseori aluzii la activitatea comercială din Uniune, n-am putut să mă ocup de viitorul americanilor ca popor de negustori.

Aceste probleme, legate de subiectul meu, nu fac totuşi parte din el; ele sunt americane, fără a fi democratice, iar eu am dorit să fac în special portretul

democrației. La început a trebuit, deci, să le las de-o parte; dar încheind, e cazul să revin la ele.

Teritoriul ocupat sau revendicat în zilele noastre de Uniunea americană se întinde de la Oceanul Atlantic până la malurile mării din Sud. La est sau la vest, granițele sunt cele ale continentului, la miazăzi ajung la tropice şi urcă apoi până în mijlocul gheţurilor din nord.

Oamenii răspândiți pe acest spațiu nu sunt, ca în Europa, vlăstare ale aceleiaşi familii. De la prima vedere, pot fi descoperite trei rase, în mod natural diferite, aş putea zice chiar ostile. Educația, legile, originea, forma exterioară a trăsăturilor au ridicat între ele o barieră aproape de netrecut; destinul le-a adunat pe acelaşi pământ, dar le-a combinat fără a izbuti să le amestece şi fiecare îşi vede separat de soarta sa.

Printre aceşti oameni atât de diferiți, primul care atrage atenția este omul alb, luminat, puternic, fericit; el este omul prin excelență; negrul şi indianul sunt situați pe o treaptă mai jos.

Aceste două rase lipsite de noroc n-au în comun nici naşterea, nici înfățişarea, nici limba, nici moravurile; numai necazurile îi unesc. Ambele ocupă aceeaşi poziție inferioară în locurile în care trăiesc; ambele resimt efectele tiraniei; şi dacă mizeria lor e diferită, ele pot acuza aceiaşi autori.

Nu se spune oare, văzând ce se petrece în lume, că în comparație cu celelalte rase, europeanul este ca omul în raport cu animalele? Le obligă să-l servească şi, când nu poate să le încovoaie, le distruge.

Opresiunea i-a lipsit dintr-odată pe toți descendenții africani de toate privilegiile umanității! Negrul din Statele Unite a pierdut chiar şi amintirea țării sale, el nu mai înțelege limba pe care o vorbeau străbunii săi; s-a lepădat de religia lor şi le-a uitat moravurile. Încetând astfel să aparțină Africii, nu a dobândit niciun drept asupra bunurilor europene; s-a oprit între cele două societăți; a rămas izolat între două popoare; vândut de

unii, repudiat de ceilalți, negăsind în întreg universul decât căminul stăpânului său care îi oferă imaginea incompletă a patriei.

Negrul nu are familie; nu consideră femeia altceva decât tovarăşa trecătoare a plăcerilor lui şi, după ce se nasc, fiii săi sunt egalii săi.

Să numesc o binefacere a lui Dumnezeu sau ultimul blestem al mâniei sale această predispoziție a sufletului omenesc de a fi nesimțitor la expresia mizeriei extreme, şi chiar de a fi sedus, dintr-o pornire depravată, de cauza nenorocirilor lui?

Scufundat în această prăpastie plină de rele, negrul nu resimte nefericirea; violența l-a făcut sclav, obişnuința servituții i-a dat concepții şi ambiții de sclav; mai curând îi admiră pe tiranii săi decât îi urăşte şi îşi găseşte bucuria şi mândria în servila imitație a celor care îl oprimă.

Inteligența sa a coborât la nivelul sufletului său.

Negrul intră în servitute de când se naşte. Dar ce spun eu? Uneori e cumpărat chiar din pântecele mamei sale şi începe prin a fi sclav înainte de a se naşte.

Fără trebuințe şi fără plăceri, inutil sieşi, el înțelege de la primele lecții ale vieții că este proprietatea altuia, al cărui interes este să vegheze asupra vieții sale; îşi dă seama că nu îi este dat să-şi poarte singur de grijă; uzul rațiunii i se pare un dar inutil al Providenței; şi se bucură liniştit de toate privilegiile înjosirii lui.

Dacă devine liber, independența i se pare ades o povară mai grea decât sclavia; deoarece de-a lungul existenței sale a învățat să se supună la orice, cu excepția rațiunii, iar când rațiunea devine singura sa călăuză, nu e în stare să-i recunoască vocea. E năpădit de mii de noi trebuințe şi e lipsit de cunoştințele şi energia necesare pentru a le rezista. Trebuințele sunt stăpâni împotriva cărora trebuie luptat şi el nu a învățat decât să se supună şi să asculte. A ajuns deci la acea culme a mizeriei în care servitutea îl abrutizează şi

libertatea îl distruge.

Opresiunea nu a avut o influență mai mică asupra raselor indiene, dar efectele ei sunt diferite.

Înainte de apariția albilor în Lumea Nouă, oamenii care locuiau în America de Nord trăiau liniştiți în pădure. Supuşi vicisitudinilor obişnuite ale vieții sălbatice, aveau viciile şi virtuțile popoarelor necivilizate. După ce au gonit în deşert triburile indiene, europenii i-au condamnat la o viață de pribegi şi vagabonzi, plină de mizerii de nedescris.

Națiunile sălbatice sunt guvernate doar de opinii şi moravuri.

Când printre indienii din America de Nord a dispărut sentimentul patriei prin dispersarea familiilor şi negarea tradițiilor, întrerupând lanțul amintirilor, schimbându-le obiceiurile şi sporind fără măsură trebuințele, tirania europeană i-a dezorganizat şi ei au ajuns şi mai puțin civilizați decât erau. Atât condiția morală, cât şi condiția fizică a acestor popoare n-au încetat să se înrăutățească şi au devenit cu atât mai barbare, cu cât erau mai nefericite. Totuşi, europenii n-au izbutit să modifice integral caracterul indienilor şi, dincolo de puterea de a distruge, n-au avut-o niciodată pe aceea de a-i şlefui şi de a-i supune.

Negrul este plasat la limita extremă a servituții; indianul la cea a libertății. Sclavia nu produce la primul efecte mai funeste decât independența la cel de al doilea.

Negrul a pierdut sentimentul de proprietate asupra persoanei sale şi nu poate dispune de ființa sa fără a comite un fel de pungăşie.

Sălbaticul îşi aparține de îndată ce poate acționa. Abia dacă a cunoscut autoritatea familiei; nu şi-a supus niciodată voința în fața semenilor săi; nimeni nu l-a învățat să facă vreo deosebire între ascultarea voluntară şi supunerea dezonorantă şi ignoră chiar numele legii. Pentru el, a fi liber înseamnă eliberarea de toate legăturile sociale. Îi place această independență barbară,

şi preferă să moară decât să sacrifice cea mai mică parte din ea. Asupra unui astfel de om civilizaţia are o influenţă limitată.

Negrul face mii de eforturi inutile pentru a se infiltra într-o societate care îl respinge; se conformează gustului opresorilor săi, îşi însuşeşte opiniile lor, şi aspiră să le asimileze prin imitaţie. I se spune de când se naşte că rasa sa este în mod natural inferioară celei albe şi el e aproape convins şi deci îi e ruşine de sine. El descoperă pecetea sclaviei în toate trăsăturile sale şi dacă ar putea s-ar lepăda de sine în întregime.

Dimpotrivă, imaginaţia indianului este plină de pretinsa nobleţe a originii sale. Trăieşte şi moare printre aceste visuri trufaşe. Nu doreşte deloc să-şi adapteze moravurile la ale noastre, ţine la barbarie ca la un semn distinctiv al rasei sale şi respinge civilizaţia poate nu atât pentru că o urăşte, cât pentru că îi e teamă că-l va face să semene cu europenii.[206]

Perfecţiunii artei noastre, el îi opune resursele pustiului; tacticii noastre, instinctele spontane ale naturii lui sălbatice. El piere în această luptă inegală.

Negrul doreşte să se confunde cu europeanul, dar nu poate. Indianul ar putea reuşi până la un punct, dar dispreţuieşte această tentaţie. Servitutea unuia îl condamnă la sclavie, orgoliul celuilalt – la moarte.

Îmi amintesc că, parcurgând pădurile care mai acoperă încă statul Alabama, am ajuns într-o zi la cabana unui pionier. N-am vrut să intru în locuinţa americanului, dar m-am aşezat să mă odihnesc câteva clipe pe marginea unei fântâni, nu departe de pădure. În timp ce stăteam acolo, apăru o indiană (ne aflam lângă teritoriul ocupat de tribul Creeks); ţinea de mână o fetiţă de cinci-şase ani, de rasă albă, care, credeam eu, era fiica pionierului. O negresă venea după ea. Costumul indienei era de un fel de lux barbar: inele de metal îi atârnau de nări şi de urechi; părul, amestecat cu cioburi de sticlă, îi cădea liber pe umeri şi mi-am dat seama că

nu era căsătorită deoarece mai purta colierul de scoici pe care îl pun fecioarele, conform obiceiului, pe patul nupțial; negresa purta haine europenești zdrențuite.

S-au așezat toate trei pe marginea fântânii și tânăra sălbatică luând copilul în brațe îl mângâie cu o tandrețe de mamă; pe de cealaltă parte, negresa căuta prin mici artificii inocente să atragă atenția micuței creole. Aceasta dovedea în cele mai neînsemnate mișcări un sentiment de superioritate care contrasta bizar cu vârsta ei; s-ar fi putut afirma că manifesta o anumită condescendență primind atențiile tovarășelor ei.

Chircită în fața stăpânei sale, pândind fiecare dorință, negresa părea sfâșiată între un atașament aproape matern și o teamă servilă; în timp ce, chiar în efuziunea tandră a femeii sălbatice, era un spirit liber, mândru și neîmblânzit.

M-am apropiat ca să contemplu în liniște acest spectacol; fără îndoială, curiozitatea mea i-a displăcut indienei, deoarece se ridică brusc, împinse copilul mai încolo cu un fel de asprime și după ce îmi aruncă o privire iritată se îndepărtă în pădure. Mi s-a întâmplat ades să văd adunați în același loc indivizi aparținând celor trei rase din America de Nord; am recunoscut în nenumărate efecte diverse preponderența exersată de albi; dar în tabloul pe care tocmai l-am descris era ceva deosebit de emoționant: o legătură afectivă îi reunea pe oprimați și opresori și natura, străduindu-se să-i apropie, făcea și mai izbitor spațiul imens ocupat de prejudecăți și de legi.

STAREA ACTUALĂ ȘI VIITORUL PROBABIL AL TRIBURILOR INDIENE CARE TRĂIESC ÎN TERITORIUL POSEDAT DE UNIUNE

Dispariția treptată a raselor indigene. – Cum se petrece. – Mizeriile care însoțesc migrația forțată a indienilor. – Sălbaticii din America de Nord n-aveau decât două mijloace de a evita

distrugerea: războiul sau civilizația. – Ei nu se mai pot lupta. – De ce nu au vrut să se civilizeze când au putut să o facă și nu mai pot, când au ajuns să o vrea. – Exemplul triburilor Creeks și Cherokee. – Politica unor anume state față de indieni. – Politica guvernului federal.

Toate triburile indiene care locuiau odinioară pe teritoriul Noii Anglii, triburile Narragansett, Mohican, Pecot nu mai trăiesc decât în amintirea oamenilor; Lenapii care l-au primit pe Penn, acum o sută cincizeci de ani, pe malurile râului Delaware, au dispărut astăzi. I-am întâlnit pe ultimii irokezi: cerşeau. Toate națiunile pe care le-am pomenit se întindeau altădată până la malul mării; acum trebuie să mergi peste o sută de leghe în interiorul continentului ca să întâlneşti un indian. Aceşti sălbatici nu numai că au fost împinşi înapoi, dar au fost şi nimiciți.{207} Pe măsură ce indigenii se îndepărtează şi mor, în locul lor vine şi creşte o populație imensă. Nu s-a văzut niciodată la alte națiuni o dezvoltare atât de fantastică şi nicio distrugere atât de rapidă.

E uşor de indicat modul în care operează această distrugere.

Când doar indienii locuiau în deşertul din care sunt exilați astăzi, nevoile lor erau mici şi mijloacele de a le dobândi numeroase; îşi fabricau ei înşişi armele, apa fluviilor era singura lor băutură, şi drept veşminte foloseau pieile animalelor cu a căror carne se hrăneau.

Europenii au introdus printre indigenii din America de Nord armele de foc, fierul şi alcoolul, i-au învățat să înlocuiască cu țesăturile noastre veşmintele barbare cu care simplicitatea indiană fusese până atunci mulțumită; căpătând gusturi noi, indienii n-au învățat şi știința de a şi le satisface şi au fost nevoiți să recurgă la industria albilor. În schimbul acestor bunuri, pe care el nu ştie să le creeze, sălbaticul nu poate oferi nimic, în afara bogatelor blănuri care mai pot fi dobândite în pădure. Din acest moment, vânătoarea nu mai era

menită să-i satisfacă doar nevoile, ci şi pasiunile frivole ale europenilor. El nu urmărea fiarele pădurii pentru a se hrăni, ci pentru a-şi procura singurele obiecte de schimb pe care le putea oferi.{208}

În timp ce nevoile indigenilor creşteau astfel, resursele lor nu încetau să descrească.

În ziua în care se întemeiază o aşezare europeană în vecinătatea unui teritoriu ocupat de indieni, vânatul e neliniştit.{209} Miile de sălbatici rătăcitori prin păduri, fără domiciliu fix, nu-l speriau; dar în momentul în care zgomotul permanent al industriei europene începe să se audă într-un anume loc, animalele o iau la fugă retrăgându-se spre Vest, unde instinctul le spune că vor mai găsi pustiuri nemărginite. „Turmele de bizoni se retrag fără încetare, spun domnii Cass şi Clark în raportul lor pentru Congres din 4 februarie 1829; acum câțiva ani, se mai apropiau de muntele Alleghany; în curând vor fi greu de găsit pe platourile imense care se întind de-a lungul Munților Stâncoşi.” Am fost asigurat că acest efect al apropierii albilor se face simțit la două sute de leghe de frontieră. Influența lor se exercită asupra unor triburi cărora nu li se ştie nici numele şi care suferă din cauza relelor uzurpării înainte de a-i cunoaşte pe autori.{210}

Nu peste mult timp aventurieri îndrăzneți pătrunseră în ținuturile indiene; avansară cu cincisprezece până la douăzeci de leghe după ultima graniță a albilor, construind adăposturi pentru oameni chiar în mijlocul barbariei. Le-a fost uşor să o facă: frontierele poporului de vânători sunt prost fixate. De altfel, acest teritoriu nici nu aparține întregii națiuni şi nu este proprietatea unei persoane anume; interesul personal nu apără pe nimeni.

Câteva familii europene, situate în puncte foarte îndepărtate unele de altele, desăvârşesc alungarea animalelor sălbatice din tot spațiul intermediar care le desparte. Indienii, care până atunci trăiseră într-un fel

de abundență, supraviețuiesc cu dificultate, procurându-şi anevoie obiectele necesare trocului. Gonirea vânatului e echivalentă cu sterilitatea pământului pentru cultivatorii noştri. În curând, mijloacele de existență o vor lipsi aproape în întregime. Vor putea fi atunci întâlniți rătăcind nefericiți ca nişte lupi flămânzi în pădurile lor pustii. Iubirea instinctivă de patrie îi leagă de pământul pe care s-au născut{211} şi unde nu mai e decât sărăcie şi moarte. În cele din urmă se hotărăsc; pleacă, şi urmărind de departe goana elanului, a taurului şi a castorului, lasă în seama animalelor sălbatice grija găsirii unei noi patrii. Deci, de fapt, nu europenii îi gonesc pe indigenii americani, ci foametea: isteață diferențiere care a scăpat vechilor analişti, dar pe care savanții moderni au descoperit-o.

Sunt greu de imaginat îngrozitoarele nenorociri care însoțesc emigrațiile impuse. În momentul în care indienii părăseau ținuturile natale, ei erau deja epuizați şi diminuați. Ținuturile unde se stabilesc sunt ocupate de populații care-i privesc cu pizmă pe noii veniți. În spatele lor este foametea, în față – războiul, pretutindeni mizeria. Pentru a scăpa de toți aceşti duşmani, ei se divizează. Fiecare încearcă să se izoleze pentru a găsi mijloacele de a subzista şi trăieşte în imensitatea pustiului ca un proscris în sânul societății civilizate. Şi atunci, legătura socială, de mult şubrezită, se rupe.

De mult nu mai au patrie, nu vor mai avea nici popor; puțin probabil că vor mai rămâne familii: numele comun se pierde, limba se uită, dispar numele strămoşilor. Națiunea a încetat să mai existe. De abia dacă mai e prezentă în amintirile arheologilor americani şi nu mai e cunoscută decât de câțiva erudiți europeni.

N-aş vrea ca cititorul să creadă că înfățişez totul în negru. Am văzut cu ochii mei nenorocirile pe care le descriu; am observat orori pe care mi-ar fi imposibil să le redau.

Pe la sfârşitul anului 1831, mă aflam pe malul stâng

al râului Mississippi, într-un loc căruia europenii îi zic Memphis. În timp ce eram acolo, a venit o numeroasă ceată de Choctaws (francezii le spun Chactas); aceşti sălbatici îşi părăsiseră patria şi încercau să treacă pe malul drept al râului Mississippi, unde sperau să găsească adăpostul promis de guvernul american. Eram în plină iarnă şi în anul acela frigul era deosebit de puternic; zăpada se întărise şi pe fluviu se formaseră uriaşe sloiuri de gheață. Indienii erau cu familiile lor; transportau cu ei răniții, bolnavii, nou-născuții şi muribunzii. Nu aveau nici corturi, nici căruțe, ci doar nişte provizii şi arme. I-am văzut când s-au îmbarcat ca să traverseze marele fluviu şi nu voi uita niciodată acest spectacol solemn. Din mulțime nu se auzeau nici plânsete, nici vaiete; tăceau. Nenorocirea lor era veche şi ei ştiau că e iremediabilă. Indienii erau deja îmbarcați pe vasul care urma să-i transporte; câinii rămăseseră pe mal; când animalele şi-au dat seama că stăpânii se îndepărtează pentru totdeauna, au început să scoată nişte urlete îngrozitoare şi aruncându-se în apele înghețate ale râului i-au urmat înot.

În zilele noastre, deposedarea indienilor se face într-o manieră organizată şi, ca să zic aşa, întru totul legală.

Când populația europeană începe să se apropie de un pustiu ocupat de o națiune sălbatică, de obicei guvernul Statelor Unite trimite acesteia din urmă o ambasadă solemnă; albii îi adună pe indieni pe o câmpie imensă şi, după ce mănâncă şi beau împreună cu ei, le spun: „Ce faceți voi în țara strămoşilor voştri? în curând o să trebuiască să le dezgropați osemintele ca să puteți trăi. Şi cu ce e mai bun ținutul în care locuiți, decât altul? Ce, păduri, mlaştini, păşuni nu sunt decât acolo unde vă aflați voi şi nu puteți trăi sub alt soare? Dincolo de aceşti munți pe care îi vedeți la orizont, după lacul acesta care mărgineşte la Vest teritoriul vostru există ținuturi întinse în care puteți găsi multe animale sălbatice; vindeți pământurile voastre şi duceți-vă să

trăiți fericiți în locurile acelea.” După acest discurs, li se arată indienilor arme de foc, haine de lână, butoaie cu rachiu, mărgele de sticlă, brățări de cositor, cercei și oglinzi.{212} Dacă la vederea tuturor acestor bogății ei mai ezită încă, li se sugerează că nu pot să refuze consimțământul care li se cere și că, în curând, însuși guvernul nu va mai putea să le garanteze folosința drepturilor. Ce-i de făcut? Pe jumătate convinși, pe jumătate constrânși, indienii pleacă; se vor duce să locuiască în alte pustietăți unde albii îi vor lăsa în pace vreo zece ani. Astfel au obținut americanii pe nimica provincii întregi, pe care cei mai bogați suverani europeni n-ar fi putut să le cumpere.{213}

Am descris marile calamități, adaug că mi se par iremediabile. Consider că rasa indiană din America este condamnată la dispariție și nu pot să mă împiedic să mă gândesc că în momentul în care europenii se vor fi stabilit pe coasta Oceanului Pacific, indienii vor fi încetat să mai existe.{214}

Indienii din America de Nord n-aveau decât două căi de salvare: războiul sau civilizația; altfel spus, ori îi nimiceau pe europeni, ori deveneau egalii lor.

La începutul colonizării, ar fi fost posibil ca, unindu-și forțele, să scape de puținii străini, care tocmai debarcaseră pe țărmurile continentului.{215} Au făcut-o nu o dată și erau pe punctul să izbutească. Acum disproporția dintre resurse este prea mare ca o asemenea eventualitate să poată fi luată în considerație. Mai apar încă printre populațiile indiene oameni de geniu care își dau seama care va fi, în cele din urmă, soarta rezervată sălbaticilor și încearcă să reunească toate triburile în ura comună împotriva europenilor; dar eforturile lor sunt neputincioase. Popoarele care se învecinează cu albii sunt de pe acum prea slăbite pentru a opune o rezistență eficace; celelalte cedează indiferenței infantile față de ziua de mâine, care caracterizează naturile sălbatice, așteptând să se

ivească primejdia pentru a se ocupa de ea; unii nu pot, iar alții nu vor să acționeze.

E lesne de prevăzut că indienii nu vor dori niciodată să se civilizeze sau, când or să vrea, va fi prea târziu.

Civilizația este rezultatul unei lungi activități sociale care se desfăşoară în acelaşi loc şi pe care, în succesiunea lor, generații diferite şi-o lasă moştenire. Cel mai greu, civilizația se impune la popoarele de vânători. Triburile de păstori schimbă locurile, dar în migrațiile lor ele urmează o anume rânduială şi revin mereu în aceleaşi locuri; locuințele vânătorilor se mută mereu la fel ca sălaşele animalelor pe care le vânează.

S-a încercat de mai multe ori să se introducă lumina cunoştințelor printre indieni, fără a le schimba moravurile nomade; iezuiții au făcut-o în Canada, puritanii în Noua Anglie.[216] Nici unii, nici alții n-au reuşit să întreprindă ceva durabil. Civilizația se năştea în colibă şi murea în pădure. Marea eroare a acestor legiuitori ai indienilor a fost că n-au înțeles că, pentru a civiliza un popor, trebuie ca el să fie determinat în primul rând să se stabilească undeva şi aceasta nu se poate face decât cultivând pământul; deci întâi şi întâi, indienii trebuiau să devină agricultori.

Nu numai că indienii nu posedă acest dar preliminar al civilizației, dar le este foarte greu să-l dobândească.

Bărbații care s-au dedicat o dată vieții leneşe şi aventuroase de vânători simt un dezgust aproape de neînvins pentru munca permanentă şi regulată de care e nevoie în agricultură. Acest lucru se poate observa chiar şi în sânul societăților noastre; dar este şi mai evident la popoarele pentru care obiceiurile de vânătoare au devenit rituri naționale.

Independent de această cauză generală, există una nu mai puțin puternică, prezentă doar la indieni. Am arătat-o; cred că trebuie să revin.

Indigenii din America de Nord nu consideră munca doar un rău, ci şi o dezonoare şi orgoliul lor luptă

împotriva civilizației cu tot atâta încăpățânare ca şi lenea.{217}

Oricât de sărac ar fi, nu există vreun indian care în coliba lui din scoarță de copac să nu aibă o idee extraordinară despre valoarea sa individuală; el consideră preocupările industriale drept un lucru umilitor; îl compară pe agricultor cu un bou care trage plugul, şi în toate muncile noastre nu vede decât o trudă de sclav. Nu pentru că nu şi-a însuşit o idee de înalt respect despre puterea albilor şi despre măreția inteligenței lor; dar dacă admiră rezultatul eforturilor noastre, disprețuieşte mijloacele prin care l-am obținut şi, acceptându-ne ascendentul, el se crede superior nouă. Vânătoarea şi războiul i se par singurele ocupații demne de un bărbat.{218} Indianul, în adâncul mizeriei lui din pădure, nutreşte aceleaşi idei ca şi nobilul din Evul Mediu în castelul său, şi nu-i lipseşte decât să devină cuceritor pentru ca asemănarea să fie completă. Astfel, ciudat lucru!, în pădurile

Lumii Noi şi nu printre europenii care îi populează țărmurile pot fi regăsite astăzi vechile prejudecăți europene.

Am încercat nu o dată, pe parcursul acestei lucrări, să fac să se înțeleagă ce influență imensă exercită, după părerea mea, starea socială asupra moravurilor omeneşti. Să mi se permită să mai adaug la acest subiect încă un cuvânt.

Când observ asemănarea dintre instituțiile politice ale strămoşilor noştri germanici, şi cele ale triburilor rătăcitoare din America de Nord, între obiceiurile descrise de Tacit şi cele la care am fost uneori martor, nu pot să mă împiedic să nu mă gândesc că aceeaşi cauză a produs, în două emisfere, aceleaşi efecte şi că, în mijlocul diversității aparente a vieții omeneşti, nu e imposibil să găseşti un anume număr de fapte generatoare din care decurg toate celelalte. În tot ceea ce numim instituții germanice sunt tentat să văd doar

obiceiurile barbare şi opiniile sălbaticilor pătrunse în ceea ce considerăm a fi ideile feudale.

Oricare ar fi viciile şi prejudecățile care îi împiedică pe indienii din America de Nord să devină agricultori şi civilizați, uneori necesitatea îi sileşte.

Mai multe populații importante din Sud, printre altele şi triburile Cherokee şi Creek[219], s-au găsit ca şi încercuite de europeni care, debarcând pe malurile oceanului, coborând din Ohio şi urcând pe Mississippi, au ajuns să-i înconjoare dintr-odată. Nu au fost goniți din loc în loc cum s-a întâmplat cu triburile din Nord, dar au fost împinşi între limite din ce în ce mai înguste, aşa cum fac vânătorii într-un desiş înainte de a pătrunde simultan în interiorul lui. Găsindu-se între civilizație şi moarte, indienii s-au văzut în situația ruşinoasă de a trăi din munca lor, ca albii: au devenit agricultori; şi fără a-şi părăsi în întregime obiceiurile şi nici moravurile, au renunțat la ceea ce îi împiedica să-şi ducă noua lor existență.

Tribul Cherokee a mers şi mai departe; ei şi-au creat o limbă scrisă şi şi-au întemeiat o formă destul de stabilă de guvernare şi, cum în Lumea Nouă totul ia un ritm foarte precipitat, au avut un ziar[220] înainte de a avea haine.

Prezența metişilor a favorizat în mod deosebit dezvoltarea rapidă a obiceiurilor europene la aceşti indieni.[221] Împărtăşind cu tatăl cunoştințele, fără a abandona total obiceiurile sălbatice ale mamei, metisul alcătuieşte legătura naturală dintre civilizație şi barbarie. Peste tot unde metişii s-au înmulțit, s-a văzut cum sălbaticii şi-au modificat, puțin câte puțin, starea socială şi şi-au schimbat moravurile.[222]

Succesul tribului Cherokee dovedeşte că indienii au aptitudinea de a se civiliza, dar nu dovedeşte deloc că vor putea reuşi.

Dificultatea cu care indienii se supun civilizației se naşte dintr-o cauză generală, căreia nu i se pot

sustrage.

Dacă se examinează cu atenție istoria, se observă că în general popoarele barbare s-au înălțat singure încetul cu încetul deasupra lor şi, prin propriile eforturi, au ajuns la civilizație.

Când li s-a întâmplat să se lumineze cu ajutorul unei națiuni străine, au făcut-o în calitate de învingători, nu în calitate de învinşi.

Când poporul cucerit este luminat şi cuceritorul semisălbatic, cum s-a întâmplat când Imperiul roman a fost invadat de națiunile nordice sau China de mongoli, puterea pe care victoria a conferit-o barbarului a fost suficientă ca să-l țină la nivelul omului civilizat şi să-i permită să meargă în pas cu el până va deveni emulul său; unul posedă forța, celălalt inteligența; primul admiră ştiința şi artele învinşilor, celălalt invidiază puterea învingătorului. În cele din urmă, barbarii îl introduc pe omul şlefuit în palatele lor iar omul şlefuit îi oferă barbarului şcoala. Dar când cel care posedă forța materială are şi avantajul superiorității intelectuale, nu prea se întâmplă ca învinsul să se civilizeze; se retrage sau este nimicit.

Se poate astfel spune, într-o manieră generală, că sălbaticii caută lumina cu arma în mână, dar nu o capătă.

Dacă triburile indiene care locuiesc acum în centrul continentului ar putea găsi în ele însele destulă energie pentru a se civiliza, poate că ar reuşi. Fiind superioare națiunilor barbare care le înconjoară, ele ar căpăta, puțin câte puțin, forță şi experiență şi când europenii ar apărea la granițele lor ar fi în stare, dacă nu să-şi mențină independența, măcar să-şi impună drepturile asupra pământului şi să se integreze învingătorilor. Dar ghinionul indienilor este că intră în contact cu poporul cel mai civilizat şi, aş adăuga, cel mai avid de pe glob, în timp ce ei înşişi sunt doar pe jumătate civilizați; învățătorul lor e şi singurul lor stăpân şi odată cu

opresiunea capătă şi lumina.

Trăind în libertatea pădurii, indianul din America de Nord era sărac dar nu se simţea inferior nimănui; din momentul în care vrea să pătrundă în ierarhia socială a albilor, nu poate ocupa decât ultimul lor; deoarece intră ignorant şi sărac într-o societate în care domnesc ştiinţa şi bogăţia. După ce a dus o viaţă agitată plină de greutăţi şi de primejdii dar, în acelaşi timp, plină de emoţii şi de măreţie{223}, el trebuie să suporte o existenţă monotonă, obscură şi degradată. Posibilitatea de a-şi câştiga pâinea cu care se hrăneşte prin munci penibile şi ruşinoase este în ochii săi singurul rezultat al mult lăudatei civilizaţii.

Şi nu e nici măcar sigur că va obţine acest rezultat.

Când indienii încearcă să-i imite pe vecinii lor europeni şi să cultive ca aceştia pământul, sunt prinşi într-o concurenţă funestă. Albul cunoaşte tainele agriculturii. Indianul se apucă stângaci de o treabă de care habar n-are. Unul obţine cu uşurinţă recolte mari, celălalt smulge cu multe eforturi roadele pământului.

Europeanul se află în sânul unei populaţii cunoscute şi căreia îi ştie nevoile.

Sălbaticul este izolat în mijlocul unui popor duşman căruia nu-i cunoaşte decât incomplet moravurile, limba şi legile, dar de care totuşi nu se poate lipsi. Doar schimbând produsele cu cele ale albilor el poate să-şi câştige bunăstarea, deoarece compatrioţii săi nu îl pot ajuta decât în mică măsură.

Astfel, când indianul vrea să vândă roadele muncii sale, nu găseşte cumpărătorii pe care europeanul îi descoperă fără dificultate şi el produce cu mare cheltuială ceea ce celălalt livrează ieftin.

Indianul se sustrage necazurilor la care sunt expuse naţiunile barbare doar pentru a da de necazurile popoarelor civilizate şi îi e aproape la fel de greu să trăiască înconjurat de abundenţa noastră ca şi în mijlocul pădurii lui.

Totuşi, el nu a părăsit obiceiurile vieții nomade. Tradițiile sunt încă dominante, gustul vânătorii nu s-a stins. Bucuria sălbatică pe care a simțit-o odinioară în desişul pădurii îi reapare în culori vii în imaginația sa tulburată; privațiunile pe care le-a îndurat i se par mai puțin îngrozitoare, pericolele pe care le înfruntă mai puțin mari. Independența de care se bucura printre egalii săi contrastează cu poziția subalternă pe care o ocupă în societatea civilizată.

Pe de altă parte, singurătatea în care a sălăşluit liber atâta timp este încă aproape de el; în câteva ore de mers se poate reîntoarce. Pentru pământul pe jumătate desțelenit din care el de-abia obține cu ce să se hrănească, albii îi oferă un preț aparent bun. Poate, cu aceşti bani cu care îl îmbie europenii, va putea trăi liniştit şi fericit departe de ei. Părăseşte plugul, pune din nou mâna pe armă, şi se întoarce pentru totdeauna în pustietate.[224]

Se poate verifica adevărul acestui trist tablou prin ceea ce se întâmplă la triburile Creek şi Cherokee, pe care le-am citat.

Indienii, în puținul pe care l-au făcut, au dovedit tot atâta geniu nativ, cât şi popoarele europene în cele mai mari inițiative ale lor; dar națiunile, ca şi oamenii, au nevoie de timp ca să învețe, oricât de inteligente sau harnice ar fi.

În timp ce sălbaticii se străduiau să se civilizeze, europenii continuau să-i înconjoare şi să-i înghesuie din ce în ce mai tare. Astăzi, în sfârşit, cele două rase s-au întâlnit; ele se învecinează. Indianul a devenit superior tatălui său – sălbaticul, dar este încă inferior vecinului său alb. Cu ajutorul resurselor şi al inteligenței lor, europenii n-au întârziat să-şi însuşească avantajele pe care posesia solului putea să le ofere indienilor, s-au stabilit în mijlocul lor, au pus mâna pe pământ sau l-au cumpărat pe nimica şi i-au ruinat printr-o concurență căreia aceştia nu puteau în niciun caz să-i facă față.

Izolați în propriul lor ținut, indienii au alcătuit doar o mică colonie de străini incomozi, în mijlocul unui popor numeros şi dominator.[225]

Washington a spus într-unul din mesajele sale către Congres: „Suntem mai luminați şi mai puternici decât națiunile indiene; este potrivit cu onoarea noastră să-i tratăm cu bunătate, chiar cu generozitate.”

Această politică nobilă şi virtuoasă n-a fost pusă niciodată în practică.

De obicei, aviditatea colonilor este însoțită de tirania guvernului. Deşi triburile Cherokee şi Creek trăiesc pe pământul pe care îl locuiau dinainte de venirea europenilor, deşi americanii au tratat cu ei ca şi cum ar fi tratat cu popoare străine, statele în care se găseau n-au vrut să le recunoască drept popoare independente şi s-au apucat să-i supună pe aceşti oameni, abia ieşiți din pădure, magistraților lor, obiceiurilor şi legilor lor.[226] Mizeria i-a împins pe aceşti indieni nefericiți spre civilizație, opresiunea îi împinge azi spre barbarie. Mulți dintre ei, părăsindu-şi câmpul abia desțelenit, îşi regăsesc obiceiurile vieții sălbatice.

Dacă se examinează cu atenție măsurile tiranice adoptate de legiuitorii statelor din Sud, purtarea guvernanților şi deciziile tribunalelor, ne convingem uşor că scopul final spre care tind simultan toate eforturile lor este expulzarea completă a indienilor. Americanii din această parte a Uniunii privesc cu invidie pământurile pe care le posedă indienii[227]; ei îşi dau seama că aceştia din urmă n-au pierdut complet tradițiile vieții sălbatice şi înainte ca civilizația să-i lege complet de pământ, albii vor să-i aducă la disperare şi să-i forțeze să se îndepărteze.

Oprimați în anumite state, triburile Creek şi Cherokee s-au adresat guvernului central. Acesta nu e insensibil la necazurile lor, şi ar dori sincer să salveze ce a mai rămas din indigeni şi să le asigure libera posesie a teritoriului care le-a fost garantat[228], dar când încearcă

să pună în practică acest plan, statele opun o rezistență formidabilă şi atunci guvernul se decide fără greutate să lase unele triburi, pe jumătate nimicite, să piară, pentru a nu pune în pericol Uniunea americană.

Incapabil să-i protejeze pe indieni, guvernul federal ar dori măcar să le uşureze soarta; în acest scop i-a transportat pe cheltuiala sa în alte locuri.

Între 33 şi 37 grade latitudine nordică se întinde un ținut vast care a luat numele de Arkansas, după fluviul principal care îl străbate. Pe de o parte e mărginit de frontiera cu Mexicul, pe de alta de fluviul Mississippi. Pârâuri şi râuri şerpuiesc în toate direcțiile, clima e blândă şi solul roditor. Nu pot fi întâlnite acolo decât câteva hoarde sălbatice nomade, în această parte a țării, învecinată cu Mexicul şi la mare distanță de aşezările americane, guvernul Uniunii doreşte să transporte resturile populației indigene din Sud.

La sfârşitul anului 1831, am fost asigurat că 10.000 de indieni au ajuns deja pe malurile râului Arkansas; alții veneau în fiecare zi. Dar Congresul nu izbutise încă să creeze o voință unanimă printre cei cărora urma să le decidă soarta; unii acceptau bucuroşi să se depărteze de nucleul tiraniei; cei mai luminați refuzau să-şi abandoneze recoltele nestrânse şi noile locuințe; ei considerau că dacă acțiunea civilizatoare se va întrerupe, nu va mai fi reluată niciodată; se temeau că obiceiurile sedentare, de abia deprinse, să nu se piardă cu desăvârşire în ținuturile încă sălbatice, unde nimic nu era pregătit pentru a asigura subzistența unui popor de agricultori; ei ştiau că vor găsi în noile pustietăți hoarde duşmane şi nu le vor putea rezista pentru că, fără a fi dobândit încă forța civilizației, nu mai au nici energia barbară de odinioară. Indienii au dibuit cu uşurință provizoratul din rostuirea care li se oferea. Cine le va garanta că vor fi lăsați în pace în noul lor adăpost? Statele Unite se angajează să-i ocrotească acolo; dar şi teritoriul pe care îl ocupă acum le-a fost garantat

odinioară prin jurămintele cele mai solemne.[229] E adevărat, guvernul american nu le ia azi aceste pământuri, dar permite ca ele să fie invadate. Fără îndoială că, în câțiva ani, aceeaşi populație albă, care îi presează acum, va fi din nou pe urmele lor în singurătățile din Arkansas; vor da de aceleaşi probleme, fără a avea la îndemână aceleaşi soluții; şi cum mai devreme sau mai târziu vor resimți lipsa pământului, vor trebui să se resemneze să dispară.

În comportarea Uniunii față de indieni e mai puțină cupiditate decât în politica statelor, dar tuturor le lipseşte, în egală măsură, buna-credință.

Extinzând ceea ce ei numesc acțiunea binefăcătoare a legilor lor asupra indienilor, statele îşi fac socoteala că aceştia vor prefera să plece decât să se supună; promițându-le un adăpost sigur în Vest, guvernul central e conştient că nu va putea face nimic pentru aceşti nenorociți.[230]

Astfel, prin tirania pe care o exercită, statele îi forțează pe sălbatici să fugă; prin promisiunile sale şi cu ajutorul resurselor sale, Uniunea face ca această fugă să devină facilă. Sunt măsuri diferite care tind către acelaşi scop.[231]

„Prin voința Tatălui nostru din Ceruri care conduce Universul – spuneau indienii Cherokee în jalba lor către Congres[232] – rasa oamenilor roşii din America a devenit puțină; rasa albă a devenit mare şi renumită.

Când strămoşii voştri au sosit pe țărmurile noastre, omul roşu era puternic şi, deşi ignorant şi sălbatic, i-a primit cu bunătate şi le-a permis să-şi odihnească picioarele obosite pe pământul lui. Părinții voştri şi ai noştri şi-au dat mâna în semn de prietenie şi au trăit în pace.

Tot ceea ce a cerut omul alb pentru a-şi satisface nevoile, indianul s-a grăbit să-i ofere. Atunci, indianul era stăpânul şi omul alb – cel care cerea. Astăzi, scena s-a schimbat: forța omului roşu a devenit slăbiciunea

sa. Pe măsură ce vecinii săi se înmulțeau, puterea sa era din ce în ce mai mică; iar acum, din atâtea triburi puternice care acopereau suprafața a ceea ce numiți Statele Unite, de abia dacă mai rămân câteva pe care le-a ocolit dezastrul universal. Triburile din Nord, atât de renumit odinioară printre noi pentru puterea lor, aproape că au dispărut. Acesta a fost destinul omului roşu în America.

Noi suntem ultimii din rasa noastră. Oare şi noi trebuie să murim?

Tatăl nostru comun din Ceruri a dat din timpuri imemoriale strămoşilor noştri pământul pe care locuim; strămoşii noştri ni l-au lăsat moştenire. Noi l-am păstrat cu respect deoarece aici este cenuşa lor. Am cedat sau am pierdut vreodată această moştenire? Permiteți-ne să vă întrebăm cu umilință, ce drept mai puternic decât dreptul moştenirii şi al posesiunii imemoriale poate avea un popor asupra pământului? Ştim că statul Georgia şi preşedintele Statelor Unite pretind astăzi că noi am pierdut acest drept. O considerăm o afirmație gratuită. Când l-am pierdut? Ce crimă am făcut pentru a ni se lua patria noastră? Ni se reproşează că am luptat sub drapelul regelui Marii Britanii în timpul Războiului pentru Independență? Dacă despre această crimă este vorba, de ce nu ați declarat în primul tratat încheiat după acest război că am pierdut proprietatea asupra pământurilor? De ce n-ați inserat atunci un articol în tratat astfel conceput: Statele Unite sunt de acord să cadă la pace cu tribul Cherokee, dar, pentru a-i pedepsi pentru că au participat la război, declară că nu mai sunt considerați decât arendaşi pe pământul lor şi că vor fi obligați să-l părăsească dacă statele vecine le-o vor cere? Atunci era momentul de a vorbi astfel; dar nimănui nu i-a trecut prin cap; şi niciodată părinții noştri n-ar fi consimțit la un tratat al cărui rezultat ar fi fost răpirea țării lor şi privarea de drepturile cele mai sfinte.”

Acesta este limbajul indienilor; ceea ce spun ei este

adevărat; ceea ce prevăd ei, mi se pare inevitabil.

De oriunde ai privi destinul indienilor din America de Nord, nu se văd decât nenorociri de neevitat; dacă rămân sălbatici, vor fi împinşi pe măsură ce alții avansează; dacă vor să se civilizeze, contactul cu o lume mai evoluată decât ei îi va lăsa în voia opresiunii şi a mizeriei. Dacă vor continua să rătăcească dintr-un deşert într-altul, vor pieri; dacă vor dori să se fixeze, şi atunci vor pieri. Nu se pot lumina decât cu ajutorul europenilor, dar apropierea europenilor contribuie la degradarea lor şi îi împinge spre barbarie. Cât sunt lăsați în voia lor, ei vor refuza să-şi modifice felul de a fi şi, în cele din urmă, nu vor mai avea timp să o facă atunci când vor fi obligați să vrea să se schimbe.

Spaniolii i-au vânat pe indieni cu câinii, ca pe fiarele sălbatice; au jefuit Lumea Nouă ca pe un oraş învins după un asediu, fără discernământ şi fără milă; dar nu totul poate fi distrus, şi nebunia are o limită: resturile populațiilor indiene, care au scăpat de masacru, s-au amestecat în cele din urmă cu învingătorii adoptându-le religia şi moravurile[233].

Purtarea americanilor din Statele Unite față de indigeni dovedeşte, dimpotrivă, cea mai pură dragoste pentru forme şi pentru legalitate. Dacă indienii acceptă să rămână în starea de sălbăticie, americanii nu se amestecă în treburile lor şi îi tratează ca pe nişte popoare independente; nu îşi permit să le ocupe pământurile dacă nu le-au obținut în bună regulă printr-un contract; şi dacă, din întâmplare, o națiune indiană nu mai poate locui pe teritoriul său, o iau frăţeşte de mână şi o conduc ei înşişi spre moarte în afara țării părinților săi.

Spaniolii, cu ajutorul unor practici monstruoase fără precedent şi acoperindu-se de o ruşine care nu va putea fi ştearsă, n-au izbutit totuşi să extermine rasa indienilor, şi nici măcar s-o împiedice să se bucure de aceleaşi drepturi ca şi ei; americanii din Statele Unite au

atins acest dublu rezultat cu o minunată uşurinţă, în linişte, legal, filantropic, fără vărsare de sânge, fără a viola, în ochii lumii, niciun principiu moral.{234} Nu s-ar fi putut distruge mai bine oamenii, respectând mai bine legile umanităţii.

POZIŢIA OCUPATĂ DE RASA NEAGRĂ ÎN STATELE UNITE.{235} PRIMEJDIILE PE CARE PREZENŢA EI LE REPREZINTĂ PENTRU ALBI

De ce e mai greu acum, decât în antichitate, de abolit sclavia şi a face să-i dispară urmele. – în Statele Unite, prejudecata albilor împotriva negrilor pare mai puternică pe măsură ce se distruge sclavia. – Situaţia negrilor în statele din Nord şi în cele din Sud. – De ce vor americanii să desfiinţeze sclavia. – Diferenţe care se pot observa între malul drept şi malul stâng al râului Ohio. – Care sunt motivele. – Rasa neagră se retrage spre Sud, la fel se întâmplă şi cu sclavia. Explicaţia acestui fapt. – Dificultăţile întâmpinate de statele din Sud odată cu abolirea sclaviei. – Primejdiile viitoare. – Preocupările spirituale. – întemeierea unei colonii negre în Africa. – De ce, în timp ce sunt dezgustaţi de sclavie, americanii din Sud îi sporesc rigorile.

Indienii vor muri în izolare aşa cum au trăit; dar destinul negrilor este oarecum împletit cu cel al europenilor. Cele două rase sunt legate una de alta, fără a se contopi; le este la fel de dificil şi să se separe complet, şi să se unească.

Cea mai de temut primejdie care ameninţă Statele Unite se naşte din prezenţa negrilor pe pământul lor. Oricare ar fi punctul de plecare, de câte ori se cercetează cauzele tulburărilor prezente şi ale primejdiilor viitoare pentru Uniune, se ajunge întotdeauna la acest fapt.

În general, oamenii trebuie să depună eforturi mari şi constante pentru a crea nenorociri durabile; dar există un rău care pătrunde pe furiş în lume; la început, de abia se observă abuzurile obişnuite ale puterii; începe cu un individ al cărui nume istoria nu îl înregistrează; e

depus ca o sământă otrăvitoare undeva în pământ; apoi aceasta se autoalimentează, se răspândeşte fără efort şi răul creşte în mod firesc, odată cu societatea care l-a născut: acest rău este sclavia.

Creştinismul a desfiinţat robia; creştinii din secolul şaisprezece au restabilit-o; şi totuşi n-au acceptat-o niciodată astfel, decât ca pe o excepţie în sistemul lor social şi au avut grijă să o restrângă la o singură rasă. Au rănit astfel umanitatea mai puţin; dar rana e infinit mai greu de lecuit.

Trebuie atent diferenţiate două probleme: sclavia în sine şi urmările ei.

Nenorocirile imediate provocate de sclavie sunt aceleaşi la antici ca şi la moderni, dar urmările lor sunt diferite. În antichitate, sclavul aparţinea aceleiaşi rase ca şi stăpânul său şi ades îi era superior prin cultură şi inteligenţă.{236} Doar libertatea îi separa; dacă sclavului i se dădea libertatea, cei doi puteau fi confundaţi.

Anticii aveau deci un mijloc destul de simplu pentru a scăpa de sclavie şi de urmările ei; acest mijloc era dezrobirea şi de îndată ce a fost aplicat, într-o manieră generală, a avut rezultate bune.

Nu înseamnă că în antichitate n-au mai persistat o vreme urmele robiei, chiar după ce sclavia a fost desfiinţată.

Conform unei prejudecăţi naturale, omul îl dispreţuieşte pe cel care i-a fost mult timp inferior după ce acesta i-a devenit egal; inegalităţii reale produse de avere şi de lege îi urmează întotdeauna o inegalitate imaginară, a cărei rădăcină se află în moravuri: dar la cei vechi, acest efect secundar al sclaviei avea un termen. Omul eliberat semăna atât de mult cu cel liber, încât în curând devenea imposibil să-i deosebeşti.

În antichitate, cel mai greu era să modifici legea; la moderni – să schimbi moravurile şi, pentru noi, dificultăţile reale încep acolo unde pentru cei vechi ele se terminau.

Explicația vine din faptul că la moderni starea imaterială şi temporară a sclaviei se combină într-un mod foarte nefericit cu starea materială şi permanentă a diferenței de rasă. Amintirea sclaviei dezonorează rasa şi rasa perpetuează amintirea sclaviei.

Nu există african care să fi venit de bunăvoie pe teritoriul Lumii Noi; de unde rezultă că toți cei care sunt acolo în zilele noastre sunt sclavi sau sclavi eliberați. Astfel, negrul transmite descendenților săi, odată cu viața, semnele exterioare ale ruşinii. Legea poate desființa robia; însă numai Dumnezeu poate face să-i dispară urma.

Sclavul modern nu se deosebeşte de stăpânul său doar prin libertate, ci şi prin origine. Puteți să faceți ca negrul să fie liber, dar nu puteți face să nu fie un străin în relația cu europeanul.

Şi asta nu e totul: acestui om care s-a născut umil, acestui străin pe care sclavia l-a adus printre noi nu i se recunosc trăsăturile generale ale umanității. Fața lui ni se pare hidoasă, inteligența lui limitată, gusturile sale-josnice; aproape că-l considerăm o ființă intermediară între animal şi om.{237}

După ce au abolit sclavia, modernii ar trebui să distrugă şi trei prejudecăți mai puțin sesizabile şi mai tenace decât ea: prejudecata stăpânului, prejudecata rasei şi, în cele din urmă, prejudecata albului.

Nouă, celor care am avut norocul să ne naştem printre oameni pe care natura i-a creat asemănători iar legea i-a declarat egali, ne este foarte greu să înțelegem ce spațiu de netrecut îl separă pe negrul din America de european. Dar putem să ne facem o idee, judecând prin analogie.

Am cunoscut mari inegalități al căror principiu era doar în legislație. Ce poate fi mai fictiv, decât inferioritatea pur legală! Ce poate fi mai contrar instinctului omenesc decât diferențele permanente stabilite între oameni evident asemănători! Şi totuşi

aceste diferențe au durat timp de secole; mai persistă încă în multe locuri; peste tot au lăsat urme mentale pe care timpul le şterge cu greu. Dacă inegalitatea creată doar de lege este atât de greu de dezrădăcinat, cum să o elimini pe cea care, pe deasupra, pare că îşi are fundamentul imuabil în natura însăşi?

Când observ cu câtă greutate corpul aristocratic, de orice natură ar fi el, izbuteşte să se confunde aparent cu masa poporului dovedind în acelaşi timp o maximă preocupare pentru păstrarea barierelor nevăzute care îi separă, pierd, în ceea ce mă priveşte, speranța că o aristocrație bazată pe semne vizibile şi nepieritoare poate să dispară.

Sunt de părere că cei care speră că într-o zi negrii se vor contopi cu europenii se îmbată cu o iluzie. Rațiunea nu mă îndeamnă să cred şi nu văd niciun indiciu faptic care să confirme aşa ceva.

Până acum, peste tot unde albii au fost cei mai puternici, i-au ținut pe negri în umilință şi în sclavie. Peste tot unde negrii au fost mai puternici i-au eliminat pe albi; este singura legătură ce a existat vreodată între cele două rase.

Dacă analizez situația din Statele Unite în zilele noastre, observ că într-o anume parte a țării bariera legală care separă cele două rase s-a coborât, dar nu cea a moravurilor: observ că sclavia dă înapoi; dar prejudecata care i-a dat naştere e neclintită.

S-au apropiat oare negrii de albi în acea regiune a Uniunii unde nu mai sunt sclavi? Oricine a locuit în Statele Unite a observat că s-a produs efectul contrar.

Prejudecata rasei mi se pare mai puternică în statele care au abolit sclavia decât acolo unde sclavia există încă, şi nicăieri nu este mai intolerantă decât în statele unde robia n-a fost niciodată cunoscută.

Este adevărat că, în Nordul Uniunii, legea permite negrilor şi albilor să se căsătorească legitim; dar e sigur că opinia publică îl va respinge declarându-l ticălos pe

albul care s-ar uni cu o negresă şi ar fi greu de citat un asemenea fapt ca exemplu.

Aproape în toate statele în care a fost abolită sclavia s-au dat drepturi negrilor; dar dacă negrul se prezintă la vot, o face cu riscul vieții. Persecutat, el se poate plânge, dar toți judecătorii sunt albi. Legea îi dă acces la banca juraților, dar prejudecata îl respinge. Fiul său nu poate merge la şcoală unde învață descendentul omului european. Nici cu aur nu poate cumpăra dreptul de a se aşeza la teatru lângă cel care i-a fost stăpân; în spital, zace în altă parte. I se permite negrului să se roage aceluiaşi Dumnezeu ca al albilor, dar nu să îngenuncheze în fața aceluiaşi altar. El are preoții şi bisericile lui. Nu i se închid porțile cerului, dar inegalitatea se opreşte cu greu la marginea lumii de apoi. Când negrul moare, osemintele lui sunt aruncate în altă parte şi deosebirile de condiții se regăsesc chiar şi în egalitatea morții.

Astfel, negrul este liber, dar el nu poate fi egal în drepturi, plăceri, muncă şi necazuri, nici măcar în mormânt, cu acela al cărui egal a fost declarat; nu se poate întâlni nicăieri cu el, nici cât e viu, nici când e mort.

În Sud, unde sclavia persistă, grija de a-i ține pe negri de-o parte e mai mică; uneori, împart cu albii munca şi plăcerile; până la un punct, se admite şi amestecul cu ei; legislația e mai dură în privința lor: obiceiurile sunt mai tolerante şi mai blânde.

În Sud, stăpânul nu se teme să-l ridice pe sclav până la înălțimea sa, deoarece ştie că, dacă vrea, poate oricând să-l coboare la loc în țărână. În Nord, albul nu mai percepe clar bariera care îl separă de o rasă degradată şi se distanțează de ea cu atât mai grijuliu, cu cât se teme mai mult că, într-o zi, va fi confundat cu ea.

Pentru americanul din Sud, natura, reintrând uneori în drepturile ei, restabileşte pentru o clipă egalitatea între albi şi negri. În Nord, orgoliul reduce la tăcere

chiar şi pasiunea cea mai imperioasă a omului. Poate că americanul din Nord ar consimți să împărtăşească vremelnic cu o negresă plăcerile lui, dar legiuitorul va declara în acest caz că ea nu trebuie să dorească să împartă cu el patul; ci că ea poate deveni soția lui; iar albul o va evita cu oroare.

Astfel, în Statele Unite prejudecata care îi respinge pe negri pare să crească pe măsură ce negrii încetează de a mai fi sclavi şi inegalitatea se încrustează în moravuri pe măsură ce dispare din legi.

Dar dacă poziția relativă a celor două rase este aşa cum am descris-o, de ce au abolit americanii sclavia în Nordul Uniunii şi o păstrează în Sud, înăsprindu-i regulile?

E uşor de răspuns. Desființarea sclaviei din Statele Unite nu este în interesul negrilor, ci al albilor.

Primii negri au fost aduşi în Virginia către anul 1621.{238} În America, de altfel ca şi peste tot pe pământ, sclavia s-a născut în Sud. Apoi s-a întins din aproape în aproape; dar pe măsură ce înainta spre Nord numărul sclavilor descreştea.{239} În Noua Anglie au fost dintotdeauna puțini negri.

Coloniile erau întemeiate: trecuse deja un secol şi un fapt extraordinar bătea la ochi. În provinciile în care nu existau, ca să zicem aşa, deloc sclavi, populația creştea, bogăția şi bunăstarea sporeau mai repede decât în cele care aveau sclavi.

Totuşi, în primele din aceste regiuni locuitorul era obligat să cultive el însuşi pământul, sau să închirieze serviciile altuia; în celelalte, el găsea la dispoziția sa muncitori ale căror eforturi nu trebuiau retribuite. Pe de o parte era deci muncă şi cheltuială; de cealaltă – trândăvie şi zgârcenie: şi totuşi, avantajul era de partea primilor.

Acest rezultat pare cu atât mai dificil de explicat cu cât emigranții aparțineau aceleiaşi rase europene, aveau aceleaşi obiceiuri, aceeaşi civilizație, aceleaşi legi care

nu se deosebeau decât prin amănunte puțin sesizabile.

Timpul trecea; părăsind țărmurile Oceanului Atlantic, anglo-americanii se înfundau tot mai mult în singurătățile Vestului; găseau acolo terenuri şi climate noi; aveau de înfruntat obstacole de naturi diferite; rasele se amestecau; oamenii din Sud urcau în Nord, oamenii din Nord coborau în Sud. Şi, în vâltoarea tuturor acestor procese, acelaşi fapt se reproducea pretutindeni; colonia în care nu existau sclavi devenea mai populară şi mai prosperă decât cea în care sclavia era în vigoare.

Pe măsură ce se înainta, se putea deci observa că servitutea, atât de crudă pentru sclav, era funestă şi pentru stăpân.

Dar acest adevăr şi-a găsit ultima confirmare când s-a ajuns pe malul râului Ohio.

Fluviul pe care indienii l-au denumit prin excelență Ohio, Râul Frumos, uda cu apele sale una dintre cele mai splendide văi în care a locuit vreodată omul. Pe ambele maluri ale râului Ohio se întind terenuri vălurite, unde solul îi oferă în fiecare zi truditorului comori inepuizabile; pe amândouă malurile aerul e la fel de sănătos şi clima la fel de temperată; fiecare mal alcătuieşte frontiera extremă a unui stat mare; cel care, la stânga, urmează miile de sinuozități pe care le descrie cursul râului

Ohio se numeşte Kentucky; celălalt poartă chiar numele fluviului. Cele două state nu diferă decât într-un singur punct: Kentucky a permis sclavia, statul Ohio a respins-o[240].

Călătorul plasat în mijlocul râului Ohio se poate lăsa dus de curent până în locul în care acesta se varsă în Mississippi, navigând astfel între libertate şi servitute; şi nu trebuie decât să arunce o privire în jur pentru a-şi da seama într-o clipă care dintre ele este mai favorabilă umanității.

Pe malul stâng al fluviului, populația este răsfirată;

din când în când se observă câte un grup de sclavi trecând cu aer nepăsător pe câmpurile semipustii; pădurea originară renaşte mereu; ai spune că societatea a ațipit; omul pare trândav, în timp ce natura oferă imaginea activității şi a vieții.

De pe malul drept, se aude zgomotul confuz care vesteşte de departe prezența industriei: recolte bogate acoperă câmpurile; clădiri elegante vădesc gusturile şi meticulozitatea truditorilor; din toate părțile se vede îndestularea, omul pare bogat şi mulțumit; el munceşte[241].

Statul Kentucky a fost întemeiat în 1775, statul Ohio doisprezece ani mai târziu. Doisprezece ani în America sunt cât cincizeci de ani în Europa. Astăzi, populația din Ohio o depăşeşte cu 250.000 de locuitori pe cea din Kentucky[242].

Aceste efecte diferite ale sclaviei şi ale libertății nu pot fi înțelese cu uşurință; ele sunt suficiente pentru a explica multe dintre diferențele care despart civilizația antică de cea din zilele noastre.

Pe malul stâng al râului Ohio munca se confundă cu ideea de sclavie; pe malul drept cu cea de bunăstare şi progres acolo este degradată, aici este onorată; pe malul stâng al fluviului nu pot fi găsiți muncitori care să aparțină rasei albe, se tem să nu pară sclavi; trebuie lăsat totul pe seama negrilor; pe malul drept, zadarnic ai căuta un trântor; albii răspândesc asupra întregii activități felul lor de a munci şi inteligența lor.

Astfel, oamenii care, în Kentucky, sunt tocmiți pentru a exploata bogățiile naturale ale solului n-au nici zel, nici cunoştințe; în timp ce cei care le-ar putea avea stau degeaba, sau pleacă în Ohio pentru a-şi putea folosi îndemânarea fără a se face de ruşine.

E adevărat că, în Kentucky, stăpânii îi pun pe sclavi să muncească şi nu-i plătesc, dar obțin puține rezultate de pe urma eforturilor lor, în timp ce banii pe care i-ar da unor muncitori liberi s-ar regăsi înzecit în valoarea

muncii lor.

Muncitorul liber este plătit, dar lucrează mai repede decât sclavul şi rapiditatea în execuţie este unul din elementele principale ale economiei. Albul îşi vinde sprijinul, dar acesta nu e cumpărat decât dacă e util; negrul nu poate cere nimic pentru munca sa, dar există obligaţia de a-l hrăni tot timpul; el trebuie întreţinut la bătrâneţe ca şi la maturitate, în copilăria sa lipsită de rod, ca şi în anii generoşi ai tinereţii sale, când e bolnav şi când e sănătos. Doar plătind se poate obţine munca atât a unuia, cât şi a celuilalt: muncitorul liber primeşte un salariu; sclavul – educaţie, alimente, îngrijiri, haine; banii pe care îi cheltuieşte stăpânul pentru a-l întreţine pe sclav se risipesc în fleacuri, cheltuiala nici nu se observă; salariul muncitorului se dă dintr-odată şi pare că nu îl îmbogăţeşte decât pe cel care îl primeşte; dar în realitate, sclavul a costat mai mult decât un om liber şi munca sa a fost mai puţin productivă.{243}

Influenţa sclaviei se întinde şi mai departe: ea pătrunde în sufletul stăpânului şi imprimă o anume direcţie ideilor şi preferinţelor lui.

Natura i-a dat omului de pe cele două maluri ale râului Ohio un caracter întreprinzător şi energic; dar pe fiecare mal al fluviului aceste două calităţi sunt folosite diferit.

Albul de pe malul drept, obligat să trăiască din propriile sale eforturi, a plasat în bunăstarea materială scopul principal al existenţei sale; şi cum teritoriul pe care locuieşte oferă iniţiativei lui resurse inepuizabile şi atracţii mereu renăscute, râvna sa de a dobândi a depăşit limitele obişnuite ale cupidităţii umane; chinuit de dorinţa îmbogăţirii, el păşeşte cu îndrăzneală pe toate căile pe care i le deschide norocul; devine marinar, pionier, muncitor, cultivator, suportând cu egală perseverenţă truda şi primejdiile legate de diferitele profesii; există ceva minunat în resursele geniului său şi un fel de eroism în dorinţa sa de câştig.

Americanul de pe malul stâng nu numai că dispreţuieşte munca, dar şi toate întreprinderile pe care munca le face să înflorească; trăind într-un belşug trândav, el are toate înclinaţiile oamenilor leneşi, în ochii săi banul şi-a pierdut o parte din valoare; el nu mai ţinteşte bogăţia, ci agitaţia şi plăcerea şi cheltuieşte pentru ele energia pe care vecinul său o foloseşte altfel; e pasionat de vânătoare şi război; îi plac exerciţiile fizice violente; e familiarizat cu folosirea armelor şi e învăţat încă din copilărie să-şi rişte viaţa în competiţii ciudate. Sclavia nu numai că îi împiedică pe albi să facă avere, dar le şi abate dorinţa de a o avea.

Aceleaşi cauze operând continuu de două secole în sens contrar în coloniile engleze ale Americii septentrionale au sfârşit prin a crea o diferenţă uimitoare între capacitatea comercială a omului din Sud şi a celui din Nord. Astăzi, doar în Nord există flotă, fabrici, căi ferate şi canale.

Această diferenţă se observă nu doar comparând Nordul cu Sudul, ci comparându-i între ei pe locuitorii Sudului. În statele meridionale ale Uniunii, aproape toţi cei care se dedică întreprinderilor comerciale şi încearcă să folosească sclavia sunt veniţi din Nord; în fiecare zi, oamenii din Nord se răspândesc în această parte a teritoriului american, unde concurenţa este mai puţin acerbă, descoperă acolo resurse pe care locuitorii băştinaşi nu le observă şi, supunându-se unui sistem pe care îl dezaprobă, ei izbutesc să obţină un profit sporit faţă de cei care îl mai susţin încă după ce l-au întemeiat.

Dacă aş dori să duc mai departe comparaţia, aş putea dovedi cu uşurinţă că aproape toate deosebirile care se observă între caracterul americanilor din Sud şi din Nord au drept origine sclavia; dar ar însemna să mă depărtez de subiect; acum încerc să aflu nu care sunt toate rezultatele sclaviei, ci care sunt efectele ei asupra prosperităţii materiale a celor care o acceptă. În

antichitate, influența sclaviei asupra producerii bogățiilor nu putea fi cunoscută decât incomplet. Sclavia exista pe atunci în toată lumea civilizată, iar popoarele care nu o cunoşteau deloc erau barbare.

Astfel, creştinismul n-a distrus sclavia decât proclamând drepturile sclavilor; în zilele noastre ea poate fi atacată doar în numele stăpânului: în această privință interesul şi morala coincid.

Pe măsură ce în Statele Unite se manifestă aceste adevăruri, sclavia se retrage încetul cu încetul, lumina experienței făcând-o inutilă.

Sclavia a început în Sud, apoi s-a întins în Nord, astăzi ea se retrage. Libertatea pornită din Nord coboară fără încetare spre Sud. Dintre statele mari, Pennsylvania este la limita extremă de Nord a sclaviei, dar chiar şi în aceste limite, ea este şubrezită; Maryland, care este chiar dedesubtul Pennsylvaniei, e pe punctul de a renunța la sclavie şi Virginia, care vine după Maryland, discută despre utilitatea şi primejdiile robiei.[244]

Nu se petrece niciodată vreo mare schimbare a instituțiilor omeneşti fără ca printre cauzele acestei schimbări să nu existe legile de succesiune.

Când în Sud domnea inegalitatea împărțirii, fiecare familie era reprezentată de un om bogat care nu mai simțea nici nevoia, nici dorința de a munci; în jurul lui trăiau, la fel ca nişte plante parazite, membrii familiei sale pe care legea îi exclusese de la moştenire; pe atunci, în toate familiile din Sud se vedea ceea ce se mai poate observa şi în zilele noastre în familiile nobile din unele țări europene unde mezinii, fără a fi la fel de bogați ca cel mai vârstnic dintre frați, sunt la fel de trândavi ca el. Acest efect similar a apărut în America şi în Europa datorită unor cauze perfect asemănătoare. În Sudul Statelor Unite, întreaga rasă albă formează un corp aristocratic cu un anume număr de indivizi privilegiați în fruntea lor, a căror bogăție era permanentă şi plăcerile ereditare. Aceşti şefi ai nobilimii americane

perpetuau în corpul pe care îl reprezentau toate prejudecățile tradiționale ale rasei albe şi considerau trândăvia o onoare. În sânul acestei aristocrații se puteau găsi săraci, dar nu oameni care să muncească; mizeria părea preferabilă activității; muncitorii negri şi sclavii nu aveau nicio concurență şi, orice părere ar fi existat în legătură cu utilitatea eforturilor lor, trebuiau angajați, deoarece erau singurii disponibili.

În momentul în care legislația succesorală a fost abolită simultan, toate averile au început să se micşoreze şi toate familiile s-au apropiat, prin aceeaşi mişcare, de starea care făcea din muncă un lucru necesar existenței; multe familii au dispărut cu totul; toți au întrevăzut momentul în care fiecare va trebui să facă față propriilor nevoi. Şi astăzi mai există bogați, dar ei nu mai formează un corp ereditar compact; n-au putut să-şi însuşească un spirit, să-l apere şi să-l facă să pătrundă în rândurile lor. A început astfel abandonarea, de comun acord, a prejudecății care stigmatiza munca, au apărut mai mulți săraci, şi săracii au început să-şi câştige mijloacele de trai fără să se ruşineze. Astfel, unul din efectele imediate ale egalizării moştenirilor a fost crearea unei clase de muncitori liberi. Din momentul în care muncitorul liber a început să-l concureze pe sclav, inferioritatea acestuia din urmă a devenit clară şi sclavia a fost atacată în însăşi principiul ei, care este interesul stăpânului.

Pe măsură ce sclavia se retrage, rasa neagră o urmăreşte în marşul său de repliere, revenind la tropice, de unde a şi pornit.

La prima vedere acest lucru poate părea extraordinar, dar în cele din urmă el poate fi priceput.

Abolind principiul servituții, americanii nu-i eliberează pe sclavi.

Poate că se va înțelege cu greu ceea ce urmează, dacă nu dau un exemplu; o să-l aleg pe cel al statului New York. În 1788, statul New York a interzis pe teritoriul

său vânzarea sclavilor. Era o manieră ocolită de a interzice importul lor. De atunci, numărul lor n-a crescut decât în măsura sporului natural al populației negre.

Opt ani mai târziu, s-a luat o măsură hotărâtă şi s-a declarat că, începând de la 4 iulie 1799, toți copiii care se vor naşte din părinți sclavi vor fi liberi. Orice cale de creştere a numărului sclavilor era închisă; sclavi mai există, dar se poate afirma că sclavia a dispărut.

Din momentul în care un stat din Nord interzice astfel importul sclavilor, nu mai sunt aduşi negri din Sud.

Şi când statul din Nord interzice vânzarea negrilor, sclavul nu mai poate fi înstrăinat de cel care îl posedă, devenind astfel o proprietate incomodă şi interesul este de a-l transporta în Sud.

În ziua în care un stat din Nord declară că fiul sclavului se va naşte liber, acesta din urmă îşi pierde o mare parte din valoarea sa de vânzare; fiindcă fiul său nu mai poate pătrunde pe piață, interesul de a-l transporta în Sud devine mai mare.

Astfel, aceeaşi lege îi împiedică pe sclavii din Sud să vină în Nord şi îi împinge pe cei din Nord spre Sud.

Dar iată un motiv şi mai puternic decât cele despre care am vorbit.

Pe măsură ce într-un stat numărul sclavilor scade, se simte nevoia muncitorilor liberi. Pe măsură ce muncitorii liberi pun stăpânire pe toate activitățile, munca sclavului devine mai puțin productivă, el ajunge să fie o proprietate mediocră sau inutilă şi prevalează interesul de a-l exporta în Sud, unde concurența nu este de temut.

Abolirea sclaviei nu îl face pe sclav liber; el îşi schimbă doar stăpânul. Din miazănoapte trece în miazăzi.

În ceea ce-i priveşte pe negrii eliberați şi pe cei care s-au născut după ce sclavia a fost abolită, ei nu mai părăsesc Nordul spre a trece în Sud, dar se găsesc față

de europeni într-o poziție asemănătoare cu cea a indigenilor; sunt pe jumătate civilizați şi lipsiți de drepturi în mijlocul unei populații infinit superioare în bogăție şi în cunoştințe. Sunt expuşi tiraniei legilor{245} şi intoleranței moravurilor. Într-un sens mai nenorociți decât indienii, ei au împotriva lor amintirile sclaviei şi nu pot reclama proprietatea asupra nici unui petic de pământ; mulți se prăbuşesc sub povara mizeriei{246}; alții se îngrămădesc în oraşe, unde îndeplinind muncile cele mai grele, duc o existență precară şi mizerabilă.

De altfel, chiar dacă numărul negrilor ar continua să crească la fel ca pe vremea când nu erau încă liberi, numărul albilor crescând de două ori mai mult după desființarea sclaviei, negrii vor fi în curând acoperiți de valurile unei populații străine.

Un teritoriu cultivat de sclavi este în general mai puțin populat decât un teritoriu cultivat de oameni liberi; şi America este un ținut nou; în momentul în care un stat desființează sclavia, el e doar pe jumătate locuit. De îndată ce servitutea a fost distrusă şi se face simțită nevoia de muncitori liberi, o gloată de aventurieri îndrăzneți apare imediat, venind din toate colțurile țării ca să profite de noile resurse ce sunt la dispoziția tuturor activităților. Pământul se împarte între ei; pe fiecare parcelă se stabileşte o familie de albi care o ia în stăpânire. Emigrația europeană se dirijează şi ea spre statele libere. Ce să facă săracul din Europa, care vine să caute bunăstarea şi fericirea în Lumea Nouă, dacă se va stabili într-un loc în care munca e pătată de dezonoare?

Astfel, populația albă creşte prin sporul ei natural şi, în acelaşi timp, printr-o imensă emigrație, în timp ce populația neagră, neprimind emigranți, se diminuează. În curând, proporția dintre cele două rase se va răsturna. Negrii nu mai sunt decât nişte biete rămăşițe, un mic trib nomad şi sărac, pierdut în mijlocul unui popor imens, proprietar al solului; şi prezența lor nu

mai este observată decât cu ocazia nedreptăților la care sunt supuşi.

În multe state din Vest, rasa neagră n-a fost prezentă niciodată: în toate statele din Nord, ea dispare. Deci marea întrebare a viitorului se restrânge într-un cerc strâmt; devine mai puțin amenințătoare, dar nu mai uşor de rezolvat.

Pe măsură ce se coboară în Sud, este din ce în ce mai greu de desființat sclavia în mod eficient. E rezultatul mai multor cauze materiale, care trebuie explicate.

Prima este clima: e sigur că pe măsură ce europenii se apropie de tropice le e din ce în ce mai greu să muncească; mulți americani pretind că, la o anumită latitudine, climatul devine mortal, în timp ce negrul îl suportă fără probleme{247}. Dar nu cred că această idee, atât de încurajatoare pentru lenea omului din Sud, este întemeiată pe experiență. Nu e mai cald în Sudul Uniunii decât în Spania sau Italia.{248} De ce europeanul n-ar putea munci? Şi dacă sclavia a fost abolită în Italia şi în Spania, fără ca stăpânii să dispară, de ce nu s-ar petrece acelaşi lucru şi în Uniune? Nu cred deci că natura le-a interzis, sub amenințarea pedepsei cu moartea, europenilor din Georgia sau Florida să-şi muncească singuri pământul; dar, fără îndoială, această muncă ar fi mai grea şi mai puțin productivă{249} decât cea a locuitorilor din Noua Anglie. Muncitorul liber îşi pierde astfel în Sud o parte a superiorității sale față de sclav şi abolirea sclaviei nu mai e atât de necesară.

Toate plantele din Europa cresc în Nordul Uniunii; Sudul are produse specifice.

S-a observat că sclavia este un mijloc costisitor de cultivare a cerealelor. Cel care recoltează grâu într-o țară în care sclavia nu e cunoscută îşi păstrează de obicei un număr mic de muncitori: la seceriş şi în timpul semănatului el mai angajează, e adevărat, încă mulți alții; dar aceştia nu locuiesc decât temporar la el.

Pentru a-şi umple hambarele şi pentru a-şi

însămânța câmpurile, agricultorul care trăieşte într-un stat cu sclavi este obligat să întrețină tot anul un mare număr de slugi, de care are nevoie doar câteva zile; pentru că, spre deosebire de muncitorii liberi, sclavii nu pot aştepta, lucrând pentru ei înşişi, momentul în care le va fi închiriată munca. Trebuie cumpărați pentru a te putea folosi de ei.

Independent de inconvenientele sale generale, sclavia este, în mod natural, mai puțin aplicabilă în țările în care se cultivă cereale decât în cele în care se cultivă alte produse.

Dimpotrivă, cultura tutunului, a bumbacului şi în special a trestiei de zahăr necesită îngrijiri permanente. Pot fi întrebuințați femei şi copii, care sunt inutilizabili la cultura grâului. Astfel, sclavia este natural mai adecvată țărilor unde se cultivă produsele pomenite mai sus.

Tutunul, bumbacul, trestia nu cresc decât în Sud, şi acolo sunt principala sursă de bogăție a țării. Distrugând sclavia, oamenii din Sud se vor găsi într-una din aceste două alternative: sau vor fi obligați să-şi schimbe sistemul de culturi şi atunci ar intra în concurență cu oamenii din Nord, mai activi şi mai experimentați decât ei; sau vor trebui să cultive aceleaşi produse fără sclavi şi atunci vor fi siliți să suporte concurența celorlalte state din Sud, care şi-au păstrat sclavii.

Astfel Sudul are motive speciale să conserve sclavia, motive pe care Nordul nu le are.

Şi iată şi un alt motiv, mai puternic decât celelalte. La urma urmelor, Sudul ar putea aboli sclavia; dar cum să scape de negri? în Nord sunt alungați, în acelaşi timp, şi sclavii şi sclavia. E greu de sperat că în Sud se va obține acest dublu rezultat deodată.

Dovedind că sclavia era mai naturală şi mai avantajoasă în Sud decât în Nord, am arătat cu prisosință că numărul sclavilor este mai mare acolo. În

Sud au fost aduşi primii africani; tot acolo ei au fost şi în cel mai mare număr. Cu cât se avansează spre Sud, prejudecata care consideră trândăvia o onoare devine din ce în ce mai puternică. În statele cele mai apropiate de tropice nu există vreun alb care să muncească. Deci, în mod firesc, în Sud negrii sunt mai numeroşi decât în Nord. Aşa cum am spus mai sus, în fiecare zi devin mai mulți, pentru că în proporția în care sclavia este desființată la una din extremitățile Uniunii, negrii se îngrămădesc în cealaltă. Astfel, numărul negrilor din Sud creşte nu numai prin sporul natural al populației, dar şi prin emigrarea forțată a negrilor din Nord. În această parte a Uniunii, rasa africană sporeşte din cauze asemănătoare celor care fac să se înmulțească atât de repede rasa europeană din Nord.

În statul Maine există un negru la trei sute de locuitori; în Massachusetts – unul la o sută; în statul New York doi la o sută; în Pennsylvania - trei; în Maryland, treizeci şi patru; patruzeci şi doi în Virginia şi, în sfârşit, cincizeci şi cinci în Carolina de Sud.{250} Aceasta era proporția negrilor față de albi în 1830. Dar proporția se modifică fără încetare: în fiecare zi ea e mai mică în Nord şi mai mare în Sud.

Este evident că în statele cele mai meridionale ale Uniunii nu s-ar putea desființa sclavia aşa cum s-a făcut în Nord fără a înfrunta mari primejdii, de care ceilalți n-au avut a se teme.

Am văzut cum statele din Nord au pregătit tranziția de la sclavie la libertate. Ei țin generația prezentă în lanțuri şi le emancipează pe cele viitoare; în felul acesta negrii sunt introduşi încetul cu încetul în societate şi, în timp ce acel care s-ar folosi rău de independență este menținut în sclavie, este eliberat cel care, înainte de a deveni propriul său stăpân, poate încă învăța arta de a fi liber.

E greu de aplicat această metodă în Sud. Dacă se declară că de la o anumită dată fiul negrului va fi liber,

se introduce principial şi ideea libertăţii chiar în sânul sclaviei; negrii pe care legiuitorul îi menţine încă sclavi şi care îi văd pe fiii lor eliberaţi sunt tulburaţi de această împărţire inegală pe care o face între ei destinul; sunt neliniştiţi şi iritaţi. În acest fel sclavia îşi pierde în ochii lor puterea morală cu care o învestiseră timpul şi tradiţia; ea este redusă doar la un vizibil abuz de forţă. Astfel, legea care îl eliberează pe fiu face ca menţinerea tatălui în sclavie să fie dificilă. Nordul nu are a se teme de acest contrast, deoarece în Nord negrii erau puţini şi albii foarte numeroşi. Dar dacă prima auroră a libertăţii ar lumina dintr-odată două milioane de oameni, opresorii ar avea de ce să tremure.

După ce îi vor fi eliberat pe fiii sclavilor, europenii din Sud vor fi nevoiţi să extindă aceeaşi binefacere asupra întregii rase negre.

În Nord, aşa cum am arătat mai sus, în momentul în care este abolită sclavia, ba chiar în momentul când devine probabilă desfiinţarea ei, se produce o dublă mişcare: sclavii părăsesc ţinutul şi sunt transportaţi în Sud; albii din statele din Nord şi emigranţii din Europa vin să le ia locul.

Aceste două cauze nu operează la fel în statele din Sud. Pe de o parte, masa sclavilor e prea mare pentru ca proprietarii să poată spera că aceştia vor fi determinaţi să părăsească ţara; pe de altă parte, europenii şi anglo-americanii din Nord se tem să vină să locuiască într-un ţinut unde munca nu a fost reabilitată. De altfel, pe drept cuvânt, ei consideră că statele în care proporţia negrilor o depăşeşte sau e egală cu cea a albilor sunt ameninţate de mari nenorociri, şi se feresc să-şi desfăşoare activităţile în aceste locuri.

Astfel, abolind sclavia, oamenii din Sud nu vor izbuti la fel ca semenii lor din Nord să-i facă pe negri să se elibereze treptat; ei n-au cum să diminueze sensibil numărul negrilor şi vor fi obligaţi să-i stăpânească singuri. În câţiva ani, foarte mulţi negri eliberaţi vor trăi

în mijlocul unei națiuni de albi, egală ca mărime cu a lor.

Acelaşi abuz de putere care menține astăzi sclavia va deveni atunci din Sud sursa celor mai mari primejdii de care albii vor trebui să se ferească. Descendenții europeni posedă astăzi singuri pământul; sunt stăpânii absoluți ai industriei; numai ei sunt bogați, luminați, înarmați. Negrul nu posedă niciunul dintre aceste avantaje; dar el se poate lipsi de ele, cât timp este sclav. Devenit liber, chemat să-şi asigure singur destinul, poate el continua să se lipsească de aceste lucruri fără să moară? Ceea ce alcătuia forța albilor, când exista sclavia, îi va expune la mii de pericole după ce aceasta va fi abolită.

Cât timp negrul este sclav, el poate fi menținut într-o stare de abrutizare; o dată liber, el nu poate fi împiedicat să se instruiască atât cât să-şi dea seama cât de mare este nenorocirea sa şi să realizeze care e remediul. Există, de altfel, un anume principiu al justiției relative care e profund înrădăcinat în inima omului. Oamenii sunt mult mai şocați de inegalitatea existentă în interiorul aceleiaşi clase decât de inegalitățile remarcate între clase diferite. Sclavia este înțeleasă; dar cum să fie de conceput existența mai multor milioane de cetățeni încovoiați pentru eternitate de infamie şi supuşi unei sărăcii ereditare? în Nord, populația de negri eliberați îndură aceste rele şi resimte aceste nedreptăți; dar ea este slabă şi redusă; în Sud, ar fi numeroasă şi puternică.

Din clipa în care se acceptă că albii şi negrii emancipați locuiesc pe acelaşi sol, dar sunt ca nişte popoare străine, se va înțelege cu uşurință că nu există decât două şanse pentru viitor: ori negrii şi albii se contopesc în întregime, ori se separă.

Am spus mai sus care este convingerea mea în legătură cu prima soluție.[251] Nu cred că există un loc unde ar fi posibil ca rasa neagră şi rasa albă să trăiască

pe picior de egalitate.

Dar cred că, în Statele Unite, dificultățile vor fi şi mai mari decât oriunde în altă parte. E posibil ca un om să se plaseze în afara prejudecăților religioase, ale țării, ale rasei, şi dacă acest om este rege, el poate înfăptui schimbări surprinzătoare în societate: un popor întreg nu se poate ridica astfel deasupra lui însuşi.

Dacă ar veni un despot să-i supună laolaltă pe americani şi pe foştii sclavi sub acelaşi jug, poate că ar reuşi să-i amestece: atât timp cât în fruntea statului rămâne democrația americană nimeni nu va îndrăzni o asemenea întreprindere şi este de prevăzut că, cu cât albii vor fi mai liberi, cu atât mai mult vor încerca să se izoleze{252}.

Am spus în altă parte că adevărata legătură între european şi indian este metisul; la fel, adevărata legătură între alb şi negru este mulatrul; acolo unde există un mare număr de mulatri, fuziunea între cele două rase nu este imposibilă.

Există locuri în America unde europenii şi negrii s-au încrucişat în asemenea măsură, încât e greu să întâlneşti un om care să fie cu totul alb, sau cu totul negru: în acest punct se poate spune, într-adevăr, că rasele s-au amestecat, sau mai curând că în locul celor două rase a apărut o a treia, care se trage din ele, fără a putea fi identificată cu una sau cu alta.

Dintre toți europenii, englezii sunt cei care şi-au amestecat cel mai puțin sângele cu negrii. În Sudul Uniunii pot fi văzuți mai mulți mulatri decât în Nord, dar infinit mai puțini decât în orice altă colonie europeană; mulatrii nu sunt numeroşi în Statele Unite; prin ei înşişi, ei nu înseamnă nimic şi în disputele dintre rase se alătură de obicei rasei albilor. La fel cum în Europa adeseori lacheii marilor nobili sunt alături de stăpân, nu de popor.

Acest orgoliu originar, firesc pentru englezi, este deosebit de mare la americani, adăugându-se orgoliul

individual pe care îl încurajează libertatea democratică. Omul alb din Statele Unite este mândru de rasa sa şi mândru de sine însuşi.

De altfel, dacă albii şi negrii nu s-au contopit în Nordul Uniunii, cum s-o facă în Sud? Se poate presupune măcar pentru o clipă că americanul din Sud, plasat pentru totdeauna între omul alb – cu toată superioritatea sa fizică şi morală – şi negru, se va gândi vreodată să se confunde cu aceasta din urmă? Americanul din Sud are două impulsuri energice care îl vor împinge întotdeauna spre izolare: se va teme să fie asemănător negrului, fostul său sclav, dar şi să fie situat mai jos ca albul cu care este vecin.

Dacă ar fi absolut necesar să fac o previziune pentru viitor, aş spune că, aşa cum vor evolua probabil lucrurile, abolirea sclaviei în Sud va face să crească repulsia pe care populația albă o încearcă față de negri. Îmi întemeiez opinia pe situația asemănătoare pe care am observat-o în Nord. Am spus că albii din Nord se îndepărtează de negri cu atât mai multă grijă, cu cât legiuitorul e mai puțin preocupat de separația legală care trebuie să existe între ei: de ce s-ar petrece altfel lucrurile în Sud? în Nord, când albii se tem să nu fie confundați cu negrii, evită o primejdie imaginară. În Sud, unde primejdia ar fi reală, nu-mi vine să cred că teama ar fi mai mică.

Dacă, pe de o parte, se recunoaşte (şi faptul este în afara oricărui dubiu) că în extremitatea sudică se adună din ce în ce mai mulți negri care au o rată de înmulțire mai mare decât albii; dacă, pe de altă parte, se admite că e imposibil de prevăzut că va veni o vreme când albii şi negrii se vor amesteca obținând aceleaşi avantaje de pe urma societății, nu trebuie să tragem concluzia că în statele sudice albii şi negrii vor ajunge în cele din urmă să se lupte între ei?

Care va fi rezultatul final al acestei lupte?

E uşor de priceput de ce rămânem la presupuneri

vagi asupra acestui punct. Spiritul omenesc izbuteşte cu greu să traseze un fel de cerc mare în care să includă viitorul; dar, înlăuntrul acestui cerc evoluează hazardul care nu se supune nici unei reguli. În tabloul viitorului, întâmplarea este un punct obscur în care ochiul inteligenței nu poate pătrunde. Se pot afirma următoarele: în Antile pare că rasa albă va dispărea, pe continent – rasa neagră.

În Antile, albii sunt izolați în mijlocul unei imense populații negre; pe continent, negrii se găsesc între ocean şi un popor numeros care îi copleşeşte ca o masă compactă, de la ghețurile din Canada până la granițele Virginiei, de la malurile râului Missouri până la țărmul Oceanului Atlantic. Dacă albii din America de Nord rămân uniți, este greu de crezut că negrii vor reuşi să evite nimicirea care îi amenință; vor pieri de sabie sau de sărăcie. Populațiile negre, aglomerate de-a lungul Golfului Mexic, au şanse de salvare doar dacă lupta dintre cele două rase se va declanşa după dizolvarea confederației americane. Odată ruptă legătura federală, oamenii din Sud vor greşi dacă vor conta pe sprijinul durabil al fraților lor din Nord. Aceştia ştiu că primejdia nu va ajunge niciodată până la ei; dacă o datorie reală nu-i va obliga să ajute Sudul, se poate presupune că simpatiile de rasă vor fi neputincioase.

De fapt, oricare o să fie epoca în care se va declanşa lupta, dacă albii din Sud vor fi abandonați, ei se vor prezenta în arenă cu imensa superioritate a cunoştințelor şi mijloacelor; dar negrii vor avea de partea lor numărul şi energia disperării. Acestea sunt resurse importante, când ai o armă în mână. Poate că atunci albii din Sud vor păți la fel ca maurii din Spania lucru puțin probabil, e drept. După ce au ocupat țara timp de secole, se vor retrage încetul cu încetul în ținutul din care au venit pe vremuri strămoşii lor, lăsând în seama negrilor posesia unei țări pe care Providența părea că le-o destinase, deoarece trăiesc

acolo fără dificultăţi şi muncesc cu mai multă uşurinţă decât albii.

Primejdia, mai mult sau mai puţin îndepărtată, dar inevitabilă, a luptei între negrii şi albii care populează Sudul Uniunii e coşmarul ce bântuie imaginaţia americanilor. Locuitorii din Nord discută în fiecare zi despre aceste pericole, deşi n-au a se teme în mod direct. Încearcă în zadar să găsească un mijloc de a îndepărta o nenorocire pe care o presimt.

În statele din Sud se tace; cu străinii nu se vorbeşte despre viitor; discuţiile cu prietenii sunt evitate; fiecare se ascunde în sine însuşi, ca să spun aşa. Tăcerea Sudului are ceva mai ameninţător decât spaimele zgomotoase ale Nordului.

Această preocupare generală a spiritului a dat naştere unei iniţiative aproape ignorate care poate schimba destinul unei părţi a rasei umane.

Temându-se de primejdiile pe care le-am descris, un număr de cetăţeni americani s-au unit într-o societate cu scopul de a duce, pe cheltuiala lor, pe coastele Guineii, negrii liberi care ar dori să scape de tirania care îi apasă.{253}

În 1820, societatea despre care vorbesc a izbutit să întemeieze în Africa, la 7 grade latitudine nord, o aşezare căreia i-a dat numele de *Liberia*. Ultimele ştiri informau că două mii cinci sute de negri sunt deja adunaţi acolo. Transportaţi în fosta lor patrie, negrii au introdus instituţiile americane. Liberia are un sistem reprezentativ, juraţi negri, magistraţi negri, preoţi negri; sunt acolo biserici şi ziare şi, printr-o ciudată revanşă a capriciilor lumii, albilor le este interzis să se stabilească acolo.{254}

Iată cu adevărat un joc ciudat al destinului! S-au scurs două secole din ziua în care locuitorul Europei a început să-i răpească pe negri din familiile lor şi din ţara lor, pentru a-i aduce pe ţărmurile Americii de Nord. Astăzi, europeanul poate fi văzut cărându-i peste acelaşi

ocean pe urmaşii aceloraşi negri pentru a-i readuce pe solul de unde au fost smulşi de lângă părinții lor. Barbarii au dobândit luminile civilizației fiind sclavi şi au învățat în sclavie arta de a fi liberi.

Până în zilele noastre, Africa a fost închisă artelor şi ştiințelor albilor. Luminile Europei, importate de africani, vor pătrunde poate acolo! La întemeierea Liberiei a fost prezentată o idee mare şi frumoasă: dar această idee, care poate deveni atât de fecundă pentru lumea veche, este sterilă pentru cea nouă.

În doisprezece ani, Societatea de Colonizare a Negrilor a transportat în Africa două mii cinci sute de negri. În acest răstimp s-au născut în Statele Unite aproximativ şapte sute de mii.

Chiar dacă Liberia ar fi în situația de a primi în fiecare an milioane de noi locuitori, şi aceştia ar putea fi dirijați util, chiar dacă Uniunea s-ar putea substitui Societății şi ar folosi anual banii ei[255] şi flota pentru a-i exporta pe negri în Africa şi încă nu s-ar putea compensa sporul natural de populație în rândul negrilor; şi dacă nu se deplasează în fiecare an tot atâția oameni câți vin pe lume, nu se va izbuti să se oprească măcar evoluția răului care creşte pe zi ce trece în sânul ei.[256]

Rasa neagră nu va mai părăsi țărmurile continentului american unde pasiunile şi viciile Europei au făcut-o să ajungă; ea nu va dispărea din Lumea Nouă decât încetând să existe. Locuitorii Statelor Unite pot îndepărta primejdiile de care se tem, dar nu vor putea înlătura cauza.

Sunt obligat să recunosc că nu consider abolirea sclaviei drept un mijloc de a întârzia lupta dintre cele două rase în statele din Sud.

Negrii vor putea rămâne sclavi timp îndelungat, fără să se plângă; dar o dată deveniți oameni liberi se vor indigna în curând pentru că sunt privați de aproape toate drepturile cetățeneşti şi, luptând să devină egalii

albilor, nu vor întârzia să devină duşmanii lor.

În Nord, a existat un interes pentru eliberarea sclavilor; ei erau scoşi din condiția de sclavi fără ca cineva să se teamă de negrii liberi. Aceştia erau prea puțin numeroşi pentru a-şi reclama vreodată drepturile. Nu la fel e în Sud.

Problema sclaviei era pentru stăpânii din Nord o chestiune de comerț şi de industrie; în Sud, este o problemă de viață şi de moarte. Deci nu trebuie confundată sclavia din Nord cu cea din Sud.

Dumnezeu să mă păzească dacă încerc, aşa cum o fac unii autori americani, să justific principiul sclaviei; susțin doar că toți cei care au acceptat pe vremuri acest oribil principiu nu sunt tot atât de liberi astăzi să renunțe la el.

Mărturisesc că, atunci când analizez starea Sudului, nu descopăr pentru rasa albă care locuieşte în aceste ținuturi decât două posibilități de acțiune: să-i elibereze pe negri şi să se amestece cu ei; să rămână separați de ei şi să-i țină cât mai mult timp posibil în sclavie. Soluțiile de mijloc vor da naştere în curând la cel mai oribil război civil şi probabil la dispariția uneia dintre cele două rase.

Americanii din Sud consideră problema din acest punct de vedere şi acționează în consecință. Nedorind să se amestece cu negrii, nu vor să-i elibereze.

Nu toți locuitorii din Sud privesc sclavia ca necesară bogăției stăpânului; asupra acestui punct, mulți dintre ei sunt de acord cu oamenii din Nord şi acceptă cu uşurință, împreună cu aceştia, că sclavia este un rău; dar ei cred că un asemenea rău trebuie păstrat pentru a putea trăi.

Sporind nivelul de cunoştințe în Sud, locuitorii acestei părți a teritoriului şi-au dat seama că sclavia este dăunătoare stăpânului şi aceste cunoştințe le arată cu mai multă claritate ca până acum imposibilitatea de a o înlătura. De aici, un contrast ciudat: sclavia se

consolidează din ce în ce mai mult prin legi, pe măsură ce foloasele ei sunt contestate; şi în timp ce principiul este abolit treptat în Nord, în Sud acest principiu produce consecințe din ce în ce mai dăunătoare.

Legislația statelor din Sud cu privire la sclavi are în zilele noastre un soi de extraordinară atrocitate, care prin ea însăşi dovedeşte o perturbare profundă a legilor umanității. E suficientă lectura legislației statelor din Sud pentru a sesiza poziția disperată a celor două rase care trăiesc acolo.

Americanii din această parte a Uniunii tocmai că n-au sporit rigorile sclaviei; dimpotrivă, au îmbunătățit starea materială a sclavilor. Cei vechi nu foloseau decât lanțurile şi moartea pentru a menține sclavia; americanii din Sudul Uniunii au găsit garanții intelectuale pentru asigurarea duratei puterii lor. Ei, dacă pot să mă exprim aşa, au spiritualizat despotismul şi violența. În antichitate se străduiau să-l împiedice pe sclav să-şi rupă lanțurile, în zilele noastre se încearcă să i se suprime această dorință.

Cei vechi înlănțuiau trupul sclavului, dar spiritul său era liber şi îi era permis să se lumineze prin învățătură: în felul acesta erau consecvenți cu ei înşişi; exista pe atunci o ieşire naturală din sclavie; de pe o zi pe alta, sclavul putea deveni liber şi egal cu stăpânul lui.

Americanii din Sud, care nici nu se gândesc că la un moment dat negrii se vor putea amesteca cu ei, le-au interzis prin pedepse severe să învețe să scrie şi să citească. Nedorind să-i ridice la nivelul lor, îi țin foarte aproape de starea de abrutizare.

Din toate timpurile, a fost necesară speranța libertății pentru a putea suporta rigorile sclaviei.

Americanii din Sud au înțeles că eliberarea e plină de primejdii în cazul în care cel eliberat n-ar putea, cândva, să fie asimilat stăpânului. Dacă îi dai unui om libertatea, lăsându-l să trăiască în mizerie şi ruşine nu înseamnă oare să se dea un motiv viitoarei revolte? De

altfel, s-a observat mai de mult că prezența negrului liber provoacă o vagă nelinişte în fundul sufletului celor care nu sunt; ideea drepturilor lor licăreşte nesigur, în majoritatea cazurilor, americanii din Sud au luat stăpânilor dreptul de a-i elibera pe sclavi.{257}

Am întâlnit în Sudul Uniunii un bătrân care, pe vremuri, fusese într-o relație ilegitimă cu una din negresele sale. Avusese mai mulți copii, care veniseră pe lume ca sclavi ai tatălui lor. De mai multe ori acesta se gândise să le lase moştenire măcar libertatea, dar anii au trecut înainte ca el să poată depăşi obstacolele pe care legiuitorul le pusese în calea eliberării. Între timp, îmbătrânise şi era pe moarte. Îşi imagina cum fiii săi vor fi târâți din târg în târg, trecând de sub autoritatea părintească sub nuiaua străinului. Aceste imagini oribile provocau delirul imaginației sale muribunde. L-am văzut pradă fricii şi disperării şi mi-am dat seama că natura ştie să răzbune rănile pe care i le produc legile.

Fără îndoială, aceste nenorociri sunt îngrozitoare; dar nu sunt ele oare consecința previzibilă şi necesară a însuşi principiului sclaviei la moderni?

Din modul în care europenii şi-au luat sclavii din sânul unei rase diferite de a lor, pe care mulți dintre ei o consideră inferioară celorlalte rase umane, privind cu oroare ideea asimilării, e clar că au considerat sclavia – veşnică; deoarece între extrema inegalitate pe care o creează sclavia şi completa egalitate pe care o produce independența în rândul oamenilor nu există vreo stare intermediară durabilă. Europenii au sesizat vag acest adevăr, fără să şi-l mărturisească. De câte ori a fost vorba despre negri, ei au acționat determinați fie de interes, fie de orgoliu, fie de milă. Au violat în relația cu negrii toate drepturile umane şi apoi i-au învățat care este valoarea acestor drepturi şi că ele sunt inviolabile. Au ridicat barierele din fața sclavilor, dar când aceştia au vrut să pătrundă în rândurile lor, i-au gonit în mod josnic. Dorind sclavia, s-au lăsat antrenați fără să vrea,

sau fără să-şi dea seama, spre libertate, neavând curajul nici să fie cu desăvârşire nedrepţi, nici integral drepţi.

Dacă este imposibil de prevăzut că, la un moment dat, americanii din Sud îşi vor amesteca din când în când sângele cu cel al negrilor, ar putea ei să-şi rişte propria dispariţie şi să le permită acestora din urmă să se elibereze? Şi dacă sunt obligaţi, pentru a-şi salva propria rasă, să-i menţină în lanţuri, nu trebuie oare să-i scuzăm că adoptă mijloacele cele mai eficace pentru a reuşi?

Ceea ce se întâmplă în Sudul Uniunii mi se pare a fi în acelaşi timp şi consecinţa cea mai oribilă şi cea mai naturală a sclaviei. Când văd răsturnată ordinea naturală, când aud cum umanitatea se plânge şi se zbate zadarnic sub legile ei, mărturisesc că nu simt indignarea necesară pentru a-i înfiera pe oamenii zilelor noastre, autori ai acestor nedreptăţi; dar îmi adun toată ura împotriva acelora care, după mii de ani de egalitate, au introdus din nou sclavia în lume.

De altfel, oricare ar fi eforturile americanilor din Sud pentru a menţine sclavia, nu vor reuşi s-o facă să dureze veşnic. Sclavia, restrânsă într-un singur punct al globului, atacată de creştinism ca nedreaptă, de economia politică ca nefastă, nu poate dura în sânul libertăţilor democratice şi al luminilor din epoca noastră. Va înceta să existe fie prin acţiunea sclavilor, fie prin acţiunea stăpânilor. În ambele cazuri, ne putem aştepta la mari nenorociri.

Dacă negrilor din Sud li se refuză libertatea, în cele din urmă o vor obţine ei înşişi prin violenţă, şi dacă le va fi acordată nu vor întârzia să abuzeze de ea.

CARE SUNT ŞANSELE DE A DURA ALE UNIUNII AMERICANE? CE PRIMEJDII O AMENINŢĂ?

Forța preponderentă rezidă mai curând în state decât în Uniune. – Confederația va dura atâta timp cât toate statele care o compun vor dori să facă parte din ea. – Cauzele care îi vor determina să dorească să rămână uniți. – Utilitatea de a fi uniți pentru a rezista străinilor și pentru a nu avea străini în America. – Providența n-a ridicat bariere naturale între diferitele state. – Nu există interese materiale care să le divizeze. – Interesul Nordului față de prosperitatea și unirea Sudului cu Vestul; al Sudului față de prosperitatea și unirea Nordului cu Vestul; Al Vestului față de celelalte două. – Interesele nemateriale care îi unesc pe americani. – Uniformitatea opiniilor. – Primejdiile care amenință confederația se nasc din diferența dintre caracterele oamenilor care o compun și pasiunile lor. – Caracterul oamenilor din Sud și al celor din Nord. – Creșterea rapidă a Uniunii este unul dintre cele mai mari pericole care o amenință. – înaintarea populației spre Nord-Vest. – Gravitația puterii spre această parte a țării. – Pasiunile care apar din astfel de deplasări rapide ale averilor. – Dacă Uniunea dăinuie, guvernul se întărește sau slăbește? – Diferite semne de slăbiciune. – Internal improvements. – *Pământuri pustii. – Indienii. – Afacerea Băncii. – Afacerea tarifelor. – Generalul Jackson.*

De existența Uniunii depinde în parte menținerea a ceea ce ființează în fiecare stat care o alcătuiește. Dar întâi trebuie să examinăm care este viitorul probabil al Uniunii. Înainte de toate, trebuie precizat un lucru: dacă, așa cum este ea acum, confederația va fi distrusă, mi se pare sigur că statele care fac parte din ea nu se vor reîntoarce la starea lor inițială, în locul unei singure Uniuni se vor forma mai multe. Nu vreau să cercetez pe ce baze se vor configura ele; vreau doar să arăt care sunt cauzele care pot duce la dezmembrarea actualei confederații.

Pentru a izbuti, voi fi obligat încă o dată să parcurg căile pe care am mai pășit. Trebuie să expun privirilor lucruri deja cunoscute. Știu că procedând așa risc reproșurile cititorului; dar importanța subiectului pe care doresc să-l tratez îmi slujește drept scuză. Prefer să mă repet, decât să nu fiu înțeles, și mai bine nedreptățesc autorul decât să aduc daune subiectului.

Legiuitorii care au alcătuit Constituția din 1789 s-au străduit să dea puterii federale o existență separată și o

forță preponderentă.

Dar ei erau limitați chiar de condițiile problemei care trebuia rezolvată. Nu aveau misiunea de a crea guvernarea unui popor unic, ci de a reglementa asocierea mai multor popoare; şi oricare ar fi fost dorințele lor, trebuiau să ajungă la împărțirea exercitării suveranității.

Pentru a înțelege mai bine care au fost consecințele acestui partaj, e necesar să facem o scurtă categorisire a actelor de suveranitate.

Există obiective naționale prin însăşi natura lor, adică se raportează doar la națiune luată ca întreg şi nu pot fi încredințate decât unui om sau unei adunări care reprezintă cât mai complet întreaga națiune. În această categorie intră războiul şi democrația.

Altele sunt provinciale prin însăşi natura lor, adică nu se referă decât la anume localități, şi nu pot fi tratate acceptabil decât în acea localitate. Aşa este bugetul local.

Mai există obiective cu o natură mixtă: sunt naționale pentru că interesează pe toți indivizii care alcătuiesc națiunea; sunt provinciale pentru că nu e necesar ca națiunea însăşi să le facă față. Aşa sunt, de exemplu, drepturile care reglementează starea civilă şi politică a cetățenilor. Nu există o stare socială fără drepturi civile şi politice. Aceste drepturi îi privesc în mod egal pe toți cetățenii; dar nu este întotdeauna necesar pentru existența şi prosperitatea națiunii ca aceste drepturi să fie uniforme şi, în consecință, să fie stabilite de puterea centrală.

Printre obiectivele la care se referă suveranitatea există două categorii necesare; ele se regăsesc în toate societățile bine constituite, oricare ar fi, de altfel, baza pe care a fost încheiat pactul social.

Între aceste două puncte extreme sunt plasate ca o masă plutitoare obiectivele generale, dar nu naționale, pe care eu le-am denumit mixte. Aceste obiective nefiind

nici exclusiv naționale, nici integral provinciale, sarcina de a le face față poate fi atribuită guvernării naționale sau celei provinciale, conform convenției celor care s-au asociat, fără ca prin aceasta scopul asocierii să sufere.

Cel mai des, simplii indivizi se unesc pentru a forma suveranitatea şi reunirea lor alcătuieşte poporul. Sub guvernul general cu care s-au dotat, nu există decât forțele individuale sau puterile colective care, fiecare, reprezintă o fracțiune minimă a suveranității. Astfel, guvernul general este, în modul cel mai natural, chemat să regleze nu doar obiectivele naționale prin însăşi esența lor, dar şi cea mai mare parte a obiectivelor mixte despre care am mai vorbit. Localitățile sunt reduse la porțiunea de suveranitate indispensabilă funcționării lor.

Datorită unui fapt anterior asocierii, suveranitatea este, uneori, compusă din corpuri politice deja organizate; se întâmplă atunci ca guvernul provincial să se ocupe nu numai de obiectivele exclusiv provinciale prin natura lor, dar şi de toate obiectivele mixte, sau de o parte dintre ele, despre care am vorbit mai sus. Deoarece, națiunile confederate care erau înainte de unirea lor suverane şi continuă să reprezinte o fracțiune importantă a suveranității, cu toate că s-au unit, nu au cedat guvernului general decât exercitarea drepturilor indispensabile Uniunii.

Când un guvern național, independent de prerogativele inerente naturii sale, capătă dreptul de a reglementa obiectivele mixte ale suveranității, el posedă o forță preponderentă. Nu numai că posedă multe drepturi, dar drepturile pe care nu le are sunt la dispoziția sa şi nu ne putem aştepta ca el să-şi însuşească prerogativele naturale şi necesare ale guvernelor provinciale.

Când, dimpotrivă, guvernul provincial este dotat cu dreptul de a reglementa obiectivele mixte, în societate domneşte o tendință opusă. Forța preponderentă este

atunci a provinciei, nu a națiunii; şi este de temut ca guvernul național să nu ajungă să fie lipsit de privilegiile necesare existenței sale.

Popoarele unice au astfel în mod natural o tendință de centralizare, iar cele confederate una de dezmembrare.

Nu ne rămâne decât să aplicăm aceste idei generale Uniunii americane.

Prin forța împrejurărilor statele au dreptul de a reglementa obiectivele pur provinciale.

Mai mult, statele fixează competențele civile şi politice ale cetățenilor, reglementează raporturile dintre oameni şi fac dreptate; aceste drepturi, generale prin natura lor, nu aparțin în mod necesar guvernului național.

Am văzut că s-a delegat guvernului Uniunii puterea de a decide în numele întregii națiuni, în situațiile în care națiunea trebuie să acționeze ca un singur individ. O reprezintă față de străini; conduce forțele comune în lupta împotriva duşmanului comun. Într-un cuvânt se ocupă de obiectivele pe care le-am numit exclusiv naționale.

În această împărțire a drepturilor suverane, partea care aparține Uniunii pare mai mare decât cea a statelor; un examen mai amănunțit demonstrează că, de fapt, este mai mică.

Guvernul Uniunii are activități mai importante, dar acționează mai rar. Guvernul provincial face lucruri mai mici, dar nu se odihneşte niciodată şi îşi manifestă existența în fiecare clipă.

Guvernul Uniunii veghează asupra intereselor generale ale țării; dar interesele generale ale țării n-au decât o influență discutabilă asupra fericirii individuale.

Dimpotrivă, treburile provinciale influențează vizibil traiul celor care locuiesc acolo.

Uniunea asigură independența şi măreția națiunii, lucruri care nu influențează în mod imediat viața individului. Statul menține libertatea, reglementează

drepturile, garantează averile, asigură viața, viitorul integral al fiecărui cetățean.

Guvernul federal este situat la o mare distanță de subiecții săi; guvernul provincial este la îndemâna tuturor. E suficient să ridici glasul ca să fii auzit. De partea guvernului central sunt pasiunile unor oameni superiori care doresc să-l conducă; de partea guvernului provincial sunt interesele unor oameni de rangul doi care nu pot spera să obțină puterea decât în statul lor; şi tocmai aceştia, fiind aproape de popor, exercită o putere mai mare asupra lui.

Americanii au deci mai mult a aştepta şi a se teme din partea statului decât a Uniunii; şi conform instinctelor inimii omeneşti, ei trebuie să se ataşeze mai tare de stat decât de Uniune.

În această privință obiceiurile şi sentimentele sunt în acord cu interesele.

Când o națiune compactă îşi fracționează suveranitatea şi ajunge un stat confederat, amintirile, tradițiile, obiceiurile luptă mult timp împotriva legilor, dând guvernului central o forță pe care toate acestea i-o refuză. Când popoarele confederate se reunesc într-o singură suveranitate, aceleaşi cauze acționează în sens contrar. Nu mă îndoiesc că dacă Franța ar deveni o republică confederată cum sunt Statele Unite, la început guvernul n-ar fi mai energic decât cel al Uniunii; şi dacă Uniunea s-ar constitui într-o monarhie cum e Franța, cred că, pentru o perioadă de timp, guvernul american ar fi mai slab decât al nostru. Când anglo-americanii şi-au creat existența națională, existența provincială funcționa de mult, între comunele şi indivizii aceloraşi state se stabiliseră deja legăturile necesare; exista deja obişnuința ca anumite lucruri să fie examinate dintr-un punct de vedere comun şi preocuparea exclusivă pentru anumite activități care reprezintă un interes special.

Uniunea este un corp imens care oferă patriotismului un obiectiv destul de vag. Statul are forme fixe şi limite

precise; el reprezintă un anume număr de lucruri cunoscute şi iubite de cei care îl locuiesc. El se confundă cu însăşi imaginea pământului, se identifică cu proprietatea, cu familia, cu amintirile din trecut, cu activitățile prezentului, cu visurile de viitor. Patriotismul, care cel mai adesea nu este altceva decât o extensie a egoismului individual, a rămas legat de stat şi, ca să spunem aşa, nu s-a orientat spre Uniune.

Astfel, interesele, obiceiurile, sentimentele se unesc pentru a concentra cu adevărat viața politică în stat şi nu în Uniune.

Se poate observa cu uşurință diferența dintre forțele celor două guverne, urmărind cum se mişcă fiecare dintre ele în cercul puterii sale.

De câte ori guvernul statului se adresează unui om sau unei asociații, limbajul este clar şi imperativ; aşa procedează şi guvernul federal când se adresează indivizilor; dar de îndată ce se află în fața unui stat, guvernul federal începe să parlamenteze, îşi explică motivele şi îşi justifică purtarea; argumentează, sfătuieşte, nu ordonă. Când apar îndoieli cu privire la limitele puterii constituționale ale fiecărui guvern, guvernul provincial îşi reclamă cu îndrăzneală drepturile şi ia măsuri prompte şi energice pentru a le susține. În acest timp guvernul Uniunii obiectează; face apel la bunul-simț al națiunii, la interesele sale, la gloria sa; temporizează şi negociază; doar împins spre ultima limită se hotărăşte să acționeze. La prima vedere, ar părea că guvernul provincial este dotat cu forța întregii națiuni, şi Congresul reprezintă doar un stat.

În ciuda eforturilor prin care a fost constituit, guvernul federal este, aşa cum am mai spus şi în altă parte, prin însăşi natura sa un guvern slab şi care, pentru a dăinui, are nevoie mai mult decât oricare altul de sprijinul liber al celor pe care îi guvernează.

Se observă cu uşurință că obiectivul său este înlesnirea realizării voinței statelor de a rămâne unite.

Dacă îndeplineşte această primă condiție, e înțelept, puternic şi suplu. El a fost organizat în aşa fel încât să nu întâlnească de obicei în fața sa decât indivizi şi să învingă cu uşurință rezistența care ar apărea în fața voinței comune, dar guvernul federal n-a prevăzut ce are de făcut dacă statele sau cel puțin câteva dintre ele vor înceta să mai dorească să fie unite.

Dacă astăzi suveranitatea Uniunii ar intra în luptă cu cea a statelor, e lesne de prevăzut că ar dispărea; mă îndoiesc chiar că lupta s-ar angaja în mod serios. De câte ori guvernului federal i se va opune o rezistență îndârjită, aceasta va ceda. Până în prezent, experiența a dovedit că atunci când un stat vrea cu încăpățânare un lucru şi îl cere cu hotărâre, îl obține întotdeauna; şi când refuză să acționeze, e lăsat în pace.{258}

Şi chiar dacă guvernul Uniunii ar avea o forță proprie, situația materială a țării ar face ca folosirea acestei forțe să fie foarte dificilă.{259}

Statele Unite ocupă un teritoriu imens, distanțe mari separă oamenii, populația este risipită într-o țară încă pe jumătate pustie. Dacă Uniunea s-ar apuca să impună confederaților obligațiile prin forța armelor, poziția sa ar fi asemănătoare cu cea a Angliei în Războiul de Independență.

De altfel, un guvern, chiar puternic, nu poate evita decât cu greu consecințele unui principiu, dacă a admis odată că însuşi acest principiu este baza dreptului public care îi reglementează existența. Confederația a fost alcătuită prin libera voință a statelor; unindu-se, ele nu şi-au pierdut naționalitatea şi nu s-au contopit într-unul şi acelaşi popor. Dacă astăzi unul dintre aceste state ar dori să-şi retragă numele de pe contract, ar fi dificil de dovedit că nu poate s-o facă. Pentru a-l combate, guvernul federal nu se poate sprijini într-un mod evident nici pe forță, nici pe drept.

Pentru ca guvernul federal să poată fi victorios împotriva rezistenței pe care i-o opun unele dintre state,

ar trebui ca interesul particular al unuia sau al mai multora dintre acestea să fie intim legat de existența Uniunii, cum ades s-a văzut în istoria confederațiilor.

Presupun că printre statele unite prin legătura federală unele profită mai mult de principalele avantaje ale Uniunii, şi sunt unele în care prosperitatea depinde integral de existența Uniunii; e limpede că în ele puterea centrală va găsi un sprijin puternic pentru a-i menține pe ceilalți supuşi.

Dar atunci nu-şi va extrage forța din ea însăşi, ci dintr-un principiu care este contrar naturii sale. Popoarele intră într-o confederație tocmai pentru a obține avantaje egale din această uniune şi, în cazul citat mai sus, guvernul federal este puternic din cauza faptului că între națiunile care s-au unit domneşte inegalitatea.

Să mai presupunem că unul dintre statele confederate a obținut o preponderență destul de mare încât să acapareze doar pentru sine puterea centrală; va considera celelalte state drept subordonate şi, făcând să fie respectată pretinsa suveranitate a Uniunii, va impune propria sa suveranitate. Se vor face atunci lucruri mari în numele guvernului federal, dar, de fapt, acest guvern nu va mai exista.{260}

În ambele cazuri, forța care acționează în numele confederației devine cu atât mai puternică cu cât se îndepărtează de starea naturală şi de principiul recunoscut al confederațiilor.

În America, unirea actuală este utilă tuturor statelor, dar nu este esențială pentru niciunul dintre ele. Dacă mai multe state ar desface legătura federală, soarta celorlalte n-ar fi compromisă deşi suma bunăstării lor ar fi mai mică. Cum pentru niciun stat existența şi prosperitatea nu sunt legate în întregime de actuala confederație, niciunul nu e dispus să facă prea mari sacrificii personale pentru a o păstra.

Pe de altă parte, nu se observă vreun stat care să aibă

în prezent un mare interes în ambiția de a menține confederația aşa cum există ea în zilele noastre. Fără îndoială, nu toți exercită aceeaşi influență în consiliile federale, dar nimeni nu se făleşte că domină şi că-i poate trata pe confederați ca pe nişte inferiori sau ca pe nişte supuşi.

Mi se pare sigur că dacă o parte a Uniunii ar vrea în mod serios să se separe de cealaltă, nu numai că n-ar putea fi împiedicată, dar nici nu s-ar încerca aşa ceva. Deci, Uniunea actuală nu va dura decât atâta vreme cât toate statele care o compun vor continua să dorească să facă parte din ea.

După ce am stabilit acest lucru, iată că suntem mai în largul nostru: nu mai trebuie să descoperim dacă statele actualmente confederate se vor putea separa, ci dacă vor dori să rămână unite.

Dintre toate motivele care fac ca Uniunea actuală să fie utilă americanilor, două sunt principale şi influența lor sare în ochi.

Deşi americanii sunt, ca să zicem aşa, singuri pe continentul lor, comerțul îi apropie de toate popoarele cu care fac negoț. Cu toată izolarea lor aparentă, americanii au nevoie să fie puternici, şi nu pot fi puternici decât rămânând uniți.

Despărțindu-se, statele nu numai că-şi vor diminua legăturile cu străinii, ele vor crea străini pe propriul lor teritoriu. În acest caz vor intra într-un sistem vamal interior; vor împărți văile prin linii imaginare; vor închide cursul râurilor şi vor stânjeni în toate felurile exploatarea imensului continent dăruit de Dumnezeu.

Astăzi, ei n-au a se teme de vreo invazie, în consecință n-au de întreținut armate, de adunat impozite nu le e frică de despotismul militar; dacă Uniunea s-ar destrăma, s-ar putea face în curând simțită nevoia de aceste lucruri.

Americanii au deci un imens interes să rămână uniți.

Pe de altă parte, e aproape imposibil să descoperi ce

fel de interes material ar avea în prezent o parte a Uniunii ca să se separe de cealaltă.

Dacă îți arunci ochii pe o hartă a Statelor Unite şi observi lanțul Munților Alleghany întinşi de la Nord-Est la Sud-Vest, parcurgând țara pe o întindere de 400 de leghe, eşti tentat să crezi că scopul Providenței a fost să ridice între bazinul râului Mississippi şi țărmul Oceanului Atlantic una dintre acele bariere naturale care, opunându-se legăturilor permanente dintre oameni, formează limitele necesare diferitelor popoare.

Dar înălțimea medie a munților Alleghany nu depăşeşte 800 de m.{261} Culmile rotunjite şi văile spațioase pe care le închid între meandrele lor oferă un acces facil în mii de locuri. Mai mult, principalele fluvii care se varsă în Oceanul Atlantic, Hudson, Susquehanna, Potomac îşi au izvoarele dincolo de Alleghany, pe un platou deschis care mărgineşte bazinul fluviului Mississippi. Plecând din această regiune{262}, ele apar la lumina zilei dincolo de meterezul care părea că le împinge în Occident, şi trasează în munți drumuri naturale mereu deschise omului.

Deci nicio barieră naturală nu se ridică între diferitele părți ale țării ocupate azi de anglo-americani. Nu numai că Alleghany nu despart popoare, ei nu mărginesc nici state. New York, Pennsylvania şi Virginia îi cuprind pe teritoriul lor, întinzându-se atât la Vestul, cât şi la Estul acestor munți.{263}

Teritoriul ocupat în zilele noastre de cele douăzeci şi patru de state ale Uniunii şi de trei mari districte care nu intră încă în numărul statelor, deşi sunt locuite, acoperă o întindere de 131.144 de leghe pătrate{264}, deci are o suprafață aproape de cinci ori mai mare decât cea a Franței.

Între hotarele lui se găsesc un sol variat, climaturi diferite şi produse foarte diversificate.

Această dimensiune imensă a teritoriilor ocupate de republicile anglo-americane a făcut să apară dubii cu

privire la menținerea Uniunii. Aici trebuie făcută o distincție: uneori în provinciile unui imperiu vast apar interese contradictorii care în cele din urmă se confruntă: se poate întâmpla ca mărimea statului să compromită în mare măsură durata lui. Dar dacă oamenii care locuiesc în acest imens teritoriu n-au interese contradictorii, întinderea slujeşte prosperitatea, guvernarea unică favorizează în special schimburile cu diferitele produse ale pământului, cărora le sporeşte valoarea printr-o desfacere mai facilă.

Or, eu observ interese diferite în diferitele părți ale Uniunii, dar nu descopăr unele care să se contrazică între ele.

Statele din Sud sunt aproape exclusiv agricole; statele din Nord sunt mai degrabă industriale şi comerciale; statele din Vest sunt în acelaşi timp şi industriale şi agricole. La Sud se recoltează tutun, orez, bumbac şi zahăr; la Nord şi la Vest porumb şi grâu. Iată surse diferite de bogăție; dar pentru a folosi aceste bogății, există un mijloc comun, la fel de avantajos pentru toată lumea, şi acesta este Uniunea.

Nordul, care cărăuşeşte bogățiile anglo-americane în toate părțile lumii şi bogățiile lumii în sânul Uniunii, este evident interesat ca Uniunea să dăinuie aşa cum e ea acum, pentru ca numărul producătorilor şi consumatorilor americani pe care îl serveşte să rămână cât mai mare. Nordul este mijlocitorul natural între Sudul şi Vestul Uniunii, pe de o parte, şi restul lumii, pe de altă parte. Nordul trebuie deci să dorească permanența unirii între Sud şi Vest, prosperitatea lor, pentru ca acestea să furnizeze materii prime fabricilor şi vaselor lor.

În ceea ce îi priveşte, Sudul şi Vestul au un interes şi mai direct în păstrarea Uniunii şi a prosperității Nordului. Cea mai mare parte a produselor din Sud se exportă peste mări. Sudul şi Vestul au nevoie de resursele comerciale ale Nordului. Ei trebuie să-şi

dorească ca Uniunea să aibă o mare putere maritimă pentru a putea fi protejați eficient. Sudul şi Vestul contribuie cu dragă inimă la cheltuielile flotei, deşi nu au vase; deoarece, dacă flotele europene ar bloca porturile din Sud şi delta fluviului Mississippi, ce s-ar mai alege de orezul din Carolina, tutunul din Virginia, zahărul şi bumbacul care cresc în valea fluviului Mississippi? Deci, nu există niciun capitol al bugetului federal care să nu fie bun pentru conservarea unui interes material comun tuturor locuitorilor din confederație.

Pentru a clarifica mai bine acest lucru, vreau să fac o comparație cu Franța.

În Provența se recoltează ulei şi în Flandra grâu, în Burgundia se produce vin şi în Normandia se cresc vite. Oare aceste provincii găsesc în diversitatea produselor motive de ură? Nu cumva e invers, adică această diversitate a produselor le creează interesul comun de a rămâne uniți pentru a le putea schimba mai uşor?

Mi se pare că Georgia are aceleaşi motive de a rămâne unită cu Massachusetts ca şi Provența cu Frandra, iar Ohio mi se pare la fel de firesc legat de statul New York ca Burgundia de Normandia.

Independent de acest avantaj comercial, Sudul şi Vestul Uniunii au şi un profit politic care le face să rămână unite atât între ele, cât şi cu Nordul.

Sudul include în sânul său o imensă populație de sclavi, o populație amenințătoare în prezent, dar şi mai amenințătoare în viitor.

Statele din Vest sunt situate pe fundul unei singure văi. Fluviile care udă teritoriile acestor state izvorăsc din Munții Stâncoşi sau din Alleghany, toate îşi amestecă apele cu cele ale râului Mississippi şi se rostogolesc împreună spre Golful Mexic. Prin poziția lor, statele din Vest sunt cu totul izolate de tradiția Europei şi de civilizația lumii vechi.

Locuitorii din Sud trebuie deci să dorească păstrarea

Uniunii ca să nu rămână singuri în fața negrilor şi a locuitorilor din Vest, pentru a nu se trezi izolați în sânul Americii centrale, fără să mai poată comunica liber cu lumea.

Dinspre partea sa, Nordul trebuie să vrea ca Uniunea să nu se divizeze pentru a rămâne inelul care uneşte acest mare corp cu restul lumii.

Există deci o legătură strânsă între interesele materiale ale tuturor părților Uniunii.

Aş spune acelaşi lucru despre opiniile şi sentimentele care s-ar putea numi interesele nemateriale ale omului.

Locuitorii Statelor Unite vorbesc mult despre dragostea lor de patrie; mărturisesc că nu am prea multă încredere în acest patriotism prudent, întemeiat pe interes şi pe care tot interesul, schimbându-şi obiectul, îl poate distruge.

De asemeni, nu acord o mare importanță vorbăriei americane, când îi aud exprimându-şi în fiecare zi intenția de a păstra sistemul federal adoptat de părinții lor.

Ceea ce menține un mare număr de cetățeni sub aceeaşi guvernare nu e atât voința rațională de a rămâne uniți, cât acordul instinctiv şi, într-o anumită măsură, involuntar, rezultat al similitudinii sentimentelor şi al asemănării opiniilor.

N-am să accept niciodată că oamenii alcătuiesc o societate doar pentru că recunosc acelaşi conducător şi ascultă de aceleaşi legi, o societate există doar când un mare număr de oameni văd un mare număr de probleme sub acelaşi aspect, când au aceleaşi opinii asupra unui mare număr de subiecte; în sfârşit, când aceleaşi fapte fac să se nască aceleaşi impresii şi aceleaşi idei.

Dacă se examinează ceea ce se petrece în Statele Unite din acest punct de vedere, se va observa lesne că locuitorii, aşa cum sunt ei împărțiți în douăzeci şi patru de suveranități distincte, alcătuiesc totuşi un popor

unic; şi poate că se va ajunge la concluzia că în sânul Uniunii anglo-americane există o stare socială mai adevărată decât la alte naţiuni europene, care au o singură legislaţie şi se supun unui singur om.

Deşi anglo-americanii au mai multe religii, apreciază totuşi religia în acelaşi fel.

Ei nu sunt întotdeauna de acord asupra mijloacelor care ar trebui adoptate pentru o bună guvernare şi se deosebesc în modalităţile de guvernare, dar acceptă aceleaşi principii generale necesare reglării societăţilor omeneşti. Din Maine până în Florida, din Missouri până la Oceanul Atlantic se consideră că izvorul tuturor puterilor legitime se află în popor. Libertatea, egalitatea sunt concepute în acelaşi fel; sunt împărtăşite aceleaşi opinii despre presă, despre dreptul de asociere, juraţi, responsabilitatea agenţilor puterii.

Dacă trecem de la ideile politice şi religioase la opiniile filosofice şi morale care reglează activitatea zilnică şi conduce ansamblul comportamentelor, vom observa acelaşi acord.

Anglo-americanii[265] plasează autoritatea morală în raţiunea universală, puterea politică în universalitatea cetăţenilor şi consideră că e necesară raportarea la mintea tuturor pentru a discerne ceea ce este permis de ceea ce este interzis, ceea ce este adevărat de ceea ce este fals. Majoritatea consideră că e suficientă cunoaşterea limpede a interesului fiecăruia pentru a-l duce pe om spre ceea ce e corect şi cinstit. Ei cred că fiecare are din naştere capacitatea de a se conduce pe sine însuşi, şi că nimeni n-are dreptul să-şi oblige semenul să fie fericit. Toţi au o credinţă vitală în perfectibilitatea umană; ei consideră că răspândirea cunoştinţelor va produce în mod necesar rezultate utile şi că ignoranţa are efecte funeste; toţi apreciază că societatea este o entitate în progres; umanitatea e un tablou în mişcare, în care nimic nu e fixat pentru totdeauna, şi acceptă că ceea ce le pare bun acum poate

fi înlocuit prin ceva şi mai bun, astăzi încă necunoscut.

Nu susțin că toate aceste opinii sunt juste, dar ele sunt americane.

Şi în timp ce anglo-americanii sunt astăzi uniți prin ideile lor comune, ei se deosebesc de toate celelalte popoare printr-un sentiment de orgoliu.

De cincizeci de ani li se tot repetă locuitorilor Statelor Unite că sunt singurul popor religios, luminat şi liber. Ei văd cum, până în prezent, la ei prosperă instituțiile democratice, în timp ce în restul lumii eşuează; au deci o opinie extraordinară despre ei înşişi şi nu sunt departe de credința că alcătuiesc o categorie aparte a speciei umane.

Astfel, primejdiile care amenință Uniunea americană nu se nasc nici din diversitatea opiniilor, nici din cea a intereselor. Ele trebuie căutate în varietatea caracterelor şi în pasiunile americanilor.

Oamenii care locuiesc pe imensul teritoriu al Statelor Unite proveneau aproape toți din aceeaşi sorginte; dar, de-a lungul timpului, clima şi în special sclavia au creat diferențe accentuate între caracterul englezilor din Sudul Statelor Unite şi caracterul englezilor din Nord.

În general, printre noi se crede că sclavia dă unei părți a Uniunii interese contrare celeilalte. N-am observat aşa ceva. Sclavia n-a creat în Sud interese contrare celor din Nord; dar ea a modificat caracterul locuitorilor din Sud şi le-a dat obiceiuri diferite.

Am arătat în altă parte ce influență a exercitat sclavia asupra capacităților comerciale ale americanilor din Sud; aceeaşi influență se răspândeşte şi asupra moravurilor.

Sclavul este un servitor care nu pune nimic în discuție şi se supune fără să crâcnească. Uneori îşi ucide stăpânul, dar nu i se opune niciodată. În Sud nu există familii atât de sărace încât să nu aibă sclavi. De la naştere, americanul din Sud se găseşte învestit cu autoritatea unei dictaturi domestice; primele noțiuni cu

care se familiarizează în viață este că e născut să ordone şi primul obicei pe care îl capătă este acela de a domina cu uşurință. Educația tinde deci să-l facă pe americanul din Sud un om semeț, repezit, violent, pătimaş, nerăbdător să întâlnească şi să înfrunte obstacole; dar se descurajează uşor, dacă nu câştigă din prima încercare.

Americanul din Nord nu-i vede pe sclavi agitându-se în jurul leagănului său. El nu vede nici măcar servitori liberi, pentru că de obicei îşi satisface singur nevoile. De cum vine pe lume, spiritul său e dominat de ideea necesității; astfel el învață de timpuriu să cunoască exact, prin sine însuşi, limita naturală a puterii sale; el nu concepe să supună prin forță voințele care i se împotrivesc şi ştie că pentru a obține sprijinul semenilor săi trebuie, înainte de toate, să le câştige simpatia. Este deci calm, rațional, tolerant, acționează cumpănit şi e perseverent în inițiative.

În statele meridionale cele mai presante nevoi ale omului sunt întotdeauna satisfăcute. Astfel, americanul din Sud nu este preocupat de grijile materiale ale vieții; în această privință altcineva gândeşte pentru el; astfel, eliberată, imaginația lui se dirijează spre alte obiective, mai mari şi mai puțin definite. Americanul din Sud iubeşte grandoarea, luxul, gloria, zgomotul, plăcerile, dar în special trândăvia; nimic nu-l obligă să facă eforturi pentru a trăi şi cum n-are de făcut treburi necesare, doarme şi nu întreprinde nici măcar lucrurile cele mai utile.

În Nord, domnind egalitatea şanselor şi neexistând sclavia, omul este absorbit de acele griji materiale pe care albul din Sud le disprețuieşte. Din copilărie luptă împotriva sărăciei şi învață să plaseze bunăstarea deasupra tuturor satisfacțiilor spiritului şi ale inimii. Preocupată de amănuntele vieții, imaginația sa se stinge, are idei mai puține şi nu atât de generale, dar mai practice, mai clare şi mai precise. Deoarece

eforturile sale intelectuale sunt dirijate doar spre bunăstare, el excelează în această privință; ştie foarte bine să folosească natura şi oamenii pentru a produce bogăție; înțelege de minune arta de a proceda astfel ca societatea să contribuie la prosperitatea semenilor săi şi să extragă din egoismul individual bunăstarea tuturor.

Omul din Nord nu posedă doar experiență, ci şi cunoaştere; dar nu consideră ştiința o plăcere, ci un mijloc şi îşi însuşeşte cu aviditate numai aplicațiile ei utile.

Americanul din Sud este mai spontan, mai spiritual, mai deschis, mai generos, mai intelectual, mai strălucitor.

Americanul din Nord este mai activ, mai rezonabil, mai luminat şi mai abil.

Primul are înclinațiile, prejudecățile, slăbiciunile şi măreția tuturor aristocraților.

Celălalt – calitățile şi defectele care caracterizează clasa mijlocie.

Dacă adunați doi oameni într-o societate şi le dați aceleaşi interese şi parțial aceleaşi opinii, dar caracterele, cunoştințele şi gradul lor de civilizație diferă, sunt multe şanse ca ei să nu fie de acord. Aceeaşi observație este valabilă şi pentru o comunitate de națiuni.

Sclavia nu atacă în mod direct confederația americană prin interese, ci indirect prin moravuri.

În 1790, treisprezece state au aderat la pactul federal; astăzi confederația numără douăzeci şi patru. Populația, care în 1790 număra aproape patru milioane, a crescut de cinci ori în patruzeci de ani; în 1830, se ridică la peste douăzeci de milioane.{266}

Asemenea modificări nu se petrec fără pericole.

Pentru o comunitate de națiuni ca şi pentru o societate de indivizi trei sunt şansele principale de durată: înțelepciunea membrilor, slăbiciunea individuală şi numărul lor mic.

Americanii care se îndepărtează de țărmul Oceanului Atlantic pentru a se afunda în Vest sunt aventurieri care s-au săturat de orice fel de jug, avizi de bogăție, adeseori respinşi de statele în care s-au născut. Ajung în mijlocul pustiului fără a se cunoaşte unii pe alții. Acolo nu sunt stăpâniți nici de tradiții, nici de spiritul de familie, nici de modele. Autoritatea legii este slabă printre ei, iar cea a moravurilor şi mai fragilă. Oamenii care populează în fiecare zi văile râului Mississippi sunt deci inferiori în toate privințele americanilor care trăiesc între fostele granițe ale Uniunii. Şi totuşi, ei exercită deja o mare influență în organismele lor şi ajunge la conducerea treburilor comune înainte de a învăța să se conducă pe ei înşişi.[267]

Dacă membrii societății sunt individual mai slabi, societatea are mai multe şanse de a dura, pentru că doar unitatea le poate asigura tuturor securitatea. Când în 1790, cea mai populată dintre republicile americane nu avea mai mult de 500.000 de locuitori[268], fiecare stat simțea mica sa însemnătate ca popor independent şi această idee făcea mai uşoară ascultarea autorității federale. Dar când un stat confederat, cum ar fi statul New York, numără 2.000.000 de locuitori şi acoperă un teritoriu a cărui suprafață este egală cu un sfert din cea a Franței[269], el se simte puternic prin sine însuşi şi, chiar dacă Uniunea îi pare în continuare utilă pentru bunăstarea sa, n-o mai consideră necesară existenței sale; se poate lipsi de ea; dar consimțind s-o păstreze se grăbeşte să vrea să ocupe locul cel mai important.

Însăşi multiplicarea membrilor Uniunii întăreşte tendința de desfacere a legăturii federale. Nu toți oamenii care împărtăşesc acelaşi punct de vedere consideră în acelaşi fel aceleaşi probleme. Mai abitir, când punctele de vedere sunt diferite. Pe măsură ce creşte numărul republicilor americane şansa de a obține acceptarea aceloraşi legi de către toată lumea e mai mică.

Astăzi, interesele diferitelor părți ale Uniunii nu sunt contradictorii; dar cine poate să prevadă diversele schimbări pe care viitorul apropiat le va provoca într-o țară în care în fiecare zi apar oraşe şi la fiecare cinci ani noi popoare? De când au fost întemeiate coloniile engleze, numărul locuitorilor s-a dublat aproape la fiecare douăzeci de ani; nu văd motive care, de acum într-un secol, să poată opri această mişcare progresivă a populației anglo-americane. Înainte de a se împlini o sută de ani cred că teritoriul ocupat sau cerut de Statele Unite va cuprinde mai mult de o sută de milioane de locuitori şi va fi divizat între patruzeci de state.{270}

Admit că această sută de milioane de oameni n-are deloc interese diferite; dimpotrivă, le acord tuturor dorința egală de a rămâne uniți şi afirm totuşi că, pentru această sută de milioane care formează patruzeci de națiuni distincte şi inegal de puternice, menținerea guvernului federal nu este decât un accident fericit.

Sunt gata să acord încredere perfectibilității umane; dar până când oamenii nu îşi vor fi schimbat complet natura şi se vor fi transformat complet, voi refuza să cred în durata unui guvern a cărui sarcină este să țină împreună patruzeci de popoare diferite, răspândite pe o suprafață egală cu jumătate din Europa{271}, să evite rivalitățile dintre ele, luptele şi manifestarea ambițiilor, să reunească acțiunea voințelor lor independente spre înfăptuirea aceloraşi planuri.

Dar, în timp ce se măreşte, cel mai mare pericol la care se expune Uniunea vine din continua deplasare a forțelor care are loc acolo.

De pe malul Lacului Superior până la Golful Mexic sunt, măsurate în linie dreaptă, patru sute de leghe franceze. Lungimea acestei linii imense şerpuieşte pe frontiera Statelor Unite, cel mai des răzbate dincolo de ea, în deşert. S-a calculat că pe acest front vast, rasa albă avansează în medie cu şapte leghe pe an.{272} Din când în când apare un obstacol întâlnit pe neaşteptate

în drumul ei: un ținut sterp, un lac, un trib indian. Coloana se oprește atunci pentru moment: cele două extremități se curbează asupra lor înseși, și după ce se reîntâlnesc, reîncepe înaintarea. În acest marș treptat, dar continuu, al rasei europene spre Munții Stâncoși există ceva provindențial; e ca o revărsare de populație care urcă mereu, chemând în fiecare zi mâna Domnului.

În spatele acestei prime linii de cuceritori se construiesc orașe și se întemeiază state mari. În 1790, de abia dacă existau câteva mii de pionieri răspândiți pe văile râului Mississippi; astăzi, în aceleași văi sunt tot atâția oameni câți erau în toată Uniunea în 1790. Populația se ridică acum la circa patru milioane de locuitori.{273} Orașul Washington a fost întemeiat în 1800, chiar în centrul confederației americane; acum, se află la una din extremități. Pentru a-și ocupa locul în Congres, deputații ultimelor state din Vest{274} sunt obligați să parcurgă un traseu la fel de lung, ca și călătorul care merge de la Viena la Paris.

Toate statele din Uniune avansează în același timp spre bogăție; dar nu toate vor putea să crească și să prospere în aceeași măsură.

În Nordul Uniunii, masivele muntoase care se desprind din lanțul munților Alleghany avansează până la oceanul Atlantic, alcătuind rade spațioase și porturi mereu deschise celor mai mari vase. Dimpotrivă, plecând de la Potomac și urmărind țărmurile americane până la gura fluviului Mississippi nu se vede decât un teren plat și nisipos. În această parte a Uniunii, aproape toate râurile sunt blocate la vărsare și porturile care se deschid numai la distanțe mari în mijlocul acestor lagune nu oferă vaselor aceeași adâncime și dau mai puține facilități comerțului decât cele din Nord.

Acestei prime inferiorități determinate de natură i se adaugă alta, care vine din legi.

Am văzut că sclavia abolită în Nord există încă în Sud și am arătat ce influență nefastă exercită ea chiar

asupra bunăstării stăpânului însuşi.

Deci Nordul face mai mult comerţ[275] şi e mai industrializat decât Sudul. Este natural ca acolo populaţia şi bogăţia să crească mai rapid.

Statele situate pe malul Oceanului Atlantic sunt deja pe jumătate populate. Cea mai mare parte a pământului are acum un stăpân; deci ele nu vor putea primi acelaşi număr de emigranţi ca statele din Vest care oferă deocamdată un teren nelimitat tuturor activităţilor. Bazinul fluviului Mississippi este infinit mai roditor decât malurile Oceanului Atlantic. Adăugat tuturor celorlalte, acest motiv îi va împinge energic pe europeni spre Vest. Faptul este demonstrat riguros prin cifre.

Dacă este luat în consideraţie întreg teritoriul Statelor Unite, se constată că în ultimii patruzeci de ani numărul locuitorilor aproape că s-a triplat. Dar dacă se are în vedere doar bazinul fluviului Mississippi, se descoperă că populaţia[276] a devenit de treizeci de ori mai mare.[277]

Centrul puterii federale se deplasează în fiecare zi. Acum patruzeci de ani, majoritatea cetăţenilor Uniunii se afla pe malurile Oceanului, cam pe locul unde se înalţă astăzi oraşul Washington; acum ei au intrat mai adânc în teritoriile din Nord; e de bănuit că în mai puţin de douăzeci de ani se va afla în cealaltă parte a munţilor Alleghany. Dacă Uniunea va dura, bazinul fluviului Mississippi va fi în mod necesar chemat, prin fertilitatea şi întinderea sa, să devină centrul permanent al puterii federale. În treizeci sau patruzeci de ani, bazinul Mississippi îşi va căpăta rangul său firesc. E uşor de calculat că atunci populaţia sa, comparată cu cea de pe malurile Atlanticului, va fi în proporţie de aproximativ 40 la 11. Deci, după câţiva ani, conducerea Uniunii nu va mai aparţine deloc statelor care au întemeiat-o şi populaţia din văile râului Mississippi va domina toate consiliile federale.

Această gravitaţie continuă spre Nord-Vest a forţelor şi a influenţei federale va fi evidentă, la fiecare zece ani,

ori de câte ori după un recensământ general al populației se va fixa din nou numărul de reprezentanți pe care fiecare stat trebuie să-l trimită în Congres.{278}

În 1790, Virginia avea nouăsprezece reprezentanți în Congres. Acest număr a continuat să crească până în 1813 când a fost atinsă cifra de douăzeci şi trei. De atunci, a început să scadă. În 1833, nu mai erau decât douăzeci şi unu.{279} În acest timp, statul New York înregistra o progresie contrară: în 1790, avea în Congres zece reprezentanți; în 1813, douăzeci şi şapte; în 1823, treizeci şi patru; în 1833 – patruzeci. Ohio nu avea decât un singur reprezentant în 1803; în 1833 număra nouăsprezece.

E dificil de conceput o uniune durabilă între două popoare dintre care unul este sărac şi slab, iar celălalt bogat şi puternic, chiar dacă este dovedit că forța şi bogăția unuia nu sunt cauza slăbiciunii şi sărăciei celuilalt. Uniunea e şi mai greu de menținut în perioada în care unul îşi pierde puterea, iar celălalt e pe cale de a o dobândi.

Această creştere rapidă şi disproporționată a unor state amenință independența celorlalte. Dacă New York, care are două milioane de locuitori şi patruzeci de reprezentanți, ar dori să-şi impună punctul de vedere în Congres, probabil că ar reuşi. Şi chiar dacă statele cele mai puternice n-ar încerca să le oprime pe cele mai mici, primejdia ar persista, pentru că ea există în posibilitatea faptului, aproape la fel ca în faptul însuşi.

Cei slabi au arareori încredere în dreptatea şi rațiunea celor puternici. Statele care se dezvoltă mai puțin repede decât celelalte le privesc cu suspiciune şi invidie pe cele favorizate de soartă. De aici profunda stânjeneală şi neliniştea vagă care se observă într-o parte a Uniunii şi care contrastează cu bunăstarea şi încrederea care domnesc în celelalte. Cred că atitudinea ostilă a Sudului nu are alte cauze.

Dintre toți americanii, oamenii din Sud sunt cei care

ar trebui să țină cel mai mult la Uniune, deoarece ar suferi cel mai tare dacă ar fi lăsați în seama lor; totuşi, ei sunt singurii care amenință să rupă legătura confederației. Cum se explică? E uşor de răspuns: Sudul a dat confederației patru preşedinți{280}, şi vede astăzi cum îi scapă puterea federală, vede cum, în fiecare an, numărul reprezentanților din Congres scade, în timp ce cel al Nordului şi Vestului creşte; Sudul, populat de oameni pasionați şi irascibili, e iritat şi neliniştit; îşi întoarce cu durere privirile spre sine; analizându-şi trecutul, se întreabă în fiecare zi dacă nu e oprimat. Dacă descoperă că o lege a Uniunii nu îi este în mod evident favorabilă, scrie că împotriva sa e folosită forța; se plânge cu patimă, şi dacă vocea sa nu e luată în seamă se supără şi amenință că se va retrage dintr-o asociație în care împărtăşeşte poverile fără a avea vreun câştig.

„Legile pentru tarife – susțin în 1832 locuitorii din Carolina – îmbogățesc Nordul şi ruinează Sudul; deoarece cum s-ar putea explica astfel faptul că Nordul, cu climatul său neospitalier şi cu solul său arid, îşi sporeşte bogăția şi puterea, în timp ce Sudul, care este grădina Americii, decade rapid?”{281}

Dacă schimbările despre care am vorbit s-ar opera treptat, aşa încât fiecare generație să aibă măcar vremea să dispară odată cu ordinea lucrurilor la care a fost martoră, primejdia ar fi mai mică; dar există un soi de nerăbdare, aş putea spune chiar ceva revoluționar, în modul în care progresează societatea în America. Acelaşi cetățean a putut să vadă cum statul său păşeşte în fruntea Uniunii, devenind apoi neputincios în consiliile federale. Cutare republică anglo-americană a crescut la fel de repede ca un om, s-a născut, s-a copt şi s-a maturizat în treizeci de ani.

Totuşi, nu trebuie să ne imaginăm că statele care îşi pierd puterea se depopulează şi pier; prosperitatea lor nu stagnează; ea sporeşte chiar mai repede decât în

orice regat european.[282] Lor însă li se pare că sărăcesc, pentru că nu se îmbogățesc la fel de repede ca vecinii lor, şi cred că-şi pierd puterea intrând brusc în contact cu o putere mai mare decât a lor[283]: sentimentele şi pasiunile le sunt rănite într-o măsură mai mare decât interesele. Şi oare atât nu e suficient pentru a pune în pericol confederația? Dacă, de la începutul lumii, popoarele şi regii n-ar fi luat în considerație decât interesele lor reale, probabil că războaiele n-ar fi apărut între oameni.

Astfel, cea mai mare primejdie care amenință Statele Unite se naşte din însăşi prosperitatea lor; ea creează printre mulți confederați excitația care însoțeşte acumularea rapidă a bogăției, iar la ceilalți invidia, suspiciunea şi regretele care sunt adeseori o consecință a pierderilor.

Americanii se bucură când contemplă această mişcare extraordinară; după părerea mea, ar trebui să o examineze cu teamă şi cu regret. Orice ar face, americanii din Statele Unite vor deveni unul dintre cele mai mari popoare din lume; descendenții lor vor popula toată America de Nord; continentul pe care îl locuiesc este domeniul lor şi nu-l vor pierde. Ce i-ar obliga să se grăbească să-l ia în posesie imediat? Vor avea într-o zi şi bogăția şi puterea şi gloria, dar ei se năpustesc spre această imensă avere ca şi cum n-ar avea decât o clipă la dispoziție pentru a şi-o însuşi.

Cred că am demonstrat că existența actualei confederații depinde integral de acordul tuturor confederaților de a rămâne uniți; şi, pornind de la această premisă, am cercetat care ar putea fi cauzele apte să facă statele să dorească să se despartă. Dar Uniunea poate pieri în două feluri: unul dintre statele confederate poate să dorească să denunțe contractul şi să desfacă astfel violent legătura de unire; la asta se referă majoritatea observațiilor făcute mai înainte; guvernul federal poate să-şi piardă treptat puterea

printr-o tendință simultană a republicilor unite de a-şi redobândi independența. Puterea centrală, lipsită succesiv de toate prerogativele, ar fi redusă printr-un acord tacit la neputință şi va fi incapabilă să-şi înfăptuiască obiectivul şi cea de a doua Uniune va pieri la fel ca prima, lovită de un fel de imbecilitate senilă.

Slăbirea treptată a legăturii federale, care va duce în cele din urmă la anularea Uniunii, este de altfel, în sine, un fapt distinct, care poate provoca o mulțime de alte rezultate mai puțin drastice, înainte de a se produce cel principal. Confederația mai poate exista, în timp ce slăbiciunea guvernării ar putea reduce națiunea la neputință, provocând anarhie în interior şi încetinirea prosperității generale a țării.

După ce am descoperit ce i-ar putea duce pe anglo-americani la sciziune, e important să examinăm dacă în condițiile în care Uniunea ar supraviețui, guvernul devenind mai energic sau mai slab şi-ar lărgi sau şi-ar restrânge sfera de activitate.

Evident, o mare nelinişte îi frământă pe americani. Ei observă că, la majoritatea popoarelor lumii, exercitarea drepturilor suverane tinde să se concentreze în puține mâini şi sunt înspăimântați la gândul că acest lucru s-ar putea petrece şi la ei. Înşişi oamenii de stat încearcă această teamă, sau simulează că o încearcă; centralizarea nu e populară în America şi nu există mijloc mai bun de a face curte majorității decât împotrivindu-te pretinselor încălcări făptuite de puterea centrală. Americanii nu vor să vadă că în țările unde se manifestă această tendință centralizatoare care îi sperie nu există decât un singur popor, în timp ce Uniunea este o confederație de popoare diferite, fapt suficient pentru a perturba orice previziune întemeiată pe analogie.

Mărturisesc că eu consider aceste temeri ale unui mare număr de americani absolut imaginare. Departe de a mă teme, împreună cu ei, de consolidarea

suveranității în mâinile Uniunii, cred că guvernul federal slăbeşte în mod vizibil.

Pentru a-mi dovedi ipotezele, n-am recurs la fapte din vechime, ci la cele la care am fost martor, sau care s-au desfăşurat în timpurile noastre.

Când se examinează cu atenție ceea ce se petrece în Statele Unite se observă cu uşurință două tendințe contrarii: sunt două curente care străbat aceeaşi albie în sensuri opuse.

De patruzeci şi cinci de ani, de când există Uniunea, timpul a eliminat o seamă de prejudecăți provinciale care la început lucrau împotriva ei. Sentimentul patriotic care îl lega pe fiecare american de statul său a devenit mai puțin exclusiv. Cunoscându-se mai bine, diversele părți ale Uniunii s-au apropiat. Poşta, această extraordinară legătură dintre spirite, pătrunde astăzi până în inima deşertului{284}; toate punctele de coastă comunică între ele prin vapoarele cu aburi. Negoțul urcă şi coboară pe fluviile interioare cu o viteză nemaiîntâlnită.{285} Acestor facilități create de natură şi de om li se adaugă instabilitatea dorințelor, neliniştea spiritului, dragostea pentru bogăție, care, scoțându-l tot timpul pe american din casa lui, îl pun în legătură cu un mare număr de concetățeni. El călătoreşte în țara sa în toate direcțiile şi vizitează toate populațiile care o locuiesc. În nicio provincie din Franța locuitorii nu se cunosc atât de bine între ei aşa cum se cunosc cele 13 milioane de oameni de pe suprafața Statelor Unite.

În timp ce americanii se amestecă, ei se şi asimilează, se şterg diferențele create între ei de climă, origine şi instituții. Ei se apropie din ce în ce mai mult de un tip comun. În fiecare an, mii de oameni plecați din Nord se răspândesc în toate părțile Uniunii; aduc cu ei credințele, opiniile, moravurile lor şi deoarece cunoştințele le sunt superioare celor ale oamenilor în mijlocul cărora vor trăi, pun imediat mâna pe cârma treburilor şi schimbă societatea în folosul lor. Emigrația

continuă din Nord spre Sud, favorizează în mod deosebit fuziunea tuturor caracterelor provinciale într-un singur caracter național. Civilizația nordică pare astfel destinată să devină măsura comună la care se vor raporta într-o zi toate celelalte.

Pe măsură ce industria americană progresează, se strâng legăturile comerciale care unesc statele confederate şi unirea intră în obiceiuri după ce a existat în opinii. Trecerea timpului face să dispară o seamă de spaime fanteziste care tulburau imaginația oamenilor din 1789. Puterea federală n-a devenit opresivă; ea n-a distrus independența statelor; nu i-a dus pe confederați la monarhie; statele mici n-au devenit dependente de cele mari, din cauza Uniunii. Confederația a continuat să-şi sporească populația, bogăția şi puterea.

Sunt convins că, trăind uniți, americanii au acum mai puține greutăți naturale decât în 1789; Uniunea are mai puțini duşmani decât atunci.

Şi totuşi, dacă se studiază cu atenție istoria Uniunii din ultimii patruzeci şi cinci de ani, convingerea că puterea federală descreşte îşi va găsi lesne argumente.

Nu e greu să se arate cauzele acestui fenomen.

Când a fost promulgată Constituția din 1789, totul pierea în anarhie; Uniunea care a urmat acestei dezordini a provocat multă teamă şi ură; dar avea şi susținători înflăcărați, pentru că era expresia unei nevoi imperioase. Deşi mai atacată atunci decât acum, puterea federală a atins rapid maximul de autoritate, aşa cum se întâmplă de obicei cu o guvernare care triumfă după ce şi-a întărit forțele în luptă. În acea epocă, interpretarea Constituției părea mai degrabă că extinde decât că restrânge suveranitatea federală şi Uniunea prezenta, sub mai multe aspecte, spectacolul unuia şi aceluiaşi popor, condus în interior şi în afară, de un singur guvern.

Dar pentru a ajunge aici, poporul s-a depăşit într-o anume măsură pe sine însuşi.

Constituția nu distrusese individualitatea statelor şi toate corpurile, oricare ar fi ele, au un instinct secret care le duce spre independență. Acest instinct e şi mai pronunțat într-o țară ca America, unde fiecare sat alcătuieşte un fel de republică obişnuită să se autoguverneze.

A fost deci nevoie de un efort din partea statului pentru a se supune autorității preponderente a federației. Şi orice efort, chiar dacă e încununat de un mare succes, nu întârzie să şubrezească cauza care l-a făcut să se nască.

Pe măsură ce guvernul federal îşi întărea puterea, America îşi relua rangul printre națiuni, pacea renăştea la frontiere, încrederea oamenilor creştea; confuziei îi urma o ordine precisă şi determinată care permitea ingeniozității individuale să-şi urmeze cursul natural şi să se dezvolte în libertate.

Tocmai această prosperitate a făcut să se piardă din vedere cauza care îi dăduse naştere; o dată pericolul trecut, americanii n-au mai găsit în ei energia şi patriotismul care îi ajutase să înlăture primejdia. Eliberați de temerile care îi preocupau, ei şi-au reluat cu uşurință obiceiurile şi au cedat fără rezistență tendințelor normale ale înclinațiilor lor. În momentul în care un guvern puternic n-a mai părut necesar, a început din nou să fie considerat jenant. Totul prospera împreună cu Uniunea şi nimeni n-a simțit nevoia să se despartă; dar se dorea ca acțiunea puterii să fie cât mai puțin evidentă. Unirea, în general, era apreciată, dar fiecare amănunt exprima dorința de independență. Cu fiecare zi principiul confederației era mai uşor admis şi mai puțin aplicat; instituind ordinea şi pacea, guvernul federal şi-a creat el însuşi condițiile decăderii.

De îndată ce această stare de spirit a început să se manifeste explicit, oamenii de partid, care trăiesc din pasiunile poporului, au început să o exploateze în folosul lor.

De atunci, guvernul federal se găseşte într-o situație foarte critică; adversarii săi se bucură de sprijinul popular şi doar promițând că vor lupta împotriva guvernului, oamenii politici ajung să conducă poporul.

Din această perioadă, de câte ori guvernul Uniunii avea un conflict cu cel al statelor, era nevoit să dea înapoi. Când a fost vorba să se interpreteze termenii Constituției federale, interpretarea a fost de obicei favorabilă statelor şi nu Uniunii.

Constituția dădea guvernului federal sarcina de a face față intereselor naționale: s-a considerat că e de datoria lui să încurajeze în interior marile întreprinderi care erau de natură să sporească prosperitatea întregii Uniuni *(internal improvements)* cum erau, de exemplu, canalele.

Statele s-au speriat la ideea că o altă autoritate decât a lor va dispune de o parte a teritoriului. S-au temut că puterea centrală, dobândind astfel o autoritate redutabilă în chiar interiorul lor, va exercita o influență pe care doreau s-o păstreze doar pentru agenții lor.

Partidul democrat, care s-a opus dintotdeauna dezvoltării puterii federale, şi-a ridicat vocea; Congresul a fost acuzat de uzurpare; şeful statului, de ambiție. Guvernul central, intimidat de aceste proteste, a sfârşit prin a-şi recunoaşte eroarea, închizându-se exact în sfera care i-a fost indicată.

Constituția a dat Uniunii privilegiul de a trata cu popoarele străine. Triburile indiene de la marginea teritoriului au fost considerate de către Uniune din acest punct de vedere, adică popoare străine. Cât timp aceşti sălbatici se mulțumeau să fugă din fața civilizației, dreptul federal n-a fost contestat; dar în ziua în care un trib indian s-a decis să se stabilească pe un anume teritoriu, statele dimprejur au reclamat dreptul de posesie asupra acestor pământuri şi dreptul suveranității asupra oamenilor de acolo. Guvernul central s-a grăbit să recunoască şi una şi alta şi, după

ce i-a tratat pe indieni ca pe nişte popoare independente, i-a abandonat lăsându-i în seama tiraniei legislative a statelor.{286}

Printre statele care s-au format pe malul Atlanticului, multe se întind la nesfârşit spre Vest, în pustietăți în care europenii n-au pătruns deloc. Cele ale căror limite au fost fixate irevocabil priveau cu pizmă viitorul strălucit deschis în fața vecinilor lor. Aceştia din urmă, dintr-un spirit de conciliere şi dorind să faciliteze actul unificării, au consimțit să-şi traseze granițele şi au cedat confederației tot teritoriul de dincolo de acestea.{287}

De atunci, guvernul federal a devenit proprietarul întregului pământ necultivat din afara celor treisprezece state care au făcut parte inițial din Uniune. El le împarte şi le vinde, iar banii astfel obținuți sunt vărsați exclusiv în vistieria Uniunii. Cu ajutorul acestor venituri, guvernul federal cumpără de la indieni pământurile, construieşte drumuri în noile districte şi contribuie cu toate forțele la dezvoltarea rapidă a societății de acolo.

Or, tocmai în aceste pustietăți cedate odinioară de locuitorii de pe țărmul Atlanticului s-au format cu timpul noile state. Congresul a continuat să vândă, în folosul întregii națiuni, pământurile în paragină, care se mai găseau încă în unele state. Dar o dată constituite, aceste state pretindeau să întrebuințeze exclusiv în folosul lor ceea ce se obținea de pe urma vânzării. Reclamațiile devenind din ce în ce mai amenințătoare, Congresul a considerat că e cazul să-i ia Uniunii o parte din privilegiile de care beneficiase până atunci şi, la sfârşitul anului 1832, a dat o lege prin care, fără a ceda noilor republici din vest proprietatea asupra pământurilor lor necultivate, administra în folosul lor cea mai mare parte a veniturilor pe care le obținea{288}.

E suficient să parcurgi Statele Unite pentru a aprecia avantajele pe care țara le are de pe urma Băncii. Aceste avantaje sunt de mai multe feluri; dar unul, în special, îl

uimeşte pe străin: bancnotele emise de Banca Statelor Unite au aceeaşi valoare la marginea deşertului ca şi la Philadelphia, unde îşi are sediul{289}.

Banca Statelor Unite este, totuşi, obiectul unor mari vrăjmăşii. Directorii ei s-au pronunţat împotriva preşedintelui şi sunt acuzaţi, nu fără temei, că au abuzat de influenţa lor pentru a-i împiedica alegerea. Preşedintele atacă, cu toată înflăcărarea unei duşmănii personale, instituţia pe care aceştia o reprezintă. Astfel, preşedintele a fost încurajat să-şi împlinească răzbunarea sprijinindu-se pe tendinţele secrete ale majorităţii.

Banca este marea legătură monetară a Uniunii, tot aşa cum Congresul este marea legătură legislativă şi aceleaşi pasiuni, care fac presiuni pentru ca statele să devină independente faţă de centru, tind să distrugă Banca.

Banca Statelor Unite are în mâinile ei un mare număr de cambii aparţinând băncilor provinciale; ea poate, oricând, să le oblige pe acestea din urmă să le plătească în numerar. În ceea ce o priveşte, dimpotrivă, ea nu are a se teme de asemenea primejdie; marile ei resurse disponibile îi permit să facă faţă tuturor exigenţelor. Ameninţate astfel în însăşi existenţa lor, băncile provinciale au fost obligate să fie moderate şi să nu pună în circulaţie decât un număr de bancnote proporţional cu capitalul lor. Băncile provinciale nu suportă decât cu iritare acest control binefăcător. Ziarele, care le sunt vândute, şi preşedintele care a devenit, din interes, purtătorul lor de cuvânt, atacă Banca aproape cu furie. Aţâţă împotriva ei pasiunile locale şi orbul instinct democratic al ţării. Susţin că directorii Băncii alcătuiesc un corp aristocratic şi permanent a cărui influenţă se va face simţită asupra guvernului impietând, mai devreme sau mai târziu, principiul egalităţii pe care este întemeiată societatea americană.

Lupta Băncii împotriva duşmanilor săi nu este decât un incident din marea bătălie pe care o duc în America provinciile împotriva puterii centrale; spiritul de independenţă şi de democraţie, împotriva spiritului de ierarhie şi de subordonare. Nu pretind că inamicii Băncii Statelor Unite sunt tocmai acei indivizi care atacă guvernul federal pe alte probleme; dar susţin că atacurile contra Băncii Statelor Unite sunt determinate de aceleaşi instincte care militează contra guvernului federal şi că numărul mare de duşmani care se pronunţă împotriva Băncii este un simptom supărător în ceea ce priveşte slăbiciunea guvernului.

Dar niciodată Uniunea nu s-a dovedit mai fragilă decât în timpul celebrei afaceri a tarifelor.{290}

Războaiele Revoluţiei franceze şi cel din 1812, împiedicând libera comunicare dintre America şi Europa, au creat manufacturi în nordul Uniunii. Când pacea a redeschis produselor europene drumurile Lumii Noi, americanii au considerat necesar să restabilească un sistem de vămi care să protejeze în acelaşi timp şi industria pe cale de a se naşte şi să-i ajute să-şi achite datoriile contractate din cauza războiului.

Statele din Sud, care nu aveau de stimulat industrii şi în care nu sunt decât agricultori, nu au întârziat să se plângă de această măsură.

Nu am pretenţia să examinez în ce măsură plângerile lor erau imaginare sau reale, povestesc doar faptele.

Într-o petiţie către Congres din anul 1820, Carolina de Sud a declarat că legea tarifelor este *neconstituţională*, *opresivă* şi *nedreaptă*. De atunci, Georgia, Virginia, Carolina de Nord, statele Alabama şi Mississippi au făcut reclamaţii mai mult sau mai puţin energice în acelaşi sens.

Congresul nu era dispus să ţină seama de aceste cârteli, aşa că, în anii 1824 şi 1828, a sporit tarifele şi a consfinţit din nou principiul legii.

Şi atunci s-a elaborat, sau mai curând s-a reamintit

în Sud, un principiu celebru care a căpătat numele de *nulificare.*

Am arătat la locul potrivit că scopul constituției federale n-a fost alcătuirea unei ligi, ci crearea unui guvern național. În toate cazurile prevăzute de constituție, americanii din Statele Unite nu formează decât un unic şi singur popor. În toate aceste situații, voința națională se exprimă, la fel ca la toate popoarele constituționale, cu ajutorul majorității. De îndată ce majoritatea s-a pronunțat, datoria minorității e să se supună.

Aceasta este doctrina legală, singura care pune în acord textul constituției cu intențiile cunoscute ale celor care au alcătuit-o.

Nulificatorii din Sud pretind că, dimpotrivă, unindu-se, americanii n-aveau de gând să se contopească într-un unic şi singur popor, ci că au vrut doar să formeze o ligă de popoare independente, de unde rezultă că fiecare stat, păstrându-şi completa suveranitate, dacă nu în practică măcar în principiu, are dreptul să interpreteze legile date de Congres şi să suspende în interiorul său aplicarea celor care i se par a contraveni constituției sau justiției.

Întreaga doctrină a nulificării este rezumată într-o frază pronunțată în 1833 în fața Senatului Statelor Unite de dl Calhoun, conducătorul recunoscut al nulificatorilor din Sud:

„Constituția – a spus el – este un contract în care toate statele sunt suverane. Or, de câte ori intervine un contract între părți care nu recunosc un arbitru comun, fiecare dintre ele îşi rezervă dreptul de a decide singură întinderea obligațiilor ei”.

E evident că o asemenea doctrină distruge în principiu legătura federală şi duce de fapt la anarhia de care Constituția din 1789 îi scăpase pe americani.

Când Carolina de Sud a văzut că Congresul rămâne surd la cererile ei, a amenințat că va aplica legii federale

doctrina nulificatorilor. Congresul a stăruit în sistemul său; în cele din urmă s-a dezlănţuit furtuna. În cursul anului 1832, locuitorii din Carolina de Sud{291} au numit o Convenţie naţională care să statueze mijloacele excepţionale necesare; şi în 24 noiembrie al aceluiaşi an, această convenţie a publicat, cu titlu de ordonanţă, o lege care declara nulă legea federală a tarifelor, interzicând să se încaseze drepturile care figurau acolo şi să se primească apelurile care ar putea ajunge la tribunalele federale.{292} Această ordonanţă urma să fie aplicată începând din luna februarie a anului viitor, specificându-se că, în cazul în care Congresul îşi va modifica până atunci tarifele, Carolina de Sud va putea să accepte să nu-şi pună în practică ameninţările. Mai târziu, se va exprima, într-un fel vag şi imprecis, dorinţa de a supune problema unei adunări extraordinare a tuturor statelor confederate.

În aşteptare, Carolina de Sud îşi înarma miliţiile şi se pregătea de război.

Ce a făcut Congresul? Congresul, care nu dăduse nicio atenţie cetăţenilor petiţionari, şi-a aplecat urechea la plângerile lor de îndată ce i-a văzut înarmaţi.{293} A dat o lege{294} conform căreia drepturile provenite din tarife aveau să fie reduse progresiv în următorii zece ani, până ce nu vor mai depăşi nevoile guvernului. Astfel, Congresul a abandonat complet principiul tarifului. Unui drept care protejează industria i s-a substituit o măsură pur fiscală.{295} Pentru a-şi disimula înfrângerea, guvernul Uniunii a recurs la un expedient mult folosit de guvernările slabe: cedând în fapt, s-a declarat inflexibil în principii. Şi în timp ce Congresul modifica legislaţia tarifelor, se promulga o altă lege, în virtutea căreia preşedintele era învestit cu puteri extraordinare pentru a înfrânge prin forţă rezistenţa celor de care acum nu mai avea a se teme.

Carolina de Sud n-a consimţit să dea Uniunii măcar vagile aparenţe ale victoriei; aceeaşi convenţie naţională

care declarase nulă legea tarifelor s-a adunat din nou pentru a accepta concesia oferită, dar, în acelaşi timp, a declarat că stăruie cu şi mai multă putere în doctrina nulificatorilor şi, pentru a o dovedi, a anulat legea care dădea puteri extraordinare preşedintelui, deşi era cert că acesta nu le va folosi niciodată.

Aproape toate faptele despre care am vorbit s-au petrecut în timpul preşedinției generalului Jackson. Nu se poate nega că, în afacerea tarifelor, el n-ar fi susținut cu abilitate şi forță drepturile Uniunii. Totuşi, cred că ar trebui legate primejdiile pe care le întâmpină acum puterea federală de însăşi comportarea celui care o reprezintă.

În Europa, unele persoane şi-au format o opinie extravagantă asupra influenței pe care o poate exercita generalul Jackson asupra treburilor din țara lui, alta decât a celor care au observat totul îndeaproape.

S-a spus că generalul Jackson a câştigat bătălii, că e un om energic, că obişnuințele şi caracterul îl fac să folosească forța, că e dornic de putere şi are gustul despotismului. Poate că e adevărat, dar concluziile care s-au desprins din aceste adevăruri sunt mari erori.

S-a presupus că generalul Jackson vrea să introducă în Statele Unite dictatura, că va înstăpâni acolo spiritul militar dând puterii centrale o extensie primejdioasă pentru libertățile provinciilor. Epoca unei asemenea inițiative şi secolul unor astfel de oameni n-au început încă în America: dacă generalul Jackson ar fi vrut să stăpânească într-un asemenea fel, şi-ar fi pierdut, cu siguranță, poziția politică şi şi-ar fi compromis viața; n-a fost atât de imprudent încât să încerce s-o facă.

Departe de dorința de a întări puterea federală, actualul preşedinte reprezintă, dimpotrivă, partidul care doreşte să restrângă această putere în termenii cei mai limpezi şi precişi ai constituției şi care nu admite sub niciun motiv ca interpretarea ei să favorizeze guvernul Uniunii; departe de a fi un campion al centralizării,

generalul Jackson este purtătorul orgoliilor provinciale; pasiunile *descentralizatoare* (dacă mă pot exprima aşa) l-au adus la puterea suverană. Flatându-le în fiecare zi, se menţine el la conducere şi prosperă. Generalul Jackson este sclavul majorităţii: el se conformează voinţei, dorinţelor, instinctelor de abia exprimate, sau mai degrabă le ghiceşte şi se grăbeşte să se plaseze în fruntea lor.

De câte ori guvernele statelor intră în conflict cu cel al Uniunii, preşedintele este primul care se îndoieşte, de obicei, de drepturile sale; şi devansează aproape întotdeauna puterea legislativă; când există spaţiu de interpretare în legătură cu întinderea puterii federale, el ia poziţie împotriva lui însuşi; se restrânge, se dă la o parte, e rezervat. Nu pentru că ar fi slab de la natură sau adversar al Uniunii; când majoritatea s-a pronunţat împotriva pretenţiilor nulificatorilor din Sud, a fost în fruntea ei şi şi-a formulat cu limpezime şi energie doctrinele pe care aceasta le profesa şi a fost primul care a făcut apel la forţă. Ca să folosesc o comparaţie împrumutată din vocabularul partidelor americane, mi se pare că generalul Jackson este *federalist* din înclinaţie şi *republican* din calcul.

După ce s-a umilit astfel în faţa majorităţii pentru a-i câştiga favorurile, generalul Jackson se ridică; păşeşte spre obiectivele pe care majoritatea însăşi le-a fixat, sau către cele pe care ea nu le pizmuieşte, răsturnând toate obstacolele din calea lui. Sigur pe un sprijin de care niciunul dintre predecesorii lui nu s-a bucurat, îşi striveşte duşmanii personali oriunde s-ar afla ei cu o uşurinţă unică în istoria preşedinţilor; îşi asumă responsabilitatea pentru nişte măsuri pe care nimeni înaintea lui n-a îndrăznit să le ia; i se întâmplă chiar să considere reprezentarea naţională cu un fel de dispreţ aproape insultător; refuză să aprobe legile Congresului şi adeseori omite să răspundă acestui corp important. E un favorit care uneori îşi mustră stăpânul. Puterea

generalului Jackson creşte neîncetat; dar cea a preşedintelui scade. În mâinile lui, guvernul federal este puternic; succesorul său îl va prelua slăbit.

Sau eu mă înşel foarte mult, sau guvernul federal al Statelor Unite tinde să slăbească pe zi ce trece; se retrage succesiv din treburi, îşi restrânge din ce în ce mai mult cercul de acţiune. În mod natural slab, el renunţă chiar la aparenţa forţei. Pe de altă parte, mi s-a părut că observ cum în Statele Unite sentimentul de independenţă devine din ce în ce mai viu, iar în statele care compun Uniunea, dragostea faţă de guvernul provincial e din ce în ce mai pronunţată.

Se vrea Uniunea; dar redusă la o umbră; se doreşte ca ea să fie puternică în anumite cazuri şi slabă în altele, se pretinde ca în vreme de război ea să poată reuni forţele naţionale şi toate resursele ţării, iar în timp de pace să nu existe deloc, ca şi cum această alternanţă de neputinţă şi vigoare ar exista în natură.

Nu văd ce ar putea să stăvilească în prezent această mişcare generală a spiritelor; cauzele care i-au determinat naşterea nu-şi vor înceta acţiunea în aceeaşi direcţie. Va continua deci şi se poate prezice că dacă nu intervine vreo împrejurare extraordinară, guvernul Uniunii va slăbi pe zi ce trece.

Cred totuşi că suntem încă departe de epoca în care puterea federală, incapabilă să-şi protejeze propria existenţă şi să asigure pacea ţării, se va stinge cumva de la sine. Uniunea a intrat în moravuri şi este dorită; rezultatele ei sunt evidente şi binefacerile vizibile. Când se va observa că slăbiciunea guvernului federal compromite existenţa Uniunii, nu mă îndoiesc că se va naşte o mişcare de reacţie în favoarea forţei.

Guvernul Statelor Unite este dintre toate guvernele federale formate până în zilele noastre cel mai natural dotat pentru acţiune: dacă nu va fi atacat într-o manieră indirectă prin interpretarea legilor, cât timp nu va fi alterată profund substanţa sa, o schimbare de opinie, o

criză interioară, un război ar putea să-i dea dintr-odată vigoarea de care are nevoie.

Am vrut doar să constat următoarele: mulți oameni de pe la noi cred că în Statele Unite există o mişcare a spiritelor care favorizează centralizarea puterii în mâinile preşedintelui şi ale Congresului. Eu pretind că acolo poate fi remarcată clar o mişcare contrarie: după părerea mea, odată cu trecerea timpului, guvernul federal, departe de a se întări şi de a amenința suveranitatea statelor, tinde să slăbească pe zi ce trece şi doar suveranitatea Uniunii este în pericol. Iată ceea ce arată prezentul. Care va fi rezultatul final al acestei tendințe, ce evenimente pot opri, întârzia sau grăbi mişcarea pe care am descris-o? Viitorul le ascunde şi eu n-am pretenția că pot să-i ridic vălul.

DESPRE INSTITUȚIILE REPUBLICANE DIN STATELE UNITE.
CARE SUNT ŞANSELE LOR DE A DURA?

Uniunea nu este decât un accident. – Instituțiile republicane au mai mult viitor. – În prezent, republica este starea naturală a anglo-americanilor. – De ce. – Pentru a fi nimicită, ar trebui schimbate dintr-odată toate legile şi modificate toate moravurile. – Dificultățile pe care le întâmpină americanii în crearea unei aristocrații.

Dezmembrarea Uniunii, prin provocarea războiului în sânul statelor astăzi confederate, şi odată cu el prin apariția necesității unei armate permanente, a dictaturii şi a impozitelor, ar putea compromite cu timpul destinul instituțiilor republicane.

Totuşi, nu trebuie confundat viitorul Uniunii cu cel al republicii. Uniunea este un accident care va dura atâta timp cât o vor favoriza circumstanțele, dar republica mi se pare a fi starea naturală a americanilor; şi doar influența continuă a unor cauze contrarii şi acționând

mereu în acelaşi sens ar putea să o înlocuiască cu monarhia.

Uniunea există în principal prin legea care a creat-o. Doar o revoluție, o schimbare în opinia publică poate s-o distrugă pentru totdeauna. Republica are rădăcini mai profunde.

Ceea ce se înțelege prin republică în Statele Unite este acțiunea lentă şi calmă a societății asupra ei înseşi. Este o stare aşezată, întemeiată într-adevăr pe voința luminată a poporului. E o guvernare conciliantă, în care hotărârile se maturizează îndelung, se discută cu încetineală şi se pun în practică cu înțelepciune.

În Statele Unite, republicanii cinstesc moravurile, respectă credințele, recunosc drepturile. Ei sunt de părere că un popor este moral, religios şi moderat în măsura în care este liber. În Statele Unite, se numeşte republică domnia liniştită, paşnică a majorității. Majoritatea, după ce a avut răgazul să se recunoască şi să-şi constate existența, este sursa comună a puterii. Dar majoritatea însăşi nu este atotputernică. Deasupra ei, în lumea morală, există umanitatea, justiția şi rațiunea; în lumea politică – drepturile dobândite. Majoritatea recunoaşte aceste două bariere şi, dacă i se întâmplă să le depăşească, este pentru că, la fel ca orice om, are pasiuni şi, la fel ca oricine, poate face răul crezând că înfăptuieşte binele.

Doar noi, în Europa, am făcut câteva stranii descoperiri.

Conform unora dintre noi, republica nu este domnia majorității cum s-a crezut până acum, ci domnia celor care dirijează în numele majorității. În acest fel, nu poporul conduce, ci aceia care ştiu care este binele poporului; fericită distincție, ce permite acțiunea în numele națiunii, fără ca aceasta să fie consultată, reclamând recunoştința acesteia, în timp ce ea însăşi e călcată în picioare. Se consideră astfel că guvernul republican este singurul căruia trebuie să i se

recunoască dreptul de a face orice, de a disprețui chiar ceea ce lumea a respectat până acum, de la cele mai înalte legi morale până la regulile obişnuite de bun-simț.

Până la noi s-a crezut că despotismul era odios, oricare ar fi fost formele lui. Dar în zilele noastre s-a descoperit că există tiranii legitime şi nedreptăți sfinte, dacă sunt exercitate în numele poporului.

Nu e vorba de o teorie vagă, ci de principii profesate şi întemeiate pe fapte. Aceste doctrine şi-au găsit misionari înflăcărați şi parcă îi aud cum spun:

Vă imaginați că republica este prin natura ei un model de guvernare liber şi tolerant şi considerați probabil că încercările făcute odinioară la noi nu trebuie imputate sistemului însuşi, ci celor care l-au practicat şi circumstanțelor extraordinare în care se găsea țara lor.

Felul în care concep americanii republica îi facilitează existența şi îi asigură durata. În ceea ce-i priveşte, dacă practica guvernării republicane este adeseori rea, cel puțin teoria e bună şi în cele din urmă poporul face în aşa fel ca acțiunile să-i corespundă.

De la început ar fi fost imposibil, şi este în continuare extrem de dificil să se înființeze în America o administrație centralizată. Oamenii sunt dispersați pe un spațiu foarte întins şi separați de prea multe obstacole naturale pentru ca toate detaliile vieții lor să poată fi dirijate dintr-un singur loc. America este prin excelență țara guvernării provinciale şi comunale.

Acestui motiv, a cărui influență este egal resimțită de toți europenii din Lumea Nouă, anglo-americanii îi mai adaugă multe altele care le sunt specifice.

Când au fost întemeiate coloniile din America de Nord, acolo pătrunsese deja libertatea municipală, atât în legi, cât şi în moravurile englezeşti, iar emigranții englezi au adoptat-o nu numai ca pe un lucru necesar, ci şi ca pe o binefacere căreia îi cunoşteau prețul.

Am mai observat că în această privință influența exercitată de țara de baştină a fost mai mult sau mai

puțin puternică, depinzând de împrejurările care au însoțit colonizarea şi de obiceiurile deprinse anterior de coloni. Francezii au adus în America tradițiile monarhiei absolute, englezii au venit acolo cu obiceiurile unui popor liber.

Am mai văzut în ce fel au fost întemeiate coloniile. Fiecare provincie, şi ca să spunem aşa, fiecare district a fost populat separat de oameni străini unii de alții, sau asociați cu scopuri diferite.

Englezii din Statele Unite s-au găsit astfel, de la început, divizați într-un mare număr de societăți distincte, nelegate de niciun centru comun, şi toate aceste societăți mici s-au ocupat singure de treburile lor, pentru că nu exista nicăieri o autoritate centrală care să poată să aibă grijă de ele în mod natural şi cu uşurință.

Astfel, natura țării, însăşi modalitatea prin care au fost întemeiate coloniile englezeşti, obiceiurile primilor emigranți, totul concura pentru a dezvolta într-un mod extraordinar libertățile comunale şi provinciale.

În Statele Unite, ansamblul instituțiilor țării este esențialmente republican; pentru a distruge acolo pentru totdeauna legile care fundamentează republica, ar trebui ca, într-un anume fel, să fie abolite dintr-odată toate legile.

Dacă în zilele noastre, un partid s-ar apuca să instituie în Statele Unite monarhia, ar fi într-o situație şi mai dificilă decât cel care ar vrea să proclame republica în Franța. Regalitatea n-ar găsi o legislație pregătită în prealabil pentru ea şi s-ar putea vedea atunci, în realitate, o monarhie înconjurată de instituții republicane.

Astfel, principiul monarhic ar pătrunde cu greu în moravurile americanilor.

În Statele Unite, principiul suveranității poporului nu este o doctrină izolată, care nu are nimic în comun cu obiceiurile sau cu ansamblul ideilor dominante;

dimpotrivă, ar putea fi considerată ca ultima verigă a unui lanț de opinii care leagă toată lumea anglo-saxonă. Providența a dat fiecărui individ, oricum ar fi el, gradul de inteligență necesar pentru a se putea conduce singur în problemele care îl privesc în exclusivitate. Acesta este principiul major pe care se întemeiază societatea civilă şi politica Statelor Unite; îl aplică tatăl de familie copiilor lui, stăpânul – servitorilor, comuna – celor pe care îi administrează, provincia – comunelor, statul – provinciilor, Uniunea – statelor. Extins la ansamblul statelor, acest principiu devine principiul suveranității poporului.

Astfel, în Statele Unite, principiul care generează republica este acelaşi cu cel care reglementează majoritatea acțiunilor omeneşti. Republica pătrunde, dacă mă pot exprima astfel, în concepțiile, opiniile şi în toate obiceiurile americanilor în timp ce le determină şi legile; şi pentru a ajunge la schimbarea legilor, ar trebui ca ei să se schimbe integral. În Statele Unite, însăşi religia majorității este republicană; ea supune rațiunii individuale adevărurile lumii de dincolo, tot aşa cum politica recunoaşte că bunul-simț al tuturor poate să aibă grija intereselor comune şi consimte că fiecare om îşi alege liber calea care îl duce spre cer, tot aşa cum legea recunoaşte fiecărui cetățean dreptul de a-şi alege guvernul.

Evident, doar o lungă serie de fapte cu aceeaşi tendință ar putea substitui acestui ansamblu de legi, opinii şi moravuri, un ansamblu de moravuri, opinii şi legi contrarii.

Dacă principiile republicane trebuie să piară în Statele Unite, ele nu vor sucomba decât după o îndelungată activitate socială, frecvent întreruptă, adeseori reluată; de multe ori vor renaşte şi nu vor dispărea definitiv decât când un popor cu desăvârşire nou va lua locul celui care există astăzi. Or, nimic nu face să se prevadă o revoluție asemănătoare, niciun

semn nu o anunță.

Ceea ce te impresionează cel mai mult când vii în Statele Unite este caracterul mişcării tumultoase în interiorul căreia este plasată societatea politică. Legile se schimbă neîncetat şi, la prima vedere, pare imposibil ca un popor atât de puțin sigur de voința sa să nu ajungă în curând să înlocuiască forma actuală de guvernare cu una în întregime nouă. Aceste temeri sunt premature. În realitatea instituțiilor politice există două feluri de instabilitate care nu trebuie confundate: una e legată de legile secundare; aceasta poate dura mult timp într-o societate bine consolidată; cealaltă zguduie neîncetat chiar bazele constituției şi atacă principiile care generează legile; aceasta este întotdeauna urmată de tulburări şi revoluții; națiunea care o suportă este într-o stare violentă şi tranzitorie. Experiența ne-a învățat că aceste două feluri de instabilitate legislativă nu sunt legate între ele în mod necesar, deoarece au fost văzute existând împreună sau separat, în funcție de timp şi de loc. Prima poate fi întâlnită în Statele Unite, dar nu şi cea de a doua. Americanii schimbă frecvent legile, dar baza constituției este respectată.

În zilele noastre principiul republican domneşte în America la fel cum domnea principiul monarhic în Franța pe vremea lui Ludovic al XIV-lea. Pe atunci, francezii nu numai că susțineau monarhia, dar nici nu-şi imaginau că ar putea fi înlocuită; o acceptau aşa cum se acceptă drumul soarelui şi vicisitudinile anotimpurilor. Puterea regală nu avea mai mulți avocați decât adversari.

La fel există în America republica, fără luptă, fără opoziție, fără dovezi, printr-un acord tacit, un soi de *consensus universalis.*

Totuşi, eu cred că schimbând procedeele administrative atât de des cum o fac, locuitorii Statelor Unite compromit viitorul guvernării republicane.

Este de temut că oamenii, stânjeniți mereu în

proiectele lor de continua versatilitate a legislației, vor sfârşi prin a considera republica ca o modalitate incomodă de trai în societate; răul rezultat din instabilitatea legilor secundare va pune atunci sub semnul întrebării existența legilor fundamentale, ducând indirect la o revoluție; dar această epocă este încă foarte îndepărtată.

Ceea ce se poate prevedea de pe acum este că, renunțând la republică, americanii vor trece rapid la despotism fără a mai zăbovi în monarhie. Montesquieu a spus că nu există nimic mai absolut decât autoritatea regelui care succede unei republici; puterile nedefinite, cedate fără teamă unui magistrat ales, ajung în mâinile unui conducător ereditar. În general e adevărat, dar aplicabil în special unei republici democratice. În Statele Unite, magistrații nu sunt aleşi de o anume clasă de cetățeni, ci de majoritatea națiunii; ei reprezintă nemijlocit pasiunile mulțimii şi depind integral de voința ei; nu inspiră deci nici ură, nici teamă; astfel, am observat ce puțină grijă se acordă limitării puterilor lor prin stabilirea unor restricții care să le îngrădească acțiunea, lăsându-se un spațiu imens arbitrarului. Magistratul american îşi va păstra puterea nelimitată încetând să mai fie responsabil şi e imposibil de spus unde se va opri atunci tirania.

Există printre noi oameni care prevăd apariția aristocrației în America, şi care pot aprecia cu exactitate epoca în care aceasta va pune mâna pe putere.

Am mai spus şi o repet că mie mi se pare că mişcarea actuală a societății americane evoluează spre democrație.

Totuşi, nu pretind că într-o zi americanii nu vor ajunge să restrângă sfera drepturilor politice sau să confişte aceste drepturi în folosul unui om; dar nu-mi vine să cred că ei vor încredința vreodată uzul lor exclusiv unei anumite clase de cetățeni, sau altfel spus, că vor întemeia o aristocrație.

Un corp aristocratic este alcătuit dintr-un anume număr de cetăţeni care, fără a fi plasaţi foarte departe de mulţime, se ridică într-un mod constant deasupra ei; ei pot fi atinşi, dar nu pot fi loviţi; te ciocneşti în fiecare zi de ei, dar nu te poţi confunda cu ei.

E imposibil să-ţi imaginezi ceva mai potrivnic naturii şi instinctelor secrete ale inimii omeneşti decât o aservire de acest tip: lăsaţi de capul lor, oamenii vor prefera întotdeauna puterea arbitrară a unui rege, administraţiei legiferate a nobililor.

Pentru a dura, aristocraţia are nevoie să înfiinţeze inegalitatea ca principiu, să o legitimeze în prealabil; s-o introducă în familie, odată cu răspândirea ei în societate; toate sunt fapte respinse puternic de echitatea naturală şi la care oamenii nu pot fi obligaţi decât prin constrângere.

De când există societăţile omeneşti, nu cred că s-ar putea cita exemplul unui singur popor care, lăsat în voia sa şi prin propriile eforturi, să-şi fi creat în sânul său o aristocraţie; toate aristocraţiile din Evul Mediu sunt produsele unor cuceriri. Învingătorul devenea nobil, învinsul – şerb. Forţa impunea inegalitatea care, o dată intrată în moravuri, se menţinea de la sine şi se transfera în mod firesc în legi.

Au existat societăţi care, ca urmare a unor evenimente anterioare existenţei lor, s-au născut – ca să spunem aşa – aristocratice, iar odată cu trecerea secolelor au evoluat spre democraţie. Acesta a fost destinul romanilor şi apoi al barbarilor care le-au luat locul. Dar un popor care să pornească de la civilizaţie şi democraţie şi să se apropie treptat de inegalitatea condiţiilor, sfârşind prin stabilirea unor privilegii inviolabile şi a unor categorii exclusive, iată o evoluţie care ar fi nouă în lume.

Nimic nu lasă să se presupună că America va fi predestinată să ofere prima un asemenea spectacol.

CÂTEVA CONSIDERAȚII ASUPRA CAUZELOR MĂREȚIEI COMERCIALE A STATELOR UNITE

Americanii sunt destinați de natură să fie un mare popor maritim. – Dimensiunile țărmurilor. – Adâncimea porturilor. – Lungimea fluviilor. – Şi totuşi, superioritatea comercială a anglo-americanilor se datorează mai puțin avantajelor fizice, decât cauzelor intelectuale şi morale. – Motivele acestei opinii. – Viitorul anglo-americanilor ca popor de comercianți. – Dezmembrarea Uniunii nu va opri evoluția maritimă a popoarelor care o locuiesc. – De ce. – Anglo-americanii sunt în mod natural chemați să satisfacă nevoile locuitorilor din America de Sud. – Ei vor deveni, la fel ca englezii, mesagerii unei mari părți a omenirii.

De la Golful Fondy până la râul Sabine din Golful Mexic, țărmul Statelor Unite se întinde pe o lungime de circa nouă sute de leghe.

Aceste țărmuri formează o linie neîntreruptă; ele sunt plasate sub aceeaşi dominație.

Nu există niciun popor pe lume care să poată oferi comerțului porturi mai adânci, mai mari şi mai sigure ca americanii.

Locuitorii Statelor Unite alcătuiesc o mare națiune civilizată pe care destinul a plasat-o în mijlocul pustietăților la o mie două sute de leghe de principala vatră a civilizației. America are nevoie zilnic de Europa. Cu timpul, americanii vor ajunge, fără îndoială, să producă sau să-şi fabrice ei înşişi obiectele necesare, dar nicicând cele două continente nu vor putea fi cu totul independente unul de altul; sunt prea multe legături naturale între nevoile, ideile, obiceiurile şi moravurile lor.

Uniunea are produse care ne-au devenit necesare, pe care solul nostru ori nu le poate oferi deloc, ori le produce cu nişte cheltuieli imense. Americanii consumă doar o mică parte din ele; restul ni le vând.

Europa este deci piața Americii, tot aşa cum America este piața Europei; iar comerțul maritim este necesar

locuitorilor Statelor Unite şi pentru a transporta materiile lor prime în porturile noastre şi pentru a-şi aduce obiectele produse de manufacturile noastre.

Statele Unite ar trebui deci să furnizeze aprovizionarea industriei popoarelor maritime, dacă ei înşişi ar renunța la comerț, aşa cum au făcut-o spaniolii din Mexic; sau să devină una din primele puteri maritime ale globului; această alternativă este inevitabilă.

Din toate timpurile anglo-americanii au dovedit o înclinație hotărâtă pentru mare. Sfărâmând legăturile comerciale care îi uneau cu Anglia, independența a dat geniului lor maritim un impuls nou şi puternic. De atunci, numărul corăbiilor posedate de Uniune a crescut într-o progresie aproape la fel de rapidă ca şi numărul locuitorilor. Astăzi, americanii transportă ei înşişi nouă zecimi din produsele Europei.{296} Tot americanii aduc consumatorilor din Europa trei sferturi din exporturile Lumii Noi.{297}

Corăbiile din Statele Unite ocupă portul Havre şi portul Liverpool. În portul New York nu se vede decât un număr mic de vase englezeşti sau franțuzeşti.{298}

Astfel, negustorul american nu numai că sfidează concurența pe pământul său, dar îi combate pe străini cu succes pe propriul lor teritoriu.

Explicația e simplă: dintre toate vapoarele lumii, cele ale Statelor Unite traversează mările la prețul cel mai mic. Atâta timp cât marina comercială a Statelor Unite îşi va conserva acest avantaj asupra celorlalte, nu numai că va păstra ceea ce a obținut, dar îşi va spori în fiecare zi victoriile.

E greu de explicat de ce americanii navighează la un preț mai scăzut decât restul lumii: există tentația de a atribui această superioritate în primul rând acelor avantaje materiale pe care natura le-a pus lor la dispoziție; dar nu e aşa.

Construcția corăbiilor îi costă pe americani aproape la

fel de scump ca pe noi[299]; nu sunt mai bine construite şi în general au o viaţă mai scurtă.

Salariul marinarului american este mai mare decât cel al marinarului european; proba că este aşa e marele număr de europeni care pot fi întâlniţi în marina comercială a Statelor Unite.

Atunci cum se face că americanii navighează mai ieftin decât noi?

Cred că zadarnic vom încerca să aflăm motivele acestei superiorităţi în avantajele materiale; ele ţin de calităţi pur intelectuale şi morale.

Iată o comparaţie care va explica afirmaţiile mele:

în timpul războaielor Revoluţiei, francezii au introdus în arta militară o tactică nouă, care i-a încurcat pe bătrânii generali şi era pe punctul să distrugă cele mai vechi monarhii din Europa. Pentru întâia oară, ei s-au hotărât să se lipsească de o seamă de lucruri, considerate până atunci absolut indispensabile războiului; au cerut soldaţilor lor eforturi pe care naţiunile civilizate nu le-au solicitat niciodată; au fost văzuţi făcând totul în viteză şi riscând fără ezitare viaţa oamenilor în funcţie de rezultatul care trebuia obţinut.

Francezii erau mai puţin numeroşi şi mai puţin bogaţi decât adversarii lor; aveau mult mai puţine resurse; şi totuşi au fost în mod constant victorioşi până când duşmanii n-au început să-i imite.

Americanii au introdus ceva asemănător în comerţ. Ceea ce francezii făceau pentru victorie, ei o fac pentru negoţ.

Navigatorul european se aventurează cu prudenţă pe mare; el porneşte doar când timpul e favorabil; dar dacă are un accident neprevăzut se întoarce noaptea în port; şi când vede că oceanul e alb de spumă la ţărm îşi strânge o parte din pânze, îşi încetineşte cursa şi interoghează soarele.

Americanul neglijează aceste precauţii şi sfidează primejdiile. El pleacă la drum în timp ce furtuna încă

mai bubuie; ziua ca şi noaptea lasă toate pânzele în vânt; îşi repară în mers corabia stricată de furtună şi când, în sfârşit, se apropie de capătul cursei, zboară spre țărm ca şi cum ar vedea deja portul.

Americanul naufragiază adesea; dar nu există navigatori care să traverseze mările mai repede decât el. Făcând aceleaşi lucruri ca ceilalți în mai puțin timp, le face mai ieftin.

Înainte de a încheia o lungă călătorie, navigatorul european trage de mai multe ori la mal. Pierde un timp prețios căutând un port în care să se odihnească sau aşteptând o ocazie să pornească din nou, şi plăteşte în fiecare zi dreptul de a staționa acolo.

Navigatorul american pleacă din Boston ca să cumpere ceai din China. Ajunge la Canton, stă acolo câteva zile şi se întoarce. În mai puțin de doi ani parcurge întreaga circumferință a globului şi nu vede pământul decât o singură dată. De-a lungul unei traversări de opt sau zece luni, bea apă sălcie şi se hrăneşte cu came sărată; luptă neîncetat împotriva mării, a bolii, a plictiselii; dar când se întoarce, vinde livra de ceai cu o para mai ieftin decât negustorul englez; şi-a atins scopul.

N-aş putea să-mi exprim mai bine gândul decât afirmând că americanii manifestă un fel de eroism în maniera lor de a face comerț.

Un negustor european va concura întotdeauna cu greu un american. Acționând în felul descris mai sus, acesta din urmă nu se conformează doar calculelor, ci este mai ales fidel firii sale.

Locuitorul Statelor Unite are toate nevoile şi toate dorințele născute de o civilizație avansată, dar el nu găseşte în jurul lui, ca în Europa, o societate atât de perfect organizată pentru a i le satisface; este deci adeseori obligat să-şi procure singur diversele obiecte pe care educația şi obiceiurile i le-au făcut necesare. În America, se întâmplă uneori ca acelaşi om să lucreze

câmpul, să-şi construiască locuința, să-şi fabrice instrumentele, să-i facă încălțările şi să-şi țeasă cu mâinile lui pânza grosolană cu care se îmbracă. Situație care împiedică perfecționarea industriei, dar influențează extrem de puternic dezvoltarea îndemânării lucrătorilor. Marea diviziune a muncii contribuie cel mai mult la caracterul materialist al activității umane, lipsind munca de orice urmă a sufletului.

Într-o țară ca America, unde oamenii specializați sunt atât de rari, nu se poate pretinde celor care se dedică unei profesii o lungă ucenicie. Cu mare uşurință, americanii îşi schimbă situația şi profită de asta, răspunzând nevoilor momentului. Poți întâlni oameni care au fost succesiv avocați, agricultori, negustori, pastori evanghelici, medici. Dacă americanul este mai puțin îndemânatic decât europeanul în fiecare meserie, în schimb aproape că nu există vreuna care să-i fie absolut străină. Capacitatea sa este mai cuprinzătoare, iar sfera inteligenței lui e mai largă. Locuitorul Statelor Unite nu este jenat de nicio axiomă a stării sale; el e liber de orice prejudecată profesională; nu este mai legat de un sistem de lucru decât de un altul; nu se simte mai aproape de o metodă veche, decât de una nouă. Nu şi-a format nicio prejudecată şi evită cu uşurință influența pe care obiceiurile străine ar putea-o exersa asupra spiritului său, deoarece ştie că țara sa nu seamănă cu niciuna, că poziția lui e unică în lume el se conformează întotdeauna rațiunii sale şi niciodată obişnuințelor.

Americanul trăieşte pe un pământ miraculos, în jurul lui totul se schimbă neîncetat şi fiecare mişcare pare un progres. Ideea de nou este deci intim legată în spiritul său de ideea de mai bun. El nu observă nicăieri nicio limită pe care natura s-o fi pus în calea eforturilor omeneşti; în mintea lui, ceea ce nu există lipseşte pentru că nu a fost încercat niciodată.

Această mişcare universală care domneşte în Statele Unite, frecventele schimbări ale norocului, deplasările

neprevăzute ale bogățiilor publice şi private, totul contribuie pentru a întreține în suflet un fel de agitație febrilă, care pregăteşte admirabil omul pentru toate eforturile şi îl menține, ca să spun aşa, deasupra lui însuşi şi a nivelului obişnuit al omenirii. Pentru un american viața e ca un concurs, ca o epocă revoluționară, ca o zi de luptă.

Deoarece aceleaşi cauze acționează în acelaşi timp asupra tuturor indivizilor, în cele din urmă ele vor da un impuls decisiv caracterului național. Oricare american, luat la întâmplare, este un om înflăcărat în dorințele sale, întreprinzător, cu spirit de aventură, şi în special inovator. Spiritul acesta poate fi regăsit, efectiv, în toate faptele lui; e introdus în legile politice, în doctrinele sale religioase, în teoriile sale de economie socială, în industria privată; îl poartă peste tot cu el, în fundul pădurii ca şi în mijlocul oraşelor. Acelaşi spirit aplicat comerțului maritim face ca americanul să navigheze mai repede şi mai ieftin decât toți negustorii din lume.

Cât timp marinarii din Statele Unite vor păstra aceste avantaje intelectuale şi superioritatea practică derivată din ele, nu numai că vor satisface toate nevoile producătorilor şi ale consumatorilor din țara lor, dar vor tinde să devină, la fel ca englezii{300}, utili şi altor popoare.

Acest lucru începe să se realizeze sub ochii noştri. Îi vedem deja pe negustorii americani devenind agenți intermediari în comerțul dintre mai multe națiuni europene{301}; America le oferă un viitor mai important.

Spaniolii şi portughezii au întemeiat mari colonii în America de Sud care, între timp, au devenit imperii. Războaiele civile şi despotismul devastează acum aceste vaste ținuturi. Dezvoltarea populației e stopată şi puținii oameni care locuiesc aici, preocupați de grija de a se apăra, de abia dacă încearcă să-şi îmbunătățească soarta.

Dar nu va fi întotdeauna aşa. Lăsată în seama ei,

Europa a izbutit prin propriile eforturi să străpungă întunericul Evului Mediu; America de Sud este creştină ca şi noi; are legile noastre, obiceiurile noastre; se regăsesc toţi germenii civilizaţiei, dezvoltaţi în sânul naţiunilor europene şi al vlăstarelor lor. Faţă de noi, America de Sud beneficiază în plus de exemplul nostru; şi atunci, de ce ar rămâne pentru totdeauna barbară?

Evident, e doar o problemă de timp: într-o epocă mai mult sau mai puţin îndepărtată, în America de Sud vor exista naţiuni înfloritoare şi luminate.

Dar când spaniolii şi portughezii din America meridională vor începe să aibă nevoile popoarelor civilizate, vor fi departe de a şi le putea satisface singuri; mezini ai civilizaţiei, ei vor avea de suportat superioritatea dobândită de cei mai vârstnici. Vor fi mult timp agricultori, înainte de a putea face produse industriale şi de a le comercializa şi vor avea nevoie de mijlocirea străinilor pentru a-şi vinde produsele peste mări şi a-şi procura în schimb obiectele impuse de noile necesităţi.

Fără îndoială, americanii din Nordul Americii vor fi chemaţi într-o zi să satisfacă nevoile americanilor din Sud. Natura i-a aşezat lângă ei. Le-a furnizat astfel mari facilităţi pentru a cunoaşte şi a aprecia nevoile celor din America de Sud, pentru a avea cu aceste popoare relaţii permanente şi a pune treptat stăpânire pe pieţele lor. Comerciantul din Statele Unite n-ar putea pierde aceste avantaje naturale decât dacă ar fi mult inferior comerciantului european, dar el îi este superior din multe puncte de vedere. Americanii din Statele Unite exercită deja o mare influenţă morală asupra tuturor popoarelor din Lumea Nouă. De la ei vine lumina. Toate naţiunile care locuiesc pe acest continent s-au obişnuit să-i considere vlăstarele cele mai luminate, mai puternice şi mai bogate ale marii familii americane. Ei îşi întorc neîncetat privirile spre Uniune şi se asimilează, atât cât le stă în putinţă, cu popoarele care o alcătuiesc.

În fiecare zi se inspiră din doctrinele politice ale Statelor Unite şi împrumută legile lor.

Americanii din Statele Unite sunt față de popoarele din America de Sud exact în aceeaşi situație în care se aflau strămoşii lor englezi față de italieni, spanioli, portughezi şi față de toate celelalte popoare europene mai puțin avansate ca civilizație şi ca industrie, primind din mâinile lor majoritatea obiectelor de consum.

Anglia este astăzi centrul comercial natural al aproape tuturor națiunilor învecinate. Uniunea americană este chemată să îndeplinească acelaşi rol în cealaltă emisferă. Orice popor care se naşte şi creşte în Lumea Nouă se naşte şi creşte, într-un anume fel, în profitul anglo-americanilor.

Dacă Uniunea s-ar desface, comerțul statelor care au alcătuit-o va fi fără îndoială întârziat în avântul său, dar mai puțin decât se crede. E evident că, orice s-ar întâmpla, statele comerciante vor rămâne unite. Pentru că sunt înrudite toate; există între ele o perfectă identitate de opinii, de interese şi de moravuri şi ele singure ar putea alcătui o mare putere maritimă. Chiar dacă Sudul Uniunii ar deveni independent de Nord, nu înseamnă că s-ar putea lipsi de el. Am spus că Sudul nu este comerciant; nimic nu ne arată că va deveni astfel într-o zi. Americanii din Sudul Statelor Unite ar fi obligați încă mult timp să recurgă la străini pentru a-şi exporta produsele şi pentru a-şi aduce obiectele necesare nevoilor lor. Or, dintre toți intermediarii la care ar putea apela, vecinii din Nord sunt cei care îi pot servi cel mai ieftin. Şi deci îi vor servi, deoarece prețul scăzut este legea supremă a comerțului. Nu există nici voință suverană, nici prejudecăți naționale care ar putea lupta mult timp împotriva unui preț mic. Nu există ură mai înveninată decât cea existentă între americanii din Statele Unite şi englezi. În pofida sentimentelor ostile, englezii furnizează totuşi americanilor majoritatea produselor industriale pentru simplul motiv că prețul lor

e mai mic decât cel al altor popoare. Astfel, prosperitatea crescândă a Americii slujeşte, în ciuda dorinţei americanilor, industriei manufacturiere engleze.

Raţiunea ne învaţă şi experienţa ne-o dovedeşte că nu există măreţie comercială durabilă, dacă ea nu se poate susţine, la nevoie, printr-o putere militară.

Acest adevăr este la fel de bine înţeles în Statele Unite ca şi în alte părţi. Americanii sunt deja în situaţia de a face ca pavilionul lor să fie respectat; în curând îl vor face să fie de temut.

Sunt convins că dezmembrarea Uniunii, departe de a diminua forţele navale ale americanilor, va tinde să le sporească. Astăzi, statele care fac negoţ sunt legate de cele care nu fac, iar acestea din urmă nu acceptă adeseori decât cu greu creşterea unei puteri maritime de care nu profită decât indirect.

Dacă, dimpotrivă, toate statele din Uniune care fac comerţ ar forma un unic şi singur popor, negoţul ar deveni un interes naţional de primă mărime; aceste state ar fi deci dispuse să facă mari sacrificii pentru a-şi păstra vasele, şi nimic nu le va putea împiedica să-şi satisfacă, în această privinţă, dorinţele.

În starea actuală a lumii comerciale nu există politică mai firesc adecvată decât cea a Franţei.

Franţa este menită să rămână pentru totdeauna una dintre marile puteri maritime, dar numai din întâmplare ar putea deveni prima din aceste puteri. Şi pentru că Franţa nu poate spera să domine marea într-o manieră durabilă, interesul ei evident este să împiedice pe oricine altcineva să deţină controlul absolut, şi să facă să precumpănească în toată lumea principiile cele mai liberale în materie de comerţ.

Chiar dacă principiul independenţei neutrilor n-ar fi întemeiat pe dreptul naţiunilor, Franţa tot ar trebui să-l susţină din toate puterile. Independenţa celor neutre este o garanţie împotriva tiraniei maritime şi Franţa este obligată să fie campioana libertăţii mărilor.

Din acest punct de vedere, Franța este adversara naturală a Angliei. Va fi întotdeauna, orice s-ar întâmpla, cât timp Anglia își va impune voința pe ocean.

În prezent, America are o poziție similară cu cea a Franței. Este puternică, dar nu poate fi dominantă; e liberală pentru că nu poate oprima.

America este deci aliata naturală a Franței, tot așa cum Anglia este dușmanul ei. Tot ce se înfăptuiește în avantajul măreției navale a Statelor Unite se face într-un anume fel în folosul Franței; puterea maritimă a americanilor, atunci când crește, participă la împărțirea mărilor și dă francezilor libertatea de care au nevoie.

Dacă la un moment dat, forțele maritime ale Angliei și ale Americii se vor echilibra, ceea ce cred că se va petrece nu peste mult timp, rolul Franței va fi acela de a se alătura alternativ celui mai slab, împiedicând ca vreuna dintre cele două țări să domine integral marea, și astfel ea va menține libertatea.

Dar nu în acest mod se va menține și echilibrul.

Cred că națiunile, ca și oamenii, vădesc din cea mai fragedă tinerețe trăsăturile principale care le vor marca destinul. Când văd cum fac americanii comerț, ușurința cu care-l fac, succesele pe care le obțin, nu mă pot împiedica să cred că într-o zi ei vor deveni prima putere maritimă de pe glob. Ei sunt predestinați să pună stăpânire pe mări, la fel cum romanii erau predestinați să conducă lumea.

CONCLUZII

Iată că mă apropii de sfârşit. Până acum, vorbind despre viitorul destin al Statelor Unite am făcut efortul să-mi împart subiectul în diverse părți, ca să pot studia cu mai mare atenție pe fiecare dintre ele.

Aş vrea acum să le reunesc într-un singur punct de vedere. Ceea ce o să afirm e mai puțin detaliat, dar e mai sigur. Fiecare obiect o să fie sesizat cu mai puțină precizie; dar voi îmbrățişa cu mai multă siguranță faptele generale. O să fiu ca un călător care, părăsind incinta unui mare oraş, se urcă pe colina învecinată. Pe măsură ce se îndepărtează nu-i mai vede pe oamenii de care s-a despărțit; locuințele lor se confundă; nu se mai disting locurile publice; zăreşte cu greu traseul străzilor; dar ochiul său urmăreşte mai lesne contururile oraşului şi pentru prima oară îi sesizează forma. Aşa mi se pare şi mie că descopăr în fața mea întregul viitor al rasei engleze în Lumea Nouă. Detaliile acestui imens tablou au rămas în umbră; dar privirea mea cuprinde ansamblul şi am o idee clară despre întreg.

Teritoriul ocupat sau posedat astăzi de Statele Unite ale Americii alcătuieşte aproape a douăzecea parte a pământurilor locuite.

Oricât de cuprinzătoare ar fi limitele sale, am greşi dacă am crede că rasa anglo-americană se va închide în ele pentru totdeauna; ea le-a depăşit deja.

A fost o vreme când şi noi am fi putut crea în pustietățile americane o mare națiune franceză şi să echilibrăm împreună cu englezii destinele Lumii Noi. Pe vremuri, Franța poseda în America de Nord un teritoriu

aproape tot atât de întins cât Europa. Cele mai mari trei fluvii ale continentului curgeau sub stăpânirea noastră. Națiunile indiene care locuiau de la gura fluviului Saint-Laurent până în delta fluviului Mississippi nu auzeau vorbindu-se decât limba noastră; toate aşezările europene răspândite pe acest imens spațiu aminteau de patrie: Louisbourg, Montmorency, Duquesne, Saint-Louis, Vincennes, Nouvelle-Orleans, toate nume dragi Franței şi familiare urechilor noastre.

Dar un concurs de împrejurări, prea multe ca să fie enumerate[302], ne-a lipsit de această moştenire minunată. Francezii au dispărut de peste tot unde erau în număr prea mic şi rău aşezați. Ceilalți s-au îngrămădit într-un spațiu restrâns şi sunt stăpâniți de alții. Cei patru sute de mii de francezi din Canada nu mai sunt acum decât rămăşițele unui popor vechi, pierdut în valurile mari ale unei națiuni noi. În jurul lor, populația străină creşte neîncetat; ea se întinde pretutindeni, pătrunde în rândurile foştilor stăpâni ai pământului, domină în oraşele lor şi le degradează limba. Această populație e la fel cu cea din Statele Unite. Am deci dreptate când susțin că rasa engleză nu se va opri la granițele Uniunii, ci va avansa mult mai departe, spre nord-est.

În nord-vest sunt câteva aşezări ruseşti fără importanță; dar la sud-vest, Mexicul este o barieră în fața anglo-americanilor.

Astfel, la drept vorbind, doar două rase rivale îşi împart azi Lumea Nouă: spaniolii şi englezii.

Granița care trebuie să separe aceste două rase a fost fixată printr-un tratat. Dar oricât de favorabil ar fi acest tratat pentru anglo-americani, nu mă îndoiesc că în curând îl vor încălca.

În Mexic, dincolo de frontierele Uniunii, sunt imense provincii nelocuite. Oamenii din Statele Unite vor pătrunde în acele singurătăți înaintea celor care au dreptul să le ocupe. Îşi vor însuşi pământul, vor alcătui

o societate şi când proprietarul legitim se va prezenta în sfârşit, va găsi pustiul fertil, şi pe străini aşezaţi liniştiţi în locul lui.

Pământul Lumii Noi aparţine primului ocupant şi stăpânirea lui este premiul întrecerii.

Chiar ţările populate se vor putea cu greu apăra de invazie.

Am vorbit înainte despre ceea ce se petrece în Texas. În fiecare zi, locuitorii Statelor Unite pătrund încetul cu încetul în Texas, achiziţionează acolo pământuri şi, supunându-se legilor ţării, întemeiază stăpânirea lor prin limbă şi prin moravuri. Provincia Texas este încă sub dominaţia Mexicului; dar în curând acolo nu vor mai fi mexicani. Asemenea lucruri se petrec în toate locurile în care anglo-americanii intră în contact cu populaţii de altă origine.

Nu se poate nega că rasa engleză nu a câştigat o imensă preponderenţă asupra tuturor resurselor europene din Lumea Nouă. Ea le e superioară prin civilizaţie, activitate industrială şi putere. Cât timp nu va găsi în faţa ei decât teritorii pustii sau puţin locuite, cât timp nu va întâlni în drumul său aglomerări de populaţie care îi vor face imposibilă trecerea, se va întinde necontenit. Nu se va opri la hotarele desemnate de tratate, ci va depăşi aceste stavile imaginare în toate direcţiile.

Uşurinţa dezvoltării rapide a rasei engleze în Lumea Nouă se explică şi prin poziţia ei geografică.

La nord de frontierele sale septentrionale sunt gheţuri polare, iar cu câteva grade mai la sud de limitele sale meridionale se intră în pârjolul ecuatorului. Englezii din America sunt astfel plasaţi în zona cea mai temperată şi în partea cea mai bună pentru locuit a continentului.

Se presupune că prodigioasa evoluţie, evidentă în creşterea populaţiei din Statele Unite, datează de la Independenţă: e o eroare. Populaţia sporea la fel de mult în timpul sistemului colonial, ca şi în zilele noastre;

aproape că se dubla la fiecare douăzeci şi doi de ani. Dar atunci, calculul se făcea pe mii de locuitori; acum – pe milioane. Un fapt care trecea aproape neobservat în urmă cu un secol frapează astăzi pe toată lumea.

Englezii din Canada, supuşi unui rege, se înmulțesc şi se răspândesc la fel de rapid ca englezii din Statele Unite care trăiesc sub o guvernare republicană.

Timp de opt ani, cât a durat Războiul de Independență, populația n-a încetat să crească conform raportului indicat anterior.

Deşi la frontierele din Vest existau pe atunci puternice populații indiene coalizate cu englezii, mişcarea de migrație spre Occident nu s-a oprit niciodată. În timp ce duşmanul pustia țărmul Atlanticului, Kentucky, districtele occidentale din Pennsylvania, statele Vermont şi Maine se umpleau de oameni. Dezordinile care au urmat războiului n-au împiedicat populația să crească şi nu au oprit-o din marşul ei de înaintare în pustietate. Diferențele de legislație, starea de pace sau de război, ordinea sau anarhia n-au influențat într-o manieră evidentă dezvoltarea anglo-americanilor.

E uşor de înțeles: nu există motive atât de generale care să se poată face simțite pe un teritoriu atât de imens. Va exista întotdeauna o mare porțiune a țării în care se va putea găsi un adăpost împotriva calamităților care se abat în cealaltă parte, şi oricât de mari ar fi nefericirile, remediile vor fi întotdeauna mai puternice.

Nu e de crezut că ar fi posibil de înfrânt avântul rasei engleze în Lumea Nouă. Dezmembrarea Uniunii, războiul de pe continent, abolirea republicii şi instaurarea tiraniei ar putea întârzia dezvoltarea, dar nu ar izbuti să o împiedice cu totul să-şi împlinească destinul. Nu există putere pe pământ în stare să stăvilească înaintarea emigranților pe fertilele pământuri nelocuite, deschise tuturor inițiativelor şi care oferă un adăpost în fața tuturor nenorocirilor. Orice evenimente

i-ar aştepta în viitor, americanilor nu li se va putea lua nici clima, nu li se vor putea lua nici lacurile, nici marile fluvii şi nici rodnicia pământului. Legile proaste, revoluțiile sau anarhia n-ar putea face să dispară gustul pentru bunăstare şi spiritul întreprinzător care par a fi trăsăturile distincte ale rasei lor, şi nici să stingă cu desăvârşire lumina cunoştințelor care îi conduce.

Astfel, în vârtejul incertitudinilor cu privire la viitor, există un lucru sigur. Într-o epocă pe care o putem aprecia ca apropiată, fiind vorba de existența popoarelor, anglo-americanii vor popula singuri tot spațiul inclus între ghețurile polare şi tropice; se vor răspândi de la plajele Oceanului Atlantic, până la malurile mării din Sud.

Cred că teritoriul pe care se va întinde într-o zi rasa anglo-americană va egala trei pătrimi din Europa.{303}

În cele din urmă, climatul Uniunii este preferabil celui european; avantajele naturale sunt la fel de mari; este evident că într-o zi populația va fi proporțională cu cea de la noi.

Europa, divizată între atâtea popoare diferite; Europa, cu toate războaiele care izbucnesc mereu, şi cu barbaria Evului Mediu, a ajuns să aibă patru sute zece locuitori{304} pe leghe pătrată. Ce cauză poate fi atât de importantă ca să împiedice Statele Unite să ajungă într-o zi la fel?

Vor trece multe secole până când diverşii urmaşi ai rasei engleze din America vor înceta să mai aibă aceeaşi fizionomie. Nu se poate prevedea epoca în care omul va putea să stabilească în Lumea Nouă inegalitatea permanentă a condițiilor.

Oricare ar fi diferențele pe care pacea sau războiul, libertatea sau tirania, prosperitatea sau sărăcia le vor introduce printre urmaşii marii familii anglo-americane, ei vor păstra o stare socială similară şi vor avea în comun obiceiurile şi ideile care decurg din starea socială.

În Evul Mediu, a fost suficientă legătura religioasă pentru a reuni în cadrul aceleiaşi civilizații diversele rase care populau Europa. Englezii din Lumea Nouă au mii de alte legături între ei, şi trăiesc într-un secol în care totul contribuie la egalizarea oamenilor.

Evul Mediu a fost epoca divizării. Fiecare popor, fiecare provincie, fiecare oraş, fiecare familie dorea să se individualizeze. În zilele noastre, se face simțită o mişcare contrarie, popoarele par că se îndreaptă spre unitate. Între părțile cele mai îndepărtate ale pământului există legături intelectuale, şi oamenii nu mai pot rămâne străini unii de alții, fără să cunoască ceea ce se întâmplă într-un colț oarecare al universului; astăzi se observă mai puțin diferența între europeni şi urmaşii lor din Lumea Nouă, în pofida oceanului care îi desparte, decât între unele dintre oraşele din secolul al XIII-lea care nu erau separate decât de un râu.

Dacă tendința de asimilare apropie popoare străine, ea se opune cu atât mai mult înstrăinării dintre urmaşii aceluiaşi popor. Va veni deci vremea când în America de Nord vor exista o sută cincizeci de milioane de oameni[305] egali între ei, care vor aparține toți aceleiaşi familii, care vor avea acelaşi punct de plecare, aceeaşi civilizație, limbă, aceleaşi obiceiuri şi moravuri, prin care gândirea va circula sub aceeaşi formă şi va fi la fel colorată. Tot restul e îndoielnic, doar asta e sigur. Dar iată un fapt cu desăvârşire nou în lume şi a cărui însemnătate nici imaginația n-o poate cuprinde.

Pe pământ sunt acum două mari popoare care, pornite din două puncte diferite, par că avansează spre acelaşi scop: ruşii şi anglo-americanii.

Ambele au crescut în obscuritate; şi, în timp ce lumea se uita în altă parte, ele au ajuns în primul rang al națiunilor şi oamenii au descoperit, aproape în acelaşi timp, şi naşterea, şi măreția lor.

Toate celelalte popoare par că au atins limitele trasate de natură şi că de acum înainte nu trebuie decât să le

păstreze; dar aceste două popoare sunt în creştere[306]; toţi ceilalţi, fie că s-au oprit, fie că avansează foarte greu. Doar cele două evoluează într-un ritm susţinut şi rapid pe un drum căruia nimeni nu-i vede capătul.

Americanul combate obstacolele pe care i le pune în faţă natura; rusul se luptă cu oamenii. Unul luptă cu pustietatea şi barbaria, celălalt cu civilizaţia înarmată cu toate armele ei; astfel, victoriile americanului sunt obţinute cu brăzdarul plugarului, cele ale rusului – cu sabia soldatului.

Pentru a-şi atinge scopul, primul se sprijină pe interesul personal pe care îl lasă să acţioneze fără să-l dirijeze, pe forţa şi raţiunea indivizilor.

Cel de-al doilea concentrează într-un singur om întreaga putere a societăţii.

Primul are ca principal mijloc de acţiune libertatea, cel de-al doilea – servitutea.

Punctele lor de plecare sunt diferite, căile diverse; totuşi, fiecare dintre ei pare a fi chemat, datorită unui plan secret al Providenţei, să ţină într-o zi, în mâinile sale, destinele unei jumătăţi din lume.

NOTE

(A) Pagina 59

Cu privire la toate ținuturile din vest unde n-au pătruns încă europenii, vedeți relatarea celor două călătorii întreprinse de către maiorul Long pe cheltuiala Congresului.

Între altele, dl Long spune, referitor la marele deşert american, că trebuie trasă o linie aproape paralelă cu longitudinea de 20° (meridianul Washingtonului){307} cu începere de la râul Roşu şi până la râul Plata. De la această linie imaginară până la Munții Stâncoşi, care mărginesc la apus valea fluviului Mississippi, se întind şesuri imense, în general acoperite cu nisip cultivabil, sau presărate cu pietre granitice. Vara nu au parte de apă. Nu sunt străbătute decât de cirezi mari de bivoli şi de herghelii de cai sălbatici. Mai pot fi văzute şi câteva hoarde de indieni, dar în număr mic.

Maiorul Long a auzit spunându-se că, urcând mai sus de râul Plata, în aceeaşi direcție, tot la stânga lui, s-ar găsi acelaşi deşert; nu a putut însă verifica el însuşi exactitatea acestei afirmații (*Long's Expedition*, vol. II, p. 361).

Oricâtă încredere merită relatarea maiorului Long, se cuvine totuşi să nu uităm că el doar a traversat ținutul despre care vorbeşte, fără a se abate mult într-o direcție sau alta de la traiectoria urmată.

(B) Pagina 60

În regiunile ei intertropicale, America de Sud are o incredibilă varietate de plante agățătoare cunoscute sub

denumirea generică de liane. Flora Antilelor cuprinde ea singură mai bine de patruzeci de specii diferite.

Printre cei mai grațioşi arbuşti de acest fel se numără pasiflora. În a sa descriere pe care o face regnului vegetal din Antile, Descourtiz scrie că, folosindu-se de cârceii cu care este înzestrată, această frumoasă plantă se prinde de arbori, alcătuind arcade mobile, colonade bogate şi elegante datorită frumuseții florilor purpurii cu pete albastre care le împodobesc şi care încântă mirosul prin mireasma ce o emană (Vol. I, p. 265).

Salcâmul cu teci mari este o liană foarte groasă care se dezvoltă rapid şi, trecând din arbore în arbore, ajunge uneori să acopere mai bine de o jumătate de leghe (Vol. III, p. 227).

(C) Pagina 62

Despre limbile americane

Se spune că toate limbile vorbite de indienii din America, de la Polul arctic până la capul Horn, sunt formate după acelaşi model şi supuse aceloraşi reguli gramaticale; de unde se poate trage concluzia foarte verosimilă că toate aceste seminții indiene au o origine comună.

Fiecare seminție de pe continentul american vorbeşte un alt dialect; însă limbile propriu-zise sunt în număr foarte mic, ceea ce ar dovedi iarăşi că popoarele din Lumea Nouă nu au o origine foarte veche.

În sfârşit, limbile din America vădesc o extremă regularitate; este aşadar probabil ca popoarele care le folosesc să nu fi fost încă supuse unor mari transformări şi nici să nu se fi amestecat, silite sau de bunăvoie, cu popoare străine, căci în general reunirea mai multor limbi în una singură este cea care produce neregularitățile gramaticale.

Limbile de pe continentul american şi în special limbile Americii de Nord au atras abia de curând în mod serios atenția filologilor. S-a descoperit atunci pentru

prima oară că acest idiom al unui popor barbar era produsul unui sistem de idei foarte complicate şi al unor combinații extrem de rafinate. S-a constatat că erau limbi de o mare bogăție şi că la formarea lor se procedase cu multă grijă pentru a cruța sensibilitatea auzului.

Sistemul gramatical folosit de americani diferă de toate celelalte în mai multe privințe, însă în principal în aceasta:

Câteva popoare din Europa, printre ele şi germanii, au capacitatea de a combina la nevoie diferite expresii, dând astfel anumitor cuvinte un înțeles complex. Indienii au extins aceeaşi capacitate într-o manieră foarte surprinzătoare, izbutind să ataşeze, ca să zicem aşa, de un singur punct un foarte mare număr de idei. Faptul va putea fi lesne înțeles cu ajutorul unui exemplu citat de dl Duponceau în *Mémoires de la Société philosophique d'Amérique.*

Când o femeie din tribul delaware, spune el, se joacă cu un pisoi sau cu un cățel, ea poate fi auzită uneori rostind cuvântul *kuligatschis*. Acest cuvânt este alcătuit în felul următor: *k* este semnul folosit pentru persoana a doua şi înseamnă *tu* sau *tău; uli* este un segment din cuvântul *wulit,* care înseamnă *frumos*, *drăguț; gat* este un alt segment din cuvântul *wichgat,* care înseamnă *labă;* în sfârşit *schis,* care se pronunță *şiz,* este o terminație diminutivă care introduce aici ideea de mic. Astfel, cu un singur cuvânt, femeia indiană a spus: „lăbuța ta drăguță".

Iată şi alt exemplu care dovedeşte cu câtă iscusință ştiau sălbaticii din America să-şi combine cuvintele:

În tribul delaware, „un bărbat tânăr" se spune *pilape.* Acest cuvânt este format din *pilsit,* cast, inocent, şi din *lenape,* bărbat: adică bărbatul în puritatea şi inocența sa.

Această aptitudine de a combina cuvintele se manifestă mai cu seamă, într-o manieră foarte ciudată,

la alcătuirea verbelor. Deseori, acțiunea cea mai complicată este redată printr-un singur verb; aproape toate nuanțele ideii acționează asupra acestuia şi îl modifică.

Cei care ar dori să cerceteze mai amănunțit acest subiect, pe care eu însumi l-am atins doar foarte superficial, vor trebui să citească:

1. Corespondența dlui Duponceau cu reverendul Heckwelder, privitoare la limbile indiene. Această corespondență este cuprinsă în *Mémoires de la Société philosophique d'Amérique*, vol. I, publicate la Philadelphia, în 1819, la Abraham Small, pp. 35664;

2. Gramatica limbii delaware sau lenape, de Geiberger, împreună cu prefața însoțitoare a dlui Duponceau. Toate există în colecțiile amintite, vol. III;

3. Un rezumat foarte bine întocmit al acestor lucrări, cuprins în vol. VI din *Enciclopédie américaine.*

(D) Pagina 63

La Charlevoix (vol. I, p. 235) găsim istoria primului război pe care francezii din Canada au trebuit să-l poarte, în 1610, cu irochezii. Deşi înarmați doar cu arcuri şi săgeți, aceştia din urmă au opus o rezistență disperată francezilor şi aliaților lor. Cu toate că nu are harul descrierilor, Charlevoix înfățişează foarte bine în acest pasaj contrastul dintre moravurile europenilor şi cele ale sălbaticilor, precum şi accepțiile diferite pe care aceste două rase le aveau despre sentimentul de onoare.

„Francezii, spune el, au pus mâna pe pieile de castor cu care erau acoperiți irochezii care zăceau sub ochii lor pe câmpul de luptă. Aliații lor, huronii, au fost indignați la vederea acestui fapt. Ei, la rândul lor, au început să recurgă la obişnuita lor cruzime față de prizonieri şi au devorat pe unul dintre cei ucişi, ceea ce a stârnit oroarea francezilor. Aşadar, adaugă Charlevoix, aceşti barbari se mândreau cu purtarea lor dezinteresată, fiind surprinşi de a nu o regăsi şi la națiunea noastră şi nu

înțelegeau că a-i despuia pe cei morți era un rău mult mai mic decât acela de a se ghiftui asemenea fiarelor cu carnea lor.”

În alt pasaj (vol. I, p. 230), acelaşi Charlevoix descrie după cum urmează primul supliciu la care a asistat Champlain, precum şi înapoierea huronilor în satul lor:

„După ce au străbătut opt leghe, scrie el, aliații noştri s-au oprit şi, luând pe unul dintre captivi i-au reproşat toate cruzimile făptuite de el asupra unor războinici din neamul lor care căzuseră în mâinile lui, apoi i-au declarat că trebuia să se aştepte să fie tratat în acelaşi fel, adăugând că dacă era viteaz avea sa o dovedească prin aceea că va cânta. El a intonat pe dată cântecul său de război, precum şi toate celelalte pe care le ştia, însă pe un ton foarte trist”, observă Champlain, care încă nu avusese timp să afle că toată muzica sălbaticilor are în ea ceva lugubru. Supliciul, însoțit de toate ororile despre care vom vorbi în cele ce urmează, i-a înfricoşat pe francezi, care s-au străduit zadarnic să-i pună capăt. În noaptea următoare, un huron a visat că am fi urmăriți, ceea ce a făcut ca retragerea să se preschimbe într-o veritabilă fugă şi sălbaticii nu s-au mai oprit nicăieri până ce nu au fost în afara oricărui pericol.

„În clipa în care au zărit colibele satului lor, şi-au făcut nişte bețe lungi de care au prins scalpurile ce le fuseseră împărțite ca pradă şi le-au purtat în triumf. La vederea lor, femeile au venit în fugă, s-au aruncat în apă şi înotând până la bărci au luat din mâinile bărbaților lor acele scalpuri însângerate şi le-au legat de gât.

Războinicii i-au oferit lui Champlain unul din aceste trofee oribile şi pe deasupra i-au mai dăruit câteva arcuri şi câteva săgeți, singura pradă pe care fuseseră dispuşi să o ia de la irochezi, rugându-l să le arate regelui Franței.”

Champlain a petrecut singur o iarnă întreagă printre aceşti barbari, fără ca cineva să se fi atins în vreun fel de el sau de bunurile sale.

(E) Pagina 76

Cu toate că rigorismul puritan sub semnul căruia au luat ființă coloniile engleze în America a slăbit mult de atunci, urmele sale extraordinare mai pot fi încă întâlnite în obiceiuri şi legi.

În 1792, exact atunci când republica anticreştină din Franța îşi începea existența efemeră, corpul legislativ al statului Massachusetts promulga legea pe care o veți citi mai jos, menită să-i constrângă pe cetățeni să respecte duminica. Iată preambulul şi principalele dispoziții ale acestei legi, care merită toată atenția cititorului:

Dat fiind, spune legiuitorul, că respectarea zilei de duminică reprezintă un interes public; că produce o suspendare utilă a muncii; că îi îndeamnă pe oameni să reflecteze la îndatoririle din viață şi la greşelile cărora omenirea le este atât de supusă; că permite cinstirea în particular şi în public a lui Dumnezeu, făuritorul şi conducătorul universului şi practicarea acelor fapte caritabile care constituie podoaba şi alinarea societăților creştine;

Dat fiind că persoane necucernice sau uşuratice, uitând îndatoririle pe care le impune duminica şi folosul pe care îl trage societatea de pe urma lor, profanează sfințenia zilei dedându-se plăcerilor sau îndeletnicirilor; că acest fel de a se comporta este contrar propriilor lor interese în calitate de creştini; că, pe deasupra, este de natură să-i tulbure pe cei care nu le urmează exemplul şi aduce un prejudiciu real întregii societăți, introducând în sânul ei înclinația spre petreceri şi deprinderile deşucheate;

„Senatul şi Camera Reprezentanților ordonă cele ce urmează:

1° Nimeni nu va putea, în zi de duminică, să țină deschise prăvălia sau atelierul său. Nimeni nu va putea, în ziua amintită, să se ocupe de niciun fel de muncă sau afaceri, să asiste la niciun fel de concert, bal sau

spectacol, să practice niciun fel de vânătoare, jocuri, distracție, sub pedeapsa cu amenda. Amenda nu va fi mai mică de 10 şilingi şi nu va depăşi 20 şilingi pentru fiecare din aceste contravenții.

2° Niciun călător, conductor, căruțaş, exceptând cazurile de necesitate, nu va putea călători duminica, sub pedeapsa amintitei amenzi.

3° Cârciumarii, prăvăliaşii, hangiii nu vor îngădui nici unui locuitor domiciliat în comuna lor să vină duminica la ei pentru a-şi petrece acolo timpul în distracții sau afaceri. În caz de contravenție, hangiul şi oaspetele lui vor plăti amenda. În plus, hangiul riscă să-şi piardă autorizația.

4° Cel care, sănătos fiind, şi fără motiv suficient, va omite timp de trei luni să-l cinstească pe Dumnezeu în public va fi condamnat la o amendă de 10 şilingi.

5° Cel care va avea o comportare necuviincioasă în incinta unui locaş sfânt va plăti o amendă de 5 până la 40 şilingi.

6° Tythingmen din comune[308] au sarcina de a controla punerea în aplicare a legii de față. Ei au dreptul de a vizita în zi de duminică toate apartamentele din hanuri şi din localuri publice. Hangiul care le interzice accesul în casa lui va fi condamnat, numai pentru acest fapt, la o amendă de 40 de şilingi.

Tythingmen vor trebui să-i oprească pe călători şi să se informeze cu privire la motivul care i-a obligat să plece la drum duminica. Cine va refuza să răspundă va fi condamnat la o amendă care ar putea să fie de 5 lire sterline.

Dacă un tythingman consideră că motivul invocat de călător nu este satisfăcător, el îl va trimite înaintea judecătorului de pace al cantonului/7 (Legea din 8 martie 1792. *General Laws of Massachusetts,* vol. I, p. 410)

La 11 martie 1797 o nouă lege a majorat valoarea amenzilor, jumătate trebuind să revină aceluia care l-a

urmărit pe cale judiciară pe delincvent (aceeaşi culegere, vol. I, p. 525).

La 16 februarie 1816, o altă lege a confirmat măsurile amintite (aceeaşi colecție, vol. II, p. 405).

Legile statului New York, revizuite în 1827 şi în 1828, conțin dispoziții analoge. (Vezi *The Revised Statutes*, partea I, cap. XX, p. 675.) Se stipulează acolo că duminica nimeni nu va putea să vâneze, să pescuiască, să practice jocuri de noroc, nici să frecventeze casele unde se servesc băuturi. Nimeni nu va putea călători, decât în caz de necesitate.

Aceasta nu este singura urmă lăsată în legi de spiritul religios şi moravurile austere ale primilor emigranți.

În statutele revizuite ale statului New York, vol. I, p. 662, citim următorul articol:

„Oricine va câştiga sau va pierde în răstimp de douăzeci şi patru de ore la jocuri de noroc sau la pariuri suma de 25 de dolari (aproximativ 132 de franci) va fi recunoscut vinovat de un delict *(misdemeanor)* şi, o dată dovedit faptul, va fi condamnat la o amendă egală cu cel puțin de cinci ori valoarea sumei pierdute sau câştigate; amintita amendă va fi plătită direct inspectorului însărcinat cu grija săracilor din comună.

Acela care pierde 25 de dolari sau mai mult poate să-i reclame pe calea justiției. Dacă omite să o facă, inspectorul însărcinat cu grija săracilor poate să dea în judecată câştigătorul şi să-l oblige să dea în folosul săracilor suma câştigată, precum şi de trei ori suma amintită”.

Legile pe care le-am citat mai sus sunt foarte recente; dar cine ar putea să le înțeleagă fără a se întoarce cu gândul până la obârşia coloniilor? Nu mă îndoiesc că, în zilele noastre, partea penală a legislației nu este aplicată decât foarte rar; legile îşi conservă caracterul inflexibil chiar şi atunci când moravurile s-au adaptat la trecerea timpului. Totuşi, respectarea duminicii în America rămâne faptul cel mai izbitor pentru un străin.

Există, de pildă, un mare oraş american unde, începând de sâmbătă, activitatea socială este ca şi suspendată. Parcurgeți oraşul la ceasul care pare să-i îmbie pe cei maturi la afaceri şi pe tineret la distracții, şi vă veți afla într-o singurătate deplină. Nu numai că nimeni nu lucrează, dar nimeni nu pare să trăiască. Nu se fac auzite nici pulsația industriei, nici accentele de bucurie, nici chiar murmurul nelămurit care se înalță neîncetat din mijlocul unui mare oraş. În preajma bisericilor au fost întinse lanțuri; obloanele pe jumătate închise ale caselor abia dacă se îndură să îngăduie pătrunderea unei raze de soare în locuința cetățenilor. Din loc în loc se mai zăreşte câte un om singuratic care se strecoară fără zgomot pe la răspântiile pustii şi de-a lungul străzilor părăsite.

În dimineața următoare, de îndată ce se luminează de ziuă, încep din nou să se audă uruitul roților de la trăsuri, loviturile ciocanelor, larma populației, oraşul se trezeşte; o mulțime frământată se năpusteşte spre centrele comerciale şi industriale; totul este în mişcare, totul se agită, totul se zoreşte şi se înghesuie în jurul nostru. După un fel de amorțeală letargică, urmează o activitate febrilă: s-ar zice că fiecare om nu dispune decât de o singură zi pentru a dobândi bogăția şi a se putea bucura de ea.

(F) Pagina 80

Este inutil să spun că în acest din urmă capitol nu am avut pretenția de a scrie o istorie a Americii. Unicul meu scop a fost de a-l ajuta pe cititor să fie în măsură să evalueze influența exercitată de opiniile şi moravurile primilor emigranți asupra soartei diverselor colonii, precum şi a Uniunii în general. Am fost deci nevoit să mă mărginesc la reproducerea câtorva crâmpeie răzlețe.

Nu ştiu dacă greşesc, dar am impresia că, urmând calea pe care aici doar am schițat-o, ar fi posibil ca vârsta dintâi a republicilor americane să fie înfățişată în

tablouri care ar merita să rețină privirile publicului şi ar oferi cu siguranță un prilej de meditație oamenilor de stat. Neputând să mă ocup eu însumi de acest lucru, am dorit cel puțin să-l înlesnesc altora. Am socotit deci cuvenit să prezint în cele de față o scurtă listă de lucrări şi o analiză succintă a acelora dintre ele a căror cercetare aş considera-o mai utilă.

Printre documentele cu caracter general ce ar putea fi consultate cu folos aş numi mai întâi lucrarea intitulată: *Historical Collection of State Papers and Other Authentic Documents. Intended as Materials for a History of the United States of America, by Ebenezer Hazard.*

Primul volum al acestei compilații, care a fost tipărită la Philadelphia în 1792, conține copia conformă a tuturor cartelor acordate emigranților de către coroana Angliei, precum şi documentele principale ale guvernelor coloniale în cursul primei perioade a existenței lor. Se găsesc aici, printre altele, numeroase documente autentice referitoare la treburile Noii Anglii şi ale Vifginiei din acea perioadă.

Al doilea volum este consacrat în întregime documentelor Confederației din 1643. Acest pact federal, încheiat între coloniile din Noua Anglie în scopul de a rezista indienilor, a constituit primul exemplu de uniune dat de anglo-americani. Au mai existat câteva alte confederații de aceeaşi natură, până la cea din 1776 care a dus la independența coloniilor.

Culegerea istorică de la Philadelphia se găseşte la Biblioteca Regală.

În afară de aceasta, fiecare colonie are şi propriile mărturii de natură istorică, dintre care multe sunt de mare preț. Încep examinarea întreprinsă de mine cu Virginia, care este statul populat la data cea mai veche.

Primul istoric al Virginiei este fondatorul ei, căpitanul John Smith. – Căpitanul Smith ne-a lăsat un volum *în cvarto* intitulat: *The general History of Virginia and New England, by captain John Smith, some time governor in*

those countries and admiral of New England, tipărit la Londra în 1627. (Volumul există la Biblioteca Regală.) Lucrarea lui Smith este împodobită cu hărți şi gravuri foarte neobişnuite, datând din perioada când a fost tipărită. Relatarea istoricului cuprinde răstimpul dintre 1584 şi 1626. Cartea lui Smith este apreciată, şi aceasta pe merit. Autorul este unul dintre cei mai renumiți aventurieri iviți în acel secol bogat în aventuri către sfârşitul căruia a trăit; cartea însăşi emană acea pasiune a descoperirilor, acel spirit întreprinzător caracteristic pentru oamenii de atunci, regăsim în cuprinsul ei acele moravuri cavalereşti care erau combinate cu negustoria şi puse în slujba dobândirii unor avuții.

Remarcabil la căpitanul Smith este însă mai ales faptul că el îmbină virtuțile contemporanilor săi cu unele calități care au rămas străine celor mai mulți dintre ei: stilul său este simplu şi limpede, toate povestirile poartă pecetea adevărului, descrierile sale nu sunt înfrumusețate.

Acest autor oferă lămuriri prețioase în ce priveşte starea indienilor la vremea descoperirii Americii de Nord.

Al doilea istoric care trebuie consultat este Beverley. Lucrarea lui, care alcătuieşte un volum *in 12°*, a fost tradusă în franceză şi tipărită la Amsterdam în 1707. Povestirile autorului încep în anul 1585 şi se încheie în anul 1700. Prima parte a cărții constă din documente propriu-zis istorice, referitoare la începuturile coloniei. A doua parte conține o descriere surprinzătoare a situației indienilor în acea epocă îndepărtată. A treia prezintă idei foarte clare despre moravurile, starea socială, legile şi deprinderile politice ale cetățenilor din Virginia de pe vremea autorului.

Beverley era originar din Virginia, ceea ce îl determină să înceapă a spune că „roagă cititorii să nu-i examineze lucrarea în calitate de critici prea severi, deoarece, fiind născut în Indii, nu aspiră la puritatea limbajului”. În

pofida acestei modestii de colonist, autorul lasă să se înțeleagă pe parcursul întregii cărți că suportă cu iritare supremația patriei-mamă. Se mai găsesc în lucrarea lui Beverley şi numeroase ecouri ale spiritului de libertate civilă care anima încă de pe atunci coloniile engleze din America. Regăsim de asemenea urmele discordiilor care au dăinuit multă vreme între ele, întârziindu-le independența. Beverley îi detestă pe vecinii lui catolici din Maryland mai mult decât detestă guvernul englez. Stilul lui este simplu, relatările sale adesea foarte interesante şi inspiră încredere. Versiunea franceză a istoriei lui Beverley există la Biblioteca Regală.

Am văzut în America, dar nu am putut s-o regăsesc în Franța, o lucrare care ar merita să fie consultată; titlul ei este: *History of Virginia, by William Smith.* Cartea oferă amănunte interesante, mi s-a părut însă lungă şi dezlânată.

Cu privire la istoria Carolinelor, cel mai vechi şi totodată cel mai bun document ce poate fi consultat este un volum de format mic *in* 4° intitulat: *The History of Carolina, by John Lawson,* tipărit la Londra în 1718.

Lucrarea lui Lawson cuprinde mai întâi relatarea unei călătorii de explorare în vestul Carolinei. Călătoria este descrisă sub forma unui jurnal; relatările autorului sunt confuze; observațiile sale, foarte superficiale; găsim în cuprinsul ei doar o descriere destul de impresionantă a ravagiilor făcute de variolă şi de rachiu în rândurile sălbaticilor din acea vreme şi un tablou interesant al moravurilor corupte care domneau în rândul lor şi pe care prezența europenilor le favoriza.

Partea a doua a lucrării lui Lawson este consacrată reconstituirii stării fizice a Carolinei, precum şi prezentării produselor acesteia.

În partea a treia, autorul face o descriere interesantă a moravurilor, datinilor şi a ierarhiei conducătoare ale indienilor din acea epocă.

În această secțiune a cărții se constată deseori umor

şi originalitate.

Istoria lui Lawson se încheie cu carta acordată Carolinei sub Carol al II-lea.

Tonul general al lucrării este lipsit de gravitate, deseori licențios şi formează un contrast perfect cu stilul extrem de grav al lucrărilor publicate în aceeaşi epocă în Noua Anglie.

Istoria lui Lawson este un document extrem de rar în America şi care nu poate fi procurat în Europa. La Biblioteca Regală există totuşi un exemplar din această carte.

De la extremitatea sudică a Statelor Unite trec acum de-a dreptul la extremitatea nordică. Spațiul intermediar n-a fost populat decât mai târziu.

Trebuie să semnalez mai întâi o compilație foarte interesantă intitulată: *Collection of the Massachusetts Historical Society,* tipărită prima oară la Boston în 1792 şi retipărită în 1806. Ea nu poate fi găsită la Biblioteca Regală, nici, cred eu, la vreo altă bibliotecă.

Această colecție (care continuă) conține o sumedenie de documente foarte valoroase referitoare la istoria diverselor state din Noua Anglie. Se află acolo corespondențe inedite şi acte autentice care rămăseseră îngropate în arhivele provinciale. Lucrarea lui Gookin despre indieni a fost inserată aici în întregime.

În capitolul la care se referă nota de față, am indicat în câteva rânduri lucrarea lui Nathaniel Morton, intitulată: *New England's Memorial.* Cele spuse de mine în privința ei sunt suficiente pentru a demonstra că merită să rețină atenția tuturor acelora care ar dori să cunoască istoria Noii Anglii. Cartea lui Nathaniel Morton este un volum *în octavo,* retipărit la Boston în 1826. Nu există la Biblioteca Regală.

Documentul cel mai apreciat şi cel mai important de care dispunem cu privire la istoria Noii Anglii este lucrarea reverendului Cotton Mather, intitulată: *Magnalia Christi Americana, or the Ecclesiastical History*

of New England, 1620–1698, 2 vol. *In octavo*, retipărite la Hartford în 1820. Nu cred că poate fi găsită la Biblioteca Regală.

Autorul îşi împarte lucrarea în şapte părţi.

Prima prezintă istoria împrejurărilor care au pregătit şi au dus la întemeierea Noii Anglii.

A doua conţine descrierea vieţii primilor guvernatori şi a principalilor magistraţi care au administrat această ţară.

A treia este consacrată vieţii şi activităţilor preoţilor evanghelici care au fost, în aceeaşi perioadă, îndrumătorii spirituali ai localnicilor.

În partea a patra, autorul ne informează cu privire la înfiinţarea şi dezvoltarea Universităţii din Cambridge (Massachusetts).

În a cincea, expune principiile de disciplină ale Bisericii din Noua Anglie.

Partea a şasea este consacrată evocării anumitor fapte care, după părerea lui Mather, denotă acţiunea binefăcătoare a Providenţei asupra locuitorilor din Noua Anglie.

În sfârşit, în partea a şaptea autorul ne informează asupra ereziilor şi tulburărilor cărora le-a fost expusă Biserica din Noua Anglie.

Cotton Mather este un pastor evanghelic, născut la Boston, unde şi-a petrecut toată viaţa.

Istorisirile sale sunt pătrunse şi însufleţite de toată ardoarea şi de toate pasiunile religioase care au dus la înfiinţarea Noii Anglii. În maniera lui de a scrie descoperim adesea semne de prost gust; este însă captivant, pentru că e plin de un entuziasm care până la urmă i se transmite şi cititorului. Este deseori intolerant, şi mai adesea credul, dar niciodată nu descoperim la el dorinţa de a induce în eroare; pe alocuri, lucrarea sa conţine pasaje frumoase şi cugetări profunde şi pline de adevăr, ca cele ce urmează:

„Înainte de sosirea puritanilor, spune el (vol. I, cap.

IV, p. 61), englezii încercaseră în câteva rânduri să populeze ținutul locuit de noi; dar, fiindcă nu-şi propuneau ținte mai înalte decât reuşita intereselor lor materiale, au fost curând biruiți de obstacole; altfel s-au petrecut lucrurile cu oamenii care au venit în America îndemnați şi susținuți de un înalt crez religios. Deşi aceştia au întâlnit mai mulți duşmani decât le-a fost poate dat vreodată fondatorilor oricărei alte colonii, au stăruit în intenția lor, şi aşezarea constituită de ei dăinuie şi în zilele noastre."

Uneori, Mather inserează în austeritatea descrierilor sale imagini pline de blândețe şi duioşie: după ce vorbeşte de o doamnă din Anglia pe care înflăcărarea religioasă o adusese în America împreună cu soțul ei şi care la scurt timp după aceea s-a prăpădit ca urmare a oboselilor şi mizeriilor exilului, adaugă: „Cât priveşte pe virtuosul ei soț, Isaac Johnson, el a încercat să trăiască fără ea şi, neizbutind, a murit." (vol. I, p. 71)

Cartea lui Mather ne ajută admirabil să cunoaştem timpurile şi ținutul pe care încearcă să le descrie.

Atunci când vrea să ne lămurească motivele care i-au determinat pe puritani să caute un loc de refugiu pe țărmul opus al oceanului, spune:

„Dumnezeu din cer li s-a adresat acelora din rândul poporului său care locuiau în Anglia. Vorbind în acelaşi timp unor mii de oameni, care nu se mai văzuseră niciodată unii pe alții, le-a insuflat dorința de a părăsi înlesnirile vieții de care se bucurau în țara lor, de a trece un ocean înfricoşător pentru a se stabili în mijlocul unor pustietăți şi mai cumplite, cu unicul scop de a se supune acolo fără nicio îngrădire legilor sale."

Şi adaugă: „înainte de a continua, este bine să facem cunoscute motivele acestei întreprinderi, pentru ca ele să fie bine înțelese de urmaşi; este mai ales important să le reamintim oamenilor din zilele noastre, de teamă că pierzând din vedere scopul urmărit de înaintaşii lor, ei să nu nesocotească adevăratele interese ale Noii Anglii.

Voi consemna deci aici cele ce figurează într-un manuscris în care au fost expuse atunci câteva din aceste motive.

Primul motiv: I s-ar aduce Bisericii un foarte mare serviciu dacă Evanghelia ar fi adusă la cunoştinţa acestei părţi a lumii (America de Nord) şi dacă s-ar înălţa un zid întru apărarea credincioşilor împotriva lui Anticrist, pentru întemeierea împărăţiei căruia se depun silinţe în restul lumii.

Al doilea motiv: Toate celelalte Biserici din Europa au fost lovite de dezastre, ne putem teme ca Dumnezeu să nu fi luat aceeaşi hotărâre şi împotriva Bisericii noastre. Cine ştie dacă nu cumva s-a îngrijit să pregătească acest loc (Noua Anglie) ca să servească de adăpost celor pe care voieşte să-i salveze de la distrugerea generală?

Al treilea motiv: Ţinutul în care trăim pare să fie sătul de locuitori, omul, care este făptura cea mai de preţ, valorează aici mai puţin decât pământul pe care păşeşte. A avea copii, vecini, prieteni e socotit o povară; săracul este ocolit, oamenii resping ceea ce s-ar cuveni să le prilejuiască cele mai mari plăceri pe această lume, dacă lucrurile s-ar desfăşura potrivit ordinii fireşti.

Al patrulea motiv: Pasiunile noastre au atins acel punct când nicio avere nu este în măsură să-i asigure unui om putinţa de a-şi menţine rangul printre cei de-o seamă cu el. Şi totuşi, cel care nu reuşeşte să o facă este dispreţuit; de unde rezultă că în toate profesiunile oamenii caută a se îmbogăţi prin mijloace interzise, şi oamenilor de bine începe să le vină greu să trăiască la largul lor şi fără a se simţi dezonoraţi.

Al cincilea motiv: Şcolile în care se predau ştiinţele şi religia sunt atât de corupte încât majoritatea copiilor, şi deseori cei mai buni, cei mai aleşi dintre ei, totodată cei care iscau speranţele cele mai îndreptăţite, ajung să fie cu totul stricaţi de nenumăratele exemple proaste ai căror martori sunt, precum şi de necuviinţa din jurul lor.

Al şaselea motiv: Pământul întreg nu este el oare grădina Domnului? Dumnezeu nu l-a încredințat el oare fiilor lui Adam pentru ca aceştia să-l cultive şi să-l înfrumusețeze? De ce să ne lăsăm să murim de foame din lipsă de spațiu, în vreme ce ținuturi întinse deopotrivă de bune şi de folos omului rămân nelocuite şi necultivate?

Al şaptelea motiv: A înălța o Biserică reformată şi a o sprijini la începuturile ei; a ne uni forțele cu cele ale unui popor credincios în scopul de a o întări, a o face să prospere şi a o feri de neprevăzut şi poate de mizeria deplină căreia i-ar fi expusă în lipsa acestui sprijin: există oare o misiune mai nobilă şi mai frumoasă, o ctitorie mai demnă de un creştin?

Al optulea motiv: Dacă oamenii a căror pioşenie este cunoscută şi care trăiesc aici (în Anglia) în mijlocul bogăției şi în fericire ar renunța la aceste avantaje pentru a contribui la crearea acestei Biserici reformate şi ar consimți să împartă cu ea o soartă umilă şi anevoioasă, acesta ar fi un exemplu măreț şi folositor care ar reînsuflețí credința credincioşilor în rugile pe care le adresează lui Dumunezeu pentru binele coloniei şi care i-ar îndemna pe mulți alți oameni să li se alăture."

Mai departe, expunând principiile Bisericii din Noua Anglie în ce priveşte morala, Mather se opune violent obiceiului de a bea în sănătatea comesenilor, numindu-l o deprindere păgână şi respingătoare.

Cu o severitate egală osândeşte toate podoabele pe care femeile şi le pot prinde în păr şi condamnă fără milă moda care s-a instalat în rândul lor, zice el, de a-şi descoperi gâtul şi brațele.

În altă parte a lucrării sale, ne relatează foarte pe larg câteva cazuri de vrăjitorie care au speriat Noua Anglie. Ne dăm seama că acțiunea vizibilă a diavolului în treburile lumii i se pare a fi un adevăr incontestabil şi demonstrat.

Din numeroase pasaje ale acestei cărţi se desprinde spiritul de libertate civilă şi de independenţă politică caracteristic pentru contemporanii autorului. Principiile lor în materie de guvernare reies la fiece pas. Astfel aflăm, de pildă, că încă din 1630, adică zece ani după înfiinţarea oraşului Plymouth, locuitorii din Massachusetts alocă 400 de lire sterline în vederea înfiinţării Universităţii din Cambridge.

Dacă trec de la documentele de ordin general, referitoare la istoria Noii Anglii, la cele care privesc diversele state-cuprinse între hotarele ei, aş începe prin a indica lucrarea intitulată: *The History of the colony of Massachusetts, by Hutchinson, lieutenant governor of the Massachusetts province,* 2 vol. *În octavo.* Un exemplar din această carte există la Biblioteca Regală; este o a doua ediţie, tipărită la Londra în 1765.

Lucrarea de istorie a lui Hutchinson, pe care am citat-o de câteva ori în capitolul la care se referă nota de faţă, începe în anul 1628 şi se încheie în 1750. Din întreaga scriere se desprinde o puternică impresie de adevăr; stilul este simplu şi fără preţiozităţi. Este o istorie foarte amănunţită.

Pentru Connecticut, documentul cel mai bun de consultat este istoria lui Benjamin Trumbull, intitulată: *A Complete History of Connecticut, civil and ecclesiastical,* 1630–1764, 2 vol. *In octavo,* tipărite la New Haven. Nu cred ca lucrarea lui Trumbull să existe la Biblioteca Regală.

Ea conţine o expunere clară şi fără patimă a tuturor evenimentelor petrecute în Connecticut în intervalul indicat în titlu. Autorul a folosit izvoarele cele mai bune şi relatările sale păstrează amprenta adevărului. Tot ce ne spune despre începuturile statului Connecticut este extrem de interesant. A se vedea îndeosebi în lucrarea lui, Constituţia din 1639, vol. I, cap. VI, p. 100; de asemenea Legile penale din Connecticut, vol. I, cap. VII, p. 123.

Este pe drept apreciată lucrarea lui Jeremy Belknap, intitulată: *History of New Hampshire, 2* volume *în octavo,* tipărite la Boston în 1692. A se vedea în special în cartea lui Belknap capitolul III din primul volum. În acest capitol, autorul dă amănunte extrem de prețioase asupra principiilor politice şi religioase ale puritanilor, asupra cauzelor emigrării lor şi asupra legilor lor. Întâlnim acolo acest pasaj semnificativ reprodus dintr-o predică rostită în 1663: „Noua Anglie trebuie să-şi amintească neîncetat că a fost întemeiată într-un scop religios şi nu în scop comercial. Pe frontispiciul ei se poate citi că ea a făcut un legământ de puritate în materie de doctrină şi disciplină. Negustorii şi toți cei care se străduiesc să adune ban de ban să-şi amintească, aşadar, că religia şi nu câştigul a fost țelul înființării acestor colonii. Dacă se află printre noi cineva care în evaluarea lumii şi a religiei socoate că cea dintâi merită 13 şi cea de-a doua numai 12, acela nu nutreşte simțămintele unui adevărat fiu al Noii Anglii”. Cititorii vor găsi în lucrarea lui Belknap mai multe idei generale şi o gândire mai pătrunzătoare decât vădesc până în momentul de față ceilalți istorici americani.

Nu ştiu dacă această carte există la Biblioteca Regală.

Dintre statele din zona centrală cu existență mai veche şi care merită să ne rețină interesul se remarcă îndeosebi statul New York şi Pennsylvania. În privința primului: cea mai bună istorie de care dispunem se intitulează *History of New York,* de William Smith, tipărită la Londra, în 1757. Există o traducere franceză, de asemenea tipărită la Londra, în 1767. Un volum *în 12°* Smith ne oferă amănun te utile despre războaiele purtate de francezi şi de englezi în America. Este, dintre toți istoricii americani, cel care ne informează cel mai bine cu privire la vestita confederație a irochezilor.

Cât priveşte Pennsylvania, lucrul cel mai bun pe care l-aş putea face este să semnalez lucrarea lui Proud, intitulată: *The History of Pennsylvania, from the original*

institution and settlement of that province, under the first proprietor and governor William Penn, în 1681, till after the year 1742, de Robert Proud. Două volume *în octavo,* tipărite la Philadelphia în 1797.

Această carte merită în mod special să rețină atenția cititorului; conține o sumedenie de documente foarte interesante referitoare la Penn, la doctrina quakerilor, la caracterul, moravurile şi obiceiurile primilor locuitori ai Pennsylvaniei. Cred că nu poate fi găsită la Biblioteca Regală.

Este de prisos să adaug că printre cele mai importante documente referitoare la Pennsylvania se numără scrierile lui Penn însuşi şi cele ale lui Franklin. Sunt lucrări cunoscute de un mare număr de cititori.

Eu consultasem, încă în timpul şederii mele în America, cele mai multe dintre lucrările amintite de mine aici. Biblioteca Regală a avut bunăvoința de a-mi încredința câteva dintre ele; celelalte mi-au fost împrumutate de către dl Warden, fost consul general al Statelor Unite la Paris, el însuşi autor al unei excelente cărți despre America. Nu vreau să închei această notă fără a-l ruga pe dl Warden să primească aici expresia recunoştinței mele.

(G) Pagina 87

în *Memoriile* lui Jefferson se poate găsi ceea ce urmează: „La început, când englezii se stabileau în Virginia, când se obțineau pământurile pe bani puțini sau chiar pe nimic, câțiva indivizi prevăzători au dobândit mari concesiuni şi dorind să mențină fastul familiei au lăsat prin testament descendenților bunurile lor fără drept de înstrăinare. Transmiterea acestor proprietăți din generație în generație bărbaților care purtau acelaşi nume a dus, în cele din urmă, la formarea unei clase distincte de familii, având prin lege privilegiul de a transmite bogățiile, alcătuind în felul acesta un fel de ordin al patricienilor care se remarcau

prin grandoarea şi luxul cadrului lor de viaţă. Din rândul acestei categorii îşi alegea de obicei regele consilierii săi de *Stat." (Jefferson's Memoirs)*

În Statele Unite dispoziţiile principale ale legii englezeşti relative la succesiune au fost pretutindeni respinse.

„Prima regulă pe care o respectăm în materie de succesiune, spune dl Kent, este următoarea: dacă un bărbat moare fără să lase testament, bunurile lui sunt preluate de moştenitorii săi în linie directă; dacă nu există decât un moştenitor sau o moştenitoare, el sau ea iau toată succesiunea. Dacă sunt mai mulţi moştenitori de acelaşi grad, ei îşi împart între ei în mod egal succesiunea, fără deosebire de *sex."*

Această regulă a fost formulată pentru prima oară în statul New York printr-un statut din 23 februarie 1786 (vezi *The Revised Statutes*, vol. III, *Appendice,* p. 48); ea a fost de atunci adoptată în statutele revizuite ale aceluiaşi stat. Ea prevalează acum pe toată întinderea Statelor Unite, cu o singură excepţie: în statul

Vermont moştenitorul de sex masculin preia de două ori mai mult. *(Kerit's Commentaries,* t. IV, p. 70)

În aceeaşi operă, dl Kent (vol. IV, pp. 1–22) face istoricul legislaţiei americane cu privire la testamente. Reiese că înainte de revoluţia americană legile engleze cu privire la substituţii constituiau în colonii dreptul comun. Substituţiile propriu-zise *(Estates'tail)* au fost abolite în Virginia în 1776 (această abolire a avut loc în urma moţiunii lui Jefferson; vezi *Jefferson's Memoirs),* în statul New York în 1786. Aceeaşi abolire a avut loc apoi în Carolina de Nord, Kentucky, Tennessee, Georgia, Missouri. În Vermont, Indiana, Illinois, Carolina de Sud şi Louisiana moştenirile fără drept de înstrăinare nu erau un lucru obişnuit. Statele care au crezut necesar să păstreze legislaţia engleză cu privire la substituţii au modificat-o în aşa fel încât să-i elimine principalele trăsături aristocrate. „Principiile noastre generale în

materie de guvernare, spune dl Kent, tind să favorizeze libera circulație a proprietății."

Ceea ce-l izbeşte în mod deosebit pe cititorul francez care studiază legislația americană cu privire la succesiune este faptul că legile noastre, în aceeaşi materie, sunt infinit mai democratice decât ale lor.

Şi legile americane prevăd împărțirea averii tatălui, dar numai în cazul în care voința sa nu este cunoscută: „Căci fiecare om, spune legea în statul New York *(The Revised Statutes,* vol. III, *Appendice* p. 51) are deplina libertate, putere şi autoritatea să dispună de bunurile sale prin testament, să le transmită, să le împartă în favoarea oricărei persoane, cu condiția să nu le lase în favoarea unui corp politic sau a unei societăți organizate."

Legea franceză face din partajul egal sau aproape egal regula testatorului.

Cea mai mare parte din republicile americane admit încă moştenirile fără drept de înstrăinare şi se mulțumesc doar să le restrângă efectele.

Legea franceză nu permite în niciun caz moştenirile fără drept de înstrăinare.

Dacă starea socială a americanilor este şi mai democratică decât a noastră, legile noastre sunt însă mai democratice decât ale lor. Acest lucru se explică mai uşor decât s-ar crede: în Franța, democrația e încă ocupată cu demolarea; în America, ea domneşte liniştită pe ruine.

(H) Pagina 94

Rezumat al condițiilor electorale în Statele Unite

Toate statele stabilesc vârsta de douăzeci şi unu de ani pentru exercitarea drepturilor electorale. În toate statele se cere să fi locuit un anumit timp în districtul unde votezi. Acest răstimp este diferit, de la trei luni la doi ani.

Cât priveşte censul: în statul Massachusetts, pentru a

fi alegător trebuie să ai un venit de 3 lire sterline sau un capital de 60.

În Rhode Island, trebuie să ai o proprietate funciară în valoare de 133 de dolari (704 franci).

În statul Connecticut, trebuie să ai o proprietate care să aducă un venit de 17 dolari (aproximativ 90 de franci). Un an de serviciu în cadrul miliției dă de asemenea dreptul de a alege.

În New Jersey, alegătorul trebuie să aibă o avere de 50 de lire sterline.

În Carolina de Sud şi în Maryland, el trebuie să posede 50 de acri de pământ.

În Tennessee, o proprietate de orice fel.

În statele Mississippi, Ohio, Georgia, Virginia, Pennsylvania, Delaware şi New York pentru a fi alegător ajunge să plăteşti taxe; iar în cele mai multe dintre aceste state, serviciul în rândurile miliției echivalează cu plata taxelor.

În statele Maine şi New Hampshire nu se cere decât să nu figurezi pe lista de oameni nevoiaşi.

În sfârşit, în statele Missouri, Alabama, Illinois, Louisiana, Indiana, Kentucky şi Vermont nu se formulează nicio condiție în legătură cu averea alegătorului.

Cred că numai statul Carolina de Nord stabileşte pentru alegătorii Senatului alte condiții decât pentru alegătorii Camerei Reprezentanților. Cei dintâi trebuie să fie proprietarii unei suprafețe de 50 acri. Alegătorilor Camerei Reprezentanților nu li se pretinde decât plata unei taxe.

(I) Pagina 130

În Statele Unite există un sistem prohibitiv. Numărul mic al vameşilor şi marea întindere a coastelor fac contrabanda extrem de facilă; cu toate acestea, ea este mult mai puțin răspândită decât în alte părți, pentru că toată lumea se străduieşte s-o reprime.

Deoarece în Statele Unite nu există poliție preventivă, acolo sunt mai multe incendii decât în Europa; dar, în general, sunt stinse mai repede, pentru că populația din vecinătate nu întârzie să vină degrabă la locul sinistrului.

(K) Pagina 131

Nu e corect să se afirme că Revoluția franceză a dat naştere centralizării; Revoluția franceză a perfecționat-o, dar nu ea a creat-o. Gustul pentru centralizare şi mania de a reglementa datează în Franța din epoca în care juriştii au intrat în guvern; ceea ce ne trimite la epoca lui Filip cel Frumos. De atunci, aceste două fenomene n-au încetat să sporească. Iată ce spunea, în 1775, dl de Malesherbes, vorbind în numele curții pentru impozite indirecte{309}, adresându-se regelui Ludovic al XVI-lea:

„...îi rămânea fiecărui corp, fiecărei comunități de cetățeni dreptul de a-şi administra propriile treburi; drept despre care nu afirmăm că ar face parte din constituția inițială a regatului, deoarece e mult mai vechi; este dreptul natural, este dreptul rațiunii. Cu toate acestea, el a fost răpit supuşilor dumneavoastră, sire, şi nu ne temem să spunem că în privința aceasta administrația a căzut în excese care s-ar putea numi puerile.

De când miniştri puternici şi-au făcut un principiu politic din a nu permite convocarea adunării naționale, s-a ajuns, din consecință în consecință, să fie declarate nule deliberările locuitorilor unui sat când acestea nu sunt autorizate de un intendent; astfel, dacă această comunitate are de făcut o cheltuială, trebuie să-şi procure aprobarea unui subdelegat al intendentului şi în consecință să urmeze planul pe care acesta l-a adoptat, să angajeze muncitorii pe care acesta îi protejează şi să-i plătească conform hotărârii sale arbitrare; şi, în cazul în care comunitatea e parte într-un proces, ea trebuie, de asemenea, să obțină

autorizația intendentului. Cauza trebuie susținută în fața acestei prime instanțe înainte de a fi înaintată justiției. Şi dacă intendentul are o părere contrară locuitorilor, sau dacă adversarul are sprijinul intendenței, comunitatea este lipsită de capacitatea de a-şi apăra drepturile sale. Iată, sire, prin ce mijloace s-a lucrat în Franța pentru a înăbuşi orice spirit municipal, pentru a stinge, dacă s-ar putea, până şi sentimentele cetățenilor; s-ar putea spune că întreaga națiune este *sub interdicție* şi că i s-au dat tutori".

Ce s-ar putea spune mai potrivit azi, după aşa-zisele *cuceriri* ale Revoluției franceze în materie de centralizare?

În 1789, Jefferson îi scrie de la Paris unuia dintre prietenii săi: „Nu există țară unde mania de a guverna prea mult să fi prins rădăcini mai adânci decât în Franța, şi unde aceasta să provoace mai mult rău". *(Lettres à Madison,* 28 august 1789)

Adevărul este că în Franța, de câteva secole, puterea centrală a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a extinde centralizarea administrativă; iar pe această cale n-a avut alte limite decât forțele sale.

Autoritatea centrală, născută din Revoluția franceză, a mers în acest sens mai departe decât toți predecesorii săi, pentru că era mai puternică şi mai dibace decât oricare dintre ei: Ludovic al XIV-lea supunea amănuntele existenței comunale bunului plac al unui intendent. Napoleon le-a supus bunului plac al ministrului. Acelaşi principiu, extins la consecințe mai mult sau mai puțin vaste.

(L) Pagina 135

Această imuablitate a Constituției în Franța este o consecință obligatorie a legilor noastre.

Şi ca să vorbim de la început despre cea mai importantă dintre legi, cea care reglează ordinea de succesiune la tron, ce poate fi mai imuabil în principiul

său decât o ordine politică întemeiată pe ordinea naturală de succesiune din tată în fiu? În 1814, Ludovic al XVIII-lea a făcut să fie recunoscută această perpetuare a legii succesiunii politice în favoarea familiei sale; cei care au legiferat consecințele revoluției din 1830 i-au urmat exemplul, doar că au stabilit perpetuarea legii în folosul altei familii; l-au imitat astfel pe cancelarul Maupeou care, instituind noul parlament pe ruinele celui vechi, a avut grijă să declare, în acelaşi decret, că noii magistrați sunt inamovibili, aşa cum au fost şi predecesorii lor.

Legile din 1830, ca şi cele din 1814, nu indică niciun mijloc de modificare a Constituției. Or, este evident că mijloacele obişnuite ale legislației nu ar fi suficiente în acest caz.

De unde deține regele puterea? De la Constituție. Dar *pairii*? De la Constituție. Dar deputații? De la Constituție. Atunci cum ar putea regele, *pairii* şi deputații reunindu-se să schimbe ceva într-o lege în virtutea căreia guvernează? În afara Constituției ei nu reprezintă nimic: pe ce teren s-ar putea ei plasa pentru a schimba Constituția? Din două, una: ori eforturile lor sunt neputincioase în fața cartei, care continuă să existe în pofida lor, şi atunci ei continuă să domnească în numele ei; ori ei izbutesc să schimbe carta, şi atunci legea prin care ei există dispare şi nici ei înşişi nu mai sunt nimic. Distrugând carta ei se distrug şi *pe* ei.

Acest lucru e şi mai vizibil în legile de la 1830, decât în cele din 1814. În 1814, puterea regală se plasa oarecum în afara şi deasupra Constituției; dar în 1830, după cum o recunoaşte, puterea este creația Constituției şi nu înseamnă absolut nimic fără ea.

Astfel, o parte a Constituției noastre este imuabilă, pentru că a fost legată de destinul unei familii; iar ansamblul Constituției este de asemenea imuabil, pentru că nu se întrevăd mijloacele legale prin care poate fi modificată.

Toate acestea nu sunt aplicabile în Anglia. Anglia, neavând o Constituție scrisă, cine poate susține că se schimbă Constituția?

(M) Pagina 135

Cei mai prețuiți autori care au scris despre Constituția engleză statuează, care mai de care, această atotputernicie a parlamentului.

Delolme spune (cap. X, p. 77): *It is a fundamental principle with the English lawyers, that parliament can de every thing, except making a woman a man, or a man a woman.*

Blakstone se exprimă şi mai categoric, dacă nu mai energic decât Delolme; iată în ce termeni:

„Puterea şi jurisdicția parlamentului sunt atât de întinse şi atât de absolute, după sir Edward Coke (4 Hist. 36), fie asupra persoanelor, fie asupra treburilor, încât nu i se pot fixa niciun fel de limite. Se poate spune, adaugă el, cu adevărat despre această curte: *Şi antiquitatem spectes, est vetustissima; şi dignitatem, est honora tissima; şi jurisdictionem, est capacissima.* Autoritatea sa, suverană şi necontrolată, poate confirma, lărgi, restrânge, abroga, revoca, reînnoi şi interpreta legile în toate problemele denumirilor eclesiastice, ale puterii temporale, civile, militare, maritime, penale. Constituția acestor regate a încredințat parlamentului o putere despotică şi absolută care, în toate guvernările, trebuie să existe undeva. Revendicările, reparațiile, determinările din afara mersului obişnuit al legii, totul se află în sfera acestui tribunal extraordinar. El poate regla sau schimba succesiunea la tron, cum a făcut-o sub domnia lui Henric al VIII-lea şi al lui William al III-lea; el poate modifica religia națională stabilită, cum a făcut-o în diverse împrejurări sub domnia lui Henric al VIII-lea şi a urmaşilor săi; el poate *schimba şi crea din nou Constituția regatului* şi chiar a parlamentelor, cum a

făcut-o în actul uniunii Angliei cu Scoția și prin diversele statute pentru alegerile trienale și septenale. Într-un cuvânt, poate face tot, în afară de ceea ce nu e în firea lucrurilor; astfel, nimeni nu s-a sfiit să declare puterea sa, poate cu un termen prea îndrăzneț, *atotputernicia* parlamentului."

(N) Pagina 144

Nu există obiect asupra căruia constituțiile americane să fie într-un acord mai deplin decât asupra justiției politice.

Toate constituțiile care se ocupă de acest lucru dau Camerei Reprezentanților dreptul exclusiv de a acuza, cu singura excepție a statului Carolina de Nord, care acordă acest drept marilor jurii (art. 23).

Aproape toate constituțiile dau Senatului, sau adunării care-i ține locul, dreptul exclusiv de a judeca.

Singurele pedepse pe care le pot pronunța tribunalele politice sunt destituirea sau interzicerea de a ocupa funcțiuni publice în viitor. Doar Constituția statului Virginia permite pronunțarea a tot felul de pedepse.

Delictele care pot da naștere unui proces politic sunt:

În Constituția federală (sect. IV, art. 1), în cea din Indiana (art. 3, pp. 23 și 24), din New York (art. 5), din Delaware (art. 5) înalta trădare, corupția și alte grave încălcări sau delicte.

În Constituția din Massachusetts (cap. I, sect. II), a statului Carolina de Nord (art. 23) și a statului Virginia (p. 252) proasta comportare și reaua administrație.

În Constituția din New Hampshire (p. 105) corupția, mașinațiile culpabile și reaua administrație.

În Vermont (cap. II, art. 24) reaua administrație.

În Carolina de Sud (art. 5), Kentucky (art. 5), Tennessee (art. 4), Ohio (art. 1, 23, 24), Louisiana (art. 5), Mississippi (art. 5), Alabama (art. 6), Pennsylvania (art. 4) delictele comise în funcțiune.

În statele Illinois, Georgia, Maine și Connecticut nu se

specifică nicio încălcare.

(O) Pagina 201

E adevărat că puterile europene pot să ducă mari războaie maritime împotriva Uniunii; dar este întotdeauna mai uşor şi mai puţin periculos să susţii un război maritim, decât unul terestru. Războiul maritim nu solicită decât un singur soi de efort. Un popor care se ocupă de comerţ va consimţi să cedeze guvernului banii necesari şi va fi întotdeauna sigur de a avea o flotă. Or, e mult mai uşor să faci poporul să consimtă la sacrificii în bani decât la sacrificiul vieţilor şi la efortul personal. De altfel, înfrângerile pe mare compromit arar existenţa sau independenţa poporului care le suportă.

În ceea ce priveşte războaiele terestre, e evident că popoarele Europei nu pot fi periculoase pentru Uniunea americană.

E dificil să transporţi şi să întreţii în America mai mult de 25.000 de soldaţi, ceea ce reprezintă o naţiune de aproximativ 2.000.000 de oameni. Cea mai mare naţiune europeană, luptând astfel contra Uniunii, este în aceeaşi situaţie în care ar fi o naţiune de 2.000.000 de locuitori în război împotriva uneia de 12.000.000. Să adăugăm la aceasta faptul că America are la îndemână toate resursele, iar europenii sunt la 1500 de leghe de ale lor, şi că imensitatea teritoriului Statelor Unite prezintă în sine un obstacol de netrecut pentru vreo cucerire.

(P) Pagina 217

Primul ziar american a apărut în aprilie 1704. A fost tipărit la Boston. Vezi *Collection de la Société historique de Massachusetts,* vol. VI, p. 66.

Ar fi greşit să se creadă că în America presa periodică a fost întotdeauna pe de-a-ntregul liberă; s-a încercat şi aici instituirea unui lucru asemănător cenzurii prealabile sau cauţiunii.

Iată ce se poate citi în documentele legislative din Massachusetts, la data de 16 ianuarie 1722.

Comitetul numit de adunarea generală (corpul legislativ al provinciei) pentru examinarea afacerii privind ziarul *New England Courant* „consideră că este o tendinţă a acestui ziar de a lua în derâdere religia şi de a o face dispreţuită; că sfinţii autori sunt trataţi aici într-o manieră profană şi ireverenţioasă; comportarea slujitorilor Evangheliei este interpretată cu răutate; guvernul Majestăţii Sale este insultat, pacea şi liniştea acestei provincii sunt tulburate de numitul ziar; în consecinţă, Comitetul este de părere să i se interzică lui James Franklin, tipograful şi editorul jurnalului, să tipărească şi să publice în viitor numitul jurnal, sau orice altă scriere, înainte de a le supune pentru aprobare secretarului Comisiei. Judecătorii de pace din cantonul Suffolk sunt însărcinaţi să obţină de la domnul Franklin o cauţiune care va fi un gaj pentru buna sa purtare în anul următor”.

Propunerea Comitetului a fost acceptată şi a devenit lege, dar efectul ei a fost nul. Jurnalul a evitat însă interdicţia, înlocuind numele lui *James* Franklin cu cel al lui *Benjamin* Franklin la sfârşitul articolelor şi, în cele din urmă, lumea a ignorat măsura.

(R) Pagina 302

Pentru a fi elector al Comitatului (cel care reprezintă proprietatea teritorială) înainte de legea reformei din 1832, trebuia să ai în proprietate sau în arendă pe viaţă o bucată de pământ care să producă un venit net de 40 de şilingi. Această lege datează de pe vremea lui Henri al VI-lea, de pe la 1450. S-a calculat că 40 de şilingi din timpul lui Henri al VI-lea ar echivala astăzi cu 30 de lire sterline. Şi totuşi, această lege adoptată în secolul al XV-lea a fost lăsată în vigoare, ceea ce dovedeşte cum Constituţia engleză devine democratică de-a lungul timpului, chiar dacă pare meschină. Vezi Delolme,

cartea I, cap. IV; vezi de asemeni Blackstone, cartea I, cap. IV.

Juraţii englezi sunt aleşi de şeriful comitatului (Delolme, vol. I, cap. XII). În general, şeriful este un om important în comitat; el îndeplineşte funcţii judiciare şi administrative; îl reprezintă pe rege şi este numit în fiecare an de către acesta (Blackstone, cartea I, cap. IX). Prin poziţia sa, este deasupra oricărei bănuieli de corupţie din partea partidelor; de altfel, dacă există dubii cu privire la imparţialitatea lui, juriul numit de el poate fi recuzat în totalitate, şi un alt funcţionar este însărcinat să-i aleagă pe noii juraţi. Vezi Blackstone, cartea III, cap. XXIII.

Pentru a avea dreptul de a fi jurat, trebuie să posezi o proprietare funciară care să producă un venit de cel puţin 10 şilingi (Blackstone, cartea III, cap. XXIII). Se va observa că această condiţie a fost impusă sub domnia lui William şi a Mariei, adică spre anul 1700, epocă în care preţul banului era mult mai mare decât astăzi. Se vede că englezii şi-au întemeiat sistemul juriului nu pe aptitudini, ci pe proprietatea funciară, la fel ca şi celelalte instituţii politice.

Până la urmă au fost şi fermierii admişi în juriu, dar li s-a cerut să fi încheiat contracte de arendă foarte lungi şi, independent de rentă, un venit net de 20 de şilingi (Blackstone, *idem).*

(S) Pagina 302

Constituţia federală a introdus juriul în tribunalele Uniunii în acelaşi fel în care statele înseşi le-au introdus în tribunalele lor; nici măcar n-a stabilit alte reguli, specifice, pentru alegerea juraţilor. Curţile federale extrag nume din listele curente de juraţi ale statelor pe care acestea le-au alcătuit pentru uzul lor. Deci trebuie examinate legile statelor pentru a cunoaşte teoria alcătuirii unui juriu în America. Vezi *Story's Commentaries on the Constitution*, cartea III, cap.

XXXVIII, pp. 654–659. *Sergeant's constitutional Law*, p. 165. Vezi de asemeni legile federale în materie, din 1789,1800 şi 1802.

Pentru a prezenta mai bine principiile americane în ceea ce priveşte alcătuirea juriului, am cercetat legile unor state îndepărtate unele de altele. Iată ideile generale care se pot extrage din acest studiu:

În America, toţi cetăţenii care sunt electori au şi dreptul de a fi juraţi. În marele stat New York s-a stabilit totuşi o uşoară diferenţă între cele două capacităţi; dar într-un sens contrar legilor noastre; adică, în statul New York sunt mai puţini juraţi decât electori. În general, se poate spune că în Statele Unite dreptul de a face parte dintr-un juriu, ca şi dreptul de a alege deputaţi aparţine tuturor, dar exercitarea acestui drept nu este lăsată la voia întâmplării, la îndemâna oricui.

În fiecare an, un corp de magistraţi municipali sau cantonali, denumiţi *selectmen* în Noua Anglie, *supervisors* în statul New York, *trustees* în Ohio, *sheriffs* ai parohiei în Louisiana, alege, pentru fiecare canton, un număr de cetăţeni care au dreptul să fie juraţi şi despre care se presupune că au capacitatea de a fi. Aceşti magistraţi fiind ei înşişi aleşi, nu trezesc suspiciuni; puterea lor, ca şi cea a magistraţilor republicani, este foarte întinsă şi foarte arbitrară şi e folosită adesea, se zice mai ales în Noua Anglie, pentru a-i îndepărta pe juraţii consideraţi nedemni sau incapabili.

Numele juraţilor astfel aleşi sunt transmise la tribunalul comitatului şi din totalitatea acestor nume se trage la sorţi juriul care trebuie să se pronunţe în fiecare proces.

În rest, americanii au căutat prin toate mijloacele posibile să pună juriul la îndemâna oamenilor şi să nu-l împovăreze peste măsură. Fiind foarte mulţi, rândul fiecărui jurat vine doar o dată la trei ani. Sesiunile se ţin în capitala fiecărui comitat, comitatul fiind cam ceea ce e arondismentul la noi. Astfel, tribunalul se apropie de

juriu, în loc să-şi aducă juriul la el, ca în Franța; în fine, jurații sunt indemnizați, fie de către stat, fie de către părțile în cauză. În general, primesc un dolar (5,42 fr.) pe zi, în afară de cheltuielile de călătorie. În America, juriul este încă privit ca o povară, dar e o povară uşor de purtat şi lesne de acceptat.

Vezi *Brevard's Digest of the Public Statute Law of South Carolina*, vol. 2, p. 338; *id.* vol. I, pp. 454 şi 446; *id.* vol. II, p. 218.

Vezi *The general Laws of Massachusetts revised and published by authority of the legislature*, vol. II, pp. 331, 187.

Vezi *The revised Statutes of the State of New York*, vol. II, pp. 720,411,717, 643.

Vezi *The statute Law of the State of Tennessee,* vol. I, p. 209.

Vezi *Acts of the State of Ohio,* pp. 95 şi 210.

Vezi *Digeste général des actes de la législature de la Louisiane*, vol. II, p. 55.

(T) Pagina 305

Dacă este examinată îndeaproape constituirea juriului civil la englezi, se va descoperi lesne că jurații nu scapă niciodată controlului judecătorului.

Este adevărat că verdictul juriului, civil sau penal, cuprinde în general un amplu enunț, *de facto* şi *de jure.* De exemplu: Pierre reclamă că a cumpărat o casă, iată faptul. Adversarul său îi opune incapacitatea vânzătorului – iată dreptul. Juriul se mărgineşte să spună că acea casă i se va da lui Pierre; decide astfel şi în fapt şi în drept. Introducând juriul în dreptul civil, englezii nu i-au acordat infailibilitatea acceptată în dreptul penal, când verdictul era favorabil.

Dacă judecătorul consideră că verdictul aplică greşit legea, refuză să-l accepte şi îi trimite pe jurați să delibereze din nou.

Dacă judecătorul lasă să treacă verdictul fără nicio

observație, încă nu se poate spune că procesul s-a terminat: sunt deschise mai multe căi de recurs împotriva sentinței. Cea principală constă în a cere justiției să anuleze verdictul şi să alcătuiască un nou juriu. E adevărat că o asemenea cerere este rar admisă şi niciodată mai mult de două ori; totuşi am văzut cu ochii mei un asemenea caz. Vezi Blackstone, cartea III, cap. XXIV; *id.* cartea III, cap. XXV.

[1] Îi mulțumesc prietenului meu, André Jardin, cel mai mare specialist contemporan în Tocqueville, pentru amabilitatea de a-mi fi citit manuscrisul şi de a mă fi ajutat cu sfaturile lui.

[2] La data când am publicat prima ediție a lucrării de față, dl Gustave de Beaumont, însoțitorul meu în călătoria în America, mai lucra încă la cartea sa, intitulată *Marie ou l'Esclavage aux Etats-Unis*, apărută între timp. Scopul principal al dlui de Beaumont a fost să pună în evidență şi să arate situația negrilor în cadrul societății anglo-americane. Scrierea lui va lumina puternic şi într-un fel nou problema sclaviei, chestiune vitală pentru republicile unite. Nu ştiu dacă mă înşel, dar mi se pare că se cuvine ca lucrarea dlui de Beaumont, după ce va fi trezit un viu interes printre cei doritori să afle în ea o sursă de emoții şi imagini, să obțină un succes mai temeinic şi de durată printre acei cititori care doresc înainte de toate considerații reale şi adevăruri profunde.

[3] Documentele legislative şi administrative mi-au fost puse la dispoziție cu o amabilitate a cărei amintire va suscita întotdeauna recunoştința mea. Dintre funcționarii americani care au sprijinit astfel investigațiile mele îl voi aminti în special pe dl Edward Livingston, la acea dată secretar de stat (în prezent ministru plenipotențiar la Paris). În timpul petrecut de mine în Congres, dl Livingston a binevoit să dispună să-mi fie înmânate majoritatea documentelor referitoare la guvernul federal pe care le posed. Dl Livingston este unul din acei oameni, puțini la număr, pe care îi îndrăgim când le citim scrierile, îi admirăm şi îi respectăm încă înainte de a-i cunoaşte şi cărora suntem fericiți de a le datora recunoştință.

[4] 1.341.649 de mile. Vezi *Darby's View of the United States*, p. 499. Am redus aceste mile la leghe de 2000 de stânjeni.

[5] Franța are o suprafață de 35.181 de leghe pătrate.

[6] Râul Roşu.

[7] 2500 de mile, 1032 de leghe. Vezi *Description des Etats-Unis,* de Warden, vol. I, p.166.

[8] 1364 de mile, 563 de leghe. Vezi *ibid.,* vol. I, p. 169.

[9] Missouri. Vezi *Description des Etats-Unis*, de Warden, vol. I, p. 132 (1 278 de leghe).

[10] Arkansas. Vezi *ibid.,* vol. I, p 188 (877 de leghe).

[11] Râul Roşu. Vezi *ibid.,* vol. I, p. 190 (598 de leghe).

[12] Ohio. Vezi *ibid.,* vol. I, p. 192 (490 de leghe).

[13] Illinois, Saint-Pierre, Saint-François, Moingona. Pentru cifrele de mai sus, am luat ca bază mila legală *(statute mile)* şi leghea de poştă de 2000 de stânjeni.

[14] 100 de mile.

[15] Aproximativ 900 de mile.

[16] Malte-Brun spune *(Annales des voyages,* vol. III, p. 726) că în

Marea Antilelor apele sunt atât de transparente încât coralii şi peştii pot fi desluşiţi la o adâncime de 60 de braţe. Corabia pare să plutească în aer; călătorul este cuprins de un fel de ameţeală, atunci când, cufundându-şi privirea în fluidul cristalin, vede în jur grădinile subacvatice, unde scoici şi peşti aurii sclipesc printre tufe de alge brune şi boschete de alge roşii.

{17} Între timp au fost descoperite unele asemănări între conformaţia fizică, limba şi obiceiurile indienilor din America de Nord şi cele ale tunguşilor, manciurienilor, mongolilor, tătarilor şi ale altor triburi nomade din Asia. Acestea din urmă se află în apropierea strâmtorii Behring, fapt care ne permite să presupunem că într-o epocă străveche ar fi putut veni să populeze continentul nelocuit al Americii. Dar ştiinţa încă nu a izbutit să clarifice acest punct. Vezi, cu privire la această chestiune, Malte-Brun, vol. V; operele dlui von Humboldt; Fischer, *Conjectures sur l'origine des Américains*; Adair, *History of the American Indians.*

{18} „La irochezii atacaţi de forţe mai numeroase decât ale lor, spune preşedintele Jefferson *(Notes sar la Virginie,* p. 148), au fost văzuţi bătrâni care, refuzând să recurgă la fugă sau să supravieţuiască distrugerii ţării lor, au înfruntat moartea asemenea vechilor romani în timpul devastării Romei de către Gali."

Mai încolo, p. 150: „Nu se cunoaşte niciun caz, spune el, când un indian, căzut în mâinile duşmanilor săi, să fi cerut să i se cruţe viaţa. Dimpotrivă, vedem că prizonierul îşi caută parcă moartea prin mâna învingătorilor lui, insultându-i şi provocându-i în fel şi chip".

{19} Vezi *Histoire de la Louisiane* de Lepage-Dupratz; Charlevoix, *Histoire de la Nouvelle-France,* scrisorile reverendului Hecwelder, *Transactions of the American Philosophical Society,* vol. I; Jefferson, *Notes sur la Virginie,* pp. 135–190. Îndeosebi afirmaţiile lui Jefferson au o mare greutate datorită meritului personal al scriitorului, a poziţiei sale speciale, precum şi pentru că a scris într-un secol pozitiv şi exact.

{20} Carta acordată în 1609 de către regatul Angliei consemna, printre alte clauze, că o cincime din producţia minelor de aur şi de argint va fi plătită de către colonişti coroanei. Vezi *Vie de Washington,* de Marshall, vol. I, pp. 8-66.

{21} „Mare parte dintre noii colonişti, spune Stith *(History of Virginia),* erau tineri proveniţi din familii dezbinate pe care părinţii îi îmbarcaseră spre a-i sustrage unei soarte dezonorante, restul consta din foşti servitori, faliţi frauduloşi, indivizi destrăbălaţi şi alţi oameni de acest soi, mai apţi să jefuiască şi să distrugă, decât să consolideze aşezarea. Unor căpetenii instigatoare le-a fost uşor să îndemne această gloată la destrăbălări şi excese de tot felul".

Vezi cu privire la istoria Virginiei următoarele lucrări: *The general History of Virginia from the first Settlements, to the year 1624,* de John Smith; *History of Virginia,* de William Stith; *History of Virginia from the earliest period,* de Beverley, tradusă în franceză în 1807.

{22} Abia mai târziu au venit să se stabilească în această colonie câţiva proprietari englezi avuţi.

{23} Sclavia a început în jur de 1620, după ce un vas olandez a

debarcat douăzeci de negri pe malurile râului James. Vezi Chalmer.

{24} Statele Noii Anglii sunt cele situate la est de fluviul Hudson; în prezent sunt în număr de şase: 1. Connecticut; 2. Rhode Island; 3. Massachusetts; 4. Vermont; 5. New Hampshire; 6. Maine.

{25} *New England's Memorial,* p. 14. Boston, 1826. Vezi şi *The History of the Colony and Province of Massachusetts-Bay,* de Hutchinson, vol. II, p. 440.

{26} *New England's Memorial*, p. 22.

{27} Această stâncă a devenit obiectul unei venerații în Statele Unite. În mai multe oraşe ale Uniunii am putut vedea fragmente conservate cu grijă. Acest fapt nu demonstrează el foarte limpede că puterea şi măreția omului rezidă în întregime în sufletul lui? Iată o stâncă ce, timp de câteva clipe, a cunoscut atingerea picioarelor unor oameni obidiți şi această stâncă devine celebră; atrage privirile unui popor mare; frânturile sale sunt venerate, pulberea ei se împarte pe tot întinsul țării. Ce s-a ales din pragul atâtor palate? Cui îi pasă de ele?

{28} *New England's Memorial*, p. 35.

{29} Emigranții care au creat statul Rhode-Island în 1638, cei care s-au stabilit la New Haven în 1637, primii locuitori din Connecticut în 1639 şi fondatorii oraşului Providence în 1640 au început de asemenea prin a redacta un contract social care a fost supus aprobării tuturor celor interesați. (*Pitkin's History*, vol. I, pp. 42, 43 şi 47).

{30} A fost cazul statului New York.

{31} În această situație se aflau statele Maryland, Carolina de sud, Carolina de nord, Pennsylvania, New Jersey. Vezi *Pitkin's History*, vol. I, pp. 13-31.

{32} Vezi în lucrarea intitulată: *Historical Collection of State Papers and other authentic documents intended as materials for an History of the United States of America, by Ebeneser Hazard, printed at Philadelphia, MDCCXCU,* numeroase documente valoroase prin conținutul şi autenticitatea lor, referitoare la anii de început ai coloniilor; printre altele, diversele carte ce le-au fost concedate de coroana engleză, precum şi primele acte ale guvernelor lor.

Vezi de asemenea analiza tuturor acestor carte făcută de dl Story, judecător la Curtea Supremă a Statelor Unite, în introducerea la lucrarea lui *Commentaries on the Constitution of the United States.*

Din toate aceste documente rezultă că toate coloniile au introdus, chiar de la apariția lor, principiile de guvernare reprezentativă şi formele exterioare ale libertății politice. Erau principii care luaseră o mai mare dezvoltare în Nord decât în Sud, dar ele existau pretutindeni..

{33} Vezi *Pitkin's History,* vol. I, p. 35. Vezi *History of the Colony and Province of Massachusetts-Bay* , de Hutchinson, vol. I, p. 9.

{34} Vezi *Id.,* pp. 42-47.

{35} În statornicirea legilor penale şi civile ale procedurilor şi

curților de justiție, locuitorii statului Massachusetts se abătuseră de la practicile urmate în Anglia: în 1650, numele regelui nu figura încă în fruntea mandatelor judiciare. Vezi Hutchinson, vol. I, p. 452.

{36} *Code of 1650,* p. 28 (Hartford, 1830)..

{37} Vezi de asemenea în *History,* de Hutchinson, vol. I, pp. 435-456, analiza Codului penal adoptat în 1648 de colonia Massachusetts; acest cod este redactat în temeiul unor principii analoge cu cel din Connecticut.

{38} Adulterul era pedepsit cu moartea potrivit şi legii din Massachusetts, şi Hutchinson, vol. I, p. 441, spune că mai multe persoane au fost într-adevăr executate pentru a fi comis această crimă; în legătură cu aceasta relatează o întâmplare neobişnuită, petrecută în 1663. O femeie măritată avusese legături amoroase cu un tânăr; rămasă văduvă, s-a măritat cu el; au trecut câțiva ani; oamenii devenind într-un târziu bănuitori cu privire la intimitatea din trecut dintre cei doi soți, aceştia au fost dați în judecată; au fost închişi şi nu a lipsit mult ca amândoi să fie condamnați la moarte.

{39} *Code of 1650,* p. 48.

Pare-se că, uneori, judecătorilor li se întâmpla să pronunțe cumulativ aceste pedepse diverse, aşa cum reiese dintr-o hotărâre din 1643 (p. 114, *New Haven Antiquities),* care stabileşte că Margueritei Bedforte, găsită vinovată de fapte condamnabile, i se va aplica pedeapsa biciuirii şi i se va porunci să se mărite cu complicele ei, Nicolas Jennings.

{40} *New Haven Antiquities,* p. 106. Vezi de asemenea în *History,* de Hutchinson, vol. I, p. 435, mai multe sentințe la fel de ciudate ca cea de mai sus.

{41} *Ibid.,* 1650, pp. 50, 57.

{42} *Ibid.,* p. 64.

{43} *New Haven Antiquities,* p. 44.

{44} Această stare de lucruri nu era proprie statului Connecticut.

Vezi, între altele, legea adoptată la 13 septembrie 1644 în Massachusetts, care îi condamnă la expulzare pe anabaptişti *(Historical Collection of State Papers,* vol. I, p. 538). De asemenea, legea publicată la 14 octombrie 1656 şi îndreptată împotriva quakerilor: „Întrucât, se spune în lege, a apărut de curând o sectă blestemată de eretici, numiți quakeri...” Urmează dispozițiile care condamnă la o amendă foarte ridicată pe căpitanii de vas care vor aduce în țară quakeri. Acei quakeri care vor izbuti să pătrundă în țară vor fi biciuiți şi deținuți într-o închisoare unde vor trebui să lucreze. Cei care îşi vor susține opiniile vor fi mai întâi amendați, apoi condamnați la închisoare şi alungați din provincie. (Aceeaşi colecție, vol. I, p. 630.).

{45} Legea penală din Massachusetts prevede pedeapsa cu moartea pentru preotul catolic care păşeşte pe teritoriul coloniei după ce a fost alungat din ea.

{46} *Code of 1650, p.* 96.

{47} *New England's Memorial,* p. 316.

{48} Constituția din 1638, p. 12.

{49} Adunarea generală din Rhode Island declara, încă din 1641, în unanimitate că sistemul de guvernare al țării era o democrație şi că puterea se sprijinea pe colectivitatea oamenilor liberi, singurii care aveau dreptul de a face legi şi de a supraveghea aplicarea lor. *Code of 1650,* p. 70.

{50} *Pitkin's History,* p. 47.

{51} Constituția din 1638, p. 12.

{52} *Code of 1650,* p. 80.

{53} *Code of 1650,* p. 78.

{54} *Ibid.,* p. 49.

{55} Vezi *History* de Hutchinson, vol. I, p. 455.

{56} *Code of 1650,* p. 86.

{57} *Ibid.,* p. 40.

{58} *Ibid.,* p. 90.

{59} *Code of 1650,* p. 83.

{60} *Mather's Magnalia Christi Americana,* vol. I, p. 113.

Această cuvântare a fost ținută de Winthrop, care era învinuit de a fi comis acte arbitrare, în calitatea sa de magistrat; după rostirea discursului din care am reprodus fragmentul de mai sus a fost achitat în aplauzele celor de față şi, de atunci, a fost mereu reales guvernator al statului. Vezi Marshall, vol. I, p. 166.

{61} Există desigur crime pentru care nu se acordă cauțiune, dar ele sunt în număr foarte mic.

{62} Vezi Blackstone, *Commentaries on the Laws of England,* şi Delolme, *The Constitution of England,* Cartea I, cap. X.

{63} Prin legi succesorale înțeleg toate acele legi care au drept scop să reglementeze soarta bunurilor după decesul proprietarului. Legea privitoare la substituții se numără printre ele; este adevărat că din ea rezultă şi împiedicarea proprietarului de a dispune de bunurile sale înainte de moarte; însă ea nu-i impune obligația de a le conserva decât în scopul de a le face să parvină intacte moştenitorului său. Țelul principal al legii privitoare la substituții este deci acela de a reglementa soarta bunurilor după moartea proprietarului. Restul se referă la mijloacele folosite de lege.

{64} Nu vreau să spun că micul proprietar îl cultivă mai bine, o face însă cu mai multă râvnă şi grijă şi compensează prin muncă ceea ce îi lipseşte sub raportul iscusinței.

{65} Pământul fiind proprietatea cea mai temeinică, se găsesc din când în când oameni bogați dispuşi la mari sacrificii pentru a-1 cumpăra şi gata să piardă o parte considerabilă din venitul lor pentru a asigura restul. Dar acestea sunt cazuri accidentale. In mod obişnuit, dragostea de proprietatea imobiliară mai poate fi întâlnită doar la cei săraci. Micul proprietar funciar, care este mai puțin luminat, are mai puțină imaginație şi mai puțină pasiune decât

marele proprietar, este stăpânit în general doar de dorința de a-şi mări domeniul şi se întâmplă deseori ca succesiunile, căsătoriile sau sorții comerțului să-i ofere treptat mijloacele de a o face.

Alături de tendința care îi determină pe oameni să fragmenteze pământul, există, prin urmare, o alta, care îi îndeamnă să-l adune la un loc. Suficientă pentru a împiedica fărâmițarea la nesfârşit a proprietăților, această tendință nu este îndeajuns de puternică pentru a crea mari averi funciare şi, cu atât mai puțin, pentru a le păstra în sânul aceloraşi familii.

{66} Amendamente aduse Constituției statului Maryland în 1801 şi 1809.

{67} În 1830, în statul Massachusetts erau 305 comune; populația era de 610.014 oameni, ceea ce înseamnă în medie cam 2000 de locuitori de comună.

{68} Nu aceleaşi reguli se aplică în cazul comunelor mari. Acestea au, în general, un primar şi un corp municipal împărțit în două ramuri; dar aceasta constituie o excepție care trebuie autorizată printr-o lege. Vezi legea din 22 februarie 1822, care reglementează autoritățile oraşului Boston. *Laws of Massachusetts,* vol. II, p. 588. Aceasta este valabil în cazul oraşelor mari. Deseori se mai întâmplă ca şi oraşele mici să fie supuse unei administrații speciale. In 1832, în statul New York, existau 104 comune administrate în acest fel (*William's Register).*

{69} În comunele mici se aleg trei, în cele mai mari, nouă.

{70} Vezi *Laws of Massachusetts,* legea din 25 martie 1786, vol. I, p. 250.

{71} *Ibid.*

{72} Toți aceşti funcționari există efectiv în practică.

Pentru a afla amănunte referitoare la funcțiile tuturor acestor funcționari comunali, vezi cartea intitulată *The Town Officer* de Isaac Godwin, Worcester, 1827; precum şi colecția de legi generale din Massachusetts, *(Laws of Massachusetts)* în trei volume; Boston, 1823.

{73} Vezi *Laws of Massachusetts,* legea din 23 martie 1786, vol. I, p. 250.

{74} *Ibid.,* legea din 20 februarie 1786, vol. I, p. 217.

{75} Vezi aceeaşi colecție, legea din 25 iunie 1789 şi legea din 8 martie 1827, vol. I, p. 367 şi vol. III, p. 179.

{76} Vezi legea din 14 februarie 1821, *Laws of Massachusetts,* vol. I, p. 551.

{77} Vezi legea din 20 februarie 1819, *Laws of Massachusetts,* vol. II, p. 494.

{78} Consiliul guvernatorului este un corp electiv.

{79} Vezi legea din 2 noiembrie 1781, *Lazus of Massachusetts,* vol. I, p. 61.

{80} Vezi *The Town Officer,* în special la cuvintele *Selectmen,*

Assessors, Collectors, Schools, Surveyors of highways... Un exemplu dintr-o mie: statul interzice călătoriile nemotivate duminica. *Tythingmen,* funcţionari comunali sunt anume însărcinaţi să urmărească aplicarea legii. Vezi legea din 8 martie 1792, *Laws of Massachusetts,* vol. I, p. 410.

Selectmen întocmesc listele electorale pentru alegerea guvernatorului şi transmit secretarului republicii rezultatul scrutinului. Legea din 24 februarie 1796, *ibid.,* vol. I, p. 488.

{81} De exemplu: *selectmen* autorizează construirea canalelor de scurgere, desemnează locurile unde pot fi făcute abatoare şi unde este permis să se amenajeze prăvălii pentru anumite feluri de comerţ a căror vecinătate este dăunătoare. Vezi legea din 7 iunie 1785, vol. I, p. 193.

{82} De exemplu: *selectmen* veghează la sănătatea publică în caz de maladii contagioase şi împreună cu judecătorii de pace iau măsurile necesare. Vezi legea din 22 iunie 1797, vol. I, p. 549.

{83} Spun *aproape,* căci există o seamă de incidente în viaţa comunală care sunt reglementate fie de către judecătorii de pace în funcţia lor individuală, fie de către corpul judecătorilor de pace întruniţi în oraşul de reşedinţă al comitatului.

De exemplu: judecătorii de pace sunt cei care acordă licenţele. Vezi legea din 22 februarie 1787, vol. I, p. 297.

{84} De exemplu: nu se acordă o licenţă decât celor care prezintă un certificat de bună purtare emis de *selectmen.* Dacă aceştia refuză să dea un astfel de certificat, persoana în cauză poate adresa o plângere judecătorilor de pace întruniţi în instanţă de sesiuni, iar aceştia pot să acorde licenţa. Vezi legea din 12 martie 1808, vol. II, p. 186. – Comunele au dreptul de a face reglementări *(bylaws)* şi de a impune respectarea lor prin amenzi a căror valoare este fixată; însă aceste reglementări trebuie să fie aprobate de instanţa de sesiuni. Vezi legea din 23 martie 1786, vol. I, p. 254.

{85} În Massachusetts, se cere adesea administratorilor comitatelor să-şi spună părerea cu privire la modul cum acţionează administratorii comunelor; dar, după cum se va vedea în cele ce urmează, ei procedează la această analiză în calitate de putere judiciară, nu de autoritate administrativă.

{86} De exemplu: comitetele comunale ale şcolilor sunt obligate să facă un raport anual asupra stării şcolii pentru secretarul de resort al republicii. Vezi legea din 10 martie 1827, vol. III, p. 183.

{87} Vom vedea mai încolo ce înseamnă guvernatorul; trebuie să spun încă de pe acum că guvernatorul reprezintă puterea executivă a întregului stat.

{88} Vezi Constituţia statului Massachusetts, cap. II, sect. 1, paragr. 9; cap. III, paragr. 3.

{89} Un exemplu din multe altele: într-o comună soseşte un străin venit dintr-o ţară unde bântuie o maladie contagioasă. Se îmbolnăveşte. Cu avizul acelor *selectmen,* doi judecători de pace pot da şerifului comitatului ordinul de a-l transporta în alt loc şi de a avea grijă de el. Vezi legea din 22 iunie 1797, vol. I, p. 540.

În general, judecătorii de pace intervin în toate actele importante ale vieții administrative şi le dau un caracter semijudiciar.

{90} Spun *pe cei mai mulți,* pentru că anumite delicte administrative sunt într-adevăr deferite tribunalelor ordinare. De exemplu: când o comună refuză să strângă fondurile necesare pentru şcoli sau să desemneze comitetul pentru şcoli este condamnată la o amendă considerabilă. Instanța numită *supreme judicial court* sau instanța de *common pleas* este cea care se pronunță cu privire la amendă. Vezi legea din 10 martie 1827, vol. III, p. 190. *id.* Când o comună omite să-şi asigure un stoc de muniții de război. Vezi legea din 21 februarie 1822, vol. II, p. 570.

{91} Judecătorii de pace participă, individual, la administrarea comunelor şi comitatelor. In general, acțiunile cele mai importante din viața comunală nu au loc decât cu concursul unuia dintre ei.

{92} Lucrările care privesc comitatul şi de care se ocupă curtea de sesiuni pot fi reduse la următoarele:1. Construirea de închisori şi tribunale; 2. proiect de buget al comitatului (pe care îl votează legislativul statului); 3. repartizarea taxelor astfel votate; 4. distribuirea anumitor licențe; 5. amenajarea şi repararea drumurilor din comitat.

{93} De pildă, când este vorba de un drum, curtea de sesiuni soluționează aproape toate dificultățile de executare cu ajutorul juriului.

{94} Vezi legea din 20 februarie 1786, vol. I, p. 217.

{95} Există o manieră indirectă de a determina comuna să se supună. Comunele sunt obligate prin lege să asigure buna întreținere a drumurilor. Dacă neglijează să voteze fondurile trebuincioase acestei întrețineri, funcționarul comunal însărcinat cu drumurile este autorizat să perceapă din oficiu banii necesari. Fiind el însuşi răspunzător față de oameni de starea proastă a drumurilor şi putând fi acționat de ei în judecată la curtea de sesiuni, există certitudinea că el va face uz față de comună de dreptul extraordinar pe care i-l dă legea. Aşadar, amenințându-l pe funcționar, curtea de sesiuni obligă comuna să se supună legii. Vezi legea din 5 martie 1787, vol. I, p. 305.

{96} *Laws of Massachusetts,* vol. II, p. 45.

{97} De exemplu: dacă o comună se încăpățânează să nu desemneze asesorii, curtea de sesiuni face acest lucru şi magistrații astfel numiți sunt învestiți cu aceleaşi puteri ca şi cei aleşi. Vezi legea citată anterior din 20 februarie 1787.

{98} Spun *pe lângă curtea de sesiuni.* Există un magistrat care îndeplineşte pe lângă tribunalele ordinare câteva din funcțiunile procuraturii.

{99} Membrii marelui juriu sunt, de exemplu, obligați să înştiințeze instanțele cu privire la proasta stare a drumurilor. *Laws of Massachusetts,* vol. I, p. 308.

{100} De exemplu, dacă trezorierul comitatului nu prezintă datele activității sale financiare. *Laws of Massachusetts,* vol. I, p. 406.

[101] Un exemplu dintr-o mie: vehiculul unui particular suferă unele stricăciuni sau omul este rănit pe un drum prost întreținut; acesta are dreptul de a pretinde curții de sesiuni despăgubiri din partea comunei sau a comitatului căruia îi revine întreținerea drumului. *Laws of Massachusetts,* vol. I, p. 307.

[102] În caz de invazie sau de insurecție, când funcționarii comunali nu au grijă să furnizeze miliției piesele de muniție necesare, comuna poate fi condamnată la o amendă de 200 până la 500 de dolari (între 1000 şi 2500 de franci).

Este lesne de înțeles că într-o astfel de situație e posibil ca nimeni să nu aibă nici interesul, nici dorința de a-şi asuma rolul de acuzator. De aceea legea precizează: „Toți cetățenii vor avea dreptul de a urmări pedepsirea unor atari delicte şi jumătate din amendă va reveni aceluia care va intenta urmărirea." Vezi legea din 6 martie 1810, vol. II, p. 236.

Aceeaşi dispoziție poate fi găsită reprodusă foarte frecvent în legile din Massachusetts.

Uneori, nu o persoană particulară este cea pe care legea o îndeamnă pe această cale să urmărească funcționarii publici; ci funcționarul este cel pe care îl încurajează astfel să determine sancționarea unor particulari. De exemplu: un locuitor refuză să execute partea de lucrări ce i-a fost repartizată la un drum principal. Supraveghetorul drumului trebuie să-l urmărească în justiție şi, dacă obține condamnarea lui, îi revine jumătate din amendă. Vezi legile citate anterior, vol. I, p. 308.

[103] Vezi pentru amănunte *The Revised Statutes of the State of New York,* în partea I, cap. XI, intitulat: *Of the powers, duties and privileges of town,* vol. I, pp. 336-364.

Vezi în culegerea intitulată: *Digest of the laws of Pennsylvania,* termenii *Assessors, Collectors, Constables, Overseers of the Poor, Supervisors of highways.* – Şi în culegerea intitulată: *Acts of a general nature of the State of Ohio,* legea din 25 februarie 1834 privitoare la comune, p. 412; – apoi dispozițiile speciale referitoare la diferiți funcționari comunali, ca: *Township's clerks, Trustees, Overseers of the Poor, Fence-Viewers, Appraisers of property, Township's treasurers, Constables, Supervisors of highways.*

[104] Vezi *The Revised Statutes of the State of New York,* partea I, cap. XI, vol. I, p. 340; *Id.,* cap. XII; *Id.,* p. 366; – Id. *Acts of the State of Ohio,* legea din 25 februarie 1824 referitoare la *county commissioners,* p. 263.

[105] Există chiar statele din Sud unde magistrații din *county courts* răspund de toate amănuntele de natură administrativă. Vezi *The Statutes of the State of Tennessee,* articolele *Judiciary; Taxes....*

[106] De exemplu: conducerea instrucțiunii publice este centralizată în mâinile guvernului. Legislativul numeşte membrii universității denumiți regenți; guvernatorul şi guvernatorul adjunct ai statului se numără în mod obligatoriu printre ei *(The Revised Statutes,* vol. I, p. 456). Regenții universității vizitează în fiecare an colegiile şi academiile şi prezintă legislaturii un raport anual; supravegherea exercitată de ei nu este formală şi aceasta din următoarele motive speciale: pentru a deveni corpuri constituite (corporații), care să poată cumpăra, vinde şi deține în proprietate,

colegiile au nevoie de o cartă; or, această cartă, legislativul o acordă numai în urma avizului regenților. In fiecare an, statul distribuie colegiilor şi academiilor dobânzile unui fond special înființat în scopul stimulării interesului pentru studiu. Regenții sunt cei care distribuie banii respectivi. Vezi cap. XV, Instrucțiunea publică, *The Revised Statutes,* vol. I, p. 455.

Comisarii şcolilor publice sunt obligați să trimită anual un raport de situație administratorului general al republicii. *Ibid.*, p. 488.

Un raport de acelaşi fel trebuie să-i fie supus anual cu privire la numărul şi la situația săracilor. *Ibid.,* p. 631.

{107} Când cineva se consideră lezat de unele acte emanând de la comisarii pentru şcoli (care sunt funcționari comunali), poate face recurs la administratorul general al şcolilor primare, a cărui decizie este definitivă *(The Revised Statutes*, vol. I, p. 487). In legile statului New York găsim pe alocuri dispoziții de felul celor pe care le-am dat ca exemple. In general însă, aceste tentative de centralizare sunt slabe şi nu prea eficiente. Dându-le funcționarilor superiori de stat dreptul de a-i supraveghea şi a-i dirija pe agenții subalterni, nu li se dă dreptul de a-i răsplăti sau de a-i sancționa. Aceeaşi persoană nu este aproape niciodată însărcinată să dea o dispoziție şi să reprime o insubordonare; deci are dreptul de a comanda, nu însă şi facultatea de a se face ascultată.

În 1830, administratorul general al şcolilor se plângea în raportul său anual prezentat legislativului, de faptul că, deşi avertizați de el, o seamă de comisari pentru şcoli nu-i trimiseseră deconturile datorate. „Dacă această omisiune se repetă, adăuga el, voi fi nevoit să-i urmăresc, potrivit legii, înaintea tribunalelor competente”.

{108} De exemplu: delegatul procuraturii din fiecare comitat *(district attorney)* este dator să urmărească recuperarea tuturor amenzilor ce depăşesc 50 de dolari, în afară de cazul când acest drept a fost acordat în mod expres prin lege unui alt magistrat, *The Revised Statutes*, part. I, cap. X, vol. I, p. 383.

{109} Există câteva semne de centralizare administrativă în Massachusetts. De exemplu: comitetele şcolilor comunale sunt datoare să prezinte anual un raport secretarului de stat, *Laws of Massachusetts,* vol. I, p. 367.

{110} Vezi textul Constituției statului New York.

{111} În Massachusetts, Senatul nu este învestit cu nici o funcție administrativă.

{112} Ca în statul New York.

{113} În practică, nu întotdeauna guvernatorul este cel care execută acțiunile concepute de legislativ; se întâmplă deseori ca acesta din urmă, pe lângă că votează un principiu, să numească şi nişte agenți speciali care să supravegheze punerea lui în practică.

{114} În mai multe state, judecătorii de pace sunt numiți de guvernator.

{115} Chiar şi atunci când ea însăşi nu se ocupă de administrație, autoritatea care reprezintă statul nu trebuie, cred eu, să renunțe la dreptul de a controla administrația locală. Să presupunem, de

exemplu, că agenții guvernamentali, numiți cu post fix în fiecare comitat, ar putea deferi puterii judiciare delictele ce se comit în comune şi în comitat; oare ordinea nu ar fi atunci respectată în chip mai uniform fără ca, pentru aceasta, independența localităților să fie compromisă? Or, în America nu există nimic asemănător. Deasupra curților de justiție din comitate nu mai este nimic, iar aceste instanțe sunt oarecum sesizate numai întâmplător de existența delictelor administrative pe care trebuie să le reprime.

{116} China mi se pare a fi un exemplu emblematic al acelui gen de bunăstare socială pe care o administrație foarte centralizată este aptă să o asigure popoarelor care i se supun. Călătorii ne spun despre chinezi că au linişte fără fericire, hărnicie fără progres, stabilitate fără forță şi ordine materială fără moralitate publică. La ei, societatea funcționează întotdeauna destul de bine, niciodată foarte bine. Presupun că atunci când accesul în China va fi permis europenilor, aceştia vor afla acolo cel mai frumos model de centralizare administrativă existent în univers.

{117} Un scriitor talentat care, comparând finanțele Statelor Unite şi cele ale Franței, a demonstrat că inteligența nu poate întotdeauna suplini cunoaşterea faptelor, le reproşează în mod îndreptățit americanilor acea stare de confuzie care domneşte în bugetele lor comunale şi, după ce reproduce modelul unui buget de departament din Franța, adaugă: „Mulțumită centralizării admirabile, creație datorată unui mare om, bugetele municipale, de la un capăt la celălalt capăt al regatului, cele ale oraşelor mari, ca şi bugetele celor mai neînsemnate comune sunt la fel de ordonate şi metodice”. Iată desigur un rezultat pe care îl admir; constat însă că majoritatea acestor comune franceze, a căror contabilitate este atât de perfectă, sunt cufundate într-o ignoranță profundă a adevăratelor lor interese şi pradă unei apatii atât de copleşitoare, încât societatea dă impresia că mai curând vegetează decât trăieşte; pe de altă parte, în acele comune americane ale căror bugete nu sunt alcătuite în baza unor planuri metodice şi, cu atât mai puțin, uniforme, descopăr o populație luminată, activă, întreprinzătoare; contemplu o societate în permanentă evoluție. Acest spectacol mă surprinde; căci, în opinia mea, scopul principal al unei bune guvernări constă în a crea bunăstarea popoarelor, nu în a face o oarecare ordine în sărăcia lor. în consecință, mă întreb dacă nu am putea atribui unei aceleiaşi cauze atât prosperitatea comunei americane şi aparenta dezordine a finanțelor ei, cât şi starea critică a comunei din Franța şi perfecțiunea bugetului ei. în orice caz, am rezerve în privința unui lucru bun pe care îl văd implicat în atâtea neajunsuri şi îmi este uşor să accept un neajuns care este compensat de atâta bine.

{118} În Anglia, camera pairilor este în acelaşi timp instanța ultimă de apel în unele procese civile. Vezi Blackstone, *Commentaries on the Laws of England,* vol. III, cap. IV.

{119} Unui ofițer nu i se poate lua gradul, dar i se poate lua comanda.

{120} Cap. I, secțiunea II, par. 8.

[121] Vezi constituțiile din Illinois, Maine, Connecticut, Georgia.

[122] Vezi textul Constituției federale.

[123] Vezi articolele primei confederații formate în 1778. Această Constituție federală n-a fost adoptată de toate statele decât în 1781. Vezi de asemenea analiza pe care o face acestei Constituții *Federalist* de la nr. 15 la nr. 22 inclusiv şi dl Story în ale sale *Commentaries on the Constitution of the United States*, pp. 84-115.

[124] Congresul a făcut această declarație la 21 februarie 1787.

[125] Ea era compusă doar din 55 de membri. Făceau parte din ea Washington, Madison, Hamilton şi cei doi Morris.

[126] Nu legiuitorii au adoptat-o. Poporul a numit deputați special în acest scop. Noua Constituție a fost în toate aceste adunări subiectul unor discuții aprofundate.

[127] Vezi amendamentele la Constituția federală *Federalist*, nr. 32; Story, p. 711; *Kent's Commentaries*, vol. I, p. 364. E de remarcat chiar că, ori de câte ori Constituția nu a rezervat Congresului dreptul *exclusiv* de a reglementa anumite chestiuni, statele pot s-o facă, în aşteptarea momentului când el va dori să se ocupe de aceasta. De exemplu, Congresul are dreptul să facă o lege generală a falimentului şi n-o face; fiecare stat ar avea dreptul să facă una în felul lui. De altminteri, acest punct n-a fost stabilit decât după discuții în fața tribunalelor. E o chestiune de jurisprudență.

[128] Acțiunea acestei curți este indirectă, după cum vom vedea mai jos.

[129] Iată cum explică *Federalist,* în nr. 45, această împărțire a suveranității între Uniune şi diferitele state: „Atribuțiile pe care Constituția le deleagă guvernului federal – se spune – sunt diferite şi puține. Cele care rămân la dispoziția diferitelor state sunt, dimpotrivă, nedefinite şi în număr mare. Primele se exercită în principal în domeniul extern, cum ar fi pacea, războiul, negocierile, comerțul. Puterile pe care le revendică statele privesc tot ce ține de mersul obişnuit al lucrurilor, viața, libertatea şi prosperitatea statului".

Voi avea deseori ocazia în această lucrare să citez din *Federalist.* Când proiectul legii, care a devenit între timp Constituția Statelor Unite, era încă în dezbaterea poporului şi supus adoptării de către el, trei oameni, celebri încă de pe atunci, şi care şi-au mai sporit celebritatea, John Jay, Hamilton şi Madison s-au asociat cu scopul de a explica națiunii avantajele proiectului care îi era prezentat. In acest scop au publicat sub formă de revistă o serie de articole care împreună alcătuiesc un întreg tratat. Numele pe care l-au dat revistei, *Federalist,* a rămas şi titlul cărții. *Federalist* este o carte frumoasă – care deşi se referă la America ar trebui să fie cunoscută tuturor oamenilor de stat din toate țările.

[130] Vezi Constituția, sect. VIII; *Federalist,* nr. 41 şi 42; *Kent's Commentaries,* vol. I, pp. 207 şi următoarele; Story, pp. 358-382; *id.,* pp. 409-426.

[131] Există şi alte câteva drepturi de acelaşi fel, cum ar fi acela de

a elabora o lege generală asupra falimentelor, de a acorda brevete de invenții... E destul de clar de ce era necesară intervenția întregii Uniuni în aceste probleme.

[132] Dar, în acest caz, intervenția este indirectă. Uniunea intervine prin tribunalele sale, aşa cum vom vedea mai departe.

[133] Constituția federală, sect. X, art. 1.

[134] Constituția, sect. VIII, IX şi X; *Federalist* nr. 30-36 inclusiv; *Id.* 41, 42, 43, 44; *Kent's Commentaries,* vol. I, pp. 207 şi 381; Story, pp. 329-514.

[135] O dată în zece ani, Congresul fixează din nou numărul de reprezentanți pe care fiecare stat trebuie să-l trimită în Camera Reprezentanților. In 1789, numărul total era de 69; în 1833 de 240. *(American Almanac,* 1834, p. 194)

Constituția spusese că nu va fi mai mult de un reprezentant pentru 30.000 persoane; dar nu fixase limita minimă. Congresul n-a considerat necesar să crească numărul reprezentanților proporțional cu creşterea populației. Prin prima lege emisă cu privire la acest subiect, la 14 aprilie 1792 (Vezi *Laws of the United States,* de Story, vol. I, p. 235) s-a decis că va exista un reprezentant la fiecare 33.000 de locuitori. Ultima lege, intervenită în 1832, a fixat câte un reprezentant la 48.000 de locuitori. Populația reprezentată este alcătuită din toți oamenii liberi şi din trei cincimi din numărul sclavilor.

[136] Vezi *Federalist,* nr. 52-66, inclusiv; Story, pp. 199-314; Constituția, sect. II şi III.

[137] *Federalist,* nr. 67-77, inclusiv; Constituția, art. 2; Story, p. 315, pp. 515-780; *Kent's Commentaries,* p. 255.

[138] Constituția nu lămureşte dacă preşedintele trebuie să aibă avizul Senatului în cazul destituirii, ca şi în cazul numirii unui funcționar federal. *Federalist,* în numărul 77, răspunde afirmativ; dar în 1789, Congresul a decis, pe bună dreptate, că preşedintele, fiind responsabil, nu poate fi obligat să folosească slujbaşi în care n-are încredere. Vezi *Kent's Commentaries,* vol. I, p. 289.

[139] Sumele plătite de stat acestor funcționari se ridică în fiecare an la 200 de milioane de franci.

[140] În Statele Unite e publicat în fiecare an un almanah care se numeşte *National Calendar*; acolo sunt trecute numele tuturor funcționarilor federali. *National Calendar* din 1833 mi-a furnizat cifra pe care o dau aici.

[141] Acelaşi număr ca cel al trimişilor în Congres. La alegerile din 1833, numărul electorilor a fost de 288 *(National Calendar).*

[142] Electorii aceluiaşi stat se reunesc; dar ei transmit la sediul guvernului central lista voturilor individuale şi nu produsul votului majorității.

[143] În aceste împrejurări, cea care decide este majoritatea statelor şi nu majoritatea membrilor. în acest fel New York-ul nu are o influență mai mare asupra deliberărilor decât Rhode Island. Astfel, sunt consultați întâi cetățenii Uniunii care formează un unic

şi singur popor; şi dacă ei nu se pot pune de acord, reapare diviziunea în state şi i se dă fiecăruia dintre ele un vot separat şi independent. Este încă una din ciudăţeniile pe care le prezintă Constituţia federală, explicabilă doar prin ciocnirea unor interese contrarii.

{144} Cu toate acestea, în 1801 Jefferson n-a fost numit decât la al treizeci şi şaselea tur de scrutin.

{145} Vezi capitolul VI, intitulat „Despre puterea judecătorească în Statele Unite". Acest capitol face cunoscute principiile generale ale americanilor în materie de justiţie. Vezi, de asemenea, Constituţia federală, art. 3.

Vezi *Federalist,* numerele 78-83 inclusiv, lucrarea cu titlul: *Constitutional law being a view of the practice and juridiction of the courts of the United States,* de Thomas Sergeant.

Vezi Story, pp. 134-162, 489-511, 581-668. Vezi legea organică din 24 septembrie 1789 în culegerea intitulată: *Laws of the United States,* de Story, vol. I, p. 53.

{146} Legile federale au nevoie într-o măsură mult mai mare de tribunale şi totuşi ele le acceptă cel mai puţin. Motivul constă în faptul că majoritatea confederaţiilor au fost alcătuite din state independente care n-aveau intenţia reală de a se supune guvernului central şi care, dându-i totuşi dreptul de a comanda, şi-au rezervat cu grijă posibilitatea de a nu-i da ascultare.

{147} Uniunea a fost împărţită în districte; în fiecare district s-a stabilit sediul unui judecător federal. Curtea prezidată de acest judecător s-a numit curtea districtuală *(district-court).* Mai mult, fiecare dintre judecătorii care compun Curtea supremă a trebuit să parcurgă anual o anumită parte a teritoriului republicii, pentru a decide chiar la faţa locului în anumite procese mai importante. Curtea prezidată de acest magistrat a fost desemnată drept Curte de circuit (*circuit-court*).

În fine, procesele cele mai grave trebuie să ajungă, fie direct, fie prin apel, la Curtea supremă, la sediul căreia toţi judecătorii de circuit se reunesc o dată pe an pentru a ţine o sesiune solemnă.

Sistemul juriului a fost introdus în Curţile federale în acelaşi fel ca şi în Curţile statelor şi pentru cazuri asemănătoare. După cum se vede, nu există aproape nici o analogie între Curtea supremă a Statelor Unite şi Curtea noastră de casaţie. Curtea supremă poate fi sesizată în primă instanţă, iar Curtea de casaţie doar în al doilea sau în al treilea rând. De fapt, Curtea supremă ca şi Curtea de casaţie este un tribunal unic însărcinat cu stabilirea unei jurisprudenţe uniforme; dar Curtea supremă judecă în fapt şi în drept, şi se pronunţă *ea însăşi* fără a mai recurge la alt tribunal; două lucruri pe care Curtea de casaţie nu le-ar face.

Vezi legea organică din 24 septembrie 1789, *Laws of the United States*, de Story, vol. I, p. 53.

{148} De altfel, pentru ca aceste procese de competenţă să fie mai puţin frecvente s-a decis ca, într-un număr foarte mare de procese federale, tribunalele tuturor statelor să aibă dreptul să se pronunţe la concurenţă cu tribunalele Uniunii; dar în acest caz partea condamnată are întotdeauna posibilitatea să facă apel în faţa Curţii supreme a Statelor Unite. Curtea supremă a statului Virginia a

contestat zadarnic Curţii supreme a Statelor Unite dreptul de a judeca în apel sentinţele sale. Vezi *Kent's Commentaries,* vol. I, pp. 300, 370 şi următoarele.

Vezi *Story's Commentaries,* p. 646 şi legea organică din 1789, *Laws of the United States,* vol. I, p. 53.

{149} Constituţia mai spune că procesele care se pot ivi între un stat şi cetăţenii altui stat sunt de resortul Curţilor federale. Imediat s-a ridicat problema de a şti dacă în Constituţie s-au făcut referiri la toate procesele care se pot ivi între un stat şi cetăţenii altui stat indiferent de cine este *reclamantul.* Curtea supremă s-a pronunţat afirmativ; dar această decizie a alarmat toate statele Uniunii, care s-au temut că ar putea fi *aduse* împotriva voinţei lor, cu orice preţ, în faţa justiţiei federale.

A fost deci introdus un amendament în Constituţie, în virtutea căruia puterea judecătorească a Uniunii nu e competentă pentru judecarea proceselor care au fost intentate împotriva unuia dintre Statele Unite de către cetăţenii altui stat.

Vezi *Story's Commentaries,* p. 624.

{150} De exemplu: toate actele de piraterie.

{151} Acestui principiu i s-au adus câteva restrângeri când toate statele au fost considerate puteri independente în Senat, şi când alegerea preşedintelui se votează separat în Camera Reprezentanţilor; dar acestea sunt excepţii. Principiul contrariu este preponderent.

{152} Este absolut clar, zice dl Story, p. 503, că orice lege care extinde, limitează sau schimbă în orice fel intenţia părţilor, aşa cum rezultă ea din stipulaţiile conţinute într-un contract, alterează (*impairs*) acest contract. Acelaşi autor defineşte cu grijă în acelaşi loc ce înţelege jurisprudenţa federală printr-un contract. Definiţia e foarte largă.

O concesiune făcută de un stat unui particular şi acceptată de el pentru un contract şi nu poate fi anulată prin efectul unei legi noi. O cartă acordată de un stat unei companii este un contract şi are valoare de lege atât pentru stat, cât şi pentru concesionar. Deci, articolul din constituţie despre care vorbim asigură existenţa unei mari cantităţi de *drepturi dobândite,* dar nu a tuturor. Eu pot, în mod legitim, să am o proprietate fără ca ea să fi ajuns în mâinile mele ca urmare a unui contract. Această posesiune este pentru mine un drept dobândit, şi acest drept nu este garantat prin Constituţia federală.

{153} Iată un exemplu remarcabil citat de dl Story, p. 508. Colegiul din Darmouth, în New-Hampshire, a fost fondat înainte de revoluţia americană în virtutea unei carte acordate unor persoane. In virtutea acestei carte, administratorii săi formau un corp constituit sau, conform expresiei americane, o *corporation.* Legiuitorii din New-Hampshire au considerat necesar să schimbe termenii cartei originare şi au dat noilor administratori toate drepturile, privilegiile şi scutirile care rezultau din această cartă. Foştii administratori au rezistat şi făcând apel la Curtea federală au obţinut câştig de cauză, considerând carta originară un adevărat contract între stat şi concesionar, legea nouă neputând să-i modifice dispoziţiile fără a

încălca drepturile obținute în virtutea unui contract şi în consecință violând primul articol, secțiunea X a Constituției Statelor Unite.

{154} Vezi capitolul intitulat: „Despre puterea judecătorească în America”.

{155} Vezi *Kent's Commentaries,* vol. I, p. 387.

{156} La vremea aceea, renumitul Alexandre Hamilton, unul dintre redactorii cei mai influenți ai constituției, nu s-a temut să publice în *Federalist*, nr. 71 cele ce urmează: „Ştiu, spunea el, că există oameni pentru care puterea executivă ar fi bună doar dacă s-ar supune cu servilitate dorințelor poporului sau legislativului; dar mi se pare că ei au o idee destul de primitivă asupra obiectivului oricărei guvernări, ca şi asupra mijloacelor cu care se poate într-adevăr produce prosperitatea publică.

Că opiniile poporului, când sunt raționale şi mature, sunt acelea care decid asupra conduitei celor cărora li s-au încredințat treburile este rezultatul alcătuirii constituției republicane: dar principiile republicane nu impun deloc să te laşi dus de cea mai neînsemnată adiere a pasiunilor populare, nici să te grăbeşti să asculți toate impulsurile momentane pe care cei mulți le pot primi din mâna vicleană a unor oameni care le flatează prejudecățile pentru a le trăda interesele.

E adevărat, de obicei poporul nu vrea decât să obțină binele public, dar el se înşală adesea căutându-1. Dacă i s-ar spune că apreciază întotdeauna corect mijloacele care trebuie folosite pentru a produce prosperitatea națională, bunul lui simț l-ar face să disprețuiască asemenea linguşeli; deoarece ştie din experiență că i se întâmplă uneori să greşească, şi este de mirare că nu greşeşte mai des, hăituit cum este de şiretenia paraziților şi sicofanților; înconjurat de capcanele pe care i le întind fără încetare atâția oameni avizi şi fără resurse, dezamăgit în fiecare zi de viclenia celor care se bucură de încrederea lui fără s-o merite, sau care se străduiesc mai curând s-o posede, decât să fie demni de ea.

Când adevăratele interese ale poporului intră în contradicție cu dorințele sale, datoria celor pe care el i-a însărcinat să-i apere interesele este să combată eroarea a cărei victimă temporară este pentru a-i da timpul necesar să-şi vină în fire şi să examineze situația cu sânge rece. S-a întâmplat nu o dată ca un popor, salvat astfel de consecințele fatale ale erorilor sale, să ridice monumente de recunoştință oamenilor care au avut nobilul curaj de a nu fi pe placul tuturor pentru a-1 servi”.

{157} Este ceea ce s-a întâmplat la greci, sub Filip, când acest rege a vrut să aplice decretul amficționilor. Este ceea ce s-a întâmplat în Republica Țărilor de Jos unde provincia Olanda decidea în toate privințele. Acelaşi lucru se întâmplă şi în zilele noastre în corpul germanic. Austria şi Prusia sunt agenții dietei şi domină confederația în numele ei.

{158} Aşa a fost dintotdeauna în confederația helvetică. De secole Elveția n-ar mai fi existat, dacă n-ar fi fost rivalitățile dintre vecinii săi.

{159} Nu mă refer aici la o confederație de republici mici, ci la o republică mare consolidată.

{160} Vezi Constituția mexicană din 1824.

{161} De exemplu: Constituția a dat Uniunii dreptul de a vinde în folosul ei terenurile neocupate. Presupun că statul Ohio revendică acelaşi drept pentru terenurile care sunt între granițele sale, sub pretextul că în Constituție nu se face referință decât la teritoriile care nu sunt supuse nici unei jurisdicții statale şi, în consecință, vrea să le vândă el însuşi. Problema juridică s-ar pune, e adevărat, între cumpărătorii al căror titlu e dat de Uniune şi cumpărătorii care au titlul de la statul Ohio, şi nu între Uniune şi Ohio. Dar dacă Curtea Statelor Unite ar ordona să fie pus în posesie cumpărătorul federal şi tribunalele din Ohio ar menține în drepturile lor pe concurenții săi, ce s-ar alege din convenția juridică?.

{162} *Kent's Commentaries,* vol. I, p. 244. Observați că exemplul pe care l-am ales pentru a-1 cita mai sus este posterior adoptării constituției actuale. Dacă aş fi dorit să mă refer la epoca primei confederații, aş fi citat fapte şi mai concludente. Atunci națiunea era cuprinsă de un veritabil entuziasm; revoluția era reprezentată de un om extrem de popular şi, cu toate acestea, la vremea aceea Congresul nu dispunea, vorbind la propriu, de nimic. Tot timpul îi lipseau oamenii şi banii; planurile cele mai bine ticluite eşuau când trebuiau puse în practică, şi Uniunea, tot timpul pe punctul de a dispărea, a fost salvată mai curând prin slăbiciunea adversarilor săi decât prin forța ei proprie.

{163} Ei nu scriu în ziare decât în cazurile rare în care vor să se adreseze poporului în numele lor propriu: când, de exemplu, au fost răspândite pe seama lor imputări calomnioase şi doresc să restabilească adevărul faptelor.

{164} *Lettre à Madison, 20 décembre 1787,* traducere de M. Conseil.

{165} Dau cuvântului *magistrat* accepția sa cea mai răspândită, îl aplic tuturor celor care sunt însărcinați cu executarea legii. (In traducere am folosit pentru *magistrat* sensul de funcționar public acolo unde o impunea contextul.).

{166} Vezi legea din 27 februarie 1813, *Laws of Massachusetts,* vol. II, p. 331. Trebuie spus că, după aceea, jurații sunt traşi la sorți, după liste.

{167} Legea din 28 februarie 1787. Vezi *Laws of Massachusetts,* vol. I, p. 302. Iată textul: „*Selectmen*-ii din toate comunele vor afişa în prăvăliile cârciumilor, ale hangiilor şi ale birturilor lista persoanelor cu reputație de bețivi şi de jucători, care au obiceiul să-şi piardă timpul şi averea în aceste stabilimente; iar dacă stăpânul unei prăvălii, după acest avertisment, va mai permite ziselor persoane să bea şi să joace în localul său, sau le va vinde băuturi spirtoase, va fi condamnat la amendă.”.

{168} Inutil să vă spun aici că mă refer la guvernarea democratică aplicată unui popor şi nu unui trib oarecare.

{169} Se înțelege că aici, ca şi în tot capitolul, cuvântul *sărac* are un sens relativ şi nu o semnificație absolută. Săracii din America pot părea bogați comparați cu cei din Europa şi totuşi putem să-i numim săraci dacă sunt comparați cu concetățenii lor mai bogați.

{170} Îndestularea în care trăiesc funcționarii de categoria a doua

din Statele Unite mai are şi alt motiv; acesta e străin de instinctele generoase ale democrației: orice carieră privată este foarte productivă; statul n-ar găsi funcționari secundari, dacă n-ar fi gata să-i plătească bine. El se află deci în situația unei întreprinderi comerciale, obligată, oricare ar fi înclinațiile ei economice, să susțină o concurență oneroasă.

{171} Statul Ohio, care numără un milion de locuitori, oferă guvernatorului un salariu de 1200 dolari sau 6504 franci.

{172} Pentru a realiza acest adevăr, este suficientă examinarea salariilor unor agenți ai guvernării federale. Mi s-a părut util să pun alături salariul dat în Franța funcțiilor similare, astfel încât comparația să-l edifice pe cititor.

STATELE UNITE
MINISTERUL FINANȚELOR (Treasury department)
Portărel (messager) – 3734 fr.
Funcționarul cu leafa cea mai mică – 5420 fr.
Funcționarul cu leafa cea mai mare – 8672 fr.
Secretarul general (chief clerk) – 10.840 fr.
Ministrul (secretary of state) – 32.520 fr.
Şeful guvernului (preşedinte) – 135.000 fr.
FRANȚA
MINISTERUL FINANȚELOR
Aprodul ministrului 1500 fr.
Funcționarul cu leafa cea mai mică 1000–1800 fr.
Funcționarul cu leafa cea mai mare 3200–3600 fr.
Secretarul general 20.000 fr.
Ministrul 80.000 fr.
Şeful guvernului (regele) 12.000.000 fr.

Poate că greşesc luând Franța drept criteriu de comparație. În Franța, unde înclinațiile democratice pătrund tot mai mult în guvernare, se poate observa în Camere o puternică tendință de a creşte salariile mici şi de a le scădea pe cele mari. Astfel, ministrul finanțelor care primeşte în 1834, 80.000 de franci, căpătă 160.000 sub Imperiu; directorii generali de finanțe care primeau 20.000 vor căpăta 50.000.

{173} În bugetele americane se poate vedea, printre altele, cât se rezervă pentru întreținerea nevoiaşilor şi pentru învățământul gratuit. În 1831 se cheltuia în statul New York pentru ajutorarea nevoiaşilor suma de 1.200.000 de franci. Iar suma consacrată instrucției publice era estimată a se ridica la cel puțin 5.420.000 de franci (*William's New York Annual Register,* 1832, pp. 205 şi 243).

În 1830, statul New York nu avea decât 1.900.000 de locuitori, ceea ce nici măcar nu este dublul populației din Departamentul de Nord.

{174} După cum se vede, americanii au patru feluri de buget: Uniunea îl are pe al său; Statele, comitatele şi comunele le au de asemeni pe ale lor. Cât am stat în America, am făcut cercetări intense ca să aflu dimensiunea cheltuielilor publice în comune şi în comitatele principalelor State din Uniune. Am obținut cu uşurință bugetul celor mai mari comune, dar mi-a fost imposibil să-l obțin în comunele mici. N-am putut, astfel, să-mi fac o idee exactă despre cheltuielile comunale. în ceea ce priveşte cheltuielile comitatelor, am câteva documente care, deşi incomplete, merită poate atenția

cititorului. Datorez amabilității domnului Richard, fost primar al Philadelphiei, bugetele a treisprezece comitate din Pennsylvania pentru anul 1830: Libanon, Centre, Franklin, La Fayette, Montgomery, La Luzerne, Dauphin, Buttler, Alleghany, Columbia, Northumberland, Northampton, Philadelphia. Aveau atunci, în 1830,495 207 locuitori. Dacă privim harta Pennsylvaniei vom vedea că cele treisprezece comitate sunt răspândite în toate direcțiile şi supuse astfel tuturor cauzelor generale care pot influența situația țării; astfel încât va fi greu de dovedit de ce ele nu pot da o idee exactă despre starea financiară a comitatelor din Pennsylvania. Or, aceste comitate au cheltuit, în anul 1830, 1.808.221 de franci, ceea ce dă 3,64 fr. de locuitor. Am calculat că în 1830 fiecare locuitor a dat pentru nevoile federale 12,70 fr. şi 3,80 fr. pentru necesitățile Pennsylvaniei, de unde rezultă că în 1830 aceşti cetățeni au dat societății, pentru a face față cheltuielilor publice (cu excepția cheltuielilor comunale), suma de 20,14 fr. Acest rezultat este de două ori incomplet, pentru că, după cum se vede, se referă doar la un an şi doar la o parte din cheltuielile publice, dar are meritul de a fi cert.

{175} Cei care au vrut să facă o paralelă între cheltuielile publice din America şi de la noi au simțit că este imposibil să compari totalul cheltuielilor publice din Franța cu totalul cheltuielilor publice din Uniune, dar au încercat să compare anumite segmente distincte ale acestor cheltuieli. E uşor de dovedit că a doua metodă este la fel de defectuoasă ca şi prima.

Cu ce să compar, de exemplu, bugetul nostru național? Cu bugetul Uniunii? Dar Uniunea se ocupă de mult mai puține lucruri decât guvernul nostru central şi sarcinile ei sunt în mod firesc mai reduse. Să compar bugetele noastre departamentale cu bugetele Statelor din care este alcătuită Uniunea? Dar, în general, Statele veghează la satisfacerea unor interese mai importante şi mai numeroase decât administrația departamentelor noastre; cheltuielile lor sunt deci în mod firesc mai mari. în ceea ce priveşte bugetul comitatelor, nu există nimic care să le semene în sistemul nostru financiar. Să considerăm că cheltuielile care figurează acolo pot fi trecute în bugetul Statului sau în cel al comunelor? Cheltuielile comunale există în ambele țări, dar nu sunt întotdeauna la fel. în America, comuna îşi asumă o mulțime de servicii care în Franța cad în sarcina departamentului sau a statului. De altfel, ce trebuie să înțelegem, în America, prin cheltuieli comunale? Organizarea comunei este diferită în funcție de stat. Să considerăm că e regulă ceea ce se întâmplă în Noua Anglie, sau în Georgia? în Pennsylvania sau în statul Illinois?

E uşor de observat o anumită analogie între unele bugete ale celor două țări; dar elementele care le compun sunt mai mult sau mai puțin diferite, neputându-se stabili comparații valabile între ele.

{176} Şi chiar dacă am ajunge să ştim care e suma pe care fiecare cetățean american sau francez o varsă în vistieria publică, tot n-am fi decât în posesia unei părți a adevărului.

Guvernele nu cer contribuabililor doar bani, ci şi eforturi personale convertibile în bani. Statul convoacă armata; independent de solda pe care întreaga națiune se obligă s-o plătească, mai e nevoie ca soldatul să-şi sacrifice timpul, cu o valoare mai mare sau

mai mică în funcție de felul în care l-ar folosi dacă ar rămâne liber. Același lucru se poate spune despre corpurile auxiliare. Bărbatul care se înrolează consacră siguranței publice un timp prețios și dă efectiv statului ceea ce el nu mai dobândește. Am citat aceste exemple; aș mai putea da o mulțime. Și guvernul Franței și cel al Americii încasează impozite de această natură; aceste impozite apasă asupra cetățeanului; dar cine ar putea să le calculeze exact valoarea pentru cele două țări?

Şi nu acesta este ultimul obstacol când se dorește compararea cheltuielilor publice de la noi cu cele din Uniune. În Franța, statul își impune anumite obligații pe care nu le are în America, și invers. Guvernul francez plătește clerul; guvernul american lasă această grijă credincioșilor. In America, săracii sunt în sarcina statului; în Franța ei sunt lăsați în seama carității publice. Noi dăm tuturor funcționarilor o leafă fixă, americanii le permit să încaseze anumite drepturi. In Franța, prestațiile în natură nu se fac decât pe un număr mic de drumuri; în Statele Unite aproape pe toate. Drumurile noastre sunt deschise cetățenilor care le pot parcurge fără să plătească nimic; în Statele Unite găsești peste tot drumuri cu bariere. Toate aceste diferențe în modul în care contribuabilul ajunge să se achite de obligațiile sociale duc la concluzia că această comparație între cele două țări să fie foarte dificilă; pentru că există anumite cheltuieli pe care cetățenii nu le-ar face sau care ar fi mai mici dacă Statul n-ar acționa în numele lor.

{177} Vezi bugetul amănunțit al Ministerului Marinei din Franța, iar pentru America *National Calendar* din 1833, p. 228.

{178} După părerea mea, unul dintre cele mai deosebite a fost hotărârea prin care americanii au renunțat temporar la folosirea ceaiului. Cei care știu că, în general, oamenii țin la obiceiurile lor mai mult decât la viață se vor mira, fără îndoială, de acest mare și anonim sacrificiu acceptat de tot poporul.

{179} „Președintele – spune Constituția, art. 2, sect. II, § 2 – va încheia tratatele cu avizul și consimțământul Senatului.” Cititorul nu trebuie să piardă din vedere faptul că mandatele senatorilor durează șase ani și că fiind aleși de legiuitorii fiecărui stat sunt produsul unor alegeri în două trepte.

{180} Vedeți volumul V din *Vie de Washington* de Marshall. „Într-un guvern constituit așa cum a fost cel al Statelor Unite – spune el la p. 314 – primul magistrat nu poate, oricare ar fi tăria lui de caracter, să opună mereu un stăvilar în fața torentului opiniei populare și atunci a părut că vor învinge cei care chemau la război. De fapt chiar în sesiunea Congresului desfășurată atunci se constata ades că Washington pierduse majoritatea în Camera Reprezentanților. In afară de asta, violența limbajului folosit împotriva lui era extremă: într-o reuniune politică nu s-a evitat compararea lui cu trădătorul Arnold (p. 265). Cei care aparțineau partidului de opoziție – mai spune Marshall (p. 355) – pretindeau că partizanii administrației alcătuiau o facțiune aristocratică supusă Angliei și care, dorind să restaureze monarhia, era în consecință dușmana Franței; o facțiune alcătuită dintr-un fel de nobilime cu acțiuni în bancă în loc de titluri și care se temea atât de tare de orice măsură care ar fi putut influența capitalul, încât era

insensibilă la afronturi pe care onoarea şi interesul naţional ar fi obligat-o în egală măsură să le respingă”.

{181} Omul, un copil robust *(lat. – N. tr.)*.

{182} Societăţile de temperanţă sunt asociaţii ai căror membri îşi iau angajamentul să nu mai consume alcooluri tari. Când am fost în Statele Unite, societăţile de abstinenţă numărau mai mult de 270 000 membri şi activitatea lor a avut ca efect diminuarea, doar în statul Pennsylvania, consumului de alcooluri tari cu 500.000 galoane pe an.

{183} Acelaşi fapt a fost deja observat la Roma, pe vremea primilor Cezari. Montesquieu remarca undeva că nimic nu egala disperarea unor cetăţeni romani care, după ce au avut o existenţă politică agitată, s-au întors brusc la calmul vieţii personale.

{184} Am văzut, când am examinat Constituţia federală, că legiuitorii Uniunii au făcut eforturi contrarii. Rezultatul acestor eforturi a fost că guvernul federal este mai independent în sfera sa decât cel al statelor. Dar guvernul federal se ocupă doar de afacerile externe; guvernele statelor conduc într-adevăr societatea americană.

{185} Actele legislative promulgate doar în statul Massachusetts, începând din 1780 până în zilele noastre, alcătuiesc de pe acum trei volume groase. Şi mai trebuie remarcat că această colecţie despre care vă vorbesc a fost revizuită în 1823 şi că multe legi vechi sau rămase fără obiect au fost înlăturate. Or, statul Massachusetts, care nu e mai populat decât unul din departamentele noastre, poate fi considerat drept unul din cele mai stabile ale Uniunii, fiind, în tot ceea ce face, cel mai consecvent şi cel mai înţelept.

{186} Nimeni n-ar putea să susţină că un popor nu va abuza de forţă faţă de un alt popor. Or, partidele sunt tot atâtea naţiuni mici în cadrul unei naţiuni mari, raporturile dintre ele sunt ca cele dintre străini. Dacă suntem de acord că o naţiune poate fi tiranică faţă de altă naţiune, cum să negi că un partid poate fi altfel faţă de altul?.

{187} La Baltimore, în timpul războiului din 1812, s-a văzut un exemplu frapant al excesului de zel pe care îl poate provoca despotismul majorităţii. În epoca aceea războiul era foarte popular ia Baltimore. O gazetă, care se arăta a fi foarte în opoziţie, a aţâţat prin comportarea ei atitudinea locuitorilor. Poporul s-a adunat, a spart maşinile de tipărit şi a atacat locuinţele gazetarilor. A fost chemată poliţia dar ea nu a răspuns la apel. În dorinţa de a-i salva pe nenorociţii ameninţaţi, s-a luat hotărârea să fie duşi la închisoare ca nişte delincvenţi. Această precauţie a fost inutilă; noaptea oamenii s-au adunat din nou; funcţionarii nu au izbutit să adune miliţiile, puşcăria a fost luată cu asalt, unul dintre gazetari a fost ucis pe loc, ceilalţi ca şi morţi; vinovaţii, diferiţi juraţilor, au fost achitaţi.

Îi spuneam odată unui locuitor din Pennsylvania: „Vă rog să-mi explicaţi cum se face că într-un stat întemeiat de quakeri şi renumit pentru toleranţa sa, negrilor eliberaţi nu le este permis să-şi exercite drepturile cetăţeneşti. Dacă plătesc impozite, n-ar fi corect să şi voteze? – Nu ne faceţi nedreptatea – mi-a răspuns – de a crede că legiuitorii noştri ar fi comis un act de nedreptate şi de intoleranţă

atât de grosolan. – Deci la dumneavoastră, negrii au drept de vot. – Fără îndoială. – Atunci, cum de se întâmplă că azi-dimineață, la colegiul electoral, n-am văzut nici unul? – Nu e din vina legii – îmi spune americanul –, e adevărat că negrii au dreptul să se prezinte la alegeri, dar se abțin voluntar să vină. – Iată o probă de modestie din partea lor. – Oh, ei nu refuză să se ducă, dar se tem că vor fi rău tratați. Se întâmplă la noi ca legea să nu aibă destulă putere, când majoritatea nu o sprijină deloc. Or, majoritatea e îmbibată de cele mai mari prejudecăți împotriva lor şi magistrații nu se simt în stare să le garanteze acestora drepturile pe care legiuitorul le-a conferit. – Aşa, deci! Majoritatea care are privilegiul să facă legea vrea să-l aibă şi pe acela de a nu i se supune.”.

{188} Puterea poate fi centralizată într-o adunare; atunci este viguroasă, dar nu este stabilă; ea poate fi centralizată în mâinile unui om; atunci e mai puțin viguroasă, dar e mai stabilă.

{189} Cred că e inutil să avertizez pe cititor că aici, ca şi în restul capitolului, nu vorbesc despre guvernul federal, ci despre guvernele fiecărui stat, pe care majoritatea le dirijează în mod despotic.

{190} *Lettre à Madison, 15 martie 1789.*

{191} Vezi ce spun în partea întâi despre puterea judecătorească.

{192} Considerând curtea cu juri drept o instituție judecătorească, ar fi un lucru util şi original să apreciem efectele pe care le produce în Statele Unite şi să cercetăm în ce măsură americanii au profitat de ea. Examinând doar această problemă s-ar putea găsi material pentru o întreagă carte, şi încă o carte interesantă pentru Franța. S-ar putea cerceta, de exemplu, care dintre instituțiile americane legate de curtea cu juri ar putea fi introdusă la noi şi cu ajutorul căror gradații. Statul american care ne-ar putea da cele mai multe date în legătură cu acest subiect ar fi statul Louisiana. Louisiana include o populație amestecată, de francezi şi englezi. Acolo, există două legislații care se întrepătrund la fel ca cele două popoare. Cărțile cele mai utile pentru consultare ar fi culegerea de legi a statului Louisiana, în două volume, intitulată: *Digeste des lois de la Louisiane;* şi poate încă un curs de procedură civilă scris în două limbi şi intitulat: *Traité sur les règles des actions civiles,* tipărit în 1830 la Nouvelle Orléans, de Buisson. Această lucrare prezintă un anume avantaj: ea oferă francezilor explicații certe şi exacte despre termenii legali englezi. Limbajul legilor alcătuieşte o limbă specială la toate popoarele, dar în special la englezi.

{193} Toți juriştii englezi şi americani sunt unanimi asupra acestui punct. Dl Story, judecător la Curtea Supremă a Statelor Unite, în frumosul său tratat despre Constituția federală, revine asupra excelenței instituției curții cu juri în dreptul civil: *The inestimable privilege of a trial by Jury in civil cases,* spune el, *a privilege scarcely inferior to that in criminal cases, which is conceded by all persons to be essential to political and civil liberty* „Inestimabilul privilegiu al unei judecăți cu jurații ...un privilegiu aproape la fel de important cu cel din cazurile penale, cel din urmă fiind recunoscut de toate persoanele drept esențial pentru libertatea politică şi civilă”. (Story, vol. III, cap. XXXVIII).

{194} Dacă ar fi să stabilim care este utilitatea curții cu juri ca instituție judiciară, ar mai fi şi alte argumente, printre care următoarele:

Pe măsură ce sunt implicați în activitate, numărul judecătorilor poate fi diminuat fără inconveniente; ceea ce este un mare avantaj. Când judecătorii sunt foarte numeroşi, moartea provoacă în fiecare zi un gol în ierarhia judiciară şi creează noi locuri pentru supraviețuitori. Ambiția magistraților este într-o permanentă stare de incertitudine şi îi face să depindă în mod natural de majoritate sau de omul care face numiri pentru posturile vacante; astfel în justiție se avansează aşa cum se dobândesc gradele în armată. Această stare de lucruri este cu desăvârşire potrivnică bunei administrări a justiției şi intențiilor legiuitorului. Se doreşte ca judecătorii să fie inamovibili, ca să poată să-şi păstreze libertatea; dar faptul că nimeni nu le poate răpi independența nu mai are importanță, dacă ei înşişi sunt gata – nesiliți de nimeni – să şi-o sacrifice.

Când judecătorii sunt numeroşi e imposibil să nu găseşti printre ei mulți incapabili; deoarece un înalt magistrat nu este un om obişnuit. Şi nu ştiu dacă un tribunal pe jumătate edificat nu este cea mai rea situație pentru realizarea scopului propus, prin întemeierea curților de justiție.

In ceea ce mă priveşte, aş prefera să las decizia într-un proces unor jurați ignoranți conduşi de un magistrat abil, decât să o încredințez unor judecători, majoritatea dintre ei având doar o cunoaştere incompletă a jurisprudenței şi a legilor.

{195} Trebuie făcută totuşi o observație importantă: Instituția juraților dă într-adevăr poporului dreptul general de control asupra acțiunilor cetățenilor, dar nu îi furnizează mijloacele de a exercita, în toate ocaziile, acest control şi nici într-o manieră întotdeauna tiranică. Când un monarh absolut are dreptul de a face să fie judecate crimele prin delegații săi, soarta acuzatului este, ca să zicem aşa, hotărâtă dinainte. Dar dacă poporul ar fi decis să condamne compoziția juriului şi lipsa lui de responsabilitate, încă mai poate oferi şanse favorabile unui nevinovat.

{196} Acest lucru este cu atât mai adevărat cu cât instituția juraților nu este aplicată decât la unele cazuri penale.

{197} Judecătorii federali decid aproape întotdeauna singuri în problemele intim legate de guvernarea țării.

{198} America n-are încă o mare capitală, dar are deja oraşe foarte mari. În 1830, Philadelphia număra 161.000 de locuitori, iar New York 202.000. Oamenii săraci care trăiesc în aceste mari oraşe formează o populație mai periculoasă decât cea europeană. Ea se compune din negrii eliberați pe care legea şi opinia publică îi condamnă la o stare de degradare şi de mizerie ereditară. în sânul ei se întâlneşte o mulțime de europeni pe care ghinionul şi purtarea rea îi aruncă în fiecare zi pe țărmurile Lumii Noi; aceşti oameni aduc în Statele Unite viciile noastre cele mai mari şi nu au nici un fel de preocupare care să le poată combate influența. Locuitori ai țării, fără a fi şi cetățeni ai ei, sunt gata să profite de pe urma tuturor impulsurilor care îi agită; astfel, de câtva timp, am văzut izbucnind răzmerițe destul de serioase la Philadelphia şi New York. Asemenea dezordini nu există şi în alte părți ale țării, care nu e

neliniştită deoarece populaţia oraşelor nu a exercitat până acum nici o putere şi nici o influenţă asupra celei de la ţară.

Consider totuşi că dimensiunea oraşelor americane şi în special natura locuitorilor săi sunt un pericol adevărat care ameninţă viitorul republicilor democratice din Lumea Nouă, şi nu mă tem să prezic că de aici li se va trage pierzania, dacă guvernul nu va reuşi să creeze o forţă armată care, rămânând subordonată voinţei majorităţii naţionale, să fie independentă de populaţia orăşenească şi să poată să-i ţină în frâu excesele.

{199} În Noua Anglie solul este împărţit în domenii foarte mici, dar e indivizibil.

{200} Iată în ce termeni a relatat evenimentul *New York Spectator* din 23 august 1831: *The court of common pleas of Chester country (New York) a few days since rejected a witness who declared his disbelief in the existence of God. The presiding judge remarked that he had not before been aware that there was a man living who did not believe in the existence of God; that this belief constituted the sanction of all testimony in a court of justice and that he knew of no cause in a Christian country where a witness had been permitted to testify without such a belief.* („Curtea proceselor de drept comun din comitatul Chester [New York] a respins acum câteva zile un martor care îşi declara necredinţa în Dumnezeu. Judecătorul preşedinte a observat că până acum n-a ştiut că există vreun om care nu crede în existenţa lui Dumnezeu; că această credinţă constituie consfinţirea oricărei mărturii într-o instanţă şi că nu cunoaşte vreun caz într-o ţară creştină în care martorului să i se permită să depună fără această credinţă".).

{201} Dacă nu se acordă acest titlu funcţiilor pe care mulţi dintre ei le ocupă în şcoli. Cea mai mare parte a educaţiei este încredinţată clerului.

{202} Vezi Constituţia din New York, art. 7 § 4.

{203} Am parcurs o parte din frontierele Statelor Unite într-un soi de şaretă descoperită care se numea diligentă. Mergeam cu mare viteză ziua şi noaptea pe drumuri de-abia croite în mijlocul imenselor păduri cu arbori verzi; când întunericul devenea de nepătruns, călăuza mea aprindea crengi de zadă şi ne continuam drumul la lumina lor. Din loc în loc, în mijlocul pădurii, dădeam de o colibă: era localul poştei şi vizitiul arunca la uşa acestui sălaş izolat un pachet imens de scrisori şi noi ne reluam galopul, lăsând fiecărui locuitor din împrejurimi grija de a veni să-şi ia partea din comoară.

{204} În Michigan, în 1832, fiecare locuitor a dat 1,22 fr. pentru timbre pe scrisori, şi fiecare locuitor din Florida 1,5 fr. (Vezi *National Calendar*, 1833, pp. 244–249.) în acelaşi an, fiecare locuitor al departamentului din Nord a plătit statului pentru acelaşi serviciu 1,4 fr. (Vezi *Compte général de l'administration des finances*, 1833, p. 623.) Or, pe vremea aceea, Michigan nu număra decât şapte locuitori pe metru pătrat, iar Florida – cinci; în aceste două districte, învăţământul era mai puţin răspândit şi activitatea mai restrânsă decât în majoritatea statelor Uniunii, în timp ce

Departamentul din Nord care avea 3400 locuitori pe metru pătrat alcătuieşte una din regiunile cele mai luminate şi mai industriale ale Franței.

{205} Amintesc aici cititorului sensul general pe care îl atribui cuvântului *moravuri*; înțeleg prin acest cuvânt ansamblul de tendințe intelectuale şi morale pe care oamenii îl aduc în starea societății.

{206} Indigenii din America de Nord îşi conservă felul de a fi, cu o inflexibilitate fără seamăn în istorie, până la cel mai mic detaliu al obiceiurilor. De peste două sute de ani, de când triburile nomade din America de Nord au raporturi zilnice cu rasa albă, nu şi-au însuşit de la ea nici o idee sau obicei. Şi totuşi oamenii din Europa au exercitat o influență foarte mare asupra sălbaticilor. Au făcut caracterul indian mai dezordonat, dar nu l-au făcut mai european.

Fiind în vara lui 1831 dincolo de lacul Michigan, într-un loc numit Green-Bay, care serveşte drept ultimă frontieră între Statele Unite şi indienii din Nord-Vest, am făcut cunoştință cu un ofițer american, comandantul H. care, într-o zi, după ce mi-a vorbit foarte mult despre inflexibilitatea caracterului indian, mi-a povestit următorul fapt: „Am cunoscut odată – mi-a spus el – un tânăr indian care fusese educat într-un colegiu din Noua Anglie. Obținuse acolo succese şi avea acum înfățişarea unui om civilizat. Când a izbucnit războiul între noi şi englezi, în 1810, l-am revăzut pe acest tânăr, era în armata noastră, în fruntea războinicilor din tribul său. Americanii îi primiseră pe indieni în rândurile lor cu condiția de a se abține de la oribilul obicei de a-i scalpa pe cei învinşi. În seara bătăliei din..., după ce C. s-a aşezat la focul din bivuacul nostru, l-am întrebat ce a făcut în ziua aceea; începu a-mi povesti, şi însuflețindu-se treptat amintindu-şi faptele sale, îşi întredeschise mantaua şi-mi spuse: – Să nu mă trădezi, dar priveşte! Şi văzui într-adevăr – adăugă comandantul H. – între cămaşă şi trup, scalpul unui englez, din care se scurgea încă sângele”.

{207} În cele treisprezece state originare n-au rămas decât 6273 de indieni. (Vezi *Legislative documents*, Congresul 20, nr. 117, p. 90.).

{208} In raportul lor către Congres din 4 februarie 1829, la p. 23, domnii Clark şi Cass spuneau:

„S-au dus timpurile când indienii îşi puteau procura cele necesare pentru hrană şi îmbrăcăminte fără a recurge la industria oamenilor civilizați. Dincolo de Mississippi, într-un teritoriu în care mai pot fi întâlnite imense turme de bivoli, trăiesc triburi indiene care urmăresc aceste animale sălbatice, în migrația lor: indienii despre care e vorba mai găsesc încă posibilitatea de a trăi, conformându-se obiceiurilor moştenite de la strămoşii lor; dar bivolii se retrag din ce în ce mai departe. Animalele sălbatice mai mici, ca ursul, cerbul, castorul, moscul, care furnizează îndeosebi indienilor cele necesare menținerii vieții, nu mai pot fi atinse decât cu puşca sau cu capcane.

În special în Nord-Vest, indienii sunt obligați să depună o muncă excesivă pentru a-şi hrăni familia. Astfel, vânătorul pierde zile în şir urmărind fără succes vânatul; în timpul acesta, familia sa trebuie să mănânce coji şi rădăcini sau să piară: astfel mulți mor de foame în fiecare iarnă.”

Indienii nu vor să trăiască la fel ca europenii: şi totuşi nu se pot

lipsi de europeni. O dovedeşte un fapt pe care l-am aflat tot dintr-o sursă oficială. Bărbaţii dintr-un trib indian de pe malul Lacului Superior au ucis un european; guvernul american a interzis comerţul cu tribul din care făceau parte vinovaţii, până ce aceştia nu vor fi predaţi; ceea ce s-a şi întâmplat.

{209} „În urmă cu cinci ani, spune Volney în *Tableau des Etats-Unis,* p. 370, mergând de la Vincennes la Kaskaskias, teritoriu astăzi al statului Illinois, pe atunci absolut sălbatic (1797), nu puteai să traversezi preria fără să vezi turme de 4–500 de bivoli; astăzi nu mai există; au trecut Mississippi-ul înot, stârniţi de vânători, dar mai ales de tălăngile vacilor americane.”.

{210} Adevărul pe care îl afirm aici poate fi verificat, prin consultarea tabloului general al triburilor indiene care locuiesc în limitele stabilite în Statele Unite (*Legislative documents*, Congresul 20, nr. 117, pp. 90–105). Se va vedea că triburile din centrul Americii descresc cu rapiditate, deşi europenii sunt încă foarte departe de ele.

{211} Indienii, – spun domnii Clark şi Cass în raportul lor către Congres, p. 15, – îşi iubesc ţara cu aceeaşi afecţiune ca şi noi; în plus, pentru ei ideea de înstrăinare a pământului dat strămoşilor lor de Marele Spirit este legată de superstiţii care exercită o mare putere asupra triburilor care n-au cedat încă nimic, sau au cedat europenilor o mică parte din teritoriul lor. „Nu vom vinde locurile unde odihneşte cenuşa părinţilor noştri” – acesta este primul răspuns dat celui care doreşte să le cumpere pământul.

{212} Vezi în *Legislative documents*, Congresul 20, nr. 117, ce se întâmplă în asemenea împrejurări. Acest fragment ciudat se găseşte în raportul pentru Congres din 4 februarie 1829, pe care l-am mai citat, al domnilor Clark şi Lewis Cass. Domnul Cass este astăzi Secretar de stat la Apărare.

„Când indienii vin în locul unde trebuie să se desfăşoare tratativele – spun domnii Clark şi Cass – sunt săraci şi aproape goi. Acolo, ei văd şi examinează un mare număr de obiecte preţioase pentru ei, pe care negustorii americani au avut grijă să le aducă. Femeile şi copiii care doresc să li se satisfacă nevoile încep să-i sâcâie pe bărbaţi cu mii de cereri inoportune şi îşi folosesc toată influenţa asupra acestora ca să vândă pământurile. Nesocotinţa indienilor e obişnuită şi invincibilă. Satisfacerea nevoilor imediate şi împlinirea dorinţelor prezente este pasiunea cea mai puternică a sălbaticului; aşteptarea unor avantaje viitoare nu-l influenţează decât în mică măsură; uită cu uşurinţă trecutul şi nu-l preocupă viitorul. Degeaba li s-ar cere indienilor cedarea unei părţi a teritoriului lor, dacă nu li se pot satisface imediat nevoile. Când se examinează cu imparţialitate situaţia acestor nenorociţi, nu e de mirare ardoarea cu care urmăresc uşurarea nefericirii lor”.

{213} În 19 mai 1830, dl Ed. Everett afirma în faţa Camerei Reprezentanţilor că americanii au obţinut prin *tratate,* la Est şi la Vest de Mississippi, 230.000.000 de acri.

În 1808, Osagii au cedat folosinţa a 48.000.000 de acri pentru o rentă de 1000 de dolari.

În 1818, tribul Quapaw a cedat 29.000.000 de acri pentru 4000

de dolari; şi-au rezervat un teritoriu de 1.000.000 de acri pentru vânătoare. Li s-a promis printr-un jurământ solemn păstrarea acestui teritoriu; nu peste mult timp a fost invadat ca şi restul.

„Pentru a ne însuşi pământurile pustii, reclamate ca proprietate de indieni – spunea dl Bell, raportor al Comitetului pentru treburile indienilor de pe lângă Congres am adoptat, la 24 februarie 1830, obiceiul de a plăti triburilor indiene valoarea terenurilor de vânătoare (*hunting ground)* după ce vânatul le-a părăsit sau a fost distrus. E mai avantajos şi desigur mai conform regulilor justiţiei şi ale omeniei acest mod de acţiune, decât dobândirea prin forţa armelor a teritoriilor sălbaticilor.

Obiceiul de a cumpăra de la indieni titlul lor de proprietate nu e altceva decât un nou mod de achiziţie cu care umanismul şi interesul *(humanity and expediency)* au înlocuit violenţa şi care trebuie să ne facă stăpâni ai pământului pe care îl reclamăm în virtutea descoperirii lui şi care, de altfel, ne asigură dreptul pe care îl au naţiunile civilizate de a se stabili pe un teritoriu ocupat de triburile sălbatice.

Până acum, mai multe motive au făcut ca valoarea pământului pe care îl ocupă să fie din ce în ce mai mică în ochii indienilor, iar apoi aceleaşi cauze i-au determinat să ni-1 vândă cu uşurinţă. Obiceiul de a cumpăra de la sălbatici dreptul lor de ocupant *(right of occupancy)* nu a putut în nici un fel să influenţeze într-un mod perceptibil prosperitatea Statelor Unite” *(Legislative documents,* Congresul 21, nr. 227, p. 6).

{214} Această opinie mi s-a părut că ar aparţine aproape tuturor oamenilor de stat americani: „Dacă judecăm viitorul prin trecut – spunea Congresului dl Cass – trebuie să prevedem o diminuare progresivă a numărului de indieni şi să ne aşteptăm la extincţia finală a rasei lor. Pentru ca acest fenomen să nu aibă loc, ar trebui ca frontierele noastre să nu se mai întindă şi ca sălbaticii să rămână dincolo de ele sau să se opereze o schimbare completă în raporturile noastre cu ei, şi nu e rezonabil să ne aşteptăm la aşa ceva.”

{215} Printre altele, războiul iniţiat de tribul Wampanoog şi alte triburi confederate sub conducerea lui Métacom, în 1675, împotriva colonilor din Noua Anglie şi războaiele pe care englezii au trebuit să le ducă în Virginia în 1622.

{216} Vezi diferiţi istorici despre Noua Anglie. Vezi de asemeni *Histoire de la Nouvelle-France* de Charlevoix şi *Lettres édifiantes.* (Vezi raportul Comisiei pentru treburile indienilor, Congresul 21, nr. 217, p. 25.).

{217} În toate triburile – spune Volney, în al său *Tableau des Etats-Unis,* p. 423 – există încă o generaţie de bătrâni războinici care, când văd săpăliga, nu contenesc să strige că vechile moravuri se degradează, pretinzând că sălbaticii îşi datorează decăderea acestor inovaţii şi că, pentru a-şi recâştiga gloria şi puterea, ar fi de ajuns să revină la moravurile lor primitive.

{218} Într-un document oficial poate fi găsit următorul tablou: „Un tânăr nu se bucură de nici o consideraţie până când nu se luptă cu duşmanul şi nu se poate lăuda cu fapte de bravură; e privit cam ca o femeie. In marile lor dansuri militare, războinicii vin pe rând să lovească *stâlpul,* cum îi spun ei, şi îşi povestesc isprăvile; în aceste ocazii, publicul e alcătuit din rude, prieteni şi tovarăşi de-ai

povestitorului. Impresia profundă pe care o produc cuvintele lui se exprimă prin tăcerea cu care e ascultat şi se manifestă zgomotos prin aplauzele care însoțesc sfârşitul povestirilor. Tânărul care n-are nimic de povestit în asemenea adunări se consideră extrem de nefericit şi s-a întâmplat ca tinerii războinici, ale căror pasiuni au fost astfel ațâțate, să se îndepărteze brusc de dans şi pornind la drum singuri să meargă să caute trofee, pe care să le poată arăta şi să aibă aventuri cu care să se poată mândri".

{219} Aceste populații se găsesc astăzi înglobate în statele Georgia, Tennessee, Alabama şi Mississippi. Mai mult, la Sud (se mai văd încă urmele), au existat patru mari triburi: Choctaw, Chikasaw, Creek, Cherokee. Resturile acestor patru triburi mai numără încă, în 1830, aproximativ 75.000 de indivizi. S-a socotit că în prezent mai sunt pe teritoriul ocupat sau reclamat de Uniunea anglo-americană aproximativ 300.000 de indieni (vezi *Proceedings of the Indian Board in the City of New York).* Documentele oficiale furnizate Congresului dau cifra de 313 130. Cititorul care ar fi curios să cunoască numele şi forța tuturor triburilor care locuiesc în teritoriul anglo-american va trebui să consulte documentele pe care le-am indicat (*Legislative documents*, Congresul 20, nr. 117, pp. 90–105).

{220} Am adus în Franța unul sau două exemplare din această publicație.

{221} Vezi în Raportul comitetului pentru treburile indienilor, Congresul 21, nr. 227, p. 23, de ce s-au înmulțit metiştii la tribul Cherokee; cauza principală datează din timpul Războiului pentru Independență. Mulți anglo-americani din Georgia, fiind de partea Angliei, au fost nevoiți să se retragă pe pământurile indienilor, unde s-au şi căsătorit.

{222} Din nefericire, au fost foarte puțini metişi şi ei au exercitat o influență mai mică în America de Nord, decât în oricare altă parte. Două mari națiuni europene au populat această parte a continentului american: francezii şi englezii.

Primii s-au unit fără întârziere cu fiicele indigenilor; dar, din nenorocire, s-au găsit afinități secrete între caracterul lor şi cel indian. în loc să le dea barbarilor gustul şi obiceiurile vieții civilizate, ei s-au dedicat cu pasiune vieții sălbatice: au devenit cei mai periculoşi locuitori ai pustietăților şi au cucerit prietenia indienilor exagerându-le viciile şi virtuțile. Dl de Sénoville, guvernator al Canadei, îi scria lui Ludovic al XIV-lea, în 1685: „S-a crezut mult timp că trebuie să-i apropiem pe sălbatici de noi, ca să-i franțuzim; e momentul să recunoaştem că ne-am înşelat. Cei care s-au apropiat de noi n-au devenit francezi, dar francezii care i-au frecventat au devenit sălbatici. Aceştia din urmă par că sunt ca ei, că trăiesc ca ei." *(Histoire de la Nouvelle-France* de Charlevoix, vol. II, p. 345)

Englezul, dimpotrivă, rămânând legat cu încăpățânare de opiniile lui, de obiceiurile şi de cele mai neînsemnate ticuri ale strămoşilor săi, trăieşte în singurătățile americane la fel ca în oraşele europene; n-a vrut să stabilească nici un contact cu aceşti sălbatici pe care îi dispreţuia şi a evitat cu grijă să-şi amestece sângele cu cel al barbarilor. Astfel, în timp ce francezul nu a exercitat o influență hotărâtoare asupra indienilor, englezul le-a rămas pentru totdeauna un străin.

{223} În viața aventuroasă a popoarelor de vânători există nu știu ce atracție a inimii, fascinantă în pofida rațiunii și a experienței. Acest adevăr iese în evidență la lectura cărții lui Tanner, *Memoirs on the recent Surveys, Observations, and internal Improvements.* Tanner e un european care, la vârsta de șase ani, a fost răpit de indieni și a rămas timp de treizeci de ani cu ei în pădure. E imposibil să-ți imaginezi lucruri mai îngrozitoare decât cele descrise de el: triburi fără șef, familii fără națiune, oameni izolați, rămășițele mutilate ale unor triburi puternice rătăcind la întâmplare printre ghețurile și singurătățile dezolante ale Canadei. Sunt urmăriți de foame și de frig; cu fiecare zi, viața se îndepărtează de ei. Nu mai stăpânesc moravurile, și tradițiile nu mai au forță. Oamenii devin din ce în ce mai sălbatici. Tanner împarte cu ei toate aceste mizerii; știe că el e european; nu e reținut cu forța departe de albi; dimpotrivă, în fiecare an vine să facă negoț cu albii, le vizitează locuințele, le vede îndestularea, știe că în ziua când va dori să se reîntoarcă în lumea civilizată o va putea face cu ușurință; și rămâne treizeci de ani în pustietate. Când revine, în cele din urmă, în societatea civilizată, mărturisește că existența ale cărei mizerii le-a descris are încă pentru el un farmec secret pe care nu-1 poate defini; se reîntoarce mereu în locurile pe care le-a părăsit, nu se smulge din aceste mizerii decât cu mii de regrete; și când, în sfârșit, se stabilește printre albi, mai mulți dintre copiii lui refuză să vină să împartă cu el liniștea și îndestularea.

Eu l-am întâlnit pe Tanner la intrarea spre Lacul Superior. Mi s-a părut că seamănă mai mult cu un sălbatic, decât cu un om civilizat.

Cartea lui Tanner nu este nici armonioasă, nici scrisă cu gust; dar fără să-și dea seama, autorul descrie cu vivacitate prejudecățile, patimile și, în special, mizeria celor în mijlocul cărora a trăit.

Domnul viconte Ernest de Blosseville, autorul unei excelente cărți despre coloniile penitenciare din Anglia, a tradus *Tanner's Memoirs*. Domnul de Blosseville a adăugat traducerii sale note de mare interes, care vor permite cititorului să compare faptele povestite de Tanner cu cele relatate de un mare număr de observatori mai vechi și mai noi.

Toți cei care doresc să cunoască starea actuală și să prevadă destinul viitor al rasei indiene în America de Nord trebuie să consulte lucrarea domnului de Blosseville.

{224} Această influență distructivă pe care popoarele foarte civilizate o exercită asupra celor mai puțin civilizate se poate remarca și la europenii înșiși.

Acum aproape un secol, francezii au întemeiat în mijlocul pustietăților orașul Vincennes pe Wabash. Au trăit acolo într-o mare abundență, până când au venit emigranții americani. Aceștia au început imediat să-i ruineze pe vechii locuitori, prin concurență; le-au cumpărat în cele din urmă pământurile pe un preț de nimic. Când dl de Volney, de la care am luat aceste date, a traversat Vincennes, numărul francezilor fusese redus la vreo sută de indivizi, dintre care majoritatea se pregătea să plece în Louisiana sau în Canada. Acești francezi erau oameni cinstiți, dar ignoranți și fără iscusință; căpătaseră deja obiceiuri sălbatice. Americanii, care le erau poate inferiori din punct de vedere moral, aveau asupra lor o imensă superioritate intelectuală: erau ingenioși, instruiți, bogați și obișnuiți să se guverneze singuri.

Am văzut eu însumi cum în Canada, unde diferența intelectuală între cele două rase este mai puțin pronunțată, englezul care stăpâneşte comerțul şi industria se întinde pe teritoriul țării în toate părțile, împingându-l pe francez între limite din ce în ce mai înguste.

La fel, în Louisiana, aproape întreaga activitate comercială şi industrială se concentrează în mâinile anglo-americanilor.

Ceva şi mai frapant se petrece în provincia Texas; după cum se ştie, statul Texas face parte din Mexic şi serveşte drept frontieră Statelor Unite. De câțiva ani, anglo-americanii pătrund unul câte unul în această provincie puțin populată, cumpără pământuri şi se substituie rapid populației băştinaşe. Se poate prevedea că, dacă Mexicul nu se va grăbi să oprească această mişcare, va pierde în curând Texasul.

Dacă puținele diferențe, comparativ greu de detectat din sânul civilizației europene, duc la asemenea rezultate, e uşor de înțeles ce se întâmplă când civilizația cea mai perfecționată a Europei intră în contact cu barbaria indiană.

{225} Vezi în *Legislative documents*, Congresul 21, nr. 89, excesele de toate felurile comise de populația albă în teritoriile indiene. Uneori anglo-americanii se stabileau într-o parte a teritoriului, ca şi cum n-ar fi avut loc în altă parte, şi a trebuit ca trupele Congresului să vină să-i expulzeze; alteori furau vitele, dădeau foc caselor, strângeau ei recoltele indienilor sau exercitau violențe împotriva lor.

Toate aceste documente dovedesc că indienii sunt în fiecare zi victime ale forței. De obicei, Uniunea întreține printre indieni un agent însărcinat s-o reprezinte; raportul agentului din tribul Cherokee se găseşte printre documentele despre care vorbesc: limbajul acestui funcționar este aproape întotdeauna favorabil sălbaticilor: „Intruziunea albilor pe teritoriul tribului Cherokee – scrie el la pagina 12 – va provoca ruina celor care trăiesc acolo, şi care duc o existență săracă şi inofensivă.” Mai departe se arată că statul Georgia, vrând să restrângă limitele tribului Cherokee, a trecut la hotărnicire; agentul federal face observația că hotarele fiind stabilite doar de albi, şi nu în prezența părților, n-au nici o valoare.

{226} În 1829, statul Alabama împarte teritoriul posedat de tribul Creek în comitate şi supune populația indiană magistraților europeni. În 1830, statul Mississippi asimilează triburile Choctaw şi Chikasaw cu albii şi declară că cei care se vor proclama şefi vor fi pedepsiți cu un an de puşcărie şi o mie de dolari amendă. Când statul Mississippi şi-a extins astfel legile asupra indienilor Choctaw, care trăiau între granițele lor, aceştia s-au adunat; şeful lor le-a spus care sunt pretențiile albilor şi le-au citit câteva din legile cărora urmau să li se supună: sălbaticii au declarat într-un glas că ar fi mai bine să se retragă în pustietăți *(Mississippi Papers).*

{227} Georgienii, care sunt tot atât de incomodați de vecinătatea indienilor, ocupă un teritoriu cu şapte locuitori pe metru pătrat. În Franța, pe acelaşi spațiu, trăiesc o sută şaizeci şi doi de indivizi.

{228} În 1818, Congresul american a dat un ordin prin care teritoriul din Arkansas urma să fie vizitat de comisari americani însoțiți de delegați ai triburilor Creek, Choctaw şi Chickasaw. Această expediție a fost condusă de domnii Kennedy, McCoy, Wash Hood şi John Bell. Vezi rapoartele comisarilor şi notele lor în actele

Congresului 87, *House of Representatives.*

{229} În tratatul cu tribul Creek din 1790, poate fi găsită această clauză: „Statele Unite garantează solemn națiunii Creek toate pământurile pe care le posedă pe teritoriul Uniunii.”

Tratatul, încheiat în iulie 1791 cu triburile Cherokee, conține următoarele: „Statele Unite garantează solemn triburilor Cherokee toate pământurile pe care nu le-au cedat. Dacă un cetățean al Statelor Unite, altul decât un indian, se va stabili pe teritoriul Cherokee, Statele Unite declară că vor retrage acestui cetățean orice protecție şi că vor lăsa ca triburile Cherokee să-l pedepsească cum vor găsi de cuviință.” Art. 8.

{230} Ceea ce nu-i împiedică să promită într-o manieră cât se poate de clară. Vezi scrisoarea preşedintelui adresată tribului Creek pe 23 martie 1829 *(Proceedings of the Indian Board in the City of New York*, p. 5): „Dincolo de marele fluviu (Mississippi) Tatăl vostru – se spune – a pregătit pentru a vă primi o țară mare. Acolo, frații voştri albi nu vor să vă tulbure; nu vor avea nici un drept asupra pământurilor voastre; veți putea trăi acolo, împreună cu copiii voştri, într-o țară a păcii şi a abundenței, şi cât timp va creşte iarba şi vor curge râurile, aceste pământuri vă vor aparține *pentru totdeauna.”* Într-o scrisoare adresată tribului Cherokee de secretarul Departamentului de război pe 18 aprilie 1829, acest funcționar le declară că nu trebuie să creadă că vor putea păstra pentru totdeauna pământurile pe care le au acum dar le dă această asigurare pozitivă pentru momentul în care se vor afla de cealaltă parte a râului Mississippi (aceeaşi lucrare, p. 6); ca şi cum puterea care îi lipseşte acum nu-i va lipsi şi atunci.

{231} Pentru a avea o idee exactă despre politica anumitor state şi a Uniunii față de indieni, pot fi consultate: 1. Legile statelor cu privire la indieni (această culegere se găseşte în documentele legislative ale Congresului 21, nr. 319); 2. Legile Uniunii cu privire la acelaşi subiect şi în special cea din 30 martie 1802 (aceste legi se găsesc în lucrarea dlui Story, intitulată: *Laws of the United States);* 3. Pentru a cunoaşte situația actuală a relațiilor Uniunii cu toate triburile indiene, a se vedea raportul dlui Cass, Secretar de stat pentru Război, din 29 noiembrie 1823.

{232} Din 19 noiembrie 1829. Acest fragment este tradus textual.

{233} Nu trebuie să considerăm acest rezultat un merit al spaniolilor. Dacă triburile indiene n-ar fi fost legate de pământ prin agricultură la sosirea europenilor, ele ar fi fost distruse în America de Sud, la fel ca în America de Nord.

{234} A se vedea, între altele, raportul făcut de dl Bell, în numele Comitetului pentru treburile indienilor, din 24 februarie 1830, în care se stabileşte la p. 5, prin rațiuni extrem de logice şi unde se dovedeşte foarte doct că *The fundamental principle, that the Indians had no right by virtue of their ancient possession either of soil, or sovereignty, has never been abandoned expressly or by implication.*

Adică, „indienii, în virtutea vechilor lor posesii, n-au nici un drept de proprietate, nici de suveranitate, principiu fundamental care n-a fost niciodată abandonat, nici pe față, nici tacit.”

Citind acest raport, redactat de altfel de o mână dibace, eşti

uimit de uşurinţa şi dezinvoltura cu care, de la primele cuvinte, autorul se debarasează de argumentele întemeiate pe dreptul natural şi pe raţiune, denumite principii abstracte şi teoretice. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mă conving mai puternic că singura deosebire în raporturile cu justiţia dintre omul civilizat şi cel care nu este ar fi următoarea: unul contestă justiţiei ceea ce celălalt se mulţumeşte să violeze.

{235} Înainte de a trata acest subiect, sunt dator cu un avertisment faţă de cititor. Într-o carte despre care am vorbit la începutul acestei lucrări şi care o să apară în curând, dl Gustave de Beaumont, tovarăşul meu de călătorie, şi-a propus să explice francezilor care este situaţia negrilor din Statele Unite. Dl de Beaumont a studiat o problemă pe care eu mi-am permis doar să o ating.

Notele cărţii sale reproduc un număr mare de documente legislative şi istorice, foarte preţioase şi absolut necunoscute, prezentate de altfel în tablouri a căror energie nu poate fi egalată decât de adevăr. Lucrarea domnului de Beaumont trebuie citită de toţi cei care ar vrea să înţeleagă la ce excese ale tiraniei ajung oamenii când se depărtează de natură şi de omenie.

{236} Se ştie că mulţi dintre autorii cei mai celebri din antichitate erau sau fuseseră sclavi: Esop şi Terenţiu se numără printre ei. Sclavii nu aparţineau întotdeauna naţiunilor barbare: războiul arunca în sclavie şi oameni foarte instruiţi, aparţinând unor civilizaţii înaintate.

{237} Pentru ca albii să poată renunţa la ideea pe care şi-au făcut-o despre inferioritatea intelectuală şi morală a foştilor lor sclavi, ar trebui ca negrii să se schimbe, dar ei nu se pot schimba cât timp persistă această opinie.

{238} Vezi *History of Virginia* de Beverley. Vezi, de asemeni, în *Mémoires de Jefferson* detalii ciudate despre apariţia negrilor în Virginia şi despre primul act, din 1778, care a interzis importul lor.

{239} Numărul sclavilor nu era mai mic în Nord, şi avantajele produse de sclavie nu erau mai contestate în Sud. In 1740, legislativul statului New York declară că trebuie încurajat cât mai mult importul direct de sclavi şi că va trebui sever pedepsită contrabanda, pentru că aceasta îl descurajează pe comerciantul cinstit. (*Kent's Commentaries*, vol. II, p. 206)

În *Massachusetts Historical Collection* se pot găsi, în vol. IV, p. 193, cercetările bizare ale lui Belknap despre sclavia din Noua Anglie. Rezultă că negrii au fost aduşi aici, încă din 1630, dar că încă de pe atunci legiuitorii şi moravurile s-au opus sclaviei.

În acelaşi loc se poate vedea cum, la început, opinia publică, iar apoi legea au reuşit să desfiinţeze sclavia.

{240} Ohio nu numai că nu permite sclavia, dar interzice negrilor liberi să pătrundă pe teritoriul său şi le interzice să cumpere ceva. Vezi Statutele din Ohio.

{241} Nu doar omul ca individ este activ în Ohio; statul însuşi are imense întreprinderi; statul Ohio a construit un canal între lacul Erie şi Ohio prin care valea râului Mississippi comunică cu râul din

Nord. Datorită acestui canal, mărfurile din Europa, care ajung la New York, pot să coboare pe apă până la New Orleans, străbătând peste cinci sute de leghe pe continent.

{242} Cifrele exacte ale recensământului din 1830 sunt: Kentucky: 688.844; Ohio: 937.679.

{243} Independent de aceste cauze, care abundă peste tot unde există muncitori liberi şi fac munca lor mai productivă şi mai economică decât cea a sclavilor, trebuie semnalat un factor specific Statelor Unite: pe toată suprafaţa Uniunii nu s-a găsit mijlocul de a cultiva trestia de zahăr decât pe malurile râului Mississippi, acolo unde acest râu se varsă în Golful Mexic. In Louisiana, cultura trestiei este extrem de avantajoasă: nicăieri muncitorul nu obţine un preţ atât de mare pentru truda sa; şi cum întotdeauna se stabileşte un anume raport între cheltuielile de producţie şi produs, preţul sclavilor este foarte mare în Louisiana. Or, Louisiana făcând parte din statele confederate, sclavii pot fi aduşi aici din toate părţile Uniunii; preţul unui sclav la New Orleans influenţează, ridicându-1, preţul sclavilor de pe toate celelalte pieţe. Rezultă că, în ţinuturile în care pământul produce puţin, cheltuielile pentru cultivarea lui de către sclavi pot fi considerabile, ceea ce dă un mare avantaj concurenţei muncitorilor liberi.

{244} Există un motiv special care detaşează în cele din urmă cauza sclaviei în aceste două state pe care le-am numit. Vechea bogăţie a acestei părţi a Uniunii era întemeiată în special pe cultura tutunului. Sclavii sunt deosebiţi de dotaţi pentru această cultură; or, se întâmplă că de ani buni, tutunul îşi pierde valoarea sa de vânzare, în timp ce valoarea sclavilor rămâne aceeaşi. Astfel, raportul între cheltuieli şi venituri s-a schimbat. Locuitorii din Maryland şi Virginia sunt mai dispuşi decât acum treizeci de ani să se lipsească de sclavi în cultura tutunului, fie să se lipsească atât de cultura tutunului, cât şi de sclavi.

{245} Statele care au abolit sclavia se străduiesc de obicei să facă insuportabil traiul negrilor liberi pe teritoriul lor; şi cum în această privinţă se stabileşte un fel de emulaţie între diferitele state, nefericiţii negri n-au de ales decât între două rele.

{246} În statele în care sclavia e abolită, există o mare diferenţă între mortalitatea albilor şi a negrilor: din 1820 până în 1831, în Philadelphia a murit doar un alb din patruzeci şi doi de indivizi aparţinând rasei albe, în timp ce un negru din douăzeci a pierit. Mortalitatea nu este atât de mare printre negrii sclavi. (Vezi *Emmerson's medical Statistics*, p. 28.).

{247} E adevărat pentru locurile unde se cultivă orezul. Orezăriile, care sunt nesănătoase în toate ţările, sunt deosebit de periculoase în cele în care e prezent soarele arzător al tropicelor. Europenii ar putea cu greu să cultive pământul în această parte a Lumii Noi, dacă s-ar încăpăţâna să-l facă să producă orez. Dar nu ne putem lipsi de orezării?.

{248} Aceste state sunt mai aproape de Ecuator decât Italia şi Spania, dar continentul american este infinit mai rece decât cel european.

{249} Spania a transportat odată, într-un district din Louisiana numit Attakapas, nişte ţărani din Acores. N-au fost transformaţi în sclavi; a fost o încercare. Şi astăzi aceşti oameni cultivă pământul fără sclavi; dar activitatea lor este atât de lipsită de vlagă, încât de abia le satisface necesităţile.

{250} În lucrarea americană *Letters of the Colonisation Society* de Carey, 1833, se pot citi următoarele: „De patruzeci de ani, în Carolina de Sud rasa neagră se înmulţeşte mai mult decât cea albă. Adunând populaţiile din cinci state din sud care au avut sclavi – mai spune domnul Carey – Maryland, Virginia, Carolina de Nord, Carolina de Sud, Georgia – observăm că, din 1790 până în 1830, albii au sporit în raportul de 80 la 100, iar negrii de 112 la 100."

În Statele Unite, oamenii din cele două rase erau, în 1830, distribuiţi în felul următor: statele în care sclavia a fost abolită: 6.565.434 de albi, 120.520 de negri. Statele în care sclavia există încă: 3.960.814 albi, 2.208.102 negri.

{251} Această opinie de altfel se sprijină pe o autoritate mult mai solidă decât a mea. Iată ce scrie preşedintele Jefferson: „Nimic nu e mai clar scris în cartea destinului decât eliberarea negrilor; şi este la fel de sigur că aceste două rase, când vor fi la fel de libere, nu vor putea trăi sub aceeaşi stăpânire. Natura, obiceiurile, atitudinile au creat între ele bariere de netrecut." (Vezi *Extrait des Mémoires de Jefferson* de dl Conseil.).

{252} Dacă englezii din Antile s-ar fi guvernat singuri, e de presupus că n-ar fi acordat actul de emancipare pe care patria-mamă l-a impus.

{253} Această societate a luat numele de Societatea Colonizării Negrilor. Vezi rapoartele anuale, în special al cincisprezecelea. Vezi, de asemeni, broşura deja menţionată, intitulată: *Letters of the Colonisation Society and on its probable results*, de dl Carey, Philadelphia, aprilie 1833.

{254} Această ultimă regulă a fost formulată de înşişi fondatorii aşezării. S-au temut să nu se întâmple în Africa un lucru asemănător cu ceea ce s-a întâmplat la frontierele Statelor Unite, şi negrii, la fel ca indienii, intrând în contact cu o rasă mai luminată decât ei, să nu fie distruşi înainte de a se putea civiliza.

{255} Ar mai fi şi alte dificultăţi într-o asemenea întreprindere. Dacă pentru a-i transporta pe negrii din America în Africa, Uniunea s-ar apuca să-i cumpere pe negri de la proprietarii de sclavi, preţul negrilor, crescând proporţional cu raritatea lor, s-ar ridica la sume enorme şi nu e de crezut că Statele Unite ar consimţi la o asemenea cheltuială, de roadele căreia nu s-ar putea bucura. Dacă Uniunea ar folosi forţa sau i-ar achiziţiona la un preţ scăzut, fixat de ea, pe sclavii din Sud, ar crea o rezistenţă de nedepăşit în statele situate în această parte a Uniunii. în ambele cazuri s-ar ajunge la o situaţie imposibilă.

{256} În 1831 erau în Statele Unite 2.010.527 de sclavi şi 319.439 de sclavi eliberaţi; cu totul 2.329.994 de negri; ceea ce alcătuia aproape o cincime din populaţia totală a Statelor Unite, în aceeaşi epocă.

{257} Eliberarea nu este interzisă, ci doar supusă unor formalități care o fac dificilă.

{258} Vezi comportarea statelor din Nord în războiul din 1812. „în timpul acestui război, scrie Jefferson într-o scrisoare din 17 martie 1817, către generalul La Fayette, patru state din Est erau legate de restul Uniunii doar aşa cum sunt legate cadavrele de oamenii vii." *(Correspondance de Jefferson,* publicată de dl Conseil.).

{259} Starea de pace în care se găseşte Uniunea nu-i dă nici un pretext pentru a avea o armată permanentă. Fără o armată permanentă un guvern nu are nimic pregătit din timp ca să profite de un moment favorabil, să învingă rezistența şi să ia prin surprindere puterea suverană.

{260} Astfel, provincia Olanda din Republica Țările de Jos şi împăratul din Confederația germanică s-au substituit uneori uniunii şi au exploatat în interesul lor particular puterea federală.

{261} Înălțimea medie a munților Alleghany, conform lui Volney *(Tableau des Etats-Unis*, p. 33) este de 700–800 de metri; 5000 până la 6000 de picioare după Darby; cea mai mare înălțime din Vosges este de 1400 de m peste nivelul mării.

{262} Vezi *View of the United States* de Darby, pp. 64 şi 79.

{263} Lanțul munților Alleghany nu este mai înalt decât munții Vosges şi nu pune atâtea obstacole în calea activităților umane ca aceştia din urmă. Ținuturile situate pe versantul oriental al munților Alleghany sunt la fel de strâns legate de valea râului Mississippi pe cât este Franța de Franche-Comte, Haute-Bourgogne şi Alsacia.

{264} 1.002.600 mile pătrate. Vezi *View of the United States* de Darby, p. 435.

{265} E inutil cred să precizez că prin expresia *anglo-americani* mă refer la majoritate, în afara acestei majorități există, ca de obicei, câțiva indivizi izolați.

{266} Recensământ din 1790 – 3.929.328. Recensământ din 1830 – 21.856.165.

{267} E adevărat, acesta e doar un pericol pasager. Nu mă îndoiesc că în timp, în Vest, societatea se va potoli şi se va ordona, aşa cum a făcut-o pe țărmurile Oceanului Atlantic.

{268} În 1790, Pennsylvania avea 431.373 de locuitori.

{269} Suprafața statului New York – 6213 leghe pătrate (46.500 mile pătrate). Vezi *View of the United States*, de Darby, p. 435.

{270} Dacă timp de încă un secol va continua dublarea populației la douăzeci şi doi de ani o dată, aşa cum s-a întâmplat în ultimele două sute de ani, în 1852 Statele Unite vor număra douăzeci şi patru de milioane de locuitori, patruzeci şi opt în 1874, şi nouăzeci şi şase în 1896. Aşa va fi, chiar dacă pe versantul oriental al Munților Stâncoşi se vor descoperi terenuri sterpe. Pământurile deja ocupate pot să cuprindă cu uşurință acest număr de locuitori. O sută de milioane de oameni răspândiți pe teritoriul ocupat în

prezent de douăzeci şi patru de state şi de cele trei ţinuturi care alcătuiesc Uniunea nu înseamnă decât 762 de indivizi pe metru pătrat, ceea ce e încă departe de media populaţiei din Franţa care este de 1006, de cea din Anglia care este de 1457, şi rămâne chiar sub populaţia Elveţiei. Cu toate că are lacuri şi munţi, Elveţia numără 783 locuitori pe leghe pătrată. Vezi Malte-Brun, vol. VI, p. 92.

{271} Teritoriul Statelor Unite are o suprafaţă de 295.000 leghe pătrate, cea a Europei este conform lui Malte-Brun, vol. VI, p. 4, de 500.000.

{272} Vezi *Legislative documents,* Congresul 20, nr. 117, p. 105.

{273} 3 672 317, recensământul din 1830.

{274} Din Jefferson, capitala statului Missouri, până la Washington sunt 1019 mile sau 420 leghe poştale *(American Almanac,* 1831, p. 43).

{275} Pentru a constata diferenţa dintre evoluţia comercială a Sudului şi a Nordului, e suficient să fie examinat următorul tablou:

În 1829, vasele de mare şi mic comerţ aparţinând Virginiei, celor două Caroline şi Georgiei (cele patru mari state din Sud) aveau o capacitate de doar 5 243 de tone.

În acelaşi an, vasele unui singur stat – Massachusetts – aveau o capacitate de 17.322 de tone *(Legislative documents,* Congresul 21, sesiunea a 2-a, nr. 140, p. 244).

Astfel, doar statul Massachusetts avea de trei ori mai multe vase decât celelalte patru state.

Şi totuşi, statul Massachusetts n-are decât 959 leghe pătrate ca suprafaţă (7 335 mile pătrate) şi 610.014 locuitori, în timp ce cele patru state despre care vorbesc au 27.204 leghe pătrate (210.000 mile) şi 3.047.767 locuitori. Astfel, suprafaţa statului Massachusetts nu reprezintă decât a treizecea parte a suprafeţei celor patru state şi populaţia este de cinci ori mai mică decât a lor *(View of the United States,* de Darby). Sclavia dăunează în diverse feluri prosperităţii comerciale a Sudului; se diminuează spiritul de iniţiativă al albilor şi îi împiedică să aibă la dispoziţie mateloţii de care ar avea nevoie. În general, marinarii se recrutează din clasa cea mai de jos a populaţiei. Or, în Sud, sclavii alcătuiesc această clasă şi folosirea lor pe mare e dificilă; prestaţia lor ar fi inferioară celei a albilor şi ar exista mereu teama că ei se vor revolta în mijlocul oceanului sau ar fugi de îndată ce ar ajunge la ţărmuri străine.

{276} *View of the United States*, de Darby, p. 444.

{277} Observaţi că, atunci când vorbesc despre bazinul râului Mississippi, nu includ porţiunea ce cuprinde statul New York, Pennsylvania sau Virginia de la vest de munţii Alleghany, care ar trebui totuşi considerată ca făcând parte din acest bazin.

{278} Se va vedea atunci că, în cei zece ani care s-au scurs, populaţia statului Delaware a crescut în proporţie de 5 la 100; în teritoriul Michigan de 250 la 100. Virginia va descoperi că în aceeaşi perioadă şi-a sporit numărul locuitorilor în raportul de 13 la 100, în timp ce Ohio, stat limitrof, şi l-a sporit pe al său în raportul de 61 la 100. Vezi tabloul general din *National Calendar* şi veţi fi şocaţi de

inegalitatea destinului diferitelor state.

{279} Se va vedea mai departe că în ultima perioadă populația Virginiei a crescut în proporție de 13 la 100. E necesar de a explica cum numărul reprezentanților unui stat poate descreşte când populația statului, departe de a descreşte, progresează.

Iau ca obiect de comparație Virginia, care a mai fost deja citată. Numărul deputaților din Virginia, în 1823, era proporțional cu numărul total al deputaților din Uniune; numărul deputaților din Virginia este proporțional, în 1833, cu raportul în care populația a crescut în aceşti zece ani. Deci raportul dintre noul număr al deputaților din Virginia cu cel vechi va fi proporțional, pe de o parte cu raportul dintre noul număr total al deputaților cu cel vechi, iar pe de altă parte cu raportul proporțional de creştere dintre Virginia şi întreaga Uniune. Astfel, pentru ca numărul deputaților din Virginia să rămână staționar, este suficient ca proporția creşterii ținutului mic față de cel mare să fie în raport invers cu noul număr total de deputați față de cel vechi; dar e suficient ca această proporție a creşterii populației din Virginia să fie într-un raport mai mic cu proporția de creştere a întregii Uniuni şi noul număr al deputaților Uniunii în raport cu cel vechi va face mai mic numărul deputaților din Virginia.

{280} Washington, Jefferson, Madison şi Monroe.

{281} Vezi Raportul făcut de Comitetul Convenției, care a proclamat anularea acestor legi în Carolina de Sud.

{282} Fără îndoială, primul element al bogăției unei țări este populația sa. în aceeaşi perioadă, din 1820 până în 1832, când Virginia şi-a pierdut doi deputați în Congres, populația sa a crescut în proporție de 13,7 la 100; cea din ambele Caroline, în proporție de 15 la 100 şi cea din Georgia în proporție de 51,5 la 100 (Vezi *American Almanac,* 1832, p. 162). Or, în Rusia, țara europeană în care populația creşte cel mai repede, numărul locuitorilor creşte la 10 ani în proporție de 9,5 la 100; în Franța cu 7 la 100, şi în Europa în totalitate cu 4,7 la 100 (vezi Malte-Brun, vol. VI, p. 95).

{283} Trebuie totuşi recunoscut că deprecierea produsă în prețul tutunului, în ultimii cincizeci de ani, a diminuat sensibil bunăstarea cultivatorilor din Sud, dar acest fapt s-a produs independent de voința oamenilor din Nord, ca şi de a celor din Sud.

{284} În 1832, districtul Michigan, care n-are decât 31 639 de locuitori, şi care nu este deocamdată decât un deşert de-abia locuit, avea 940 de mile de drumuri poştale. Teritoriul aproape în întregime sălbatic din Arkansas este traversat de 1 938 mile de drumuri pentru poştă. Vezi „Report of the Postmaster general", 30 noiembrie 1833. Doar distribuirea presei în toată Uniunea aduce 254 796 de dolari anual. (Aceste documente se găsesc în *National Calendar* 1833, p. 344 şi *National Intellingencer,* 12 decembrie 1833.).

{285} În zece ani, din 1821 până în 1831, 271 de vapoare cu aburi au fost lansate doar pe râurile care udă valea râului Mississippi.

În 1829, în Statele Unite existau 256 de vapoare cu aburi. (Vezi *Legislative documents,* n. 140, p. 274.).

{286} Vezi în documentele legislative pe care le-am citat deja în

capitolul despre indieni, scrisoarea preşedintelui Statelor Unite către tribul Cherokee, corespondenţa sa pe această temă cu agenţii săi şi mesajele lui către Congres.

{287} Primul act de cesiune a fost al statului New York în 1780; Virginia, Massachusetts, Connecticut, Carolina de Sud, Carolina de Nord i-au urmat exemplul în diferite perioade, Georgia fiind ultima; actul său de cesiune datează din 1802.

{288} E adevărat că preşedintele a refuzat să promulge această lege, dar i-a acceptat complet principiul. Vezi *Message du 8 décembre 1833.*

{289} Actuala Bancă din Statele Unite a fost creată în 1816 cu un capital de 35.000.000 de dolari (185.500.000 fr.), atribuţiile ei expiră în 1836. Anul trecut, Congresul a dat o lege pentru a le reînnoi, dar preşedintele a refuzat s-o promulge. Astăzi, lupta este angajată dintr-o parte şi din alta cu o violenţă extremă şi este uşor de prevăzut viitoarea cădere a Băncii.

{290} Pentru detaliile problemei, vezi *Legislative documents*, Congresul 22, sesiunea a 2-a, nr. 30.

{291} Adică majoritatea, deoarece partidul care i se opunea denumit *Union Party* nu avea în favoarea sa decât o minoritate puternică şi activă. în Carolina erau probabil 47.000 de alegători; 30.000 erau favorabili nulificării şi 17.000 împotrivă.

{292} Această ordonanţă a fost precedată de un raport al comitetului însărcinat cu pregătirea redactării: raportul includea expunerea şi scopul legii. La p. 34 se poate citi: „Când drepturile rezervate statelor de către Constituţie sunt violate în mod deliberat, dreptul şi datoria acestor state este să intervină pentru a opri avansarea răului, pentru a se opune uzurpării şi pentru a menţine în limitele respective puterile şi privilegiile care le aparţin, ca *suverane* şi *independente.* Dacă statele n-ar poseda acest drept, în van s-ar pretinde suverane. Carolina de Sud declară că nu recunoaşte nicăieri în lume autoritatea vreunui tribunal plasat deasupra ei. E adevărat că împreună cu alte state suverane, statul Carolina de Sud a încheiat un contract solemn de uniune *(a solemn contract of union),* dar el reclamă că îşi va exercita dreptul de a-i explica sensul, aşa cum îl înţelege el, iar dacă acest contract va fi violat de asociaţii săi şi de guvernele care l-au alcătuit va utiliza dreptul evident *(unquestionable)* de a aprecia importanţa infracţiunii şi măsurile care trebuie luate pentru a face dreptate.”.

{293} Ceea ce, în cele din urmă, a determinat Congresul să ia această măsură, a fost o demonstraţie a puternicului stat Virginia, al cărui legislativ s-a oferit ca arbitru între Uniune şi Carolina de Sud. Până atunci, aceasta din urmă părea definitiv părăsită, chiar şi de către statele care făcuseră aceleaşi reclamaţii.

{294} Legea din 2 martie 1833.

{295} Această lege a fost sugerată de dl Clay şi a fost promulgată în patru zile de cele două camere ale Congresului, cu o imensă majoritate.

{296} Valoarea totală a importurilor din anul care se termină la 30

septembrie 1832 a fost de 101.029.266 de dolari. Importurile făcute cu nave străine nu figurează decât pentru suma de 10.731.037 dolari, aproximativ o zecime.

{297} Valoarea totală a exporturilor, din acelaşi an, a fost de 87.176.943 de dolari; valoarea exportată de vasele străine a fost de 21.036.183 de dolari, sau aproximativ un sfert. (*William's Register*, 1833, p. 398).

{298} În anii 1829, 1830, 1831, în porturile Uniunii au intrat nave cu o capacitate totală de 3.307.719 tone. Navele străine au adus 544.591 tone din acest total. Ele alcătuiau deci o proporție de aproximativ 16 la sută *(National Calendar*, 1833, p. 304). In anii 1820, 1826 şi 1831, corăbiile engleze care au intrat în porturile din Londra, Liverpool sau Huli aveau o capacitate de 443 800 tone. Vasele străine intrate în aceleaşi porturi aveau 159.431 tone. Raportul dintre ele era de aproximativ 36 la 100 *(Companion to the Almanac,* 1834, p. 169). În anul 1832, între vasele străine şi cele engleze intrate în porturile Marii Britanii proporția era de 20 la 100.

{299} În general, materiile prime costă mai puțin în America decât în Europa, dar prețul mâinii de lucru este acolo mult mai ridicat.

{300} Nu trebuie să se creadă că vasele englezeşti sunt ocupate doar cu transportul produselor străine în Anglia, sau al produselor englezeşti în străinătate; în zilele noastre marina comercială a Angliei este ca o mare întreprindere de vehicule publice, gata să-i servească pe toți producătorii din lume, făcând ca popoarele să comunice între ele. Geniul maritim al americanilor îi determină să întemeieze o întreprindere rivală cu cea a englezilor [şi adeseori ajung să-i servească mai ieftin pe aceiaşi producători].

{301} Deja o parte a comerțului pe Mediterana este efectuată de vasele americane.

{302} În primul rând acesta: popoarele libere şi obişnuite cu regimul municipal creează mai uşor decât celelalte colonii înfloritoare. Obiceiul de a gândi independent şi de a se guverna este indispensabil într-o țară nouă, unde succesul depinde în mod necesar în mare parte de eforturile individuale ale colonilor.

{303} Doar Statele Unite acoperă deja un spațiu egal cu jumătate din Europa. Suprafața Europei este de 500.000 de leghe pătrate; populația ei de 205.000.000 locuitori. Malte-Brun, vol. VI, cartea CXIV, p. 4.

{304} Vezi Malte-Brun, vol. VI, cartea CXVI, p. 92.

{305} Cifra reprezintă populația proporțională cu cea din Europa, făcând media de 410 locuitori pe leghe pătrată.

{306} Dintre toate națiunile din lumea veche, Rusia este națiunea a cărei populație, păstrând proporțiile, creşte cel mai repede.

{307} Potrivit meridianului de la Washington, 20° longitudine se referă, aproximativ, la 99° longitudine, conform meridianului de la Paris.

{308} Funcționari publici aleşi anual şi care, prin funcțiile lor, pot fi asemuiți atât cu agentul comunal, cât şi cu ofițerul de poliție

judiciară din Franța.

[309] Vezi *Mémoires pour servir a l'histoire du droit public de la France en matière d'impôts,* p. 654, tipărită la Bruxelles în 1779.